עולת ראיה

וזאת תורת העולה

מהדורה לא מוגהת

סדור-התפלה "עולת ראיה" היוצא לאור בזה מתוך כתבי קדשו של אאמו"ר הרב זצ"ל, - אותו כתב מלכתחילה בקביעות המשכו בעיקר צורתו זאת, לשם עשית ספר: סדר-תפלה. ובפתיחת המסר עתה סדר תפלתו של מארא דארעא דישראל זצ"ל, לבית ישראל כולו, בשעה גדולה זו שהננו עסוקים בה כ"כ בהתאמצות של תפלה, כהוראת חז"ל מארי דארעא דישראל (סנהדרין מ"ד:), למען ישראל וארץ חיי קדשו, איחד שבח והודאה לאלהי ישענו, שהגיענו עד כה להתקימות צוואת הקודש ע"ד ההוצאה של "הכתבים", ואשא תפלה וצפיה כי כן יוסיף לאזרנו חיל ויגדיל חסד הזכות, להופעת כל אלה אוצרות האורה, אשר הותיר לנו לפלטה ביד אבינו רועינו כוהנו הגדול, שעם גלותו את החותם האלהי של מהלך גאולת ישראל, המשתלשל בגודל מעשי ד' בכל ארחות קבוץ גלויותינו ובנין בית חיינו, עלה לגנזי המרומים. תחלת העלאתו ה"עולה" הזאת היתה בשבתו באותה בירת מדינת הים, בפרק התפרסם דבר מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר שלח בכל עמו, בהמוט ממלכות והמות גוים במלחמת התרע"ד, לתקומתו בארץ חמדת ירושתו, - והמשך רובה ככולה היה עד אחרית שנותיו כאן במרום הר הקודש, כאשר פסקה ידו לכתוב בזה בגמרו הפסוק "הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו", בתחלת הלל הגדול שבמזמורים של תפלת שבת. מאז ועד הנה הלכה ועלתה עולת הראיה, הולכת ומתגלית תפלתו, ממקור חיות יחידתו, מכוונת ג"כ אל הצבור הישראלי בנצח קיומו ובכל צדדי מערכותיו; יתרומם, ישתגב בה ישראל, בהסתכלותו כלפי מעלה, בשעבוד לבו למקור החרות האמתית, לאביו שבשמים, ונשא כל איש את לבו אל נכח פני ד', - וגבר, וחי, ורבה, והתברך מאת ד' בארץ שהוא שב לרשתה. בהתאם למחשבתו הראשונה של עשית סדור-תפלה, השלמתי את שאר נוסח סדור התפלה, סדרתי לפני כל פרק של תפלה וברכה את הדינים השייכים לו, ולקטתי וצרפתי "לקוטים" ממקומות מפוזרים שבכתי"ק, ואחדים מהם מדברים שכבר נתפרסמו בדפוס, מקבילים לכמה מקומות של נוסחי התפלות והברכות ודיניהן. ולפי שכל החומר הזה הצטרף לכמות מרובה מכדי כרך אחד, חולק הסדור לשני כרכים, האחד לתפלת ימי החול, ואתה ברכות-מצוות-והנאה, ראש-חדש, חנוכה ופורים, והשני לתפלות שבת ומועדים, ולכן הענינים של כתי"ק בעיקר "עולת הראיה" אשר לתפלת שבת נשארו לכרך השני, ובזה נתן הכרך הראשון ובו עיקר "עולת הראיה" עד "יהי כבוד", ומשם ולהלן צירופי ה"לקוטים" כאמור. עם זה הקדמתי בראשית הסדור ארבעה פרקים של "עניני תפלה", שלקטתי ממקומות מפוזרים שבכתי"ק, וסדרתים כמבוא מסייע לכוון דרך קודש העולה הזאת והוראת מהות התפלה והדרכתה בה. נוסח מטבען של הברכות והתפלות הנתון בזה הנהו, בעיקרו, עד "יהי כבוד", הנוסח הכתוב בהתחלות-הדבורים בכתי"ק זה של אאמו"ר הרב זצ"ל בעצמו, ומשם ולהלן הוא הקבוע בשולחן -ערוך, בהגהות הרמ"א, בהוראות המשנה-ברורה, בהוראות והנהגות אאמו"ר הרב זצ"ל בעצמו, שבכתב ושבע"פ, (דברים שאינם מוחלטים הכנסתי בחצאי עיגול), או - במה שאין במקומות אלה - בסדור השל"ה, אשר אאמו"ר הרב זצ"ל היה משתמש בו והוגה בו הרבה, ביחוד באותו פרק שבו כתב את רובם של ה"לקוטים", האלה, וגם הגיהו ורשם על גליוני דפיו כמה דברים, שהוכנסו כאן למקומותיהם, - וכולו כללו של הנוסח מכוון הוא אל הנהוג והנקבע, ע"פ דעת הגר"א, אצלנו בארצנו הקדושה בארץ ישראל. את ההתכונות הזאת, לפי ההוי הזה של התפלות והברכות שבסדר חיינו כאן בארץ, שהיא מקבילה גם לכל כוונו הרוחני של אאמו"ר הרב זצ"ל בעצמו וגם לכל מהלך תפלתם של ישראל בכלל, המתפללים "דרך ארצם", בפרט בעת ובעונה הזאת, - הבלטתי ביחוד בשני דברים אלה: א. בתפלת שחרית של חול - סדר ברכת כהנים, עם תפלותיה ודיניה, המצוה המשולשת הזאת לברך באהבה את עם -ד', ואת כל בניו, אשר למקובצי ארצות הגולה, שבהן איננה מתקיימת, מתוך טרדת "הרהורים על מחיתם ועל בטול מלאכתם" (לשון הרמ"א), אלא בתפלת מוסף של יום -טוב, הנה כאן, בארץ חמדת החיים, קבועה וקימת היא בפעל, גם להם, כמו בעיקר דינה, בתפלת כל יום ויום; ב. בראש ברכות המצוות וההנאות, המסודרות

אחרי תפלת שחרית, - סדר הפרשת תרומות ומעשרות, ברכותיה ודיניה, המסודר מאת אאמו"ר מרא דארעא דישראל זצ"ל, שהיא גם צריכה לגופה כאן, בהיות עיקר חיובה וקיומה קודם במציאותו לרובן ככולן של אותן הברכות, וגם צריכה חזוק ובסוס רב לדור ולדורות של חזרה ישראל לארץ ירושתו, והמצוות התלויות בה "נראות כחדשות" לו, ומצות תרו"מ יתרה בזה על כולן, בחומר חיובה ומסירותו לכל יחיד ויחיד (וע' שבת ל"ב). וכפי ערך ההתאחזות בקדושת הקרקע, שלעולם עומדת, עם גילוייה שבפעל מצוותיה, כה יוסיף ויגדל כחה להתגלות בכל חיי התורה והמצוה כולם. כי גם לפי הגירסה המצויה בדברי רבותינו הראשונים, - עם מאמר חז"ל בספרי פ' עקב הנוטה לזה, - על יסוד הכתוב "הציבי לך ציונים", ש"אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצות, הניחו תפלין ומזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו", שלפיה קשר התורה והארץ מתגלה הוא בשייכות הנפלאה של כל המצוות כולן לארץ, אף אותן שאינן תלויות בה בעצמן, וגם לפי הגירסה המוצעת שם, - עם מאמר חז"ל במדרש איכה, פ' "קראתי למאהבי", הנוטה לזה, - "הוו מצוינים במצות, הפרישו תרומות ומעשרות", שלפיה הקשר ההוא מתגלה הוא לעומת זה בהמשכן הממשי של המצות- התלויות-בארץ מעל לגבול חיובן העצמי, (והעיר בזה הכתב-והקבלה דברים י"א י"ח), - אבל עכ"פ נתינת-הענף ונשיאת-הפרי של הארץ הטובה לישראל, הקרבים לבא, שזכינו לה בישע ד' בדורותינו, עם השיבה מתוך כך אל התקימותן של המצות התלויות בה בפרט, ואל התורה והיהדות בכלל, וכל מעשה ד' הנורא הזה, המופיע דרך כל מעקשי ונפתולי כל אלה מבית ומחוץ, הלא הוא חוזר וקובע את הלמוד ואת העובדה, שכשם ש"כיון שגלו ישראל ממקומם אין לך בטול תורה גדול מזה" (חגיגה ה' :) כן כיון שחזרו ישראל למקומם אין לך קיום תורה גדול מזה, "הביאו את כל המעשר - כי תהיו אתם ארץ חפץ, אמר ד' צבאות". את ההלכות המסודרות בזה לפני הברכות והתפלות, סדרתי לא בתור סדר הלכות כשהן לעצמן אלא כפי שייכותן אל אותן הברכות והתפלות, והצטרכותן כדי לברר את אפני חיובי אמירתן של אלה ותנאיהן. לכן, כפי המסגרת של סדר תפלות וברכות, לקטתין מתוך פזורי מקומותיהן שבדברי רבותינו הפוסקים, שבהן הן מסודרות ונמשכות לפי עניני המעשים השונים, שבחיי יום יום, המצריכים אותן, וסדרתין כאן למקומותיהם של צוויי האמירות הזקוקים להן. מסגרת זו עצמה כמו שהיא מחיבת כוון הסדר הזה כן היא מחיבת צמצום וקצור בסגנון הלשון. בכלל השתדלתי בזה לאמר כלשונם של רבותינו הפוסקים, ורק באיזה מקומות גרם לי ההכרח הזה של הצמצום והקצור לקצת שינויים בסגנון הלשון במדה שאינה נוגעת לגוף הענין, ועוד במקומות בודדים תרגמתי מלים ומונחים, שהיו מצויים בשמוש לשוננו בזמנים קודמים ואינם כן עכשו, - כשזכינו לתחית דבורה, ב"ה, עם התקרבות השתלשלות קץ ישועתו המגולה לעמו, - אל מלים פשוטות ומובנות בשמושה הממשי בלשוננו עכשו, למען היות הלכות אלו מוכנות לקיומן הממשי. ההתכונות הזאת, של צמצום המסגרת בסדור הלכות אלו ושל קירוב הכנתן לקיומן הממשי, קבעה לי את שני היסודות הללו בעיקר כנוסן: ההלכות המצויות, ולא אותן שהן בלתי מצויות, והברורות, ולא אותן שנשארו בספיקות, בגוף מקורותיהן. מקורותיהן של ההלכות הסדורות בזה - אלה הם: שולחן -ערוך והכרעת הגהות הרמ"א, ובמקומות חלוקי דעות רבותינו הפוסקים - הכרעת המשנה-ברורה, שהוא נתקבל ונתפרסם, בהסכמת גאוני הדור הקודם, כפוסק אחרון בתפוצות ישראל, וגם אאמו"ר הרב זצ"ל קבע כמה דברים ממנו בהלכה-ברורה, ובענינים שאינם שייכים לשולחן -ערוך ארח-חיים, - ולכן אינם גם במשנה-ברורה, - כפי הוראת החכמת-אדם, שבענינים אלה הרי הוא הפוסק האחרון. ולכל זה - הכרעה אחרונה של אאמו"ר הרב זצ"ל, במקום שנודעה מהנהגותיו ודבריו שבכתב ושבע"פ, מלבד הכרעת-הלכות מחודשות אחדות שלו, מהן שנזכר שמו עליהן ומהן שלא נזכר. מתחלה חשבתי לצרף לסוף הספר רשימה מפורטת של מקורות ההלכות האלה שבדברי הפוסקים, לפרטי סימניהם וסעיפיהם, ובתוכם של אותן ההלכות המחודשות, אך כיון שנתברר שהוא מוכרח להתחלק לשני חלקים, ובהתאטות ההדפסה, בעיקר מתוך מסבות המצב החיצוני, נדחקה השעה עכשו לגמר החלק הראשון הזה, הרי מוכרחת להדחות רשימת-מקורות זו, וכן מפתחות הענינים המבוארים בספר, והערות ומראי-מקומות להשלמת הדברים, - לסוף החלק השני ברצות ד' לזכותנו לברך על גמרו. - ההלכות של תרומות ומעשרות הן כנ"ל מועתקות מתוך "סדר הפרשת תרומות ומעשרות" שכתב אאמו"ר הרב זצ"ל, ונדפס בשעתו בגליון מיוחד לפרסום והפצה לזכות הרבים והרגילם במצוות הארץ וקדושתה. - במקומות אחדים צירפתי כאן לסדר-תפלתו של אאמו"ר הרב זצ"ל איזו הערות של דו"ז הגה"צ האדר"ת ז"ל, - מתוך קונטרסו "תפלה לדוד", ומאלה שנכתבו בצד סידור-תפלה "בית יעקב" (חסר כאן עמוד י)

ענינו תפלה

התפלה המתמדת של הנשמה

א התפלה המתמדת של הנשמה מתאמצת היא תמיד לצאת מן ההעלם אל הגילוי, להתפשט על כל כחות החיים של כל הרוח והנפש וכל כחות חיי הגויה כולה, והיא משתוקקת ג״כ לגלות את מהותה וכח פעולתה על כל הסביבה, על כל העולם והחיים, ולשם כך צריכים אנו לחשבונו-של-עולם שבא ע״י תורה וחכמה. ונמצא מתוך כך, שעבודת התורה כולה וכל חכמתה היא התגלותה המתמידה של תפלתה הכמוסה של הנשמה. נשמת כל חי תברך את שמך ד׳ אלהינו.

ב אין התפלה באה כתקונה כי-אם מתוך המחשבה שבאמת הנשמה היא תמיד מתפללת. הלא היא עפה ומתרפקת על דודה בלא שום הפסק כלל, אלא שבשעת התפלה המעשית הרי התפלה הנשמתית התדירית היא מתגלה בפעל. וזהו עידונה ועינוגה, הדרה ותפארתה, של התפלה, שהיא מתדמה לשושנה הפותחת את עליה הנאים לקראת הטל או נכח קרני השמש המופיעים עליה באורה, ולכן ״הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו״.

ג התפלה מבקשת מהנשמה את תפקידה. כשעברו ימים ושנים בלא תפלה בכונה, מתקבצים בלב אבני-נגף רבים, שמרגישים על ידם כבדות-רוח פנימית. וכשרוח הטוב חוזר, ומתנת התפלה נתנת ממרומים, הולכים בכל תפלה ומתפנים אותם המכשולים, והסיכורים הרבים, אשר נקבצו בנחל הנובע של נשמת החיים העליונה, הולכים וסרים. ועם אותה העליה הנשמתית, שהיא עולה בכל תפלה ביחש לערך זמנה, אחוזים ידועים באים בתור מרפא את חסרון העבר; אמנם לא בבת אחת נמנה החסרון, אבל הולך הוא ומתמלא, והצוהר של התפלה הולך ומגלה את אורותיו.

ד התפלה היא מוציאה אל הפעל והאור, אל החיים הגמורים, את הנכמס בתהומות הנשמה. וכפי מדת טהרתו הפנימית של האדם, כה גדולה היא פעולת ההופעה של התפלה בהיות יוצא ממעמקיו הרצון הפנימי שלו, בהיותו פונה אל מקור חיי כל הנשמות וכל העולמים. גדולה ונפלאה היא פעולת בטויו על החיים. המלה הנגזרת, אור גדול שופע עמה. מאוצרות גנוזים של חיים עשירים ומשופעים בעשרם היא לקוחה. וכפי אותה המדה של החדירה הפנימית שלה, ככה גדולה היא התעופה האורית שהיא מגלה, מהוה ומולידה. בירור הביטוי מברר פרטי האורה, מגשם את המציאות בחפץ ברור ומסומן, והדברים הולכים ונעשים, ואי-אפשר לתפלה שלא תעשה את רישומה. אם היא פועלת את פעולתה ע״פ המטרה הפרטית המסוימה שלה, או מסבבת דרכים רבים ומסובכים, - אלה הם מפלאות תמים דעים; אבל בכל אפן בנין עולם מלא מתגלה בתפלה, בין באותה הקבועה ומסודרת ושוה לכל נפש, בין באותה הפרטית הנובעת ממעמקי לבב כל יחיד וכל ציבור, לפי מצביו וצרכיו. יחד עם כל התכונות העולמיות, העליונות והתחתונות, עם כל ההשתלמות המעשית והחברתית, השכלית והמלאכותית, שהאדם הולך ומשתלם בהם, ומגיע באפן משופר להרחבת חייו והנעמתם, והעולם מסתדר בחצוניותו, ובאפנים ידועים גם בפנימיותו, תבא בראש כולם אותה ההסדרה הפנימית, ראש כל הגורמים לכל המאויים, - התפלה שתוסיף לתן כח ועצמה לכל הסתעפות החיים, לכל התכסיסים התרבותיים ושכלוליהם, ובבהירות ידע האדם לכוון את המניות של

התפלה ושל המעשה, ושל התכללותם זה בזה. "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים".

ה

התפלה היא מעמקת בנואת ההרגשה העליונה הקדושה, שהיא התמצית של ספיגת אור חי העולמים שבנשמתנו, והיא זורעת בנו אורות קדושים מצמיחים פרי ישועה. ולא לנו האישים הבודדים, בתור פרטיותנו, לבד, אלא כל מה שהתפלה עושה היא עושה בעדנו ועמנו ביחושנו לכל היש כולו, לכל החיים והמציאות, לכל ערכיהם, העבר, העתיד, וההוה. ומה נפלאו ההופעות, מה נשגבו ההתנוצצויות, ההולכות ומתגברות מכל תפלה, אפילו כשהיא עראית פרטית ומבודדה, וק"ו כשהיא קבועה, כללית וחברתית. היא נובעת מהמעין האלהי העליון שכל המרום והקדוש, כל הנשא והנשגב, בו כלולים וממנו נובעים, ואליו היא שבה באדירות כח, בחיל ובחוסן מלא קודש קדשים, ומוסיפה היא ברכה במעין החיים, מסרעפת היא את עץ החיים כולו ומפארת את ענפיו. פלגיו אשר ישקוהו מתחברים אלו באלו, ולשדים רבים ושונים, שכל אחד מלא זיו ונהרה, ממלא נחלי עדנים, המספיקים אושר ותענוגי אצילות עולמים, מתאגדים יחד, והיו למקור ברכה לנהרי אהבת עולם ואהבה רבה וברכה ושלום לכל היקום. ותפלת ישראל בהנשאה למרום הקודש, בהרכזה בארץ חמדת עולמים, ובמרום מכון מקדש אלהי עולם, אדון כל המעשים, ב"ה, שטפי נהורים עוברים בכל עולמים, נשמות מרובבות מתחדשות בזיו של מעלה, והאידיאלים העליונים מתנשאים בגיאות קדושה, והכבוד העליון מתברך עדי עד. ברוך כבוד ד' ממקומו.

ו

התפלה היא לנו, ולעולם כולו, הכרח גמור, וגם תענוג היותר כשר שבתענוגים. גלי הנשמה שלנו הולכים ושוטפים, הננו חפצים מעצמנו ומהעולם שלמות כזאת שאין המציאות המוגבלת יכולה לתן לנו, ומתוך כך הננו מוצאים את עצמנו שרויים בצרה גדולה, שדאבונה יכול להעביר אותנו על דעתנו ועל דעת קוננו. אבל קודם שיעבור זמן גדול, שיוכל שרטון זה להתגלם בקרבנו הננו באים ומתפללים. שופכים אנו את שיחנו ומתנשאים אנחנו לעולם של מציאות שלם בתכלית השלמות, ואז נעשה עולמנו הפנימי באמת שלם בתכלית השלמות, ודעתנו מתמלאת נחת, ואותו המשקל שהכרעתנו הפנימית פועלת על המציאות, שגם פנימיותנו היא אחת מחלקיה, מכריע גם את כל העולם כולו לכף זכות.

ז

התפלה היא האידיאל של כל עולמים. כל ההויה כולה למקור חייה היא עורגת, כל צמח וכל שיח, כל גרגר חול וכל רגב אדמה, כל אשר בו חיים נגלים וכל אשר בו חיים כמוסים, כל קטני היצירה וכל גדוליה, שחקי מעל ושרפי קודש, כל הפרטיות שבכל יש, וכל כללותו, הכל הומה, שואף, עורג ושוקק לחמדת שלמות מקורו העליון, החי, הקדוש, הטהור והכביר. והאדם סופג את כל השקיקות הללו בכל עת.ובכל שעה, והוא מתרומם ומתעלה בתשוקות קדשו, ובא תור הגילוי לתשוקות רוממות-אל אלה בתפלה, המכה גלי אורה, היוצאת המכה גלי אורה, היוצאת בחופש עזה בהגיון שיח קדשה למרחבי אל. מרומם הוא האדם בתפלה את כל היצור, מאחד הוא עמו את כל היש, מעלה את הכל, מרומם את הכל למקור הברכה ומקור החיים.

הדרכת התפלה וחלקיה

א לפני התפלה צריך להרגיש את הצורך של התפלה ואת הענג של התפלה. אין התפלה חפצה לשנות שום דבר באלהות שהיא מקור הנצחיות ואינה בגדר ההשתנות, אלא להתעלות עם כל השנויים החלים על הנפש, ועל כל העולם כולו במדה שהנפש קשורה בו, אל הרוממות האלהית. היא מדברת בענין האלהי, שהיא כוספת אליו, כפי מדותיה בחופש גדול, ובחופש זה מתגלה לה אורה ואמתה. היא מדברת אל ד', כאל מלך מושל העלול להשתנות, כאל אב המוכן לשינויים, כאל צדיק ונדיב המוסיף צדקה ונדיבות ע"י התעוררות מרוח אחר, מפני שכשהיא חפצה להתעלות אל האלהות הרי היא כבר מתעלה ברצונה, ורצונה הוא כל עצמות הויתה.

ב "דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל, מנא לן ממשה, דכתיב ואתחנן אל ד' בעת ההיא וכתיב ד' אלהים אתה החלות וגו' וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'" (ברכות ל"ב.). צריך שהתפלה תהי' נקי' מכל רעיון של שנוי רצון והתפעלות בחק השי"ת, מה שהוא דעה כוזבת ביחס לאלהות ומביאה להשחתת סדרי השלמות האנושית. ולעומת זה עצם ערך התפלה ובטחון פעולתה בקבוץ תנאיה, גם מלבד פעולת השגת המבוקש והתרוממות הנפש וזכותה ע"י התפלה, הוא פנה גדולה בהשלמת האדם. על כן צריך שיבין כל מתפלל, שהתפלה היא חק נפלא, שחקק הקב"ה בעולמו, להשלמת יצוריו בכל דרכי השלמות, וביחוד לתכלית השלמתם המוסרית הנצמחת ממנה, ואינה בגדר ענין מוטבע בחוקו ית', חלילה. ועל-כן ראוי שקודם כל תפלה יוקדם ספור השבח, להורות שראוי לשבח הרבה על קביעת חק התפלה שלא כפי המושג בדרך -השאלה בשם טבע באלהותו ית'. והראי' ממשה חשובה מאד, שהוא ע"ה בהשגתו הגדולה הי' ודאי בטוח שלא יבא לחשוב צד שנוי-רצון והתפעלות בחק השי"ת ע"י התפלה, מ"מ הרבה להקדים שבחו, לגלות מן הכח אל הפעל אמתת הדעה הראוי' להיות רשומה בלב ע"י התפלה, וק"ו כל האדם כוזב, שאפשר לו להיות טועה בדעות כוזבות, שראוי להקדים מה שירומם נפשו ויעמידה על ציור האמתיות.

ג "רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים. מאי קבע אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשאוי" (שם כ"ט:). לפני התפלה צריך להיות ציור הנפש כאילו היא נחלשת ממשא קדרות הרעיונות, הרחוקים ממושגי השלמות ואור פני מלך חיים, ורק בזאת תגול מעל לבה המשא אשר יכבד עליה, בשפכה שיחה לפני יוצרה ואביה שבשמים. ובזה תוסיף אמץ ותחת רוח כהה תעטה מעטה ששון, ורוח חדשה בעז וחדות ד' תהי' עמדה. אבל כשחסר הציור האמתי הזה ותחת אשר מתכונת התפלה הראויה היא להוסיף אמץ ולהחליף כח בנפש ורגשותיה, עוד תוסיף ליגעה, אין זאת צורת התפלה השלמה, שהיא צריכה לבא מצד הרגש פנימי ולא מצד קביעות חובה חיצונית, שאז בהכרח תהי' דומה כמשאוי. "ורבנן אמרי כל שאינו אומרה בלשון תחנונים ". (שם.). אפילו מצא לבבו מתרגש להיות חפץ בתפלה מצד הרגש הפנימי, מ"מ כל שלא ישים לבבו כי-אם למלאות הרגשו הפנימי לבדו, אין זה עדיין יסוד התפלה שצריך שתהי' עבודת ד'. וצריך שיכיר, שההרגש הוא אמצעי נכון להעמיד מצב נפשו ורעיוניו באפן נאה לתפלה, אבל עיקרה הוא נעלה מכל רגשות נפש אדם, כי היא תחנונים לפני ד' ית' להפיק רצונו. על כן צריך לאמרה בלשון תחנונים, ולצייר בזה את האמת כמה קטן הוא ערך רגשות לבב אנוש נגד התכלית הנעלה של הפקת רצון ד', שהיא באה ע"י התפלה. "רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר" (שם). אין די במה שתלוה הארה של הכרה בגאון ד' ית' עם ההרגש הטבעי הפנימי המעולה של הנפש. כי צריך שהשכל יתפשט בפעולותיו יותר מן ההרגש, עד שיהי' יכול לחדש בה דבר מצד

השכל הברור, מלבד ההרגשה הפנימית, ואז יצרף עם המחודש השכלי את ההרגשה הטובה הפנימית הטבעית, להתפלל ברגשי קדש. ועל זה אמר ר' זירא יכילנא לחדושי בה מלתא (שם), כי גודל ההרגש לא מנע אצלו את השכל מתת תנובתו לפי מצב היום והשעה. אמנם כיון שהשכל סוף כל- סוף איננו כ"כ טבעי כמו ההרגש, על כן אמר מסתפינא דילמא מיטרידנא, ואמשך אל המושכלות יותר מכפי שאוכל להמשיך את רגש הלב הפנימי עליהם, ובזה אצא מתכונת התפלה. על כן הניח מקום להרגש הטוב לבדו, בצירוף השכל המתלוה עמו, מבלי להרחיב יותר את השכליות בעת שליטת ההרגש הטוב. ושם "קבע" כולל כל אלה השלשה. כי חסרון ההכרה הפנימית יוכלל בשם קבע, מפני שאינו מקבל שינוי כפי חילוף רגשות האדם. הרגש הטבעי לבדו יקרא קבע, מפני שעכ"פ הוא קבוע בטבע הנפש, משא"כ עבודת השכל שצריך לקנותה בהשלמה בחירית. וצמצום השכל לצרפו ג"כ רק כפי ערך ההרגשה הטבעית יקרא ג"כ בשם קבע, מפני שעכ"פ איננו מתפשט חוץ מגבול התכונה הטבעית של הנפש, שהוא קבוע ועומד.

?

כשמכוונים לאיזה מבוקש בתפלה, צריך לשים לב, שכונתנו היא להסיר את הרעוהחשך מן העולם ולהגביר את הטוב ואת האור, של החיים האלהיים במילואם, שבהופיעו הוא ממלא לא רק חסרון אחד בלבד, אלא הוא משלים את כל החסרונות וממלא את כל הפגמים כולם, ובגודל נשמתנו הרינו חפצים דוקא בשלמות הגמורה והמוחלטת.

ה לפעמים אנו מתפללים שיעשה הקב"ה בקשתנו ע"י המלאכים, ולפעמים מפרטים גם שמות של המלאכים. שהרי עיקר המבוקש של ענין התפלות כולן באמת ראוי שיהי' לא להשיג מה שהוא חפץ כי-אם לדבק עצמו לרצונו של מקום ב"ה. וכיון שתכלית הבקשה היא מילוא אמתת רצונו ית' החפץ חסד, וכמו שהוא רצונו ית' להרבות חסדיו בעולם כן הוא רצונו שזה יתנהג דוקא באותם הדרכים, שסדר בהם את הנהגת העולם בחכמתו ורצונו כביכול, א"כ כמו שראוי להתפלל על עצם המבוקש הפרטי כן ראוי להתפלל שיתמלא ע"פ הסדרים השייכים לו. ואדרבה, זוהי שלמותה של התפלה, שהוא מגלה בה את רצונו הוא, שיעשה רצונו של מקום ב"ה בעולם, והרבה יותר ממה שראוי לרצות במלוי הבקשה ראוי לרצות שיתוקנו סדרי המאורות העליונים, שדרך תקונם הוא במילוא עניני התפלה, שזהו ענין התפלה ע"פ סדר הספירות. וכיון שזכינו לענין התפלה שיעשה רצונו, שהוא בשפעת החסד ע"פ הכנת התחתונים, הרי עצם התפלה היא הכנה רבה באפן המעולה לענין שפע הטוב והחסד ע"י גילוי המאורות הקדושים.

ו "תניא כוותי' דר' יוסי ברבי חנינא אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ד', ואין עמידה אלא תפלה שנא' ויעמד פנחס ויפלל. יצחק תקן תפלת המנחה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפעת ערב, ואין שיחה אלא תפלה, שנא' תפלה לעני כי יעטף ולפני ד' ישפך שיחו. יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה, שנא' ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי". (ברכות כ"ו:). שלש לשונות אלו, עמידה, שיחה, פגיעה, מכוונות הן כנגד שלשה ענינים של תועלת התפלה בעבודת השי"ת. התחלת פעולת התפלה היא, שכל הענינים הקדושים והציורים הנעלים של יסודי היראה והמוסר, שקנה האדם בנפשו, התפלה תשריש אותם יפה בלב שלא ימוטו מהסתערות רוחות של השחתת המוסר והעבודה ע"י יצר לב האדם ותאות הזמן. זמנה של פעולה זו הוא ביותר בשחרית, שקודם שיפנה האדם לעסקי החיים ורגשי תאות הגוף המוכרחים יכין לעצמו מעמד

מוסרי חזק ונכון, שיתקים בנסיונות ההתנגדות של גלי הזמן, ולכן התפלה המכוונת לפעולה זו נערכת בשם עמידה. לזה הוכשר ביותר אברהם אבינו ע"ה, שהי' ראש למאמינים, ועמד בעשרה נסיונות נפלאים, ועם כל המון המתנגדים אל הדרך העולה באור ד', שהסתערו להפיצו ולהדיחו, נלחם למצא מעמד נכון וקים לעד. שיחה תקרא התפלה, בשם משתתף עם צמחים ואילנות, שנקראו שיחים, על הפרחת הנפש בכחות חדשים, המסתעפים באפן טבעי ע"י רגשת הנפש בעבודה שבלב. זה ראוי ביותר לעת מנחת ערב, שהאדם קרוב להסיר מעליו את הטרדות, ואז תוכל נפשו להתרומם בטבעה, ורגשי הקדש הטבעיים, האצורים בתוכה, לדבקה באלהים חיים ולהתגבר באהבתו ויראתו הטהורה, יוסיפו פרי תנובה וישלחו בדים ופארות להיות כדמות אילן רב ואחד השיחים. ההפרחה הטבעית הזאת מתוך יושר הנפש היא שרש להנהגת הדין, אל הנוטה מנתיב יושר של ארחות חיים, שמדת הדין, בכל מה שיש לה חק טבעי, מדוקדקת היא אל המשנה דרכה ונוטה מנתיבה, והיא מדתו של יצחק, כדכתיב ופחד יצחק הי' לי, וכדאמרי רבנן ברוב ביאור. אמנם עוד רב יתרון לתפלה, שהיא מוצאת תכליתה ברמי המעלה והערך, קדושי עליון הנגשים אל ד', שע"י התפלה ירומו וינשאו למעלת הנבואה או קרוב לה, כד' טושו"ע או"ח סי' צ"ח, שהם פוגעים מעמדים יותר גדולים מהליכות הטבע, כי יתרוממו הרבה על מצב-הטבע הרגיל וידבקו באלהים חיים בטהר לב ונפש. לזה מוכשר הוא הלילה במנוחתו והתבודדותו, וכמו שביאר החסיד בחוה"ל (שער אהבת ד' פ"ו) ביתרון תפלת הלילה, שהוא מאפשר להפקד גם במחזות נשאים וקדושים ותבואות שכליות נוראות, אשר לא יושגו בחברת חושי החומר. ולפי שהדברים המושגים למעלה מתהלוכות השכליות המוטבעות באים הם שלא כסדר ההדרגה הטבעית מהקל אל הכבד, וע"פ דרכי עיונים בודדים המתלקטים למערכה, כי-אם בפתע יגלה האור הגדול מנעם ד', אשרי כל זוכה לו, תקרא התפלה, מצד היותה כוללת זאת התכלית, בשם פגיעה, כדרך ההולך ופוגע, לא לפי ערך מדת מהלכו של ההולך לבדו כי-אם גם לפי ערך מדת קרבתו של הנפגע המתאים לזה. וכן הי' באמת ביעקב אבינו ע"ה, שודאי השלימתו ג"כ התפלה לאותו החזיון הנבואי הנשגב של מראה הסולם וכל פרטיו, שעל כן נתיחס לתפלתו שם פגיעה, ויפגע במקום, והיא מתאימה לערבית.

ל "אמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ד' ענני וכו'. רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית, שנאמר תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. רב נחמן בר יצחק אמר אף בתפלת שחרית, שנאמר ד' בקר תשמע קולי" (שם ו:). יש אברים כפולים שרבוים הוא רק ליתר שמירה, שבהפקד אחד מהם הנשאר ימלא את מקומו, ויש אברים כאלה שכל אחד מהם יש לו ערך עצמי, ואם יפקד אחד מהם אין השני ממלא את מקומו. כל אחת משלש התפלות, הקבועות בזמניהן, היא מכוונת לענין מיוחד בעבודת התפלה, באופן שאין לדון אותן בכלל האברים הכפולים, שעכ"פ מתוך שלשתן תעלה בידינו תפלה הוגנת אחת, אלא שכל אחת צריכה זהירות מיוחדת לעצמה. היסוד האחד הוא נגד התגברות יצר לבו של האדם בהוללות וסכלות שבתערובת עסקי העולם, שהתפלה מחזירה את האבדה הרוחנית ע"י שפכו שיח לד' ומדיחה ממנו כל טיח טפל ע"י רוממות המושגים הטהורים בדעת אלהים ועבודתו. לזאת פועלת תפלת המנחה, הבאה אחרי תקף העסקים הזמניים של היום, וכמו שנענה בה אליהו במלחמתו בעבודת הבעל. תפלת ערבית מרוממת את רוח האדם במשמרת כבוד נפשו בטהרת המחשבות וההרהורים, "תכון תפלתי קטרת לפניך ", שהקטרת "דבר בחשאי" משפיעה לתקון דרכי האדם בחדרי משכיתו, ומכפרת על לשון -הרע שבצנעה (זבחים פ"ח:), שעיקרה הוא ע"י מחשבת הלב, כמש"כ "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ". אמנם בבוקר, שלא נדבקו השפעות רעות לכחות הנפש, אבל הם נעדרי

שלמות חילם ע"י התגברות צד החומר בזמן השינה של הלילה, אז תפלת שחרית מעירה ומסדרת אותם במערכת הקודש ברוממות חשבונות הצדק והיושר ביראת ד' ואהבתו, "ד' בקר תשמע קולי בוקר אערך לך" מערכת לבבי וכחות נפשי, "ואצפה" כי אתה תהי' עמדי לאמץ חילי, כי הבא לטהר מסייעים אותו.

תפלה ותורה א התפלה משמשת להכניס את כל התורה וכל העבודה, כל החכמה וכל ההופעה, בתכונה טבעית, ומעמד נפשי קבוע, והיא חיי השעה, כלומר, שמחיה את השעה, להיות עומדת ישר מול יניקת שפע חיי עולם. אבל התורה חיי עולם היא, למעלה מהטבע, וכשיש טבע אז מעלת הנסים גדולה ועליונה מאד, אבל כשהטבע מתדלדלת נקראים הנסים טרחא כלפי שמיא וגרעון של שינוי סדרי בראשית, "כמה גרוע אדם זה" (שבת נ"ג:). והננו מתפללים להעמיד את הטבע, למען יהיו כל חיי עולם מבוססים אצלנו ומכוונים לקביעות תכונת חיי שעה, המופיעה תמיד בקרבנו, "כל הנשמה תהלל יה", על כל נשימה ונשימה הילול מיוחד, ומתכפל שעה ועולם והיה לשעשוע. "בחקותיך אשתעשע - ואשעה בחקיך תמיד".

ב התפלה היא מלמטה למעלה. כיצד, מתוך אותו המעין, המלא קדושה טבעית, שבלבנו, הרינו דולים, מוציאים את הרגשותיו העדינות מן הכח אל הפעל, מכוונים לרוממן ולשגבן, לטהרן ולקדשן בקדושת הטהרה העליונה, הכוללת כל הקדושות וכל הטהרות, כל החכמות וכל הדעות, כל הבינות וכל המחשבות, והננו עולים, וכמה שיגדל שכלנו, כמה שיזדככו מדותינו, כמה שיהיה האופי של הדבקות האלהית יותר חזק בחיים, ברעיון וברצון, במזג ובטבע, בתולדה ובתכונה, - ככה זורחים יותר האורות המתגלים בנו ע"י הבעותינו התפלתיות. וכל-מה שנרד יותר לתוך עומק הענין הנערץ והנשגב הזה, לתוך תהום פנימיות נפשנו וכל גדלו ועזו, הננו יכולים למוד בקוים יותר מדויקים את עליותינו במהלך התפלה. וכשאנו עולים עולים עמנו כל שרשי הויותינו, כל ענפי נשמותינו, כל קוי החיים השופעים ממהותנו וכל מקורות החיים המפכים עלינו, עד הביאם אותנו אל המהותיות הפרטית שלנו. והכל מתברך, הכל מתעלה, הכל מתקדש ומתרומם, הכל שמח שמחת ישרים, הכל עלז עליצות קודש, והטבע של הקדושה מתעלה ומזדכך, עד שהוא בא לכלל אופי הכרתי, לאופי שכלי פועל שאיננו עוד נפעל, חפשי ושליט ורודה בכל מרחבי החיים. זהו משפט התפלה. ובתורה הננו עוסקים בשילובי חיים מלמעלה למטה, מרום -פסגת השכל האלהי, ממקורמחצב התורה, הננו לוקחים את מנות החיים והננו ממשיכים אותם בעזוז גדלם המלא כל היש, הגדול מכל קץ ותכלה, ומשרישים אותם בתוך מעמק טבעיותנו, וטבע הקודש שלנו ביסוד חסנו מתברך ברכת שמים ע"י שפעת האורה הבאה לנו.

ג "רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והוא סבר זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד" (שבת י.). התורה תתן לאדם תמיד השגות שכליות הנובעות חדשות בכל עת ואמתיות קימות לעד ממקור האמתי, שהיא חיי עולם. התפלה תעסוק לא בהודעת ידיעות חדשות והעשרת שכל האדם באמתיותן, כי-אם להשתמש בחלקן של הידיעות הידועות וקבועות, ולהעמיק בכח ההרגש את הרושם של הידיעות המוסריות על כחות הנפש. על כן הותרו בתפלה תארים לשי"ת, שהם מתאימים ומכוונים למדה זו שירגיש האדם את הרושם של האמתיות, שהן ברורות וגלויות לו כבר, ויתפעל מהן ברגשי הנפש, אשר בהיותו יליד החומר יעוררהו לפעמים דוקא ציור שאינו מזוכך מצד עצמו. והנה השכל מצד ערכו הרוחני מספיקה לו הרחבת הדעת בעצמה, ואינו צריך להשתדלות הזאת של העמקת הרושם הנפשי, אשר אמנם הסיוע שלה צריך הוא מפני הכבדתם של כלי הגוף על תעופת השכל. על כן

תכנה של התפלה הוא לא בעצם האמתיות הנצחיות הקימות, מצד חיי עולם, כי-אם בהשגות המחוברות למקרי הגוף, שהם חיי שעה, ולא יתכן לעזוב חיי עולם מפני חיי שעה. אמנם בכל עניני העסק בתורה כלל מונח הוא, שלעולם ילמד אדם מה שלבו חפץ, כי הנטיה הרוחנית הפנימית תנחה את האדם בדרך המישרים, וכיון שנטיתו נמשכת היא לחלק זה שבתורה אות הוא, שהחלק הזה יהי' יותר ראוי להיות לו לעזר רוחני לפי מצב נפשו. וכן הוא גם בענין התורה והתפלה. השפיטה השכלית לא תוכל כ"כ לתת גבולות, כמה צריך האדם להתפרנס פרנסתו הרוחנית בעמקי התורה ותנובת השכל וכמה מהתבלין של הרגש, וגם בזה תנחה הנטיה הפנימית בדרך ישרה את הישר באדם. בהיותו לפי מצב נפשו נוטה לחמדת עסק התורה הוא זמן תורה, והוא השרש העיקרי שבהשלמת האדם, הפרטיוהכלל כולו, ובהיותו מרגיש בעצמו בזמן מן הזמנים, שהוא נוטה לחפץ הגעגועים הדרושים להרחבת התפלה ושפיכת נפשו לפני ד', ע"פ מדת ההרגש, הוא אות שלפי מצב נפשו אותה התכונה נחוצה לו יותר מהשלמה אחרת, אע"פ שהיא רמה ממנה במעלה. זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד. אלא שהזמנים הכלליים הקבועים לתפלה נקבעו ע"פ מדת הכלל, שראוי אז להיות נוטה בהם לתפלה.

? "רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא והוו עסקי בשמעתא, נגה לצלויי והוה קא מסרהב רבי ירמי', קרא עלי' ר"ז מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה" (שם.). האדם פונה מטבע נפשו אל רגשי הקודש, שלהשלימם ולהוציאם מן הכח לפעל ממעמקי נפשו דרושה לו התפלה. אמנם, בזה יוכל לטעות בדבר אחד כללי. שהרי כשם שיש לו נטיות רוחניות, מצד טבע נפשו המשכלת, כן יש לו המון רגשות לכמה חפצים ורצונות חמריים. והנה זה ישכיל כל אדם, שבהרחבת הרגשות הסוערות בלבב האדם אל הענינים החמריים וכל השייך להם אין טוב לאדם כי-אם שיהיו מודרכים ע"פ משפט דעת התורה, הנותנת צדק בכל ארחותיה ומדרכת את האדם בדרך טובה וישרה, ובהעזב נפש האדם לשאיפותיהחמריות וכל התלוי בהן בלא מסורת התורה הלא יפול בנופלים וידרך דרך אבדון ומות. אבל בנוגע לשאיפות הרוחניות שבנפש, שכללן הוא אהבת ד' והתענג על טובו והוד כבודו, והמון הסעיפים המסתעפים מעמקי ההרגשות האלה, יוכל האדם לחשוב, שאינו צריך לפלס להן כלל נתיב למודי, כי-אם יעזוב את נפשו ע"פ דרכה, תשגה באהבת צור עולמים, תתגעגע, תכסוף, תרנן מקירות לב ותשפך שיח, ככל אשר תשאה רוחה העולה אל על. וא"כ לאותן ההרגשות הרוחניות, שהן סעיפי התפלה, יחשב שאין צרך בהדרכה תורנית, ובבא עת תפלה ימהר לעזוב הלמוד התורני למען הקם עולה של תפלה. ולא כן ילמדנו החכם מכל אדם, שבאמת לא רק לשאיפותיו החמריות של האדם, שמצדן לבהמה נדמה, צריך הוא לסייג תורני להגבילן ולסדרן, כי גם לשאיפותיו הרמות הרוחניות, שהן מיסודי התפלה וענפיה, צריך הוא להגבלה והערכה תורנית. על כן המסיר אזנו משמע תורה לא זו בלבד שהמון רגשותיו החמריות יהפכו לתועבה, באין מורה דרך ומנהיגם בנתיב חיים ואורה, כי גם תפלתו, אע"פ שהיא פונה למעלה, מ"מ באין הדרכה שכלית אלהית המגבילתה, תוכל להפך לרועץ וקלקול, ולא תתן את הפרי הטוב הרצוי, וגם תפלתו תועבה. ועל כן אין ראוי לאדם למהר לעזוב עסק התורה מפני התפלה, כדי שיחוק בלבבו, שגם לצד המעלה שבו, לצד הרגש הקדוש והנשגב, שהתפלה היא תוצאתו, צריך הוא לשאוב ממעיני התורה את שיעוריו והגבלותיו, לדעת כל משפטו לישרו בדרך החיים הטובים, העולה למעלה למשכיל.

ה "תורתם אומנותם ". האמנות היא מיוסדת בחכמה: "לחשוב מחשבות לעשות בזהב בכסף" וגו'. אלא שהיא צריכה להשלמתה ג"כ הרגל מעשי, ולא די בציור השכלי של הבנת האומנות להוציא אל הפועל המתגשם את הציור האומנותי. אמנם אפשר להיות אדם שלם כ"כ בשלמות ציורו, וכליו המעשיים יהיו

כ״כ מוכשרים להיות מושפעים מציורי שכלו, עד שיהיה במדרגת ״חזא אומנותא וגמיר״, שבציוריו השכליים מיד יושלם ג״כ בכל הענינים המעשיים המתילדים מהם. והנה התורה צריכה שתביא לידי מעשה, ויסוד המעשה הטוב והעבודה האלהית הוא לגשם בפעל ובחיים את ציורי הצדק והיושר האלהיים היותר רמים וקדושים. כדי להוציא אל הפעל המוגשם את הנטיות המוסריות העליונות מוכשרת היא התפלה ההרגשית, שמוציאה אל הפעל את הרגש, שהוא קרוב אל המעשה יותר מהשכל המופשט. ע״י כח התפלה מתרכך הלב להיות האדם מוכן בפעל למעשי הצדק הנלמדים ממנו בתלמוד תורה, ועל פיה הוא נעשה אומן לצדק, כ״אמנותו של אדם בעוה״ז ישים עצמו כאלם ״ (חולין פ״ט.). אך רשב״י וחבריו (שבת י״א:) כ״כ היתה גדולה עליהם ההשפעה הרוחנית של התורה, וכ״כ היו מוכשרים להיות נפעלים מתלמודם לכל טוב ונעלה, עד שלא הוצרכו לאמצעי של עילוי רגשותיהם ע״י התפלה, כי תורתם בעצמה הספיקה להרשים את ציוריהם הרוחניים עמוק על כליהם המעשיים, כענין ״חזא אמנותא וגמיר״ ע״י הראיה לבדה, כדרך המופלא שבמצוינים בכשרון האומנותי, וכבצלאל שע״י רוח האלקים שמלאהו כבר הי׳ בידו להוציא אל הפעל את כל האומניות המעשיות, ולא הי׳ צריך לאמצעיים הנסיוניים, ע״כ הם בעסקם בתורה היו פטורים מן התפלה, מפני שתורתם היא מספקת כבר להיות גם אומנותם.

ו ״אמר רבי חנין אמר רבי חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבנו, שנאמר ואתפלל אל ד׳ וכתיב בתריה וישמע ד׳ אלי גם בפעם ההיא. איני והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא׳ תוחלת ממושכה מחלת לב, מאי תקנתי׳ יעסוק בתורה שנא׳ ועץ חיים תאוה באה וכו׳ לא קשיא הא דמאריך ומעיין הא דמאריך ולא מעיין ״ (ברכות ל״ב:). התפלה היא תולדת ההרגשה הנפשית שבעומק טבע הנפש, והשכל ראוי לשמש לה רק כהקדמה ויסוד, שכל מה שיהי׳ שכלו יותר זך, ומעשיו יותר מכוונים ע״פ זה לתכלית השלמות, כן יתרומם יותר טבע נפשו ויגדל כחה עת אשר תשפך שיחה לפני קונה. אבל לערב בתוך התפלה עצמה עומק חשבון של השפעות שכליות אין זה מגדר התפלה, כי באמת חק התפלה וכל עיקר סגולתה איננו מצד קישור שכלי הגיוני שבא בחשבון, כי-אם למעלה מזה מפני שכך נוסד טבע הנפש, מהתגלות עצם טבע עומק הנפש הזכה בפנותה בגעגועיה לאלהי ישעה. על כן כל מה שלא יערב בה כח אחר בתוך חלק ההרגשה הנפשית, ויניחה בטבעה הטהור לשאוף אל מטרת פעולתה, יותר יגדל כח התפלה, והמאריך בתפלתו ומעיין בה, ומכניס בה שמושים שכליים, הוא בא לידי כאב לב, כי דרכי רגשות הנפש בפנימיות טבעה יהיו מנועים ממנו, כיון שירצה לתן להם דרכים שכליים, שלא יושגו בהם לעולם ולא יבא בהם לתכלית מגמתו. אך אם ערגה נפשו להשתלמות שכלית, שיהיו על פיה הרגשותיו יותר בהירות ומתאימות להכרת השכל, לא לזה בא שמוש התפלה, כי-אם בתורה ישיג, וכל שיתחכם יותר בתורה ויזך בה שכלו כן יפעל השכל על כחות ההרגשות והמדמה, שיהיו בהירים ביותר. אבל המאריך, להוציא מן הכח אל הפועל את געגועי הנפש וצמאונה לקרבת אלהים, ואינו מעיין, - ובכללה ג״כ המכין הוספת חכמה ודעת קדושים הראויה לפני שעת התפלה, שכפי גודל מדת זו ההכנה כן תיקר מדת ההרגש בה באיכות נשגבה, כעין אריכותו של משה רבנו, שהיתה נמשכת מהקדמת השכל של עיקר עסקו שהי׳ בתורה, כדמשמע מדחז״ל שהיתה הכנה נשגבה לתפלה כפי ערך מעלתו - תפלה כזאת אינה חוזרת ריקם.

ז ואמר ר׳ אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, ואע״פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו״ (שם). עם שלמותו השכלית של האדם לא יהי׳ שלם אם לא תלוה לה שלמות כחו המדמה, שיהיו ציוריו וכחותיו הדמיוניים מיוסדים על עומק היושר, הבא משורת השכל והחכמה. בית המקדש נקרא נויו

של עולם ובית התפילה לכל העמים. הנוי האמיתי הוא השלמת ציור המדמה כפי השורה השכלית, שמזה תימשך הדרכה מוסרית נעלה בעולם, ועיקר התפילה בנוי על זה. אמנם כל זמן שמכון המרכז הכללי, של השיווי הכולל-לכל-האדם של השכל עם ציור המדמה, היה קיים בעולם, היה קל גם לכל יחיד לכונן את דרכי ציוריו ע״פ יסודות השכל, ובהתרומם עפ״ז כח המדמה היה נכון להשפיע גדולות וטובות בחיי המעשה. אבל מיום שחרב בית המקדש, ובטל המרכז הכללי של קישור חקי הנפש האנושית שבכחו המדמה אל אור השכל, ננעלו שערי תפילה. כי כל יחיד וודאי יקשה לו מאוד לרומם לבדו את כחו-המדמה אל מרומי השכל, ולפעמים בהתגברות המדמה יטעה מדרך השכל, וע״י התרגשות יצא משורת היושר. אמנם כל זה הוא רק כשהאדם בא לצייר מיורי הטוב בכחו המדמה במידת בחירתו, שצריך לזה כח מנהל כללי, שחסר לנו בעונינו מיום שנוטל כבוד מבית חיינו. בית החיים הוא מצד הכח המדמה, שהוא הציר שעליו יסובו חיי האדם בתשוקותיהם ונטיותיהם, והגילוי האמיתי הוא גילוי השכל האלהי הטהור, ״אין כבוד אלא תורה״. אבל יש שמתגברים על האדם ציוריו לטובה שלא כפי מדת בחירתו ונטיותיו הבחיריות, כי-אם כעין תולדה מכל דרכי השכל הטוב הקבוע בו, שמתאמץ תמיד להדריך בהם את נפשו, וכשבאים הכוחות שבנפש במצב זה לידי נקודה מרכזית מתעורר האדם ברגש עז, שהוא נעלה מכחו הרגיל, והדמעות משתפכות מרוב געגועיו לטוב ולחסד עליון, ״צמאה נפשי לאלהים לאל חי״. במצב התגברות כזו של תולדות כח הדעת וציורה הפנימי עשה אלהים את האדם ישר, שתנהלהו תומת נפשו באורח משרים תמיד, ועל כן שערי דמעות לא ננעלו, ועם דרך ההשלמה, שתפילה כזאת מסבבת לאדם, עם קביעות מצבו הכללי בדעת ויראת אלהים, תתגלה פעולת הפקת הבקשה כפי מדתה וערכה, ״אל דמעתי אל תחרש״.

(חסר ״דרכי פעולת התפילה ליחיד וציבור - אמנם כל הפסקאות מצויות בשאר הכתבים)

עולת ראיה

מודה

ראשית ההופעה של צהלת החיים מביאה עמה את השמחה העליונה בחדות הקודש, שהיא מתבטאת בכל מלא הודה בבטוי ״ההודאה״. הכרת התודה לאלהי עולם, אדון כל המעשים, המחיה חיים בטובו, היא אוצר הטוב, הכולל בקרבו את כל התוכן של מילוי החובה וכל התוכן של העידון הרוחני ממלוא תנובת האהבה בחוברת, והנשמה מתנהרת בה ומתמלאה אורה ושמחה. ההוראה הלשונית של חובת הודאה, בבטוי ״מודה״ ביחוד, משותפת היא להודאה מגזרת תודה, הבאה מתוך הכרת הטובה של המיטיב, ומגזרת התודות והודאה על האמת. והדברים מתאימים זה לזה. צהלת החיים הראשונה, הפוגשת את האדם בהקיצו משנתו ומוצא הוא לפניו עולם מלא וחדש בכל מלואו וטובו, היא מרימה את אור השכל הפנימי להכיר את אור החיים וזיוו ביסודו, ותחת ההשקפה העכורה החמרית, שהיא מוטבעת בטבע הבשר, מתעלה הרוח להשקפהאלהית צחה, לראות את נשמת אור חי העולמים ביפעת מפעלה. והאדם ברגש תודתו מודה הוא על האמת, ומקיים את עומק אמתתה של ההכרה הרוחנית, ומעיד על כל אור החיים והיש, שהוא נובע כלו ממעין הטוב ומקורו, ממקור חסד עליון, המשפיע שפעת חיים לכל המון עולמים וכל יצוריהם.

אני

האדם מוצא את עצמו בעצמו, ע״י אור החיים האלהיים המופיעים בקרבו, הממלאים אותו ברוח הטוב

של רגש התודה של הכרת הטובה האלהית והבטאתה. כי במה נחשב האדם בחלישות כחו, באפסיותו וזעירותו, נגד כל היקום הגדול והעצום, וכחות הבריאה האדירים והנפלאים העוטרים אותו, מרוב שממון לעומתם אובד האדם את תוכן האני שלו. אמנם בהאיר עליו אותו האור של הכרת הטובה האלהית, וכל הסעיפים הקדושים כבירי עז הקודש שהיא מעירה בקרבו, אז בא האדם להכיר את גדולת ערכו, את אניותו והעדר בטולו בכללות ההויה, ומוצא את עצמו מאושר לומר בפה מלא: אני.

לפניך

ההארה הראשונה של הקדושה היא ההופעה היותר זכה, היותר רוממה ומשוגבת, והיא באה לאדם כשמכין את גבורת נשמתו לקבל את האור הטוב הזה תיכף בהתעוררות הראשונה, בהרגישו בקרבו את רוח החיים של הערות והקיצה. אז מצטירת לפניו הגדולה האלהית הנוכחית מכל מלא המון עולמי עד ומכל מקורותיהם החיים, והוא מוצא את עצמו מצוי נוכח פני אל עליון, ובאהבה עליונה וחבת מתיקות ידידות קדש אומר את הבטוי האדיר המלא עז קודש קדשים: לפניך.

מלך

הממלכה הכללית של העולם, הנהגתה המאורגנת בכל חלקיה, הקפתה הכללית והיחושים המצודקים הנמצאים בין החלקים כולם, יסוד המשפט והצדק המתנוצץ מהדר הבריאה בהקפתה, אחרי ההשקפה ביסוד החכמה והרצון הנפלא המתגלה ממראה זיוה הכללי, כל אלה ההערות יחד מופיעות נגד עיני האדם בהפקחן ראשונה, ובהפגשן באור החיים. העדות הנאמנה מדברת אז מתוך גרונו להכיר מלכות שמים, ולדעת כי עומד הוא לפני מלך עולמים, שישותו הפרטית של האדם היא אחת מהכונניות של הממלכה העליונה, ובכל מלא עצמיותו יאמר האדם ברגשי האהבה, הבאה מתוך הכרת הטובה, וברגשי הכבוד וההוד העליון הנמשכים ממנה, נוכח פני ד׳ יוצר נפשו: שאתה הוא מלך.

חי

מקור החיים, אוצר שפעת החיים כולם, החיים המוחלטים, אשר אי אפשר לסמנם בשום סימון של חיים מורגלים. כל יסוד תיאור חיים בכל היצורים הוא רק התנוצצות חיה, המאירה על התוכן המת ומעוררתו, אבל החיים המוחלטים, החיים שבכל מקום שהם פוגשים הם ממלאים הכל אור חיים, הם מיוחדים למלך חי, ומלך חי הוא ד׳ לבדו, שהממלכה היא כולה חיה ששפעת החיים הבאה ממקור החיים אשר עמו היא שפעת מלכותו, וכולה מצואה היא בחיים המקוריים, הנובעים תמיד באין קץ ותכלית ממקור חסדי מלך חיים. כל המשכת ממלכה היא ענין משולל מן החיים מצד עצמו, מה שנמשך ונעשה ע״י אחרים, והמעשה בעצמו אינו מקושר בשפעו עם המסדר והמפקד, אין בו בעצמו תוכן של חיים ממלכתיים, אבל הגדולה האלהית המחיה את כל חיי העולמים, - האדם מרגיש בפקיחת עיניו שהיא ממלכה חיה כולה, ומלך הכבוד, אשר אליו ההודאה מתפרצת, הוא לבדו הוא חי בתור מלך, מנהיג הממלכה החיה, שאין עמה שום חשכת מות, כי הכל שב ועתיד לשוב להיות מתענג על ד׳ במקור החיים, והשקפת העתיד מתבלטת בהופעת ההוה הפתאומי בראשית התברקות החיים, אשר האדם חש, בצאתו מכבלי השינה, המלאים דממת מות, אל אור החיים.

וקיים

הקיום הוא העמדה הקבועה, המתעלה מכל שינוי ותמורה. מקור החיים הוא היש הקיים העומד בעליוניותו ממעל לכל השינויים כולם, "אני ד' לא שניתי". אמנם החיים אינם מצטיירים לנו כ"א ע"י המון שינוייהם, ואנו מתעלים להכרה וההרגשה העליונה של מכון החיים של האורה האלהית, שתואר החיים ותואר הקיימיות מתאחדים בו. ומזה אנו באים להשכיל, שכלהמון השינויים אינם משביתים את הקיימיות כ"א בערכם של הנבראים, בעלי החלק והקצבה, אבל באור הנצח השינויים כולם הנם רק אוצרות חיים קבועים, חיים עליונים, חיים קימים. "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנים מזיו השכינה". הישיבה היא הקביעות, קבועים הם הצדיקים, איתנים הם באור החיים הקבוע הבלתי משתנה, ודוקא עם זה הוא מלא כל העליצות וכל האור של זיו החיים. "קביעין כן תהויין בהנהו חבורתא", אמר הפייטן. וזה בא מאור פני מלך חי וקים, ששתי ההופעות, של החיים, המלאים לפי השקפתנו שינויים ותמורות, והקיימיות האיתנה העומדת לעד, מתאחדות בו באחוד מופלא.

שהחזרת

ההחזרה מורה על שמירת עצמיותה של הנשמה, שהיא מצויה בצורתה הרוחנית המופשטה בעצמיות ענינה. ובעת ההקצה לא נשתנה האופי של האדם, כשחוזרים אליו כחות החיים, בהיותו נעשה כבריאה חדשה, אלא זאת הנשמה עצמה, שנעתקה ממנו בהאסרו בחבלי השינה, היא שבה אליו.

בי

מורה על העצמיות המיוחדה של האדם ותוכן החיים הטבעיים שלו. העצמיות הזאת היא שמורה עמו, והיא נשארת בקיומה גם בעת השינה. ועצמיות האדם הזאת היא הבסיס לקבל עליה את האור העליון של הנשמה, בשובה אליו להאיר אותו באורה.

נשמתי

הנשמה המיוחדת שלי, כלומר: צורתה הפרטית, היא מיוחדת בהתאמה למהות העצמית של האדם, המיוחד באישיות מיוחדה. ואע"פ שאין בכח האדם להכיר את האופי הפרטי של הנשמה, שהיא רוחנית נאצלה, עד שאין אנו מכירים כ"א את מציאותה ולא את פרטי גוניה, מ"מ זאת אנו יודעים ברור, שכל נשמה היא בעלת אופי מיוחד. לכן בצדק קורא האדם, בעת הרגישו את חייו במילואם בהקיצה ובידעו שנשמת ד' מאירה בקרבו: שהיא נשמתו הפרטית המיוחדת לו.

בחמלה

מדת החמלה העליונה משפעת היא תכונת חמלה על הנשמה, שהיא חומלת על הגוף השוכב למעצבה באין כח ואין אורה. ובחמלה זו היא מתמשכת לשוב להאיר את הגויה באורה, ולהחיותו באוצר חייה.

רבה אמונתך

האמונה האלהית היא החוקקת את התפקידים של כל כחות ההויה, שיעשו את עבודתם בכל עז ומרץ, בכל איתניות של קיום ונצחון, שהכח הכביר של אור האמונה האלהית מאיר עליהם, למסור בידם תוכנים

ועניינים מתוקנים עומדים על מכונם, ולקלקל ולהפסיד את צורתם וערכם, כדי להוציא ע"י קלקול זה ערכים יותר נפלאים בחדוש פנים לעילוי ולשבח. "אמונת זה סדר זרעים, שמאמין בחי העולמים וזורע". מהסתעפות האמונה הרבה, הכוללת כל היקום, מתגלה הדר כח המחיה והמפריא, המעודד והמחדש, בכלתוכן שיוצאת ממנה ערות של חיים, אחר שכבר צללי המות באו ופרשו עליו את אפלתם. "לדור ודור אמונתך, כוננת ארץ ותעמוד". ומהאמונה הרבה הלזו, באור בהירותה, באה נשמת החיים להאדם בהתעוררו לקיצה, אחרי אשר השינה, שהיא אחד משישים במיתה, פרשה עליו את צלליה המחשיכים, ויחד עם כל כחות החיים וההויה המתעוררים אחרי בלותם, בכח אור האמונה האלהית העליונה, מיסוד אמונת אומן של חכמת ודעת, אשר באמונתהעתות, בכלמסיביהן ותמורותיהן, מתעורר האדם, מתרדמתו בצללי המות של השינה, לאור החיים המאירים, ומתאחד בקדושת האמונה הקדושה, בחדות לבבו המתמלאת הוד קודש. עצות מרחוק אמונה אומן ".

ציצית

נפגשנו עם העולם הכללי, ספגנו אל תוך נשמתנו את האורה הצחה הכוללת, של ההארה האלהית, המחיה כל החיים, המחזרת את נשמתנו בנו באמונה רבה. והננו צועדים הלאה, מתוך הפרוזדור, החצר הגדול של חצרות ד', לבא אל הטרקלין, אל ההיכל, מתוך ההופעה הכללית של חיי העולם, לבא אל הזיו התוכי הפנימי של אל אלהי ישראל, המיחד אותנו בעליות הקודש של קדושת המצות והאורות האלהיות המיוחדות לעם סגולה, "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ". הדורות יתחנכו, יתגדלו ויתפתחו, על יסוד התוכן האורי של ההארה האלהית הפנימית, המיחדת את הגוי הגדול הזה בעצמת הוד קדושתו. המדות הנפשיות כולן, הנן לבושי הנפש. העצמיות, הנפשית בעזוז פנימיותה, היא ענין נשא ונעלה, טמיר ונעלם, מכל רעיון והשגה אישית גופנית. המדות הן מלבישות אותה, נותנות לה את תוארה ואת תפארת אופיה להתגלות על מרחב החיים. המעשים כולם הנם תוצאות ישרות מתאימות ע"פ תכונות הנפש, המתגלות ע"פ ההתלבשות של המדות ביפעת תפארתן. יוצאים הם המעשים מתוך הכנפים הקיצוניות של המדות, ומבליטים את התפשטות כוחותיהן לפרטים, ותכונת הנשמה הישראלית הספוגה מרוח אל אלהי עולם, המראה את בהירות אורו בתהילות ישראל שהוא יושב בהן, היא מתגלה ע"י פאר המצוה האלהית, השקולה ככל המצוות כולן, היא מצות ציצית. לא רק אור חיים טבעיים, מיושרים רק בהישרה אנושית מצומצמת ומוגבלה, מופיע בתוכיותה של הנשמה הישראלית, כי אם אור חיי עולם, מהוד החיים האלהיים, מזיו החיים של אומר סלה של דבר ד', המבוטא בדברות קודש אשר בתורה, תכונת המדות הישראלית, הוד הלבוש של הנפש הישראלית, הנה תכונת האורה של דבר ד' אשר בהתגלות חפץ קדשו, שנתגלתה באור הבהיר של תורת אמת. ע"פ הצווי האלהי מתלבשת היא הגויה הישראלית בבגד מעטה, הנושא בקרבו את התפשטות האורה על כל סעיפי המעשים ע"פ חקי ד' ומשפטיו על ישראל. והסעיפים המעשיים, היוצאים מתוך התכונה המדותית הזאת של ההופעה האלהית, המלבשת את אורה הפנימי של הנשמה, הנם פרטי המצוות של התורה כולה, בתכונת העשיה שלהן ובהופעת ההסתכלות העיונית וההרגשית שלהן. ובאות הן הציציות על כנפי הבגדים בתכונתן הקדושה האלהית, ונושאות בתוכן את האור העליון, אור החיים שמנשאים את נשמותיהם של הדורות כולם לאותה הרוממות של קדושת ישראל העליונה. "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ".

"ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והיה לכם לציצית"

הסעיפים המעשיים ממין הצבע של הבגד הם. כלומר: מעצמיות הכח הנפשי מתפשטים המעשים כולם. התגלות החיים ממקור חיי הנפש באה ומתבלטת בכל אשר יעשה האדם בחיים. ותואר גילוי החיים המעשיים כתואר המדות וכחותיהן, שהם לבוש הנשמה החיה, הם דומים זה לזה בערכם. אמנם נוסף עליהם הכח של הצפיה הגנוזה, של נטית ההתקשרות למקום החיים, שהכחות משם הם נובעים, לאותו המקור החתום, שגווניו אינם מתראים כ״א ע״י כללות כח הראיה ומתגלים בתכונה כללית, כעין צבע התכלת, הדומה לים, לרקיע, לאבן ספיר, ולכסא הכבוד. ויחד עם חוטי הציצית שממין הכנף, המכוונים לעומת ההתפשטות המעשית, משלימים הם את תכונת הציצית. ״ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, והיה לכם לציצית״.

״וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד׳ ועשיתם אותם״

הראיה של פתיל התכלת, הדומה לים, לרקיע, ולכסא הכבוד, מזכירה אותנו את מצות ד׳, מעודדת בנו את הזכר הרוחני של קדושת המצות, את האורה האלהית המתפלשת דרך כל המעברים של הנשמה, המתלבשת בהוד הקודש של התגלות החיים האלהיים, המתפרצת להתגלות במעשי המצוות כולם, כשם שכל הופעת החיים מתגלה בפרטי המעשים הטבעיים, הבאים מכל תפקידי החיים כולם. זאת היא ההזכרה, הבאה מתוך ראית התכלת, והיא מביאה להעשיה הממשית, בשאיפה העליונה של הופעת האורה של החיים הקדושים ברוח ד׳ על המעשים, שהם מופיעים ע״י ההתגלמות המעשית במעשה המצוות.

״ולא תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם, אשר אתם זונים אחריהם״

המעשים, הממשיכים בכח קדושתם בתור מצות אלהיות, אתהאורה האלהית, בתוכיותם של החיים, פועלים הם את פעולתם, להאיר את כל מחשכי הטבעיות הגסה של האדם, שממנה באה ההשקפה החשוכה של כל הדעות הכוזבות, הרהורי מינות והרהורי עבודה זרה, שאנו מוצלים מהם ע״י ההארה הקדושה של אור ד׳ שבקדושת המצוות. והכח המחשבי העדין הולך הוא וחותר בתוך מעבי הגויה, ומעדן את הבשר ואת הדם, עד שהזוהמא הגופנית הולכת ומתנדפת, ובמקומה באה טבעיות עדינה של טהרת החיים, שהיא מזככת את הלב ואת העינים גם יחד ומשמרת אותם מתזנותם השובבה.

״למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדושים לאלהיכם״

אחרי אשר ההתפשטות הפרטית, הבאה בכל מצוה ומצוה בפני עצמה, פועלת את פעולתה על הארת המחשבה וזכוך נטית החיים, באה הופעה כללית וקבועה של זכרון מתעצם בקביעות, החובק את האור הכללי של כלהמצוות כולו, בתכונתן האורגנית, שהן בו ועל ידו משולבות אחת באחת לחטיבה אחדית גדולה וכללית, שהיא קביעות הקדושה במעמד איתן בתכונת החיים הפנימיים והחיצוניים, בשאיפה איתנה לאורה האלהית העליונה בתעצומות עזה, ״אני ד׳ אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני ד׳ אלהיכם״. אז מתגלה פאר ההוד של הזרחת אור ד׳ בהכרתו המיוחדה, שנסתגלה לישראל בתוכן מובלט ע״י אותה ההתגלות המופלאה, של ההוצאה ממצרים ע״י גילוי שכינה במאור הפנים, שעל ידה נקבעה הטבעיות האלהית בישראל, להיות ד׳ לנו לאלהים, בדרך כ״כ רשום וכ״כ קבוע, עד אשר גם בהתחדשות כל מסבות הזמנים, וכל מאורעות העולמים כולם, אשר ירחיקו את הקו

התולדתי הרבה מהתקופה הנפלאה של יציאת מצרים, בכ״ז הטבעיות הקדושה של הקשר האמיץ שלהקדושה האלהית, אשר בעצם חיינו, תהיה בנו קבועה ומושרשת לעד ולעולמי עולמים, כמו שבאה ההרחבה הזאת בבאור בברכה האחרונה של ק״ש של שחרית: ״ודבריו חיים וקיימים, נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים, על אבותינו ועלינו, על בנינו ועל דורותינו, ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך, על הראשונים ועל האחרונים, דבר טוב וקים לעולם ועד, אמת ואמונה, חק ולא יעבור, שאתה הוא ד׳ אלהינו ואלהי אבותינו, מלכנו מלך אבותינו, גואלנו גואל אבותינו, יוצרנו צור ישועתנו, פודנו ומצילנו מעולם שמך, אין אלהים זולתך ״.

טלית קטן

מתיחד האדם עם נפשו, מדבק הוא את האורה האלהית הספוגה ברוחו פנימה, הנקלטת אצלו מאותה ההארה הנפלאה, מאור החיים של כח כל אצילות היפעה של הוד המצוות כולן בסגולתן האלהית, המתגלה בתוכן הציצית ואורותיהן המרובבים, והם הולכים ומאירים את כל בתי נפשו ביחודה, בזעירותה הפרטית המיוחדה, ע״י סגולת הטלית הקטן, המתיחד עם האדם בהתלבשותו הצנועה, המתאגדת עמו בפרטיותו, ובהכרתו הפנימית נושא הוא את כפיו קודש, ומברך לד׳, בהודאה פנימית, על אור חסדו, אשר קדשנו במצות ציצית.

ברוך

בבאנו להוציא מן הכח אל הפועל את האור הקדוש של מצוה מעשית, בהתגלות המפעלית, הרי אנו מעירים את מקור חיי החיים, את אוצר הטוב והקודש, ששפעת כל ברכת ההויה שמה היא גנוזה, ובהארת היפעה האלהית, הנובעת מראש מקור אור החיים העליונים של חי העולמים, מתמשכת אז שפעת ברכה, ההולכת ומפלסת לה את נתיבה בהתחשפות האורה של החיים המעשיים, ומעין החיים מתברך במקורו, בהיותו מוכן להתגבר בשטף ברכותיו ע״י אותו השביל החדש, ההולך ומתבלט ע״י מפעלנו במעשה המצוה הבאה ממרום החפץ האלוהי העליון, מקור החיים והטוב, אל תחתית מעמקי העולם, הנמצר במצריו החמריים וכוחותיו המעשיים, וחדות הקודש העליונה מתגברת, ואצילות היפעה האלהית מתאדרת בהופעתה בכל מלא עולמים. וממעמקי הנשמה יצא אז המאמר, הנושא את גדולת האמת, האומר במלא שיח קודש: ברוך.

אתה

עין בעין נראית היא היפעה האלהית ע״י קדושת המצוה. אור הרצון של הוד מקור החיים מתגלה בתעצומות אורותיו המלאים. נגוהות והזרחות אורות קדשי קדשים, וכל התעלומה הכמוסה של הסתר העליון מתגלה בכל הדר קומת הנשמה האלהית, המחיה בטובה את העולמים וכל יצוריהם, וחודרת היא בנשמת האדם פנימה, וכחות החיים האציליים מתגברים, וגאון הרוח מתעלה, והאדם בא במעמד נוכחי מול אור שם ד׳. ובמלא גודל יראת חרדת קודש, ופאר אהבת גילת אומן, מבטא הוא את האמרה הברורה, המביעה את הבהירות של הופעת אור אל עליון על כל מהותיותו, המוכרת בכל פארה, בהמאמר המבורר נוכח פני ד׳: אתה.

ה׳

השם בקריאתו ובכתיבתו, ההגוי והבלתי הגוי, באור קדושתו מזריח ומאיר על כל מלא עולמים. בבואנו למעשה המצוה, המוארה מאור הצווי העליון, מאת ד׳ מן השמים, הרינו מוארים באור החיים של המעשה, הפקודה בהתגלמותה המפעלית מאור השם ההגוי, מקדושת האדנות שבשם ״אלף דלת״, שהתוכן המוסרי המעשי שלנו מתקדש מקדושת אדון כל העולמים, שהם הולכים כולם באותה המסלה המעשית, שהאדנות האלהית סללהלפניהם בגדל קדשה. והרעיון, האידיאליות, ההתרוממות הרוחנית, מתיצבת לפנינו ע״פ אותה הכמיסה הרעיונית, יסוד מחשבת אל עליון במהות האידיאלית של מגמת חיי כל החיים, של מטרת קודש הקדשים. של מציאת תכנית כל עולמי עולמים, בהתרוממותם אל מכון שורש מחצב הויתם, המוארה באור מתפארת העליונה. ובציצית הלבן והתכלת מתאחדים ביחד כדוגמא זה של ההתאחדות האצילית אשר לשם ההגוי והכתוב בחוברת, ונשמתנו מתמלאת עז וחיים, חדוה ותשוקה, של צחצחות זיו אור אלהים חיים, המשעשענו בצפית ישעו לאהבת מצותיו, אשר מוצאן מצא חיים, ויפק רצון מד׳, כי כולן בחכמה נעשו וממקור החפץ המתעלה בקודש חביונו כולן נוקרו, ״ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי ואשיח בפקודיך ״.

אלהינו,

ע״י בינה עליונה, ע״י אידיאליותקדושה במעמקי הבנתה המקורית, ששם אור החיים ויסוד כל החיים הוא נעוץ, מכירים אנו את היחש הכללי הגדול שלנו אל האלהות, המקיפה והממלאה את כל היש, באור טובה חסדה גבורתה וכל פארותיה, שאנחנו מתקשרים עמה ע״י כח הצווי, ע״י אור הפקודה האלהית, והתגלות הרצון הנקדש, המתהדר בהדרת החיים והמפעל במעשה המצוות שאנו מתמלאים אור חיי עולמי עולמים בהתאחזותנו בעשיתן, ואנו אומרים מתוך הבעה נוראה, המתפרצת כנחל שוטף ממעין שורש כל נשמותינו : אלהינו.

מלך העולם

המצות הן תוצאות ההארה המלכותית שלהעולם כולו, מלכות שמים, הכוללת כל עולמי עד מראשיתם עד אחריתם, מרום מעלתם עד תחתית עומק ירידת שפלותם. וע״פ אותה העצה העמוקה, הכוללת את כל ההויות כולן, את כל האור החי והמאיר בכל הפרטיות והכלליות של כל חיי העולמים, מתוך המגמה האלהית העליונה הזאת, יצאו כל אורות המצות, בהעשותן לשם קדושת מצות אלהים ומלך עולם, כשם שהנשמה היחידית מתבסמת היא ומתבססת על ידן, כשם שאורותיה מתמלאים בכל מילואיהם, כן הנשמה הכללית, של כל נשמות החיים, האור המחיה את כל העולמים, והתכונה המקימת את כל בניניהם החמריים והרוחניים, וכל כליהם, והתלבשיותיהם המפורטות, הכל אור וזיו נוסף בהם במשטר ערוך, בסדר מתוקן ובתוכן תרבותי ההולך ומתעלה, הולך ומתאגד, מרומם ומחיה את כל העולמים, ומשיבם לאגודה אחת לעולם אחד, אשר ד׳ אחד מולך בו. לזאת הרוממות, המתעלה בעילוי קדושתה בכל עת ובכל רגע, הננו מתנשאים בעת גשתנו לעשות באהבה את המצות, ומתגלה הוד הרעיון בכל עז חייו העליזים, והמתעלים בחיות מקוריותם עדי עד, בבטוינו : מלך העולם, בהגות ברכתנו בעת האירנו את הארת נשמתנו להכנה הגדולה האצילית, שאנו מכינים את עצמנו ואת כל חוגי חוגינו, ואת כל היקום והישות כולה, האגודה בהויתנו, בעת הופעת הברכה שלנו להופעת קדושת המצות.

אשר קדשנו במצותיו

הקדושה של ההתמסרות אל הענין הרוחני הטהור במלא טהרתו, בתוכן מסולק מכל עכירות וזוהם רצוני משופל, אי אפשר לה להגלות בשום הופעה שבעולם, אפילו הרוחנית שברוחנית, לפי מובנם של בני אדם וכל יציר נברא. כי ההגבלה היצורית, והמועקה החמרית, היא קוצצת את כנפי הרוח באופן שלא יוכל להתנשא במרום עז קדשו.גם השכל האנושי ותוצאותיו מעורבים בהם חלקים עפרוריים של נטיות טבעיות נשפלות, שהן עושות את רשומן על ההסתעפות ההשכלית, עד שלא תוכל להיות כבר דואה במלא החופש בשפרירי מרומי הקודש הטהור. רק המצוות האלהיות, הן נובעות מאותה הספירה המתעלה מכל החוג המוגבל, שהוא כולל בקרבו גם את כל המון צבאות הרוח, "הן בקדושיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה, ושמים לא זכו בעיניו", ואך הטוהר האלהי, המופיע ע"י קדושת המצוות, הוא מרום טהרת הקדושה המקורית, הבאה מאור הקדושה העליונה, החפשית מכל מעצור של מצר וכל מועקה של איזו הגבלה והכבדה שעבודית לכל כח וכל חומר, הוא מקדש אותנו, בעוז קבלת חיובו והוצאת גבורת מפעלו בחיינו המעשיים: אשר קדשנו במצותיו.

וצונו

הקדושה של המצות בכלל, בהיותה בתכונת הכח, הרי היא רוממה ונפלאה, אצילית ועליונה, שוטטת מעל לכל גבולים ומתנשאתמכלמצרים ותכונות מצומצמות. ואותו הכח, שהוא מאיר בנשמתנו, שאנחנו מוכשרים להיות מצווים במצות אלהיות, את היא קדושתנו הכחנית, אם כל תוכני הקודש ואוצרות החיים המקודשים כולם.אבל הקדושה השרשית העצמית, המצואה בפועל, היא יורדת מעזוז מעלתה מראש צורים, בוקעת היא את האויר הזך הכחני של קדושת המצוות המופשטה, ובאה היא ומתקשרת עמנו בהופעה גלויה מן הכח אל הפועל, במה שאנו מתאגדים עמה בהצווי החי והממשי, המגלה הוד חיי הקודש, המרומם ונשא מכל שרעף ורעיון, בעומק היש המוגלם שבכח החיים הגופנים ותנועותיהם. זהו אור ד' המופיע בתוך הקדושה המכוננת שבהתוכן הנגלם של הצווי, המצויר בפועל הגמור, שעליו באה ההבטאה המאשרת אותנו בגילת משושה באמרנו: וצונו.

על מצות ציצית

כשאנו שטים במרחבי הרום, מטיילים טיולי טיסה בשפרירי הקדשים, מסתכלים בהוד הזהרוריות הרם והנשא, הממלא את כל היכלי התפארת אשר בכל מילואי ההויות כולן, מראשית אצילותן עד תחתית גלמיות עשיתן, והננו עם הרעיונות הכבודים הללו מתעלים, מתרחבים ומתנשאים, ועמם יחד ומרום גובה רוממותם הננו צופים אל העומק המצומצם של חבת הקודש, ההולך ומתלוה עם נפשנו פנימה, ומרוחב העליון והוד רומו הולכים קוי אורה ושפעת טללי טוהר ומתפלשים, עד שהם מקיפים את אור הנוגה אשר לקדושת המצוה, במעמדה המוקטן והמצומצם לפי מדת ערכנו הפנימי, הננו בזה מתנהרים באור היפעה ומברכים על מצות ציצית, על האורה הקדושה של קדושת קודש הקדשים, על המצוה המתאחדת עם קדושת נפשנו, רוחנו ונשמתנו הפנימית, ההולכת ומעטרת את זיו חייה הפנימיים, המתכנסים בתוך חדרי החדרים של אוצר הדעת הגנוז, ופינו מתמלא שבח והודיה לאל חיינו: על מצות ציצית.

יהי רצון מלפניך

הרצון הוא התגלות אורה פנימית מתוך המעין של אור החיים אשר להנשמה המקורית, שהיא בעצמה עליונה מכל תיאור של רצון, ומכל תכונה של איזה תוכן מפורט אפילו כשהוא משוגב שיגוב אין סופי. התגלות הרצון היא מקור כל התהוות, וההתהוות עצמה היא התגלות הכח של היכולת המלאה גבורת אין קץ, בחוג המתואר חיצוני לגבי עצמות הישות, שהרצון מתגלה מבהירות עצמות יסוד מהותה. באמרנו: "יהי רצון מלפניך" הרינו נושאים את דענו למעלה למעלה מכל תכסיסי כל מדע והשכל, מכל תכסיסי חסד ומשפט וצדקה, מכל תכונה של איזו מדה מסומנה בתארה המיוחד, ובהבנתה המוקצעה, אלא אל עומק הרום אנו פונים, לראש פסגת כל האידיאליות, להתרומם עד למכון הסגולה היותר מפוארה של מקור כל היש וכל שורש שרשי שרשיו: יהי רצון מלפניך.

ד' אלהי ואלהי אבותי

בנשאנו את הדעה למרום העליות, של המחשבות היותר עזיזות, שם הננו מתעלים מכל תוכן חברותי, שם אין הרבוי של הרבים תופס מקום, כשמתעלים הרעיונות מתנשאים הם ממעל לגבולות המקום, המגביל את האישיות הפרטית, שהגבלה זו עושה היא את הרבים בתור רבים מפוזרים. אבל במערכה הבהירה, של ההשקפה השרשית העליונה, כלהיקום ואישיו הפרטיים כולם חטיבה אחת להם, וכשאנו פונים למעלה, להיות מקבילים את ההוד הנורא אשר להיפעה האלהית, אומרים אנו בלשון יחיד, המעורר בנו את המחשבה ע"ד היחידיות של הרבים כולם במובנם האצילי, וקוראים אנחנו בשביל כך: ד' אלהי. אמנם המורשה המתוקנת, של הפאר הרוחני אשר לדורות הקדמונים, היא התקינה אותנו אל המעמד הנפלא הזה, להיות צופים ביסוד האחדותי אשר לכל פרטי היצורים כולם, בכל החיל של צבאי צבאות. ומתוך כך אנו מבטאים את יסוד הבעת הרעיון הגדול, המתאים לסגולת הוד הדעה המכירה את ערך האדם בתור שורש אחדותו, שאינו מתרבה בעצם עם כל ריבוי ופירור, ומתוך כך אומרים בלשון יחיד: ד' אלהי ואלהי אבותי.

שתהא חשובה מצות ציצית (וו) כאילו קיימתיה בכל פרטיה, ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלויים (התלויות) בה

חשיבות המצוה בתמותה, מצד גדולתה במקורה האלהי, אין לה קץ ותכלית. כל עולמי עולמים יחד, כיון שהם ממוצרים באיזה מצר וגבול, אינם מספיקים להכיל אל תוכם את הוד העושר, הכבוד והחיים, ההולך ונובע מהארת מצוה אחת, מצד היותה דבר ד', אמרת אל אלהי עולם. "לכל תכלה ראיתי קץ, רחבה מצותך מאד". והרוחב העליון הזה, יקר סגולת כל קודש קדשים, הולך הוא ומתמצר למראה עינינו עד כדי תפישת מעשי ידינו ותוכני המחשבה והרגש שלנו המתאימים להם. אמנם לא מפני המשכתה של המצוה במורד, והזערת אור פניה בהתיצבהנגד עינינו, למען נוכל לגשת אל יפעת קדשה ירדה גם מעט מכבודה וחשיבותה העליונה, כאשר הוא תוכן יקרת עצמותה בתור מצות ד' ברה, העומדת בכל הדר טובה ופארה לפני מלך הכבוד, משחקת לפניו בכל עת, במרחב קודש קדשים ממעל לכל היכלי תפארה, אשר בחביון הנצח וההוד. ואת בהירות מחשבתנו הננו נושאים עד למרומי הקדושה האלהית העליונה, שנקודת הקודש, שקויה נמשכו עד למעמד שפלותנו, מההוד הנורא של מצות ד' בכל גודל שלמותה, תעלה בכבודה והדר תפארתה, כמו שהיא בעצמת מעלתה, בכלחטיבות מדותיה המתעלות מכל חילוק ופלוגה, מכל התבדלות והפרדה, מיסוד אור האחדות הרוחנית העליונה, המתגלה באור הנצחי המקורי של אחדות האידיאליות, המוארה בהופעת כל המצוות כולן, כל תרי"ג מצוות כולן, שהן כולן מתאחדות במקור שרשן המתעלה,

בהוד המחשבה הכמוסה, שהאידיאלים האלהיים, שהם הם מחיי כל עולמים, שרויים שם באחדות כבודם. והנה כל מה שהפאר היסודי מתגלה בנשמה כה מתרחבת היא תכונת המצוה בהתפרטות מעשיה, בפרטיה הרבים והשונים, שהם מקופלים בתעלומה של הגניזה ההשכלית, המתנוצצת לכל משכיל דורש את אלהים באהבת מצותיו, בכל עת ושעה מוכשרת מאור תורה ונר מצוה, והפרטים הרבים מגלים מהם דקדוקים רבים, לכוין אותם אחד אל אחד. האורה האלהית העליונה, המתאדרת בהשכלת התורה מנביעת מקוריותה, בהתבארות הפרטיות של המצוות, כשהן מתגוונות בכל שלל צבעיהן, הנחמדים ומרהיבים כל לב ונפש מטוהרה, היא ג״כ לומדת, במתיקות אמתת הגיונה, לכוין את כל הפרטים בדקדוקיהם אל הכונה האידיאלית הקדושה הכללית שבמצוה האלהית, ולאחד את כל הפרטים בהשפעתם ובפעולתם אלה עם אלה בדיוק מכוון, באין פרץ וסתירה. ומעל כל הפרטים והדקדוקים כולם, המתעצמים בחוג המעשה, ההולך ומתעשר מנביעת המקור האלהי, המחכימה את עושה המצוה כמאמרה, מִאויבי תחכמני מצותיך ״, באות כל הכונות הטהורות ומקדושות, המשתלחות כמרוץ ברקי אורה, והמוארות במאור שמשות צדקה מאירות על מרחבי עולמי הוד. ומקישורם של הפרטים והדקדוקים עם הכונות, המתאחדים יחד לחטיבת קודש עליונה, מתעצם כח המצוה, והיא מתעלה בשרשה המאוחד, מקור הדעת והתבונה האלהית, ששם המשכן אחד, ששם חיי כל העולמים מתאחדים יחד בשטפת קדשם, והמצוה היחידית מתראה בהוד עושר כבודה : בכל תרי״ג מצות התלויות בה.

אמן סלה

.אחרי ההבעה הגדולה הזאת, אחרי ההתעלות השמימית שאנו מתעלים למרום השורש העליון של המצות כולן, במקוריותן הנשאה, הננו חשים בקרבנו, כי הד הקול הזה בא ממרומים עליונים, ממדרגה עליונה המתעלה מעל פרטיותנו המוגבלה, וההזרחה הנשאה הזאת באה אלינו מהרום הנשא באותה השעה המצוינת, של קיום המצוה והתגלות כבודה וזיו אורה בשעתה.והננו בכל מעמקי חיינו קוראים את הבעת האמנת לבבנו והסכמת כל מדענו המפורט לאותה ההתגלות העליונה הכללית, אשר הזדרחה עלינו ברגע המסולאביקר תפארת, של קיום המצוה בהתחלת זיו הארתה. והננו מנשאים את רוחנו למרומי זיו הנשמה בקבלת אומר אמן, ואנו ממשיכים את הזיו המתנוצץ הזהמיסודו האלהי, הבא אלינו ממרחקים רצוא ושוב כמראה הבזק, שתהיה השפעתו מתמשכת ומנצחת בקרבנו עדי עד, ״שבתי בבית ד׳ כל ימי חיי לחזות בנועם ד׳ ולבקר בהיכלו״, ״כל מקום שנאמר סלה אין לו הפסק״ : אמן סלה.

ברכי נפשי את ד׳,

אחרי אשר ספגנו אל קרבנו את אור הקודש הפנימי, המתאים עם קטנותנו ופרטיותנו, ע״י אותו הצמצום הקדוש, הנערץ והנקדש, שבא אלינו ע״י אורו וקדושתו של הטלית הקטן, אחרי אשר אצרנו אל תוכנו את כל אורות הקודש ממלא כל עולמים, המפיקים זיום ונגהם על פני שדות הברכה של כל המצוות כולן, האחוזות ותלויות זו בזו, הוכשרה בזה כבר נפשנו להתנשא אל המרחבים הרוממים, אל נאות החיים והשלום אשר בהקפתאור החיים שממעל לכל עולמי עולמים, שאנו באים להאיר את זיו הדרם ע״י גדולת הערך של מצות ציצית במערכת גדלה, ע״י אור הזוהר של הטלית הגדול. והדוגמא העליונה אשר להנשמה, היושבת בחדרי חדרים, הרואה ואינה נראה, הזנה את הגויה, המלאה את כל הגוף, והטהורה כעצם השמים לטוהר, אל ההוד האלהי המחיה כל היש באור שפעת טובו, היא מתגברת בקרבנו במעמקי הרגשתנו, והננו קרואים להביע את הבעת החיים הכבירים, של גדולת הנפש העליונה, ע״י הארת הגדולה

של אור קדושת הציצית במערכת גדולתה בתכונת הטלית הגדול: ברכי נפשי את ד'.

ד' אלהי גדלת מאד

מתוך מרחב הגדלות תגדל הנפש ותתרומם, תתעלס באהבת יוצרה ומקור חייה, ובגדולת תענוגיה תמצא את יחושה אל חמדת ידידות צור יוצרה מהופעת זיו כבודו, ומעל כל המצרים אשר לכל מלא עולמי הנצח וההוד, המרהיבים כל עין ולב בהדרת גדלם ושיא תפארתם, תשא את דעה, להכיר את פאר אלהי מרום, בהכרה של גדלות מאודית, ההופכת את כל מחשכי עולם לאור מזהיר, והמשפיע שפעת חיים בכל תעלומות מחשכי צלמות. "נסתכל ביום המיתה ואמר שירה: ד' אלהי גדלת מאד". החיים הנשאבים ונזנקים ממקור החיים, מאור פני אלהים חיים, הם מחיים בשפעם גם את המות, כי מקור חיים ומעין כל טוב מפכה תמיד מאור טובו וחסדו העליון, של האל הטוב הגדול באור חסדו, ובכל פנה אשר תפנה הנפש בגדלה, בהתרפקה באהבת עליזות אמת על ידידות דודה העליון, תראה אך אור וחיי עולם, וזהרי הגודל, אשר יזהירו ממקור הברכות, יתנו גודל לכל יצורים, ופאר ועז לכל עולמים, בעבור הגדולה האלהית המאודית, הנשקפת מבין כל חרכיהם.

הוד והדר לבשת

ההוד הוא ההתאמה הנאה, של כל אורות החיים וכל כחות ההויה כולם בהסתדרותם הנפלאה. וההדר הוא הוספת הזיו והמעלה, ההולך ונובע בכל עת ורגע מאותו התוכן העליון, המקיף ברב עזו את כל ערכי המציאות ביפעת כבודם. וההוד הקבוע, וההדר ההולך ומתעלה, בהצמדם יחד, מגלים הם את הדרת הלבוש המלכותי של יפעת הגודל המאודי, המתעלה ממדת כל עולמי עד.

עוטה אור כשלמה

האורה מופיעה בעולמים, בזיו גדלה המאודי, באור אין סוף שממעל לכל גבולים, המתעלה מכל הקצבה והערכה, מפני שזוהר אור העליון מכל עליוני עליונים שם חבוי. מקור אור הזוהר של הגדלות המאודית, - רק ממנו יוכל זיו של מכון עולמים עליונים, שהם גבהי שמים, להיות בא ומתנוצץ, שמתכונת הקצבתם תבא כל התכונה של העבודה האלהית העליונה, המובלטה בכל המצוות כולן, שהציציות מסמנות אותן.

נוטה שמים כיריעה

המרחבים הגדולים בכל ערכיהם, בתכונה החמרית והרוחנית, הנם מכוננים על יסוד אור הקודש, אשר יופיע ע"י אור החיים הנספג בנשמת האדם הגדולה, המתקדשת ומתגדלת בגדולת המצוות וקדושתן.

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה

המחשבות, הרצונות והשאיפות, הנובעים מהמעין העליון של אור החיים האלהיים במדתם העליונה האין -סופית, המתעלית מכל גבול וסדר של מהות עולמית, חיים הן בקרבנו ומנשאים את נשמתנו למרום החופש העליון, להתעודדות המאושרה המתעלה מכלרעיון ומכל הקצבה מחשבתית, וק"ו מכל סדר מדותי ומכל תכונה מעשית. והנה הם פוגשים בקרבנו את הנטיות המקוצבות, המתאימות לסדרים מעשיים ומעמדים מסודרים, המתאימים לצרכי חיי הגוף והנפש, בהתקשרם לעולמם המיוחד. וכל אלה

באים הם אצלנו מיסוד ההופעות האלהיות, הבאות להחיות אותנו ולרוממנו בשני ערכיהם, בערך ההוד העליון של האורה האלהית, שכל העולמים כולם מתבטלים במהותם להתעלם בחביון הסתר של הוד כבודו, וכל סדר וקצבה עולמית מתבטל כשרגא בטיהרא ומתעלה בעילוי עליון הנעלה מכל מדה ועולם, ובערך הזיו המתנוצץ מברק היפעה המתגלה על כל המון הברואים, היצורים והנעשים, בכל הקצבת מהותיותם, השוכן עליהם ושומר את צביונם. ושני פארי ההופעות מתאגדים הם ביחד ע״י פעולתנו המעשית במפעלי המצות, שיסודם החבוי העליון הוא הארת הרצון, המתעלה מכל גבול וסדר עולם, המעדן בהשפעתו את כל אורי החיים המוגבלים בכל מלא עולמים. התכונות הללו, שיש לכל אחת מהלך מיוחד, האחת להרחבה של אין קץ, והשנית להגבלה והערכה מקוצבת, הנן מתאחדות ע״י המעשה של המצוה, שהיא מאחדת גבהי שמים עם תחתיות ארץ, שמים עם תחתיות ארץ, ובזה מתבסמות כל הנשמות, העורגות להתאמה של החיים היותר פנימיים אשר בכל מלא עולמים, ואור החיים שבכל היקום הולך ומתעלה ע״י ההתאחדות הזאת, שמקור הברכה, הקדושה והתפארת, הוא מתאחד עם היסוד העולמי, המקבל אל תוכו את כל עדנת ברכת שמים, להשכין בעולמים את האור של נשמת אלהים חיים. ואנו מכוונים את לבנו לאותו הרז העליון, שלאותההתאמה אשר לתכסיס המוקצב עם התכונה המתעלה מעל כל גבהים, שבדבר ד׳ אדון השלום הם מתאחדים ומתיחדים יחד, לאגד שמים וארץ בכל ערכיהם, להיותם כלי מחזיק ברכה וחיים עד העולם: לשם יחוד קודשא ב״ה ושכינתיה.

בדחילו ורחימו

מקור היראה היא השכלת ההגבלה, גזרת החק והמשפט, ההולכים ע״פ תכונת הקצב העולמי, שעל ידם הכל מובל אל מגמתו ותכליתו המיועדות. וההבנה הזאת הולכת היא ועולה ומסתכלת בכבוד יוצר בראשית בכל מלא עולמים, ובבאה להכיר את תכונת חופש הרצון האישי של האדם, והאפשרות שיש לו להיות הולך ותועה במערכות המעשה, באופן מהרס ומכער את כל חוקי התפארת וההוד של כל מלא קצבת העולמים, מיד יראה מעשית באה ומתמשכת על האדם, וממנה באה אח״כ יראת הגודל, איום שמימי עליון, המעמיק עד למעמקי שרשי הנשמה, המרככת את התכונה הקשה של הגסות החמרית, ומכשרת את החיים לספוג אל תוכם את הנועם העדין של אור הקודש, בכל מלא הודו, כפי מדת הנפש ואפשרות קבולה. ומזה יבא עוד לצעוד הלאה אל הרוממות העליונה של סקירת הגודל הבלתי מוקצב, של אור הקודש המקיף עולמי נצח ממעל לכל חק וקצב, שאור החסד הנאמן מתעלה שם, השופע ויורד בכל מלא חנו, ממעל לכל חק ומשפט, וכל פנות שהוא פונה הכל הוא רק לטובה ולברכה לאור ולחיים, וכל מעשה וכל תנועה מחוללת אך נועם והוד קודש. ומזה באה הופעת האהבה. ובקדושת המצוה מתאחד באור האלהי התוכן המוקצב עם התוכן העומד לפעלה מכל קצבה, ויסוד היראה והאהבה מתאחדים, ונמזגים זה עם זה, לשכלל את האופי המזהיר של כל נשמת חיים. בדחילו ורחימו.

ליחד שם י״ה בו״ה ביחודא שלים בשם כל ישראל

האורההאלהית, המתנוצצת ביסוד הנצחיות, בעולם העומד ברום ערכו למעלה מכל זמן ומכל מקום, בעולמים הרוחנים המופשטים מכל חומר ומכל נושא של שינוי ותמורה, הוא האור האלהי המבוטא בשם י״ה, עולם המחשבהההאצילית, שהוא עומד ברוממות עזו בלא שום כהות ופגם בכל עת ובכל מעמד. החפצים הנצחיים, והשאיפות האידיאליות העליונות, לעולם בתמותם ובעצמת כבודם הם עומדים וקימים, אך כיון שבא האור העליון בירידותיולהתגלותעל שדה החיים התחתיתיים, מקום השינויים והתמורות הזמניות, במעמדים של מקומות וגבולים וערכיהם, שם מתנוצץ האור וגם מתעלם לפעמים.

וההתעלמות מתגדלת ומתרבה, לפי אותו הערך, שההפרדה, בין ההוה הזמני והחולף ובין הנצח והשיגוב המתעלה ברוחניותו, תופסת היא את מקומה. מתאחדים הם האורות הזמניים והמקומיים, עם הנצחיים והמתעלים מכל הגבלה מקומית, אבל ההתאחדות הזאת מוכרחת היא להיות תמיד פגומה כל זמן שהיא מיוסדת על איזו השקפה פרטית, או עכ״פ באה בכוחו והשקפתו של איזה פרט בתור פרטי. אמנם, בהיותנו מעלים את מחשבתנו ואת כל מעמקי רצוננו בקדושת המצוה האלהית, בערך התקבלותה מאתנו בתור אחד אחוז ומחובר אל האורה הכללית, של נשמת אלהים חיים ומלך עולם, היושב תהלות ישראל, משפעת אותו הנצח האלהי השורה בחיי עם עולם, גוי איתן של שורש המחשבה האידיאלית האלהית ביצירת כל מוסדי הבריאה, בשם כל ישראל, הננו מיחדים אז שם י״ה בו״ה ביחודא שלים, ״והיה המשכן אחד״, ברוך ד׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם.

הריני מתעטף גופי בציצית

הגוף הטבעי המקודש במצות ד׳, של כל זרע הקורש במצב תכונתו הגופנית, בכוחותיו התכוניות, ובמערכת הבשר והדם, מתאים הוא לאותה האורה המופלאה והמזהירה, הכלולה בפועל בתוכן הציצית, בהארתה מגדולה המזהרת מההוד העליון של השאיפות האלהיות, המלאות בכל רחבי המציאות, המכה את גליה ע״פ ההופעה האלהית הנאצלה על היצירה המיוחדה של הגופניות הישראלית. ״מי מנה עפר יעקב, ומספר את רבע ישראל״. ״זרע יעבדנו יסופר לד׳ לדור, יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה״. ובאותה הרוממות הכמוסה, המורגשת בנעימת ידידות טבעית פנימית, יאמר בגאות קדשים מפוארה כל איש ישראל, בגשתו להעבודה המזהירה זוהר עולמים, הכוללת את ההופעה הכללית האלהית המחודשת מרום שמיה האציליים, עדתחתיות הסתעפות הפרטיות כולה: הריני מתעטף גופי בציצית.

כן תתעטף נשמתי ורמ״ח אברי ושס״ה גידי באור הציצית העולה תרי״ג,

הקשר האחדותי של האור האלהי, מוטבע עמוק מאד בנשמתם של ישראל, שהמהות העצמית, הנותנת להם את אופים המיוחד, היא הדעה הגדולה של הטהרה העליונה של ההכרה הברורה בקדושת אמונת האחדות האלהית, שכל מבועי הדעת, לל מעינות החכמה, כל סעיפי המוסר וכל פאר החיים הכבוד והנצח, של הכללות ושל הפרטות, של כל טובה רעננה עדינה ונאצלת, ממנה הם נובעים. הקשר הקדוש הזה קשור הוא בתכונתה של היצירה האומית הישראלית, החודרת יפה יפה בכל פרטי האישיות של כל בית ישראל, ואותה הדעה מחיה המזהרת האלהית היא היא נותנת את מהות החיים הישראליים, ומהוה את החותם המיוחד של התכונה הגופנית המיוחדה, הקשורה בקשר אמיץ בתכונתה וצביונה המיוחד של הנשמה הפרטית ופרצופה המפורט, עד שקשר החיים הולך בה הלוך ושוב. וכשאנחנו מתקדשים בתכונת הקדשים של הוד הקודש העליון של קדושת המצות, הנה המתכונת החיה הגופנית הולכת היא בשפעתחייה המוסריים העצמיים, המלאים חיים מיוחדים בפועל הגמור, ופוגשת את הפאר האלהי אשר ביסוד החפץ האצילי של מקור קדושת המצוה, והתכונה הרוחנית העליונה, של שפעת חיי המחשבה והרצון, המתעלה בעילוי אלהי, מתמלאה היא מאור חיי עליון, מהזוהר החי של מקור האידיאליות של המצוה, והוד מכולל בהכללה רחבת ידים, הממלאה זיו חיים המוני עולמים, עוטף הוא את הנשמה ברום אצילותה, ודעותיה הקבועות בקרבה מתעלות ומתעטרות בפאר עדי עדיים ע״י ההתעלות של כח החיים השורה בחגוי הגויה, אשר התנשאו למרומי החביון האלהי ע״י המלוי של פקודת המצוה, הנובעת ממקור החפץ העליון, שכל חיי עולמים משם נוהרים. וכיון שע״י ההתעטפות הגופית בציצית, בהארת אור הקודש על שורש החיים, עולה החפץ האידיאלי למרומיו, מתקבלת היא התפלה הזכה ״שכן תתעטף נשמתי״, השואבת את האור

העליון ממקוריותו, בעלוי אידיאלי מרומם מכל גדרים גופניים, ומכל ציורי מצרים חמריים, זמניים ומקומיים, ומהשובע המקורי של אור הקודש, שנביעות מעינו מתגברת ע״י החישוף של האורה האלהית, בהתאחדותו של כח החיים עם מקור חיי החיים ע״י קדושת המצוה, הרי האור חודר בכל מערכות החיים, עד לכדי ההופעה העשירה בפרטיותיה, וחודר הזיו עד לרמ״ח האברים, נושאי רוח החיים וכחו בפרטיותם, ושס״ה הגידים, המאחדים ברתוקותיהם את כל הכחות המתפשטים ע״י שפעת החיים של המקוריות הנשמתית, לעשותם לחטיבה אורגנית אחת, ״באור הציצית העולה תרי״ג״, המכוון, כנגד רמ״ח מצות עשה, שהפרטיות מבהקת בהן בגוניהן העשירים, מרובי הגון והזוהר המקודש, ושס״ה מצות לא תעשה, שאור החיים של השלילה הכוללת של סור מרע, התוכן האיתן של יראת ד׳ טהורה, חופף על כל האור הפרטי בעילוייו. והציצית - התפשטות הוד הקודש, מיסוד ההארה הכללית של זיו ההדר האלהי בכל מלא כל צבאי צבאות עולמי עד, וכל מה שלמעלה מהם, ומכל מקורותיהם הפרטיים, הכל מתאחד בה לחטיבה מצוינה, המעלה את החשק הרענן של עצמיות החיים להמדרגה הנשגבה של כל משאת נפש אלהית כבירה ועדינה. ״ותגזר אומר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור״. שכן תתעטף נשמתי ורמ״ח אברי ושס״ה גידי באור הציצית העולה תרי״ג.

וכשם שאני מתכסה בטלית בעולם הזה, כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטליות נאה בעולם הבא בגן עדן

כבר נשאנו דענו על הרתוק הגדול של ההתאחדות הגדולה, של הגויה החמרית בהתקדשה בקדושה האלהית ע״י אור הקודש של המצוה, עם הנשמה הרוחנית, ומעמדה האידיאלי במעמד ההוה. אמנם לא רק בתכונת המציאות, העומדת יחדו בתכונהמקומית גופנית ותכונה מקומית עצמותית עליונה רוחנית, עם כל מרחקי הבדליה, הנה מתאחדת יחדו, להתרומם אל רום האושר המלא הוד קדשים, ע״י אור ד׳ שבחיי המצוה וקדושתה, כ״א גם כל המדרגות המחולפות של המעמדים השונים השוטפים בתכונת החליפות הזמניות, בכל המעמדים הבאים תדיר לעילוי של חיים והויה, הנן מתאגדות ומתאדרות יחד זו ע״י זו, ע״י הוד המצוה ופאר קדושתה, הטלית, המאיר באור קדושת הציצית, המוגבל במעמדו הזמני של העוה״ז, בתכנו הקיים האידיאלי של רוח ד׳ האצור בו חיי עולם זרועים בתוכו, הוד אצילותו עד מעמד נצחי נצחים הוא מגיע, רוח חכמה אצילית שפוכה בכל חגוי מהותיותו, והאור הזה, בהתפשטו במרחב חופשו, הרי הוא עוטה הוד נורא של חכמת קדושים, הראויה להיות מעטה הוד להתעטרות הפאר של רוחניות החיים, של הוד נשמת האדם, שהדר החכמה האלהית הוא פאר חיי רוחה. ונועם התכונה המוסרית של קדושת המדות והצביון הנפשי, המתעדן ע״י המפעל המצותי, הרי הוא מנהיר אור יקרות על הזיו החי העצמי אשר להאדם, במעמדיו הבאים אחרי החליפות שבחיי החומר כולם, שעז המהות הפנימי מתגלה בפאר הקודש אשר לדבר ד׳ ועליזות הנצח אשר במצוה האלהית, שדבריו חיים וקימים בפאר עדים וחיי גבורתם ונעמם לעד ולעולמי עולמים. וכשם שאני מתכסה בטלית בעוה״זכך אזכה לחלוקא דרבנן, התפשטות הכבוד הלמודי, תמציתם הכללית של מעמקי החכמה והדעה, המוכללים בהדר המצוה האלהית הכוללת הזאת, ולטלית נאה, יפי העדינות של נועם הרצון הנאה והיופי הפנימי של הדר המוסר הקדוש המתעלה, שבשילובם יחד, של אותו התוכן החי האצילי של הדר הדעה וכלילת היופי של המוסר המדותי, בתכונתם הנעלה, הרי הם הם מקורי ההצמחה של כללות העדונים, מקום זיו חיי הנשמות והתענגותם האצילית, בטיסתם העליונה העולה למעלה למעלות, בכל חזות עולמי פאר נגוהות, בדליגות מעלות ע״ג מעלות, ובשובע שמחות של תענוגי רוית קדשים, ההולך וצומח בצמחי מעדניו, הוא התגלות העדן של גן ד׳, בגן עדן, ההולך ומתעלה כפי מעלות העולמים, ״לא כהעוה״ז עוה״ב״, שהתעלומה האלהית בזיו כבודה

הולכת שם ומתגלה בזיו יקרתה, למלאות עונג מבלי די לכל צמאי האורה, אשר קנו חיי עולם בהתקשרותם הנצחית בדבר ד׳, שהוא מקור החיים והענוגים, מקור היש וההויה המשתלמת ביפעת יקרתה, בעולם הבא בגן עדן.

ועל ידי מצות ציצית תנצל נפשי, ורוחי, ונשמתי, ותפלתי, מן החצונים

מצות ציצית, המאירה את האור הפנימי של הקודש האלהי בכל חדרי הנשמה, המביאה את זיו הקודש הפרוש מהוד אל עליון על כל מלא עולמים, ובתוך תוכיותם, אל כל מעמקי החיים, הטבעיים, ההרגשיים והשכליים, היא מצלת את היסוד התמציתי של החיים הטבעיים, המובלטים בתכונת הנפש, ואת החיים הרצוניים, הדמיוניים וההרגשיים, המובלטים ביסוד הרוח, ואת החיים הרוחניים המוחלטים, אור הדעה וההשכלה המאירה, המוארים באור הנשמה, מהיות נטבעים במצולת הזוהמא, של הקליטה החיצונית של המהות הסובבת את כל החיים, המוטבעים, המורגשים והמושכלים, המורידה אותם לתהומות של כל זוהמת החמרנות וכל עמקי הרשע הנכרכים עמה. מתוך ההשפלה של שילוב הכחות הללו, של הטבע, הרגש והשכל, שהם במלא עצמם מלאים הם בתכונת הנפש, הרוח והנשמה, משתפלת היא ג״כ התפילה, והבעת החפץ בעומק גדלה, בפנותה בכל משאלותיה אל מקור החיים וההויה, אדון כל עולמים, שומע תפילת כל בשר,

והיתה לברות לחבצים ונטיות עכורות ובסיס לדעות נפתלות, הפורצות כל מוסדי עולמים

אמנם ע״י אור הציצית, ע״י כח ההופעה האלהית שבמצוה המכוללת הזאת, הפורשת את זיוה על כל ערכי החיים כולם, בלקחה את חילה ממרום הקודש הפנימי, מההוד האלהי בטוהר קדשו, מתגברת הפנימיות המוקדשה, והרעיון והחפץ והאופי המהותי של החיים מתקדש ומתעלה בעילוי טהרתו.וההטבעה החמרית וכל כחות החיים, ואור הרגש וכל סעיפיו, והופעת השכל וכל מעיניו הזורמים, והתגלות הרצון בפנותו למעלה למעלה, ומעמקים קורא הוא אל אל עליון קונה שמים וארץ, - הכל מוצל הוא, מרום ונשגב מכל צרה וצוקת חתתים : תנצל נפשי, ורוחי ונשמתי, ותפלתי מן החצונים.

והטלית יפרוס כנפיו עליהם ויגילם

החיצוניות כשהיא מתגברת בעכירות טומאתה, הרי היא משקיעה את החיים ואת כל כחותיהם בזוהמתה של הכמותיות, השוללת את האיכות. הרעיון תוהה אחרי מרחבים כמותיים, והתוכן של מילוי הרצון בא ומתמלא רק משאיפות חיצוניות, ״פן תתן לאחרים הודך, ועצביך בבית נכרי״. כשהאור העליון של הוד הקודש מתרבה, הפנימיות מתעלה, והאיכות מתחלת להיות נובעת ממקורה כמעין המתגבר. כנפי הטלית, שהוד הציצית שיסוד חיי העולמים הפנימיים אחוזים בהן, הן חוצצות בעד העינים התועות למרחבי החיצוניות הכמותית, שהם מקומות השממון וממלכת התוהו והרשעה. והנפש, הרוח והנשמה, יחד עם ההגות הפנימית של ערך התפילה, שפיכת הנפש ליוצרה, מחיה כל אור החיים, מוצלים הם על ידיהן בהפרשן עליהם, והנם משתרשים בתוך המעין הפנימי של חיי הקודש, המפכה תמיד חיי עדנים של קודש העליון, המוצלים מכל כיעור של זוהמא חיצונית, המתפשטת בפראותה הכמותית.

כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

כחות החיים החמריים והרוחנים כולם, בערך הגבלתם המצומצמה בחיי האישיות הפרטית, בכל ערך הגודל אשר נוכל לשוות עליהם, בהיותם עומדים על מילואיהם, כמה קטנים וזעירים הם מול האור הכללי של הוד חיי הקודש, המופיעים מפאר הוד העולמים, משפעת החיים הכלליים, הנובעים מנשמת אלהים חיים בכל מערכי הכחות, שחיי כל צבאות עליון מהם שופעים והולכים. ובהפגש האור הגדול הזה, המלא עז חיי נועם קודש בכל פאר גדלו, ע״י שפעת אור קדושת המצוה, עם כחות החיים הפרטיים כולם, הרי הם מתגדלים ע״י מגע הגודל וההוד העליון ההולך ונפרש עליהם, ומתעוררים הם כל חילות הנשמה ומתאדרים ע״י ההופעת העליונה הזאת, המעוררתם לחיים חדשים, מלאי קודש עליון הרבה מאד יותר מתכונת מדרגתם הפרטית. כנשר יעיר קנו. ומתגדלים הם בהתרוממם, אף כי לא יוכלו להגיע לאותו הגודל והרום הקדוש, המופע מאור חיי כל עולמים, והזוהר הנצחי נוגע בהם ואינו נוגע, רצוא ושוב הוא להם כמראה הבזק, על כל מערכות כחות החיים כולם לכל פלגותיהם, בתכונותיהם החמריות והרוחניות, לכל סעיפי רגשיהם ומדעיהם, ההוד העליון מרחף עליהם, כאם המרחפת על בניה, על גוזליו ירחף. וברחיפה זו הרי הם בטוחים מכל פגע, וחנוכם והתגדלם הולכים וצועדים ממדרגה למדרגה, ההוד העליון, הבא מהופעת כבוד החיים הכוללים כל עולמי עד, ממקור החיים האלהיים, מרומם הוא ומעלה את כל הכחות האישיים, שומר אותם מכל תקלה של ירידה, מכל שקיעה של חמריות, שהרי למראה ההוד הנערץ, השופע מזוהר אור אלהי עולם, הרי הכל שואף להתקדש ולהתעלות, ואור חיי עדנים ונעימה קדושה הולך ומתגבר, - ומתוך העליה התדירית, הבאה מההמשכה הרוחנית אל על, הנמשכת ממהלך האורה בזרמי איתנותה, מוצלים הם כל כחות החיים משקיעה וטמעון חמרי, העלול להיות לאבן נגף לכל כת אצילי, הנקשר בסבך כחות חמריים, ומאור הטלית, וגודל תוקף זוהר הקודש הקשור עמו, הכל מוצל, והסגולה השומרת בטוחה היא. כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף.

ותהא חשובה מצות ציצית לפני הקב״ה

במקום שבהכנה הרוחנית להארת המצוה בקטנותה, ביסוד הטלית הקטן, הבענו את האומר ביחש אל האור האלהי הבא ומתקרב אלינו, המאיר נוכח פנינו בהדר ענותנותו, ודברנו בלשון נוכח, שתהא חשובה מצות ציצית לפניך ״, הננו עולים פה בהכשר הטלית הגדול. המזהיר את אורו אלינו מהקפת המון עולמים בהכללתם הגדולה, ובתכונת הגדלות הננו נושאים את דענו, לסתרי אל מסתתר בשפריר חביון התעלומה, אלוה נורא הוד, ואנו אומרים מתוך כך בלשון נסתר: שתהא חשובה מצות ציצית, לפני הקדוש ברוך הוא, כאילו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי״ג מצות התלויים בה, אמן סלה.

ברוך אתה ד׳ אלהינו מ״ה, אשר קדשנו במצותיו, וצונו להתעטף בציצית

כשאנו באים לשער את תכונת הציציתבמהותה המוזערה, ביחושה הפרטי למציאותנו המיוחדת, שהוא התוכן של הקטנות, שהיא מובעה בברכת הטלית הקטן, הרי אנו מתרוממים אל החוג המקיף את המצוה, וממשיכים את האורה ממקור גדולתה אל נקודתה הפנימית, ואנו תופסים אז רק את השם הכללי של המצוה, ״על מצות ציצית״ אנו אומרים אז. במאמר זה הננו כוללים שני דברים: האחד, שתכונת ההקפה הגדולה, הסובבת את תוכן המצוה, היא ממשכת את קדושתה על המצוה המוזערת בפרטיותה ביחושה אלינו, והשני שאין אנו תופשים את ההבלטה של איכות המעשה כמו שהיא מתלבשת בפעולתה המדויקה, כי להארה מפורטה ומבוררת כזאת צריכים אנו להיות נוגעים במעמד הבהירות של הגדלות,

שאנו וכל עצמיותנו נעשים אז מובלעים בזוהר הכללי האלהי, שממעל לכל הגבלת עולמים, על כן אנו אומרים רק על מצות ציצית, וקוראים רק את המצוה בשמה, רק האור הרוחני שלה הננו יכולים להרגיש בכללות, ולא את הבהקת האור על התוכן המפורט שבהגלמתו המעשית. אבל כשאנו נשאבים באור הגודל הכללי, של הארת הקודש אשר להטלית הגדול, אז הננו בעצמנו עטויי זוהר עליון וממשיכים אנו את היסוד המבהיק במלא קדושתו מהעטיפה האורית העליונה, שבגודל זהרה היא מאירה את כל המחשכים, וע״י האספקלריא המאירה הזאת אנו יכולים לקרא בשם גם את פרטיות הצורה הגופנית, שבמהות המצוה ותוארה המפעלי. איז אנו ממשיכים אור ממרומים אל המקום השפל, לא יורדים אנו מהמרחב אל הצרות, לא מההיקף אל הפנים, כ״א כולנו טסים אנו ועולים אל הרום העליון, שמכבודו כל הארץ מאירה, ואור הזוהר של הבהיקה הזאת של עטית אור כשלמה הוא חי עמנו, ועמו אנו חיים ופועלים, והננו מברכים בכל מלא הגודל על הקדושה העליונה הזאת של המצוה בערכה הגדלותי: אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית.

מה יקר חסדך אלהים

כאשר נכנסנו בתוך ההיקף האורי של הטלית הגדול, שמלא ההוד האלהי, המזהיר בתוקף בהירותו את כל המחשכים כולם, נגלה לעינינו בשיא גבהו, והפנימיות האיכותית היא נתמזגה כבר ברוחנו פנימה בהתעלותה העליונה, והננו שמורים ומוצלים מכל התקפה של החיצוניות השוממה, שבהתגברות העכורה של הכמותיות החרבה החמרית, הננו נושאים את דענו עוד למעלה למעלה. ומרגישים אנו ומכירים בעומק הדעה, כי לגבי הערך המוחלט של עצם המהות של יסוד הכל, הרי אין חושך ואין צלמות, והיסוד האיכותי משתוה הוא אל היסוד הכמותי, והחמריות מתעלה היא בתוקף הקודש כהרוחניות עצמה, והכל הוא זוהר אצילי טוב וקדוש.אבל החסד האלהי הוא אשר אמר עולם יבנה, והמושג של עולם כבר יש בו איזו הגבלה ואיזו הבררה מיוחדה, שמצדו השם החבוי הולך ומתגלה, בתכונה שמית, והשם שם אלהים הוא, המתפשט בתור כח מנהיג, מושל, מארגן ומאחד, מעלה ומקדש, וחסד אלהים זה הוא המבדיל בין האור ובין החושך, וזה החסד מה יקר הוא ונפלא, שהוא נבנה כולו לפי תכנם וערכם וכח קבולם של בני אדם.

ובני אדם בצל כנפיך יחסיון

לא יוכלו להחסות בני אדם, יצורים מוגבלים בערכים עולמיים, בהאור המוחלט, באין כל צל החוצץ, המתוה להם את אורח הקבול של בית חייהם. והתבל בכל ערכיה, הרוחניים והגשמיים, לפי מדת בני האדם נתכוננה, וההתכוננות הזאת היא המבדילה, בין הכמות ובין האיכות, בין החיצוניות ובין הפנימיות, בין החושך ובין האור. ואלמלא הצל, אין בני אדם מוכנים לאורה כלל, ואין יצורי עולמים מוגבלים יוצאים מההעלם ההעדרי אל ההויה הנכונה להם, והצל אמנם צל של כנפים הוא, שמזכירות אותנו שיש כאן עפיפה, שיש כאן אור מתעלה, והעילוי ילך הלוך וגדול, והחושך לאור יהפך, והכמותיות לאיכותיות, החומר הגס לתוכן נאצל מלא הוד חיים.

ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם

הצל הזה, הבא מחסד אלהים, מהחסדים של הגבורה העליונה, אשר הואילו למעט את אור הבהקתה כדי לגלות עולמים יצורים, ולהוציא אל היש בני אדם, בתכונותיהם המוגבלות, שהם ראויים דוקא בשביל כך

להתעלות מאד בעליתם מתוך קוטן פרטיותם אל הגודל העליון, להיות נשאבים בחפצם החפשי במעוז הזיו האלהי שממעל לכל גבולי עולמים, - הנה הצל הזה הוא הבונה את בית ד׳, המקיף את קירותיו, המקרה את כל תכונתו בהגבלתו הנכונה והמדויקה.מתוך ההגבלהההזאתמתגלההתוכן התמציתי של הזוהר האלהי העליון בצורה מוגבלה, הראויה להיות המזון המבריא, והנותן את המחיה להנשמה הבריאה, השוקקת אל הנועם האלהי. בתכונה מעשית יהיה המזון דומה למחיה הגופנית של המאכל, המלא לשד ושמן, החומר המחיה, האוצר בתוכו כח חיים רב ועצום, החוזר לערך של חיים בהבלעו בגויה המצומצמה. ומתוך הקשור העצמי, שיש להגבלה בכל מהותיותה, אחרי אשר בגבורת אלהים נתגבלה בגבוליה, עם האור העליון של יסוד החסד, המתעלה מכל הגבלות ומצרים, נובע האור המחיה, המשיב את הנפש לאור מקוריותה האלהי, השוטף בהדר עוזו מהמעין העליון, המתעלה מכל ערך עולמים, שהוא הולך ושוטף בשטפי נהורים, וזרמי חיים אציליים בלתי סופיים, חדשים לבקרים, שהם, בעצמתהופעתם משפיעים תוכן רוחני, אציל באצילות העליונה, על היסוד המוגבל. הוא נערך בערך הריווי מדשן בית ד׳, שלעומתו תהיה ההופעה של הצחצחות העליונה הבלתי גבולית כשטף נחל עדנים, שכולה משקה נוזל ורוחני מוחלט. ירויון מדשן ביתך, ונחל עדניך תשקם. הרויה מדשן הבית, שהוא היסוד המוגבל, מתיחש לפעלם העצמי של בני אדם, לפי ערכם וכחותיהם, וההשקאה מנחל העדנים היא כבר פעולה אלהית עליונה, הבאה בעקב הרויה המוגבלה, הבאה מהערך של חופש הרצון, הנוטה במפעליו אל שאיפת הקודש העליון להקשר בצרור החיים, באור פני מלך חיים, בחסד אלהים עולם ועד.

כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור

החיים מתחילים להתיחש במקום שיש יחש אל המות, במקום שיש מה להחיות, שאם שפע החיים לא יזל שם הרי השלילה של החיים מתגלה שמה, שהוא המות. אבל המקור של החיים הוא תוכן החיים, שהחיים הם שם עצמיים, לא מצד שלילת המות שהם מסבבים, ומקור החיים זהו עם הענין האלהי העליון, שמצד המקוריות הזאת חיים מתחילים להיות מפכים ונמשכים, להחיות כל פגרים מתים, כל משוללי חיים, בטללי אורותיהם. ומיסוד התוכן של מקור חיים, שהוא מוכן להשפיע חיים, הרי ההגבלה, שהיא מיסדת בצמצומה גלמים ועולמים מסומנים במצריהם, נמצאת היא שם, שהוא ערך ההתגלות של חסד אלהים היקר מאד. אבל העילוי העליון, שממעל למקור החיים, הרי הוא אור ד׳ הנוכחי שהוא מובדל מכל אורות עולמים, שכל תכונה של אורה בהם הרי היא מכוונת לראות על ידה גופים חשכים, שבעצמם אינם מערך מהות האורה, אבל האור בעצמו איננו דבר נראה, כי לא נתגלה בעולם לפי מדתו הכח הרואה את מהות האור. אמנם אור ד׳, במעלת הרחבת אצילות מקורו, הוא האור שאור נראה בו ועל ידו, זהו יסוד המרחב העליון של הזוהר הבלתי מוגבל, שכל עולמי עולמים אינם כדאים לו, וזיו אור הטלית מבהיק ממנו בתכונת התכוונותו אל מרומי מרומיו.

משוך חסדך ליודעיך, וצדקתך לישרי לב

אור החסד האצילי, שהדר הרוחניות עליו הוא חופף, המתגלה בתכונת הדעה הברורה, הרי הוא מתאגד עם התוכן העליון של היפעה הרוממה, המתעלה מכל הערכים המתגבלים.והחסד הנמשך, שאנו אליו מיחלים שימשך ע״י הידיעה, היא ידיעת שם ד׳, המתעלה מכל היקר העליון של חסד אלהים, שהוא מתנוצץ מצל הכנפים העליונות, ומשך החסד, הוא החסד המקורי, הרי הוא נמשך ליודעי ד׳. והצדקה, הכוללת בקרבה את כל ערכי המוסר והצדק המעשי, שמתבסס בכל תארו ע״פ היסוד של גבוליות החיים והמציאות, שממנו באות המדות הישרות וכל מעגל ישר, מופיעה בתור תולדה מדעת העליון המזהיר ברום

עולם. בחבורם של החסד המתאגד עם הדעה, והצדקה המתחברת עם יושר הלב, מתעלה כל הדר ההויה בחיצוניותו ובפנימיותו, בכל ערכיו כולם, והתקבצות כל האיווי הנחמד הזה הוא המסתגל אצלנו בזיו קדושת הציצית בערכה המגודל, בגדלות הטלית הגדול, והתפשטות התעטפותו, בכל הוד שאיפת כונותיהם.

תפילין

התפילין הם עז לישראל, פארנו החבוש עלינו, הודנו והדרנו, התפארת האלהית אשר נתגלתה בכנסת ישראל, במהות נשמתה, ביסוד חייה הכלליים, חודרת היא בכל נשמת כל יחיד ויחיד מיחידיה. האופי המקודש המיוחד, של אומה קדושה ונפלאה זו, אין לו ערך ודוגמא בכל מהות חיים ונפשיות של כל האדם אשר על פני האדמה. התוכן הפנימי של הנשמה, במהותו העצמית של מזג החיים, משונה ונפלא הוא בבני עם קדוש זה בפליאת עולם של קדושה אלהית עליונה, שעיקר הודה ופארה טמון וגנוז הוא במעמקיהפאר החבוי בסתר מהותיותו הרוחנית, וזהרורי אורים ממנו בוקעים וזוהרים בכל יפי הצדק של המדות והתכונות הקדושות, של גוי קדוש, עם נורא, עם אלהים זה, שאין דוגמא לגדולת תפארתו בכל העמים תחת כל השמים. הסגולה הגנוזה הזאת היא תוצאת שלשלת הקודש של קדושת עולם, אשרהתגלתה בזוהר כבודה ע״י תולדתה האלהית בראשית יצירתה להיות לעם, בפליאת עולם של יציאת מצרים וגילוי שכינה שנתלותה עמה, וכל סדרי ההוד הנפלאים שנמשכו ממנה ועל ידה, שהם הולכים ונמשכים, כנחלים מלאי מי מרומים ונחלי עדני קודש, מאז ועד סוף כל הדורות. והטבעיות המיוחדה של ישראל, ההגיון האלהי הטהור, היושב בחדרי הלב של הכנסיה, והטוהר המדותי, היושר הנפשי, החקוק בעומק עצמותה, אורם התוכי לא יועם לעולם בפנימיות ערכו, אף אם רבו מאד המכשולים על דרך החיים, אשר יחשיכו את הדרם מהופיע בכל הבהקתם בכל ארחות המעשים, הדעות והמדות, בהתגלותם.גאות קודשזאתמורשה היא לקהלת יעקב, ואיתנה היא סגולה זו, אדירה ואמיצה היא יותר מכל חקות של כל היקום. והפאר של הטבעיות האלהית הזאת, בתכונתה המדותית הנפשית ובערכה השכלי הרוחני, הוא מתבלט בהוד קדשו ע״י מצות תפילין, הדרת תפארתנו והבלטת משגב קדושתנו העצמית, החבויה במעמקי הויתנו, שהם יוצאים אל היפעה האורית ע״י קדושת המצוה הנאדרה בעז קדשה, בתוכן הכפול: בתכונה המדותית והמזגית בהופעת הקודש אשר לתפילה של יד, ובתכונה השכלית הדעית, המוארה באור ההקשבה האלהית הנפלאה, בקדושת פאר התפילה של ראש, שהן מתאחדות שתיהן יחד להיות לאות קודש קדשים, למלאות אור פאר והדר נצח אל כל מהות החיים המיוחדים, אשר לכל אחד ואחד מבניה המסולאים של אומה קדושה ונפלאה זו, עם נורא, שאור אלהים אמת הוא משוש חייו, גאותו וישעו עדי עולמי עד.

לשם יחוד קוב״ה ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחד שם י״ה בו״ה, ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנני מכוין בהנחת תפילין לקיים מצות בוראי, שצונו להניח תפילין

אחרי הרעיון הכמוס, ששם שירת הקודש, ואור השעשועים העליונים מזהיר בעוצם תוקף גבורת הודו, שהוא עומד למעלה מכל רצון מיוחד ומכל כונה מפורטה, הננו נגשים להחשיף את האור האלהי על כל היסוד המעשי כולו, על כל עולם החיים, על כל מערכות הטבע, ועל כל התוכן של האישיות המיוחדה והמוגבלה במצריה, בהתאחדה עם הטבעיות הגופנית, - לגלות על ידי האור העלום, המושרש

במרומי הקודש של ההתענגות על ד׳ של שעשועי קודש הקדשים העליונים, את כל האורה הגלויה, המוטמנת בכל התגלותה במעבה הכחות החמריים, וערכי הגויה המיוחדים להטבעיות הישראלית, מגזע קודש מחצבתם. משום היסוד הזה הרינו באים ממדת ההתענגות השירית, העומדת ממעל לכל ערך של מטרה וכונה, אל המדה המוגבלת, ששם הכונה היא באר חייה והופעת רוחניותה. כשאנו באים למדה זו הרינו מכוונים לקיים מצות תפילין, בתור האור האלהי של המצוה, החשופה בכח הבריאה, הבאה ומתיחדת על האישיות הפרטית של האיש הישראלי, החש ומרגיש את קרבת אלוה עושו, ״בוראך יעקב״, שמהתוכן המיוחד והמפורט הזה באה ההמשכה האלהית, עד הגבול המיוחד של מצות תפילין, לפאר בה את המהות המיוחדה של האיש היחיד שבישראל, המושך את שפעת קדשו מאוצר החיים של קדושת הכלל ע״י מצות תפילין.

ככתוב בתורה, וקשרתם לאות על ידך, והיו לטוטפות בין עיניך

מצות הנחת תפילין מצינת את קדושת המצוה של הפעולה הראשונה, פעולת ההנחה, שהיא ראשית ההופעה של הקדושה המתחברת אל הטבעהגופני, מעלה אותו ומקדשתו. בהתחלת הצעד בא האיש היחידי אל המעמד של ערך הכונה, שהיא הולכת ומתעלה ע״י ההמשכה הפנימית, שקדושת התפילין פועלת עלהאדם בהמשכתה, עד שהוא מתעלה מעל כל ערך של מטרה וכונה, ונכנס למרום העליון של השעשועים הקדושים הרוחנים. וכשאנו מסתכלים בארבעת הפרשיות, שמצות תפילין כתובה בהן, לא נמצא פסוק שהוא מברר את התוכן של ההנחה בהתחלתה, שהיא הקשירה, ביחושה להאיש היחידי, כ״א זה הכתוב של פרשה ראשונה של ק״ש, שהוא ״וקשרתם לאות על ידך ״, שהוא מציין את הקשירה, שהיא הפעולה הראשונה, שממנה אנו מקישים ג״כ על הפעולה הראשונה של הויה שבשל ראש, שבלשון יחיד היא אמורה. מה שא״כ בפרשה שניה של ק״ש, שכתובבה בלשון רבים ״וקשרתם אותם לאות על ידכם ״, ואין הכונה היחידיית ניכרת בה, שהאדם בתור יחיד צריך להמשיך את קדושת המצוה על יחידיותו האישית, ובפרשיות קדש והיה כי יביאך, שכתוב בהן ״והיה לך לאות״, או ״והיה לאות״, ההויה היא מפורשת שם, שהיא מצינת את הערך של המשכת המצוה אחרי המפעל של הקשירה, שהיא כבר מסגלת את האדם אל מעלה עליונה מאד, העולה מהערך האפשרי להיות מצויר לנפשו בעת מעמד ההכנה של המצוה, שהיא מתאמת אל הערך של כח הכונה המטרתית. ע״כ הכנת המצוה והתכונותה, בתור איש יחידי הממשיך עליו את שפע הקודש מקדושת בוראו, בתוכן מתיחד אליו בפרטיות, קשורה היא עם הכתוב הזה של ״וקשרתם על ידיך והיו לטוטפות בין עיניך ״, שבפרשת שמע. ועוד באה בזה הכונה לסמן את היסוד המקודש, המקשר את האדם למצות ד׳ בטהרתה, שאע״פ שההתנוצצות העליונה של קדושת מצות תפילין, באור זהרה ותוקף תפארתה, מכנסת בלבושל אדם תשוקה קדושה וגדולה, להוציא מן הכח אל הפועל את הקיום של המצוה, מרוב חבת קודש וידידות התגלות השפע האלהי הקשורה עמה, אין התשוקה הזאת בכל מרום קדשה הסיבה המניעה את כונת המצוה, כ״א דוקא מה שכתוב בתורה, אור דבר ד׳ הוא יסוד החיים המקוריים, אשר רק הוא נותן שפעת חיים ומגיע את המטרה הברורה של המצוה, שהיא מצות ד׳ המתגלה ע״י הביטוי של דבר ד׳ הכתוב בתורה. הכונה של קיום המצוה נקשרת היא בזה דוקא ככתוב בתורה, שכל מה שהנשמה משתלהבת מרגשה הפנימי, ומשאיבת טללי אורותיה, הכל הוא מבוסס על הכתוב בתורה האם העליונה של כל אורות הקודש כולם.

והן ארבע פרשיות אלו, שמע, והיה אם שמוע, קדש, והיה כי יביאך,

סודרו הפרשיות פה לפי מדת ההופעות, שהרוחניות המאירה שבקדושת התפילין מתפשטת בהן באור

נגהה, להאיר את מחשכי הטבעיות הגופנית. מתחילה באה ההארה היסודית של קבלת מלכות שמים וקבלת מצות, שהיא מכשרת את האדם, ע״י הבהקתה, להיות מוכשר לקלוט בנפשו את האור התמציתי, הבא ע״י זכרון יציאת מצרים, בגילוי האור האלהי בכל תקפו, המוכשר להחשף במערכות החיים והתולדה האנושית. וקדמו מתוך כך שמע והיה אם שמוע, לקדש והיה כי יביאך.

שיש בהן יחודו ואחדותו יתברך שאו בעולם, ושנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים, ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו

יחוד ד׳ בעולם היא קבלת מלכות שמים שבפרשת שמע ישראל. ההודאה על אחדות ד׳ היא הודאה מוחלטה, לא מצד הצירוף של התגלות האחדות המקפת את העולמים כולם, כ״א מצד עדות ד׳ הנאמנה, שהוא באמת המובן של היחידות האלהית בעולם. כי היחידות האלהית, המוחלטה למעלה מכל ציור של עולם, אין כח בשום שפה לבטאה, ולא בשום שכל ולב להשכילה, אבל מתוך האחדות המוחלטה, שהיא מבארת את היחידות האלהית בעולם, שברוב זהרה היא באה לנו ע״י אור התורה דוקא, אנו באים לקצת הכרה בערך היחידות המוחלטה, שאינה נהגית בשום אופן, מאפס ציור ודוגמא אותיותית איך לתארה. והנה משולבת היא פרשת שמע ליחודו של השם יתברך בעולם, ופרשת והיה אם שמוע לאחדותו בעולם. כי האחדות המופעה בעולם היא מדרגה שניה מול האחדות המוחלטה, שהיא היחידות בערך העולם, והיא מתבארת ע״י הקשור, שיש בין המצוה התורית בכלל ההתגלות של דבר ד׳ ובין כל הסדר העולמי במערכי הטבע וכל מוסדי ההויה כולם, שמזה בא הערך כולו של השכר והעונש, המתבאר בפרשת והיה אם שמוע. זהו תוכן המברר את האחדות האלהית בעולם, שהכל מתאים לתוכן אחד והכל מתקשר לאגודה אחדותית אחת. פרשת קדש מיוחדה היא לזכור את הנסים והנפלאות - שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים. עצם הזכירה, קודם שהיא מופיעה למטרה חנוכית שבאה ומעוררת את שאלת הבן, היא מבוטאה בפרשת קדש, והיא בעצמה מרוממת את הנשמה הישראלית ומקדשת אותה באור קדשה. כי זכר ההארה הגדולה של יציאת מצרים, הופעת אלה הנסים והנפלאות, שהם הם הנם היסוד הפנימי של כל הרתוק של האומה הנפלאה האלהית, בפליאת תולדתה, הזכר הזה בעצמו עושה הוא את חותמו חותם קודש בקרב איש ולב עמוק. אמנם בפרשת והיה כי יביאך כבר אנו באים למטרה חנוכית חודרת. שם כבר עסוקים אנחנו בתשובה לשאלת הבן השואל מה זאת. בה כבר אנו באים להוציא את התמצית של הזכירה, בפעולתה על השקפת העולם התדירי, עד שהיא מפלסת לה את נתיבתה גם אל השדרה הקטנה, ההמונית, התמה בעוצם טבעיותה, מרושם מורשת קודש של אבות, מדור לדור. והתמצית הזאת, הספוגה, היא ההכרה הבאה מזכרון יציאת מצרים ע״ד הקישור האלהי עם העולם וכל אשר בו, ע״ד השליטה הרצונית של החפץ האלהי בעליונים ובתחתונים, לעשות בהם כרצונו ברב כחו וממשלתו. הכח והממשלה הם שני ציורים שונים. הכח הוא הענין המתפשט מהוד האצילות האלהית, באין צורך לתאר לנו ענינים מהותיים אחרים וסבות שונות, שהם עושים ע״פ חפצם המיוחד בהכנעם להחפץ האלהי העליון. זהו המבט היותר בהיר מהציור המושכל של שפעת אור ד׳ בכל עולמים, וזהו הערך המתגלה בפנימיות העולמות. אבל מצד הסקירה החיצונה הננו משיגים מצואים רבים, בעלי עצמה מיוחדה וכח מיוחד, אלא שכולם נכנעים במשטרם תחת הממשלה האלהית. ערך הכח נודע הוא יותר בעליונים, ששם ישנה סקירה פנימית, וכח הממשלה - בתחתונים, שהסקירה שם היא חיצונית, לא בדרך האור של החיים העצמיים, כ״א בדרך הכלי המקבל אל תוכו את האור. אמנם כשאנו חודרים לעומק הגדלות של נשמת האדם, ומעלת הבחירה

החפשית שלו, שעולה הוא על ידה מעלה מעלה, בדמיון אלהי נפלא, הננו אומרים שסקירתו הפנימית של רוח האדם היא יותר חודרת ופנימית מכל הסקירות המושכלות אשר לכל צבאות עליונים. וא״כ תהיה השגתו של האדם מגעת עד יסוד הכח, והשגתם המושכלת של כל שרי קודש העליונים, היא לעומתו כליית, המשגת את התוכן של הממשלה, ותהיה מתגלית מצד מעלת האדם, המגיע ליקר פנימיותו ע״י קדושת התפילין, המוציאה אלהפועל את הכח הכביר, הספון מאור הנשמה הישראלית, התכונה היחושית של הכח אל התחתונים והתכונה של הממשלה בעליונים, שהצד השוה שבכולם הוא לעשות בהם כרצונו.

וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה

יציאת מצרים היתה מאורע כזה, שרק לפי מראית העין הגסה נחשבת היא לדבר שהיה איזה פעם ועבר, ונשאר בתור זכרון אדיר בתולדות ישראל, ובתולדה הכללית של האנושיות כולה. אבל באמת ע״י הכרה תוכית אנו באים לידי ידיעה, כי עצם פעולת יציאת מצרים היא פעולה שאינה נפסקת כלל, התגלות יד ד׳ בפרסום ובהופעה בהירה על פני ההיסתוריה של התבל, היא התפרצות אור נשמת אלהים החיה והפועלת בכל מרחבי עולם, אשר ישראל זכה לזה, שע״י גדלו והכשרת קדושתו, תאיר את אורה להזריח אורים גדולים בכל נאות מחשכים לדורי דורים. והמפעל העצמי של יציאת מצרים הולך הוא ופועל את פעולתו, הזרע האלהית, אשר נחשפה במצרים לגאולתם של ישראל, היא היא נטויה ועומדת בהכנת המשכת פעולתה, באין הפסק והפרעה. ואנחנו מניחים את התפילה של יד לזכרון זרוע הנטויה, התדירית, ההולכת ובונה עולמים ומשכללת אותם בכל עת, ומעלה את כל אשר בהם, את כל גווני נשמותיהם, ואת כל אוצרות חייהם, אל המרומים העליונים של האושר האלהי, המתנוסס בהתגלות תועפות עזוז קדשו.

ושהיא נגד הלב, לשעבד בה תאות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו

הזרוע הנטויה של יציאת מצרים, היא הולכת ופועלת את פעולותיה, לחדש את זיו העולם, ע״י זכוך המדות, התכונות, המזגים, הרעיונות והמחשבות, לרומם על ידם את הנשמות, הנפולות ומשוקעות בעבי החמריות הגסה, המחשכת את הודן והדרן. קדושת התפילין של יד, הפועלת על התוכן העולמי כולו, הרי פועלת על היסוד הרוחני, ההרגשי שבלב, מישבת היא את הדעת הלבית, מזככת את המחשבות, ע״י שהתאוות הלביות הולכות ומשתעבדות אל המטרה הקדושה של החפץ האלהי בהוית העולם וכל אשר בו. ונמצא שההופעה של הזרוע הנטויה, של יציאת מצרים, אינה באה להרוס את טבע האדם, ולהחליש את תכונתו המזגית, כ״א לרומם את האור של הקדושה הזכה האלהית, עד שכל תאוות הלב משתעבדות בחפצן הפנימי, העז והאיתן, אל יסוד הקדושה האלהית, בכל ארחות החיים ואחיזת מהותיותם. ומיסוד הזכוך של התאוות הלביות, המחשבות שבלב הולכות ומתפתחות על יסוד הקודש והטוב, להעלות את כל המעשים ואת כל ערכי החיים כולם למעלה רוממה, להתעלות אל החפץ האלהי העליון, שהיא עצמה היא מרחבת את מקור הברכה, ושם שמים מתברך בברכת יצוריו כולם, ובהוספת פארם והדר קדשם. והיד המעשית, במפעליה הטובים והישרים, היא פועלת על רגשי הלב וטבעו, ומהזכוך הרגשי בא הזכוך המחשבתי, שמתיצרים יצרי הלב ע״פ תכונה מעולה, קדושה ונפלאה, המאדרת את ברכת שם ד׳ ע״י עבודתו: לעבודתו יתברך שמו.

ועל הראש כנגד האות, שהנשמה שבאותי עם שאר חושי וכחותי כלם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו

אחרי שהמזג הגופני מתקדש, והמחשבות הלביות וכל יצרי האדם מתקדשים, ע״י הופעת הקודש של התפילה של יד, אז כבר נעשית ההכנה הראויה להתגלות יסוד הקודש של אור הנשמה, ברום אצילותה, שהיא המקור הראשי שכל אורות החיים שופעים ממנה. והאצילות העליונה של הארת הנשמה היא תופסת בעז גבורת קדשה את עצמיות יסוד החיים, ממרום החביון של שרשיהם, שהם ראשי הראשים של הסתעפות המחשבות כולן. ויורד הוא השפע מראש מרומי קדשו ומתפשט באורו על כל החושים והכחות כולם, עד שהחושים מתעדנים בעדינות קודש, וכל המחשבות שנוצרות ע״י תפיסתם בכל ערכי ההויה מצטיירות בציורי אמת וקודש קדשים, והכחות כולם, שהם יוצאים אל הפועל להתפשט בהמון מעשים לאין תכלית, כולם נעשים מכונות לערכי הקודש המרומם, של המטרה האלהית העליונה בכל ההויה והמגמה הפנימית של אור צלם האלהים אשר לאדם.

ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי, להיות לי חיים ארוכים

אורך החיים נובע הוא ממקור האידיאליות הנצחית של מטרת החיים כולם, כפי יסוד גניזתם בעומק המחשבה האלהית העליונה, שהיא נעוצה בעולם שכולו טוב ושכולו ארוך. מתוך שהעליות האציליות הולכות וזורמות מחיל אל חיל, מרום אל רום, אין להן קץ ותכלית, וכל תנועת חיים מחוללת המון רב של שטפי חיים ומגמות אדירות של אור חיים אידיאליים.ושפעת קודש זו אגודה היא במצות תפילין ביסודה, מתוך שהיא מרוממת את עצמיותה של תכונת האדם ועומק החפץ של חייו להרוממות האלהית ומגמת ההויה באצילות קדושת תפארתה, שהיא מכינה את החיים להיות שואבים את עזוזם מעולם שכולו ארוך, ויתארכו החיים בכל ערכיהם בהתפשטותם משפע מצות הנחת תפילין.

ושפע קודש ומחשבות קדושות

הנשמה ממקורה היא משפעת שפעת חיי רוח, שפעת חיים, שהם יותר עליונים ויותר אציליים מכל תכונה של מחשבה מצוירת.רק בהתפשטותה של שפעת החיים הזאת עד לידי ערכים מחשבתיים, בבואם לגבול הציור, מתגלמים הם בצורות של מחשבה. והתפילין, הפועלים בקדושתן העליונה, להאיר את אור הנשמה, משרשה המקורי האלהי, על כל הכחות המקוריים של החושים וכל הכחות כולם, הם פותחים פתחי קודש לשפע קודש, שמיסוד השפע הזה הולכות ומצטיירות בכל עת ועדן מחשבות קדושות.

בלי הרהור חטא ועון כלל

המחשבות הבאות מכח החיים היצירתיים, שהאדם מוציא אותם מכח אל הפועל רק במרץ החיים הכחניים הטבועים בטבע הבשר והדם, אע״פ שהוא מתאמץ לציירן בציורי קודש, ולהעלותן בכל כחו אל המרומים האידיאליים, הרי הרהור החטא, של משגה הדעת וכהות ההשכלה, והעון, המתפרץ מפני נטית הגויה אל הזוהם הגופני, כרוך בהן. אבל אותן המחשבות הקדושות, הבאות מתוך אותו אור החיים העליונים של שפע הקודש, הבא מתוך התגלותה העליונה של נשמת אלהים חיים המקורית, הבאה בהבהקת אורה מתוך סגולת הקודש אשר למצות תפילין, המחשבות הקדושות הללו בתכונתן אציליות הן, טהורות ומנושאות מכל נטיות החומר וזוהמותיו, והן משוללות בעצמותן מכל הרהור חטא ועון כלל.

ושלא יפתנו, ולא יתגרה בנו יצר הרע

אחר ששפע הקודש ממרום הדרו יורד וחונה על כחות החיים, בכל ערכי חיי הרוח וחיי החומר, ע״י קדושת התפילין, הנה בחדרם, בהשפעתם אל מעמקי הכחות החיוניים החמריים, מעוררים הם את הכחות הטבעיים, הרוחנים והחמריים, להופעת פעולותיהם, ואז כבר יוכל יצר הרע של האדם, האחוז בחמריותו וכל כחותיו המוגבלים, להיות מתאחז באותם השטפים הקדושים, ההולכים ושוטפים ממעינות הנשמה ברום חביונה, להמשיך אותם אל המורד, למפעלים רוחנים במלאכת הציור וחמריים בפעולות גופניות, אל הדרך הנוטה ממסילת הקודש והיושר הטהור. נטיה זו היא הפתוי של היצה״ר, שהננו מקדימים בזה את תפילתנו שלא יפתנו. ולפעמים בהיות החומר וכחותיו מוכנים לקבל את רשמי הקודש של שפעת הקודש, ושל המחשבות הקדושות, ההולכות ושוטפות מפלג העליון של הנשמה האלהית, מתעוררת לעומתה התכונה הזהומה של היצר הרע, להתנגד אל השפעתה ולהתגרות בהופעת הקדושה, לעמוד נגדה ולהוממה, באופן שלא תשלים במנוחה את עומק חיקוקה על הגוף וכחותיו. וע״ז נעתיר שלא יתגרה בנו יצר הרע.

ויניחנו לעבוד את ד׳ כאשר עם לבבנו

הלב הישראלי ודאי מתנשא הוא בתעצומות עזו, ומתעלה למרומי תכונתו, ע״י השפעת הקודש של התפילין. החפץ הטהור בא ומתגלה בעוצם טבעיות מקורו הקדוש. אך התכונה החמרית, וארס היצה״ר יוכל להכשיל, ע״י פתוי או גרוי, את התכונה השלמה, שלא תפעול את כל המון פלאות קדושתה. וע״ז תכון תפילתנו, שיניחנו לעבוד את ד׳ כאשר עם לבבנו.

ויהי רצון מלפניך ד׳ אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא חשובה מצות הנחת תפילין (ו״ו) לפני הקב״ה, כאילו קימתיה בכל פרטיהודקדוקיה וכונותיה ותרי״ג מצות התלויים בה אמן סלה

עצמיות מצות התפילין והמשך השפעת קדושתם, הם עומדים למעלה מכל הגה ורעיון, משומרים הם בזיו העליון, המקודש ממעל לכל ערך של תפלה ושפך שיח של בקשה ותחנונים. מקור השמירה הם, וממעל לכל עתירה הם תלויים. אבל המצוה של ההנחה, שהיא הגורמת והמכשירה את הופעת התכונה האלהית של ההויה, הנמשכת והולכת ממנה, עליה אנו מתפללים, שתהיה עומדת ברום מעלתה וחשיבותה הכוללת: כאילו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי״ג מצות התלויים בה, א״ס.

ברוך אתה ד׳ אלהינו מ״ה, אשר קב״ו להניח תפילין

ההנחה של התפילין, אע״פ שהיא מגופה של המצוה, הרי היא כדמות הכנה והכשרה להמשכתה של המצוה, שעל ידי ההנחה נמצאו התפילין מכוננים על מקומם, ונמשכת מצותם כל זמן שהם קימים במצב זה כל משך זמן מצותם. והנה הערך של תפילה של יד, לגבי תפילה של ראש, דומה הוא לערך של הכנה של מצוה לגבי גופה של מצוה, שהתפילה של יד, בקדושת פעולתה, למתק את כל כחות החיים הטבעיים, שבהויה בכללה, ובאדם בפרטיותו, היא מכינה ומכשרת את הכל אל האור העליון, ההולך ושופע ממקור הקודש של שם ד׳ הגדול, המתגלה בזוהר קדושתו על ידי הופעתה של התפילה של ראש, שהיא מכוונת לעומת ההארה האצילית, של מקורות השכל, המחשבה, הרגש, וכל כחות החיים, שהם מוכנים להיות מוארים מאורה של הקדושה העליונה, מיסוד קדושת אור אל עולם, המוזרחת מזוהר התורה

האלהית, המתגלה התגלות תמציתית ע״י קדושת התפילין. ״למען תהיה תורת ד׳ בפיך ״. על כן נאה הוא הנוסח של ״להניח תפילין ״, המציין את היסוד המכשיר את החיים, להיות מוכנים אל הופעת הקודש העליונה, שיהיה מקושר להברכה על פעולת המצוה של תפילה של יד.

ברוך אתה ד׳ א״ה אשר קב״ו על מצות תפילין

גופה של המצוה בתכונתה ההמשכית, המגמה הבאה אחרי ההכשרה, היא מבולטת בעיקר בתפילה של ראש, המזרחת את האור האלהי, של הדעה העליונה, הברורה בטהרת קדושתה, על נשמת החיים. היא מתוארה בתפילה של ראש, שעל ידה באה המצוה הקדושה הזאת אל מגמת חפצה, אחרי שסקלה לה את מסלתה, ופנתה לפניה את אורח החיים, ההכשרה העשויה בתיאור המצוה של תפילה של יד. ועל כן ראוי להביע בברכתה את המבטא של על מצות תפילין. שתי השיטות המיוסדות על יסוד ההלכה, האחת היאהסוברתשאין מברכין כ״א ברכה אחת להניח תפילין, והיא כוללת את שתי המצות המאוחדות, מצות תפילה של יד ותפילה של ראש, והאחת, הסוברת שמברכין על של יד לבדה להניח, ועל של ראש על מצות, הרי הן נובעות מחילופי הפירושים של המימרא המקורית לדין זה, בסוגיא דמנחות (ד׳ ל״ו ע״א), בהא דשלח רב חייא בריה דרב הונא משמיה דרבי יוחנן: על תפילה של יד אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין, על תפילין של ראש אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין, ומסיק שם אביי ורבא דאמרי תרוייהו לא סח מברך אחת, סח מברך שתים. רש״י מפרש לא סח אינו מברך אלא על של יד בלבד (דהיינו להניח תפילין), סח מברך שתים כדשלח רב חייא. ורבנו תם פירש, שם בתוס׳ ד״ה לא, שאם לא סח מברך אחת, על של ראש מברך על מצות תפילין, שזו היא ברכתו, סח מברך שתים לשל ראש להניח ועל מצות, - הנה הן קרובות שתי שיטות אלו להיות מושכלות לפי דרכי ההצעה המבוארות בזה. הדרך האחת היא מיוסדת במה שבארנו, שהתוכן הפנימי של השראת הקודש, של הארת התפילין של ראש, הוא נשגב ונעלה מכל הגה ורעיון ציורי, ויוכל היות שאין הארת הברכה, המבוטאת ע״פ הגות לבבנו בדיבור פה, מגעת עד שמה, באשר שם כבר החיים מתעלים לעולם הדממה, והרזיות העליונה, אשר לו דומיה תהילה, ורק בהיותנו עסוקים בעולם ההכנה, המכשיר אותנו לאותה העליה הרוממה, עוד אנו יכולים לבטא את הגות נפשנו הרוממה בבטוי הברכה. והדעה השניה אומרת היא, כי בכל היות התעלומה מתגברת בקרבנו, ביחש לעומק הסוד של הופעת הקדושה העלומה של התפילין של ראש, מ״מ מאחר שבהיותנו עומדים תחלה בעולם ההכנה, הרי אנו מבטאים, את הגיון לבבנו, בבטוי הברכה, הרי אנו מורשים כבר להגות עוד את ברכתנו, ברוממות חרדת קודש, בדבר היחש שיש לעולם התעלומה המקודש ונשא מאד אל עולמנו אנו, שההתגלות הדבורית עודנה מתגוונת בתוכו. ועל כן אפשר לנו, מתוך אותו הכח של התפלה של יד, להופיע אור גלוי גם על התוכן הנסתר של התפילה של ראש, ולברך עליה על מצות תפילין, גם במהלך התדירי הרגיל, כלומר גם כשלא שח. ההופעות העליונות, המופעות בנשמתנו מעולמי התעלומה, תפקידן הוא לרומם בנו את התוכן המהותי של כל עצמות חיינו אל רום הנצח, אל ההוד האלהי הנשגב ברוממות קדשו. ואם יופעו המון הארות, ורכוז לא יהיה להם בעצמיות מהות החיים שלנו, הרי הן לנו כאבודות. על כן אין לנו רשות לברך ברכה כי אם לצורך, וברכה שאינה צריכה, ומה גם ברכה לבטלה, הרי היא לנו נשיאת עון וחלול שם שמים. הבהקת האורה הרוחנית מתגברת היא בתעצומתה על ידי הברכה, מתאדרת היא ההארה הרוחנית בנשמתנו מעולם הנעלם, בא לידי גלוי ע״י בטוי הברכה המון רב של מחשבות רוממות וציורים נאדרים בקודש. ומתי הם כולם לברכה באמת - בזמן שיש להם רכוז בנטית החיים שלנו במהלך קדשם. ברכה לצורך - צורך גבוה וצורך הדיוט. אם איזו ברכה יצאה מפינו, ועד הצורך לא הגיעה, לא השיגה את הרכוז בחיי המפעל ובהכרה המפורשה, צריכין אנו מיד לתקן את

המעוות, להמציא כלי קבול להאור המשוטט, שירכזהו ויגיעהו למפעלים מכובדים הראוים למלא הדרו. זאת היא הסגולה של אמרת הקודש "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". בהודיענו בהבעתנו את הברכה התמידית, שאינה פוסקת מלהיות שוטפת את נחליה בעוז והדר, את הברכה של שם כבוד המלכות האלהית, ההבעה המצבינת את הצביון של כבוד המשטר האלהי במלא עולמי עד, שכל זוית ופנה בכל מלא המקום, כל רגע וניד בכל מלא הזמן, הם מלאים ממנו, הרי הברכה בכל הופעותיה מתרכזת בעז המציאות, המפזר את קרני הודו בכל אפסי היקום, להעיד על הוד כבוד מלכות כל עולמים. והתעלומה המופשטה, השוטטת ברום עולם באויר שאינו נתפס, מתרכזת היא על ידי הבעה זו במערכת החיים וההויה הישית. ביחש להבהקה הבאה וזורמת עלינו מגנזי קודש הקדשים, אשר בסגולת הפאר של תפילה של ראש, הננו תמיד באים במגע עם העולם הנעלם שאין בנו כח לרכזו, ועם זה אנו כמהים תמיד לאורו, ומיחלים להגלות פאר יפיו. ברגש קודש, ובפחד אצילי מלא רזי עליון, הננו מברכים את ברכתנו. הודאיות המאירה משתקפת לנו ממרום גבהה מעולטה במעטה הספק, והננו מגלים את אורה, ומרכזים את עזוז גבורתה באמר סלה, המציל את הברכה, המשוטטת במלא עולמי חביון עז, מלהיות ברכה שאינה צריכה, או, מה שהוא יותר נורא מזה, לבטלה. וזהו ע"י ההתכפה של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והרי הנעלם משוטט ומתגלה על כל הגלוי והנראה, ורוח הקודש נשקפת היא ממרום תעלומתה, ומאירה באור יקרות את כל מחשכי החיים, שכולם, במהות עצמם, צמאים לעונג המוחלט של ברכת עולמים אשר לשם כבוד מלכות מלך כל עולמי עד עדי עד. מתאימים הם הרעיונות, של ערך הודאיות וערך הספקיות, לעומת ההארה הגלויה וההארה הנעלמת. כל מה שהוא מוצץ בדרך ודאי במעמד הגלוי הולך ומתכסה כשאנו באים לעולם הנעלם. הודאיות מתעלות בתעלומה ונעשות מוצצות ממרחקים, כדוגמא של ספיקות, והספקיות הללו הולכות ומתעלות עד שהן מאירות אח"כ בצורה של ודאיות יותר מוחלטה ויותר מבוררת. והשביל הזה, שעוברים על ידו מהמכון הודאי הגלוי השפל אל המכון הודאי המרומם, הוא דרך בית הספק המכוסה בערפלי טוהר. על כן יש מקום לצורך הברכה בהבעת הזוהר העליון בראשית התנוצצותו, שהוא מרעיד את כל בתי הנפש בהרעדת אור, המתנוצץ, מתגלה ומתעלם, בצורתו הספקנית, וחוזר ומתגלה בהוד הודאיות העליונה, ע"י הבעת הברכה המחשפת את הגילוי העליון, שהיא ברכת ברוך שכמל"ו. ובזה מתעלמת כבר כל ההארה הגלויה "והיה לך לאות ולא לאחרים לאות", התכונה של תפילה של יד, המתחברת עם האור המזהיר של התפילה של ראש, היוצאת מתוך המחבא של כל הספקות העליונות, ומתגלה בבירור ודאי גלוי לכל, "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך, ויראו ממך, - אלו תפילין שבראש" (מנחות).

שני מעברות הם, שההופעה של העולם העליון, מלא זיו התעלומה, צריכה לעבור עד שתבא ותתקשר בתוכיות הויתו של האדם יפה יפה. מתחילה הרי היא שורה בתוך השראה מרחפת, "מרחוק ד' נראה לי", ואינה מתבססת יפה ברוחו והארת שכלו והכרתו העצמית של האדם. אמנם מתוך בהיקותה של המראה הרי הוא מתעלה, ובפעולת המצוה רוח הקודש מתעורר, וצמאון הדבקות מתגבר בו, ואז נעשה הקשר אמיץ ואור החיים העליונים מתגלה בובגילוי אמיץ, והאורה המקודשה מתהדקת עמו, ומהדק בראשו את התפילה ש"ר. ואור הקודש מתקרב ומתקשר עי"ז עם הזוכה והמקיים מצוה זו, וכבר הוא מוכשר לפרוש את התאצלות אור החכמה האלהית, הכמוסה בחביון עוזה, שתאיר עליו. ואומר: ומחכמתך.

ומחכמתך אל עליון תאציל עלי

אחר שהוכנה הנשמהאלההשראה האלהית, בשפעת קדושתה של המצוה, מצות תפלין בכלל, והארת אור קודש של תפלה של ראש בפרט, בא התור של הבטוי, המופע באורות יקרותיו, לבאר על ידו את פרטי ההכנה, והמשכת אורות הקודש, של ההופעה העליונה, הנמשכים והולכים ממעין המרומים.והנה החכמה העליונה, של יפעת הארת האלהות, מצד גניזת הרום העליון, שהננו מתכוננים לקבל את זיוו, ע״י התרוממותנו שעל פי קדושת התפלין, חכמת אל עליון, המתעלה מכל תכונה של עולמים, ומכל הקצבה אפשרית להיות מסומנת בשום ערך תבוני בעולם. על כן אין אנו מבקשים בחכמה זו ערך של בינה, כי אם ערך של האצלה, הזרחת אור ויפעת אצילות, המעדנת את הנשמה בהשפעה נעלה מעל כל ערכי בינה וחקר. וזהו היסוד היותר ראשי, שכל שאר ההמשכות שאפשר להן להתכנס בכלי הדעה והרגש לטובה נמשכות הן אחריו, והבטוי הנשגב, היסודי והשרשי, הואמה שאנו אומרים, בתור המשך אל ההידוק של התפלה ש״ר אל האדם, אל הראש, משכן הכח הרוחני, אוצר הדעה וכל מכשירי ההרגשות היותר נשגבות, בויו המחבר: ומחכמתך אל עליון. החכמה שלך, העליונה, חכמת האלהות בסוגה, המתעלה ומתרומם מכל מדה והקצבה ברואית, שאין בה אפשרות של הבנה מדודה, אבל יש בה אפשרות של האצלה וחסד עליון. על כן תכון עתירתי, שמחכמתך זו העליונה האלהית תאציל עלי.

ומבינתך תבינני

אחרי שהאצלת החכמה מזככת את נשמתנו, בהופעת אור אצילותה, העומדת למעלה מכל השערה ובינה ורגש, הננו מתרוממים לקלוט שפעים תבוניים מהבינה העליונה, המתגלה בסדרי עולמים וכל צבאות מרומים בתכונת הויתם והתבראותם. ולמעלה זו הננומתכונים בהבטאתבקשתנו: ומבינתך תבינני.

ובחסדך תגדיל עלי

כל מה שהוא קטן ומצומצם, מסוגר במסגרת של עוני ודלות חמרית ורוחנית, כל זה בא מפני שהענין הפרטי מתבודד לעצמו, נפרד מהגודל הכללי. אמנם יסוד הפרוד בעצמו, שהוא גורם את העוני והקוטן, הוא מונח בתכונת ההחשכה של הגבול, המצרים שבמציאות, הבאים מתוך האפלת האורה העליונה. אבל בעת התגלות אור החסד, הזוהר מבהיק, ומסוף העולם עד סופו אור בהיר מופיע, שעל ידו רואים את רז האחדות של כל ההויה כולה, והציור המאחד בכל תועפות עזו הרי הוא מגדיל את כל, כל כח, כל יציר, כל חי, וכל מפעל הרי הוא מתגדל ומתאדר מפני שאור החסד, המאחד את כל, מאיר בברק זהרו. וכאשר אור התפלין, הממלא את כל חדרי הנשמה חמדת זיוים, מופיע בהדר גאוניו, בתוך חדרי לב, וכל קרב וכליות מתמלא רגשי קודש קדשים, הרי אור החסד מתמלא בכל תעצומות עזו, ותפלת עז מתעלה בהדר גאונה, לאמר: ובחסדך תגדיל עלי.

ובגבורתך תגאית אויבי וקמי

הגבורה היא המגבלת, מצמצמת ומשימה הפרשים והבדלים בין נושא לנושא, ומתוך הכח המבדיל מתמעט הכח של כל יציר, חמרי ורוחני, עד שאיננו נכלל עוד בתור הופעה כללית, שכחה מלא עולם אלא בתור ישות פרטית, שכחה מוגבל, ואסור בחוג מדתו. והנה זהו עצם יסודה של מדת הגבורה להגביל את כל כח מכאיב ומהרס, בין שיהיה כח רוחני, רצוני ומחשבתי, בהגבלת תחומו הרוחני, בין שיהיה כח חמרי גופני, בהגבלתו החמרית, ואז לא יפיק את זממו להשחית ולבלע, כי אם יהיה כחו חבוי, וקשור בחותם צר, כדי לעורר את היסוד של ההגבלה והתעוררות הציור הפרטי, שיש לזה מטרה בהויה, אבל יוצמת ע״י הארת

הגבורה, ויוכרת מן אותו הקשר האמיץ הממלא את כל היקום, הנותן כח בלתי גבולי לכל המואר ממנו והמחובר עמו, כל אויב, מבקש רעה בציורו ונטיתו הרוחנית, וכל קם להרע, לבלע ולהשחית, בפועל ובמעשה הגופניות והחמריות. זאת היא תפלת ישרים, היוצאתמזיו התפלין, העוטה אור החסד על כל מרחב הנשמה, ומאזרה גבורה והוד, להכרית כל מריע, להשבית אויב ומתנקם.

והשמן הטוב תריק על שבעת קני המנורה, להשפיע טובך לבריותיך

התפלין עושים אותנו כלים מוכשרים לקבל הטהרה העליונה, שפעת החיים העליונים, המקודשים בקדושה האצילית. שפעת החיים הללו, ההולכת ממקור החיים אל הכלים המקודשים, שהוכשרו לקבל את הטהרה העליונה, היא הולכת מלאת כח טהור, בלתי מעורב בסיגים. כמו שהשמן הטהור הוא מוכשר, שהאורה שתצא על ידו תהיה אורה מבהקת, צלולה ומזהירה, מבלי עכירות, ככה הוא כח החיים הנמשך מהטוב העליון, הוא בהיר וזך, והכחות המסתעפים ממנו כולם צריכים לחולל פעולות מאירות ומזהירות, בזמן שהכלים, ששפעת כח החיים נמשכת על ידם, הם בהירים, ומטוהרים מכל סיג של רשעה ועכירות חמרית קבועה. וסגולה זו תופיע בנו על ידי קדושת התפלין, המצחצחת את גופנו, להיות מטוהר בטוהר עליון. והננו מכוונים בטהרתנו, להעשות כלים מוכשרים לקבל שפעת עז החיים ממקור החיים בטהרת טובם, ועל ידי הביסוס של חיי הטוהר בעולם על ידי ישראל, יופע אור החיים בטוהר מלואו על כל הבריות כולם. ושבעת הכריכות שהננו כורכים על הזרוע ברצועה של התפלה של יד, היא מרשמת בנו אותה ההמשכה של החשפת טוהר החיים בכח הבשר, גם ביד הכהה השמאלית, כשמתמלא אור קודש וחיל של זוהר עליון, וכל בריות עולמים כולם, מימין ומשמאל, הולכים ונעשים מכון לטהרת הקודש, לקבל את הטוב המטוהר טוב ד׳. ושבעת קני המנורה אשר האירו בקודש, ושבעת ימי בראשית, וכחות החיים המתגלים בהם ועל ידם בכל ההויה כולה, המתקשרים יחד באגודת ההרשמה והחזיון, החיים והמפעלים, עליהם יריק צור כל עולמים ב״ה, אל אלהי ישראל, שברא את עולמו, כדי לכונן על ידי כל בריותיו את גילוי הוד אצילות עדנו וטובו, הודו ותפארת האידיאליות היותר טהורת ועזיזה, - את שפעת טובו, בהכנת קדושת התפלין, המעדנת את הגויה הישראלית ואת כחות חייה, בקשר מאוגד עם כל יצורי עולמים, לרומם אותם ולהופיע עליהם נהרה של הטוב, המטוהר והמקודש, עדי עד. ובאמת ואמונה אנו מבקשים, בעת רצון זאת: והשמן הטוב תריק על שבעת קני המנורה להשביע טובך לבריותיך.

פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון

תוכן החיים - הוא רצון החיים לחיות. והרצון הזה מעריך את ערך החיים. מקור הרצון הזה הוא ברצון הקודש של מקור החיים, חיי החיים ב״ה. וכל מה שהחיים מתקרבים יותר למקור הרצון היסודי, שהוא מבועם של החיים, ככה הם מתגדלים, מתארכים ומתברכים. הכח של הרצון סתום הוא בעצמותו לגבי החיים המוגבלים, מפני שאין מדת אין סוף מתגלה בהם, לפי חוסר הכשרם. אמנם זאת היא מדת הטוב העליונה, שמהיסוד העליון של החיים אור כח נעלם פותח את היד, את כח החיים, להאיר את אור הרצון של החיים, בשובע גדול ובהחלטה איתנה, לכל חי, באופן המספיק למנת חייו. ובתכונת הקודש אשר לעם ד׳, ע״י מצות התפלין, פארם ועוזם של ישראל, הרצון הזה מתעדן ומתקדש, והפתיחה של היד העליונה באה בהרחבה, להופיע את רצון החיים בתוספת ברכה לכל היצור, לכל ברואי עולם, התחתונים והעליונים. פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון.

וארשתיך לי לעולם

אע״פ שהנשואים הם יותר נערכים בדבקות מהארוסין, מ״מ יש מעלה בארוסין, שהם מביעים את היסוד החוקי האצילי שבדבקות האלהית, שמתוך מעלתו אין בו התפסה לחקוי חמרי כלל. ודוקא החק העליון הזה הוא שאיננו מקבל שום שנוי, כי איננו תלוי בשום יחש, העלול להשתנות, כ״א הוא עומד בעצם צביון החק, שאי אפשר כלל לצייר אפן אחר. וזאת הדבקות השכלית, הבאה מצד ההכרה שבהתגלותה פעם אחת בעצם בהירותה, איננה עלולה לקבל שום שינוי כלל, ונמצא שהיא קימת לעולם. וארשתיך לי לעולם.

וארשתיך לי בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים

הצדק והחסד, בציורם האידיאלי, הם הם שני יסודות העולם. הצדק המופשם עומד הוא למעלה מכל ערך של איזה מפעל ומעשה, כי הוא עטור בעטרת שלמות תפארתו האצילית. אמנם מתוך זהרו הברור יקבלו כל המעשים כולם, בהערכתם המוגבלת, את צורת משפטם. והחסד הוא הציור האידיאלי של ההטבה המוחלטת, שאין לה שום יחס אל כל מפעל מוגבל. אבל מתוך אור הויתו באה מדת הרחמים, המתגלה כהמון מעשים לאין תכלית. ומתגלה אור החיים האצילי, הדרת החק העליון ביסודו הנאצל, בכל תאוריו המעשיים: בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים.

וארשתיך לי באמונה

אין המשפט המצומצם מחסר מאומה מיסוד הצדק המופשט, ואין הרחמים, המצומצמים, על פי מדת הנושאים הראויים לרחמים, משנים מאומה ממדת החסד האידיאלית. התכן המקיים את הצביון העליון, הבלתי מדוד ושקול, הבלתי מצומצם ומתואר, בתוך כל מה שמתואר ומוגבל, זהו יסוד האמונה, המחיה את כל החוקים, בהתמשכם מראשית נביעתם עד אחרית המגמות כולן, עד אין קץ למורד.

וידעת את ד׳

מתוך קבוץ הציורים הללו, מתוך ההצטירות האצילית המופשטה, המצינת את האירוסין בנקיונם העליון, מתוך הארת ההופעה הבלתי גבולית, העומדת למעלה מכל הגבלה של כל כח מקבל, בשני הערכים של הצדק ושל החסד, מתוך ההמשכה אל כל הצדדים כולם, במשפט וברחמים, מתוך הידיעה שההמשכה, שבאה מתוך הערכים הבלתי מוגבלים אל התוכן המוגבל, לא תשנה כלום מהצביון האידיאלי, ולא תמיר את הענין הנאצל מצביונו במאומה, - מכל אלה דעת ד׳ מתקבצת. וידעת את ד׳. התפלין, המרוממים את האדם מעל לגבול החמריות, המשחררים אותו מכובד המשא של הטבע הגס והמצומצם, הם ג״כ משחררים את תוכיות הנשמה מכל חק מגביל, עד שמתעלה האדם על ידם למעלת הפאר העליון, מעלת האירושין, ״כחתן יכהן פאר״, המבטאת בזה את הוד האצילות, המתרוממת מכל טבעון של טבעיות ושל הגבלה, ושעל ידי הדרת קדשה כוללת היא את כל הטוב והאושר בקרבה: האירושין, האמונה, הדעת את ד׳. וידבר ד׳ אל משה לאמר. כל דבור, שבא מאת הגבורה אל משה, היה בכח הדבור הזה עצמו כח ההשפעה של האמירה אל ישראל, באופן שתהיה האמירה, שמפי משה אל ישראל, עומדת בכחה העליון ע״פ אותה המדרגה של שלמות הדבור, שמפי הגבורה למשה, מפני שלכתחילה היה כח השפעת הדבור לאמר.

קדש לי כל בכור

הבכור הוא מקודש בטבעו, יהיה הטבע הזה טבע כחני, לא פעלי, ומ״מ יש בו כח של קדושה. אמנם הענין של הכח, שאינו בפועל, הוא באמת תכן חסר וחלוני, כי הקודש העליון קודש ד׳ הוא לעולם בפועל, ולגבי גבוה אין ענין שבכח כלל כ״א הכל הוא בפועל הגמור. וע״ז צריכים לקדש על ידי הקדושה העליונה, שהיא הקדושה המיוחדת לשם, לקדש על גבה את הקדושה הטבעית, הצפונה כבר בתור דבר שבכח. קדש לי כל בכור.

פטר כל רחם, בבני ישראל

התחלת הלידה היא הנותנת את הכח להצביון של מהות הלידה, את תארה הפנימי הספוג בה, שמתגלה אח״כ בתכונה ידועה בכל העתיד להולד אח״כ. וזאת היא צורת קדושת ישראל, שמתפשטת מראשית הלידה על כל הבאים לצאת לאויר העולם מכחה של הלידה. פטר כל רחם מבני ישראל.

באדם ובבהמה לי הוא

בעצם יש אחדות פנימית ושרשית בנפש כל חי. והנפש הכוללת, נפש החיים, מקפת היא את נפש האדם ואת נפש הבהמה. ״תוצא הארץ נפש חיה למינה״, כלול בזה ״נפשו של אדם הראשון ״ (ב״ר), שגם נפש הבהמה, להחיות בהמה רבה אשר על הארץ, מצדה היא נמשכת. אמנם דוקא בתכונה אנושית חפשית עליונה, בתכונה של התגלות הקודש העליון, אפשר להודיע ולגלות את החבור השרשי, שיש לאדם עם הבהמה מצד הנפשיות, ולכונן את הישועה הכללית לכל, ״אדם ובהמה תושיע ד״״. באדם ובבהמה לי הוא.

קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא

הקדושה היא כללית, בכל המציאות היא מופעת, אלא שהיא עלומה ומסותרת מצד גסות החיים, ובאה כנסת ישראל לעולם לגלות את הצפון ולהראות את בהירות הקודש. על כן צריך כל בכור, פטר כל רחם, בישראל, להתקדש, מפני שיש קדושה מתפשטת באדם ובבהמה, והמה לד׳ המה באמת, אלא שאין קדושתם נראית, וע״י ההתגלות של קדושת בכורות ישראל יתגלה אור הקודש בכל המציאות, בכל החיים כולם, באדם ובבהמה.

ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה

היום הזה יהיה זכור בטבע הנפש של העם. זהו הרז אשר הודיע: שיעמדו על הטבע הנפשי שלהם וידעו שהיום הזה הוא מוכרח להיות זכור, בתכונה של מקור.

אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים

הוא יהיה זכור בצביונוהמיוחד, שנשתניתם על ידו מעבדות לחרות.

כי בחזק יד הוציא ד׳ אתכם מזה

דבר גדול אירע ביום זה, שנויים עצמיים אירעו בו בכל מהותכם ובכל הקפכם. הכל היה מאוגד להיות

המעמד שלכם עומד כמקדם להשאר במצרים, בבית עבדים. והיום הזה הוא שגרם בסגולתו, המיועדה מראש, שבו יתגלה אותו חוזק היד שהיה בכחו לנתק את כל מוסרות העבדות, להעתק מהמצב העבדותי למצב החרות נגד כל הגורמים הרבים של העבדות. ע"כ מוכרח הוא היום הזה להיות זכור.

ולא יאכל חמץ

כשם שזכירתו היא זכירה טבעית נפשית בכלל, ככה התוכן המעשי המזכיר, המראה על זכרונו והמקיים אותו, הוא טבוע שאי אפשר להיות אחרת. לא יאכל חמץ, אי אפשר שיאכל חמץ ביום הזה, הזכור בטבעיותו הרוחנית בעומק הנפשיות שלכם.

היום אתם יוצאים בחודש האביב

פעולת היציאה שלכם היא פעולה חודרת בכל היקום, פעולה חודרת בכל הטבע, פעולה חודרת בכל מה שהוא למעלה מן הטבע. היום הוא מיוחד במהותו הרוחנית, להיות מוכן ליציאה שלכם, והוא בחודש האביב, שהפריחה והחיים המתחדשים מוכרים בו כ"כ בכל הטבע. קנה כאן מקום אחוד כל תמצית הבריאה, להיות הכל משותף עם יציאתכם המופלאה.

והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני, והחתי והאמורי והחוי והיבוסי, אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש, ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה

מכוונים הם מקריה הפרטיים של ארץ ישראל אל המאורעות הגדולים, של הופעת הקדושה של אור ד', אשר באו בגללה.על כן חקוק אותו הרושם של מועד האביב, בשלמותו, בארץ הקדושה בתור אספקלריא מכוונת, המראה לנו את האור והזוהר, את חדוש החיים והחרות אשר נעשה לנו בימי אביבנו הגדול, במועד צאתנו ממצרים בחוזק יד של אדון כל המעשים ברוך הוא. והובע יסוד זה בארץ המיוחדת, שהיא זבת חלב ודבש, הארץ של חמשת העמים הנקובים בזה, שתולדותיה ותוצאות אדמתה הן מורות על הפעולה המדויקת והנפלאה של אוירה, ורושם האביב זורח בה בכל אורו ויפעת הדרו, וממנה מסתעף הוד השפעתה על כל האדמה, שהאביב הוא רושם תחיתה, בהקבלה המכוונת של "ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה".

שבעת ימים תאכל מצות, וביום השביעי חג לד'

הרושם של הקדושה, אשר להופעה האלהית של יציאת מצרים, צריך שימשך שבעת ימים. מובן, שכל יום יש לו ענין בפני עצמו, ומסירת רושם בפני עצמו. אבל היחוד של כל יום בפ"ע הוא רק פרט אחד מהכלל הכולל, של הרושם המבוקש בכל שבעת הימים, ומשום כך צריך להיות היום השביעי, החותם של הימים, הכולל בקרבו, יחד עם רשימתו הפרטית, בתור יום אחד מתוך כל הימים, גם את רושם הכללות וכח המאחד, שהוא מאחד בכחו וביסוד רשומו את כל הרשמים הפרטיים של כל שבעת הימים כולם. הרושם הכללי זהו החגיגיות בהכרתה הקדושה האלהית, הבאה מתוך האכילה של המצות אשר לשבעת הימים, שבעת ימים תאכל מצות, והשלמת הדברים בגמר פרי ציור רשימתם העליונה באה בחתימת הימים, וביום השביעי חג לד'.

מצות יאכל את שבעת הימים, ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך

הרושם בא בין מצד החיוב, בין מצד השלילה, מצד הקום ועשה ומצד השב ואל תעשה. היתרון של הרושם החיובי, הבא מצד השלילה, הוא שרשומו הוא מתמיד בלא הפסקה כלל, מה שאי אפשר להיות בענין שהוא חיובי ומפעלי. על זה באה המצוה, באיזה אופן יהיה הרושם עומד קים בלא הפסק כל שבעת הימים, שמצות תאכלו כל שבעת הימים, מה שהוא דבר נמנע בתכונה של קום ועשה, אבל הוא בא במילואו כשהוא נפעל מתכונה שלילית של שב ואל תעשה, כלומר הרושם הגדול של הרחקת החמץ, שהוא ממולא בכל מילואו ב"לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך". מזה ידענו, שעיקר יסוד חובת אכילת מצה כל שבעת הימים היא בעיקרה מניעת אכילת חמץ, שעל פיהיש ציור לענין הרישום של אכילת מצה, כל שבעת הימים, בלא שום הפסק, כמדתה של שב ואל תעשה, שהיא מתמדת, והרישום החנוכי שבא על ידה הוא מתעלה בשביל כך לתכונה שופעת את הפעלתה בלא שום הפסקה כלל.

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים

התכן של התנחלותם של רשמי הקדושה, זהו יסוד המורשה הנצחית, וכל דבר מפעלות ד', להפליא עם עמו במצרים, באותות נוראים, היה מכוון כדי לעשות זכר לנפלאותיו, המטרה העליונה של הנפלאות שנעשו, מושגת היא ע"י השמירה של רשומיהם לדורות עולמים. הדורות מצדם הם ג"כ מעלים, מזככים את הרשמים העליונים, שואבים מהם את אורם הגדול, ע"י הפעלתם של הרשמים על הדורות במסלולם. כל מגמתם של הגדולות, אשר עשה ד' במצרים עמנו, היתה בעבור זה, בעבור שהננו עם שומר אמונים, שהרשמים של המעשים הגדולים לא יסורו מאתנו לנצח, ועדי עד הננו שואבים מאוצרם אור חיים ודעת קדושים. "חדשים לבקרים רבה אמונתך " ובעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים.

והיה לך לאות על ידך, ולזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ד' בפיך, כי ביד חזקה הוציאך ד' ממצרים

החיקוק של רשמי הנפלאות צריך שיוחק על כח המפעל, על יסוד פעולת החיים, ועל כח הרעיון, יסוד המחשבה וההרגשה. שני אלה יחדיו יהפכו את הטבע החלוני של האדם לטבע קדוש אלהי, ותורת ד' תהיה בפיו, טבעית, בהגיוני לבבו. כל ההכנה הזאת דרושה היא, מפני שכל היסוד של יציאת מצרים היה להלחם בטבע הגס של החיים, המטביע את האדם במצולותיה של החלוניות, ומאחר שיסודם הגס של החיים כ"כ חזק הוא, וכדי להלחם בו עד שינוצח הטבע החלוני שבאדם, כדי שיחול בקרבו אותו מאור של הטבע הקדוש שלו, צריכה היתה יד חזקה להגלות, על כן צריכין אנחנו להמעשים הקדושים הללו של הנחת תפלין על היד ועל הראש, כדי לסייע בסגולתם את המפעל הגדול הזה, של התהפכותו של הכח הגדול של החיים החלוניים הגסים, לכח חיים אציליים נהדרים בקדושה. ע"כ רק ע"י שיהיו לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, אחרי כל התעצומה הזאת, תהיה תורת ד' בפיך, ולא מבלעדה, כי כשם שלפעולה הכללית, להכניע את הרוח החלוני הגס של האנושיות, שאז נתבלט במצרים, היה צורך ביד חזקה, להוציא אותך ממצרים בדבר ד', כמו כן צריך להמשיך את המפעל הזה, של נצחון הקודש על החלוניות שבחיים, בכח רב וביד חזקה שעוזה וגבורתה יגלו ע"י המפעל הכביר של המצוה הזאת הנאדרה בקדושתה האותית, של התפלין, שהיא מקפת בכפילות כחה, בעזיזותה הגדולה, את המפעל עם ההשקפה, היד והעין; כי רק

בכח כביר ומכופל זה אפשר להמשיך את מה שנעשה מני אז ביד חזקה.

ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה

הכח הגורם של התמדת הרשמים הקדושים שלא יזוזו, צריך הוא שיהיה חוזר ומתגלה במועדו, באותו הפרק של הזמן, שהוכן מראש בכדי שכחו של אור הקודש יגלה בעולם. ע״י הגלותו בזמנו פועלת היא סגולתו להמשיך את הפעלת רשומו, משנה לשנה, בצורה מתקיימת, באופן שכנסת ישראל חיה היא בתדירות ברושם הקדוש של הפעולה הכבירה של יד ד׳ החזקה, אשר נתגלה לנו ביציאת מצרים, בלא שום הפרעה והפסק. כחו של רושם ההתמדה בא מכחה של סגולת הזמן, ומצטרפת היא סגולת המשמרת מתוך מועדה המכוון, להיות נמשכת וחוזרת, מימים ימימה, ומשנה לשנה יביע אמר, עד שתקיף הופעת הקדושה את שטף הזמנים כולם לדור דורים.

והיה כי יביאך ד׳ אל ארץ הכנעני, כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך

ארץ ישראל יש לה הסגולות החיות העליונות, של יסוד הקדושה היותר עליונה המתגלה בעולם, שיש בכחה להפך את התכן היותר רע והיותר מקולקל לטובה ולברכה.לפיכך שם הארץ היא כנען, האיש המקולקל והמקולל, אוצר הכיעור והזוהמה והשפלות האנושית, וכל אלה הנטיות השפלות נטעו באנושיות, מפני שיש אוצר חיים נעלה מאד גנוז בה דוקא אוצר אור שבמטמוני החשך, ורק הכח הנעלה, הנובע מיסוד האורה העליונה, יסוד שבועת עולמים בדבר ד׳, המוטבע בסגולת הארץ הפנימית, העלול להתגלות רק ע״י עם ד׳, הממשיכים את יסוד קדושתם מאבות העולם עד דור אחרון, זהו היסוד הבסיסי לבחירה הנפלאה של העם ושל הארץ יחדיו, המקושר מאד ביסוד התולדתי התכוני ההולך ומופיע בחיים הדוריים, לארץ ולדרים עליה, ע״פ ברית ושבועה. ועל כן נאמרה הקדמה זו של פסוק זה בכל פרטיותה: והיה כי יביאך ד׳ אל ארץ הכנעני, וההבאה שמה הרי היא כאשר נשבע לך, ולאבותיך, התכן היסודי שהונח בתכונת סגולת הארץ באפן בלתי משתנה בעצם, להיות לה קשר רוחני אמיץ עם האבות והבנים יחדו, והיחס של הכנעניות של הארץ כולה, - מסר ונתנה לך, בכחך למזגו, להפכו ולהעלותו אל מרום הקודש, להוציא ממסגר אסיר.

והעברת כל פטר רחם לד׳, וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לד׳

ההתחלות הטבעיות נתונות הן בתכן החיים במורד, והירידה הזאת הוכנה מראש לשם עליה עליונה, וזוהר קודש לנצח, בקשר עם הכנעניות של הארץ, שממנה תוצאות, ע״י סגולתן של ישראל, בחבור הקודש של אבות העולם ודורות בני אל חי יחד, לפאר את החיים בפאר עליון. כמו כן הבכורה התולדתית הפועלת בחיים, הבכורה הפוטרת את הרחם, הנושאת בכחה את התכן התולדתי לכל אורך קוו בעתיד, זה הכח הנה יעבור לד׳, כהעברת הנחלה ממקום למקום, מערך לערך, והדבר מקיף את יסוד החי כולו, ומכניס בקרבו גם את הנפשיות של הבהמה, מצד סגולתה המפעלית, היסוד העקרי שבתולדה והמשכת החיים, הזכרים לד׳.

וכל פטר חמור תפדה בשה, ואם לא תפדה וערפתו, וכל בכור אדם בבניך תפדה

הדבר מתפשט עד לתחתיתה של הנפש הבהמית, גם במערכה החיצונה שלה, שאם לא תוכל היא לעלות

ביסוד הקודש יש לה ערך של תמורה, ואופי של כח גורם תוכני קודש, מועילים בבנין האצילי של העולם וההויה, שזהו תכן הפדיון. ואם הכח הזה, העלול להיות כח גורם להעשיר את יסוד הקודש, לא יעשה את תפקידו, אז השללתו היא ג״כ ענין של הרחבת גבול הקודש, המשמש פעולה ודוגמא יחד. והיסוד האנושי, שעוד לא הגיע זמנו של צירופו המוחלט, עד שיהיה כחו התולדתי כבר מוכן לקידוש גבוה בהתגלות עליונה, צריך הוא שערכו יערך לפי הכח הגנוז בו, והפדיון הוא השומר את כח הקודש בתמורתו העליונה, עד בא זמנו להגלות, בכל זהרו המבהיק, ע״י סגולת ״בני בכורי ישראל״, אף אני בכור אתנה ועליון למלכי ארץ ״. ומסכם המקרא בזה את האפן של תקון העולם מצד הבהמיות החיצונה, בצורתה החיובית של הפדיון, וכל פטר חמור תפדה בשה, ואת אופנה השלילי ע״י העריפה, ואם לא תפדה וערפתו, ואת האפן של שמירת הסגולה הקדושה הפנימית, עד בא עתה ע״י הפדיון העליון, וכל בכור אדם בבניך תפדה.

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ד׳ ממצרים מבית עבדים

המצוה, המכוונת לעלה ולקדש את הכח התולדתי, של יסוד המשך החיים והדורות, מעוררת בסגולתה את לב הדורות, לכסוף לחקר התכן של כח הסגולה, הגנוזה ביסודו הגדול של הדור הישראלי, והדברים יגיעו שהבן ישאל, ויבא לידי הערה, מה זאת, מה ענין של הקדשת הבכורה בצרופיה ואפניה השונים, בהכללתה ובפרטיות קדושת הבהמה, והתנאי המותנה בקדושת פטר חמור ביחוד, וערך הפדיון והעריפה, ועל כולם ערך קדושת בכור האדם ותכן פדיונו. והתשובה תהיה: הפעולה שעשה ד׳ עמנו, להוציאנו מארץ מצרים מבית עבדים, להעלותנו מהתכונה הגסה של מצרים, אשר בשר חמורים בשרם, ואשר העבדות היתה כ״כ קשורה עמנו, ע״י הורדת ערך החיים שלנו בכלל, אחרי שהנצוץ האלהי שלנו הית גם אז, מכח מקור מטענו, כ״כ נשגב ונעלה, וחוזק היד הזה הוא כח מתפשט עלכל ערכי החיים, חיי הבהמה, בתכונתה הטהורה ובתכונתה הטמאה, וחיי האדם, בצרופו וזכוכו העליון.

ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו, ויהרוג ד׳כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה ע״כ אני זובח לד׳ כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה

יודעים אנו, שיסודו של קשי הלב אשר לפרעה היה נעוץ בכח היסודי של החפץ האמיץ, אשר לכח הרע והגסות הרשעה, לעכב את מהלך החיים של האורה האלהית, שלא יאיר בעולם. כח המאון הזה, וכל קשיות הלב שלו, הוא נעוץ במעמד המהותי של משך החיים וכיעורם החשוך, שלקחה טומאת מצרים בו את החלק הראשי. והוצרך הדבר לבא בתכונה זו של מכת בכורות, של הכחשת היסוד הראשי של משך החיים הטמאים, כדי שתהיה אפשרות לפנות דרך להארת אור חיי הקודש, בתוקף החיים כולם וכל ההיקף שלהם, ממרומי אור נשמת האדם, עד שפל עומק נפש הבהמה, ויהרוג ד׳ כל בכור באר״מ מבכור אדם ועד בכור בהמה. על כן אני זובח לד׳ כל פטר רחם הזכרים, כח המפעלי שבחיים, ופתיחת נביעות הויתו, וכל בכור בני אפדה, לשמור את סגולתו העליונה של בכור האדם, עד שיתוקן עולם במלא זיוו, ויוכר כבודו מבעד להסתרה של התמורה והפדיון, התחתיתי, שהיא מעוטה בו עדיין.

והיה לאות על ידכה, ולטוטפת בין עיניכי בחזק יד הוציאנו ד׳ ממצרים

המלחמה נגד הטבע הגס, ששליטתו היא מתפשטת במלא החמריות וכחותיה היא דורשת את כל האמץ ואת כל המרץ של האדם, כל חישוף כחותיו המעשיים וההרגשיים, וכל איזור כחותיו הרוחניים העליונים. אך אז יתחבר אור הקודש, אשר בפנימיותו של האדם, עם אור העליון האלהי הממלא את כל אפסי תבל, לרומם את כל המעשים, ולתן עז לאור הקודש, לנצח על מלאכת ד׳, בשמים ממעל ובארץ מתחת, בחיי מלא העולמים, בחיי הזמנים, ובחיי הנשמה והגויה אשר לאדם, עדי יכון כשמש כסא ד׳, באור אמת ואמונת אומן, שהוא יסוד פארן של ישראל, אות החיל והחוסן של תפלה, של יד, ופאר הדר הקודש, אשר שם ד׳ נקרא עליו, של תפלה של ראש, הממשיכים רב כח ואמץ ממקור הגבורה העליונה, ימין ד׳ עשה חיל.

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל

ההשתלמות המאושרת, שאליה ראוי שיכסוף האדם תמיד בכל חייו בלא הרף, היא מיוסדת על שתי בחינות יסודיות, שהן כבסיסים המעמידים את כל חמדות עולמים. האחת היא העטרה העליונה של כל מעלה, להיות האדם שואף תמיד להתעלות, לעלות אל על במעלות הקודש, להוסיף חכמה ודעת קדושים רבה, להיות מואר באור זיו דעת ד׳ ועוזו, באור טהרה וקדושה, הבאה מתוך תוספות חכמה ודעת, מתוך הזדכותרגש ורעיון, מתוך תגבורת האצילות הנפשית הלך וגבור. והשניה היא הבסיסיות של העמדה, התכן השומר את המצב, שלא יהורס, שבכללו הוא התכן המקיים את תשוקת ההתעלות, הנותן מנוחה לשיא גליה, והקובע לנשמה מקום של מנוחה, לבלי תהיה מהרסת למעלה מכל חקה. האוהל והמשכן, הם שני השמות של בית הדירה, העלול להיות מוכן למסעות, שמרשמים בתוכן הרוחני העליון את העליות הנכספות. האוהל מסמן את היסוד המטלטל, את הצביון של ההכנה אשר לתנועה, שכונתה היא תמיד השתנות ועליה לצד האושר העליון, לקראת הזיו של מעלה. והמשכן מסמן, אם גם בצורה המחוברת באיזה אופן להכנה של נסיעה, אבל דוקא את היסוד המנוחתי שיש בין מסע למסע, ובנפשיות היא ההרגשה המרגעת, העוצרת את ההתנועעות הבלתי פוסקת, לשם היסוד של המטרה העליונה, קביעות האורה ובסיסיותה בערכה. ובודאי שאלה שתי ההכרות הן הנה היסודות של האוצר העליון, אשר ליראת ד׳, הגנוזה בבית גנזיו של הקב״ה, היראה התחתונה והיראה העליונה, שהתחתונה היא מתיראת שלא תרד מטה מטה, ומתוך כך היא מתאמצת בעליותיה התדירות, והעליונה היא מתיראת שלא תהרוס אל על יותר מהחוג המתאים לה, שלא תאבד בזה את המנוחה המבססת כל טוב. בעת ההתרוממות העליונה אשר להתפילה השלמה, צריכים להיות מופיעים לפנינו אלה שני חזיונות הקודש, בעצם עוזם ותפארתם. ואנו מזכירים בזה: מה טובו אוהליך, המביעים את הכנת ההעתקה התדירית, המסע העליון המוכן להעלות את הכל בעילוי אחר עילוי, לשאוף לרוממות קודש, יעקב, מצד הויתך הראשונה בזמן ומצערה במעלה, שיראתך התחתיתית היא צריכה להיות נאזרת תמיד בגבורת אומץ, שלא לרדתכ״א לעלות, - ויותר מזה יסוד הופעתך הרוממה ביראה העליונה, שלא לאבד את הטוב העליון מצד רוב התפרצות אורו, שלא לזנח את תוכן המנוחה המקליט כל טוב ואושר עליון עדי עד, היראה העליונה המתיראת מהעליה המופרזת, ובתוך ההכנה המוחלטת, להתעלות הקדושה התדירית, תופסת היא את יסוד השיכון, העמדה המקומית בכל יקרת תפארתה, משכנותיך ישראל. בהוסדן יחד שתי שאיפות עילאות אלו בכל מילואן וטובן, יוצג לנו הטוב המאושר בכל חוסן יקרו, עד לכדי ההבעה של השתוממות הפלא העליון, שאנו אומרים לקבוץ הנהדר הזה המתאים יחד: מה טובו. מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל.

ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך

הוד היכולת מתגלה בתיאור הבית. כשאנו באים בביתו של אדם הרי אנו מסורים בפנים ידועים לשלטונו,

"כל מה שיאמר בעל הבית עשה". עצם הקנין והרשות של הבית מבליט את היכולת והאומץ, אבל ההיכל הוא מראה יותר מיכולת ושלטון, - את הכבוד וההדר, הראוי לאישיות עליונה מלכותית, למי שנאה לו להיות שוכן כבוד בהיכל. המדה הרגילה היא, שהרושם של היראה בא מתוך הכרת השלטון והיכולת, ולעומת זה הכרת החסד, המעוררת את האהבה, היא מחוברת להכרת המעלה והכבוד. אמנם בעומקן של נפשות עדינות, ביחש הקשור הקדוש לאלהי עוזם, מתגלים הדברים באופן אחר, שהיכולת האלהית והגבורה העליונה היא מעוררת בהן אהבת חסד עליון, והכרת החסד מתלבשת בהופעתה של היכולת האלהית ושליטתה, שכולה היא לשם מגמת החסד. ומתלבשת היא הנפש באור החסד, ברוב החסד, בהכרת תוכן הבית, בית אלהים ורשות הגבוה העליון, ועל גבי ההופעה הקדושה הזאת תבא הופעת קודש קדשים של הכרת הכבוד העליון, המעלה את האדם מידי מדת החסד, והאהבההנובעת ממנה, למדת היראה העליונה, הבחונה כזהב, המצורפת בפאר החכמה והחפץ הקדוש הנעלם, אור אלהי אמת. ואני ברוב חסדך אבוא ביתך, וע"י המדה הזאת, של האהבה והכרת החסד, הבאה מתוך הכרתה של גבורה של מעלה, תבא ההשתחואה, הבאה מתוך התשוקה העליונה, אשר האהבה והכרת החסד, שבאה מתוך עוצם היראה הראשונה, היא רק כבסיס לה, כי אז תבא היראה העליונה, הבאה מתוך הכרת הכבוד והשלמות האלהית, הממלאה אותנו הוד נורא, שתוכה רצוף אהבה, אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך.

ד' אהבתי מעון ביתך, ומקום משכן כבודך

האהבה, בתחילת צמיחתה, מתחברת היא עם האניות אשר היא בטבעו של היצור המוגבל, ואהבתו להיות בבית ד', במקום המקודש, ששם האורה האלהית שורה, היא מחוברת עם ההרגשה, שהוא בעצם האני שלו הוא שרוי במעון הקודש, ונפשו שקויה היא מצחצחות אור התענוג אשר להאור האלהי. אחרי האהבה הזאת, שהיא קשורה עדיין עם ההרגשה העצמית, במה שהוא חש, שהוא נמצא במעון בית ד', מתגברת היא הקדושה, והאהבה העליונה מתצחצחת ומזדככת, לא בתור אהבה שהשמת עצמותו של האדם בתוכה היא תופסת מקום בה, אלא אהבה פלאית שאין דוגמתה כ"א בהאהבה האלהית העליונה, זאת היא האהבה שאינה מזכירה את המעון, את האופן שסוף כל סוף מזכיר הוא את האוהב שמציאותו היא שמה, אלא למעלה מכל תאור של החזקת איזה נושא חוצי לבד מהוד כבוד הקודש האלהי. והאהבהמתעלהעד להבטוי של אהבת מקום משכן כבודך, שהמקום איננו כ"א מקום משכן הכבוד, ועצמיותו של האדם האוהב איננה תופסת בו מקום בהויתה, זאת היא האהבה העליונה, אהבת הנצח של "כלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי אלהים לעולם", המכשירה אותנו להדר קדשה של התפלה הרוממה, המעוטרת בטל אורות הוד הקודש.

ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני ד' עושי

המדה הרגילה של ההתמסרות אל הקדושה האלהית, וההתבטלות האישית הבאה מיסוד קבלת מלכות שמים, היא בתכונתה הולכת ומתגברת באדם, מתחיל מהמדה הקטנה וכח האור הולך ומתפרץ, זורם ומתגבר. אבל יש עוד מדה אחרת, של הופעה גדולה של אורה פתאומית, המתקפת את האדם עד כדי ההתבטלות הגמורה המפליאה ומשמימה אותו בתמהון עוזה, ומתוך הדהימה הגדולה לא יוכל להיות מוכשר לבא לסדר חיים קבועים, בדבור פה של תפלה, וק"ו שלא יוכל להמשיך סדרי חיים מעשיים כטוב וכישר, שזוהי המטרה העליונה של עושה כל בפועל, שיהיה האדם במעשה מסדר חייו ומפעליו כתורה וכמצוה, כדבר ד' הנאמן. לשם מטרה זו יבא האדם לסדר לו את המשכת יחושו להרגשתו את כח הקדושה העליונה במדה כזו, שאף שבתחלה באה ההשפעה האלהית עליו בתוקף ובהרעשה, עד כדי מדת

ההשתחואה המוחלטת, של פשוט ידים ורגלים, המורה על בטולה של כל הויתו מפני חוזק יד ד׳ הנטויה עליו, בהופעת גדלו ותפארתו, יצמצם בעצמו את ההופעה עד כדי הכריעה, שהיא אמנם מכפפת את כל הגוף, אבל כח הפועל בזה הלא הוא רק התנועה של הברכים, ואח״כ יבא לצמצם ולהגביל עוד את רגשי התפעלותו מההתגלות האלהית אשר בלבבו, עד כדי הבריכה, שהיא מתיחסת כבר לברכים בעצמן, מבלעדי היחש המתפשט בהכרעתה של הכריעה על הגויה כולה.ותכלית בואם של כל אלה הענינים וצמצומיהם היא, מפני שכל ההשתחואה הזאת לצורותיה השונות הלא היא לפני ד׳ עושי, המכונן אותי להיות בעולם המלא עשיה ומפעל, אשר בהתגברות רגשי הנפש, גם העדינים שבעדינים שבהם, כשהם מתפרצים בלא גבול, הם מטשטשים את העשיה. ע״כ כדי לכונן את התוכן העשיתי, מבלי להנזק מכחה של ההופעה העליונה בחוגי המעשה, יש אשר ילך האדם מקירוב לריחוק, וממעמד של בדידה, ועלוי רוחני, למעמד של חברותה וירידת ערך, מלמעלה למטה, וכל אלה יכוננו את יסוד העשיה ביקר תפארתה. וכן הענין של כל אלה, ההשתחואה, הכריכה והבריכה, הבאות מסודרות זו אחר זו, הלא הוא לפני ד׳ עושי, ובטובו יאיר את אור החיים בפועל ובמעשה, ע״י ההדרגה התכונית שבטבע הנפש האנושית, להיות מופעת בהארה אלהית פתאומית, בצורה נשגבה, ולצמצם אח״כ את רוחה ושאיפותיה, כדי להתקרב במעשה אל המטרה היותר נשגבה שאפשר לה להתגשם במעשה, לפני ד׳ עושי.

ואני תפלתי לך ד׳ עת רצון, אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך

אין האדם, המלא תמיד שינויים, ותמורות של רגשות, של מצבי הנפש, ושל הסערות רוחניות שונות, מוכן תמיד להיות מתעצם בתפלה, ושיהיה הוא בעצמו הנושא הראוי של התפלה הרוממה, הזכה והעליונה, המלאה אור ואש קודש ושלהבתיה. הנפש האנושית נתונה היא תחת ההתפעלות של שינויים, הבאים בעתים שונים, וכאשר כן הוא דבר ד׳ ועצתו העליונה, אשר עשה לנו את הנפש הזאת, ויסד בה את ההכנה לכל אלה השנויים, יודעים אנחנו את ערך אותו הזמן, שהננו מרגישים את עצמנו כולנו מוכנים במדה מלאה להיות מתאחדים במהותה של התפלה, וקוראים אנו את העת ההיא עת רצון. אע״פ שכלפי מעלהאמת המוחלטה זורחת, והישועה של רב החסד העליון ישועת עולמים היא, ונצח ישראל לא ינחם, והכל עומד במצב רם ואיתן ממעל לכל שינויים ותמורות, הנה עצת ד׳ היא זאת, שיש קשר אדיר בין השפלות של השינויים, שאנו קשורים בהם, ושאנו מוכרחים על ידם לבא לעת רצון, עם האמת הגדולה אשר חסד עליון מופיע עליה, העומד לעד לעולם, ממעל לכל שינוי ותמורת מעמד. ואני תפלתי, עצמיותי האנושית כשהיא באה להתאחד בתפלתי, הראויה להקרא בשם התפלה שלי, ההולמת לאנושיותי, ויורדת עמי בדרגת השנויים, ובאה על ידם למעמד הרם בעת המאושרה, שהנני מוצא את עצמי מקושר עם המהות של תפלתי, יודע אני שזהו לך ד׳ עת רצון, שאתה האל הקדוש המתעלה מכל זמן ומכל עת, מכל תמורה ומכל שנוי, על פי עצתך העליונה היא עת הרצון, שאנו חשים אותה בתור עת, בתור הופעה יוצאת מכלל של מאורעות של דברים משתנים. אבל המקור העליון של הופעת תכונת העת של הרצון הלא אינה אותה המדה המצומצמת, היורדת להתגלות עלינו בתור עת לבדה, בתור ענין מפורד ועומד בפני עצמו בלא מקוריותה העליונה, כ״א בתור הופעה אצילית ממקור האמת המוחלטה, ששם הוא ששון הישע העליון. אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך, כמו שהוא האמת בעצמותו וביסודו העליון, המתעלה מכל חזיונותינו המצומצמים. והקשר הזה, של השנויים ושל חיי השעה אשר לתפלה, עם חיי העולם ועם הנצחיות העומדת ממעל לשנויים, הוא בעצמו יבטיח לנו, ביחש להכלל, את קביעות הזמן הכללי, שהוא מאושר מצד התורה, שהוא בא מצד התכונה האמתית של ההויה הכללית בכל מהותה, שיש לה התוכן היותר עמוק בההפעלה הנפשית של האיש הפרטי, ונעשה היחיד מוכן ע״י תפלתם של רבים,

המקיפה אותו בכל מהותו, ואיזהו עת רצון - בשעה שהצבור מתפללין.

אדון עולם, אשר מלך בטרם כל יציר נברא, לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא

המלוכה העליונה, מלכות אין סוף במובן העליון, היא היכולת המוחלטה ליצור הכל, לברא כל, והיכולת החפשית האין -סופית, המצויה תמיד בפועל בגבורה של מעלה, היא האדנות המוחלטה, והמלוכה האמתית, שהיא עומדת למעלה מכל שם, מכל בטוי ומכל קריאה, שהרי האפשרות אין לה קץ ותכלית, והיכולת אין לה גבול והגדרה. הממלכה החבויה, העומדת למעלה מן הקריאה בחביון עוזה, היא חמדת כל החמודות, זיו כל הזיוים, שמאורה החפץ העליון מתגלה לעשות את כל. ואז בבחינה זו, שיש כבר מקום לסמן בשם עת, מפני החפץ האצילי המגביל את המלכות העליונה, לשם הגלותה שלההויה המעשית, אז כבר יש מקום לקריאה המלכותית המוכנה להתצמצם בבטוי ושם. אדון עולם, מקור האדנות העליונה, המתעלה גם מכל ציור מלכותי מופשט, יסוד חפץ החפצים ורצון הרצונות, אידיאליות של כל האידיאלים, שלמותה של כל השלמות, אשר מלך, בעצמיותה של הממלכה, בטרם כל יציר נברא. ורוח הקודש העליון, המרחף על פני כל האפשריות האין -סופית, למעלה למעלה מכל הגבלה מוסכמת, שמצד אור החכמה המוסכמה להגבלה המעשית, אשר מלך בטרם כל יציר נברא, מרוחב אין סוף של החופש העליון, של הגבורה והחסד המוחלטים, באין גבול ומדה והערכה, לעת נעשה בחפצו כל, בלא שום הכרח, בלא שום מעצור, בלא שום תכן מגביל. אור ההויה המופיע בתור עת מופיע בתור חפץ ג״כ בתור חירות רצון מוחלטה, ועשיתה עשית כל היא, והכל הזה כאין הוא נחשב לגבי הכל העליון, של הממלכה החבויה, של טרם כל יציר נברא. ומ״מ הכל הוא מותאם להדר המלכות האין -סופית, אשר רק אזי מלך שמו נקרא, וגם אזי מלך שמו נקרא, כלומר שהוא הולך בהמשכה מאוחדת עם המלכות האין - סופית, החבויה מרוב פליאתה, וגם מפני תוכן צמצומה בתבנית כל, ביצירת יצורים בפועל ובמעשה, המראים על עזוז נוראותיה, יוכל הבטוי לסבול את התואר, והתוכן המאיר בהגלות כבודו מרשה את הבטוי, להיות מלך שמו נקרא.

ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא

המציאות המורגשת, העשויה, הנה ירדה ברצון גבוה ובחפץ עליון ממרום עוזה של היכולת הנשאה, בעלת האפשרות הבלתי מוגבלת, מרומי האין סוף, אל הגבול המצומצם והמורד המוגבל לכל מדרגותיו. אמנם בודאי לא לעדי עד יהיה מורד זה ועלבון זה שרוי, כי אם הכל נעשה לשם רוממות גדולה והתנשאות עליונה בחביון עוז עליון, במדה יותר מפוארה באין קץ ותכלית מאותה המדה של הצמצום הגבולי, והאפשרות של הבטוי וקריאת השם הממלכתי. והעליה הזאת, של שיבת ההויה לשיא גדלה, היא ככלות הכל, לא כליה של חורבן והעדר, כ״א ככלות כלה שארי ולבבי חלקי אלהים לעולם. השיבה הזאת, של כללות ההויה של הכל, אל מחוז חפצה העליון, השרוי ממעל להצמצום וההגבלה ההויתית, זאת היא עטרת המלוכה העליונה, בנוראותה המוחלטה, אשר אין מקום לשבר את האוזן ביקר מפלאותיה, והמלוכה העליונה האין -סופית היא נזר כל ההתגלות של המלכיות כולן. ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא. ונשגב ד׳ לבדו ביום ההוא.

והוא היה, והוא הוה, והוא יהיה בתפארה

אמנם אמרנו, שההויה בכללותה ירדה כ״כ הרבה ירידות מיסוד אור אין סוף העליון, עד אשר נצטמצמה

בעולמי ההרגשה וההתגלות של היצירה והעשיה, ומקורות הויתם המוגבלת. וכן הורינו לדעת, שיש הבדל גדול בתוכן ובמצב של ההויה בכלליותה, בין העבר שלה בהיותה בחביון עז היכולת העליונה, האין -סופית, בלועה בכלל כל האפשריות האלהיות, שאין להן קץ ותכלית, ובין המעמד של ההוה המוגבלוערכם של הנמצאים בתיאורם המציאותי, ובין התעלותם האחרונה המעולה, במעמד ההשתאבות בגופא דמלכא, ההשבה של ההויות במקורן העליון בפאר חי כל העולמים, ככלות הכל. כל אלה השינויים אין להם יחש וערך כ״א אל המציאות העולמית, אל ההויות בבחינתן העצמית, אבל לגבי השלמות העליונה, שלימותא דכולא, אין כל אלו השינויים חלים כלל, וברוממות עז קדושתה אין שייך שום הבדל והפרש כלל בין המעמד של העבר, של קודם שנברא העולם, בעת שהכל היה עלום בים האוירי העליון של כל האפשריות האין -סופיות, ובין המעמד של ההוה עם כל מורדיו והגבלותיו, ובין המעמד הנהדר של העתיד המלא זוהר, שהכל חוזר בו ליסוד הויתו ברב פאר והדר. אלא בענין אחד ובאחדות שוה הם כל המצבים לגבי עליוניות כבוד אל המרומם, המתעלה מכל שינוי ומכל התפעלות ותמורות. והוא היה, והוא הוה, והוא יהיה, העבר, ההוה, והעתיד, עם השינויים העצומים שבההויות, הוא באחד, בתפארה, בתפארת גדולתו העליונה והמפוארה, שאין כל שינוי וחילוף תופש בו כלל ועיקר, כי אין מצדו שום ערך כלל, להחילוף של ההיה, של ההוה ושל היהיה, וכל העליות וכל הרוממות, וכל מה שהוא באין ערוך יותר ויותר נשגב מן הכל, כלול הוא ברום תפארתו, אשר לו דומיה תהלה.

והוא אחד ואין שני להמשיל לו להחבירה

אע״פ שאמרנו ע״ד אחודן העליון של ההויות כולן בשרשן המיוחד במקור האחדות המוחלטה, ברז היכולת העליון, שהוא תמיד בפועל בכל שלמותו התמימה, ועל דבר ירידתן והתגבלותן של הנמצאות כולן, מראש ועד סוף, ועל דבר חזרתן האחרונה למקורן העליון, מקור האחדות השלמה, לא יעלה על דעת שום אדם לחשוב, חלילה, שיש איזה מין דוגמא וערך לעצמותן של ההויות, אפילו בכללותן ומקוריותן היותר מזוככת, בתור ענין מופרד או מחובר, נמשל או נערך, לגבי אדון כל ב״ה. כי כל אלה הירידות והעליות, ההמשכות והחזרות, תופשות מקום וענין רק לגבי דידן, לגבי הגבלתם של העולמים, של היצור אשר עשה בעוצם גבורתו חסדו וחכמתו העליונה, המתעלה מכל תואר של גבורה וחסד, ומכל הגדרה של חכמה, ומכל תיאור של איזה משל ודוגמא בעולם. ואין לנו כ״א להיות מלאים עז הדממה מהדרת קודש אור אחדותו המוחלטה המתעלה מעל כל. והוא אחד, ואין שני, בכל האופן של ההויות מצד ערכן העצמי. ושלילת השניות הזאת היא שוללת גם אפשריות של המשלה ואיזה צד של חבור בין יציר ליוצרו, כי אין כאן שום חבור ושום משל, כי הוא לבדו הוא עדי עד, ולגבי דידיה הכל כלא ולא נחשב, וכל מחשבותינו הן משוטטות לפאר ולעלה תפארת עזו, מעל כל חבור, מעל כל משל ודמיון.

בלי ראשית, בלי תכלית, ולו העוז והמשרה

אע״פ שאנחנו מדברים ע״ד ראשיתן של ההויות במקורן הנעלם, ואנו מדברים ג״כ ע״ד אחריתן ותכליתן ככלות הכל, יודעים אנו שאין שום יחש של ראשית ותכלית וערך הגבלתן ושינוייהן כלפי מעלה כלל. ועם כל הסלוק של כל יחש של שינוי וראשית ואחרית מערכו העליון, המתעלה מכל שם ותיאור, ומכל ענין של ערך ומהות, הנה רק לו העז, של המצאת ההויות והנמצאים כולם, מראשית ועד אחרית, ולו המשרה, להוביל אותם כולם, בכל מסעיהם, בכל ירידותיהם ושינוייהם, בכל דרכי הסבוך שלהם, בכל מעמדיהם ומצביהם, בכל עליותיהם באחרונה, למטרה הגדולה, הקדושה והעליונה, אשר ידו שתה להם גורלם לנצח. וזאת היא המשרה המוחלטה, בכל היש מראשו עד סופו, משמי רומיו עד עמקי תהומיה לבא ולהתיצב

לתכונת צביון המגמה העליונה, מחשבת תמים דעים, מקור הצפיה כולה, המתנשא לכל לראש.

והוא אלי וחי גואלי

עם כל ההכללה האדירה של אין קץ ותכלית, של ההויה בכללותה, אין ההשגחה הפרטית נגרעת במאומה, והוא, אדון עולם, אלי משגיחי הפרטי, כאילו לא היו לו בעולמיו כ״א אני, ועם הירידות הגדולות של ההויות יחד עם הבטחון המלא של החזרתן לתכלית הקדוש העליון של אחרי ככלות הכל, הרי אני ביחידותי קשור בכל מהותי ואני שואב את חיי מחי גואלי, הגואל משחת, את כל המציאות, ובכללה כל פרטיה ופרטי פרטיה, בגאולה שאינה פוסקת, והיא עושה את דרכי הליכותיה בלא שום עיכוב ובלא שום מעצור, החיים התדיריים. החי האמתי, הוא גואלי מרוממי מכל ההשפלות כולן, ומקימי על במתי ארץ.

וצור חבלי בעת צרה

כאשר אנו רואים את הירידות הגדולות של שרשי המציאות, מראשית מקור עדנם העליון עד אחרית תהום המחשכים, ואנו חשים את הבטחון המאושר של היש כולו באדון עולם, אשר לו הראשית כרוך עם האחרית, ברב חסדו וטובו, יודע מזה כל פרט, כל יצור נוצר, כי ביד אל עליון האב הרחום והחנון, הגבור ורב להושיע, הננו כלנו כעוללים בידי אביהם הרחמן, ואנו בטוחים בחלק האלהי אשר עמנו, המאיר לנו בכל המחשכים. כי איך כל ההויות כולן עולות כ״כ בבטחה גמורה אל עליות מקור עדן הויתם, אם לא ע״י אור חלק ד׳ מעוז התום ומקור הטוב, השוכן אתן תמיד. ומזה ידע כל יחיד את רז אמונת אומן אשר להבטחון השלם והגמור, המוכרח לחדור בכל חדרי נשמתנו, כי תמיד חלק ד׳ עמנו, וצור חבלי בעת צרה.

והוא נסי ומנוס לי

אם כל סדרי הטבע מוגבלים הם, אם השלשלאות שהן טבועות כטבעות אחוזות זו בזו, באופן קבוע ובלי נהרס ונדלג, הנן לפעמים מפילות זועה על גורל האדם, המתאבק במלחמת החיים במלחמה רוחנית וחומרית, הנה אור ד׳ הוא הנס המוחלט, דבר ד׳ הוא החופש העליון, שאזיקי הטבע, גבוליו ומצריו, כלא נחשבים נגדו. ומובן הנס, שהוא הכח המנצח את כל מסבות הטבע, הוא מחובר עם מובן הנס והדגל, המסמן את ההכרה של הנקודה היסודית, שכל התכן של הקבוץ תלוי בה. דגל הצבא הוא מרכז את רוח המחנה, ואור ד׳ מתעלה מעל כל מסגרת של כח טבע מצומצם, ומרכז ע״י גדולתו את כל מהות החיים וכל יסוד השאיפות להנצח וההוד העליון. ואם המצרים נעשים כ״כ צרים, וגלי החיים הזדונים שוטפים כהמות תהום רבה, עד אשר אין מפלט ע״פ הארחות אשר לחוקי הסבה והמסובב, הנה ד׳ נסי, מתעלה מכל חק מדה, קצב תכנית וגבול, הוא מנוס לי, בלא שעבוד לשום הדרגה, ושום מערכה חקית מסודרת.

מנת כוסי ביום אקרא

כל יחוסים של סבה ומסובב נמוגים הם ביחש להתפרצותו של האור האלהי, מבין חגוי ההסתר אשר לעולם ומלאו ומחשכיו. אבל קשר אחד הוא אשר ברית כרותה לו לאושר האדם והצלחתו, שהוא יהיה הפורץ את כל המעצורים והמפזר את כל ענני החושך, - הקשר הזה הוא הקריאה אל ד׳. ד׳ קרוב הוא אל האדם, כל מרומי שחקים וכל מעמקי תהומות, כל חוקי טבע וכל מסבות של יקום, לא יוכלו להרחיק את האדם מקונו, את היציר מיוצרו. רק קשר אחד ומסבה אחת צריכה להיות קימת, והיא הסבה

אשר היא ביד האדם, בפיו ובלבו, כל הימים, והיא הקריאה אל ד׳. כי קרוב ד׳ הוא דוקא לקוראיו. והוא מנת כוסי, מוכן לפני בלא הצטרכות לשום שרות, לשום הכנה ולשום בירור צדדי, רק דבר אחד הוא מותנה, שהוא ביום אקרא. הסבה הזאת היא קשורה גם במטבע השלשלת אשר להחופש האלהי, אשר לנס העליון, כי היא מקור האושר ומרום החיים ויפעתם.

בידו אפקיד רוחי בעת אישן ואעירה

לכל ההבדלים האופיים, כל המרחקים המבדילים, יש ערך ויחש רק כלפי היצורים וערכם, אבל כלפי יוצר כל, הכל באחד, הכל יוכל וכללם יחד. הנפש, רוח האדם, בערך לגופו, שהם נושאים כ״כ רחוקים זה מזה, אשר רק בפליאות עולם הם קשורים זה בזה, יסוד קשורם הוא לא מצד ערכם במהותם, כי הערך המבדיל בין רוח וחומר היה צריך להרחיקם ולפזרם זה מזה, אבל חבורם ואחודם בא מכח הפלא העליון, שהכל מאוחד באחדותו. על כן כאשר בידו אפקיד רוחי בעת אישן, הנה הכל מופקד בידי רב מחולל כל, המאחד הכל באחודו, ואין הבדל והפרש מצדו ולא ריחוק ערך בין רוח לחומר, ואעירה.

ועם רוחי גויתי, ד׳ לי לא אירא

וכהבטחון באמונת אל נאמן מצד השינה, ככה הוא הבטחון הנמרץ, המסיר מהאדם כל פחד, הראוי להופיע נגד עיניו בכל עת על ערך קיומו, שהוא דוקא במושג החיים הזמניים, חיי החומר והגויה, בחבור הרוח, עד עת קץ אשר ברצון אל כל אחד יעמוד לגורלו עד עת תחית עולמים.הנה מצד הערך העצמי של אלה שני הנושאים, הרחוקים זה מזה, שחבורם פלאי, היה ראוי שיהיה האדם תמיד אחוז ביראת הפרידה, הראויה למרר את חייו ולהמס אותם בפחד וחלחלה. אבל מהיכן בא אומץ החיים, והסרתה של היראה הטבעית הזאת מקרב האדם, עד שתקנן בו אמונת חייו, זהו מפני שעם רוחי גויתי, שהם כ״כ נגדיים זה לזה ומרוחקים זה מזה, ד׳ לי, המאחד הכל בגדולת אחדותו, ואין מצדו הפכים ורחוקים נגדיים, ולא אירא.אָני שכבתי ואישנה, הקיצותי כי ד׳ יסמכני״.

יגדל אלהים חי, וישתבח

הברכה היסודית של העולם היא ההתעלות התדירית של דעת ד׳, בגדלה, ביפעתה ובטהרתה, והיפעה והטהרה יחד עם הגדולה - הלא אין סוף וערוך לה. על כן מוכרח העולם לצעוד תמיד קדימה בדעת אלהים אמת. גדולות המעשים הולכים ונחשפים לפני כל חוקר ודורש, ופלאי היצורים בעולמים, החמריים והרוחנים, מוסיפים אור להגודל העליון. והתכונה של הגידול הבלתי פוסק זאת היא עצמיותה של תכונת החיים. החיים שאנו קוראים למעמד של עמידה הם רק חיים בשם מושאל, כלומר שוללים בפנים ידועים את מר המות, וק״ו החיים של הירידה, הם רק חיים בתיאור פרטי ומוגבל. אבל תאר החיים בשלמות צביונם, התאר חי באמת מונח הוא על תכן שיפעת החיים הולכת ומתוספת בו תמיד, והולך הוא מחיל אל חיל. וברכת החיים הזאת ומקורה בעולמים כולם הוא רק אור אלהים חיים, ההולך ואור הולך ומופיע בכל אשר תחשף יותר בנשמת היקום, ובלב כל הוגה, חוקר ומסתכל, גדולת הפליאות של מעשה אל עולם הנורא מאד, הגדול לאין חקר, וידיעה זו בעצמה, שתכונת החיים והתוספת התדירית לה, היא מתגדלת לא רק בגודל המון רבה של הכמותיות אשר לפליאות, אלא שהתכן הרוחני שבהן הולך הוא ומתעלה, בהגלות אורו, והוא הולך ומשתבח בגלויו הנפלא, עד שכל כבוד היקום יחד אומר עמנו תמיד: יגדל אלהים חי וישתבח.

נמצא ואין עת אל מציאותו

$אנו מרגישים בקרבנו הרגשת המציאות מאוחדת עם הרגשת הזמן. הסבה הנפשית, של חבורן של שתי ההרגשות בנו, היא מפני שהזמן מוכר בנפשנו בצורה של שטיפה, בצורה של דבר ההולך ועובר, ולא דבר שהוא מתקים ומתמיד. וכך היא מדת המציאות כולה באמתתה. היא שוטפת תמיד, בכל רגע מרגעי הזמן היותר דקים היא מחלפת את הצביון של כל הוה, וכל מצוי הוא מוטל תחת תנאי השינוי בפועל תדיר. אם נרצה להתרומם למציאות כזאת, שאין לה חבור עם היסוד של העת, אין אנו יכולים להגיע אליה. אבל אנו יודעים, שהמציאות האלהית העליונה היא מציאות רוממה כזאת, מתעלה מכל יחסות, ומכל ערכים של שטיפה ושל שינויים, עד שאין שום קשר עם ציור הזמן לציור המציאות אצלו. נמצא - ואין עת אל מציאותו.והמציאות העליונה הזאת היא מקור כל מציאות, היא המציאות האמתית, שהתכונה של הכחשת המציאות, באיזו צורה ובאיזה פנים שיש, בעת, בתכונה העתית, לא תגע בה, ואין לה עמה שום התיחסות. כי הוא נמצא אמתי מוחלט, וממילא אין עת אל מציאותו.

אחד, ואין יחיד כיחודו

$האחד המצויר אצלנו הוא בהכרח איזה נושא, המאחד בתוכו הרבה ענינים, חלקי גוף או סגולות נפשיות או מושגים רוחנים, שונים ומפורדים זה מזה מצד עצמם, א״כ אין האחד המצויר שלנו אותו הנושא שיש לו יחש לשם אחד, שאנו ממליצים אותו כלפי מעלה. אמנם בתאר יחיד כבר אנחנו רוצים לומר השלילה של כל מה שיש בו משום רבויים, שהרי אם רבויים יש כאן אין כאן יחידיות. אבל באמת אין בכחותינו השכליים שום הכשר לצייר לנו יחידות אמתית, שתוף ויחס דמוי וערך יש לכל ציור ולכל תאר, שאנחנו מסגלים אותו לנו בתור ענין ציורי. עכ״פ התיאור של יחיד הוא יותר שולל בערכו את הרבוי מהתואר של אחד. ואם נאמר, שמה שהוא מצויר לנו בתור אחד כלפי מעלה הוא כ״כ משולל מתכן של רבוי, כפי אותו הערך של מה שאנו חפצים בתאר של יחיד, שאנו מבטאים, ואם אנו משלימים את אלה שתי הסגולות, שהן אמנם נראות כמו סותרות זו את זו, כדי לאחדן יחד ולהשלים על ידן את ציור האחדות היחידה כלפי מעלה, גם אז אין אנו מספיקים. כי כבוד אחדותו ויחידותו היא למעלה מכל ערכים, גם אחרי כל מיני הצרופים המזככים, שאנו משתדלים לעשות להם. אחד, ואין יחיד כיחודו.

נעלם וגם אין סוף לאחדותו

אין אומרים אין ראשית בתור תאר קבוע כלפי מעלה, כדרך שאומרים אין סוף, מפני שאין שום ידיעה חלה, אפילו בשלילה המביאה לידי ידיעה חיובית, כלפי עצם רוממות אל עליון, אשר לו דומיה כל שפה ולשון, כל הגה של המחשבה היותר אצילית ומופשטה. אך מצד הופעת המפעל, היצור והישות ההויתית, הננו רואים עוצם של אין סוף, אשר ראשיתו נעלמה, ומתוך ההעלמה הזאת מופיעה אחדות כוללת, המאחדת בכחה את כל מה שנראה נפרד. אע״פ שכ״כ רחוק הוא היסוד הנעלם בחביון עוזו, מהמתגלה בכל ארחות הגלוי, בכל מיני התנוצצות של ההויות, ובכל זאת רק מכחה של התעלומה העליונה, שהיא מקור כל אחדות, נמשכת היא הופעת האחדות על הכל, עד אחרית כל, לאין סוף ותכלית. וזאת היא הפליאה המדהימה מעוצם הודה, סגולת ההשויה של כל הפכים. נעלם, וגם אין סוף לאחדותו.

אין לו דמות הגוף ואינו גוף, לא נערוך אליו קדושתו

הדמות הוא תוכן מצין בצורה מיוחדת וידועה איזה תאר מוגבל, שהקדושה האלהית מתעלה מכל זה עלוי אין -סוף. והגוף עצמו, העומד למעלה מכל תאר, איננו יכול בצורתו היותר כוללת, להיות מתיחש לאדון כל אלהים חי. כי התכן של הגוף הוא ערך של קבלת חיים מאיזה רוחניות מציאותית. ואם היינו אומרים, למשל, שמדת הקדושה העליונה יש לה ערך עם עצמות האלהות, אז היתה הקדושה כדמות של גוף, שהעצמות האלהית היא נשמתה. אבל כאשר גם קדושתו לא נוכל לערוך אליו, ואין שום מדה, העליונה שבעליונות, ראויה להיות מתיחסת לו מצד עצמו, כ״א מצד היחס של הברואים ליוצרם, על כן לא יש שום יחש, של דמות הגוף, ושום מציאות של איזה ענין שאפשר להאמר עליו ענין של גוף, בצורה היותר מרוחבת, אל אמתת מציאותו העליונה. כי לא נערוך אליו, שום דבר ושום ענין, אפילו העליון שבעליונים והמופשט שבמופשטים, הטהור שבטהורים, והקדוש שבקדושים, לא נערוך אליו קדושתו.

קדמון לכל דבר אשר נברא, ראשון ואין ראשית לראשיתו

מפני מציאותו הקדומה בהחלט, דוקא מכחה וסבתה יש מציאות לכל נברא ולכל מחודש, וסבתו הקדומה היא לבדה היא הסבה המספיקה באמת לכל דבר אשר נברא, שיברא ויחודש. ויש בזה, אם כן, איזה צד שנדמה לנו כמו יחש וצירוף של הבורא הקדמון נצח אל העולם הנברא. אבל היחש הזה לא יביא לעולם שנדמה, כי יש באמת יחשיות ערכית לראשית קדמותו המוחלטה אל איזו קדמות והתחלה של כל נברא, שיש לה איזה ראשית ערכית, שאיזה צד זמניות בשום צורה וענין מתיחש לה. כי עם כל מה שהוא קדמון לכל דבר אשר נברא, מצד עצמות מציאותם ואפן הויתם וחדושם, שאין שום דבר וערך נמצא מבלעדי שפעו והופעת רצונו, המוחלט ב״ה, הוא מצד האמת ראשון בראשוניות כזאת שאין שום ערך של ראשוניות מתיחש אליו, ראשון, ואין ראשית לראשיתו.

הנו אדון עולם, לכל נוצר יורה גדולתו ומלכותו

עם כל מה שידענו את עוצם ההפלגה, והשללת כל יחש, שבין השם יתברך, ובין כל מה שחוץ ממציאותו, מצד ההבדל האין -סופי, שבין רוממות מעלת עליון, ובין העדר השלמות של כל מה שאיננו אין -סוף, בכל זה היחש של ההשגחה ושל ההודעה, המורה על הגודל העליון, שמצד גדלו אין שום ערך של הבדל בין נמצא רם מעלה וערך לנמצא שפל וירוד, ובכל ההשויה הגדולה הזאת ישנה עם זה המדה המלכותית המדוקדקת, שמצדה יש דוקא הבדל עצום בין כל מדה ובין כל מדרגה, וגם בין צדיק לרשע, ובין עובד אלהים לאשר לא עבדו. והנו אדון לעולמו, המתקשר בהשגחתו המדויקת והמעלה את הכל לרום הגודל והאושר, ולכל נוצר, באין הבדל מדה ושעור, ערך ומצב, יורה גדולתו, שהוא סוד חיי כל המציאות ועצמות הויתם, ומלכותו, מצד כוון ערכיהם השונים, במהותם, בתעודת מציאותם, ובערכיהם המוסריים, בקשר כל הפרטיות עם האוצר הכללי ומקורו העליון.

שפע נבואתו נתנו, אל אנשי סגולתו ותפארתו

מתוך הידיעה, שכל ההויה, מראש ועד סוף, מאוחדת היא בכח האחדות האלהית העליונה, ומפני ההוראה של הגודל והמלכות, שהיא באמת גנוזה בכל נוצר, מוכרח הדבר לבא, שאנשי הסגולה העליונה, אשר חישוף כבוד אל ביצוריו ועל ידם הוא חמדת חייהם, ראויים הם לקבל את המתנה העליונה של שפע הנבואה, המגלה להם את תעלומות היצור וסדרי מעשיהם, המונהגים בתכונה האחדותית של תוכן כל

העלילות החקוק בעצמות כל המעשה אשר עשה אלהים מראש ועד סוף.

לא קם בישראל כמשה עוד נביא ומביט את תמונתו

השפע הזה של הנבואה, הוא בא מהארת המעשה הגדול, אשר הפליא ויפליא ד׳ לעשות בכל היצור כולו וסדרו, אשר כל אחד מהם, וקשר כולם יחד, מורה הוא גדולת אל ומלכותו, ורזי עולם של ההנהגה האלהית, המגמתית אל האושר העליון של כל מעשיו, אשר יצרם לטוב ולעלוי, כחק הגדולה והמלכות הנערצה. אם כן תלוי הערך המרומם של עצמות הנבואה באותה המדה של ההתגלות של כלהמעשים והיצורים, בקשורם ותכניתם, במהותם ומטרת הויתם, שהקשר הכללי זהו בית ד׳ כולו, המציאות, ולא עוד אלא שבההכרה הכוללת מונח גם כן הערך של הסדר הדרוש בחיי החפץ והדעה הבוחרת של האדם, בחקי חייו שהם צריכים להיות ערוכים ע״פ סדר עליון כזה, המתאים ליושר האלהי של כל המצוי, של כל התכן של בית ד׳, בסדרי החיים הרוחנים והמעשיים אשר לאדם. ולא קם בישראל כמשה עוד נביא, ומביט את תמונתו. כלומר המביט בבהירות כ״כ גדולה וברה, כ״כ פנימית וכ״כ מקפת, על כל היצור בתור מעשה ד׳ הגדול, שהוא אמתת הויתו. אשר על כן כל נביאי האמת והצדק הנם דומים לשביבי אור, המתפזרים מבהירות אורו של האור הגדול הזה, של זהר הנבואה העליונה של האספקלריא המאירה, היא הבטת רז התמונה האלהית וצחצחות הזהר של כל הנוצר כולו, ברומו ועוזו בשרשו ומקורו העליון. ותמונת ד׳ יביט.

תורת אמת נתן לעמו אל, על יד נביאו נאמן ביתו

האמת העליונה היא האמת האלהית, שהיא נתונה מידי רבון כל המעשים ע״פ הסדר שלאמתת המציאות, ע״פ המהות העליון שלה. רק כלי מוכשר של עם קדוש, אשר האור האלהי הוא רשום בתכונת סגולת נשמתו, יוכל להיות מקבל מתנה גנוזה זו. ואין אחר הראוי להיות הממוצע, שעל ידו תתגלה סגולת תורת אמת זאת, כ״א נביאו המיוחד לו. כלומר אותו הנביא העליון, שבהירות הבטתו הקדושה היא חודרת את כל חגוי ההויה בפנימיותה, ואשר עז האמונה בקרבו הוא שרוי, לכונן כל מגמת מציאותו להשלים את חפץ בורא כל בכל היצור, ע״י התורה אשר תנתן על ידו, לגלות את חוקי החיים של כל היש בתוכן חיי האדם הבחיריים, כדי שתתאים כל המציאות כולה, בחלק המוכרח בגלגולי מפעלותיו, ובחלקה החפשי ומסור לרצונו ונטית לבו, לבנות יחד את בית ד׳ בעולמים כולם, בכל תפארת אמונת עולם, תורת אמת נתן לעמו אל על יד נביאו נאמן ביתו.

לא יחליף האל, ולא ימיר דתו, לעולמים לגולתו

החלוף והתמורה נוהגת רק בחלקים של המציאות, למראה עינים, בשינוי מקום, ובשינוי צורה, אבל אין להם כל מקום בחק המציאית כולו ובחק הנובע ישר מתוך התכן העליון של יסוד ההויה כולה, שהיא דבר ד׳ הקים עדי עד. ומאחר שדת אל, האמתית, התורה היא נתונה ממקור האמת הכוללת, השאובה ממעין בית ד׳, של ההויה כולה בשרשה העליון, לא יוכלו שום חליפין ושום תמורה לפול בה, לא במה ששוללת ערכה הקים, שזהו המתואר בחליפין כמו ״יציץ וחלף״, ולא במה שמחיבת ערך אחר, שיבא במקומה, שהוא התכן של תמורה.ואולי היא הופעה של צמיחה מלבלבת, מגזרת תמר, המצוין מכל עצי פרי ברומו והופעתו הרשומה. כי אין שינוי ואין תמורה באמת הנצחית, וביסוד של ההויה כולה, שהיא בכללותה אחת ואין מבלעדיה, כי היא הופעת דבר ד׳ העומד לעד ואין זולתו. והיחס הכללי האמתי, שבין בורא כל לברואיו, היא היא חקיקתה של תורת אמת, והיחש המקורי הוא האמת המוחלטה, שאין בה ערך

של תמורה, כמו שאין אנו רואים שום תמורה בחקות שמים וארץ ביחש היקום כולו. ויותר מזה איתן וכולל הוא יסודה של תורה, וביותר מכל זה מיוסד הוא חק נצחיותה לעדי עד.ותהיהכונת לִזולתו״ מוסבת על הדת, בכלל, שהיא חק לכל מה שהוא זולת הבורא, כלומר לכל הברואים כולם בכללותם, או שקרא בזה את הדת בלשון זכר, כאשר יש רשות ע״ז בכל דבר היוצא מסוג בע״ח מיניים. ואמר לא יחליף האל ולא ימיר דתו לעולמים, לזולתו, כלומר לדת אחר בכל אפן וצורה שתהיה, כי דבר אלהינו יקום לעולם, ודבריו חיים וקימים נאמנים ונחמדים הם, לעד ולעולמי עולמים.

צופה ויודע סתרינו, מביט לסוף דבר בקדמתו

הצפיה באה על כל המפעלים, שאנחנו יכולים להכניס בהם סדר של השתלשלות, של אחיזת הסבות והמסובבים, שהצפיה הבהירה היא בודאי מגלה את תעלומות הרכסים הללו באחיזותיהם. ולא תוכל להיות גם הקטנה שבהויות והזעירה שבפעולות נעלמת מעין הצופיה של רבון כל העלילות, המסבב את כל הסבות כולן. ולא עוד אלא שגם אלה המעשים והענינים שבהויה, שאין אנחנו יכולים להכניס אותם בקשר אמיץ של סבות ומסובבים, מוכרחים זה מזה, כמו אלה הענינים שאנו מיחסים אותם לבחירה ורצון חפשי, או שאנו חושבים שהם דברים של מקרה, או דברים שהם אחוזים לעינינו בשלשלאות סבתיות, אבל לעינינו נדמה שבחקה של הסבה וכחה היה לחולל מעשים שונים זה מזה, וההכרעה על אחד מצדדי האפשר אין בה הכרח סבתי, - על כל אלה לא נוכל להמליץ בתיאור של צפיה, אבל הכל הוא בכלל הידיעה המוחלטת, שאינה צריכה לשמושם של חשבונות העלילות של הסבות והמסובבים, מפני שסגולתה של הידיעה העליונה היא נעלה מכל אלה התנאים כולם. ואנו מכירים, שכל המעשים הם יוצאים רק מאתו, והם ותולדותיהם כולם מונחים רק אצלו יתברך, בהיותם בכח, באין שום הבדל של בהירות, כמו בהיותם בפועל. וזאת היא התכונה הרוממה של הידיעה המוחלטה, הכוללת את הצפיה של תוצאות הסבות, ואת הידיעה של עצם המעשים, ואת ההבטה של כל מה שבכח אחרי כל צדדי האפשריות כמו שהם ממש בפעל, צופה ויודע סתרינו, מביט לסוף דבר בקדמתו.

גומל לאיש חסד כמפעלו, נותן לרשע רע כרשעתו

המעשים הטובים והרעים הם מניחים את חותמם על גורלו של עושיהם. אמנם הבדל גדול יש בין התוצאות של המעשים הטובים, לבין התוצאות של המעשים הרעים. מפני שהמגמה התכליתית של כל ההויה היא החסד המוחלט, והצלחת הכל ועלויוִעל כן התוצאות המחויבות מן המעשה הטוב הנן נגמלות, כדרך שהפרי נגמל ע״י כח הצמיחה באילנו לשם מטרתו הרצויה. אבל המעשה הרע, הרשע, לא יוכל לבא למגמתו האחרונה, לגמול את התוצאות הרעות עד אחרית. כי אין אחרית לרע, וכל הרשעה כעשן תכלה, והקיום הנצחי הוא רק אל הטוב. אמנם איזה רושם מוכרח להיות לעושה הרע מרשעתו, אבל מאחר שבהכרח אין התוצאות הולכות בדרך ההסתעפות של הרשע בקו נמשך בלא מעצור, על כן לא תגמול תקרא תוצאתה של פעולת הרשע, כדרך שתקרא בתאר תגמול התוצאה של מעשה החסד, כי אם נתינה, חק וגזרה מלפני אדון כל, שחלק מהרשע ירשם להנתן לרשע, כדוגמת רשעתו, וכערך הרשעה המיוחדת בקרבו, שלא כערך המפעל מצד עצמותו וסופו האחרון, שסוף הסופות מוכרחות התוצאות מכל הפעולות להגמר בטוב. על כן גומל הוא לאיש חסד, בתור תגמול מסובב מעצם המפעל, כמפעלו, ולרשע נותן הוא, בדרך נתינה מוסרית, רע כרשעתו, מפני שהשפעת המפעל הרע באחרית סבובו, מוכרחת להפסק מפני היסוד הטוב הכללי, הגובר על הכל, מחסד עליון אשר רק בו עולם יבנה.

ישלח לקץ הימין משיחנו, לפדות מחכי קץ ישועתו

השמאל הוא העוזר להמטרות העקריות, שהן ראויות להקרא בשם ימין. כל המאורעות בעולם מביאים הם להמטרה הרצויה, המושקפת לקורא הדורות מראש ב"ה. כל תולדות הימים וכל גלגולי הגליות של האומה הנם חוליות עוברות, בשלשלת הגאולה האחרונה שתביא את המעמד התכליתי, המכוון מההויה של האומה וכל התלוי במציאותה. ע"כ נקרא הזמן האחרון, שיביא עמו את אור הגאולה, ואורו של משיח יגלה בעולם, קץ הימין, כלומר אחרית כל הדברים אשר קדמו לאותו הפרק בתור מכשירים לו ומובילים אליו. ומתוך שהצפיה בעצמה אל השלמות האחריתית היא מרוממת את הצופה והמחכה למצב רוחני ואידיאלי עליון, שהיא מכריעה אותו עי"ז לכף זכות, על כן מקושרת היא הגאולה עם החכוי אל קץ הישועה, וישלח לקץ הימין משיחנו, לפדות מחכי קץ ישועתו.

מתים יחיה אל ברוב חסדו, ברוך עדי עד שם תהלתו

מגמת בנין העולם היא יסוד חסד עליון, "עולם חסד יבנה", להוציא אל הפועל את ההטבה היותר עליונה, הידועה רק למקור כל הטוב יוצר ובורא כל ב"ה. אמנם לשם הופעת השטף הגדול של החסד, שזהו רב חסדו, צריכים לבא בעולם שבילים רבים, מהם רחבים ומהם צרים, מהם עקומים ומהם ישרים, למראה העין המוגבלת, וכולם הנם באמת ישרים בהחלט, מפני שעם כל סבוכיהם מביאים הם רק אל הטוב הגמור התכליתי. והחסד הגדול הזה, הבא ממקור רב החסד העליון, יעמיד את המציאות במצב כזה, אשר ימחה כל דמעה, וכל קלקול והרס יהפך לבנין, והמות יהפך לחיים, ותחית המתים ממנו תבא, מפני שהמעמד הנצחי דורש רק הטוב הגמור, שאין עמו שום עירוב של רעה ושל יגון וקדרות, ובהגלותו יבואר לכל כי מעולם לא בא לעולם באמת כי אם טוב וחסד, ויצא מתוך הסכום הכולל של כל מעשי ד', כי ברוך עדי עד שם תהלתו.

ברוך אתה ד"א, מ"ה אשר קב"ו, על נטילת ידים

טהרת הידים שלפני התפלה וברכתה, מנשאת היא את נפשנו, לרום המחשבה של יסוד התפלה, שהיא ברום עזה באה באמת עם טהרת המפעלים ועם קדושת החיים הנעשים בפועל כפים. התפלה תביע את זהר הנפש, את רוממות כבוד אל הנובעת מתוך הנשמה הטהורה. אבל הנביעה הזאת בא תבא בטהרתה רק עם טהרת המעשים שבחיים המפעליים, הנעשים בפעולת הידים. והנה הטהרה של המעשים ובר הכפים הם הם המכשירים את התפלה, וכמו כן עוזרת היא התפלה לצחצח את הנפש, להעמיד אותה במכון אורה, להראות לה את כבוד הקודש, את אור ד' ונעם קדשו, שהוא קשור הרבה עם טהרת המעשים. אמנם הטהרה המעשית יש בה מדות רבות ושונות, מדרגות ע"ג מדרגות, זו למעלה מזו. וכשמוצלות הידים מכל טומאה, מכל פעולה ירודה ומזוהמה, צריכות הן להנשא לרום עליון, להיות מנוטלות ומורמות למעשים כבירי קודש, מלאי חסד והדרת קודש, - הקדושה של נטילת ידים, ופאר החיים שבהגיגות ברכתה.

ברוך אתה ד"א מ"ה, אשר יצר את האדם בחכמה

הצורה האנושית. היא ההופעה מאורה של החכמה העליונה, וכח החכמה ביפעתה הניח את חותמו

על צורתו של האדם, בהדרת פניו, בסגולתו הרוחנית ובעדינות חייו הפנימיים, המלאים אור חיים מלאים חכמה ושכל.וכלול בזה ג״כ מה שלצורך קיומו של האדם בצביונו צריך הוא לכ״כ תנאים מרובים, שהם צריכים לשמור את תפקידם בדיוק נמרץ מאד, וגם שעם כל החכמה המפוארה, שצורת האדם מלאה ממנה, לא חסר בו הבורא יתברך מפני זה כל צורך שלהחיים הטבעיים אשר לבעלי החיים בתכונתם החמרית. הקשר הזה מורה לנו, שהחכמה העליונה יש לה בזה בודאי מגמה נפלאה מאד, להחתים את חותם הזהר של החכמה המאירה, על תכונה חמרית קדורה, מאוגדת בתנאים ארציים כל כך מוגבלים ומושפלים.

ובכא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים

יחש יש להאדם, בצורתו העליונה המלאה חכמה, עם כל התנאים הבהמיים, של הנקבים השונים והחלולים שלו, שתנאי חייו הם כ״כ אחוזים בהם, עם כל עליוניות, כמו שהם אחוזים אצל שאר בע״ח, שכל ערך חייהם איננו כ״א הצד הטבעי החמרי שלהם בלבד.

גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם, אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת

בעלי החיים כולם, שתפקידיהם עשויים כולם בהכרח של טבע, בלא בחירה חפשית, אין זה פלא כל כך כשהם נתונים בתנאי חיים, שהם צריכים כ״כ דיוק. שהרי ככה, היא הטבע כולה, הפועלת בחוקיה בתכלית הדיוק. אבל הפלא הגדול הוא אצל האדם, שהבחירה החפשית שלו מטביעה היא על חייו חותם של רצון עצמי, ובשביל כך אין החוקים הטבעיים שומרים בו כ״כ את תפקידם, ומ״מ במה שנוגע לעצם שמירת החיים, לא נתן הבורא לרצון החפשי של האדם שום כח להניא את המהלכים העקריים ממסלולם. ומאחר שידוע לפני כסא כבודו ב״ה, שאם חוקי החיים בטבעם לא יהיו די מדויקים בהפעלתם על האדם, לא יוכלו חייו הטבעיים לעמד, על כן שלל את כח הרצון וחופש הבחירה משלוט בחיים הטבעיים הבהמיים. ולא נתן לאדם שלטון על סתימת ופתיחת כלי גופו, המוטבעים בטבע העבודה החמרית של החיים, מאחר שאם הם ישנו את מהלכם הטבעי, מחוקם היסודי, לא יוכל האדם לחיות ולהתקיים אפילו שעה אחת, בהירוס האיתניות של הטבע בשליטתו על גופו.

ברוך אתה ד׳ רופא כל בשר, ומפליא לעשות

כל חיי הבשר הם מעמד של חולי, המתרפא תמיד ביסוד החיים עצמם, וזהו כל התכן של העכול וההזנה. אבל באדם בעל השכל וההכרה העליונה, בעל החכמה והצורה הרוחנית, שחוקיה הם אחרים לגמרי ועליונים הרבה מאלה התנאים המוכרחים להתקיים מצד התכונה של החיים הבהמיים, שהאדם קשור בהם ג״כ, הוא דבר פלאי, המביא אותנו להשתוממות על מפלאות תמים דעים, שהמטרות האציליות, עם כל הגובה והטוהר שלהן, הנן אחוזות בדיוק עם כל המטרות החמריות, עם כל הטפלות והכיעור שלהן, שההתאמה של חיי המחשך של החמריות עם חיי האור של הרוח, של האצילות ושל עדינות הרוח, היא הארה מפליאותיה של החכמה שביצירה העליונה, מפלאות תמים דעים, שכל פעלו הוא תמים, ״אודך על כי נוראות נפליתי, נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד״. הרי אנו רואים כאן התאמת ההפכים בצורה פלאית: מצד אחד המחלה, שהיא ההפך מהחיים בתכונתה הפנימית, בתור אחד מתפקידי החיים, שהרי הרפואה היא התכונה התדירית של העכול וההזנה, שהעלילות של המחלה היא ההכשרה של

הרפואה, - ומצד שני התמזגות, של יצירת האדם בצורתו המלאה זהר, מקושרת עם כל התנאים של החמריות, ומתוך הפגישה של ההפכים באה ההקבלה היותר מופלאה, ומפליא לעשות.

ברוך אתה ד' א-ל-ה-ינו אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה

הצווי האלהי עומד הוא, ביחש לקשורנו עם התורה, למעלה מגדר של למוד והבנה בעלמא, שיש דוגמא להם בכל ידיעה של איזה מין חכמה בעולם. אבל הצווי הזה בא מצד החיים האמתיים, שהם הם הנם עצמותה של תורה, ושבהעסק שאנו מתעסקים בדברי תורה הרי יש לנו קשר עם המקוריות של החיים, שזהו ענין נעלה יותר ויותר מכל ערך של תלמוד, שמשתקף רק ע"פ הקשר של המדע ושל ההבנה, שהם יכולים רק להזריח איזה אור רוחני על הנפש המתעסקת במדע, אבל לא יוכלו להנחיל מדת חיים מקורית, שהיא באה רק עם סגולתה של תורה, תורת ד' תמימה המשיבת נפש, שהיא מאשרת את האדם בתכונה של המגע הרוחני, שיש לנשמה עם שפעת חיי האמת, שמונחת היא בסגולתה של תורה, שמתעטר בה ועל ידה כל מי שיש לו עסק עם התורה. ובשביל כך בא הבטוי של הברכה: לעסוק בדברי תורה.

והערב נא ד' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל

הערבות באה כשהדברים הנפגשים ברגש מתאימים אל המהות העצמית של המקבל את הרושם מהדברים ההם. אמנם נשגבה ונשאה היא תורת ד' תמימה, שרשה הוא עליון מכל היש, עד שהיא ראויה להיות המקור המנביע את ההויה ואתחיי כל הנשמות. ומתוך כך מצד הגלמתם של הגופים, וצמצומם של העולמים, דברי תורה לא יוכלו להתאים להם, מרוב העלוי אשר להם על כל נפש חיה וכל עולם יצירי. אמנם מפלאות תמים דעים ואור חסדיו העליונים, שהם הם נשמתה של תורה, הם הם הפועלים ברחמים הרבים של אדון כל העולמים, הבוחר בתורה ובעמו ישראל, שיתרוממו כל כך פרטיותינוע"י התכללותנו בכללותה העליונה של כנסת ישראל, שמשאת נפשה ועצמיות שאיפתה, מהותה וחפצה הפנימי, הוא תכנה של תורה, ועי"ז יתאימו דברי תורה לרגשי חיינו. והערב נא ד' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל.

ונהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך

הופעתה של הערבות העליונה, כשבאה ממקורה ושרשה של תורה על לומדיה, היא מתאחזת עם עצמיותה הטבעית של פנימיותה של הנשמה, הבאה ממקור ישראל הכללי, ויש בה מתוך כך סגולת הנצחיות, וההשארה הדורית התמידית, והיא עולה ברום חביון עוזה, עד להארתה, של הנשמה במגמתה העליונה של התורה, שהיא שם ד', האידיאל האלהי של שעשועיה של תורה, ביושר התכליתי של קדושת כל ההויה, ואשרו העליון. על כן יחד עם השפע אשר לערבותה של תורה בפינו, נהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו, יודעי שמך, מישרים פעמי חיינו למטרתך העליונה של תפארת עזך הגנוזה בתורת חיים, בחמדת עולמי צחצחות נצח, ולומדי תורתך, מופיעים מאור החיים העליונים על הפרטיות המסתעפת בסעיפיה של קדושת התורה, ומעלים את כל הפרטיות לאותו ונעם המעולה, מקור כלתענוגים אצילותיים נאדרים בקודש, האצורים בתלמוד תורה.

ברוך אתה ד׳ המלמד תורה לעמו ישראל

הפלאתה של התורה, ועליוניות מקורה, מעל כל המעשים, הוא ענין המחיב אי-אפשרות שיקשר אורה האלהי בנפש האנושית, בתור תכן של תלמוד והכרה של בינה. ובכל זאת קלוטה היא התורה בישראל בבינה פנימית, ודרך הכרתה היא למודית עיונית בכללותה של האומה. זה בא רק ממקור האלהי העליון, שאחרי ההפלאה העליונה, של התאמתה של תורה לתכונת הנפש הישראלית בכללה, לא די שהיא נפגשת בישראל בצורה של ערבות, אלא שהיא נקלטת בצורה למודית, מובנה ומבוארה בתכונה תורתית מוכרה, שהיא אחת הנפלאות הגדולות למעלה מכל סדרי הטבע וחוקיה הקבועים, שהפליא בהן ד׳ עם עמו, מאז בחר אותו לו לעם. ועל ערך פלאי זה אנו מברכים: ברוך אתה ד׳ המלמד תורה לעמו ישראל.

בא"ה אמ"ה אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו

הבחירה האלהית בישראל, זאת היא סגולתה המיוחדת של כנסת ישראל, שהוא דבר העומד ממעל מכל למוד, למעלה מכל הבנה ומכל הסתגלות מעשית. בחירה עליונה היא זו מתוך הכרה של סגולת הויה מיוחדת באומה זו, המחטבת אותה ביחוד מכל העמים, אשר הם ראויים להשתמש בשמושים אחרים של סגולת האדם, בסגולת השכל האנושי, בסגולת מוסרו, בסגולת חושו העדין ליופי ותפארת החושים, אבל לא בסגולה העליונה האלהית, בסגולתה של תורה, של הארת המגמה האלהית בכל יצוריו, בפרטיהם ובכלליהם, המובלטת באותיותיה של תורה, במצותיה, חוקיה ומשפטיה, וכל התגלותה האלהית האין סופית, - זאת היא מתנת ישראל הנבחרת. הסגולה הזאת היא היא הבסיס לכל הלמוד ולכל הקיום הפעולתי של תורה, והיא היא המשלימה את כל העולם האנושי של כל העמים, שרק אז יש לכל התכסיסים של סגולת האדם אחרית ואחיזה אידיאלית אמתית אלהית במציאות, ע״י מה שמתוך כללם נבחרה אומה קדושה זו, המופיעה באצילות קדושתה של תורה, להאיר את כל המחשכים ולהגיה אור יקרות על כל האורות הרוחנים והמעשיים אשר לכל העמים תחת כל השמים. אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, זאת התורה שהיא שלו, שהיא הארתו האלהית מאור החיים של חפצו הגבוה מכל היקום כולו: ״תורתו״, ״אנא נפשי כתבית יהבית״, חמדה גנוזה שמשתעשע בה, החכמה האלהית העצמית, המזהרת את אור כל היש, המאירה באורה העליון על ההויה מראש ועד סוף, אשר רק לאל בורא כל היא גלויה, ומשם מופעת תורה שלמה זו: תורתו.

בא״י, נותן התורה,

אין זה דבר חדש, שכל מה שבא משום הסתגלות עצמית, משום התלמדות והתרגלות, ראוי להיות מוסיף והולך, מתעלה ומתפתח, מזמן לזמן ומדור לדור, בציצים ופרחים, בהתענפות והשתרגות. אבל דבר נפלא הוא, אם סגולה עצמית, שהיא חסינה כחסן עצמיותה של ההויה, היא תהיה הולכת ומזדרחת בפנימיות מהותה בשטף הזמנים, בכל עת ובכל רגע. וזה הוא הפלא העליון מאורה של תורה בישראל, שגם מצד הסגולה הפנימית שלה, רז נתינתה התלויה ואחוזה בבחירתנו מכל העמים, היא הולכת ושוטפת בנו בתדירות, בשטף חי ומתחדש בתוכיותה של הנשמה, בכל עת ובכל רגע מרגעי החיים, בהוה התדירי. וגם וביחוד, על רז הסגולה העליונה, אנו מברכים על הופעתה התדירית, המחדשת בנו עזה של תורה ופאר החיים שלה בשטף ההויה ההוית, ואנו מבטאים את הבטוי של התדיריות, המפכה ממעינה הטמיר בתוך מעמקי נשמתנו באין הפסק, ״חדשים לבקרים רבה אמונתך״: נותן התורה.

ברכת כהנים

פרשת ברכת כהנים סמוכה היא לברכת התורה. כי יסוד ברכתה של תורה באה היא על הסגולה של ירושתנו הכללית, העומדת למעלה מכל דבר שיוכל להפריע ולעכב את האושר הגדול, המוכרח להיות שרוי בעצמיותה של נשמתנו. וסגולה זו, כדי להקים תורה בישראל, מצאנוה בקדושת הכהונה, שבעקרה באה כדי להקים בישראל אורה של תורה: "יורו משפטיך ליעקב, וחקיך לישראל". וע"י קביעותה של קדושת הכהונה באומה, תבא כללות האומה באחרית להיות כולה ממלכת כהנים וגוי קדוש. ע"כ יש כאן יחש גדול בין עיקר ברכת התורה לתכן הכללי של ברכת כהנים.

יברכך ד' וישמרך

בהדיוט מוכרחת לבא בתחילה השמירה על הקיים, ואח"כ הברכה, התוספת וההגדלה, שרק בהיותה כבר במציאות, והוחסנה במערכת ההויה, אז חל עליה ג"כ תכן של השמירה. מה שאין כן בברכת ד'. הברכה היא היא הממשיכה עמה את השמירה, וכל מה שהוא מתברך מן השמים הרי הוא משתמר ג"כ ע"י הברכה עצמה. ולפיכך קדמה הברכה לשמירה: יברכך ד' וישמרך.

יאר ד' פניו אליך ויחונך

הארת פני ד' היא הופעת הקדושה העליונה, העומדת למעלה מכל גבולי הבריאה, מכל סדרי מעשים מדות ומחשבות שבכל מלא העולמים. אורה של תורה מנהיר את הנהרה העליונה הזאת, אשר לא בשום כח נברא יוכל להיות נלקח, כ"א בחסד החן העליון של אור ד' לבדו. "חן וכבוד יתן ד' לא ימנע טוב להולכים בתמים". ע"כ החן הוא מחובר להארת פני ד' אל המתברך בברכת אורו. יאר ד' פניו אליך ויחונך.

ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום

ברכת ד', המרוממת את האדם במעלה אצילית העליונה, הרי היא מוסיפה עליו חיובים רבים בארחות הקדושה, בתקון המדות וטהרת החיים. ולפי ערכת של ההשגה האצילית וברכת הנשמה ברוחניותה, ככה מתגדלת היא התביעה הגדולה להצדקת המעשים, עד שאם לא חסדי ד', הזוכר יצוריו ברחמים ויודע יצרם וכובד הטבע החמרי, המעכב סוף כל סוף בעד הטהר הגמור, מבלעדי זה לא היתה כלל אפשרות של עמידה, לעומת המרחב של הדרישה המוסרית העליונה, הבאה דוקא לרגלי הברכה האמתית, וע"ז הננו מברכים: ישא ד' פניו אליך, ויכנס לך לפנים משורת הדין, בהיותך מתרומם לחוש ולהרגיש את מעמקי הקדושה וחובותיה העצומים. אמנם הסערה הנפשית לא תוכל לחדול, בהיותה חשה שאין חובותיה מתמלאים מצדה, ומניעת השלום הפנימי היא עכבה גדולה לתשלומיה של הברכה במילואה וטובה. על כן הברכה היא ממשיכה את שפעה: וישם לך שלום שהשלום הנפשי יושם על מכונו. כי כל עקרה של נשיאת הפנים הזאת באה רק להסיר את המכשול של נפילת הרוח, מפני ההשקפה של אי-האפשרות של הספוק של מלוי החובה בעוצם קדושת רוממותה. אבל לקראת העתיד שמחת הקודש נכונה היא, להיות הולך בחדות ישרים נכח פני ד' שלום, הלך ואור עד נכון היום.

אלו דברים שאין להם שעור: הבאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה

המצות, המוגבלות בשעורים, הן מושרשות ביסוד הקודש המגביל, הנותן את הצורה המתוארת לכל הברואים, ונותן קו ומדה לכל עולמים, מיסוד אל שדי, שאמר לעולמו די. ואלה המצות, שאין להן שעור, הרי הן קשורות במקור המעין העליון, ממקום שההתהוות והשפעה העליונה באה ממעל לכל מדה והגבלה. הדברים היסודיים שבעיקר אינם צריכים להיות מוגבלים מצד שאיפת טובם, הם בכללם חמשת הנטיות הטובות, המאירות את נשמתו של אדם בהופעת זריחתן. והן הרחמים על הבריות, שמדת הצדקה היא תולדתה, שאם יש הכרח להגביל המעשה של הצדקה מצד עצמה, ותקנו בשביל כך שהמבזבז לא יבזבז יותר מחומש, בכל זאת עצם הנטיה הטהורה, הנפשית, נטית החמלה והרחמים, שממנה ועל ידה הצדקה מתגשמת בפועל בעולם, זה צריך שיהיה דבר שוטף המתגבר ועולה בלי מצרים, וכנגד זה אין לפאה שעור. אחר נטית הרחמים באה נטית ההערצה לקדושת ההארה האלהית בחיי האדם, הבאה ע״י הערצתם של תופשי התורה ומחזיקיה, שיסודם היא קדושת הכהונה, שהתבטאה ביחוד ע״י הבכורים שנכנסה בזה מתנת כהונה עד לידי המדרגה העליונה של קדשי המקדש, ורגש קודש זה אין שעור לו, ובכל אשר יוסיף כח והרחבה יותר טובה וברכה בעולם. ושורש החיים האמתיים, שאין לו הגבלה, וכל המוסיף להיות משוקה מטל חיי עד הרי זה משובח, הוא התכן של הדבקות האלהית, אור האהבה והשמחה הקדושה הקשורה עמה, שהיא שלובה ביסוד הראיון, בחדות ד׳ במכון קדשו, ואין שעור לראית בשביל כך. נטית החסד והאהבה של הבריות, היוצאה מכלל הרחמים על אומללים ונדכאים, אלא חפץ ההטבה ושפור החיים, להרבות טוב לכל, זהו יסוד גמילות חסדים שאין להם שעור. ולמעלה בקודש דעת ד׳ העליונה, אורה של תורה, המגיהה אור על כל המחשכים, והמנצחת את כל הסבוכים שבחיים ובהויה, ודאי ראוי הוא שאין בה שעור למקור הטוב העליון, ע״כ אין שיעור לתלמוד תורה.

אלו דברים, שאדם אוכל פירותיהם בעוה״ז והקרן קימת לו לעוה״ב

הזמן והנצח שני גילויי מציאות הם, ודאי הם אחוזים זה בזה, ושניהם נובעים ממקור עליון ונשגב שהוא גם למעלה מהערכת הזמן, וגם למעלה מהערכת הנצח. בהכרה שלנו, מצד הערך המבדיל את שני סוגי הגילויים של המציאות, הזמן השוטף והחולף, והנצח העומד והקים, ודאי שההופעות של אורותיהם מצומצמות הן כל אחת בגבולה, הנצח בנצחים, והזמן בזמנים. אמנם מצד הכח העליון, המאחד את הגילויים הללו שבמציאות, כשהוא מופיע, וכאשר דברים יתגלגלו להראות ממקורו העליון, אז יגלה כח ההכללה וההתאחדות, של הזמן והנצח, ומהאור הגדול המופע בחיי הנצח יופעו ג״כ נגהי מאורות בגילויי הזמן, בצורה של תוספת ברכה, היודעת להוסיף ולא לגרע. ומכח הערה עליונה וקדושה זו באים הם אלה הדברים גדולי הערך, שעקרם נטוע ביסוד הנצח, והסתעפיותיהם הולכות הן בתכונות הזמן, שאדם אוכל פירותיהם בעוה״ז, הזמני, והקרן קימת לו לעוה״ב לחיי הנצח.

ואלו הן

כשם שהוצגו בציור הכללי של אלו דברים, מצד רוממות הבהירות הרוחנית האצורה בהם, שההוה והנצח מתאחד בהם בצורה כ״כ עדינה ועליונה, ככה הם מוצגים באפים המעשי בכל פירוטם, שהם אוצרים בתוכם בממשותם את האור הגדול ויסוד החיים הרוממים והמקיפים, המאחדים בקרבם את חיי העולם ואת חיי השעה יחד, שמשרשיהם נובעים הם אלה ענפי החיים הגדולים, שמהם תוצאות להפירות הנאכלים בעוה״ז, והקרן הקימת לעוה״ב. ובשביל ההבלטה השלמה הזאת של הציור המושלם, חזר התנא ואמר לפני פירוטם של הדברים: ואלו הן.

כבוד אב ואם

הערצת ההויה, ביסוד הנצח היא גנוזה. הערך המרומם של החיים, של ההתהוות, מונח הוא בסקירת האושר והטוב, אשר הנצחיות לבדה היא יכולה להביע את כל אפיה. אמנם קשר גדול צריך הנצח להיות קשור בערך הזמן, בערך ההוה התדירי, כדי שלא לעכב על הופעת האורה ממקורה, כדי שלא להחשיך את הזיו העולה ממקורות הנצח, המתפלש לתוך צנורותיה של ההויה בכל זמן ועדן, אשר ממקורה העליון המשכת החיים נלקחת היא בעז פנימיותה, שהיא היסוד להכרת כבוד אב ואם, גורמי החיים והמציאות הקרובים של היחיד, המוצא את עצמו חי נתון בתוך ההויה, הנערצה בנצחה והמוארה בזיו חליפותיה הזמניות.

וגמילות חסדים

מצד יסוד החסד, שהוא יסוד הנצח של העולם, אשר חסד יבנה, הרי תכנה של גמילות חסדים אחוז בחיי עולם, בשרש הקרן הקימת לעוה״ב, עולם הנצחי. אמנם בתכן המתגלם במעשה החסדים, הנדרשים למלא את המחסורים של כל אלה אשר הם סובלים חסרון, בעולם המוגבל המלא חסרונות, הרי הדבר אחוז בתכונת חיי עוה״ז, ובשביל כך כפולה היא מדת גמילות חסדים, בעושר חיים כפלים, חיי השעה וחיי העולם, וראוי לה שתהיה נמנית בין הדברים, שאדם אוכל פירותיהם בעוה״ז והקרן קימת לעוה״ב.

השכמת בית המדרש שחרית וערבית

דרישתה של תורה בעתים הקבועים, שהצבור מוכן לקבע להם את זמנו בתדירות, כשהיא משתמרת, יש לה אופי נצחי מצד ערכה של תורה, שהוא למעלה מן השמש, ומקורו בחיי עולם. אבל האיגוד, שהצבור כולו מתאגד ע״י הזמנים הקבועים, שלבו פונה לקביעות התורה, ביחוד מקום, ובהשכמה, כדי שלא יטרד השעור מפני עסקי החיים ודאגותיותם, ענין זה יש בו משום ברכה זמנית, שהוא מישר את המדות המעשיות ומקיים את יסוד הצבור ומאמץ את ערכו. ע״כ יש בזה משום הכח הכפול של חיי שעה וחיי עולם, אכילת פירות בעוה״ז וקיום הקרן לעוה״ב.

והכנסת אורחים

נפלאה היא מצוה זו, מצד חסדה הזמני להמציא להאורח, הנודד ממקומו, את משאליו החסרים לו, כאילו היה נמצא בביתו. עוד יש בה משום הארה נצחית, שהנקודה היותר טהורה ויותר טובה שבאדם מתגלה היא בשעה שהפגישה עמו היא חדשה, וביחוד כשהיא פוגשת את המבט של האהבה של חן ושל הידידות של אחים, והאור הזה קורא את המקוריות הנצחית של הנשמה להתלהט ולהאיר באור תפארה, הנותנת חיים נצחיים להאישיות, הפועלת לחשוף את האורה האצילית הזאת הקימת עדי עד. הרי יש כאן פירות בעוה״ז, מצד החסד הארעי, והקרן קימת לעוה״ב, מצד הארת הנשמה, האצורה תמיד בצרור חיי עד.

והקור חולים

החולה, שגופו נדכא, וחייו החמריים מדולדלים הם, כמה מן הטוב הזמני יש לכל הבא להיות לעזר לו בחומר וברוח. אבל יותר מזה עומד כאן לפנינו חזון נצחי. המחלה באנושיות היא מקלשת את החמריות

הגסה והיא מקרבת את האדם לצד עילאה. "שכינה למעלה מראשותיו של חולה". כאן יש זיו הנצח החי וקים עדי עד, המתחבר בקרנו העליונה עם הפירות, הבאים מצד הערך הזמני של הישועה החמרית, אשר להחולה שנשבר גופו והגיע עד דכא, שמשם יושע לאור באור החיים.

ולויית המת

כמה מן הערך הזמני של כבוד האדם יש בתכונה זו של כבוד המתים בכלל, ויותר מובלטת מכל היא תכונת הלויה, הכוללת כבוד וחבה לגויה הנבדלת מתוך החיים, באשר היא היתה מכון ומשכן לאור האלהי, חביון לנשמה המאירה באור חיי עולם. כבוד האדם בהוה, מצד התועלת החברותית, הנמצא בחיי הזמן, מכל אשר יחובר אל החיים, הוא התכן של הפירות בעוה"ז, והיקר העליון של זיו הנשמה, של "והחי יתן אל לבו" אל תכלית החיים ומכונם העליון, הלא הוא יסוד הקרן הקימת לעוה"ב.

ועיון תפלה

התפלה, בתור ההבטאה של משאלות הלב, הבאה מלב כל יצור לעומת יוצרו, היא היא התכונה של מלוי המשאלים, של ריווי החיים, להשלמת מחסוריהם הרבים. אבל יסוד זה עצמו הרי הוא המעין מלא החיים, המרוה את נשמת החיה שבנו את נחלי עדניו, ההתענגות על ד' התוכית, הצפיה בפליאי שמות ותארי הוד, המעלים אותנו להשגב בקשר חי מלא האחדות המוחלטה, במקור חיי כל החיים אור אין סוף, אדון כל היש ומלא כל ההויה, מקור כל הרחמים ואב כל החסדים וכל גבורות נעם, כל פאר ויפעה, וכל תפארת קדש, שומע תפלה ומאזין עתירה, בלא קץ ותכלית, הלא אוצר חיי נצח הוא לפנינו, קרן קימת בלא שום חליפות ושנויים, אור עליון הולך ואור בעזוז נגהו, אשר רק הפירות, השלמת החפצים הנדרשים ומובאים, וכל המתיחש להם, הם הנאכלים בעוה"ז, משפעת טללי אור עליון, החי וקים לעדי נצח במעון עז כליל קדושתו, קדוש ונורא שמו.

והבאת שלום בין אדם לחברו

השלום כמה מן ישובו של עולם ותקונו יש בו, כמה מן החיים הזמניים בכל עראיותם הוא מתקן, ע"י השפעתו, ע"י העזרה ההדדית המצויה על ידו, וע"י היחושים הטובים שהוא מכניס בחיי היחיד ובחיי הצבור. אבל כל זה כאיזה חלק קטן הוא נחשב לגבי התפארת הפנימית אשר לאור השלום. האידיאל של השלום, שהוא שמו של הקב"ה, הרי הוא נוגע לשכלול העליון החובק כל עולמי עד, המאחד את כל היש לכלל הויה אחת אדירה אצילית ונשגבה, כעצת תמים דעים אלוה נורא הוד. ועל כן יש בהבאת שלום בין האדם חלק מאור העליון הנצחי המאיר לעולמים כולם, מאור הקודש של מלך שהשלום שמו, שהוא היסוד של הקרן הקימת לעוה"ב, שהתעודה החברותית הנוחה, היוצאה מכלל השלום, השורר בין בני אדם, היא תוצאתם של הפירות שאדם אוכל בעוה"ז.

ותלמוד תורה כנגד כולם

אין לנו דבר בעולם שהוא כ"כ כפול בערכו, חודר לכל חלקי החיים הזמניים, לשפרם, להיטיבם, לעדנם ולרוממם, ואורו העליון מקיף כל עולמי עולמים, חובק כל ערכי הנצחים וכל הצחצחות העליונים, כתלמוד תורה. הצד המעשי שבתורה בכללו הוא דמות עליון ליסוד הפירות שבעוה"ז, והצד השכלי העיוני,

של המקור האלהי של התורה, וחיי העולמים שבתוכה, הוא היסוד לקרן הקימת לעוה"ב. וע"י כפילותה הכללית, לחיי נצח וחיי שעה, חודרת היא הכפילות הקדושה הזאת לכל אלה הפרטים הגדולים, שמצד ערכם החודר בשעה ובנצח הרי הם מהדברים שיש להם קרן ופירות, וחיים לעוה"ב ולעוה"ז, ובשביל כך ת"ת כנגד כולם.

אלהי

קריאה קדושה זו, שכל יחיד קורא בבטחה את ד' בתור אלהיו המיוחד והפרטי אליו, היא הבעת הנשמה במקוריותה. היא מכירה את עצמה ואת חסנה, יודעת שעוזה, מציאותה, חיותה, עדנה וישעה, אך אלהים חיים הוא. יודעת היא, שאין שום התחלקות של אורה מגעת למקום סתר עליון. ואם המון רבבות אין קץ, של נשמות, וברואים ויצורים ועולמות אין מספר כולם הם רוויי אור אלהי אמת, החיות האלהית באהבה אין קץ מתפלשת בכולם באותה המדה, כאילו רק נשמה אחת ויחידה היתה נמצאת במלא היקום כולו, ורק לה חודרים כל קרני האורה, ואין חושך ואין צלמות באותה ההארה, אין עיכוב מצד שום הפרעה, מצד שום קלקול, מצד שום חטא ועון, אשר יוכל לסתום את האור המקורי, המפלש בתוכיותה של כל נשמה, ואשר מתוך עז גבורתה, באה ההמיה הראשונה, השחריתית הזכה באמר סלה, במקוריות של אמת, האומר לאל עליון ואדון כל, גדול ונורא קדוש הוא: אלהי.

נשמה שנתת בי טהורה היא

הנושא העצמותי של הרעיון האלהי ביחוסו הפרטי אליו, עד כדי החפש הקדוש והעליון המרשה אותו לאמר "אלהי", הרי הוא הצד המחובר של התכן העליון של האדם הדבק באלהי אמת בדבקות אדירה, הממולאה בתעצומותיה של ההשתאבות בגופא דמלכא, והכליון הנפשי העליון באור אין סוף, והתכן המורגשי של האדם בהויתו הפרטית. ובין שני התכנים הללו, המשולבים יחד, נתן אלהים חיים את הנשמה העליונה באדם, והיא קשורה בקשר קים באור הדבקות האלהית, ומחוברת במאויים הנצחיים של ההתענגות על ד' והארת אור חכמה וחסד עד כל מרחבי התפשטותה. והנה עומד הפרט היחיד ואומר בפה מלא את האמת החודרת לפני רבון כל, שהנשמה שנתת בי, שהיא מתת- אלהים, נובעת מהצד העליון של העצמות האנושית, מאותו הצד שהדבקות האלהית העליונה היא מהותה ותכונתה, ואע"פ שהיא נתונה באותו התכן שיש עמו ג"כ חבור להצד הפרטי, המסמן את הפירוט היחידי של האדם באשר הוא מוגבל ומצומצם, לא ירדה הנשמה בשביל כך מטהרתה, כי כל שאיפתה היא רק ההתרוממות אל עליונות מקורה ושיא גבה קדשה, ועל כן לעדי עד טהורה היא.

אתה בראתה

אין שום אפשרות של העדר טהרה בנשמה, והיא טהורה, מפני שאתה, מקור כל טהר, בראתה, מכח אור טהרתך היא נובעת ביסודה מתוך השקיקה האדירה לאוצר כל החיים ומקור כל העדן, מעין כל השלמות ופאר כל היופי היא נחצבת, ביסודה הכללי ומהות עצמותה.

אתה יצרתה

ולא רק הגוון הכללי שלה, אור החפץ העדין החי ופועל בקרבה בפנימיותה, הוא נאצל מאור קדשך, אלא

גם ההגות המפורטה לגוונים השונים שבה, העושים לה צורה יצירתית, בעלת הגיון, רגש, שאיפה, חשק, עז ורוממות, עצמה, גבורה, חסד ויושר, רחמים וצדק, יופי וסדר, כולה באה בכל המון גליה מאורך השלם הכולל כל פאר חיי כל העולמים בכל אורותיהם המוכללים בכל זיו עדנת נצחי נצחים, הכל מידך ומאורך בא לה, בעוצם הטהרה הזכה והברה, באוצר צחצחות עליון קודש הקדשים.

אתה נפחתה בי

שני דברים אנו מכירים במפעל הנפיחה. חדא, שהכח בא מתוכיותו הפנימית העצמית של הנופח, "מאן דנפח מתוכיה נפח". כלומר עיקרה של הנשמה הוא הגעגוע האלהי העליון, הצמאון האדיר להכלל באוצר האור בחיי החיים העליונים, מקור כל החיים ושרש כל ההויות. והשני, שהירידה החודרת עד לידי תחתיתה של המדרגה, הנתונה בתוך מעבי הבשר, היא קשורה ואחוזה בשורש התוכי העליון, בלא שום הפסק, ובלא שום דלוג של מדרגה, ושהיא נפעלת בכל עצמותה, בכל שעור קומתה, מראש ועד עקב, בכל יסודה, בעקר שרשה העליון, בתוכיות עצמותה, במקור היסודי של אור החיים העליון, מכון כל ברכה ותהלה לעולמים.

ואתה משמרה בקרבי

שני אפנים ישנם לשמירתה של הנשמה בקרבו של האדם. השמירה הראשונה היא אותו הפלא הגדול, שאע"פ שראשית הנפיחה האלהית של הנשמה הרי היא מלאה אור קודש, מאויי נצח והוד עליון ושאיפת חיים אצילית לאין חקר, וברדתה בתוך הקשר החמרי הנה מתעממים כל אשי קודש הללו, ואורות המאויים העליונים הולכים ונעשים כהים וחלשים, והיה מקום לחשוב ע"ד כביתה הכללית של הנשמה, במורד הגדול הזה, של חלישות אחרי חלישות, ההולך ומתוסף בה ע"פ ההדרגות של ירידותיה, - בכל זאת כח אלהי עליון, אור חסד ורחמים הרבים, הולך ומופיע ושומר את הנשמה העליונה מכבוי אורה, גם בהיותה צריכה לרדת לעומק התחתית ולמצב היותר כהה שבקרב האדם, הנתון בשפלות חמריותו. והאפן השני של השמירה היא שמירת הטוהר כמו שהתחלנו לומר את הכרתנו הקדושה, הבאה אלינו מיסוד אור הקודש העליון, המאיר בנשמתנו פנימה, בכל עזוז פאר קדשו, "אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא". וטהרה זו נשמרת היא ביסודה העצמי של הנשמה, גם בכל ירידותינו, ובכל התפלשותה בכל המעמקים, שבקרב כליות ולב, שבכל עקיבותיהם, בכל זאת הרי הנשמה עצמה נשמרת ועומדת בקדושת טהרתה גם בכל מדרגותית היותר דלות ויותר ירודות, בכל חדרי חדרים היותר אפלים של החיים. כי רק אתה אל עליון, עושה נפלאות, אתה יכול לעשות את הגבורה הנפלאה הזאת, להיות שומר את אור הטוהר של הנשמה, גם בקרבי, ואתה משמרה בקרבי.

ואתה עתיד לטלה ממני

השמירה הזאת בעצמה, ותנאיה האיתנים, הערוכים בחסדי אל ורחמיו הגדולים, היא היא הגורמת, שלא לעדי עד תעזב הנשמה הטהורה בתוך מעבי הגויה, הירודה אשר נפלה ממכון טהרתה, והמון כחות, רוחות, נטיות עכורות, שתו בקרבה רק לזמן מוגבל, שתעשה את מלאכתה בגויה, ובתחום המקיף שלה, תתעכב הנשמה בקרבה, במדה ובמשקל של זהירות עליונה וקצב מוקצב, ואח"כ אתה עתיד לטלה ממני, להשיב אותה, עם כל הרכוש הגדול אשר רכשה לה דוקא מתוך המורד, מתוך המעמקים, אל האלהים אשר נתנה. אבל הנטילה הזאת הרי היא נטילה של אהבה, הבאה בעקב השמירה הקדושה בגדרה השני

האיכותי, שמירת הטוהר.

ולהחזירה בי לעתיד לבוא

רק כל זמן שהרשעה, הכיעור, ההירוס והטומאה, שולטים בעולם בכלל, מוכרח קצב להנתן להקשר של הנשמה בגויה. אבל הנטילה הזאת הפסקה ארעית היא, עד אשר יתכונן העולם, יזדככו כל החמרים וכל הכחות השייכים להגויה, יעמד היש על צביונו הטהור בכללו, יצא מידי המארה והירידה החשכה שלו. אז גם הגויה וכל חלקיה, כל האני כולו של האדם בכל פרטי פרטיו, מראשית הויתו הרוחנית עד תכלית מהותו החמרית, הכל יתעלה, הכל יתעדן, יטהר ויזוכך. ואז הנשמה בהדר גאונה, בהופעת חסד עליון, תשוב להופיע בתוך אותה הגויה, המוחזרת להבנות בכליל יפיה, ברוממות טהרתה וזוך פארה, ואתה עתיד ג״כ להחזירה בי לעתיד לבא.

כל זמן שהנשמה בקרבי, מודה אני לפניך ד׳ אלהי ואלהי אבותי

הנשמה מכירה את אוצר הטוב והחסד, אשר ממנו לה כל אשרה וטובה, כל משוש תענוגיה האלהיים, ממקור כל עדן ועונג. והיא ממלאה רגשי הודאה את המהותיות כולה של האדם, השואב בכל הויתו את עדנו ממקור נשמתו, שהיא הולכת ומשתלמת, הולכת ומשתלשלת מדור לדור, ומפני התכונה האלהית, החצובה בנשמה מימות עולם מדורות קדומים, המשפיעה בטובה חיים קדושים ואורה עליונה על המציאות הנשמתית של ההוה, בפרטיות מהותו. והנשמה כל זמן שהיא בקרבי, בקרב הגוף וכל כחותיו, הרי היא פוקחת את העין החמרית, עם כל הכחות החיוניים הנפשיים שלה להציץ ברב הטוב והאושר, הגנוז באוצר הטוב, של חיי האצילות העליונים, והיא גורמת, שהמהות כולה של האדם מתיחסת לאלהי אמת, בכל יחסות מציאותו, עד כדי הקריאה התמימה של הבטוי: אלהי. והיא עולה במעלותיה, מצרפת את אורות ההוים אל האורות ששטפו ועברו מחיי הקודש של האבות, אשר הנחילו לבניהם מורשת הקודש של האצלת זיו הנשמה, ברום פארה. וההודאה הזאת המפכה ממקורה של הנשמה שוטפת והולכת, בכל השטף הזמני שהוא ג״כ שוטף ועובר, והיא מתגברת ועולה, מתוך המצר, שהנשמה נתונה בו ע״י קישורה בקרבי איש, נתון בתנאי חיים חמריים, מוגבלים ועלולים לכל השפלה, ואור הנשמה האלהית הוא הוא אשר מאיר את כל המאפלים, ומרבה נהורים גם במעמקים. ומזה מתמלא רגש ההודאה בכל קדושת ערכו: מודה אני לפניך ד׳ אלהי ואלהי אבותי.

רבון כל המעשים

ע״פ מאורה של הנשמה, המפלשת בכל חגוי הגוף וכל חלקי החיים לפרטיהם ומפעליהם, מתפשט אור גדול על כל המעשים כולם, מרום המעלה שלהם עד תחתית השפל שבהם. והחשבון הברור יוצא, שכולם לטובה נעשו, לכולם אושר רב צפון בהויתם, וכי העין הטובה של רבון כל המעשים הרי היא אוחזת בכל פרטי המעשים, שכולם ממנו נעשו ונעשים ויעשו, והכל לטובה השלמה, הראויה להפגש בתכונת הודאה עמוקה, המרחיבה את הלב ומשמחת את החיים. על כן התודה הפנימית שברגש הבלתי פוסק, שבא מכח הארתה של הנשמה, היא מקושרת בהכרה הברורה, של התואר העליון ליוצר הנשמה בתור רבון כל המעשים.

אדון כל הנשמות

כשם שמתוך ההארה הנשמתית אנו מכירים את צד הטוב והאושר של כל המעשים, כמו כן אנו מכירים מתוך עצמותה של הנשמה, מתוך גדולת שאיפותיה, מתוך זהרי אורה ועדינות חפציה ומאוייה העליונים, שהטוב הנכסף העתיד והעומד להופיע, אין קץ ליתרונו, ועלויו הוא עומד להיות מתגבר ועולה מפני שעל גבי הגובה של הנשמות כולן, עם כל מקוריות קדשן, אדון כל מופיע בהדר גאון עוזו, וחסד עליון בוקע וחודר חדשים לבקרים בהמון גלי טובו. כי גבוה עליהם הלא הוא אדון כל הנשמות.

באי״י המחזיר נשמות לפגרים מתים

מתוך הטהרה של הנשמה האצילית אנחנו יודעים את אל-מותה ונצחיותה. מתוך הידיעה, שנתינת הנשמת בקרב האני האישי של האדם, כמו שהוא קשור בחומר, הוא מידי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות מתוך הקשר, שכל המעשים כולם, מרום המעלה שלהם עד המדרגה היותר שפלה שלהם, הם כולם יוצאים מידי יוצר כל, אשר עשה עושה ויעשה את כולם, - אנו מכירים, שהמפעל הגדול של נתינת הנשמה בגויה, איננו ראוי להיות מפעל שאיננו ראוי לקיום והתמדה נצחית, כי אם מצד אותו המורד שירדה לה הגויה וכל כחותיה, עד אשר לא תוכל להמשיך לנצח את משמרת הטהרה של הנשמה. וכאשר מידי אדון כל המעשים יתכונן העולם ברום טהרתו, אז כל מפעל נכבד ישוב להבנות כמאז, והגויות, אשר נשבתו רק מעבודת החיים, כהוראת פגר שהוא ענין בטול עבודה, הנה הבטול הזה נמשך מסלוקה של הנשמה, מפני הכיעור הדבק בגויה, שלא עצרה כח להמשיך את סדר זיוה והדרה. אבל המעשים כולם לא לעד יהיו בשברונם, ובעת בא בנינם ההדור לשוב ולהבנות, יבנה ג״כ היכלה של הנשמה כימי עולם, ואור הנשמה יחזור להופיע בהדרה במעונה החמרי, שיזוכך ויטהר מכל חלאתו. וכשם שהשינה, שהיא אחד מששים במיתה, באה מתוך הכשלון הגופני, שאין הנשמה יכולה להמשיך את מפעליה בכלי החומר כ״א אחר שיבא הגוף לידי בטול ושביתה, הגורמת לו אחר כך תוספת כח וחיזוק, כחזון השינה והיקיצה, כמו כן יבא גם החזון הגדול שאחרי המנוחה והשביתה המוחלטה של החומר, אחרי השנויים הרבים שיעשו בו בכל חלקיו וכחותיו, הנה כולו הוא נתון ברשותו היחיד של רבון כל המעשים אדון כל הנשמות, ובגמר הטהרה והזכוך הכללי והפרטי, אז בגויה מזוככה מלאת אורה וטהרה, יוחזר זיו הנשמה, בכל מילואו והדרו, ובלב מלא גיל וחדות קודש הננו מברכים בכל בוקר בשוב אלינו נשמת חיינו, אחרי המיתה החלקית של השינה, שהיא עדה נאמנה על השיבה שלה גם אחרי המיתה הגדולה, של נטילת הנשמה, על ידי יוצרה מחוללה ונותנה: באי״י המחזיר נשמות לפגרים מתים.

באי״י, אא״ה, הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה

תתגדל בקרבנו הנשמה, יתרחב אור החיים שבקרבנו, בהיותנו יודעים, שכל היקום כולו וחייו המלאים הנם חטיבה אחת, שההשלמה המגמתית באה מקבוץ כל חלקיו יחד. האדם היולד לעמל, וזמני חייו המתחלפים בין מנוחת הלילה ליגיעת היום, והשכוי מעורר השחר, שלו יש בינה טבעית לעמוד על המבחן להבחין בין יום ובין לילה, באמת בריאה אחת היא, רוח אחד הולך ומאחד את נפש האדם ואת נפש כל החיה כולה, באפנים גלויים ובאפנים סתומים, ובזמן שהאדם מתעלה, חס על ימיו, וממלא את תפקידו העליון, הרי כל הזמנים וכל הברואים מתעלים על ידו. וחזון כללי זה מתגלה הוא לנו, ע״י היחש של הבריה הזאת, השכוי, הקורא בקול להקיץ נרדמים. במילוי תפקידו, לפני יצירתם של כל הכלים המעוררים למיניהם, אות הוא על השלמת תפקיד החיים ברוחניותם המתמלא מהמון היצורים, אשר כולם יחד עומדים להוציא אל הפעל את הדרתה של נשמת האדם העליונה, ההולכת ומתגברת עם ימי החיים וחליפות הזמנים, הימים והלילות, עם חלוקי תפקידיהם. והננו מברכים ע״ז בלב מלא רגשי קודש, לד׳

הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה.

בא"י, אמ"ה, שלא עשני גוי

"ישראל עלה במחשבה תחילה". וראשית המחשבה היא כל היש במציאות העליונה הכוללת את הכלל כולו בהויתו היותר טהורה ויותר אצילית.והמדרגה הזאת, שאין מבלעדה במציאותה התהוות במהותיותה העצמית, היא עומדת למעלה מכל ברכה ותהילה, מכל הלל והודאה, ואי אפשר לבטא את הכרתה של טובה עליונה זו בשום רעיון ומחשבה, וק"ו בשום בטוי ומלול. אמנם מה שיש מקום להנחה דבורית הוא בדבר הירידה של המדרגות, מרום הגובה והטוהר עד לידי ההשפלה של משפחות האדמה, שלא פגעה ירידה זו בי ולא עשני גוי. ע"ז מלא פי תהילתך: בא"י, אמ"ה, שלא עשני גוי.

בא"י, אמ"ה, שלא עשני עבד

כשם שגדולה היא ההודאה, על אשר לא נתתני להיות יוצא מחוץ לאותו החוג הקדוש, של אור ישראל ותפארת הדרת קדשו במעמקי נשמתי, ככה גדולה היא ההודאה על אשר נתת לי נשמה עצמית, נשמה תכליתית שחפצה החפשי נתון בידה, שהיא עצמה יש לה מטרה בחיים ובמציאות, שהיא נשמת החופש והחירות המפעמת בי בקדושתה, ולא נשפלתי להיות נוצר בתכונה של עבדות, שאין לה חיים עצמיים ורצון מקורי, ולא נוצרה כי אם להיות לכלי שמוש להכשיר על ידה את הרצון העצמי הקדוש והנשגב שבנשמת החפש הטהורה. וע"כ רבה תהלתי לאלהי חסדי: שלא עשני עבד.

בא"י, אמ"ה, שלא עשני אשה

הנשמות בגורל חייהן, מחולקות הן לפועלות ולנפעלות, לרושמות את החיים ואת הויתם בכל מכמניהם, ולנרשמות מהם. וזהו ההבדל העצמי, שיש בין נפש האיש, הפועל, החוקק, הכובש והמדביר, ובין נפש האשה, הנרשמת, הנפעלת, הנחקקת והנכבשת והמתדברת, בהנהגתו של האיש. וכמה מדות עליונות וטובות, וכמה אושר ומרחב יש בחלק הטוב הזה, של היות הנשמה נשמת איש פועל, יוצר, מחדש ומרחיב פעלים והגיונים, שאיפות ומעשים, ע"פ עצמיותו הפנימית במערכי קדושתו, הנעלה מנפש האשה, הנחשבת כחומר לגבי צורה, לעומת נשמת האיש הצורתית, ורבה היא ההודאה המחויבת ליוצר הנשמה, מכל איש ואיש, שלא עשני אשה.

נשים אומרות: בא"י, אמ"ה, שעשני כרצונו

עם כל היתרון של האיש הפועל והרושם את רשמי השפעתו ומפעלותיו בחיים ובעולם, הנה יש לעומת זה ג"כ יתרון להאשה הנפעלת, שהיא עשויה בתכונה כזאת של קבלת רשמים, בזה שהפעולות והתעוררות המעשה העצמיות ירשם האדם על ידן בצמצום של כחו החמרי והרוחני, ויוכל לפעמים לסור ע"ז מהמגמה האלהית העליונה, מה שא"כ התכונה הנפעלת של האשה כשהיא ישרה, היא עלולה להרשם ולהפעל מתכונת השפע של המעשה אשר עשה האלהים, מהתכונה הישרה, כאשר עשה את האדם ואת העולם, את התכן החמרי והרוחני שבהויה, ישר מכוון לרצונו העליון הפשוט והישר, וע"כ מברכת היא האשה בהודאה על חלקה הטוב: שעשני כרצונו.

בא״י, אמ״ה, פוקח עורים

כל סדר הברכות הללו הולך הוא ומפרט את ההודאה של החזרת הנשמה אל קרבנו ע״י היקיצה, בחמלת מלך חי וקים, אדון כל הנשמות, המבוטאת מכבר בכללותה בברכת אלהי נשמה. והננו מתחילים, אחרי ההודאות המפורטות שבדרך השלילה, על אשר לא ירדה נשמתנו ביסודה מרום מעלתה, שהיא עומדת עליה, והננו באים לידי ההודאה המפורטת החיובית, להודות על ההארה הפרטית של אור הנשמת החוזרת אלינו. והננו מקדימים את יחוסנו אל העולם כולו, ביחס להחוש הכללי חוש הראיה, הנותן לנו אותו הרגש הנעים והמרהיב, הממלא את נפשנו עז וחדות ד׳, ממחזה התבל וכל היקום, אשר נעלמו מאתנו כליל ע״י תגרת יד השינה, אשר עשתה אותנו כעורים, והננו מודים לד׳ חסדו בברכת פוקח עורים.

בא״י, אמ״ה, מלביש ערומים

העירום שהוא מרשם בנו רשם של גנאי והעדר הכבוד, המנגד לתפארת האדם, הננו מוכרחים להתגונן נגדו בלבושינו. וההכרח המוסרי הזה, אשר נטע בקרבנו יוצר האדם, אחרי שכבר נקבע המושג, שהעירום הוא דבר ששולל את הכבוד, זה ההכרח בעצמו מתת אלהים הוא, המעיד על זיו הנשמה, האצולה מזוהר כבוד של מעלה, החיה בקרבנו וחופפת עלינו. והנה תוכן הברכה הזאת כפול הוא: הודאה על החוש הנפשי העדין שלנו, שנטע ד׳ בקרבנו, שהננו על ידו מתלבשים מלבושי כבוד, ועל ההזמנה החמרית המציאותית, שממציא יוצר כל ב״ה בחסדו, לבריותיו האנושיות, את הבגדים לכסות את מערומיהם. בשני הדרכים הללו ביחד, דרך הנטיה הרוחנית זדרך ההזדמנות החמרית, פועל צור עולמים, מחיה חיים ב״ה, את פעולת חסדו הגדול, שאנו מברכים עליה: מלביש ערומים.

בא״י, אמ״ה, מתיר אסורים

התשוקה החיונית של הנפש שהיא להיות חפשית בתנועתה, בתנועה החמרית ובתנועה הרוחנית, תשוקת ההתעלות והחדוש, הטבועה בקרב כל יצור, מידי יוצר וצר צורה, שאומר הוא תמיד לכל בריותיו עלו והצליחו, הוסיפו אומץ והרבו אור, היא הדוחפת אותם לתנועה. בהתמעטות האור של החיוניות, בחולשת הרוח הנפשי, המאסרים מתגברים ותשוקת החיים וההתעלות אסורה היא בכבלי החומרהמגושם, המעכב בעד חופשהעליה וההתרוממות. אמנם באים עכובים ומאסרים כאלה לפעמים, בחיים ובמציאות, כדי להנעים אח״כ יותר את חיי התנועה, להכיר את יתרון האור מתוך החושך, ואת סגולת החפש וברכת התנועה, מתוך המאסרים. וברעיון משמח, מלא תהלות מחיה כל בחסדו, הננו מברכים את הברכה הזאת: מתיר אסורים.

בא״י, אמ״ה, זוקף כפופים

שעור הקומה, בין הקומה החמרית, בין הקומה הרוחנית, יש בה שני אפנים של התגלות: כפיפה וזקיפה. הכפיפה היא מכווצת בתוכה את המהותיות, מונעת את התגלותה, אע״פ שהיא נמצאה בעינה בצביונה וערכה. תכונה זו היא מעוטת האורה, אבל עלולה היא לשימור מכל פגע, שיוכל להזדמן בתכונת הזקיפה. רוכשת לה הנפש והגויה ע״י תכונת הכפיפה סגולות של הגנה ואסיפת כח לעתיד, אבל המגמה ההויתית לא תוכל להיות הכפיפה כי אם הזקיפה, התמתחות הכחות והארכת החלקים והכחות החיוניים כולם, להגלות בכל מלא מדתם. ואחרי אשר כפפה אותנו השינה לשם מטרת ההגנה והרכישה לקראת עמל החיים בחומר וברוח, והנה בא תור היקיצה והגלות אור הנשמה, והננו מוצאים את עצמנו זקופים, בכל

מלא שעור הקומה, החמרי והרוחני, ע״פ אותה המדה המתאימה לחיים אדירים, קדושים וטהורים, הננו מברכים לצור מעודדנו: ברוך זוקף כפופים.

בא״י, אמ״ה, רוקע הארץ על המים

ההתפשטות של המים בתכונתם הנזילית, היא פועלת על הצד של ההרחבה, שאנו צריכים לו במפעלינו החמריים והרוחניים. ולעומת זה הצד המצמצם והמגבש של הארץ, ביבשותה ויצוקתה בתור מוצק, הוא פועל על הצד הרכוזי שבחיינו. שניהם הם צריכים יחד לסמן את שלמותם של מפעלי החיים בכל צדדיהם. הארץ המרוקעת על המים פועלת את שני ההפכים הללו, ששניהם הם מיסדים את בנין החיים: נטית הנזילה וההתפשטות מצד המים, שהיא כיסוד להארץ, המרוקעת עליה, ופועלת בה, ונטית הרכוז והגבישות מצד הארץ, היבשה והמוצקה. עם זה בולט כאן אור החסד, והכונה העליונה להעמיד את היצורים חיי היבשה, והנעלה שבהם הוא האדם, על מכונו, בהכנת הבסיס של עמדתו, מעל אותו החומר הגדול, המשתרע במרחב כל כך, והמוקדם בסדר היצירה, הוא המים, שאין בהם מצד תכונתם אפשרות לקיומו. הבליטה הזאת היא נראית, בהתגלותה של היבשה, ותכונת ריקועה, ״שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו״ (ר״ה ל״א).

בא״י, אמ״ה, שעשה לי כל צרכי

כשהאדם מרגיש את עצמו עומד במהותו, בחייו, יודע הוא ברור, שכל מה שהוא צריך לטובתו עשה לו השם יתברך מחיה החיים, יוצרם ומכלכלם. אין הבדל כלל בין החסרונות ובין היתרונות, כולם הם צרכיו של אדם, וכל הדרוש לו באמת למגמת תכלית טובתו האמתית נעשה ונשלם בחמלת אב הרחמים. עקר ההכרה של הודאת הטובה במלוי ספק החיים הוא, שאנו יודעים שכל צרכינו עשויים הם, מצויים במציאות, וע״פ ההטבה של המעשים והתעלות המוסר והקדושה יהיו ג״כ מצויים לנו ומוגעים לידינו באפן מספיק וקל, כי רק ע״י מה שהרעותי את מעשי קפחתי את פרנסתי (קדושין פ״ב). ואז ע״פ התקון המוסרי שיש ע״י המחסור ושבט העוני, ה״ז ג״כ בכלל מילוי הצרכים. אבל על כל אלה מאיר הרעיון, שהתודה היוצאת מקרב הנשמה היא על העשר הגדול, שברחמי היוצר וחמלתו על יצור, שבמציאית ההכנה שבבריאה כבר הכין ועשה כל מה שאנחנו צריכים לו, בין בענינים הנוגעים להשלמה החמרית שלנו בין בענינים הנוגעים להשלמתנו הרוחנית, ע״פ אותה המדה העליונה, הידועה לחכמה הטהורה, המתגלה בחסד עליון בהנהגת היצור כולו, שכל יחיד מישראל מברך ע״ז בלב נבון: שעשה לי כל צרכי.

בא״י, אמ״ה, המכין מצעדי גבר

נפלאים הם צעדי האדם, פלאי פלאים ישנם במשקל המכוון, שהאדם זקוף הקומה, העומד על בסיס צר ככפות רגליו, יוכל עוד להתנועע חליפות במהירות ככה נפלאה, ולא יפול לארץ, רק השווי הנפלא של המשקל, והכח החיוני הפועל בחכמת אלהים נפלאה בשיטת העצבים, העורקים, המיתרים והגידים, המתיחסים לכל אברי התנועה, הלוקחים חלק במהלך האדם, זהו היסוד המכין את המצעדים ביושר הלוכם. המבנה הזה, המלא צדקת מאזנים ושיווי נפלא בחומר האדם, בודאי מושפע הוא וגם משפיע, על התכונה הנפשית של האדם, המלאה כחות הפכיים ומתנגדים, ותעודתה הנכונה היא לשקול את מהלכיה, להעמידם על בסים השווי הצדק והיושר, ואז יאיר אור החיים העדינים בנפש האנושית והחכמה, והאושר הרוחני, תקון המדות ותקון המעשים, תקון הדעות ותקון הרגשות, במדה נכונה, יבאו עמהם, להוליך את

האדם בדרך ישרה במהלך חייו בכלל. ועל כל המובנים הללו, בשכלולם ואחודם, הננו מברכים בשמחת נפש למכין מצעדי גבר.

בא"י, א"ה, אוזר ישראל בגבורה

גבורה מיוחדת היא גבורתם של ישראל, גבורה המצטינת לא בכבושים שמכבשים את אחרים, מכניעים אותם או מאבדים אותם, אלא גבורה שבעקרה היא קשורה בכבוש שהאדם כובש את עצמו, גבורת הנשמה האלהית, הרוח האצילי של האדם, שמכבש את הגוף הבהמי ואת תאותיו הגסות והסוערות, גבורת ארך אפים הטוב מגבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר. זאת היא הגבורה האזורה לישראל, הנאותה ליסוד המוסר הטהור והרמת ערכו של האדם ביתרונו מן הבהמה, הראויה להאמר בעקרה כד שרי המייניה, בחזוק המתנים בכלל להיות יותר חמוש במלא הכח, ולהבדיל עם זה בין החלק השפל של הגויה-לחלקה העליון שיהיו הכחות, המטים את האדם לצדו הבהמי, מושפעים להיות טהורים ומשועבדים לגבורת הלב, המתמלא עז טוהר ורגש מלא קודש, בשאיפה עליונה לגבורה של מעלה. על חלק טוב זה, המיוחד לכללות האומה, ביסוד גזע קדושת נשמתה, המאירה לכל אחד מאישיה בהדרת כבודה, הננו מברכים לאוזר ישראל בגבורה.

בא"י, א"ה, עוטר ישראל בתפארה

התפארת העליונה היא תפארת הרוח העליון, שלאור השכל האלהי, הכשרת רוח הקודש של אומה קדושה זו, שהיא כולה שקויה בטללי אורות של קדושת הנבואה, המושרשת בסגולתה, בשכלה הבהיר המלא ברוחה העצמי, המאיר את דרכה, לדעת באפיה הפנימי ידיעה עצמית מקורית את ד' אל אמת, עד כדי נשיאת דגל קודש זה, שהוא תפארת כל ההויה כולה, ברמה לעיני כל אפסי ארץ. זאת היא עטרת התפארת המיוחדה לישראל, נתונה בטבע המקודש של ברכת ד' החופפת על ראשינו, שבשביל כך יש מקום לכסוי הראש בתכונת המוסר הקדוש של ישראל, להורות על אצילות מיוחדת, השרויה בשכל הישראלי בפנימיותו, העודף ביתרונו על השכל הטבעי, אשר לכל אדם באשר הוא אדם, בעל שכל הגיוני לבדו, שאין בו אותו הפאר העליון, המצטין בתפארת ישראל, "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו", שזהו הודנו והדרת כבודנו, שאנו מברכים עליהם: עוטר ישראל בתפארה.

בא"י, א"ה, הנותן ליעף כח

נפלא הוא הכח הנפשי, הנתון בתוכיותה של הנשמה, המנצח על תכונת החיים ומפלס את דרכי ההנהגה של מלאכת האדם בכל משטריו ותוכן עלילותיו. גם כשהחולשה גוברת, כשהכחות הטבעיים, ע"פ תכונתם הגופנית, מגיעים לידי משבר, ע"י המכשולים הרבים העומדים נגדם, גם כשהמכשירים את הכחות הגופניים למפעלם המלא מוצאים כ"כ הרבה מניעות ועכובים, גם אז מופיע הוא, בחסד אל גבור תמים דעים, זרם חיים רוחניים מהמקור העליון של הנשמה, המחדש רוח גבורה ונותן כח חדש לעמל החיים ולמפעלותיהם המגמתיות. וזהו הכח האלהי הנתון במתנת שדי, מידי אדון כל הנשמות, ליצוריו החוסים בצל כנפיו, לעמוד להם בעת כלות כחם. "ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבל". ועל פליאת המעין הזה, המפכה ועולה להזרים חיים ועצמה, גם בעת אשר הכח החמרי כבר בא עד הגבול של החלישות והעיפות, אנו מברכים: הנותן ליעף כח.

בא"י, אמ"ה, המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי

ההכרח של השינה בא בתכונה כפולה. העיפות הנפשית, אחרי אשר מלאה חקה בעמלה החיוני, לקבל רשמים מכל הסביבה, לעבדם עבוד רוחני, ולהביאם לאוצרה הרוחני פנימה, זאת היא הגורמת לדרוש בחזקה מנוחה נפשית פנימית, להעתק מן העולם הסובב ומכל רשמיו המרעישים בחקיקתם. זאת היא הפעולה הנפשית של השינה, הבאה בעקרה ביחש להעינים, הכלי המקשר את הנפש אל כל העולם החי והרוגש אשר מסביב לו. זאת היא השינה העמוקה, הבאה מתוך תביעתה של המרגעה הנפשית. אבל עם זה מתחברת היא התביעה של התנומה, הבאת בעקב הלאות של הכח החמרי, הניכרת על האברים החיצונים, שהמקום היותר מסוים וקודם לכל האברים להיות מורגש בהם הכרח דרישה זו הם העפעפים, בתור כלים להאבר הפלאי, ראי הנשמה, העין, שעליהם שוכנת היא התנומה הקלה והחיצונה. שתי אלה יחד הן המפריעות את המשכתן של פעולות החיים הערים והרעננים, בצד הרוחני והחמרי גם יחד. הרוח המתאזר חיל ע"י מנוחת השינה וכלי הבשר המתכוננים להיות כלים מכשירי המפעלים הנכבדים לתעודת החיים, שניהם יחד מוצאים את מטרתם בברכת ד' ע"י המנוחה המבורכה של השינה, שהאדם מתחדש ע"י כבריה חדשה בכחותיו הרוחניים והחמריים. והננו מברכים ע"ז: המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי.

ויהי רצון מלפניך ד' אל"א אבותינו, שתרגילנו בתורתך, ודבקנו במצותיך

אחרי שבאה ההודאה על חדוש החיים, הפנימיים הנפשיים, והחצוניים הגופניים, ע"י העברת השינה מעינינו והתנומה מעפעפינו, הננו שבים להתפלל לד' אלהינו, המשפיע עלינו את קדושתו כפי המדה של הטהרה הקדושה והדבקות שלנו עמו יתברך, ויותר מזה מה שהוא יותר פנימי בסדרי הקדושה, המושפעים בנפשותינו, מצד קדושת האבות, שבשביל כך אנחנו קוראים אותו ב"ה בשם: אלהי אבותינו, שיהיה כח החיים הפנימי, המתחדש בנו לפעולותינו החיוניות, במשך זמן היקיצה והמפעל בחיים, מתאים אל מגמתו העליונה ע"י נטית הקודש. שתרגילנו בתורתך. החיים הנפשיים הפנימיים הם הולכים ומפכים בזרמיהם, באדם פנימה, במהירות והטבעה עמוקה, שרק ע"י ההרגל של הופעתה של תורה בתוכיות החיים, ישובו החיים להיות זורמים בטבעם ע"פ קדושתה של תורה, והעברת השינה הפנימית מהעינים תהפך לברכה ולחיים נצחיים לאדם, והמפעלים החיצונים של האברים, העומדים כבר הכן להכשרת פעולותיהם ע"י העברת התנומה מהעפעפים, יהיה הכח המנצח עליהם ע"י אברי הגויה כולה מקודש ומטוהר, ע"י מה שתדבקנו במצותיך המעשיות בכל מפעלי אברינו כולם, בכל מערכות חייתם, ותהיינה התורה הפנימית והתגלויות המצות החיצוניות, קשורות בקשר הקודש בקרבנו, לעומת החיים הפנימיים והחיצוניים המתחדשים בקרבנו ע"י המרגוע של מנוחת השינה, שעברה עלינו בברכה לחדוש העז והאומץ, הנפשי והגופני, במלואם השלם.

ואל תביאנו לא ליד חטא, ולא ליד עברה ועון

שלש בחינות בשמירת האדם ממכשול. יש מכשול, שבא מפני חסרון מוסרי בטבע הנפש ותכונת המדות, הנוטות לאיזה כיעור וקלקול, שזהו הענין של חטא, שהוא מצין תכן של חסרון. ויש שהאדם איננו כ"כ בעל חסרון בטבע מדותיו, אבל לא נקלטה יפה בנפשו חובת השמירה של חק ומשפט כתוב, של שמירת התורה והמצוה, שהעברינות בעצמה, אע"פ שאין בה מצד עצמה פחיתות מדה טבעית, היא הקלקול היותר גדול במהלך חיי האדם. תכונת העברינות הזאת, שלעבור על דין ומשפט שבתורה הוא ענין אפשרי לה, זהו בכלל עבירה. ויש שהאדם איננו עבריני בטבעו, ולא נקל הוא בעיניו לעבור על חק ודין תורה, אבל יש בו לפעמים

איזו נטיה מיוחדת לאחת מהתאוות, שאין פחיתות המדות כ״כ ניכרת בהן, אבל העיוות ביחש לקדושת התורה הוא גדול עי״ז, וזהו בכלל עון. כדי להנצל משלשת הפגמים הללו, פגם התכונה הנפשית, ופגם חלישות הקשר עם החוק, ופגם הנטיה המיוחדת לעיוות דרך הישרה באיזה פרט מיוחד, הננו מבקשים ואל תביאנו לא לידי חטא, על הראשונה, ולא לידי עבירה, על השניה, ועון, על השלישית.

ולא ליידי נסיון

יש שהאדם כבר כבש לו את דרכו בחיים, והולך הוא לתומו ע״פ כל אותו המצב שהוא נתון בו, כבש כבר את המכשולים הטבעיים שבתכונותיו הנפשיות, עמד כבר נגד כל המפריעים הסובבים אותו בחברה, העמיד כבר את נקודת רצונו להשכיל ולהיטיב, אך לפעמים פתאום הוא מוצא את עצמו במצב חדש, בסביבה חדשה, בעולם חדש, נשטף מזרמים חדשים המתיצבים לעומתו, מה שלא עלו כלל על לבו שהם יבאו כנגדו. זהו תכן הנסיון, שצריכים אז לחדש את כל מעמד החיים הרוחניים, ולהתאזר בגבורה חדשה מקורית ממבוע הנשמה, להיות נשאר עומד בקדושתו ומלא צביון תומתו. וזאת היא הבקשה שאנו מבקשים, שלא יביאנו ד׳ לידי נסיון, שלא תבא לידינו הפתעה חדשה בארחות חיינו, שלא יהיה לנו זמן ואפשרות להסתגל אליה ולכבוש לנו את מסלתה, באפן שנוכל ללכת בארח ישר ותמים, העולה למעלה כרצון ד׳ בשמירתו דרך תורתו ומצותיו אשר צוה אותנו לטוב לנו כל הימים.

ולא ליידי בזיון

הכבוד הוא המעמיד את החיים הרוחניים של האדם בצביונם. גדול כבוד הבריות מצד עצמו, מצד שהוא מורה על יתרון נשמת האדם, שהכבוד הוא מחובר עמה. ועל כן כל בזיון שמזדמן להאדם יש בו משום הורדת ערכו האנושי בכלל, וגורם הוא עי״ז גם השפלה כללית בערכי חייו הרוחניים כולם. על כן גדולה הבקשה, שלא יביאנו ד׳ לידי בזיון.

ואל תשלט בנו יצר הרע

אע״פ שהבחירה היא נתונה לאדם, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, בכ״ז ישנם הרבה אפנים יוצאים מכלל הבחירה, ע״פ דרכי ד׳ העליונים. לפעמים בדרך עונש, שהבחירה נטלת מן האדם, כענין חזוק לב פרעה וכיו״ב, כשיטת הרמב״ם הידועה בה׳ תשובה. ויש לפעמים, שאיזה דבר גדול צריך לצאת לאור עולם ע״י השלטת יצה״ר על האדם, כענין ל״ה ישראל ולא דוד ראויים לאותו מעשה, אלא כדי להורות תשובה, כמבואר בפ״ק דע״ז. ועל כל אלה הננו מתפללים שיצילנו ד׳ ממאורעות כאלה, ושנהיה תמיד מתנהלים בדרך הישרה והרצויה, הרחוקה מדרכי הרשעה. ואל תשלט בנו יצה״ר, משום טעם ועילה שבעולם.

והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע

ישנם אנשים רעים מצד עצמם, שפגיעתם קשה תמיד לכל בכל האפנים, והם בכלל אדם רע. אמנם ישנם, אנשים אחרים שהם בכלל טובים, אבל לפעמים יש שהצירוף שלהם עם איזה אדם מיוחד, שאע״פ שהוא ג״כ איננו רע מצד עצמו, מעורר בם ענינים של תכונות רעות. והרע הזה אינו בא כ״א בבחינת הצירוף של אלו השנים יחדיו, שהדבר הזה הוא מסודות תכונות הנפשות ביחסיותן. ע״כ הבקשה היא מכוונת, שיצילנו מאדם הרע בהחלט בכל אפני צירופיו, ועוד יותר מזה גם מאדם שהוא טוב מצד עצמו, אלא שיוכל להיות

שביחס אלינו יהיה בגדר רע, שאיננו אדם רע אבל יכול להיות בכ״ז בכלל חבר רע, שגם מזה יצילנו ד׳ ברחמיו.

ודבקנו ביצר הטוב, ובמעשים טובים

יש שיצר האדם הוא טוב, ומציר לו תמיד ציורים טובים בדרכי מוסר, ביראה, אהבה, רצון, נדיבות, ענוה ורחמים, וכאלה, אבל הציורים הללו אינם דבקים בו, אלא שהם כמו ציורים עוברים, חולפים ושוטפים. ואז לא יתעצמו אלה הדברים הטובים בנפש האדם, ולא יבא על ידם למגמתו העליונה במוסר ובקדושה. ע״כ אנחנו מבקשים, שידבקנו ד׳ ביצר הטוב, והמחשבות הטובות והציורים הטובים יהיו תמיד עצם מעצמות הנפש שלנו, בעצמיות התוכיות והפנימיות שלה. כמו כן הוא לענין המעשים הטובים. כי יש אדם, שעושה מעשים טובים, אבל אין העשיה הזאת באה מתוך עצמותה של הדבקות הנפשית במעשים הטובים הללו, אלא שהוא נוטה לעשות מעשים טובים על ידי ההזדמנות, שהם מזדמנים לידו, באופן כזה אין המעשים הטובים נלקחים מעצמות רוחו ואינם יכולים להתעלות כ״כ במעלה העליונה של קדושת נשמתו. וע״ז אנחנו מבקשים שידבקנו ד׳ במעשים טובים, שהמעשים הטובים יהיו קשורים ודבוקים בנו, נובעים מעצמות נפשנו ורוחנו, שאז יהיו הם הגורמים היותר גדולים להרבות ע״י עשיתם את האור העליון, האור האלהי, הגנוז בנשמתנו פנימה, שכל המעשים הטובים ממנו הם נלקחים.

וכולל את יצרנו להשתעבד לך

אע״פ שכבר התפללנו, שידבקנו ד׳ ביצר טוב, וא״כ יהיו כל יצרי לבבנו רק טובים ונכוחים, הולכים בדרך הישרה, של הצדק והטוב, של המוסר והיושר, הנה כ״ז עדיין איננו כ״א בגדר הכנה והכשרה לישועת ד׳ האמתית, הצריכה לבא ע״י הקשר הפנימי של נשמתנו עם יוצרה ובוראה ב״ה. שהרי כל הטוב והיושר, הצדק והמשרים, יש להם ערכם הנעלה רק בזמן שכולם הם רק כמו כלים ובסיסים, שעל ידם יתגלה חפץ ד׳ בעולמו ותכלית השגת מילוי רצון ד׳ ע״י האדם ומעשיו הטובים. ע״כ גם היצה״ט יש לו ערכו הנעלה רק כשהוא יהיה נכפף לשעבוד העליון, להפיק רצון ד׳ בחיים ובמציאות. ומבקשים אנו בשביל כך: וכף את יצרנו להשתעבד לך, באופן שכל חמדת החיים, הרוחניים והאציליים, יהיו קשורים ואגודים להפיק על ידם רצון הגבוה של מלך כל עולמים, לעדי עד ימלך.

ותננו היום ובכל יום לחן, ולחסד, ולרחמים, בעיניך ובעיני כל רואינו

עניני הסגולות הטובות והקדושות שאנחנו מבקשים שימצאו בנו, ובסביבה המתיחשת לנו, יש בהם שאנו מבקשים שיהיו בפעל, ויש מהם שאנו מבקשים שיהיו בכח. מה שאנו מבקשים את החן, את החסד ואת הרחמים היום, היינו שבפעל תהיינה המדות הללו מתעוררות ובאות לידי גילוין הטוב ביחוסינו, בין בגילוי ההנהגה האלהית הנפגשת בנו, שהן הן עיני ד׳, בין מצד בני אדם הקרובים אלינו בהתגלות יחוסיהם לנו, שזהו בכלל ״בעיניך ובעיני כל רואינו״. ומה שנוגע להכח הטמיר של הסגולות היקרות הללו, הוא מה שאנו מתפללים ג״כ היום, שכה יהיה בכל יום מהימים העתידים, הקרובים והרחוקים, יתן ד׳ אותנו לחן, כלומר שמציאותנו תעורר, רגשי כבוד, גדולה ותפארת, בכל הנפגש עמנו ובכל סביבתנו כולה. החן הוא הגודל והפאר הנפשי, המתגדל ע״י הכרה לטובה, שהאדם מכיר איזה חזון, איזו מציאות, אע״פ שהרושם הזה, של הגודל והפאר, אין בו כלל משום נטיה מעשית לטובה ממשית ולכבוד להנושא ההוא. החסד, זהו כבר ענין שירושם בנטיה מעשית, להגדיל הטוב של הנושא ההוא בכל מלוי הרצון. והרחמים הוא התכן של

הגברת הרצון, שיש בהחפץ להגשים ולהוציא לאור עולם את כל הטוב האצור בפנימיות נפשו, לטובת הנושא הידוע או הנמצא הידוע. וע"כ אנחנו מבקשים שיתננו ד', בין בפעל, דהיינו היום, בין בכח דהיינו בכל יום, לחן, ולחסד, ולרחמים, בעיניך ד' אלהי כל בשר הנוהג בחסדו כל דור, ובעיני כל רואינו, שיתיחסו אלינו באלה המדות הטובות והרצויות.

ותגמלנו חסדים טובים

ענין גמילות החסדים בא להורות, שאנו מצפים לחסדים, שיש בהם שורש במעשינו, והיא ברכה יסודית, שאע"פ שהננו זקוקים למדת החסד, שבה עולם יבנה, אבל חפצים אנחנו שמעשינו יהיו הגורמים ג"כ למדת החסד שתופיע עלינו. וזהו התואר של גמול המחובר עם החסדים. ובאמת אז כאשר החסדים הם קשורים עם התגמול, אע"פ שהם חסדים, והם עוברים הרבה את המדה המצומצמת של הדין, בכל זאת הם בכלל ההתאמה של מדת הצדק והאמת העליונה, ואז הם טובים מובילים לתכלית השלמות הנצחית הרצויה, מה שא"כ חסדים שאינם מיוחשים כלל להתגמול, הם יכולים להיות לפעמים אינם טובים בתולדות שהם מביאים ובסדרי החיים הבאים על ידם, כי הטובה, השובע והשלוה, הבאה בקשר עם ההכנה לשלמות ולקדושה, היא היא הטובה השלמה, שראשיתה וגם אחריתה היא לברכה. ולטובה שלמה כזאת יכסוף האדם אשר ישרה נפשו בו.

באי"ו, הגומל חסדים טובים לעמו ישראל

החסדים, אשר עם ישראל, העם אשר בחר בו ד' לאור עולם, מקבל מאת ד', מקבל הוא אותם בצורה של תגמול בהתאמה למעשיו ולדרכי לבו, כאמור בתפלתו של שלמה, בבנין בית המקדש לגבי איש ישראל: כאשר תדע את לבבו. ואלה החסדים הטובים יש בהם התאמה, ביחושים הפנימיים ויחושים החצוניים שלהם, כאשר הם החיים השלמים בכלל מתאימים לתכונה הנפשית הפנימית, הבאה בהעברת השנה מהעינים, ולתכונה הגופנית החצונה הבאה בהעברת התנומה מהעפעפים. וכח החיים המתאים, המחבר את היסוד הפנימי ואת היסוד החצוני שבערכי החיים בחוברת, הוא דבר המיוחד לישראל, הקשורים ביסוד האחדות העליונה, שכל מעשיהם, מדותיהם, תכונותיהם, ושאיפת רוחם ורצון לבם כולו, מכוונים לההתאמה הכללית הזאת, אשר רק ממנה באחודה יצא הטוב הגמור להופיע בעולם.

יהי רצון מלפניך ד' או"א

התפלה, הראשונה, שהתחילה בברכת המעביר שנה, בתור הודאה על שיבת כח החיים בכל מילואו, הפנימי והחצוני, התחילה בדאגה ע"ד הנטיות הרעות, שהן אפשריות להזדוג עם שטף החיים במילואם, וע"כ חזרה אח"כ התפלה להתכנס בלשון רבים, להכלל בכלל הרבים, כללות הצבור, שהוא מצד עצמות טבע קדושתו מוגן הוא מכל נטיה זרה ומקולקלת, ומתברך בה הפרט ע"י חבורו אל הכלל בברכה זו של שמירת כח החיים מכל תכן של קלקול. והנה החזרה אל הכלל היא שיבה רצונית, מחשבתית ורעיונית, הפועלת הרבה על הגנתו של האדם מכל הפגעים, העלולים לפגום את תומתו וישרו המהותי. אבל במה שהדבר נוגע למעשי החיים בפעל, הרי סוף כל סוף האדם היחידי יחידי הוא ואחראי הוא ביחידותו בעד מעשיו ותוצאותיהם. ע"כ מוכרחת היא לבא ג"כ תפלה מדויקת, הכוללת את תכן השמירה מכל עניניהקלקולהבאים, ממאורעות רעים ופגעים רעים, בקשר עם היחידיות האנושית, ולהאמר בלשון יחיד, ד' אלהי ואלהי אבותי.

שתצילנו היום ובכל יום, מעזי פנים ומעזות פנים

עזי הפנים הם העומדים בכל דור נגד יסוד התפשטותה של הקדושה העליונה ודעת ד׳ בעולם, הם הם הנפשות הבאות מאותם הדורות, שהיו ראויים להיות לפני מתן תורה, אשר קומטו בלא עת (חגיגה פ״ב), כלומר, אלה שהם בכל מהותם נגד התורה והשפעת קדושתה בעולם. והנה הטבע הגס של העולם הוא ממולא מעזי הפנים הללו, שהרי רק לאחר אלף דור היתה התורה ראויה להנתן, ולא נתנה לאחר כ״ו דור כ״א מפני שראה הקב״ה שאי אפשר לעולם להתקים בלא התורה, ואלה אשר קומטו בלא עת הלא הם הם שהקב״ה שתלן בכל דור ודור, שהם הם עזי הפנים שבכל הדורות, אין שייך לומר עליהם ״שתרחיקני מהם ״. הריחוק אינו מועיל בדבר, שכל הסביבה כולה של החיים ההוים היא טבועה בו בתכונת הגסות החמרית ההוה בעולם. אבל הצלת צריכים: שתצילני מעזי פנים. ועיקר ההצלה כאן אינה הצלה גופנית כ״א רוחנית. ומעזות פנים, שלא יושפע שום דבר מעזות הפנים עלי חס ושלום. והתפלה הזאת היא צריכה וחודרת מאד, מאחר שאור התורה, שהוא ההיפוך מכל השאיפה של עזות הפנים, שעזי הפנים שבכל דור הם מחזיקים בה, הרי היה באמת צריך להתאחר בגלויו, וא״כ התכן של עזות הפנים הרי הוא המצב הראוי להזמן החשוך, כ״ז שאור התורה אינו ראוי עדיין להתגלות בכל זהרו ואורו הבהיר. וכמה זכות ותפלה צריכים להנצל מהשפעה רעה ומשחיתה כזו, כשנתונים בתקופת זמן כזה, שהיא ראויה להיות שולטת בנפש האנושית, של ההוה, המלא עדיין מחשכים, שבודאי צריכים הם, ביחוד היחידים, לתפלה חודרת, להצילם מעזי פנים ומעזות פנים, ברצון הקדוש העליון ברוך הוא.

מאדם רע, מחבר רע, ומשכן רע, ומפגע רע, ומשטן המשחית

כל אלה הם פרטי עזי הפנים ומשפיעי עזות הפנים, שאנו מתפללים שכל יחיד ויחיד מפרטינו ינצל מהם, בין מרעתם שבפעל, היום, בין מרעתם שבכח, ובכל יום. יש שהעזות שלו הולכת ומתגברת, מפני טבע הרע שבנפשו. זהו אדם רע. ויש שמצד עצמו לא היה נוטה אל העזות, אלא שההצטרפות שלו עמנו, ותכונת ההתנגדות שבמדותובאופי, היא גורמת לו, שיהיה נוטה להיות עז פנים. זהו חבר רע. ויש שגם החברות לא תעיר בו את הרגש המכוער של העזות, אבל כשיהיו ענינים מעשיים מנוגדים, ע״י עסקים מעוררים נגודים וקנאות ויתר המדות הרעות, אז יגלו בו התכונות של השפעת עזות הפנים וזהו שכן רע. ויש עוד אדם, שכל הדברים שיש מקום להתישבות וחשבון איך להתנהג בהם לא יעוררו אותו לעזות, אבל כשיבאו לו בהפתשה דברים מרעישים אז יתבלבל שכלו, והשפעת העזות, שהיא מקור הרשעה, תוכל לפעול עליו לרעה, שע״כ אנחנו מתפללים שיצילנו ד׳ מפגע רע, הבא באפן פתאומי. אמנם בכל הדברים הרעים הללו עדיין אפשר, שבתכונתם תהיה עכ״פ איזו מחשבה של תקון ושל קיום העולם והחיים, אלא שהם טועים בדרכים, שהתקון והקיום באים על ידם, ומתוך כך הם נוטים לרשעת העזות.אבל יותר רע וגרוע מן הכל הוא אותו הכח, שההשחתה, וההשטנה, הקלקול וההירוס, הוא עצם רצונו ושאיפתו בחייו. זהו כבר השרש המקורי של העזות והרשעה, שטן המשחית.

מדין קשה ומבעל דין קשה

העזות לפעמים יוצאת היא ממסגרותיה, מפני נפתולי החיים. ויש שהיא באה מפני שנלכד האדם בסבך של ספקות בדרכיו ועלילותיו, ואיננו. יכול למצא פתרון באיזה אפן יישר את נתיבו. זהו בכלל דין קשה. ויש שעצם הדין איננו קשה כ״כ, והאדם היה יכול להעזר להנצל מסבוך העזות שבו, אבל הכחות המתנגדים לו

הם מערבבים ומסבכים את הדברים, מעוררים רגשות של מהומה, שעל ידיהם האדם אובד את עצתו הישרה ואת מנוחת נפשו. זהו התכן של בעל דין קשה.

בין שהוא בן ברית, ובין שאינו בן ברית

כאשר כל הפגעים הרעים, וכל דרכי הרשע והעזות הנמצאים בעולם, הם כולם נועדים בשביל תקון האדם והבריות ותכלית השלמתם היא באה ע״י הבחירה וחפש הרצון של האדם, ע״כ המפריעים הללו מוכרחים להמצא בשתי הצורות של השלמת האדם: גם בצורה הפרטית המקודשת הישראלית, בני ברית, המאוגדים בקדושה כללית, שהם מוכרחים להיות לפעמים נגועים במשביתי מנוחה מתוכם, כדי להעמיד את שורת הבחירה וחפש הרצון על משקלו, ושיהיה לפעמים גם צרך להתגברות ועמל רוח, כדי למצא את הדרך הישרה המתגברת על כל המכשולים והמעקשים, וכן מוכרח הדבר, שימצאו משטינים כאלה חוץ מגבול ישראל, העומדים להרוס את היסודות הכלליים בצורה כזאת, שכל נפש ישראלית, שלא יצאה מברית ד׳, לא תוכל לפול לעומק תהומי של רשעה כזאת. ומשניהם יה״ר שיצילנו ד׳, בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית.

או״א זכרנו בזכרון טוב לפניך

כל התכונות הטובות, שמהן תוצאות לכל המעשים הטובים וכל הרגשות הטובות, הנה מוצאן הוא מאותו הקשר האלהי העליון, של הנשמה הכללית, ההולכת ומשלחת את ענפיה, בהמשכם של הדורות. ואע״פ שבמשך הזמן של הדורות בירידתם, הרי הבהירות של הטוב ושל הקדושה הולכת וכהה מצד החצוניות, מ״מ בפנימיות החיים, הגלויה וידועה ליודע תעלומות ב״ה הרי הקשר כולו של כל הטוב אצור הוא ועומד בעינו בכל צביונו ותפארתו. והננו בשביל כך מתפללים ומכוונים את לבנו כלפי מעלה, שאלהינו ואלהי אבותינו, אשר מרוחו הטוב האציל תמיד את אור נשמתנו, זכרנו בזכרון טוב. אותו הטוב היסודי, שהוא לפניך, בעוצם טהרת קדושתו יגלה ויראה לפניך גם כעת, כמו שהוא נמצא בערכו הפרטי ברוח החיים התוכי של כ״א ואחד מאתנו.

ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים, משמי שמי קדם

הזכרון הוא מצד העבר הגדול, של כח הסגולה האורית כמו שהיא בעינה לפני ירידתה והתמעטותה במשך הדורות בירידתם, שאותה הבהירות, שעמדה הסגולה הקדושה המיוחדת, שממנה באה הנקודה הנשמתית הקדושה לכל פרט מפרטינו, תהיה נזכרת ומופעת מכח שרש מציאותה משכבר הימים. והפקידה היא כבר ביחש ההוה, שתתעלה הנקודה ההוית, הנעלמת במציאותה, ובלועה בעומק הסתרתה, עד כדי כהות אורה, ומתוך כך ישועה רחקה ממנו, שתפקדנו בפקודת ישועה, שהיא היציאה של ערך קודש זה מכל מצריו, מצד סגולת ערכו הנשגב מצד עצמו, שהוא ראוי לשפעת רחמים, לרחם על כח יקר ונשגב, המושרש מיסוד קדושה עליונה, הנתון בשבי בידי כחות מאפילים את אורו הנשגב. הופעת הישועה והמית הרחמים צריכות הן לבא, מההתחלה היותר כללית, היותר שרשית, ויותר מפוארה, שהיה שמה כחה של הנשמה באצילותה מאיר ברב פאר וכבוד עליון, שזהו בשורש הקדמון של האור המקודש, לא כפי ערכו הארצי, המוטבע כבר במעבי הארץ, אלא כפי ערכו הקדום השמימי, ולא כפי ערכו השמימי שהוכן כבר לירידה ארצית, אלא כפי ערכו השמימי שהתעלה מכל מדת ירידה, והוא עומד ברוממותו הנצחית ומאורו המלא, שהוא ענין סגולת מקורו, משמי שמי קדם.

וזכר לנו ד׳ אלהינו, אהבת הקדמונים

זאת הסגולה האצילית, העומדת בקדושת מרומה, היאמקושרת בנו גם בהשתפלותנו במשך הזמנים.כי גם בפרטיותנו, שהקדושה האלהית היא מתיחשת לנו מצדנו, בתור ד׳ אלהינו, הנה באותו הערך הלא היתה גם סגולה זו כלולה כבר לא רק בעינה המושכל, המצויר, המופשט, אלא גם בתכונת האהבה שיורדת כבר בתכן של רגש והערכה נפשית. ואותה האהבה הקדושה של הקדמונים, שאנו כ״כ אחרונים נגדם, הנה היא נמשכת כחוט השני גם בנו מיסוד שרשה הקדום, שבזה הננו בטוחים לבקש מאלהי קדם ב״ה: וזכר, לנו ד׳ אלהינו, אהבת הקדמונים.

אברהם, יצחק, וישראל, עבדיך

אהבה זו הקדמוניה, הלא היא של אברהם, בהיותו בשלמות מעלתו ורום מלוי שמו, שהוכן כבר בתור אב המון גויים וצור שממנו האומה הקדושה חצובה, ויצחק בכל תמימות קדשו שמעולם, וישראל במעלתו העליונה, הרוחנית האצילית, שהיא באה מהופעתה של הנשמה הגדולה והיתרה, שבשביל כך נקרא שמו ישראל. ובכח הרום שלהם עלו להיות ממשיכים את המפעל האלהי, של הארת העולם באור הקדושה העליונה, שהיא עתידה באחרית הימים להגלות בכל יפעתה, שהם בשביל כך נקראים עבדיך, עובדי עבודתך, וממשיכי מגמת התכלית של שכלול האנושיות וההויה כולה ע״י המשכת קדושתן של ישראל בעולם, מכחם של האבות הקדושים, שעבודת ד׳ בטהרתה היתה כל מגמת הויתם וחייהם, בכל עומק מהותיותם.

את הברית ואת החסד

כל דבר נעלה בחיי הרוח, המתפשט במציאות, מוכרח שיהיו לו אלה שני היתרונות: היתרון האחד הוא מעלת בטחונו וחוזק מציאותו, והשני מעלת חופשו ויסוד מציאותו מתוך רצון מלא נדבה, שהוא גילוי האידיאלי שלו. וכאן אנו רושמים את אלה שני היתרונות ביחד, את הבטחון והאמץ של הברית, ואת החפש והנדיבות של החסד.

ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה

השבועה היא הבעה קדושה, המחברת את הבטחון עם האידיאליות המנודבת, שהיא מאחדת בכח העליון את כל הכחות הפועלים באור החיים, את הראשית ואת האחרית, יחד עם כל הממצעים ומתווכים ביניהם, לאגדם באגודה קדושה אחת. שבועה זו נשבע ד׳ לאברהם אבינו, האדם הגדול בענקים, המעניק בקומתו את הראשית עם האחרית, את ההכרח של הכריתות הבריתית עם נדבת החסד החפשית ברום עזה. והמקום המתאים לזה הוא הר המוריה, מקום המקודש מראש מקדם, מצד עצמיות מציאותו ותכונתו בהערכתה של הארץ הכללית, בתור הנקודה המקודשת הנצחית במרכז החיים האנושיים.

ואת העקדה, שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח

אותה הפעולה, שכל חמדת אהבת הקודש, בכל שלהבתה האלהית, יצאה על ידה, לאור עולם בחיים ובפעל, היא העקדה, שהאהבה הגמורה והמסירות האלהית העליונה, המופעת מקדושת הנשמה התוכית, כפי מה

שהיא ברום אורה העליונה, אשר כל ישעה וכל חפצה הוא רק מלוי החפץ האלהי, בתשוקת חפצה הפנימי, בהשגתה הבהירה, היוצאה מתוך כל צירופי האורה של כל הברית, המכריח וגוזר אמר סלה, וכל החסד, המתנוסס בפאר חופשו ונדיבותו האצילית. זהו המפעל הנצחי, אשר עדי עד יעמוד לנס עולם, העקדה, שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, שמתוך יסוד מפעל מלא אש אהבה העליונה הזאת, יונקות הן כל הקדושות של כל הקרבנות כולם, לכל עבודותיהם העליונות, העומדות ברום עולם ומעטירות את הנשמות, את החיים כולם, ואת כל ההויה, בתפארת כליל הודם.

ככתוב בתורתך

לא יש כל אפשרות של שום שכל, ושום רגש אנושי, גם המקודש שבמקודשים, והעליון שבעליונים, למוד את הערך הגדול הזה, של האהבה הקדושה והטהורה האלהית, וכל מחמדיה הגנוזים, באור הגדול של המפעל הקדוש והנורא של העקדה. ע״כ אי אפשר לתארו בשום אפן אחר, ובשום הרצאה אחרת, כי אם לדרוש מעל ספר ד׳, מקור האורה ומעין החיים של יסוד הקדושה והדבקות האלהית, הנערצה לנצח, שממעינה אנו יונקים תמיד, כל הדורות, וכל התקופות, כל החיים וכל האישים, כל אחד ואחד מכפי מה שהוא ראוי לדלות מים הקדוש הזה, אשר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. ככתוב בתורתך.

ויהי אחר הדברים האלה

המאורע הגדול, אשר נהיה ליסוד העליה הרוחנית של כל האנושיות כולה, שהוא נסיון העקדה, שפעל להוציא אל אור החיים את תעופת הרוח היותר קדושה, הדבקה באלהים חיים בכל לבבה, בכל נפשה, ובכל מאודה, - כל מה שעבר על אותו צדיק, מיום הבראו, ובאפן יותר כללי כל מה שעבר על המצוי כולו, הוא הכשר לקראת המאורע הנורא הזה, הנותן צורה מפליאה ומאירה לכל היקום, עד שיש יחש לכל אלה אל הענין הנפלא הזה, לקשר אותם אליו, ולומר: אחר הדברים האלה.

והאלהים נסה את אברהם

גבול יש לחופש הרצון, שהוא מתבלט בתכונתה של הבחירה, בכל מקום שהוא נמצא. גם באותן ההופעות, שאנו חושבים אותן לחפשיות מצד הרצון הבחירי של האדם, יש בהן בעומק הויתן דברים מכריחים שהם נסתרים ונעלמים מן העין. אבל יודע תעלומות ב״ה, אשר לפניו נגלו כל מצפונים, הנה הוא רצה להוציא לאור ההויה את כל אור הקודש, את כל הנצח והשיגוב, הטמוו וגנוז בנשמתו הגדולת של אברהם. לצרך זה הופיע עליו רצון חפשי מחלט, בלתי מקושר בשום הכרח פנימי או חצוני, כדי שעצמיותו הפנימית הבלתי תלויה תופיע פה בהדר גאון עזה. וזהו יסוד הנסיון ברום גבהו. והאלהים נסה את אברהם.

ויאמר אליו, אברהם

כשד׳קורא אל האדם בשמו, הרי זו קריאה, המטבעת את האדם בעצמיותו. כאשר שרי קודש העליונים הרבה זמנים ישנם בחייהם, שמם אינם כלל מוכרים לעצמם בתור עצמיות מיוחדה, שיש לה הויה וענין, וק״ו תשוקה, שאיפה וחפץ פרטיים, אז אמנם באותה התכונה הכללית אין שום בירור של מהות עצמית ושל רצון עצמי, בחירי, חפשי, כי אם יש כאן הויה כללית, נמשכת בשטפי נגהה אחרי אור אין סוף, רצון צדיק חיי החיים, אור העולמים כולם. וכדי לתמם את חזון הנסיון בכל עמקו וגבורתו, קרא האלהים

אליו: אברהם. בקריאה קדושה זו הוטבעה עצמיותו בתוכו. וכל החפצים, הרצונות והשאיפות, הקשורים לפרטיותו, התגלו בכל עז גבורתם וגדלם, עד כדי ההכשרה לגלות את האופי הרצוני החפשי של ענק עולם זה, שזוהי מדת הנסיון הנשגב.

ויאמר הנני

מתוך חרדת קודש של דבר ד׳, ריכז עצמו אותו צדיק, ע״פ הקריאה האלהית, שיהיה הוא עצמו מה שהוא בעצם הויתו הפרטית ע״פ קריאת שמו אברהם. מתוך אומר סלה זה נכנס הוא, ברום קדושת כלשאיפותיו, אל עצמיותו. והכנסה עצמית כזאת, שבאה מתוך החרדות העליונה לדבר ד׳, של ירא האלהים העליון, היא חודרת ועמוקה. היא כבר מרכזת את כל החיים אל הפרטיות המהותית, כפי מדת ההכשרה היותר עמוקה, ששום כח המשכה טבעית לא יוכל להיות ככה מעמיק את ההתרכזות האפינית, בתוכיות הנפש פנימה, עד כדי עומק זה, לחוש ולהרגיש יפה יפה את כל הרגשות הנשאים, הגנוזים בטבע האדם, וכל יחושיו החביבים הנוגעים בנפשו. זהו הגודל של המאמר הנני.

ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת, את יצחק

כאשר כבר הוכן האב הגדול לכל הרכוז העצמי, הראוי להיות מרגש על ידו כל עז האהבה הגדולה של האב אל הבן האהוב, באה עוד הנבואה האלהית להעמיק את עזוז האהבה בכל מלא תקפה. וצוה אותו, שיקח נא, ברצונו החפשי, שזה מסמן מלת נא, שהיא לשון בקשה, שיקחהו וימשכהו אליו בלבת אש אהבת האב הגנוזה כאש בקרב לבבו, והקיחה תהיה מפלשת בכל תהומי הנפש את חידור האהבה הנלהבה, מצד שהוא בנך, המיוחש לך, ביחש הקשר הנשמתי היותר חזק, את יחידך, שרכוז החיים הפנימיים הנפשיים שלך הוא הדוק בו במדה היותר עליונה, אשר אהבת, באהבה השכלית, מצד יוקר הערך והמעלה של הבן היקר המצוין במהותו בכל מעלות נפשו וחמודותיו הנשגבות, את יצחק, השם החביב הכולל אוצר חיים נשאים ואורות של שמחת עונג, לאב האוהב אותו אהבה נאצלה ועמוקה, עד מעמקי תהומיה של כל חגוי נשמתו.

ולך לך אל ארץ המוריה

כשבאה הנבואה עד כאן, עד כדי הסמון של המקום אשר ילך שמה אחר שיקח את יצחק בנו יחידו אשר אהב, בכל חדירת סגולותיו הנעלות, היתה השפעתה כאילו שם, בארץ הנבחרה המלאה אורה וחדוה, הספונה כולה בחיי נשמות ואור צחצחות, יתגלו עוד ביתר שאת אוצרות הזהר אשר לנפש הבן היקר. ואז ידע, איזו מתנה טובה ואיזו חמדה גנוזה נתן לו אל אלהי הרוחות בבן חמד זה. אשר על כן הפתעה תהומית היא ההבעה, שבאה מיד, בתקף אור הנבואה האלהית, בדבר ד׳ הברור אח״כ.

והעלהו שם לעולה, על אחד ההרים, אשר אומר אליך

כאן הגיע אור הקודש של הנסיון למדרגתו הגבוהה והנפלאה, שחוץ מההבעה של הצווי, ״והעלהו שם לעולה״, אחרי כל ההתפארות העמוקה, והאמתית, ביקרת סגולתו הנפלאה של הבן הנחמד, הנה צריך היה הרוח להיות עוד אמיץ, מלא הוד ועז וגבורה ושמחת קודש, עד כדי להיות עוד מוכן לנבואה, שהיא צריכה עוד לבא אליו, לסמן לו את המקום המכוון בדיוק, בין ההרים הרבים אשר בארץ, למען דעת את אותו

ההר המיוחד, על אחד ההרים אשר אומר אליך.

וישכם אברהם בבוקר

מנוחת הנפש של הנשמה הקדושה, של האב הקדוש איתן האזרחי, לא נשבתה. שנתו לא נהיתה עליו, מתוך הידיעה הברורה, הבאה לו בדבר ד׳, ושום רגש של כהות, של רשול ושל דכאות, לא נתערב בהמית נפשו המטוהרה. שנת ישרים במנוחה ועליזת קודש עברה, וזמן ההשכמה באה כסדרה, ועז ד׳ המשוה רגליו כאילות, לרוץ כצבי ולהיות גבור כארי, לעשות רצונו של מקום ב״ה סמכהו, כי השכים בבוקר. וישכם אברהם בבקר.

ויחבש את חמורו

הפעולה הראשונה, בישוב הדעה הגדולה לצורך ההליכה, למהירותה ולבטחונה גם יחד, היא חבישת החמור, היתה עבודתו של אותו צדיק להקדים אותה על יתר המכשירים, הבאים אחרי שכבר יסודה העקרי של המצוה כבר יעשה בשלמותו.

ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו

הרגיש את חשיבותה של הפעולה הקדושה הזאת, ולבד שלא נפל רוחו בקרבו, למעט עי״ז בשגגה אפילו קצת מהסדרים המכובדים הראויים לאיש המעלה, אלא שלקח את שני נעריו, המיוחדים לכבודו ושמושו, באפן המרחיב את הדעת, עמו, והם היו המצורפים עמו בדרכי החיים הרגילים, ואת יצחק לקח בתור בנו, ממולא באש החיים של אהבתו העמוקה.

ויבקע עצי עולה

היה אפשר לסמוך למצא עצים באחד היערים, וק״ו שהיה אפשר לקחת את גזרי העצים בלתי מבוקעים, ולהכשירם להבערה בעת אשר יהיה כבר מוכן הצורך להשתמש בהם. אבל האהבה האלהית העליונה, העוברת כל טבע אנושי, היא שבערה בלב האב הקדוש, כדי לזרזו להכין, גם את ההידור והסדר של תשמישי קרבן אלה, כמו העצים, בהקדמה זריזה ומתונה גם יחד. כאן כבר חדר הרעיון, שהנהו עומד לפני חזון עליון ופעולה קדושה, העולה ממעל לכל התכונות האנושיות הרגילות, כדי להראות שאור ד׳ אלהי אמת בעולם הוא עומד למעלה מכל מה שיוכל הלב האנושי בטבעיותו לחשב ולהעריך. ומזה בא הקשר של הופעתם של הנסים בעולם, למען דעת כי ד׳ אלהי עולם הוא רם ונשא מעל כל קשור של טבע, רוחני וחמרי: בשכר ויבקע עצי עולה זכה שיבקע הים לפני ישראל (מדרש).

ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים

לא בכפיפת קומה ולא בכשלון כח הלך הישיש הקדוש הזה, לקראת העובדה המפליאה הזאת, שהיא ההיפוך מכל ארחות טבע נפשו של האדם, כ״א בקימה, במלא הקומה ואזירת החיל. כל המשכת הליכתו היתה, תכונת כח המושך, של מלא האהבה הרוממה העליונה, אשר כלתה לה נפשו להגיע לאותו מחוז החפץ, שכל ציור של מפעל פרטי, ומה יעשה שמה, נמחק כליל מלבבו מפני מלואת האהבה והתשוקה ללכת אל המקום אשר אמר לו האלהים, מלוי דבר ד׳ ועשות רצונו ומצותו, שהוא יסוד החיים, יסוד

האדם ויסוד ההויה כולה, שכל ענינים של פרט, או של כלל, של טבע ושל מציאות, כאין נגדו, ואינם תופסים בערכו מקום כלל, בגודל הנשמה למלא דבר ד׳ של ״ולך לך אל ארץ המוריה״. וילך אל המקום, אשר אמר לו האלהים.

ביום השלישי, וישא אברהם את עיניו, וירא את המקום מרחוק

סתומים וחתומים הם הדברים, המאורעות הנפשיים הנפלאים, אשר עברו על האב הקדוש במשך הזמן של שלשת ימי ההליכה, אי אפשר שיבוארו ויפורשו ויבוטאו מצפוני קודש קדשים הללו. אמנם מה שהופע ביום השלישי, שבא אור הקודש למרום עזו, ובמקום שהיה צריך לבא דבור, אמירה ליחד את ההר, ״על אחד ההרים אשר אומר אליך ״, באה ההופעה בחזון הראיה. כי כבר עלתה הנשמה למקום העליון אשר שם כל ההשגות מתאחדות, וגם הדבור והראיה, ככל שאר ההופעות הרוחניות, עומדים הם בתפוסה אחת. האמירה היתה בתכונת ראיה, והראיה הקדושה, החזיונית, הנבואית, כ״כ חדרה ונמסכה בנשמה הקדושה, לבושת האור האלהי, של האב האיתן, המלא אור קודש עליון, עד שעיניו גם עיני הבשר הן נעשו לנושאי ההוד הנבואי. ועד אשר עדיין לא בא קרוב אל המקום המפואר, מלא הוד הקודש, כבר חובר הרתוק הקדוש, אשר קשר את הנשמה העליונה האלהית אל יפעת הקודש אשר למקום, אשר כבר עלה במעלתו המתחורת וגלויה לפניו, באפן שאי אפשר כבר לסמנו ע״פ הסמון החצוני הטבעי שלו בתור הר, ״אחד ההרים ״, כי אם המקום, המקום המיוחד שרכוז כל קודש בחיים, בעולם ובהויה, מתקשר עמו.ביום השלישי, וישא אברהם את עיניו, וירא את המקום מרחוק, ראה כבר הוד הכבוד העליון, המעולף בעננו ערפל לרדת ללב בני האדם להחיותם חיי עד. ״מה ראה, ראה ענן קשור בהר״. (מדרש).

ויאמר אברהם אל נעריו, שבו לכם פה עם החמור, ואני והנער נלכה עד כה

אחרי ההופעה העליונה של דבר ד׳, אשר בא בצורת ההתאחדות של האמירה והראיה, נתעלו האב והבן מכל היחושים של הנמצאים האחרים. העולם החמרי לא תפש אצלם כלל את מקומו. והאמירה היתה אל נעריו, אשר נשארו במעמדם הטבעי, קשורים בחמריותם כשהיו מקודם: שבו לכם פה עם החמור, השווי של נפשם עם הנפש החמרית לא היה כאן ענין של המלצה גרידתא, אלא הוראה על דבר ערך האדם בקשור חמרו לגבי ערך האדם שנתעלה, עד כדי ההארה השלמה של נשמתו העליונה בתוכו, כמו שהיתה מאירה בנשמותיהם הגדולות של האב והבן המקודשים. ואני והנער נלכה, עוד נתעלה, עוד נלך, הלוך ועלה, עד כה, עד המדרגה המגבילה, שעומדת כבר על קץ מעלת הנברא, שבטויה הוא כה, כלומר מכוון עם הציור העליון והמגמה העליונה, אע״פ שפועלת באיזו מדה של שעור ושל הגבלה, אבל רשם שלה בא מלמעל מכל גבול, מנחלת שדי ממרומים.

ונשתחוה, ונשובה אליכם

ההשתחואה היא ההתעלות הנשמתית כלפי מעלה, שבאה בהבעה של השפלתה של תכונת החמר, או גם תכונת המוגבל לגמרי. ובידיעה זו, שהננו עומדים במאסר של הגבלה, נשובה אליכם, להשפיע עליכם ועל בני אדם כיוצא בכם מיסוד אורה של הקדושה והשלמות העליונה, במפעל הקדוש של המסירה הנפשית, הרוחית והנשמתית, לאל חי, הננו בזה שבים אליכם, לרומם ולעלה אתכם. ובעת ההופעה הרוממה, של רגשי הקודש המתלהבים, אשר דבר האב הקדוש לנעריו, לא חש כלל אי זה הבדל בין המצב הנפשי שלו, החושב לכאורה עוד להמשיך חיים קשורים בחמר, ובין המצב הנפשי של הבן, ההולך להפרד מחיי הגויה,

להתעלות במרום הקודש העליון. הכל כאחד בא בשביל לכונן את מלוי כבוד ד׳ והופעת קדושתו בעולם, בכל הברואים ובכל היצורים כולם. ונשתחוה ונשובה אליכם.

ויקח אברהם את עצי העולה, וישם על יצחק בנו

אחרי ההופעה העליונה הזאת, של ראית המקום מרחוק, ראיה נבואית עליונה, התעלתה הנשמה הקדושה של האב הקדוש, בידיעה והכרה, ועמה נשמתו הקדושה של הבן הנקדש, בתכונה קדושה טבעית רוחנית, בהמשכה איתנה בכח הקדוש הגנוז, עד כדי הנטיה העמוקה לאחד את תשמישי הקרבן, עצי העולה, המקודשים, עם העולה המקודשת, הנשמה העולה בלהב אש קודש של האהבה העליונה, בצמאון אין קץ, לאל אלהי הרוחות. התאחדו כאן הפועל והנפעל במפעל המאחד הזה, כל אחד לפי מדתו. ויקח אברהם את עצי העולה, וישם על יצחק בנו.

ויקח בידו את האש ואת המאכלת

עצי העולה, שכח ההקרבה והאכול של הקרבן, העולה, הוא אצלם חתום וגנוז, יש להם כבר קישור עם יצחק, שסוד ההקרבה שלו הוא נשוא בקרב נשמתו הטהורה, הגדולה בעילומה.והאש והמאכלת, המכשירים הגלויים, שתכלית מפעלם היא מוחשת ומורגשת בלא שום תעלומה, הם ראויים להיות בידי האב הקדוש, שהסוד הגדול והנורא הוא פתוח לפניו עומד לנגד עינו, בכל הוד מורא קדשו וחמדת תשוקת אהבתו האלהית העליונה.

וילכו שניהם יחדו

כאשר הגלוי והחתום הם תמיד מתאימים במלא כל העולם, וההויה כולה, החמרית והרוחנית, והם מתאימים ומשלימים זה את זה כן הוכרח לבא כאן הצירוף, של הרז העליון, של עלית הגשמה בהדר צמאונה לאלהים חי, אשר ביצחק, אל התכן שכבר היה בצורה גלויה, פתוחה ומובנת כולה, אצל אברהם, עד שהלכו שניהם יחדו, בהתאחדותם החמרית והרוחנית. וילכו שניהם יחדו.

ויאמר יצחק אל אברהם אביו

הנשמה הפנימית, מעומק גניזתה התחילה לחוש, שיש כאן איזה סוד נסתר, איום ונורא, שהוא עומד פתוח גלוי במקום אחר. נשמתו הגדולה של יצחק חשה זיקוק לפתח את מאסר רעיוניה, ע״י הופעת גילוי הרז העליון אשר בנשמתו של אברהם. זאת היא כללות ההבעה הפנימית, שאמר יצחק, באמירת נשמתוהסוערת, המתלהבת, העליונה, אל אברהם אביו.

ויאמר אבי

הבטוי היה מלא המית האהבה, אשר התעלתה והתרוממה, באותה השעת הגדולה, למדרגה עליונה מאד, עד שהיה התכן מלא חדוש של אהבת אב, עליונה ואדירה, בשעה רוממה זו, כאשר באמת נתאדרו ועלו רגשי האהבה, הנלהבת והאצילית, בלבו של האב, דוקא בשעה הזאת.

ויאמר הנני בני

התשובה באה, בהופעת האורה של כל הרז הכמוס, שהוא גלוי בלבו ונשמתו של אברהם, שמוסיף שלהבת עזה על מוקד האהבה הטבעית התדירית, של האב הנשגב לבנו החביב. והיתה ההבטאה לומר הנני, בכל מלא אהבתי, ההולכת ומתגברת בקרבי בשטף עליון מאד, מפני גודל המאורע ועלית הנשמה בכלל. הנני בני.

ויאמר הנה האש והעצים, ואיה השה לעולה

הובעה בזה שאלה עמוקה מתהום הנשמה, מרוב התשוקה לבא למטרת הקדש, למלא דבר ד׳, ההקרבה, החזון התיצב נגד עיני הבן הקדוש, בתור המראה המגמתי הנחמד, שהאש והעצים פועלים בעלות העולה, אבל המאכלת היא עושה רק פעולה הכרחית, ואינה מיסוד העבודה, כ״א מכשיר אותה. והנפש הקדושה מרגישה עיקר צמאונה בתשוקה אל המלוי התכליתי: הנה האש והעצים ואיה השה לעולה, מתי אבוא ואראה את פני אלהים, לראות בתפארתה של עבודת הקודש לאל הקדוש, מלך הכבוד, במלואה וטובה.

ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעולה בני

כאן הופיע החזון הקדוש בהוד גילויו. העבודה העומדת לפנינו לעשותה היא עבודת קודש מחודשת ורוממה כזאת, שעדיין לא היתה בעולם, ושצריכים אנו ע״ז להופעה אלהית מחודשה, שאלהים יראה לו, השה לעולה. ומי יוכל לבא בארשת שפתים בעת אשר חזונות קודש קדשים, המלא תעלומת רזי קודש, מרחפים נגד עיני הרוחות הגדולים הללו, מי יוכל גם לציין הדבר בפרטות או לקרא בשם את הנושא שהוא כ״כ עלוף בצעיפי הסתר ופלא עליון. אמנם הרכוז של עבודה עליונה זו היא האהבה העליונה, שנפשי חשה אליך, בכל מהותה, שזאת היא נקודת האמירה, של הבטוי בני.

וילכו שניהם יחדו

לעומת ההסכמה המאחדת הקדומה, שהיתה מאוחדת ברצון ומסירות הנפש האידיאלית הכללית, וחלוקה בציור בידיעה הפרטית, נתמזגו כאן הנשמות יחדו, באיחוד גמור, אחדות הרצון ואחדות הידיעה, בעינים צופות למלא דבר ד׳ בפליאות הודו, בלא שום הפרש כלל, בין נפש לנפש, ובין מפעל למפעל. הנשמות שקועות שתיהן, ללכת למלא דבר ד׳ ורצונו.וילכו שניהם יחדו.

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים

כאשר ראה אברהם את המקום מרחוק, היתה הראיה הזאת הנבואית משמשת במקום האמירה, שהועד עליה בהבטחה של ״על אחד ההרים אשר אומר אליך ״. אבל בכל זאת הראיה נשארה במדרגת ראיה, ולא הובלט בה עדיין תכן האמירה, אבל כאשר באו אל המקום הופיעה עליו האורה האלהית בהבלטה כ״כ ברורה, עד אשר כח האמירה שהיה בלוע בה בראיה הזאת ומאוחד עמה, יצא בבירור, והמקום היה יכול בבהירות להיות נקרא המקום אשר אמר לו האלהים.

ויבן שם אברהם את המזבח

כל כך השקיע האב הקדוש את כל ציורי מחשבתו ותשוקתו האלהית, בהוצאתה של הפעולה הקדושה הזאת, של מלוי דבר ד׳ אל הפעל, עד שכל פרטי המפעל היו כבר מצוירים, בכל הרגשתם המעשית, עד

שהמזבח, שהיה ראוי להבנות, היה אצלו כבר מצויר מאז, בנוי ומשוכלל, עד שלא היה ראוי הדבר להאמר, כבשאר מקומות, "ויבן שם מזבח", בלא הא הידיעה, אלא ויבן שם אברהם את המזבח, הידוע לו מני אז, חשב וחמד וציר, ברעיונו ובכח מחשבתו, את כל תכונותיו, באיזה אפן וציור יבנה.

ויערוך את העצים

לא סתם עצים ערך, אלא את אותם העצים הידועים, עצי עולה, אשר בקע אותם בכח ההארה הגבורית העליונה, שממעל כל כח אנושי, ומעל כל טבע בשר ורוח, אותם העצים אשר בכח בקועם הוכן כבר הרשם של הפלא העליון, של התגלות ההנהגה האלהית בנסים עליונים, ממעל לכל חק וגבול קצוב, אותה הבקיעה שגרמה לבקיעתו של ים סוף לפני גאולי ד', נצרי שרשיו, בקשר עם ההארה העליונה הזאת, אשר הלכה עמו, כל משך הזמן של הדרך המקודשת הנפלאה הזאת, אותם העצים הידועים, ברשם הקדוש שנקלט בהם מהוד החיים וכח הנשמה, שהכניס בבקועם לשם עצי עולה, ערך. ויערוך את העצים.

ויעקוד את יצחק בנו

התכונה של שלהבת אש הקודש, של אהבת ד' ותשוקת הנשמה, בהמון גליה ובכל שטפי עזההסואנים, למלא בכל עז את הצווי המוחלט, התגברה בכל תקפה, עד אשר אפילו אם היתה מצטרפת לכח האהבה העמוקה, של האב הזקן לבנו יחידו, המונעת על פי תקף טבעה מלעשות את הפעולה הזאת, גם כל מין התנגדות ומאון וכל עצמת גבורה מצדו של יצחק נגד הפעל הזה, ג"כ מצד קדושת הנשמה של האב הקדוש היה מתגבר על כ"ז והיה עושה בחזקה את דבר ד', בהיותו עז כנמר, קל כנשר, רץ כצבי, וגבור כארי לעשות את רצון אביו שבשמים. ע"כ אע"פ שכאן התאחדו הנשמות הקדושות של שניהם של האב ושל הבן, בתשוקה נפלאה אחת למלאות את דבר ד', אבל רשם הפעולה היה צריך להיות, ע"פ תקף הרצון של המנוסה, שגלוי וידוע הוא לפני יודע תעלומות, שאפילו אם היה הנסיון נעשה יותר כבד, מצד איזה מאון וסרוב, והנעת כל רגשי החמלה והרחמים, מצדו של הבן כלפי האב והמון מעיו ולבבו, היתה הפעולה נעשית בכ"ז, בכל ההידור וכל התשוקה שלה. ע"כ עקד את יצחק בנו, כאילו היה הדבר נגד רצונו, והוא תוקפו ומזקיקו לזה בעל כרחו בתור עקוד, למלא בזה את מדת האמת של עומק הנסיון הפלאי. ויעקד את יצחק בנו.

וישם אותו על המזבח, ממעל לעצים

לא נאמר "וישם אותו על העצים אשר על המזבח", אלא "על המזבח". אופי מיוחד וקדושה מצוינת למזבח קדוש זה, שנבנה לשם מטרה של הקרבה כ"כ נאצלת, קדושה ונערצה, שכמוה לא היתה וכמוה לא תהיה בעולם. ע"כ היתה, השימה מתיחסת אל המזבח. אמנם היתה ממעל לעצים, שהוא כולל ג"כ ממעל להרעיון והרשם של העצים, שהופעת הנסים, המתעלים מכל חק וטבע מוגבל, נתגלתה ע"י בקועם. וכאן עלתה הקדושה האלהית, שהאירה בנשמות הנאצלות הללו, הטהורות בטוהר קודש קדשים, במעלה כ"כ מופלאה, עד שלא הורגש כלל במפעל הנשגב הזה, שיש כאן איזה דבר נגד טבעו של אדם, שצריך להלחם נגדו, אלא שכל זה הוא מתאים גם אל הטבע החקוק, מפני שכל מדה ומשקל מיוחד ומפורט נתבטלו לגבי אור האבוקה, של לבת אש קודש אשר בנשמת אל חי אשר בקרבו. וישם אותו, על המזבח, ממעל לעצים.

וישלח אברהם את ידו, ויקח את המאכלת לשחוט את בנו

כאן באו קדושת הגבורה האלהית, ועזוז האהבה הקדושה לאלהים עליון, למרום עזם. הנשמה העליונת של האב הקדוש כבר היתה כולה דבוקה באלהים חיים. אברהם בצורתו העליונה לא היה לו כבר קשר חמרי וטבעי עם הגוף וכליו. רק כח מפקד ומושל בעז אלהים, על הגויה וכל אבריה, זה הוא מה שנשאר אז מתארי חייו. ובשביל כך נאמר וישלח אברהם, המלא אור ד׳ על כל בתי נפשו, את ידו, הנשואה אז, לא בתור יד אדם חי טבעי, מתנועעת תנועה רצונית פשוטה, כ״א היד הלכה בשליחות עליון, בדחיפה אלהית, בשליחותו של אברהם, העומד לפני ד׳ וקשור ברצונו הקדוש בכל מהות חייו. ואותה היד, שנשלחה בצורה קדושה זו, פעלה את מפעל שולחה, שהוא לקח את המאכלת, ברעיון לשחוט את בנו. לא הוזכר כאן השם הפרטי של יצחק, שכל מהותו, וציור שלמותו וחמדת כל מעלותיו ותכונותיו הנשאות כולן, נדבקו בעצמות הנשמה של האב, מרוב אהבה וחבת קודש נערצה לא נשאר מהציור המהותי כ״א זה היחש, שהוא בנו, אשר האהבה כולה נמשכת אליו מאת האב, ותשוקת חייו וקיומו היא כל תקותו ושאיפתו והמית לבבו. ודבר ד׳ התגבר ועלה למעלה מכל אלה, ויהיה למפעל גוזר ומקיים. לשחוט את בנו.

ויקרא אליו מלאך ד׳ מן השמים

ברוב הפעמים הנבואה שלא באה בהופעה של מלאך היא יותר נאצלת ויותר גבוהה מזו שבאה בהופעת מלאך. אבל יש ג״כ מאורעות כאלה, שהופעתו של המלאך היא משלמת את הנבואה, ומאדירתה. בהחזון הראשון של דבר ד׳, להעלות את בנו לעולה, לא היה יכול שום מלאך להשתתף. ציור זה בכל עליוניותו הוא רק סוד ד׳ ליראיו, להביא את אדירת האהבה העליונה למרום עזה ע״י מסה כזו, שאי אפשר כלל שתצויר בשום השגה, בשום שכל, ושום הופעה, אמנם אחרי אשר הנסיון נגמר, הנשמה בכל הוד גבורת קדשה יצאה אדירה וצרופה, הכח מוכן כבר להמסר לאלהי אמת, בכל ישותו היותר פנימית והיותר אדירה, שוב באה, ומוכרחת לבא, הופעה אלהית כזאת, שהיא מתפשטת כבר בהופעת אמתתה ויפיה בכל עולמים, ומלאכי קודש, וכל אראלי טוהר, שומעים ומקשיבים לקול ד׳ בכח דנא. ומלאך ד׳ קורא, לא מתוך המית איזה חוש פנימי ארצי, המקשר עוד את האדם לאהבת בשרו, לא כי אם מן השמים, מרום הטוהר של האמת, של הצדק, של המשפט ושל החסד העליון. ויקרא אליו מלאך ד׳ מן השמים.

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער, ואל תעש לו מאומה

קול ד׳ בכח, ע״י מלאכו עושה דברו אומר, שהצווי המוחלט, בין מצד הצדק להמנע מרשע של שפיכות דמים, בין מצד הטבע להנזר מכל דבר הפוגע ברגשי האב, המלאים אהבה לבנו חמודו, הוא קים בעינו. ההכרות הקדושות האיתנות, החקוקות בטבע הרוחני ובטבע החמרי, לא ירדו ממעלתן, אפילו כחוט השערה, ע״י החזון העליון שנתגלה בדבר ד׳. ע״ד ההקרבה והמסירות הנפשית היותר עמוקה לאלהים חיים, שהיא קדושה ואדירת האמת בכח החפץ ותמימות הרצון הנפשי. ע״כ אל תשלח ידך אל הנער, בכל חמר האיסור הפשוט והישר שבדבר, ואל תחשוב שיש כאן איזה נגוד מפעלי, בין אהבת האב הטהורה שלך לבנך יקירך לבין אהבת ד׳ האצילית, ההולכת ושוטפת בגבורתה בתהומות נשמתך העמוקה, עד שיהיה לפחות איזה צעד נכון לעשות בפעל איזה דבר המורה על המעטת האהבה הזאת. לא כן, ואל תעש לו מאומה, כי רחמי אב ואהבתו בנשמה טהורה היא היא הנה לבת אש קדש, הולכת ישרה מאהבת אלהים הטהורה ורחמיו על כל מעשיו, שהופעתה בעולם מרבה את ההוד והתפארת של הקדושה המגמתית העליונה, המרימת את החיים ואת היקום כולו לרום מעלתם.

כי עתה ידעתי, כי ירא אלהים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני

עתה הואר אור הטהר הברור, והמזוכך מכל סיג של המיה גופנית מוגבלה, על נפשך הברה. עד אשר גם אהבת אלהים שלך, שבתור אהבה, המשתפלת לשכון בתוך הנפש הקשורה בחומר, ובתוך רוח המוגבל באיזו תכונת גבולים, היא צריכה להיות נצרפת באש היראה העליונה, העומדת למעלה מכל ציור אהבה ורגש, רק במרום השכל וההכרה העליונה בעז טהרת גבורתה, ובזה מלאת את כל התכן המעולה, שנשמה אנושית ראויה לשאוף אליה, בערך השלמתה האדירה. כי עתה נחקקה הידיעה, האלהית הגדולה במלא המציאות של מציאותך והויתך. כי עתה ידעתי, כי ירא אלהים אתה, לא רק אוהב, אשר מבלעדי חוש היראה העליונה, מלואת היקר והאמת העליונה בטהרתם, כי-אם גם ירא אלהים, שהאהבה הנפלאה והתמימה שלך נצטרפה ונזדככה ע״י אור היראה הטהורה, ואין באהבתך לבנך שום נקודה חסרת זהר הטוהר, כי לא חשכת את בנך, את יחידך, בכל עז מלא אהבתך, ממני, ובאת עד המדה העליונה, שאהבתך לבנך היא הסתעפות ישרה ומהודקת גם היא באהבת צור עולמים, מחיה החיים, אלהים אמת. ולא חשכת את בנך את יחידך ממני.

וישא אברהם את עיניו

חש בקדושת נשמתו, שצריך הוא לחפש איזה נושא, שיהיה בתור כלי להכיל בתוכו את האור הגדול, אשר הוא חש במלא נפשו הרוממה, הספוגה אושר חיים אלהיים, ומלוי רצון וכוסף עליון, להתעלות את מרומי הדבקות האלהית הטהורה, והעיף עיניו בכל מלא חוג ראותו, לפגוש איזה נושא הראוי לקשר קודש זה. וישא אברהם את עיניו.

וירא והנה איל, אחר, נאחז בסבך בקרניו

ראה והשיג, שהאיל הזה נתאחר בדרך מהלכו הטבעי, והאיחור היה על ידי זה שנאחז בסבך בקרניו. אות ומופת שהוכן בהשגחה עליונה, להמצא בתור נושא ממשי, להכיל על ידו בהקרבתו את כל האור והעדן האלהיי, ברום מעלת הדבקות הסוערת והטהורה, הממלאה כעת את כל בתי נפשו, מלאי תפארת קודש קדשים.

וילך אברהם ויקח את האיל

הלך ולקח את האיל, שיהיה שלו בתור קנין, שיתאחד עמו באותה ההתאחדות הקנינית, הראויה לכל קרבן רגיל וקבוע לדורות, להיות מאוחד עם המקריב אותו.

ויעלהו לעולה תחת בנו

ככל אותו החזון וככל אותו עז האהבה האלהית, אשר התלקחה בלבבו, בהיותו מוכן לפעל הקרבת בנו, באותה המדה עצמה העלה את האיל. לא פעל עליו השינוי הזה, החלוף של יצחק באיל, לקרר בכל דהו את כל אותו אור הגבורה וגובה הנשמה הפנימית, המצטרפת אל פעולת ההקרבה, כ״א העלהו לעולה תחת בנו, כדבר ד׳ שנגמר יסוד הצווי, וחדלה המשכת הפעולה בבנו, ולעומתה נכנס האיל, באותו כח התם וההתעלות הפנימית ממש, תחת בנו. על כל עבודה שעבד אמר יהי רצון כאילו נעשה בבני (מדרש), שבא

מתוך כוון הרצון ותמימות המחשבה, שלא מצאה שום התפעלות של יחוסים טבעיים לשנות את העמדה הפנימית של הנשמה, בקשורה לאדון כל.

ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ד' יראה, אשר יאמר היום בהר ד' יראה

כאן באה התכונה הפנימית של האור האלהי ברוח הנדיבה, במדה הגנוזה, בחלק הסתום אשר לא יצא אל הפעל, כ"א נשאר בהמית הנפש ובתשוקה הולכת ומתגברת, שנקבעה קדושה זו במקום אשר קרא לו אברהם ד' יראה. רק לד' היודע תעלומות, לו יאתה לקשר את הראיה הזאת של השיגוב המצוי בפעל, ע"י הכח הזה של התגשמות הצווי האלהית, באפן המוסתר אשר לא נתגלה לעין שום נברא, כ"א ד' יראה. אמנם הופעה זו, של השלמת הנשמה ליוצרה, בצורתה היותר עליונה, היא היא הגורמת את הכנת הנפשות של הדורות העתידים, לקראת הופעה רוחנית והכשרת הקבלה של אור השכינה בראית הפנים, המסורה לדורות: יראה כל זכורך את פני האדון ד'. ומתוך הסגולה הגנוזה, של החפץ הטהור, של מסירות הנשמה וכל המהות לשם רצון ד', ודברו האמת וצדק, נובעת היא התחלת הכשרון של קדושת הנבואה, המיוחדת לישראל ברום פארה, ושגרעיני הכח שלה הנם נזרעים באומה ע"י ראית הפנים, בשמחת הרגלים המוכשרים להשראת רוח הקודש על הראויים לה. "יונה בן אמתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוה"ק". (ירושלמי סוכה).

ויקרא מלאך ד' אל אברהם שנית מן השמים

כאשר בקריאה הראשונה הוכרה ההשפעה, מצד הצרך הגדול של החדלון מן המשכת הפעולה, והשארת התכן הקדוש בעולם העליון הכמוס והחתום, הגלוי ליודע תעלומות, "כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה", כמו-כן עתה, אחרי אשר הפעולה, בכל פנימיות קדושתה, נתגשמה במפעל בהקרבת האיל בפעל באה קריאת מלאך ד' שנית, להאיר אור על הקשר העתיד של המפעל הקדוש הזה, אשר נתגלם בצורה מעשית, והריק אל התכן המעשי את כל העושר המחשבתי הלבבי, שהיה סתום ונסתר מעין כל. והיתה קריאה זו השלמה לקריאה הראשונה, שהיתה סובבת על הערך הגנוז והנסתר המקודש, של המאורע הנפלא הזה, של הנסיון הנשגב. וקריאה זו באה להודיע, שכל האור והברכה של אוצר הקודש, שהיתה גנוזה ע"פ דבר ד' בהפסקת המשכת המעשה בפעל הולכת היא ומתקשרת לחיים ההולכים ומתגלים בשטף הדורות, ההולכים ונוצרים בתכונה מקודשת, הראויה לקבל את הברכה העליונה, היוצאת משרשהקדושה הנובעת ממקור הדבקותהאלהית, החיה והרעננה, שבנשמת צור חוצבנו, ראש אמנה.

ויאמר בי נשבעתי נאם ד'

כאן נתחבר החתום עם הגלוי. כל מה שנרשם, שנהגה ושנשאף, בכל עצמת התשוקה הקדושה בסתר חביונה של הנשמה, שנגמרה בהחדלון, ב"אל תשלח ידך אל הנער", נתגלה אחר כך בהמפעל, ב"ויעלהו לעולה תחת בנו". ועל כן באה כאן ההבעה המקשרת את הנסתר עם הנגלה, בי נשבעתי. בי, במהותי החבויה, הגנוזה ונעלמת מעין כל, לעומת אותה ההופעה הנשמתית המלאה אור קודש, בקשר הקדושה של מלוי דבר ד', המסותרת בכל המהלך כולו, עד הפסקת הפעולה מפני דבר ד'ע"י מלאכו עושה דברו. נשבעתי, השבועה זאת היא כבר תכונה מתגלית, כוללת את כל הופעת המעשים והמשכת החיים בעולמים ובברואים לאין קץ. שבעה במספר, ושבועה, יש להם קשר פנימי, והשבעה שבעת ימי בנין הם, ערכים

נעלים מודדים מדות נשאות, להחיות בהן כל חי ולשכלל בהם כל יקום. בי נשבעתי נאם ד׳, המאחד בכחו את כל סתר ואת כל גלוי, יחד בחוברת, להאיר אור חיים אור חן וחסד, טובה וברכה בעולם.

כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך

כי הגשמת במפעל הגלוי את כל רז הסתר, שלא חשכת את בנך את יחידך. וקדושת הרצון הזה, שעמדה במעלתה הנשגבה במרומי המסתרים, העלית עליו לבוש מעשי, לקשרו בעולם במפעל, ואחרי הקשרו במפעל נשאר הרצון בעינו בכליל הדרת קדושתו. כי יען אשר עשית את הדבר הזה בפעל במעשה הקרבן הנפלא, ששמש כלי לכל קדושת הרצון האין -סופי שלך, להקלט כולך, בכל עומק מהותך באור חפץ עליון ודבר פיו ונדבת רצונך הקדוש נשאר ברום עזו, בכל פארו והדרו, החתום וחבוי מעין כל נברא. ולא חשכת את בנך, המרוכז ברוחך, הקשור בשרש הפנימי של כל מאוייך, את יחידך.

כי ברך אברכך

ממקור הסגולה החבויה תצא הברכה, שאוצרות ברכות פנימיות יש בה, ברכת החיים העליונים, ברכת הנשמות היותר מפוארות החנונות בחן עז האלהים והוד גבורות ישע ימינו, בכל כמות הנפש העליונים והמבורכים.

והרבה ארבה את זרעך

הופעת הברכה בגילויה, ברבוי הכמותי, שהרבוי האיכותי מקושר עמו, מכח המפעל הגלוי, ההקרבה המעשית, אבל קלט אל תוכו את כל רזי עולם של הברכה, הצפונה מעין כל.

ככוכבי השמים

הברכה הפנימית, הכוללת כל ההויה כולה, בכל עושר עולמיה, ובכל שיא הרום שלהם, הבאה מתוך מעין הקודש הנסתר אשר בלב השואף לאהבת אל חי.

וכחול אשר על שפת הים

ברכה גלויה, ברכת הרבוי הכמותי המתגלה לעין כל, המכוונת לאותו המפעל הגלוי של הקרבה המעשית, המלאה אור קודש, של לבת קודש, למלא דבר ד׳ בפעל.

וירש זרעך את שער אויביו, והתברכו בזרעך כל גויי הארץ

הופעת ישראל בעולם בראשונה בצדו הגלוי, בתור עם בין העמים, עם מוקף משונאים, החפצים לבלעו, והוא מתגבר ומנצח אותם, זאת היא תכונת הברכה הגלויה בישראל. אבל כל זה רק מעבר והכנה לעתיד הגדול, אשר אור ד׳ הגנוז יתגלה על ישראל, וכל העמים יכירו כי לא עם פשוט בין עמי העולם הוא ישראל, אלא הופעת דבר ד׳ באנושיות ובכל ההויה, אז בהתגלותה של ההערכה הפנימית של כנסת ישראל ההולכת ונמשכת מתוך האור הפנימי הצפון, שנגמר בשולו, וערכו המשוכלל, בנסיון המקודש הנשגב הזה. לעומת שני ערכים אלה, החצון והפנימי, יבאו בזמנים שונים, בתחלה התכן הגלוי, וירש זרעך את שער אויביו

אבל באחרונה הצורה הפנימית תתגבר, ותצא ממחבואה לאור עולם לעיני כל גויים, ויתברר לכל שאי אפשר שימצאו אויבים לגוי, שהוא נושא בתוכו ברכה לכל עמי התבל, ואז יתברכו בזרעך כל גויי הארץ.

עקב אשר שמעת בקולי

במפעל האדם ובהארת חייו, החתום והגלוי מופרד אחד מחברו. אוצר הרוח פועל פעולתו במחשבה פנימה. הגוף ומפעליו עושים דברים מעשיים, בתור תוצאה מכללות המחשבה אבל לא בתור אחדות שלמה. אמנם מתוך שכללות הקדושה, בכל גווניה, הלא היא השמיעה לקול ד׳, ההתמסרות לרצון אדון כל, בורא כל עולמי עד מראשית סתר עליון עד מעמקי אחרית כל פעל גלוי, השמיעה הזאת היא המאחדת עדי עד את ברכת ההויה הגלויה והנסתרת. עקב אשר שמעת בקולי.

וישב אברהם אל נעריו

אחרי כל ההתרוממות הנשגבה, אשר עברה על נפשו, לא פעל עליו שום דבר להפרד מאותה המדה הגדולה של השפעה על העולם על הסביבה, עם כל חמריותה. הוא שב אל נעריו, על פי מצבם, אותם הנערים אשר הניחם עם החמור, שב אליהם להדרש להם, להעלותם ולשכללם.

ויקומו, וילכו יחדו אל באר שבע

בהפגשם עוד עם מקור האורה הנה קמו, בהתעודדות רוח וחיים מאירים, באור קודש, של טהרה וצדק. וילכו יחדו, בהדדיות הרעיון והמפעל, אל באר שבע, מקום השבועה וכריתות הברית עם דורשי הקרבה, מקום התגלותהסגולה של המספר שבעה, המקושר עם ערכי שבועה, המורה על בנין עולם גלוי ומיושב.

וישב אברהם בבאר שבע

המשיך את מפעלו, את תעודת אב המון גויים שלו, שהצטינה בזה באר שבע.ויִטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם ד׳ אל עולם ״. ובתוך המכסה של הפעולה הכללית, המתפשטת בגילויה, שם גנז את הגרעין של האורה, שהיתה בתוכה צפונה, שהסתגל לזה יצחק בהתעלותו המיוחדת, עד אשר נמסרה לעדת יעקב בברכת עולמים. ״קורין את המקרא הזה צפונה לפני ד׳, זוכר הקב״ה עקידת יצחק״ (מדרש רבה).

רבונו של עולם

כשאנו באים להזכיר את כח הקדושה של המחשבה הקדושה של אברהם אבינו, שהיא בססה את יסוד כח מסירות הנפש הישראלית, בעד קדושת ד׳ ותוה״ק, שהיא אור העולם ויסודו, בכחה של המחשבה כל המון צבאי צבאות הם מאוחדים. לא עולמים מתיצבים לפנינו, אלא עולם, עולם אחד, שאדון עולם, רבון כל, הוא רבונו. וכאשר קדושת המחשבה הישראלית וכחה הכמוס הלא היא קשורת ביסוד הכח של הוד המחשבה האלהית העליונה, ״ישראל עלה במחשבה״ (ב״ר), ״ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ״, ״מה גדלו מעשיך ד׳, מאד עמקו מחשבותיך ״, איננו אומר מצד המחשבה העמוקה ״מה רבו מעשיך ״, כמו שהוא אומר כשהוא מעריך את הדברים מצד החכמה המעשית של רבון כל העולמים מַה רבו מעשיך ד׳ כולם בחכמה עשית״, אבל מצד עומק המחשבה אין כאן רבוי, מפני שאין שם פרוד והפרש, רק אחדות נפלאה, שהננו מתמלאים פלאי קודש על עמקה וגדולת מפעלה. וע״כ הננו אומרים כאן לא רבון העולמים כ״א

רבונו של עולם.

יה"ר מלפניך ד' או"א

הרצון, המגמה הפנימית, של כל היש, הלא היא הולכת ונמשכת להגלות ולהראות, ע"י המשכת הדורות של כנסת ישראל, המעתיקה ומרחיבה בחיים את עומק הקודש אשר לאבות העולם, שהם חיו בעד האידיאלים הקדושים האלהיים בעולם. והרצון הכמוס, מלא אור החסד העליון, אנו מיחלים שיגלה בנעמו, ממקור קדושת אבות, וילך וימשך להחיות את תכן החיים וההויה של הבנים. ד', אלהינו ואלהי אבותינו.

שתזכר לנו ברית אבותינו

הברית היא מיוסדת על תכן קים, שאיננו נופל תחת שום שינוי, וכאן גנוזים היו הבנים בצורה של כח במהותם של האבות והופעת החיים של המשכת דרכי האבות, בדעות, באמונות, ברגש ובתכונה, היא מוכיחה על סגולת האבות המתמידה בבנים. וע"ז אנחנו מבקשים, שאותו הכח המתמיד והקים, שהוא נמשך בבנים מאור האבות, יאיר בנו בכל סגולת מקורו, ובכל מפלאות פעולותיו, כאשר היה בזמן גילוייו באבות בימיהם. שתזכר לנו ברית אבותינו.

כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו מבן יחידו, ורצה לשחוט אותו, כדי לעשות רצונך, בלבב שלם

הפלא הנצחי של נסיון העקדה, והשפעתו על העולם בכלל, הוא, מפני שהארת החיים באה שמה בכל מלואה. לא היה אצל האב שום רגש טבעי של המית אב שנכחד, להיפך, הכל היה פורח והכל חי. אבל בידיעה הברורה, שכל החי, וכל המתעלה, הכל נכון הוא ומוכרח הוא להבטל, ולהקשר קשר עליון, ברצונו ודברו של אל עליון קונה שמים וארץ, השופט כל הארץ, אבי כל המעשים, בהבנה קדושה, שכל מעשה וכל מצוי כלא הוא נחשב מצד עצמו, וכל שיווי ערכו וגדלות מציאותו איננו כ"א מצד מציאותו באלהי עולם קונה הכל, בשביל כך גם הרחמים כלפי הבן היחיד, שיש להם כ"כ ערך עדין מוסרי ומפואר, עם כל חזקת מציאותם, הם מוכרחים היו להכבש כדי למלא את דבר ד' ולעשות רצונו בלבב שלם. ובזה הרחמים בעצמם קנו להם את המקום היותר עליון, את מקומם במציאות העליונה, ברצונו של מקום, ששום דבר משם לא יכחד ולא יעדר. ועשית רצונו של מקום, בהחלט, או לפי הנוסחאות האחרות בלבב שלם, זוהי התכונה המקימת את הכל, את כל החיים ואת כל הרגשות. וגם את הרחמים הנכבשים עצמם, בהעלותם אל רום מעלתם.

כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו

הכעס האלהי הלא הוא צדק העולמים, מקיים ומבסס את המציאות בגבורתו הקדושה. אבל זאת התכונה בעצמה, במקורה האלהי, איננה משחיתה, אינה מהרסת וגם איננה זועמת, כ"א מלאה היא גבורה מפוארה לרומם את המעשים, להדרם לשכללם ולפארם. וכאשר לא הוכנו הנפשות לאותה הקליטה הרוממה, של כוון מהותם לעומת השרש העליון של הגבורה, ששם רחמי הקודש הם הם ההומים ומתגברים, אז נפגשות הן ונכשלות בהזעם החצוני ההורס ומכלה. אבל ההכנה הקדושה של העלאת הרצון האנושי למרום גובה קדשו, בשרש הצור של האומה, היא היא אשר פעלה, ופועלת בנו, את ההתכוונות כלפי שרש הקודש העליון

של מדת הגבורה והצדק האלהי, המתגלה בחצוניותו בתור כעס. והננו בזה נושאים עין להתקדש במרום הקודש, באחיזת מדותיו של האב הקדוש, ע״פ האפשריות שלנו, והכנת יניקת קדשו. וכן יכבשו רחמיך, במרום עזם, את כעסך מעלינו, שיתעלה כח קדוש זה למקור תפארתו, שיביא בכנפיו מרפא וגבורת חיים וברכת עולמים.

ויגולו רחמיך על מדותיך

המדות בעצמן כשהן מתרוממות, מתעלות למקורן העליון, הן מתפארות, ומציאותן נעשית יותר נעלה, ויש משום התגוללות הרחמים על המדות בעצמן, במציאותן, שיבאו לתכלית שכלולן, באפן שהמשכות הפעולות הבאות מהן תהיינה מלאות תפארת והשלמת המציאות.

ותכנס אתנו לפנים משורת דינך

שורת הדין היא קיומו של עולם מצד הפרטיות. כל מעשה וכל הנהגה בפרטיותה מוכרחת להיות בצדק וביושר, כתורה וכמצוה. אבל מצד הכללות ישנם דברים כאלה, שגם הנסיגות משורת הדין, והשגגות, הנן פועלות לגרום עניני תקון וישועה. מצד האדם הפרטי אין לו זכות לדרש ותור כמלא נימה, ו״כל האומר הקב״ה ותרן הוא יותרו חייו״ (בב״ק). אבל מצד הכללות, סוף כל סוף נזקפים הם בחשבון כל הענינים שפועלים דברים טובים, גם ע״י סבות רחוקות ומעוקלות, ועי״ז תכנס ההנהגה העליונה לפנים משורת הדין, ואין שום שורה של צדק ומשפט לוקה, אלא היא מתעלה ומתרחבת.

ותתנהג עמנו ד׳ אלהינו, במדת החסד ובמדת הרחמים

הכניסה לפנים משורת הדין תתכן להיות בתור מאורע, המבריק לעתים רחוקות מזמן לזמן. אבל הסדר התדירי מוכרח להיות ע״פ מדה קבועה. והמדה הקבועה ישנה שהיא מדת דין קשה, שיותר היא מתיסדת ע״פ המבט של ענין היצורים כשהם מצד עצמם. אבל יש עוד מבט עליון על היצורים, בשני אפנים: האחד מצד מה שהם יצורי ד׳ אדון החסד, שכל עקר הויתם אינו בא כ״א לטובתם וישועתם, והשני גם מצד מהותם, ע״פ ההגבלה שהגבילם יוצרם בערכם העצמי, הלא עומדים הם כולם להתעלות, להתקדש ולהטהר. המדה הראשונה היא מדת החסד, שהיא פועלת ביסודה התדירי גם בהוה, ״יומם יצוה ד׳ חסדו, יומא דאזיל בכולהו יומין ״ (זהר), והיא מדתו של אברהם אבינו איש החסד. והשניה, מצד המבט, של העתיד, זאת היא מדת הרחמים, שרחמים רבים נתכים בשטף על יצורי עולם שנשתפלו והם עומדים לצאת מן המצר למרחב ומאפלה לאורה, ונמשכים הרחמים מן העתיד אל ההוה.ומתוך המחשבה הקדושה הקשורה בקשר הנצח, שממנה באה ההארה לאברהם אבינו, לעמוד בגבורת קדושת מחשבתו הטהורה, והקשורה באלהים חיים, בכל התכן של הנסיון הנפלא, ששמה הכל מאוחד, הראשית עם האחרית, בצורת ההוה הגלוי בתכן זמני, הננו מבקשים בצדק, שתתנהג אתנו ד׳ אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים.

ובטובך הגדול ישוב חרון אפך, מעמך, ומעירך, מארצך ומנחלתך

יש טוב סתמי, שהוא מתיחש לכל דבר מצד פרטיותו, ולכל זמן מצד ערכו המיוחד. מצד השקפה פרטית זו יש מקום לחרון אף שעושה רשם (זבחים ק״ב.). אבל הטוב הגדול הוא הטוב העולה מהכללות המאוחדת של כל הפרטים, בין פרטי הזמן, בין פרטי המקום, בין פרטי המציאות בכללותה. והנה הנושא של

הטוב הגדול בתכונת נצחיותו הוא כנסת ישראל בתור עם ד׳, שאם מביטים באספקלריא של הטוב המצומצם ישנם דברים במציאות מצד הפרטים, שמביאים את חרון האף, אבל כשמשקיפים על הכלל כולו אנו אומרים ״כולך יפה רעיתי ומום אין בך ״. הטוב יוצא לפעלו דוקא כשהוא מרוכז בנקודת אורה, שבצורת מקום היא עיר ד׳ שמה, ירושלים עיר הקודש. וכשחרון האף סר מהעם ע״י הופעת הטוב הגדול הכללי, יוכל הרכוז של הקדושה להיות מואר במלוי אורו. אמנם מלוי אור זה אין לו השלמה רק אם יופיע בכל התפשטותו, וכח ההתפשטות של הטוב האלהי בתכונה מקומית הלא הוא בכל גבול ארץ הקדש. ע״כ יוסר חרון האף מארצך, מצד הטוב הגדול הכללי, שנותן מקום לקדושה הרכוזית של העיר, ומלוי מפעלו של רכוז זה בכללות הארץ. אבל כל הקבוץ יחד, של העם, עם המרכז של קדושת אורו בתור העיר, ושל התפשטותו בתור הארץ, אין לו תעודה כ״א כשכל אלה קונים את התכונה של הנצח, שהוא בלתי פוסק, עד כדי להקרא נחלה. מה נחלה אין לה הפסק (זבחים קי״ט., רה״ש י״ב:), אף הם בקדושתם העליונה אין להם הפסק. ואלה המעלות העליונות, העוטרות את העם והעיר, את הארץ ואת תכונת הנחלה, הכוללתם, ראויות הן לבא מצד הטוב הכללי, הנובע מקדושת החפץ הטהור בעז קדושתו, המיוחד לישראל, מכחה של קדושת המחשבה, והרצון להדבק עדי עד באלהי עולם ד׳, מכח הרשם הנצחי של קדושת נסיון העקדה, שבא בגללה תכן הברית והשבועה לזכור חסדי אבות לבני בנים עדי עד.

וקים לנו, ד׳ אלהינו, את הדבר שהבטחתנו בתורתך ע״י משה עבדך

כל אורה של תורה, והשפעתה המזהירה בעולם, היתה בבחינה של תעלומה בקדושת האבות. הם עמודי העולם, מצד עצמם היתה קדושת תורתם, והליכתם לפני האלהים, גבוהה למעלה מכל מדותיה של תורה ע״פ ערכנו. ״יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים ״ (מדרש רבה). אבל בשביל העדר הקבוץ, שהיה ראוי לקבל את האור הגדול התורתי, היו הדברים חתומים עד אשר נבקע המעצור, והאור נגלה ביפעת הדרו, ומה שהיה, בתחלה בתכונה עלומה ורוחנית לבדה, נתהוה לענין גלוי ומתגשם בחיים. ״לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך ״ (מדרש שה״ש). ע״כ הננו מתפללים, על הקיום המעשי בהתגלותו, של ההבטחה, של הברית ושל השבועה, של האבות, ע״פ המדה שבאה לכלל גילוי וגשום בחיים. וקים לנו ד׳ אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך, ע״י משה עבדך, הציר הנאמן, לגלות את האור הצפון ולהגשים בפעל את כל האידיאלים הרוחניים העליונים בכל הוד קדושתם.

כאמור וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור

כאשר אנו באים להמשיך את המקור העליון, שממנו התכן הגלוי והקדושות בכל ברכותיהן הממשיות יונקים, אז אנו באים מתוך אורו של משה, שקלט לתוכו את התכן היותר פנימי של קדושת יעקב, תִורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב״, ״ויעקב מלבר, ומשה מלגאו״ (זוהר), ועולים אנו למפרע בשלשלת הקדושה, למצא את אור הנשמה, המחיה את קדושת הברית והשבועה, את זכר חסדי אבות לבני בניהם, לא רק בצורה רוחנית ואצילית לבדה, כ״א גם בצורה מעשית וארצית, להיות ע״י כח זה, הנובע מראש פסגתה של קדושת הנסיון הנערץ, לעם לפני ד׳ שוכן בארץ חייו, ומתענג בכל עז ותפארת על טוב ארץ חמדה, וכל הדרה, בכל המלוי, של חיי הנשמות, וחיי החמר בזכוכם וקדושתם; כאמור וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזכור, ומראש גובה זה, של ראש צורים ושל

מחשבות נאצלות אשר כולו אומר כבוד ד׳ והדר גאונו, יוצא הכח להגשים בפעל את כל חסן ועז לישראל ולארץ חמדתו, והארץ אזכור.

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי

מהותו של האדם היא יראת שמים, יראת שמים המלאה, החדורה בכל מהותו הפנימית ושהיא בעלת השפעה חיה חזקה, עד כדי להבליט את תכונתה על כל מפעלי חייו. ״את האלהים ירא, ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם ״. והאדם מוכרח שלא להיות בשום פעם, בשום רגע מרגעי חייו, משולל מצורתו העצמית, שהיא יראת השמים השלמה, שהיא מורכבת בטבע קדושתה הרוחנית משני כחות: יראת שמים בסתר ויראת שמים בגלוי, שהן מאוחדות זו בזו, זורמות זו על זו ופועלות זו בתוך זו, באחדות נפלאה. יראת שמים שבסתר היא אצילית, רעיונית, שכלית מופשטה, ויראת שמים שבגלוי היא יראת שמים מלולית, תנועתית, מעשית. ושתיהן הן חלקים של דבר אפיי, טפוסי, אחד. כי אם יראת השמים שבסתר תהיה בתכונה כזאת, שלא תשפיע על יראת השמים הגלויה, שלא תשלח את סרעפיה וסעיפיה וענפיה הברוכים על כל הכבר המעשי שבחיים, אז הוא אות שהיא חלשה לגמרי מצד עצמה, ושאינה יונקת את לשדה ממקור הקודש האלהי, אלא ממחשבות אדם וציוריו הדמיוניים. ולהיפך כל יראת שמים גלויה, שאינה פועלת בכל בטוי שלה, בכל מפעל ובכל תנועה שלה, את הרשם העמוק והחדור בתוך הנשמה פנימה, לגלות על ידם את האור העליון האלהי של יראת שמים הנסתרת, אינה כלל יראת ד׳ טהורה שהיא עומדת לעד. וכאשר האדם הראוי לצורתו ולשמו, הוא נועד להיות, בלא הפסק כלל כ״א לעולם. עומד בצביונו ואפיו השלם, ע״כ מוכרח הדבר שלעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי.

ומודה על האמת

כשהציור של האמת בא לו בתכונה כזאת, שהיא רחוקה ממנו, מפני שלא הגיע בנפשו פנימה לידי אותה ההכרה בהאמת הנשגבה של הפרט הזה, לא יהיה כ״כ כנוס רק בתוך עצמו, עד כדי ההתרחקות מההצצה של אור האמת הרחוק מאתו, שיוכל לטעות שזהו מכלל שמירת צביונו המיוחד, שלא להכניס אל תוכו קנינים של ציור מבחוץ, שאינם עצמיים לו, ושלא נצטירו לכתחלה, מראשית הולדם, בהגיונותיו. אלא שהאדם צריך לדעה, שיחד עם כל הסגולות החשובות, שישנן לשמירת הצביון העצמי, והוקרת האמת הפנימית המיוחדה לו, הוא צריך להתרחב ולהתרומם עד לכדי התפיסה הבהירה של האמת המוחלטה, ואע״פ שבאה היא לו לא מתוכיות הכרתו, אלא ממקום אחר, מהשפעתן של הכרות יותר חודרות ויותר גבוהות מהכרותיו, יהיה מודה על האמת.

ודובר אמת בלבבו

שלא יאמר האדם, מאחר שעיניו תהיינה תלויות לאותו הציור הגדול של האמת, שיבא לו ע״י הערותיהם של אחרים, גדולים וטובים ממנו, לא יתיחד כלל עם נשמתו, לדעת מה שרוחו הפנימי הוגה בקרבו. לא כן הדבר, אלא שיחד עם ההודאה על האמת הרחבה, הבאה מאפקים כ״כ רחוקים, יהיה דובר אמת בלבבו, לדלות את מי האמת ממעמקיו הוא. ויהיה דובר אמת בלבבו.

וישכם ויאמר

תיכף בהשכמה, בהיותו מתחיל לחוש את אור הנשמה בקרבו, יביע את האמתיות הגדולות, שהן כלולות בתכן הפנימי, של הכרותיו הטהורות, ובתכן ההשפעה שהושפע מן המקורות העשירים, של אוצרות האמת, היותר גבוהים מערכו והיותר רחוקים מחוגו. וישכם, ויאמר.

רבון כל העולמים

כשהננו נגשים לפרט את החשבון, של צד השפל שלנו לעומת הצד הגבוה והנעלה שלנו, אנו מוכרחים לבא לידי הכרה פרטית, של עולמים בתור חטיבות מיוחדות, שיש בהם הבדלים של מדרגות, נמוך וגבוה, לא כפי מה שהענינים עומדים בשרשם האחדותי, שאז הננו אומרים רבונו של עולם, אלא כפי מה שהדברים עומדים בגילוים ובחלוקי ערכיהם. ומתוך ההסתכלות הזאת, הננו מציצים בכבוד של מעלה ורוממות יוצר כל, ולעומת זה בשפלות האדם וערכו הזעיר, והננו קוראים בחרדת קדש :רבון כל העולמים. ומתוך שאנו באים, מתוך הפירוט שמביאנו לידי החשבון של זעירותנו, לידי הגודל הפנימי של חלקנו באלהי עולם ד׳, אנו מרמזים את יסוד הגודל ג״כ, שבא מתוך ההשקפה, שסוף כל סוף הלא אדון עולם הוא רבון כל העולמים כולם, שבכללותם הכל מתאחד והכל מתעלה, וסוף כל סוף ע״י הגודל ואור הקודש יתעלה ג״כ כל מה שהוא זעיר, ויתקדש ג״כ כל מה שהוא חולין. והמחשבה הזאת מתאמצת מכח הרעיון של קשורם של שני סוגי יראת השמים, הסתר והגלוי.

לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנוניגו לפניך, כי על רחמיך הרבים

זהו כלל גדול, לכל התפלות שאנו מתפללים, שהן תחנונים, ״רחמים ותחנונים ״, שאינם מיוסדים על צדקותינו כלל וכלל.כי כל צדקת הנבראים הלא היא מוגבלת, ועלולה לשינויים ולירידות, והתפלה היא מיוסדת לרומם אותנו למצב עליון, למצב שיש לו רק התרוממות ולא השפלה, רק עליה ולא ירידה, מצב שהוא רחב במרחבי יה ואין בו שום צמצום והגבלה, ״נחלה בלי מצרים ״, ״הרחב פיך ואמלאהו״. ועל כן אין הפלת תחנונינו יכולה להיות על צדקותינו, כי על רחמיך הרבים. ומזה באה ההשפעה, שכל הצדקות כולן שלנו אינן אלא דרכים, שאנו מתקרבים על ידם להביע את התכן העליון, להתקרב לרחמיו הרבים של רבון כל העולמים שכל אור וכל חיים, כל חסד וכל ברכה, כל טובה וכל ישועה, מהם הם נובעים.

מה אנו, מה חיינו, מה חסדנו, מה צדקנו, מה כחנו, מה גבורתנו

האפסיות של כל נוצר, בהיותו נחשב למציאות בפני עצמו, באה להכרה בששה צדדים, האחד, עצם המהות שהוא אין ואפס, כי אין לשום נברא שום עמדה עצמית כלל, זולת חפץ הבורא המקיים אותו. השני, הרגשת המהות שלו, שאי אפשר כלל שירגיש את מציאותו למציאות מוחלטה, מאחר שהמקור שממנו נובעת הרגשתו זו היא עצם מהותו, והרי הוא דבר שאינו ראוי כלל מצד עצמו לשם מציאות, ואיך תוכל הרגשתו במציאותו, שהיא התאור הראשון למהות של חיים, להיות נחשבת להרגשת מציאות. השלישי, היא אפסיות הרצון להשפיע טוב, כי איך תוכל שאיפה של חסד והטבה להיות מיוסדת במציאות כזאת, שאינה כלל מציאות באמת. הרביעי, בדבר האפשרות לגשם את החפץ הטוב, שזהו דבר הנותן איזו הערכה חשובה להמצוי, ואיך נוכל ליחש איזה ערך לאפשרות היכולת לגשם את הטוב ולהגדירו, בשעה שאפילו השאיפה של ההטבה בעצמה אין לה יסוד קבוע. החמישי, המשכת הגשום והפעל של הטוב, שבודאי אין לה מקום, מאחר שאין מקום אפילו להתחלת המפעל, מפני חוסר הבסיס של המציאות לכל מצוי מצד עצמו, שהכל כלא נחשב זולת אור בורא כל, המופע במציאותו של כל נמצא. והששי הוא העדר היכולת לעמוד נגד

כל מהרס המציאות ומחריבה, שאין מקום ליכולת זאת שתצא אל הפעל, מפני כשלון הכח שיש לכל מצוי מצד עצמו. וע״ז אנו אומרים אלו ששת התארים: מה אנו, נגד אפסיות המתות, מה חיינו, נגד אפסיות ההרגשה של המציאות שלנו, מה חסדנו, נגד חוסר הבסיס של השאיפה לטוב, מה צדקנו, נגד חוסר כח המגשם את הטוב, שהוא כח הצדק, לעומת כח החסד, שהוא ענין השאיפה מצד עצמה, מה כחנו, נגד האפשריות של המשכת הטוב, מה גבורתנו נגד האפשריות של העמדה נגד כל העומד להחריב ולהפריע את הטוב ואת ההשפעה הראויה להביא תועלת לברואים, שכולם אינם נחשבים לדברים מבוססים מצד עצמם, ואינם מצואים כ״א מצד כחו של יוצר כל ב״ה, המושפע עליהם ברב חסדו וטובו.

מה נאמר לפניך ד׳ או״א

עם כל ההרצאה הראשונה ע״ד האפסיות של המציאות, הלא אי אפשר כלל להגדיר את הדברים בשום בטוי. כי תקצר השפה מלהכיל את ההבטאה של ההעדר והאפס, של כל מה שאנו קוראים אותו בשם מציאות, וכל הבטויים, שהוצגו על דבר השלילה שלהם, הם אינם אומרים כלל את העומק של ההעדר, אלא שהם סמנים חלושים לרמז על המחשבה, שגם היא לא תוכל לתפוס את התהום הריקני של האפסיות של המציאות, מצד עצמו, בכל מלואו ועמקו.

הלא כל הגבורים כאין לפניך

תאר הגבורה מצויר אצלנו בחוזק מציאות, ונמצא שהגבורים, שהם מלאים עצמה, נחשבים לחזקי המציאות. אבל מה הוא חוזק מציאותם לגבי המציאות האמתית, גבורה של מעלה, שרק היא היא המציאות הנכונה, וזולתה הכל כאין, וכלא נמצא.

ואנשי השם כלא היו

אפילו אם אנחנו מורידים את המציאות הממשית, שאנו מציירים אותה בגבורה, שכבר נתברר לנו שהיא אפס וכאין, לכלל מציאות דמיונית, שהיא מציאות השם של אנשי השם, שהדמיון יש לו מקום לצייר לו מציאותם בהרחבה, מפני עמידת זכרונם בעולם משך זמן ארוך, אבל גם כל התכן של המציאות הציורית והדמיונית הזאת מתאפסת לגמרי, כשהיא מתערכת נגד המציאות האמתית, של המצוי המחלט ב״ה. ואנשי השם כלא היו, שאין שום סבה ממשית, ושום יסוד, להערכה, של זכר השם אשר לאנשי השם, גם בראשית צמיחת שמם, שהוא הזמן אשר פעלו את המפעלים שלהם, שעמהם נקשר שמם, וממילא אין שום ערך להמשכת שמם, אחרי שכבר עברו ובטלו מן העולם. ואנשי השם כלא היו.

וחכמים כבלי מדע, ונבונים כבלי השכל

אם אנחנו מעמידים איזו חשיבות של מציאות לציורי החכמה שלנו, מפני שהיא מעמידה לנו עולם רוחני מלא טפוסים של מציאות, תהיה המציאות הזאת חמרית או רוחנית, אבל כאשר נתבונן, שאין שום בטחון כלל, שכל אלה הציורים, הנכנסים לחוג החכמה שלנו ביחש להמציאות, שהם נכונים, ושהדברים הם ככה כפי מה שחכמתנו מציירת אותם לנו, אז אנחנו מוצאים שאין כל חכמתנו כ״א מקסם כזב. וממילא כאשר החכמים הם כבלי מדע ויסודות הציורים הראשיים שלהם אינם מבוססים כלל, הלא דבר פשוט הוא שאין שום ערך לכח הבינה שלנו, שהוא מוליד מושכלים, ע״פ הרכבתו שהוא מרכיב את ציורי החכמה בתכונת

דברים של מדע, ועושה מזה אתיצירות השכלתו. ופשוט הוא שנבונים הם כבלי השכל, כי אם אין יסוד אין בנין, ואם אין חמר, על מה שיחול איזה ציור של צורה, הצריכה להיות סמוכה עליו, אין מקום לצורה, ואם אין חכמה אין בינה. וכיון שהחכמים הם כבלי מדע, ממילא הנבונים הם כבלי השכל.

כי רב מעשיהם תוהו

המעשים, היה אפשר לתן להם ערך אם היו יוצרים איזה דבר שיש לו צורה קימת; אבל רוב המעשים, שבני אדם עושים, אינם כלל דברים, שנוכל לומר עליהם שיצרו איזו צורה, ושיש להם איזו מהות עצמית, הראויה לעמידה ולהערכה. כי הלא כל המעשים הם נמשכים בערך הצורה שלהם, אחר המטרה שהם מביאים, ומאחר שאין מטרה חשובה לכל מעשי בני אדם, מצד עצמם, נשארו הרבוי של המעשים בלא שום תכן של צורה, שזהו גדר התוהו, המגביל לעומת הבוהו, שהתוהו הוא דבר שאין לו שום צורה כלל שהלב נשאר מתהה עליו, מבלי להגדירו מפני חוסר צביונו והעדר צורתו.

וימי חייהם הבל לפניך

ימי החיים נתנו להוציא על ידם מן הכח אל הפעל בודאי איזה דבר ממשי. אבל כאשר האנשים הולכים בדרך תוהו, ואינם מתעלים להדבק בצרור החיים את ד׳, ולהקשר בקשר מחיה החיים ומקורם, נשארו ימי החיים רק דבר שבכח, שאיננו כלל בפעל. וזהו הענין של הבל, שהוא מתאר דבר כחני, שלא יצא אל הפעל, שאע״פ שעשו איזה דברים בימי חייהם, מאחר שלא קנו על ידי הדברים הללו השלמה עצמית, הראויה להיות נחשבת למציאות של אמת, לפני האמת העליונה, של אל אמת ב״ה, נשארו לפני ההערכה האמתית, שהיא ההערכה האלהית, הנאמנה, לענין של הבל. וימי חייהם הבל לפניך.

ומותר האדם מן הבהמה אין, כי הכל הבל

היצירה הולכת היא ועולה במדרגתה. כל דרגה נחשבת להכנה למה שהוא למעלה ממנה. והמציאות של הכנה נחשבת באמת מציאות של כח, ולא מציאות של פעל. וא״כ מציאותה של הבהמה נחשבת כמו הכנה, בסולם הבריאה, למציאותו של האדם. ואם האדם ג״כ לא ימלא את תפקידו, ולא יביא את מציאותו לכלל תכלית, הרי נשאר גם הוא רק בתור יצירה כחנית, העומדת רק בתור הכנה למציאות יותר מעולה ממנה, וא״כ אין יתרון כלל על הבהמה, מאחר ששניהם אינם כ״א מציאות שבכח ע״פ הערכה נכונה, ולא מציאות של פעל, וכל מציאות של כח שאין לה ערך בפעל נקראת הבל. ומותר האדם מן הבהמה אין, כי הכל הבל.

אבל אנחנו עמק

הכל אמנם הבל מבלעדי אור החיים והמציאות של המצוי האמתי, אשר אין מבלעדו. אבל אנחנו דוקא בזה תלויה היא גדולתנו, שההכנה שלנו אינה הכנה כזו, שאפשר לומר עליה הבל. כי גם מצד ההכנה הנפשית הטבעית שלנו, ג״כ אור קדושה, שהוא אושר נצחיי, וחיים קדושים ואדירים יצוקים בה. וזהו מה שאנחנו מיסוד הויתנו יצרתנו להיות עמך, מוכשרים ומוטבעים, בכללות אומתנו, את תפיסת האור האלהי וקביעות הרצון של תכונת חיים כאלו, שהענין האלהי ירשם על ידה בעולם. והכנה זו, מצד שהיא אלהית, היא יותר מציאותית מכל המוני דברים אחרים, שהם במציאות בפעל, מאחר שהיסוד שלהם הוא אפסי, כמו שהוא הכל הבל, מבלעדי אל אמת, אשר אין זולתו.

בני בריתך

חוץ מהעממות הטבעית שלנו, ביסוד נפשנו, שהוטבע כראוי לקליטתה של הקדושה האלהית ואורה, ולהיות מלא בה גם בלא שום רצון מצדנו, גם בלא שום הכרה ובחינה שכלית הגיונית, מצד המשקל המדעי שלנו, הננו ג"כ בני בריתך, שהוטבענו כבר ע"י הרצון האדיר הקדום, אשר הובע בעמנו לבא ברצוננו הכללי בברית ד'. וזה עשה חקיקה גדולה ורשם נצחי במהלך הנפשות כולן של כל דורותינו, להיות בכל אחד מאתנו רשומה, ע"י השפעת הכלל, כבר לא רק נטיה טבעית, כ"א גם רצונית ושכלית טמירה, להתקשר בקשר רוחני אמיץ לאל חי וקים.

בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה

האהבה היא הקנין היותר יקר והיותר שלם בעולם. אמנם האהבה מודרגת היא ע"פ הנושא של האהבה, ואור החיים העליונים, שאין סוף לאשרם, הוא מופע במציאות באהבה השלמה לאלהים חיים אלהי אמת. אבל ע"ז צריכה הנשמה להיות מבורכת בסגולה זו, שאוצר האהבה האלהית יהיה אצלה שמור וחי. ואנחנו הננו בני אברהם אוהבך, מוטבעים בטבע האהבה האלהית, ירושת עולמים מברכת אברהם, אשר נשארה עדי עד בישראל עם קרובו. ואהבת עליונה זו היא מלאת הקנין וההויה, רווית המציאות ועושר הישות, הנהדרה בפאר ונאדרה בקודש. ומפני שמצדנו, בתור בני אדם, שמקבלים שינוי בכל מערכי לבם, אפשר לפעמים, שהתכונה החיה הזאת, של אהבת אלהים אמת, תשתנה ותרד ממעלתה, יש לזה כבר בטחון עז, זו היא השבועה שנשבעת לו בהר המוריה. המפעל הקדוש והנשגב הזה רשם את רשימת הבטחתו לדורות עולמים, שחקיקת האהבה האלהית, הטהורה ואדירה, תהיה קבועה במסתרי הנפשות של האומה, אשר בה יתברכו כל גויי הארץ, למרות כל השינויים הרוחניים והחמריים, החצוניים והפנימיים, שחלים על כל היצורים כולם.

זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח

אף שרצונות החיים הגסים, ההפכיים מאור הקדושה הרוממה, המופיעה בגאון עזה באהבת האלהים אל עליון, יוכלו לפעמים להתגבר עד כדי כסותם את האור הגדול והקים הזה, שבו זהר ההויה השלמה והמלאה מתגלה, כבר הננו מוטבעים בתכונת יצירתנו המקורית מזרע יצחק יחידו, מכון הרכוז של כל חיים, שנעקד על גבי המזבח, והמסירה אל האלהים, בקשור של כל כחות החיים, גם הנראים כסותרים והפכיים, רק ליסוד אהבתו העמוקה החיה והנפלאה. תכונה זו נחתמה בכח יצירתנו ממקור צמיחתנו הגזעית. זרע יצחק יחידו, שנעקד על גבי המזבח.

עדת יעקב בנך הכורך

ישנן מעלות רוחניות באלה, שהן נוחות להתאחז מצד קדושת הכלל אצל היחידים, אצל כל יחיד בפני עצמו, אבל קשה להן להחזיק את מעמדן בקבוץ הכללי, שחיי החברה והעדה יש שהם הולכים בדרכים אחרים, המבטלים את האפשרות של העמדת אותן המעלות הנשגבות על מכונן, וק"ו שהם מעכבים מלהוציא אל הפעל את פעולתן הטובה.אבל כנסת ישראל היא קבועה בקדושתה בתור עדה פועלת בעולם, עד שמימי יעקב, שנקבע בזרעו החותם המיוחד של האומה, בהבדלתה מכל העמים, נקבע בה ג"כ תכונת

הבכורה. וע״פ עצת ד׳ זאת היתה, שהבכורה של עשו תהיה מוסבה ליעקב, וזה היה לאות, שישראל יהיה הבכור בין העמים כולם, והבכורה היא תכונה, שמחיבת להיות משפיע ופועל פעולה חנוכית על יתר הבנים והבנות, שבאים אחריו, כמו כן הונח בישראל כח זה של הפעלה לטובה ולקדושה על כל העמים. והפעלה זו, הצריכה לצאת בכל כך התפשטות, אי אפשר לה שתצא מצד הקדושה היחידית, שהיא מתעלמת בחיים הפנימיים לבדם, אלא היא מוכרחת לקחת ג״כ חלק בחיים הפומביים, שבתור עדה וקהל שלם ירשם כח הקודש בכל מלואו, וזהו אושר מיוחד, שהננו מוטבעים בקדושה לא לבד בטבע היחידיות שבנו, כ״א ג״כ בטבע הקבוצי שלנו, מצד הכרעתנו לטובה את כל העולם האנושי כולו באחרית הימים, שזאת היתה משאת נפשו של יעקב אבינו, בהתיחדו עם בניו, כדי לבא מיחוד זה לידי ההשפעה הקבוצית היותר שלמה, עדת יעקב בנך בכורך.

שמאהבתך שאהבת אותו, ומשמחתך ששמחת בו, קראת את שמו ישראל וישורון

זהו פשוט, שכח הקנין הזה של הקדושה, הקבוע גם בהצבור שלנו בתור עדה, שהוא אמנם מובלט הוא ביותר מצד כח הבכורה, שיש בה ג״כ הוראת ההשפעה לעמים רבים, והתפשטות רבה מן הפנים אל החוץ בהופעת הקודש, אבל ודאי שאי אפשר כלל שסגולה כזאת של השפעה תמצא באיזה צבור כ״א כשערכו הכללי בעצמו הוא כ״כ מרומם ונשגב, בקדושתו הצבורית, עד שאופי הצבור שלו עומד הוא להיות כח פועל, ביסוד קדושתו וכחו האלהי, על קבוצים רבים אחרים. אלא שכ״ז שלא היתה הקדושה המשפעת מוחלטת לא היינו משיגים כלל, שיש כאן ענין של תכן קדושה כללית, קבועה במהות הכח הקבוצי, אלא שהיינו דנים שאם אמנם שיש כח קדושה קבועה בישראל, מה שאי אפשר להסתפק בזה, שהוא חל ביחוד מכח הנסתר של הכלל על יחידיו, אבל שיהיה הכח הזה חל על הקבוץ הכללי בתור עדה לא היינו מכירים, ובשביל כך הוכרחנו להזכיר את צד הבכורה שביעקב, כדי להיות בצדק מותאמים לשם עדת יעקב. אבל באמת ידענו, שיש כאן בהכרח קדושות קבוציות כפולות: קדושה קבוצית חברותית פנימית, בחיי הכלל כשהם לעצמם, וקדושה קבוצית חברותית פועלת על המון עמים רבים. ושתי הסגולות הן מתאחדות זו עם זו, אע״פ שיש לכל אחת מהן צביון מיוחד וסגנון מיוחד. והנה האהבה זוהי נחלה פנימית, מה שאין כן השמחה, היא ענין ההולך ומתגלה ג״כ כלפי חוץ. וכאשר אנו רוצים להביע בזה את שמחת נפשנו על יקרתן של הסגולות העצמיות, אשר ניטעו בחסדי אלהי ישענו בתוכנו, ג״כ בצורה עדתית חברותית, אנחנו אומרים ע״ד הסגולה הקבוצית המיוחדת לנו בישראל פנימה, שהיא גחלת האהבה האלהית העליונה המאירה בנו, וע״ד הכח המיוחד להופיע בעולם כולו בהופעה אלהית, שהיא תנובת השמחה האלהית, הזורחת למרחקים בקרני יפעתה. והם המה שני השמות: ישראל, הפנימי, בתור הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב״, וישורון, החצוני, שהכל מביטים עליו, ״וישורו יראו בו״, איך ללכת באור נגהו וזיו זרחו. שמאהבתך שאהבת אותו, ומשמחתך ששמחת בו, קראת את שמו ישראל וישורון, כלומר שמאהבתך שאהבת אותו, באהבה חודרת פנימה, קראת את שמו ישראל, ומשמחתך ששמחת בו, והופעת את אור כבודו גלוי לכל העמים, קראת את שמו ישורון.

לפיכך אנחנו חיבים להודות לך

ההודאה באה על הכרת הטובה מצד עצמה, שלפי הערך של גדולת הטובה, ושל ההכרה שמקבל הטובה מכיר אותה, כן תגדל ההודאה, ההולכת מתוך הרגש המלא, שדוחק את הלב, שלא ישאר תכן הטובה מבלי

ההבעה של הכרת הטובה להמיטיב.

ולשבח

ההודאה על הטובה תבא אפילו כשהטובה, שבאה מהמיטיב אינה מורה על גדולה ומעלה עליונה של המיטיב. אבל הרבה יותר מזה יהיה הרגש כאשר הטובה בעצמה היא מורה על שלמות עליונה במיטיב, שאם לא היתה לו שלמות נפלאה זו לא היה יכול להשפיע טובה כ״כ אצילית ועליונה. אז יצורף עם ההודאה גם השבח, המורה הכרה בהשלמות, והסגולות הרוממות, וגודל העלוי של המיטיב.

ולפארך

הפאר יבא, כשההשפעה של הטובה היא מזוגה ומתאמת באפן נפלא, שקולה בפלס ישר, ומכוונת במדותיה, בצבעיה השונים, באפן הרמוני, שהתפארת והיופי העליון הנשגב מאד מזהיר ממנה.וכל שלשת המדות הללו, ההודאה, השבח, והפאר, הן מתיחשות לחמדת הקדש, של אצילות הנשמה הישראלית הכללית, בפאר העליון וההתאמה הנפלאה שלה, בכל תכונותיה העדינות, שכל אחת היא במקומה משוערתע״פ היופי העליון, יפָה דודי אף נעים ״.

ולברך ולקדש

הברכה באה ממקור ההשפעות כולן בהכרה, שמעין שאינו פוסק הוא מקור החיים, וכל הטוב והנשגב, היורד ממרומי על, ומתפרש לכל שדרות צבאי צבאות המון רב של נשמות קדושות, ממולאות בלשד האהבה האלהית וזיו חמדתה. וכאשר ההשפעות באות עד המקום, שחיי הבשר והחמר שורין שם, הננו צריכים לקדש את ההופעה הזאת עצמה, כדי שלא תתעכר בעכירותו של החמר וכחותיו. ע״כ הננו צריכין להסמיך אל הברכה את הקדוש, ולברך ולקדש.

ולתת שבח והודיה לשמך

לעומת מה שהרגשת קבלת שפעת הטובה האמתית בכללותה, היא מעוררת בתחלה את רגש ההודאה, ואח״כ את הערת השבח, מצד הכרת ההערצה הנשגבה של גודל הרוממות, של המשפיע את אוצר הטוב מאורו העליון, הנה כאשר הדברים יורדים הלוך וירוד, ואנחנו צריכים לקדש את הברכה, שתשאר באצילותה ועדונה, הננו צריכים להקדים את השבח, הנוגע בהכרה המוסרית של האופי הנעלה והשלם והנפלא, של המשפיע העליון ב״ה, ואח״כ אנו פונים אל רגש הכרת הטובה, מפני שאנו כבר קבלנו אותה, ואנו נותנים שבח בתחילה ואח״כ הודיה. וזהו לא מצד עוצם המקור העליון ברום עזו, אלא מצד השיך לנו, והפועל על רגשותינו, שזה הוא יחש השם, בתור דבר שהוא איננו כ״כ עצמי ויסודי כמו העצם. ולתת שבח והודיה לשמך.

אשרינו

זאת היא הבעה כללית, הבאה מעוצם תענוגה של הנשמה, כשהיא חשה את עדונה הגדול, את זיו חייה המלא עדני עז, מהמון זרמי חיי עולם וישות אדירה, השוטפים בקרבה פנימה, מנחת דשן קרבת אלהים חיים, ואור קדושתו המלאה על כל גדותיה. האושר הזה בהרגשה הכללית שלו, הוא ממולא פרטי הויות

אין קץ, ואורים נשאים מרוממים לאין תכלית, וכולם מלאי זיו ומפיקי נגה, וההבטאה הכללית יוצאה היא ממעמקי הנשמה כפרץ מים כבירים, ברב ששון ועליזת גבורת קודש. אשרינו.

מה טוב חלקנו

עצם חלק ד׳ משוש החיים ומקורם, יסוד הטוב, אור אין סוף וזיו הדרו, הוא חלקנו. והוא טוב מצד עצמו, מבלי שום הבחנה באיזה דרך ואיזה אפן בא לידינו, שנעשינו אנחנו חלקו והוא נעשה חלקנו. זהו טוב מוחלט, שאין להגבילו ואין לתארו בשום תאר מיוחד ומוגבל.

ומה נעים גורלנו

הנעימות באה, מאיזה יקר חמדה הבאה לאדם בארח מופלא ונסתר, שנעלם מכל, וגם מזה שנפל בגורלו, באיזה אפן זכה בו. דוגמת החשך המבחין את האור, במשל של מים גנובים ימתקו. הגורל זאת היא הזכיה הנעלמת, שאין ידועה סבתה המוסרית הנכונה, לעומת זכית המשפט הידועה בסבתה. והנה מה שאין אנחנו משיגים בשום אפן איך בא הדבר לידינו, שאנחנו זכינו להדבק באור ד׳ ברב טובו וקדושתו, זהו סמוי מן העין, ומכל שכל ומדע בבירורו. וזהו יסוד הגורל שזכינו בו באפן מופלא, ע״פ מזל עליון, שאי אפשר להעמידו באיזו בחינה הגיונית וצורה משפטית. וכ״ז מוסיף לנו נעימות. מה נעים גורלנו.

ומה יפה ירושתנו

אילו לא היינו מותאמים, לאותו הדר הקדש אשר זכינו לו, אז אף כי היה בו מן הטוב ומן הנעימות, אבל היתה חסרה מצדנו הערכת היופי, כחק דברים שאינם מתאימים זה לזה, כשהם יחד, שניטל מהם תכן ההדר והפאר.אבל מצד ירושת אבותינו הקדושים נעשינו מסוגלים, מותאמים מאד לזיו הקדושה ההולמת לנו, מצד הטבע הקדוש שירשנו מהאבות הקדושים, איתני העולם, שנעשו מרכבה לשכינת אל חי וקים, וממילא התכן האלהי, השורה עלינו וחי בקרבנו, הוא יפה ומתאים לנו. ומה יפה ירושתנו.

אשרינו, שאנחנו משכימים ומעריבים ערב ובקר, ואומרים פעמים בכל יום, שמע ישראל ד׳ אלהינו ד׳ אחד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

האושר המיוחד שלנו הוא, שמתוך היסוד המקודש, הנאדר בחיים ובהויה העליונה, הנובע מתוך אור אלהי אמת השופע עלינו, ומקדושת אור תורתו, מאירים הם ע״ז גם כל חזיונותינו בעולם וכל ערכי החיים, הרוחניים והחמריים, בטבע בשכל וברגש, והננו מאחדים את אור הקודש העליון, לחבר את קדושת התפיסה האלהית, מצד הכרת המציאות ופלאי הבריאה, אל מקום ההופעה של דבר ד׳ והתגלותה של תורה. אשרינו שהננו משכימים ומעריבים. מצד הקודש שלמעלה מכל טבע ומכל חק קבוע והגיון, המדוד והשקול ע״פ התכונות שהשכל האנושי יוכל לתפוס אותו, היום הוא קודם להלילה.כך היא מדת הקדש, בִקדשים הלילה הולך אחר היום ״. מתוך השאיבה האלהית שבכח התורה שנתנה ביום, ״ויהי ביום השלישי בהיות הבקר״, היום קודם הוא ללילה. והננו משכימים בתחילה ואח״כ מעריבים. אמנם כאשר הענין בא לידי הבעה, מתמזג הוא כבר עם כל החושים והרגשות, התפיסות השכליות ושאיפות הנפש, הנעזרות מתוך הקליטה הכללית של המציאות, שהיא מתקרבת להבטה הבאה מתוך מעשה בראשית, דכתיב בהם ויהי ערבויהי בוקר יום אחד, מעיקרא חשוכא והדר נהורא, והיום הולך אחר הלילה. ואנו

אומרים ערב ובקר, פעמים בכל יום, לכלול את שני המקורות הללו, בחוברת מלאה עז חיים וגדולת ישע עולמים, קדושת הכרת קבלת מלכות שמים, הבוקעת וחודרת במעמקי הנשמה שלנו, המחדשת את זיוה עלינו בהוד והדר בנעם ושמחה, בכל יום פעמים, בכל עונת היום ובכל עונת הלילה. והננו אומרים שמע ישראל, ההקשבה הישראלית המיוחדת, הזרועה מלא מזרע אור חיי קודש קדשים בתהום נשמת ישראל הקדומה, העולה במחשבה העליונה, שרשה ועקרה של תורת אל חי וקים לעדי עד. ד׳ אלהינו, שהננו מכירים יחוד אלהותו עלינו, מתוך ההופעה של התגלות ד׳ המיוחדה על נשמותינו, מתוך אורה וזהרה של תורת אמת. ד׳ אחד, האחדות הברורה בעוצם טהרתה לא תופיע בשום הגיון, בשום השכלה אנושית, בשום הכרה, שאיזה דבר מן הגופניות והחושיות עוזר להם, ע״כ רק בכנסת ישראל, רווית טל אורות של גילוי שכינה בכל הויתה, ד׳ אחד מתגלה בהוד קדשו. זאת היא אמרת הנצח וההוד, שכל הכרזת קדושת שם ד׳ אלהי אמת, המיוחדת לגוי הקדוש, גוי אחד בארץ. ומתוך ההתעלות, שע״י האורה הפנימית הזאת, אנו מעלים ג״כ את כל התכן המדעי, את כל היסוד של ההכרה האלהית הבאה מצד כל מעשי בראשית, המוכרים בחושים ומתודעים בבינת הלב ושכלו הבהיר של האדם, הנברא בצלם אלהים. אנו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו, שהשם הזה מואר הוא לנו ע״י הוד יד ד׳, המתגלה בכל מעשי בראשית, אשר נראה על ידם כי אין חקר לגדולתו וכבוד מלכותו. ותחת אשר כל תפיסה שכלית תוכל להשתנות, על ידי שינויי התכונות, אשר למשיגים עליד וכח השכל האנושי, לא תשתנה לעדי עד ההכרה העליונה הזאת של דעת ד׳, גם בחלקה השכלי, שהוא השני במדרגה, מפני שההכרה הקדושה הזאת מתאחדת היא עם ההכרה העליונה העצמית, העומדת למעלה מכל שכל וכל חוש, מכל טבע ומכל הגבלה, ומתאחדת היא באור קדושתה של תורה, המובעה באומר סלה של שמע ישראל. ע״כ גם זאת ההכרה, הבאה משם כבוד מלכותו, איננה הכרה זמנית חולפת, כ״א עומדת לעולם ועד.

אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא העולם, אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא

הננו באים ומתארים את האחדות הנפלאה, המתממת לנו את שני הדרכים של קבלת מלכות שמים, של ערב ושל בקר, של שמע ושל ברוך שם כבוד מלכותו, של אור העליון, ממקור התורה שקדמה לעולם, ושל האור הנמשך ממנו, ביסוד ההויה והקמת צבאות עולמים, ואיך שע״י פאר קדושתם הפנימית של ישראל, שעלו במחשבה האצילית הקדומה, הן מתאחדות. אתה, הגלוי האלהי, המעטרנו חסד. הוא, סתר העליון, המרומם ונשא בתפארת גבורתו. עד שלא נברא העולם, אור התורה שבה ברא הקב״ה את עולמו, ״ואהיה שעשועים יום יום ״, אלפים שנה שקדמה תורה לעולם, הופעה קדושה זו באה לנו מהמקור הקדמון, עד שלא נברא העולם. ואתה הוא, באין שום קצוץ ופרוד, באין שום הבדל ושינוי, משנברא העולם, שהופע האור של הקדושה העליונה התורנית, בתור אור החיים, של קבלת מלכות שמים, של כבוד המלכות, המאיר בהויה והיצירה כולה, משנברא העולם. וכשם שהאור הקדום, עד שלא נברא העולם, המתעלם מראש מקדם על ידו הופע האור הגלוי משנברא העולם, כן חוזר הדבר שע״י העוה״ז, שנתגלה ע״י האור הנמשך שהופיע בבריאה, ע״י יניקתו מיסוד מקורו הקדום, הנעלם מעין כל, ״עין לא ראתה אלהים זולתך ״, מופיע מתוכו של האור הגלוי - אור החתום של העוה״ב. אתה הוא בעוה״ז, ואתה הוא בעוה״ב. ויסוד הפלא של האחדות הנפלאה הזאת, בא מתוך חביון העז, שכל מערכות קודש הקדשים עומדים מסודרים ע״י אור הגבורה הגנוזה בסתר עליון, המכריחה את כל ההויה לצאת לאור עולם, למעלה מכל מגמה, למעלה מכל כונה, למעלה מכל חפץ, למעלה מכל רצון, שרק זהו עז אור הרצון, המופלא, שרק אור אין סוף מופיע בו בכבודו, שבגודל מאורו, אין ראוי לקרא שם שם של מפעל, כ״א שם של הופעה, לא ״עד שלא

בראת את העולם ", המציין את הפעולה בצורה הרצונית שלה, כ"א מה שהוא הרבה יותר עליון מזה, יסוד מחשבת אלהים חיים הקדומה, רצונו הטמיר וגבורתו הגנוזה, "עד שלא נברא העולם ". "המלך מדבר וההדיוט שומע מאליו", "וישמע את הקול", לא מדבר אליו, בשו"א המ"ם, כ"א "מדבר אליו", בחירי"ק המ"ם. זהו הוד והדר עליון מקור חמדת אין קץ. "נפשי חמדה בצל ידך לדעת כל רז סודך, מדי דברי בכבודך הומה לבי אל דודיך ".

קדש את שמך על מקדישי שמך

הרי יש לנו ענין בכאן עם הקודש הגלוי ועם הקודש הנעלם, עם הקודש הנתפס בכבודו באיזה רעיון שכלי אנושי ועם הקודש המתעלה מכל רעיון ומכל מחשבה, ואנחנו יודעים שהדברים באמת קשורים זה בזה, ושכל כחה של הכרת הקודש הגלוי בא מהופעתו הפנימית של הקודש הנעלם הבא מיסוד ההתגלות האלהית העליונה.וכאשר בזמן שאין הענינים מתוקנים, אז הקשר שבין הקודש הנעלם ובין הקודש הנגלה, מתרופף, ע"כ אנחנו מבקשים הארת הפנים העליונים, שיקדש הקדוש ברוך הוא את שמו, בקדושתו העליונה הגנוזה, העומדת הגבה למעלה מכל השגה ומכל תפיסה והכרה שכלית, ביחס מקושר וחפיפת כבוד על מקדישי שמך, ע"י הכרתם ותפיסתם לפי ערכם וכחם, והתחום הגלוי לא ישאר מצומצם ע"פ מדת ההכרה הטבעית אשר לשכל האדם והרגשתו, כ"א שיהיה האור של קדושת השם העליון יורד ומופיע על האור הנתפס ברעיון ובמחשבה של מקדישי שמך.

וקדש את שמך בעולמך

התכן של הקודש הולך הוא ומתעלה מעלות ע"ג מעלות. הקודש העליון, החבוי בחביון העז האלהי, המופיע לא ע"י שום הכרה שכלית בעולם, כ"א בהתגלות דבר ד' בנבואה ורוח הקודש הבהיר העליון, עומד הוא למעלה מציור הקודש המוכר, המתגלה בצורה הכרית גם ביותר שלם שבבני אדם מקדישי שם ד'. אמנם אותו אפן של ציור הקודש, המצויר בלבם של שלמי ישראל ביחוד, הרי הוא עומד למעלה מכל הופעה של חיים ושל טבע השורר בעולם. ואנו מבקשים, שכשם שיקדש השם יתברך את שמו, בהופעה של הקדושה הסתומה והגנוזה, על מקדישי שמו, באפן הקודש הגלוי, ככה יקדש את שמו בעולמו. כלומר, שאור הקודש הגלוי, המופע בלב טהורים וקדושים, יופיע על כל מהלכי החיים, שבטבע ושבעולם, ואז ימלא העולם דעה והשכל, רוח חן ומוסר, ואור שלום ואהבה ימלא כל היקום כשיקדש בורא כל עולמים את שמו בעולמו, אחרי שיתקדש שמו על מקדישי שמו. וקדש את שמך בעולמך.

וישועתך, תריע, ותגביה קרננו

ישועת ד' האמתית היא באה, כשהאורות העליונים, הסתום והגלוי, מתאחדים יחד ומופיעים בעולם בצורה מתאימה. אז מתמלא העולם גבורה וחיים, וקדושה ותפארת גם יחד. הרוממות העליונה היא באה משפעת אור הקדושה הגנוזה, כתאר דבר רם, המונח במקום עליון ואיננו מתמשך להשתפל למטה, ככה הוא התכן של ההופעה העליונה, אשר אין לה דוגמא בעולם הטבעי, ולא בציורים המושכלים של השכל ההגיוני האנושי. אמנם הארה זו היא עטרת תפארת עליונה, אבל לא תפעל בגלוי את פעולותיה על שפור החיים ותקונם. לא כן הוא בתאר גבוה. הגובה הוא מצטין ג"כ ביחש להמשך הדבר, ההולך וגבה מתחתית מצבו עד הרום העליון. תאר זה מתאים לעניני הקדש שיש להם תפיסה הכרית בעולם, והשפעתם נכרת על החיים ועל הטבע, אבל מפני שאור פנימי עליון טהור מאיר כאן הולך הוא אור הקודש הלוך וגבוה, עד

שהוא מתאחד, בציוריו ובדבקותו העליונה, עם האור הגנוז, אשר ברזי סתר עליון. ובצרופם של אורות הללו, כשהם מתאחדים ומתגלים בעולם, ביפעתם המכופלת, אז בא החזון הנחמד, המרומם קרן ישראל, בחיים מלאים כל הוד ועז וכל כבוד ומוסר, ביפעת קודש קדשים. וזהו התכן המקודש המיוחד לישראל, לרומם קרן ביראת ד׳ בשכל טוב, וברוח חיים של גבורה וחירות עולם, בכל פאר מעלה פנימית וחצונה גם יחד, שבאה יחד עם הישועה האמתית, ישועת ד׳ באמת. ובישועתך תרים, רוממות אין קץ, המתעלמת מהשדרות הטבעיות, והשכליות המוטבעות, ותגביה, בעלוי ההולך ומתאחז עם כח ההשגה הנתפסת בלב עם קדוש, אבל הוא הולך ומתעלה למעלה למעלה עד אותו הגובה, המתתחם עם הארת הקדש העליון, שכל אלה הם תוצאות של קבלת מלכות שמים השלמה, הכפולה, החבויה והגלויה גם יחד. תרים ותגביה קרננו.

בא״י, המקדש את שמך ברבים

סגולה מיוחדת יש להצבור בכללו, להרבים, ביחוד בישראל, שסגולת האחדות הכללית ספונה בו מעולם. ״מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ״, שהקדושה היותר גלויה והקדושה היותר נסתרת מתאחדת ומתמזגת באפן מותאם בכחם של הרבים. פרסום ההתגלות, המיוחדה לרבים, הלא הוא מהדברים ההולכים לקראת הפומביות.ולעומת זה סגולה טמירה ישנה בענין הרבים, מה שאי אפשר כלל לצייר בענין היחיד. היחיד הוא מופיע בשכלו, בהכרתו, עד המקום שכח המשיג וידענות היודע מגיע שם, אבל הקשר הכללי שיש להם להרבים אל הדברים העליונים ומושגי הקדש, הוא הרבה יותר נעלה מאותה המדת הנכנסת בהכרתו של כל יחיד ויחיד מיחידי הצבור. הכח הרוחני הנעלה הזה של הרבים, המתעלה כ״כ בקשר אמיץ, עד כדי קיום ועמדה חזקה לדורות עולם, בכל מה שהוטבע בעומק התכונה של הרבים, הוא בא מתוך הפגישה של אותם שני האורות בצורותיהם השונות, בהתאחדות גמורה, גובה הקודש החתום וגובה הקודש הגלוי. ואנו מברכים לד׳ האל הקדוש, המקדש את שמו הקדוש באותו תצביון המיוחד, הכופל את תכונת קדושתו בסגולת הרבים, המקדש את שמך ברבים.

אתה הוא ד׳ אלהינו, בשמים ובארץ, ובשמי השמים העליונים

ידענו, שהשם יתברך הוא מתיחש בעולם האנושי בשם ד׳ אלהי ישראל, יען אשר אנחנו עמו וצאן מרעיתו, וע״י ההופעה המיוחדת בהתגלות הפלאות, אשר נעשו לכנסת ישראל, נודעה יד ד׳ ואמתת מציאותו והשגחתו הנפלאה. אבל היה עולה על הדעת, שזהו רק חזיון הנוגע לאנושיות ולעולמנו המוגבל. הודיעה פה התפלה הרוממה, שאין כן הדבר, שבכל היקום בכללותו, בשמים ובארץ, ולא עוד אלא גם בשמי השמים, העליונים, הרמים במעלתם מכל הענינים הזעירים של בני אדם, גם שם מוכר הדבר וידוע ברשומו, כי שם ד׳ נקרא על עמו ישראל.מפני שקדושת נשמתם של ישראל היא כוללת את ההויה כולה, עולה היא למעלה, ומאחדת את העולם הרוחני היותר עליון עם העולם החמרי המעשי, להודיע בכל את פלאי אל דעות ואת עוצם האחדות האלהית הטהורה, שהיא מתעלה בכל מדרגה ומדרגה ממדרגות המציאות, בכל אחת כפי ערכה, וכפי ערך קדושת ישראל המתגלה בה לפי מדתה. א״כ אתה הוא ד׳ בשמים ובארץ, ובשמי השמים העליונים, במדה כללית אחת, אע״פ שבכל מקום ומקום התכן הוא מתעטר באופי מיוחד לפי ערכו ומדרגתו.

אמת אתה הוא ראשון, ואתה הוא אחרון, ומבלעדיך אין אלהים

גדולתו הרוממה של אדון עולמים ב״ה, המתוארת בהוד נצחיותו, במה שהוא הראשון המוחלט, שאין ראשית לראשיתו, ואחרון לאחרונים אין סוף, הוא הדבר אשר הטעה את קלי הדעה לחשוב, שגודל נצחי ואין סופי הוא הגורם, חלילה, שיהיו אמצעיים בין הבורא אל הבריאה המוגבלה, בתור מנהיגים ושולטים מתוכים, ומזה באה כל הטעות של עבודה זרה בעולם. ע״כ מעידים אנחנו, שדוקא מפני שאנו מכירים ויודעים, שאתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון, אין -סוף בהחלט, בלי ראשית בלי תכלית, אנו מעידים שמבלעדיך אין אלהים, ולא יש שום מנהיג אחר ושום שליטה אחרת בעולם כי אם שליטת אין -סוף הוא לבדו הוא.

קבץ קויך מארבע כנפות הארץ

הידיעה הזאת ושרש האמונה בטהרתה, המחבר את הקדושה הרוממה, של אור אין -סוף, עם הקדושה החודרת בכל העולמים ובכל היצורים כולם, הלא היא סגולת ישראל, ושבשביל כך נפזרנו בכל העולם, בארבע כנפות הארץ, כדי לתמם את החזון שימלא כבוד ד׳ את כל הארץ, ודעת אלהי אמת תחדור בכל לב, בכל נפש ובכל רוח. הפזור אמנם הועיל רק להכין את הלבבות, שאחר כך בעת אשר הגאולה העליונה הנצחית תגלה ע״י קבוץ קוי ד׳, מארבע כנפות הארץ לארץ חמדה, אז ישוב האור הגדול, של דעת אלהי אמת, להופיע, בכל הודו והדרו, מארץ החמדה, על כל קצוי ארץ.

יכירו וידעו כל באי עולם, כי אתה הוא האלהים לבדך, לכל ממלכות הארץ

הידיעה שלא ישאר כאן דבר של רעיון ומחשבה, כ״א ידיעה ברורה, המכרעת את דרכי החיים כולם, ללכת בדרך ד׳ אחד, המיוחד בהנהגתו בכל העולמים כולם, אשר עי״ז הוד הצדק, החסד, המשפט והקדושה, האידיאליות והאצילות העליונה, מתגלה בעולם, מוכרחת היא להביא את כל הממלכות, לכונן את סדרי ממשלתם ע״פ דרכי ד׳, אשר נגלו לישראל עם קרובו. וכשם שהממלכות בכללן יקחו להם לקח מדרכי ד׳ אחד, איך לכונן את משטריהם ע״פ הצדק האלהי, ככה יכירו כל באי עולם, בפרטיות, לסדר גם הם את דרכי החיים הפרטיים שלהם ע״פ אותו הקו הישר, שהממלכה בכללותה מסדרת על ידו את ההנהגה הכללית שלה. ונמצא, שקדושת השם יתברך תתפשט בכל הברואים, וכבוד ד׳ ימלא אתכל החיים.

אתה עשית את השמים, ואת הארץ, את הים, ואת כל אשר בם, ומי בכל מעשה ידיך, בעליונים או בתחתונים, שיאמר לך מה תעשה

כאשר אנחנו מביעים את בטחון תקותנו, לתקון העולם כולו, ע״פ דעת ד׳, וכל קדושת החיים והמוסר, הננו מבארים את יסוד התקוה והאמונה, הבטוחה בקדושתה הכללית והפרטית. כי מאחר שאין שום מציאות, לא כללית ולא פרטית, נמצאת כי אם, מידי ד׳, יוצר ובורא כל, והוא ב״ה הוא מקור הצדק והמוסר, א״כ אין שום מציאות בעולם, שהצדק והמוסר לא יתגשמו בעולם בחיים ובמציאות. כי אם היה, חלילה, דבר אפשרי, שיעשה איזה פרט או איזה כלל מהמציאות מבלעדי ד׳, אז היה מקום לחוש, אולי זה הפרט או זה הכלל, שאיננו יוצא מתוך אותו הכח, שכל המוסר וכל הצדק וכל הקדושה היא שלו, הרי הוא מעכב על ההתפשטות של התכנים האציליים והקדושים. אבל מאחר שבאמת אתה עשית את השמים, וכל העולמים הרוחניים כולם, את הארץ, וכל העולמים החמריים כולם, את הים, וכל מה שהוא נסתר וחבוי מעינינו, מאיזו מניעה שהיא, ולא רק הכללים, שהם השמים, הארץ והים, אלא גם הפרטים, כל אשר בם, ומאחר

שכולם לא נבראו כ״א מאתך, ע״כ בודאי שאין לספק ע״ז, כי מי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה. וכאשר רצונך הקדוש הוא שולט במציאות, בלא שום אפשרות של הפרעה, ע״כ הדבר ברור, שאין שום מעצורבדבר, שלא יתגשמו בפעל כל האידיאלים היותר גדולים, שמטרתם היא קדושת החיים, קדושת הצדק והאמת.

אבינו שבשמים, עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו

מקור הקשר הקדוש, שבין נשמתה של כנסת ישראל לבין אור חי העולמים, הלא הוא מיוסד על יסוד קדושת המחשבה העליונה מחשבתם של ישראל שקדמה לכל בִ״ר). מצד השרש העליון הזה אין שום חסרון, ולא שום פגם ומעוט אור, יכול להיות נמצא, ולשם הבעת קשר קדש זה, הנעלה ומרומם מכל, הננו מתארים את יוצר כל ב״ה בשם אבינו שבשמים, כלומר מקור החיים העליונים שלנו בשרשם העליון הנשא ומרומם לעד. והנה מצד המקור העליון הזה אין שום דין ושום קטרוג יכול להמצא כלל, ע״כ הבקשה שלנו היא מדויקת: עשה עמנו חסד. ואף אם אנחנו במציאות החמרית שלנו, ובתנאי העולם המוגבל הקשים, כבר נעתקנו הרבה מהמדרגה העליונה, של סוד המחשבה העליונה במקורה, אבל עצם המציאות בתוכיותו לא יוכל להשתנות, וגם עלינו, כשאנו במצבנו הירוד לשעה, נקרא עלינו שמך הגדול, שכל המהלך הכללי של הויתנו הלא הוא להאיר בסוף באורה של אותה המחשבה העליונה, שבשביל כך אתה הוא אבינו שבשמים, ותעשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו. ואע״פ שאותו השם הפרטי, שהננו נושאים אותו, במדתנו המצומצמת, אשר בחיי הזמן ומניעותיו הרבות, לפעמים הוסתר אורו ע״י הקלקולים הבחיריים, אבל מה שנוגע להשם הגדול, ולהמגמה הכללית, החובקת את כל המציאות כולה מראשית עד אחרית, זה השם ביחש עמנו לא הועם אורו, והוא נקרא עלינו בפאר קדשו, וממנו ועל ידו תוצאות לכל אורי החסד, המופיעים גם בכל מקום ובכל זמן.

וקים לנו, ד״א, מה שכתוב: בעת ההיא אביא אתכם

הדברים הפרטיים, המתגלים בצורה מצומצמת בעולמנו, כשהם נובעים ממקור עליון הרי הרשם העליון הזה חל עליהם ונקרא עליהם תמיד, ומתוך כך אנחנו מובטחים, שזה השרש העליון הקדוש, של שרש נשמתנו ביסוד קדושתה, הוא מופיע עלינו גם בשפלותנו, ושמו הגדול תמיד נקרא עלינו. וכמו שהוא כן בענינים של צורת המציאות, שהם בגדר דברים אלה, ככה הוא בענינים של זמנים ורגעים, ששרשם העליון הוא קבוע ועומד בסדר זמנים הנסתרים העליונים, ומה שהם מופיעים בצורות פרטיות של חלקי זמנים, ע״פ האפן המתנודד והמצטיר בצורה הזמנית המוגבלת, שאנחנו רואים אותה שוטפת ובלתי קבועה, הרי השרש העליון שלהם הוא קבוע, במקום אשר אין שום יד של שינוי ושל נדנוד משיגה אותו. והננו מקוים, שע״י אור הקדש של ההבטחה, הכתובה בדבר ד׳, יאיר אור התכן של העת, באותה המדה שהיא מושרשת במדרגתה העליונה, בצורה הרוחנית של סדר זמנים. בעת ההיא, הנסתרת והאצילית, אביא אתכם. זאת תהיה סגולת ההבאה הכללית, של כל האומה בתור חטיבה אחת, שהחיים העליונים, במרומי קדושתם מופיעים עליה.

ובעת קבצי אתכם

מצד התכן העליון אין כנסת ישראל מתפרדת ומתפזרת, שהרי היא כולה ביסוד האחדות העליונה האלהית היא מושרשת, וכל ענין הפזור הרי הוא תופס רק את הצד החצוני שבהויתה. ע״כ הצד של הקבוץ, שהוא

הצד הגלוי והחצוני של האומה, הוא מיוחס לא לעת ההיא, המכוון לשרש הנסתר והחבוי של הזמן, כ״א בעת קבצי אתכם. והדברים נמשכים לענין היחש המקודש השרשי, שיש בין תכן הגלוי ובין תכן הנסתר, של הופעת הקדושה, שההופעה הנסתרת, שתהיה מתגלה על הענין הגלוי שבמהות הגאולה, תתמם את החזון, של הזמן הגלוי המתיחש להקבוץ, אל הצד הנסתר, המתיחש אל ההבאה בכלל. בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם.

כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ, בשובי את שבותיכם לעיניכם, אמר ד׳

כל כך מתקשרים הם, בהופעת הגאולה, התכנים העליונים הנסתרים עם התכנים התחתונים הגלויים, עד אשר הענין היותר גלוי ויותר חצוני של גדולת האומה, שהוא הצד שעל ידה היא פועלת על כל עמי הארץ, שאין להם מושג כלל מהעצמיות הפנימית, שבסגולתה הקדושה של הכנסיה האלהית, מ״מ ענין זה הוא מקושר ג״כ לסוד הגאולה הפנימית, מה שהוא מושג רק לישראל לבדם והנשמה הישראלית בעיניה הרוחניות רואה אותו, ואין לזר אתה חלק בתכן גאולה נשגב וקדוש זה, אשר הוא חבוי ונעלם. ״יום נקם בלבי, ללבי גליתי, לאברי לא גליתיו לבא לפומא לא גליא ״. ונמצא, שאפילו בהשפעה החצונית הזאת, שלגבי עמי הארץ, ישנם שני צדדים: הצד הפונה כלפי יניקתו מהתכן העצמי הפנימי, זהו השם, שהוא מושג של עצם ושל אופי, והצד הפונה כלפי הפומביות וההשגה הגלויה של האומות היא התהלה, נחלת ההמון בענינים שאפשר להם לבא לענין פרסומי. כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ, באיזו מציאות ובאיזה אפן, - בשובי את שבותיכם, לא בצורה של שיבה חצונית לבדה, שעמי הארץ ג״כ חשים אותה ויודעים את ערכה, אלא בשובי את שבותיכם לעיניכם, בצורת קדושה פנימית ועליונה כזאת, שרק עיניכם, הרוחניות, הטהורות של כנסת ישראל, אשר ״עיניך יונים ״ כתיב בה, יכולות לחזות את יפעתה. ומיסוד גאולה פנימית עליונה וקדושה זו יופיע אור הגאולה, של לשם ולתהילה בכל עמי הארץ, מצד גילויה והופעתה גם כלפי חוץ. ״ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ, אמר ד׳ צבאות״.

פרשיות הקרבנות

הננו כבר עומדים אחרי ההכנות הנפשיות התהומיות, שעברו עלינו, בהשפעתן של ברכות השחר, של העקדה, ראשית חיי הקדש ורשם הנצחי של מסירות הנפש המיוחדה לקדושתם של ישראל, הבוערתתמיד באש קדש בלב האומה, בכללותה וביחידיה; אחרי הרצאת הדברים של קריאת שמע הקטנה, בהקדמתה וחתימתה, שפתחו לפנינו רזי עולם והאירו את אפקי הנשמה שלנו, בדבר חבורם והתאחדותם של העולמים, הרוחני והחמרי, הנסתר והנגלה, ופלאי קדושת רבון כל העולמים, יושב תהלות ישראל. הננו, אחרי כל אלה, נגשים להקדמה היותר חודרת, המקרבת אותנו כבר יותר קרוב אל גופה של הופעתה של התפלה הטפוסית, תפלת ישראל, במהותה הפנימית והמיוחדת, ״תפלות כנגד תמידין תקנום ״, ״ונשלמה פרים שפתינו״. בהיות המקדש על מכונו, וישראל יושב בנוהו, ושכינת אל עליון, צור ישראל, חסנו מעוזו ומגינו, מופיעה עליו בעז ותפארת, בניו למודי ד׳, ובחיריו הם נביאי אמת צדק, אשר רוח ד׳ מדבר בם ומלתו על לשונם, שפעת רוח הקדש ולבת אש אהבת אלהים עליון, אלהי ישראל, מאירה את לב האומה ומחממת באור אשיה את כל רוחה בקרבה, אז, הקדש והמקדש, וכל עבודתו הקדושה והנהדרה, כֹהֲנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם ״, הם מבליטים בשטפי גלים של חיים, אדירים ואמיצים, את

הוד חייה הפנימיים של האומה, את דבקות נפשה באלהיה, ואת אהבתה הנערצה, וקשר קדשה לעבודתו, בכל חום החיים ובכל רגשי הלב הנפש הרוח, וכל מפעלי החושים החצוניים והפנימיים כולם.העולות והזבחים, המנחות והנסכים, הקטורת והשירה הקדושה, שנעשים במכון הקדש, כדבר ד׳ הברור, כתורה וכמצוה, אשר לעולם זאת על ישראל, מחיים הם את האומה, מכפרים כל חטא ופשע, ומקרבים אל רוח הקדושה, אל החביון האיתן והבטוחבצל שדי, אל אלהי אמת, את כל האומה כולה, אותה ואת כל יחידיה, וכל הנלוה אליה עמה, ורוח ברכה ונדבה הולך ופועם, הולך ושוטף בהדר גאון, ממכון בית חיינו, ממקום מקדשנו ותפארתנו, עולה ופורח בגאות עולמים, לחבק את כל עולמי עד, לאהבה את כל היקום, כל היצורים וכל הנבראים, הנזונים כולם משפעת הברכה של אל נורא תהלות, אשר לפניו נעבוד ביראה ופחד, בכל פאר גבורהו בכל הוד תפארת. כל זה היה לנו כוס ישועות, מלא חיים ועצמה, בעת אשר שלם היה צביוננו, בעוד אשר לא נשברנו כשבר נבלי יוצרים, כל עוד לא נתפרדה התיומת, והאומה לא זזה מעמדתה ומבית חייה, חיים של אמת היו חיינו, וחיים של אמת באלהים אמת זרמו מאתנו על כל היקום, והיו למחיה לכל עמי הארץ.אבל אחרי החרבן הגדול אשר נחרבנו, אחרי אשר נשרף בית מאויינו ונוטל כבוד מבית חיינו, אחרי אשר נפזרו עצמינו לפי שאול, וקול החיים הפנימיים, החזקים והאמיצים באמץ אלהי הגבורה והנצח, נדם, והושפל, אי אפשר לנו גם לציר את גדלם ואת עזם, את פארם ואת טהרתם, של תפקידי החיים האדירים, הטהורים והקדושים, הנאזרים בגבורת קדש, של עבודת הקדש והמקדש. ובכל זאת, כל הגיון רוחנו וכל עמדת הנשמה שלנו, הם מיוסדים וקימים ע״י האור הזורם מני אז, מימי עולם ומשנים קדמוניות, וחיי התפלה שלנו, המשיבה לתחיה את נשמתנו, הנדכאה בדכאון גלי הגלות והשפלות, הם כולם יונקים מלשד החיים, שנשארו לנו לפלטה עדי עד, עד אשר יבא היום וישראל ירומם אף ינשא, וישוב אל אהלו כבתחלה בהדרת כבודו ותפארתו. והננו עומדים מלאי גאון ומלאי שברון, מלאי חדוה, ומלאי מרירות, מלאי יגון ומלאי נחמה ותקוה, לקראת החזון הגדול, הנפתח לפנינו בתור אוצרה החי והרענן, שממנו אנו לוקחים חיי עבודה, חיי תפלה, וחיי עליצות לב ונפש באלהי ישענו, מגדולתו של עברנו הגדול, שהוא מקור העתיד הנהדר, המלא אוצרות חיי קדש קדשים, להאומה ולבניה, להאנושיות כולה ולכל היצור, אשר ישוב לכבודו והדרו בעת אשר ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם, וימלך ד׳ לעולם, אלהיך ציון לדור ודור, הללויה. כח החיים הכבירים של האומה עושה אותה לחטיבה אחת, שההרגשה הרוחנית עוברת מהחלק הפנימי היותר רוחני שלה אל יתר חלקי האומה. עבודת הכהונה, והלויה בבית המקדש, בכל רום הקדש שלה, הולכת היא ופועלת, ברוח של השתתפות חיה מלאה, על כל הכלל כולו. והדבקות האלהית, הטהרה והקדושה, חדוש החיים ועליצות הזהר העליון, עם כל תענוגיו ושאיפותיו ורעם גבורתו, ותכונת ההתעלות והארת הדעת שבו, הולכים ומפכים בכל נפש, בכל רוח ונשמה, מפרטיה של האומה, ע״י עבודת הקדש, של כהניה, בחיריה, שלוחיה, באי כחה, שלוחי דידן ושלוחי דרחמנא גם יחד, וישראל עושה חיל בגאון ד׳ אלהיו. העבודה צריכה טהרה. עלית הנשמה צריכה קדושת הגוף וטהרתו המוקדמת. הפעולות של האדם, מצד חמרו, הידים, והנטיות החמריות בטבען במהלכן, הרגלים, צריכות הן לפני העבודה להתקדש ע״י הטהר, המוכן ועומד בסדריו האלהיים, באפן המכשיר את העובדים לעבודתם בקדש, להתעלות על ידה, ולהעלות עמהם את כללותה של האומה כולה, הקשורה עמהם בקשר חיים אחד.

ויבר ד׳ אל משה לאמר

בכל מקום שנאמר לאמר אין הכונה רק להורות, שיאמר את הדברים. אע״פ שגם כונה זו בודאי כלולה כאן. כי האומר דבר לחברו הוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור (יומא ד:). וביחוד אי אפשר לומר,

שהכונה היא רק זו, במקום שאחר כך נאמר מפורש: צו, שהרי יש כאן הדבור למסור את הדברים. אמנם ביחוד חודרת היא כונה זו, שבנבואתו העליונה של משה רבנו ע"ה היתה האמירה שלו למי שנצטוו באה ממקור האלהי, בראשונה, כמו הדבור בעצמו שבא אליו מפי הגבורה. ע"כ היתה כל אמירה מסימת לאמר, מחוברת עם וידבר ד' אלמשה, ואע"פ שנאמר גם מבלעדה צו. וכמו שהכונה מוכרחת להתפרש במקום שנאמרה אחר ה"לאמר" צואה, כן יתפרש במקום שאחר ה"לאמר" נאמרה, לא אזהרה או צואה דבורית, כ"א צואה מעשית, שהוטלה על משה ביחוד, שיותר מצוין כאן לאמר, שכל ההבעה של דבור ד' זה, הבאה בכל אפן שהוא מפי משה לעושים, לשלוחים או לעוזרים, וגם מה שבעצמותה של הפעולה, הכלהוא בא מהמעין שאינו פוסק, מהמקור הראשון של דבר ד' בעת הופעתו למשה. וידבר ד' אל משה לאמר.

ועשית כיור נחשת, וכנו נחשת לרחצה

המתכות שנשתמשו בהן במשכן, היו אלה השלש ביחוד: הזהב, הכסף והנחשת.לפי מדת חשיבותן צריכות הן להערך: לשם הדור, לשם מפעל, ולשם הכנה. הזהב להדור, הכסף למפעל, הנחשת להכנה. פעולת הכיור, שהיא באה לקדוש של הכנה, צריכהוראויה בשביל כך להתיחש להנחשת. ולהורות, שהכנת טהרה זוהיא קבועה, לא מקרית, לארק משמשת לשעתה כי אם מכרעת את התכן של החיים בקביעות, למושג המתאים לטהרה הקדושה הזאת להוראת הבסיסות והקביעות, בא הכן מצורף אל הכיור. ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה.

ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח

הטהרה מוכרחת להיות באה מתוך ההשפעה של השכל ושל הרצון. יסוד אור השכל במקורו הוא הדבור האלהי, אשר אוהל מועד הוא נוסד עליו. "אוהל מועד אשר אועד לך שמה". והמזבח הוא מקור העלאת הרצון, יסוד ההקרבה, "לרצון לפני ד'". ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח.

ונתת שמה מים

אחרי שיזרמו הכחות הרוחניים, מטהרי השכל ומטהרי הרצון, מתוך הופעתם של אוהל מועד ושל המזבח, יוכנו המים הקדושים הללו, שהם יביאו עמם את אותה הטהרה העליונה, המביאה לידי הקדושה, הדרושה ליסוד העבודה המלאה הדרת הקדש.

ורחצו אהרן ובניו מאנו את ידיהם ואת רגליהם

הרחיצה הקדושה הזאת, המטביעה את חותם הטהרה הנצחית, הראויה להיות הכנה להעבודה השלמה, צריכה להיות מושרשת עמוק ביסודה של הכהונה וגזעה, מקפת את כל השרש של המשפחה אשר עבודת הקדש עליהם תהיה לדורות עולם. וכל הטהרות הבאות בכל דור ודור, לכהנים העומדים לשרת בקדש, מושפעות הן מאותה הטהרה היסודית, אשר הקיפה את כל כח הכהונה, מאז נוסדה בדבר ד' להיות לכהונת עולם. ורחצו אהרן ובניו ממנו, את ידיהם ואת רגליהם. מאותו הכיור המקודש, קדושת אהל מועד, מצד טהרת הרוח, מכון השכל, וקדושת המזבח, מצד טהרת הנפש מכון הרצון, באה הרחיצה המתאימה להידים, הפועלות את הפעולות, ע"פ הדרכת השכל, והרגלים, כלי התנועה, הבאה מדחיפת הרצון.

בבאם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לד׳

השפעת הטהרה, המכינה לקדושה, הבאה מצד קדושת השכל העליון, הנובע מדבר ד׳ הנשפע מאוהל מועד, מוכרחת היא להיות נשמרת בהערכתה, שתהיה ההשפעה העליונה מתאימה לפי המקבל. אם ההשפעה של האורה תהיה יותר גדולה מערכו של המקבל, שלא נטהר עדיין לבא למדה קדושה זו, אז במקום שהאור האלהי השכלי, הנובע ממקורה של תורה, הוא מחיה, בתור עץ חיים היא למחזיקים בה״, תוכל להיות נהפכת לרועץ ולסמא דמות אל מאן דלא זכי. ע״כ בבאם אל אוהל מועד ירחצו מים, להורות שההכשרה להופעה השכלית, צריכה לבא ע״י טהרה מקורית פשוטה, שהיא הכשרתה של הנטיה הפנימית בתכלית הטהר, לפי היושר העליון, אשר שם בורא כל הנשמות במקור החיים של נשמת האדם בקדושתה. ירחצו מים ולא ימותו. וגם בהכשרת העובד לעבודה מעשית, הבאה ממקור הרצון, ״או בגשתם אל המזבח״, צריכה לבא הרחיצה בתור המשך לאותה הרחיצה המוכרחת לבא מצד ההשפעה של השכל העליון, באשר הרצון והנטיה הנפשית הלא הם פועלים ג״כ על השכל והכשרת הרוח, ומפני שהמגמה העליונה היא הכשרת הרוח של השכל, הבא מהשפעת אוהל מועד, ע״כ הוזכרה בפירוש במקומה, בהדבור שמדברים על אודותה, ״בבאם אל אוהל מועד ירחצו מים ״, ובהכשרת העבודה המעשית, מפעל הרצון, הוא מדבר בתור המשך וצירוף להיסוד העליון, ״או בגשתם אל המזבח לשרת״. והטעם היסודי של הטהרה הוא, מפני שהמפעל הקדוש הזה הוא מפעל נשגב, שכחו עולה למעלה למעלה, פועל על הקשר האלהי, של היחיד ושל הצבור, ושל כל העולמים כולם, בשרשו העליון, ששם הוא מקור הטהרה והקדושה המזוקקת, שכל סיג ופגם לא יוכל להתערב שמה; אמנם היא מתחיל לכאורה ממפעל גשמי, דבר מעשי, שלכאורה הטהרה הגמורה אינה כל כך מסתגלת עמו, שהרי סוף כל סוף כל חומר איננו טהור לגמרי, אבל הלא הפעולה המגמתית מזה היא, ״בגשתם אל המזבח לשרת״, לְהַקטיר אשה לד״״, העולה היא למעלה, בקשר הרוחני שלה, ובאוצר הקדש הזך והטהור העליון, ששם אין מקום לשום תערובת של איזו עכירות ומניעת טהרה כל דהיא.

ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו

בשביל החבור והיחש, שיש לפעולה המעשית עם ההארה הרוחנית העליונה, מקושרת ע״ז ג״כ השפעת הרוח השכלי, המבוטא ע״י מפעל הידים, עם השפעת הכח החיוני הרצוני, המובלט ע״י תנועת הרגלים. ע״י הצירוף הזה פועלים הם שניהם בטהרתם יחד, להסיר את התכן של המות, ממקור אור החיים. ומכשירה היא טהרה זו את הרוח ואת החומר, להיות מותאמים שניהם לאור החיים הקדושים, השופע ע״י קדושת העבודה בטהרתה. ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו.

והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם

השפעתה של הטהרה, בעת יסודה של הכהונה באהרן ובניו, היא בעצמה יש בה מן הנצחיות והעולמיות.

חק עולם יש בפעולתם הזמנית, בכח המפעל עצמו שהם עושים, מפני הכח הגנוז, של כל יסוד קדושת הכהונה, לדורות עולם, האצור בהם. והדברים כל כך מושרשים בהיסוד הראשון, עד שעקר הפעולה הרוחנית הזאת, של הקדוש של הטהר הזה היא פועלת בראשונה על אהרן, לו, בתור העקר הראשי, שכל קדושתה כהונה באצילותה ממנו היא מתפשטת, "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ", וממנו מסתעפת לזרעו. ולא רק בתכונה הקרובה של אותו החלק של זרעו, שהם יחד עמו פועלים את הפעולה של הטהרה, ושהם יהיו כמו אמצעיים, שעל ידם יקבלו הדורות הבאים, שאז יחשב הדבר שכל דור הוא פוחת ויורד, מפני התרחקו מן המקור הראשון של קדושת הכהונה, אלא שסגולת הטהרה שם השם יתברך בקדושתו של אהרן, שתהיה מכחו, משרש קדושתו העצמית, הולכת שפעת הקדש בדרך ישרה על כל זרעו לדורותם. ונמצא, שהמפעל בעצמו, בקדוש הראשון של יסודה כהונה, יש בו עשר של חק עולם, והמשכת הפעולה הולכת היא לדורותם מהמקור העקרי, מאבי הכהונה קדוש ד'. לו ולזרעו לדורותם.

הקרבנות, המסמנים את המפעלים המוחשיים, שהם מכוונים להגיע בתמציתם ויסודם לכונה האלהית העליונה, של החיים ושל המציאות, הם מורים עם זה בפרטיותם, בהערכת עבודתם היותר מפורסמת, הקטרתם ועכולם וההתנהגות עם אפרם, את כל התכן של כל המעשים כולם, שיסוד קדושתם התמציתי תהיא עולה למעלה. מפני פעולתם על הרצון, על המחשבה, ועל כל נטית החיים, מזדכך על ידם השכל, מיטהרים על ידם כל הכחות, הנפשיים והגופניים, של האדם. ומה שנשאר, אחר העכול הרוחני בהם, מן הענין המעשי שבחוש, פועל הוא שתי פעולות: חלק אחד תמציתי, פנימי, מטביע על החיים בקביעות את נטית הרצון והרגלת המעשים לשם שמים, לאצילות ולטוהר, והחלק האחר, שמתרבה, בכמותו, הוא חצוני, אבל משמש לטוהר, מפני הפרסום בקהל רב, שהפעולות מפרסמות את המחשבות ואת ההרגשות הקדושות, שמטרה זו מושגת היא ע"י המעשים.ולשם כך ישנם שני מיני מפעל בדשן המזבח. התמצית הגשמית, הנשארת מההקטרה שע"ג המזבח, הרמת הדשן, שנשארת אצל המזבח, בקביעותה, בהבלעתה במקומה, והוצאת שאר הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור. הראשונה, הפנימית, לעומת ההשפעה על החיים הפנימיים הגופניים, ודחיפתם לצד הקדושה העליונה והמטרה הרוחנית המגמתית. והשניה, לעומת הענין ההולך ומקבל צורה פומבית, למען דעת כל הקהל וכל החיים, כי הכל עומד על כבוד בורא כל עולמים, מלך הכבוד, מחיה חיים ומקור חיי החיים, שהכל שלו ומידו נתנו לו, כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו.

ויִדַּבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר, זוֹ אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר

כשם שה"לאמר" הראשון הוא מיוסד להגיד, שכח ההשפעה המקורית של הדבור אל משה הופיע ג"כ בהאמירה שלו, למסור דבריו למי שנצטוה להגיד לו את דבר ד', כמו-כן ביסוד הצואה של אהרן ובניו, שיש בה משום זירוז מיד ולדורות, יעמד כח החיים של דבר ד' הראשון כאשר יצא מפי רועה נאמן לראשית קדושת הכהונה, בישראל, לאהרן ובניו. כמו שהיה מיד, כן יהיה לדורות, באותו רשם הקדש, בעוצם חיותו ועומק קליטתו באמונת אומן נשגבה. והרשם הזה פועל להגן נגד כל התרשלות, האפשרית לבא במקום שיש חסרון כיס, ופועל להקיש את רשם הדורות אל הרשם של מיד. "אין צו אלא זירוז מיד ולדורות. אמר ר"ש ביותר שיש חסרון כיס" סִפרא).

זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה

הלא היא עולת התמיד, העולה עולה ראשונה (פסחים נ״ח), שמבאר בפרשה את הרשם הרוחני, הקדוש והנמרץ, שהיא פועלת, בכל פרטיה וסדרי עבודתה הרשומים כאן. והתכן הרוחני, המצטיר בלב האומה ונפשה מהשפעתה של העולה הזאת, התמידית, והמשותפת לכללות האומה כולה, מתוך שהיא באה משקלי הצבור, תכן זה הוא תורה שלמה, שאורות קדש ממקור חייה של האומה, מכל תפארת זיו נשמתה, מופיעים ממנו על הכלל ועל הפרט. הנה זאת, הענין המושג ונצב בציור חי ומלא בתוך נשמתנו, היא תורת העולה.

היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר

אע״פ שעיקר פעולת הקרבן ומטרתו העליונה והיסודית תלויה היא בזריקת הדם, יסוד הכפרה, ״כי הדם הוא בנפש יכפר״, שהוא יש בו יסוד נפשי לרומם את הצד הרוחני היסודי, שבאדם ושבאומה, בכללה, ובכל פרט ופרט מפרטיה, שזוהי כפרת הדם אבל למטה מהערך הנפשי, שהוא כבר יש לו איזה תכן של הפשטה, יש התכן החיוני, ערך החיות הטבעי, שהוא צריך להתעלות, המזגים והתכונות הגופניות צריכים להתעדן, ע״י כח הדבקות האלהית הזורמת על הכלל כולו מקדושת ההקרבה. והכתוב מודיענו, שזו היא העולה ממש, ככחה האצילי, בתכונת כפרת הדם שהוא הנפש, כן הוא כח הטבעי המזגי בתכונת ההעלאה של העולה על מוקדה על המזבח, שהיא עולה על המוקד הקדוש, מזדככת בכח אש הקדש, ומורה היא, וגם פועלת, לזכך את כל הטבעים והמזגים הגופניים של כל החיים, הקשורים במפעל קדושה זו. כל הלילה, בעת שהטבעים החמריים מתגברים בעולם, בעת שאור הנשמה, האצילי נדעך מעט, מפני הגסות הפרושה על האדם ועל החי, הלאות הרוחנית של הלילה, העולה קימת על מוקדה לפעול את הזכוך הראוי, שלא ישקע כח החיים בעמק החמרנות, ויתעלה בכל תקפו ואורו כשיבא הבקר, ויהיה נכון לעמוד חי לפני ד׳ אל דעות בכל הדרו. היא העולה על מוקדה כל הלילה עד הבקר.

ואש המזבח תוקד בו

העדון הזה, של ההרגשות והתכונות הגופניות המזגיות, היוצא מהסגולה הפועלת האלהית, של יקידת העולה על מוקדה על המזבח, הרבה היא מתעלה ומתקדש במה שאנו יודעים, שזה הכח היוקד, הכח המעכל ומעדן את היסוד הבשרי החמרי, של מזגי כל גויה ונפש בישראל, בגוי כולו, וממנו השפעתה הולכת על כל האדם וכל החי, זה הכח איננו כח חלוני, אשר רק התוצאות המעשיות ביסודי חיי החברה הן מגמתו. שגם להם יד ושם לשאיפה של עדינות הכחות וטהרת המזגים. אבל יותר ויותר מזה הוא הכח הגורם לעלוי העדון הזה, שבא ע״י מוקד העולה. כי אש המזבח, אש הקודש, העולה למעלה, ואהבת ד׳ בוערה בה בתכונה של שלהבתיה, חיה ופועלת, תוקד בו. כחקדוש זה הוא המעלה ומעדן את הכל, ומשלים בלהבי קדשו את תורת העולה, בכללה ובפרטיה, בכל הליכותיה ותוצאותיה. ואש המזבח תוקד בו.

ולבש הכהן מדו בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו

אע״פ שכך היא ההלכה, שכל ארבעת הבגדים צריכין להיות בעבודה זו, ״ר״ש אומר ממשמע שנאמר בד שומעני ד׳ כלים ״ (ספרא), מ״מ פרט הכתוב את הכתונת ואת המכנסים, אלה המכפרים, הכתונת על שפיכת דמים, שסגולתה לעצור את תכונת המזג הכעסני, שיש בו משום קלקלה נפשית, הקשורה ברתיחה גופנית, שצד הרוחני המקולקל מתגבר בה, והמכנסים מכפרים על ג״ע, תכן של קלקול שצד החמרי מתגבר במזגו על היסוד הרוחני, ושניהם הם נעשים שקטים, מזדככים מזוהמתם, בסגולתה של יקידת

העולה על מוקדה.ומתקשרת הקדושה עם יושר המדות המעשיות, ברמז וערך של הכח החמרי התמציתי, שנשאר מכל מפעלה של היקידה. וכדי לסמן פעולה קדושה זו ולבש הכהן מדו בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו, אלה הכלים המקודשים, בגדי קדש הנקיים, הפועלים את פעולתם להלביש את הנפש הכללית, השרויה במעבי חמריותה, תכונות אציליות נאות וטהורות, מתוך השפעתה של אש הקדש ביקודה, ושל העולה, העולה היא על מוקדה.

והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח, ושמו אצל המזבח

הפעולה, ששלהבת אש הקודש עושה על תכונת האדם בעת מפעלה, היא נעלה מכל ארח חיים טבעיים וחברותיים של האדם. כל זמן שהפעולה היא על המזבח, הרי היא מתעלה מכל דוגמא אנושית, ואי אפשר שיתנהג על ידה העולם האנושי במפעליו הקבועים. וכדי לרשם את הרשם, של השארת השפעת הקדושה על תכונת המזג והרוח החמרי שבגויה, גם בארחות החיים שרק סמוכים הם לתכן הקדש בהיותם ישרים, אבל לא על המזבח בעצם מושג הקדש הוא המקום שלהם, כדי לתמם חזון קדש אוצר חיים זה, והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח, ושמו אצל המזבח, להיות שם שמור וגנוז עומד ברשם קדושתו, בלא הפרעה, ואע״פ שנעשה מצותו בקדושתו הוא עומד, ״ושמו שלא יפזר״ (פסחים כ״ו).

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה – אל מקום טהור

תכן מיוחד הוא, לעבודה המיוחדת בעקרה בכדי לפרסם את תכן ההרגשות והדעות האלהיות בהמון רב, ששונה הוא מאותו התכן שלעניני העבודה, הבאים להרשים את יסוד הקדש במפעל של חיים בתוכיותה שלכל נשמה, בעמקה היחידי וברוח חייה המקושר עם כל ההויה, שכזה הוא התכן של תרומת הדשן, המושם אצל המזבח. אבל היסוד של ההעברה ההכרזית, ההתפרסמות הגדולה לתכן הדעות העליונות, שאור ד׳ אלהים אמת וכבודו מופיע על ידן, וכל תכן החיים וההויה, הצדק והמוסר, מתעלים על ידן, בתור גורמים קרובים, זהו תכן ממדרגה השניה, שהלבוש הראשון, היקר בערכו, צריך הואאז לרדת קצת ממעלתו. ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, פחותים מהראשונים, בגדים שבשל בהם קדרה לרבו לא ימזוג בהם כוס לרבו (יומא כ״ג). והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. זאת היא עבודת ד׳, המתפשטת חוץ ממרכזה, באה אלגבולי החיים החלוניים, כדי להשאירם בטהרתם ע״י השפעתה החודרת. על כן אע״פ שהדשן הזה, מכללות התפוח הנשאר, הוא מוצא מחוץ למחנה, אבל המקום הוא מקום טהור. אל מקום טהור.

והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה

רשם גדול יש לנו כוון, שגם אחר שהחיים נתפשטו מתוך מרכז הקדש, היו לחיים חלוניים, עסוקים בצרכי החמר הפעוטים, ירדו מרום מעלת הנצח, לעסוק בצרכי הזמן של יום יום, של חיי שעה, הנה אש הקדש בוערת היא בלב. זאת היא סגולת אש המזבח, הפועל מרחוק על כל נשמה בעם ד׳. כי האש על המזבח תוקד בו לא תכבה. כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא ישטפוה.

ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר

חדשים לבקרים רבה אמונתך ״. מי הוא הנותן הכח, לחיי הקדש שישטוף בעז, גם למרות כל נהרי נחלי החול, ההולכים ומתגברים מתוך הכרח החיים וטבעם הקשה, הנה חדוש היקוד, בעריכת העצים בבקר בבקר, פועל הוא חדוש עצים בכל נפש, בכל רוח, בכל נשמה בישראל, להגות בפלאי אל דעות, להתענג ממתק זיו אהבתו ונעם תורתו, המתחדשת בכל יום בכל יום תמיד. ״בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמע כלמודים ״. עצי הקדש החדשים, המגדילים את אש המזבח, מעוררים את כח החיים המעשיים בכל נשמה, להחיש כח של מעשים טובים חדשים, לעורר על ידם רוח חיים חדשים, ממקור אש הקדש של הנשמה, ששלהבת אש הקדש בוערת בה בתוכיותה.

וערך עליה העולה, והקטיר עליה חלבי השלמים

כשם שישנם בשיורי התמצית, של כל פעולת ההקרבה, הדשן שנשאר אחרי העכול, שני מינים, פנימי וחצוני, ושניהם מתאחדים יחד להחזיק את בנין הקדש, כן יש בקדושה הפנימית, הקדושה המרכזית, שני מיני השפעות: השפעת הקדש העליון, שהוא כולו פנימי, כולו שמימי, עולה ליסוד הנבואה, הקדושה, הנפלאות שלמעלה מכל טבע והדרגה, זהו יסוד העולה שכולה כליל, כולה לגבוה, ויש עוד יסוד פנימי, הולך לקראת המוסר והצדק, לקראת טהר המחשבה והשכל המתאים לדרכי ד׳, אשר בכח האדם, בטבעיותו הרוחנית, לדבקה בהם. ונגד שני אלה הננו צריכים לעולה ולשלמים, העולה נגד ההשפעה הפנימית, העליונה, הראשונה, והשלמים נגד השניה. הקדשים וקדשי הקדשים, שניהם יחד משכללים את כל הדרת הקדש. וערך עליה העולה, והקטיר עליה את חלבי השלמים.

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה

הנה אצל ״ואש המזבח תוקד בו״, האמור לגבי תרומת הדשן והוצאתו, אמרנו שהוא מצין, שגם עם ההתרחקות מהמרכז האצילי יהיה אש המזבח פועל פעולתו, אבל פעולה זו, המשפיעה על ההתפשטות החלונית, מוכרחת היא, מצד התכן החלוני, להיות לפעמים מופסקת מצד חצוניותה, ע״כ לא נאמר בה אש תמיד בפירוש, אבל כאן, שאנו עוסקים בבחינות הפנימיות, העולה, והשלמים, שאמנם הן מכוונות לעומת הבחינות החצוניות, של ההרמה, ושל ההוצאה של הדשן, אבל מתוך פנימיותן, יתכן הדבר, שגם בהשתתפותה של הערכת הקדושה עם הסדר הנוטה כבר אל השפעת החיים החלוניים, המעשיים, הטבעיים, צרכי האדם וחייו, ביסוד העקרי של הופעת הקדש, תכן השלמים, שהדבר עלול לרדת ממדת קדשה קצת, בכ״ז אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. ומפני שכאן אנחנו מדברים בערכים פנימיים, בדברים שהם קשורים בעצמות הנשמה, שבכל נטיותיה, גם אותה הנטיה הנוטה להצד המעשי, הרי הקדש הוא מופיע בה באין שום הפסק כלל, ע״כ לגבי ערכה של העולה, ושל השלמים בשתופם כתוב ״אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה״. לא כענין ההרמה וההוצאה של הדשן, שאין כתוב בהן ״תמיד״, שאי אפשר להזכיר שם ״תמיד״, מפני הכרח ההפסקה של החיים החמריים ביחש להקשר הגלוי בתכן הקדש, ולא כענין ״ואש המזבח תוקד בו״, שנאמר אצל העולה שעל מוקדה, ע״פ היסוד הפנימי של קשר הרעיון שלה שאין צריך כלל להזכיר את התמיד, המובן מאליו, שאין שם סבה של הפסקה.

הקדושה התמידית, יסוד מעלת התדיר, זהו ענין מיוחד במעלת הקדש, שיש לה אותו האופי, המצין אותה בהליכתה המסודרת, האטית, הבלתי פוסקת, היא שומרת על קדושת החיים מלהכשל בכח הנטיות, המשפילות את ערך האדם, הדבקות בטבע החיים והבשר, ומקדשת היא בהשפעתה את כל החיים

הקבועים, ומרימה אותם תמיד בלא הפסק, מדרגה אחר מדרגה, בקו ישר. ולשם קביעות אור קדוש זה בתוכיות האומה כולה, בשבילה ובשביל היקום כולו, באה מצות התמיד, שהתפלות התדיריות, מדי יום ביומו, יונקות ממנה את לשד הקדש שלהן. תְפִלות כנגד תמידין תקנום " (ברכות כ"ו).

יהי רצון מלפניך ד' או"א

הפלא של תאור הרצון כלפי מעלה הוא, בהבדלה רבה ממהות הרצון שאנו מתארים ומשיגים אצלנו, הנבראים, המוגבלים והמשתנים, והמוכרחים ביסוד חייהם והויתם. כל תכן הרצון אצלנו איננו כ"א איזה הכרח מלובש בלבוש של רצון, כלומר מוכרחים אנחנו לרצותבכלל, אלא שאנו בתאר מיוחד חפשים להלביש את הרצון שלנו בתכן זה או בתכן אחר, מה שא"כ כלפי מעלה, שכל יסודו של הרצון בכללותו הוא ענין של הויה ממקור עליון, מאור אין -סוף, שאין לנו צד לתאר שם איזה תאור, מעוצם הקדושה והרוממות, והרצון בכללותו הויה היא מגזירת מלך. וע"כ אנחנו אומרים יהי רצון, וגם מלפניך, להורות שהרצון הזה, שאנו מדברים כאן כלפי מלך עולמים אין סוף, אינו ענין של תכונה ונטיה שהיא מתארת את העצמיות והתוכיות, של הנוטה והמתוכן, אלא פעולה שעומדת מלפני הפועל ומתהוה ומתפעלת מגזרתו. ואת הצביון המיוחד של הרצון אנו ממשיכים מצד קשר הקדש שלנו, ע"פ מדת השגתנו וקשורנו בקדושה העליונה, וע"פ מדת המורשה שלנו, המוטבעת בנו מכח קדושת האבות. ע"כ מתאים הוא הבטוי: יהר"מ ד', אלהינו ואלהי אבותינו.

שתרחם עלינו

שרש הקדושה התמידית, המתאימה לקדושת התמיד, והשפעתו על תכן התפלה, היא קשורה בההכרה, שבפנימיות יסוד החיים שלנו מונח אוצר קדוש, יקר ומרומם מאד, שהוא מצד עצמו עומד הוא למעלה מכל פגם, קשור הוא בהאור האלהי הממולא צחצחות אין קץ, ויושר וצדק חסד ואמת, אהבה וגבורה הוא מלא תמיד. אלא שהצורך של ירידת הנשמה, וקשור ערכי החיים בתחומים מצומצמים ובתכונות חמריות, הוא המביא את האפשריות של הטבעה, של ירידה, ושל שיקוע תדירי במעבי החטא. ולעומת זהפועלת היא ההעלאה התדירית, מיסוד קדושת התמיד, עולת תמיד, באותיות תולע, שדורשי רשומות הזכירוה, כלומר התולע האוכל לאטו, מהרס בהדרגה, ומכלה את החסן של אור החיים אשר לעז הקדש, בפעולתו האטית המהרסת תדיר, ובאה הקדושה של התמיד, הפועלת תמיד בלא הפסק עליה של הסמכה, עולת-תמיד, והיא מנצחת את ההשחתה האטית התדירה, מפני שהיסוד הפנימי של הנשמה הלא הוא קדש קדשים, "מראש צורים אראנו", קדושת האבות, שגם הם הנם יסודות התפלה, המשלימים את קדושת התמיד. כנגד אבות ג"כ תקנום (שם), כאשר תקנום כנגד תמידין, ואלו ואלו דברי אלהים חיים. ומתוך ההשקפה הבהירה, שיש כאן אור קדוש מופלא, אסור בסביבה של תכן המכהה את אורו, ומונע ממנו את הוד זהרו, הרחמים מתגוללים, להושיע, לעלות מאפלה לאורה. שתרחם עלינו.

ותמחל לנו על כל חטאתינו

כל חטא עושה איזה חוב. קלקל האדם את עצמו וקלקל את ההויה עמו, הרי הוא צריך לסבול עד שיתקן את מה שקלקל. אמנם כל קלקול הבא מחמת חטא, יהיה אפילו החטא של השגגה, שהוא המובן הפשוט של החטא, הרי הוא בא מתוך מיעוט האור של הנשמה, שלא האירה יפה בתוכיות החיים. אבל כאשר גוברים הרחמים העליונים, על סבלותיו של האור האלהי המוטל בתוך מעצורים, שעי"ז הנשמה

מחדשת את אורה, וכחה הרוחני מתגלה בשדרת החיים עם כל הטבעתם החמרית, אז משתלם הקלקול הבא מתוך חוסר האורה, והחוב נמחק. וזהו התכן של המחילה, שבאה כאן עם קשר החטא. שתמחל לנו על כל חטאתינו.

ותכפר לנו את כל עונותינו

הכפרה באה ביחש לקלקול הרצון, המבטל את קשר האהבה, ומביא זעם ומשטמה תחת נעימות האהבה, וזהו ההרס שנעשה ע״י העון, הבא מתוך הרצון הזועם, הנוטה להרע מפני קלקלת נטיתו החמרית. מתוך הוספת החדוש, של ההופעה התדירית של קדושת הנשמה, עובר הרשם הזה, ובמקום רוח של זעם בא רוח של נעם, מלא רגשי אהבה וחבת קדש, וממלא את כל הפגם אשר החסיר הרוח הזועף במרירותו, ע״י הנטיה החמרית שלו, ורגשי הזעם, המתפרצים להרס מעשי, נשארים טמונים במעמקים, ששם אינם פועלים כ״א את המפעל הזועם הראוי, הפועל לסור מן הרע.ונטיה זו היא כמו כופר על הרצון אשר נתפרץ לקלקל, להוציא את המפעל הרע אל הפעל, וגם הוא מכסה, וחוצץ כמו כפורת, בעד הנטיות הטמונות, שלא לפעול את הפעולות המהרסות, כי אם להחליף את צביונן ע״פ הוספת כח האור האלהי, הבא ממקור הרחמים על שרש הנשמה האצילית, רק להרבות עז הקדושה ואור החיים הטהורים, בעולם ובנפש, והעון מתכפר. ותכפר לנו את כל עונותינו: ובמקום שמושג המחילה מורה על איזה דבר שבחוב חצוני, המוטל לפרעון, הוא מקושר עם הבטוי של ״על״, עַל כל חטאתינו״, המושג של הכפרה, שהיא פעולה פנימית, מתקשר יפה ב״את״. את כל עונותינו.

ותסלח לכל פשעינו

ענין הסליחה הוא שאיננה מקושרת לא לדבר חצוני חוץ מהנושא הטעון תקון, ולא גם לדבר פנימי של זה הנושא בעצמו, כדוגמא של המחילה ושל הכפרה, אלא הוא ציור מיוחס אל הסולח בעצמו, מצד ערכו המרומם לבדו, ״ותפארתו עבור על פשע״. על כן תכן זה מקושר הוא אל הפשע, שהוא ענין שאיננו מוסיף כלל על גלוי המפעל יותר מהעון, אלאבחוג הפנימי של הנשמה יש בזה ציור יותר מדאיב, המביא לידי התפרצות כזאת, שהיא מכשירה את המקולקל בזה לידי עברינות, גם במקום שאין המית הנטיה החמרית גורמת, ״פשעים אלו המרדים ״ (יומא ל״ו). תכן של תקון זה בא מתוך מקור הרחמים, המאיר על מחשכי הנשמה, להעביר את יסוד הרשע העמוק הזה ממקורו, ע״י התגלות עוצם הטהר, הרוממות והגודל, של אור ד׳ עליון. ע״כ לא לשון ״את״ וגם לא לשון עַל״ נתפס כאן, כ״א יחש שמושי בלמ״ד. ותסלח לכל פשעינו.

ותבנה בית המקדש במהרה בימינו

ההכרה באה, שכל הקלקולים הפרטיים באים רק מחסרונה של הארת החיים הכלליים. חרבן בית המקדש, שנטל כבוד מבית חיינו, הוא הוא הגורם שעולמנו נחשך, והנשמות סובלות מצרים ומחשכים, ועל כן באים הגרעונות הנוראים, המסבבים כל חטא, כלעון וכל פשע. על כן מוכרחת היא הנשמה הישראלית לבקש את תקונה בשרשה, יוחזר כבוד ד׳ על מכונו, יגלה הדר הקדש וזיוו בעולם, והכל ישוב על מכונו. ותבנה בית המקדש, במהרה בימינו. השאיפה למהירות הבנין נותנת מעוף של קדושה מברקת בנשמתנו, והשקיקה, שהמהירות הזאת תהית בימינו, מקשרת את כל מהות החיים שלנו, גם בצורתם הזמנית, ליסוד הקדושה השלמה העליונה, שכל הארץ תאיר והאירה מכבודה, שיבנה בית המקדש במהרה

בימינו.

ונקריב לפניך קרבן התמיד

אותה השטיפה, של הקדושה התמידית, אשר אין מעצורים לה, ושהיא תמיד פועלת וחיה, שזו היא הפעלת קדושת קרבן התמיד, היא נפגמה ביחוד ע״י חורבן ביהמ״ק. אף אם בעת רצון לפעמים אור קדוש מופיע מתוך מחבואו, הרי זהו רק מזמן לזמן, אבל המשך הקדושה התמידית שרק היא הנה הערובה לבלי הכשל בכל חטא עון ופשע בארחות החיים השוטפים, זהו דבר שאי אפשר להשיג אותו כ״א כשנקריב לפניך את קרבן התמיד, שזוהי סגולתו המיוחדת להכניס בקרב נפשנו, ובעולם ההויה בכללו, את יסודחיי הקדש הזורמים תמיד באורם הבהיר.

שיכפר בעדנו

רק הקדושה התמידית, לא המקרית הבאה מזמן לזמן, היא יכולה לעצור את כל פרץ בשטף החיים, שזהו יסודה של הכפרה, ולהפוך, במרוצת מהלכה הבלתי פוסק, את כל הכחות הגנוזים, אשר כשאין שטף קדש תדירי בחיים יוצאים הם לפעמים בצורה של קלקול והריסה, הממיטים חרפה על נשמת האדם ואור קדושתו, - לכחות נשאים, שביכלתם הוא העז לעצור כל ענין רע ולפעול את המפעל של החיים האלהיים הטהורים במרוצתם, שזהו יסוד הכפרה, בצורת שנוטה לבטוי, של כופר וכפרת. שיכפר בעדנו.

כמו שכתבת עלינו בתורתך, ע״י משה עבדך, מפי כבודך, כאמור

הגילוי של האורה האלהית, המזהרת לנו בברקי עוזה את כל ארחות חיינו, הרי הוא נחלק לשלשת המדרגות, שאנו חשים את חלוקתן. הבטוי המפורש הוא הכתוב בתורה מפורש, המצוה והחק כמו שהמה, כמה שכתבת עלינו בתורתך ; אבל יותר עמוק, יותר חבוי ויותר נאדר, הוא מה שנגלה מאור הקדש לאדון הנביאים, ששם זהר החסד מופיע בכל נגהו, ע״י משה עבדך, שהכפרה מתראה ע״י גילוי זהבצורה יותר עמוקה. אבל יותר מכל הוא זיו החסד העליון ע״פ מקורו, מפני שבאו כל אלו הדברים, מלאי החיים והקדושה, ממקור כל המקורות, מפי כבודך, ששם רק אור החסד המוחלט, ״רב חסד״, בהטבה שאין לה קץ ותכלית, שואף זורח, והוא מקור הקדש התמידי, שאין שום יחס של הפסק ושל איזו הערכה זמניתביסוד עליון ונשא זה. מכל ההבלטה של שלשת המקורות הללו, שאור החסד והרחמים שופע מהם, מדרגה על גבי מדרגה, התורה כפי מה שהיא לגביערכנו, כמה שכתבת עלינו בתורתך, וכפי מה שהיא חדורה, ברוחו של רועה נאמן, ע״ימשה עבדך, ולמעלה בקדש כפי הערכתה ברום הכבוד העליון, מאחדותם תופיעהארת הכפרה ובנין ביהמ״ק להכשיר את הקרבת התמיד.

ויבר ד׳ אל משה לאמר, צו את בני ישראל ואמרת אליהם

פעולת הצואה היא מקושרת עם פעולת האמירה להודיעך, שיחד עם ההפעלה של הצואה, המזרזת את המעשה, צריכה לבא ההשפעה של השכל ושל קדושת הרגש, המאירה בתוך הדברים, שרק אז יתקבלו אלה הענינים הנאצלים, להיות לתכן חי בלב האומה, לפאר את נשמתה באור הקדש ממקור החיים.

את קרבני, לחמי לאשי, ריח ניחחי

התכן המקודש של הקרבן, ביחוד קרבן התמיד, הממשיך את הקדושה התמידית, שהיא נערכת בתור שפעת החיים עצמם שאינה פוסקת, הוא כולל בתוכו את הקוים הראשיים של מטרת הקדש הזאת בצורה זו: האחד, המגמה של קרבת ד' בנשמת האומה בכללותה, בכל חייה ורגשותיה. השני, ההתאחדות האלהית עמה בטבע הרוחני של מציאותה והויתה.השלישי, הוא הפעלת פעולות החיים, שיהיו נמשכות ע"פ ערך הפלא הקדוש הזה של ההתאחדות האלהית ברוח האומה. הרביעי, נחת הרוח, והנעימות שלה עדנה הפנימית, שתהיה חשה, בכל כללותה, ובהשפעה על פרטית כולם, מתוך הקשר האלהי הזה ומתוך צביון החיים שבאים ומופיעים על ידו. מפני כך פרט את כל הפרטים הללו: את קרבני, הענין והמפעל הקדוש, הגורם בסגולתו את קרבתי, לחמי, הפועל את ההתאחדות התכונית הטבעית עם הקדושה האלהית, כדוגמת הלחם, המזין ומקשר ע"י כחו הפלאי את נשמת החיים עם הגויה וכחותיה, לאשי, כח האש וחומו הוא הפועל הגורם להמפעלים שיעשו, וכן היא המטרה של הופעת הקדש, שע"י הארת הקרבן, והתמיד ביחוד, על כל מפעלי החיים. ועל כולם העדן והענג של הקליטה הרוחנית, וזיו העליזה בהארת הנשמה, הבאה מקדושת הקרבן הקדוש הזה, המיוחד בתדירות השפעתו המתמידה. את קרבני, לחמי, לאשי, ריח ניחחי.

תשמרו להקריב לי במועדו

השמירה באה על ענין, שהוא כבר נמצא, שלא יאבד, ומתיחסת היא היטב להשפעה של תכן קרבן התמיד, שבא להמשיך את אותה הקדושה התדירית, שהיא ראויה שלא תהיה נפסקת בשום זמן, ושתהיה בכל עת ובכל רגע פועלת את פעולתה הנאצלת, שקרבן התמיד הוא פועל להסיר את המניעה התדירית, המתקוממת מתוך המחשכים לעומת אורו הקדוש העליון, ההולך תמיד ונשפע בכל מקום שהדרך נפנה לפניו. וכל המפעלים הרוחניים הכבירים, שנעשים בכל ההויה, בתכונת ההתאחדות של אור החיים האלהיים, שבתיאור לחמי, והופעת הפעולות הקדושות, שהן מתכונת לאשי, והזרחת האורה של הענג והעדן האלהי, שבתאר ריח ניחחי, - יסוד הכל הלא הוא בא מתוך קרבת אלהים, שהוא תכן משפיע כל האור, כל החיים, כל הטוב וכל העדן. תשמרו להקריב לי, לקרב ולהעלות אל הרום העליון, לאור פני מלך חיים. והנה הזמנים, לכל פלגות נקודותיהם, הם מושרשים ביסוד ההויה העליונה, והמועד, הנועד להופיע בו רשם מיוחד, של אור קדושה מיוחדת, מוכרח הוא שימלא תפקידו, כי דוקא בנקודה זו הוא מוכשר לעשות את מפעל קדשו ולא בנקודה אחרת.ע"כ המועד הוא מקושר ומיוחס אל יסוד ההקרבה בכל פרטיותה, במועדו. והסכום הכולל הוא לעמוד על המשמר, ששום הופעה קדושה שוטפת לא תשארבלא קליטה, בעולם החיים והארת הנשמות וכל היקום, המוכן להיות מתעלה ע"י אור קדשו. תשמרו להקריב לי במועדו.

ואמרת להם, זה האשה אשר תקריבו לד'

מכל הכחות הנפלאים האלהיים, הבאים ומופיעים באורם העליון ע"י קדושת הקרבן הקדוש הזה, התמיד, שכולם הם נעלמים וכמוסים מאד, באים בתור קדושה גנוזה, מעטרים ומעלים את פנימיות הערך הקדוש של הכלל ושל הפרט, של האומה ושל העולמות כולם, - מה שהוא נתן להגלות ולהאמר להם, להכלל כולו, הוא הערך של הכח הקדוש, המופע מקדושת קרבן התמיד, המחדש את המפעלים לטובה, בקדושת החיים של המצוה ושל הקדושה והטהרה המעשית, שהוא בא מיסוד של לאשי, שבשביל כך נקרא קרבן זה ביחוד האשה. זה האשה, זה תאמר להם באופן מפולש וגלוי, ועל ידי הגלוי והמפעל יבאו לקבל את כל האוצרות

מלאי האורה הגנוזה. ואמרת להם זה האשה, אשר תקריבו לד׳.

כבשים בני שנה, תמימים

יש הבדל בין תכונת הקרבן של פרים לשל כבשים: כשהמשך החיים, שצריך להיות מתעלה ומתישר ע״י הקרבן, הוא עומד בצורה, שלא תכן של הטבעה בתוך חמריות ומאפל גשמי יש בו, אלא שכבר בא לידי הרם ומעמד של חבול, אז בא קרבן הפר, הבהמה הגסה, העלולה להתהפך מתוך כח חמרי שוקט ועובד לכח חמרי מחבל ומזיק, שור נגח, אבל כשהמשך החיים הללו, המיוחסים לקרבן זה, הוא בתכונה של שקט, שאין בו משום חבול והרס עולם, אלא משום שיקוע בתכן חמרי וירידה של מיעוט אור, אז באים הקרבנות הללו כבשים. ביחש להצבור הישראלי כולו אין תכונה של רשעה ושל חבול מצויה. רק צריכים לרומם ולהעלות את תכן החיים מתוך מחשכי בהמיות לאור באור החיים האלהיים, של צלם האדם בשלמותו.ואָתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ״. ע״כ הקרבנות של התמיד, המתאימים ליסוד העלאת הצבור בכללו, הם כבשים. ומתוך שאין מקום להשתרשות עמוקה בשקיעת החמרנות בקדושת ישראל, ע״כ הם בני שנה. ומתוך שכל יסודי החיים כולם, באין מחסור, הם מתעלים ע״י עבודת הקדש הזאת, ע״כ הם תמימים. כבשים בני שנה תמימים.

שנים ליום עולה תמיד

ישנם דברים, שלגביהם נחשב היום והלילה, המעל״ע כולו, לענין אחד, וישנם דברים, שאנו חושבים בהם את היום ואת הלילה, שעושים יחד ערכו של יום, לשני ענינים, שאע״פ שהם מחוברים יחד, בהטבעת כח היום, מ״מ התכן הפרטי הוא מתחלק בהם. וההבדל הוא, שאם אנו עוסקים בדבר, שאיננו צריך להמשך בלתי-פוסק, אלא שצריכים שלא יפסק לגמרי איזה ענין, או איזה כח של השפעה, אז די ביום אחד, ובפעם אחת במעל״ע כבר הוא מציל את הענין משיקועו. אבל אם אנו צריכים להמשיך איזה כח רוחני בצורה תמידית בלתי פוסקת כלל, אז אנו מוכרחים להשקיף על היום והלילה כעל שני חלקים, שאע״פ שהם ביחד עושים יום אחד, מ״מ א״א לדלג שום חלק רשום מחלקי הזמן, שלא תתפשט בו ההשפעה התדירית. וכאשר תכן התמיד הוא לבסס את העליה של הקדושה התדירית הבלתי פוסקת כלל, דוגמת החיים השוטפים תמיד בלא הפסק, צריכים להיות בשביל כך קרבנות התמיד מיוחסים ליום השלם, לפי חלקיו הכפולים, שנים ליום, עולה תמיד, שמפני שאנו עסוקים בעליה תמידית, וזרם קדושה וחיים שאינו פוסק, ע״כ הם מוכרחים להיות שנים ליום.

את הכבש אחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים

כמו שיש הבדל בין יום ולילה, בתעודתם, במפעל החיים שלהם, ובערכים הרוחניים שלהם, ככה יש הבדל בפנימיות הערך של קרבנות התמיד הללו, בין קרבן השחר וקרבן בין הערבים של התמידים. וכמו שיום הבדל פנימי בין קריאת שמע של שחרית לקריאת שמע של ערבית, שק״ש של ערבית היא יותר קרובה אל רשם הטבע, ״שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה״, שמרחק ההבטה בא בלילה ע״י הכוכבים, ויפעת היצירה ברבוי צבאותיה מתגלה דוקא אז, ״כי אראה שמיך מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה״, וק״ש של שחרית יותר היא קרובה אל המעין הפנימי אל הופעת התורה, וכ״ה בענין הפעלת הקרבנות הללו.אלא שבק״ש, שהיא מצוה מתפשטת בכל המקומות, צריכה להיות ק״ש של ערבים הענין הקדום, בתחילה ״בשכבך ״ ואח״כ ״ובקומך ״, דוגמת מעשה בראשית, ״ויהי ערב ויהי בוקר״, כדברי חכמים ז״ל

בריש ברכות, ובקרבנות, שהם במרכז הקדש, במקום גי חזיון, שיפעת גילוי שכינה היא שם בעקרה, הכבש האחד של הבקר הוא הקדום, המכשיר את כח החיים התדיריים לעומת השפעת הגילוי האלהי של אור התורה ורוח ד׳, המופיע על נביאיו ואנשי סגולתו. את הכבש האחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

ועשירית האיפה סולת למנחה

שעור אכילת היום למזון הגויה הוא עומר עשירית האיפה. לאדם החמרי זמנו הוא חלוק בין שינה ליקיצה, פלגא דיממא ופלגא דלילותא (שבת פ״ט). השינה אינה דורשת מזון, פעולת החיים היא מתונה אז ביותר, והסמך של הכח הוא על יסוד זמן היקיצה. אבל מצד הרוחניות העליונה, שעור הקומה השלמה, שם אין הערכה של שינה, והשעור שיש לו דוגמא צריך להיות עשירית האיפה, שעור המזון החקוק ביצירה לכל חלק מחלקי היום השלם. ועשירית האיפה סולת למנחה. והוכן הזבח להעלאת כח החיוני למרום הקדש, והמנחה להעלאת כח הטבעי הצמחני, שממנו תוצאות להמפעלים, שכח החיוני מוכן לעשות, לקשור אותם אל תכן הקדושה.

בלולה בשמן כתית רביעית ההין

השמן הוא כבר ענין מתאים להארה רוחנית, החמר המאיר ומגרש את החושך, המצהיל את הפנים, והמעורר את הכבוד במשיחתו. מזכיר הוא רוח הקדש וסוד המנוחה וההופעה האלהית באורה הצלול, שכח עליון זה מוכרח הוא כבר להגלות בצורה שרשית, בתכן הטבעי הצמחני, של האדם, ושל האומה ואז כשבא הכח לכלל מצב החיים כבר מוכן הוא להתקדש בבחירה ורצון, מה שא״כ אם יעזב הכח הטבעי בלא השפעה קדושה מקורית, שאז כאשר כבר בא הגבול של כח החיים להגלות לא יוכל אז זרם החיים הרחב להיות מושפע מהוד הקדש, שלא נסתגל אליו במצעדיו הקודמים. המנחה צריכה להיות בלולה בשמן כתית, הקרוב גם כן לתכונת הארה, אע״פ שאיננו לגמרי במצב ההארה, מפני שאינו טעון זך כתית, ״זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות״ מִנחות). והשעור הוא מכוון בהערכה לעומת העליה הטבעית, שע״י סגולת המנחה, שהוא רביעית ההין לעומת עשירית האיפה. בלולה בשמן כתית רביעית ההין.

עולת תמיד העשויה בהר סיני, לריח ניחח אשה לד׳

מצוינת היא התכונה של קרבת ישראל לפני הר סיני. נחלת קדש היתה מאז לישראל ממורשת האבות, שקים אברהם אבינו כל התו״כ עד שלא נתנה, ומדרכיו למדו בניו אבות העולם, אבל לא הסתגל העולם אז לקדושה תמידית, כ״א לקדושה מופיעה בשעתה. עולת תמיד, העליה התמידית, זהו ענין של תכונה העשויה בהר סיני. כל תכני החיים הפנימיים של האבות היו אציליות. ״לריח שמניך טובים, כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות היו״ (מדרש שה״ש). אמנם בבאנו אל הר סיני נקבע בנו אש הקדש בתכונתו המעשית, ״נעשה ונשמע״. וזהו יסוד האשה שבקרבנות, שריח הניחח, שיש בו כ״כ דברים של תפארת, של קיום לדורות, ברוחניות של פארו של אצילות מופשטה, הוא מקושר עם הצד המעשי העומד למעלה מכל חשבון עיוני פרטי, ריח ניחח הרוחני, נעשה, ע״י פגישת קדושת ריח הניחח עם יסוד האשה, הפועל ומחמם להאיר את כחות המעשה הנשגבים, מתוך ריח הניחח היפה מאד, שהוא מקושר עם אשה לד׳, - תכונת המפעל, שהוא הוא הנותן את הדחיפה למפעלים של בנין ושל פעולה מקודשה. לריח ניחח, אשה לד׳.

ונסכו רביעית ההין לכבש האחד

כשם שהארת החכמה, המוארה בשמן, היא יורדת להיות מתקשרת עם הכח הצמחני, יסוד הטבע שכח החיים מתגלה עליו באורו, כדי להיות יסוד החיים מעודן מראשית הויתו, "בלולה בשמן רביעית ההין " האמור במנחה, כן עולה הוא לעומתו יסוד השמחה, שבאור הקדש, להופיע על אור החיים שבתכונה החיונית, ומתיחס הנסך במדתו, הערוכה לעומת הארת החכמה, רביעית ההין, מקושר לכבש האחד. וככה עולה הוא יסוד החיים, הכללי והפרטי, ומתעלה בשמחת אלהים חיים, אשר עז וחדוה לפניו והשמחה במעונו.

בקודש הסך נסך שכר לד'

שני תפקידים ישנם להאורות הרוחניים. התפקיד האחד הוא אותו הענין שהוא מאיר לשעתו, בעת הגדלות הנשמתית, שהנשמה מלאה רוח הקדש, והיא מתענגת על ד' ועל אורו. והתפקיד השני הוא ההמשך של רשם האורה, שבא ומשמש אח"כ לכל ערכי החיים והמעשה, גם בעת התעלמותו. ביסודה של תורה שהחכמה והשמחה מתחברות בה, נכרת היא רשימת החכמה ביותר בהארת הדרך ההולך ונמשך אחר התעלמותה, והשמחה זאת היא תכונת הקדש שהעליה העליונה לשעתה היא בה רוממה מכל. אין ערך כלל לדמות אתקדושת רישומה אחר העילום לרוממות ערכה בעת הגלותה. וזו היא אחת מסגולותיה העליונות של שמחת הקדש, שאינה צריכה לצאת מחוץ למעלתה העליונה, כ"א בקדש הסך נסך. ומפני שכל יסודה היא לפעול את גדולותיה בעת הגלותה, שבחינה זו נשארת לעד בצורה העליונה הנעלמת, גם בעת התעלמותה, בלא התמשכות כזאת שתוכל להפגע מגדרי חיים שאינם מותאמים לערכה, שכר לד', - "פוקקין את השיתין, כי שבע אינש חמרא מגרוניה שבע" (סוכה מ"ט). כלומר, ערך הרוממות של עת ההגלות, שאין לה דוגמא, זהו היסוד הפועל בקדושת השמחה, שמקורה היא שמחת אלהים חיים, ששמחת אנשים מסתעפת ממנו בתולדה שניה, ולא בתור המשך כדוגמת החכמה. ומפני הסגולה הזאת שקדושת השמחה אינה יוצאת חוץ ממחיצתה במקורה העליון, תוכל להתגבר מאד, באין חשש של שום מכשול. וכשם שהשכרות היא פוגמת בחיים הרגילים, ככה השמחה העליונה, כשהיא באה מרוב טובה למעלת השכרות, זהו אור החשק הנשגב, שכל החושים החצוניים מסתלקים מפני גדולת האור האלהי, שהיא מוסיפה יפעה ורוח אלהים עליון לרומם את כל היצור. שכר לד'. כי עדי עד צמאה לך נפשי כמה לך בשרי.

ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, כמנחת הבקר וכנסכו, תעשה אשה ריח ניחח לד'

התמידים מתאחדים בכללות היום, ומתחלקים לפי העונות של היום השלם: היום - הבקר, והלילה - בין הערבים. לעומת מה שלפי הדוגמא של חלוק הזמנים שבקריאת שמע, של ערבית ושל שחרית, הערבית, היותר קרובה אל חזון ההויה, הטבע והמציאות המוחשית, בערך ההשפעה של זו לחזון הקדש, היא קודמת, הנה בקדושת המקדש הוא להיפך, שהלילה הולך אחר היום והארת דבר ד' בגילוי שכינתו, ושמיעת קול דברו באור התורה, היוצאת מבין הכרובים ממקום הקדש, היא היסוד הקדום. התכן הבא

לתמם את הכל בצורה של תמיד בין הערבים, מכי משחרי כתלי. בנטות צללי ערב, הוא כעין דוגמא להראשון, שהוא מתעלה על ידו ומעלה את כל ההויה עמו אל מקורו העליון, אל אור התורה שבה נסתכל הקב"ה וברא את העולם. ובא הכתוב לומר, שההשואה היא כ"כ תמימה, וככל החזון המתגלה באור מקורו בקדושת תמיד הבקר, המקורב למקורו הרוחני העליון, "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר" האמור בגילויהשל תורה, ככה כל האור לכל פרטיו משתקף הוא ע"י הקדמתו של אור התורה לכל ההויה כולה, בבחינה של מדרגה שניה. ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. והכל הוא נערך ומתעלה, והכל הוא מתגלה ברוממותו בקדושה, במדה שניה זו בחזון עולמים כמו במדה הראשונה בחזון מקור עולמים, הוית דבר ד' באור התורה המקורית. והיסוד הצמחני, הקודם להגלות החיים בבהירותם, הרי הוא כאן ג"כ מתעלה ע"י הופעת קדושת עולמים זאת, כמנחת הבקר, ואור השמחה העליונה, זרועת האור, ומרוכזת בקדש, גם היא מופיעה כהדר קדשה, וכנסכו.והדבר המחודש כאן הוא, שבמקום שהמגמה הראשונה נקדה את ההופעה, שהעידונים כולם ברום הרוחניות שבהם מתעלים הם לכח מפעל, לעשות ולקים, כח האש, החום הפועל, כאמור אצל "עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחח אשה לד'", הנה דוקא כאן, כשהדברים נעתקים לחזון הויה מציאותית, מושגת ומורגשת, וכח הפועל הממשי בה ניכר כ"כ, הננו יודעים ומכירים, שכל אלה התנועות המעשיות עולות הן וחוזרות לשרשן העליון. ממקור הקדש העליון, מלא העידון וחדות ד' וצהלת שרו העליון, לוקחו, ושם הם שבים. וכנסכו תעשה. והמגמה החותמת היא אשה, כח הפועל המושג ומורגש בכל מלא עולמים, ובכל חיי המפעלים אשר לאדם וליקום כולו, הכל הוא ריח ניחח לד' מקושר במקור חיי עד, ששם שמחת עולמים מאירה. ומתחברים יחד הענינים, של לריח ניחח אשה לד', של עולת תמיד הראשונה המקורית העשויה בהר סיני, מקור התורה ומכונה, עם התמיד של בין הערבים, שיהיה ריח הניחח אשה לד', בגדולת החדוש שמצד הרוחניות המופלגה, של התגלות המקורהראשי העצום, בשפעת רוחניותו, פועל את כל המפעלים ברוחו ושפעו, ולעומת זה תמיד של בין הערבים, המקורב לחזותה של ההויה הפעלית, שב הוא ומתאחד במקורו, שהאשה, כח הפועל הכל, הוא שם ומתעלה ריח ניחח לד'. וככה הם מתאחדים יחד להיות לדבר אחד, שנים ליום. ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד.

ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ד'

מפעל השחיטה, שהיא פעולה של רגז ושל מדת הדין, שנעשה בקרבן, הרי הוא מקשר, בקדושת תוכיותו, את כל עניני הדינים, הפעולות המרעישות, המחבלות והנראות כמהרסות ומחריבות את העולם, שבאמת הלא הכל הוא בא מסוד ההנהגה העליונה, הצפונה, מרז המחשבה של אל מלא רחמים, שהכל הוא לטובה ולברכה לחסד ולרחמים.ואם מצד המעמד המעשי בתפיסתו החמרית, הוא עומד במעמד התחתיתי של סדר ההנהגה, הירך, ירך המזבח, אבל הכונה המאירה, הצפונה בו, מלאת אור חיים חסד ורחמים היא. צפונה לפני ד', אדון הרחמים.

וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב

להוציא אל הפעל את מאור הטוב הגנוז ביחוד בסדרי הגילויים, שבח ההירוס, החבול והאבוד, נראה מחצוניותם, מסוגלות הן הנשמות הפנימיות, ספוגי החסד, בני אהרן איש החסד, הכהנים, ממשיכי פאר החסד בעולם. הזריקה היא ההתעלות של המפעל הנפשי הפנימי, שנעשה בקדושת הקרבן ברוממות

קדושתו, שהוא קדש קדשים. שדוקא הם, קדשי הקדשים, שחיטתן היא בצפון. ע״י מרום הקדש, והסוד האצילי הכללי של הנהגת ההויה, כל חזון פלאי, הנראה מוזר לגבי השאיפה האידיאלית המוגבלת, מתמם הוא בהשלמתו, בהיותו מתגלה שהוא חלק מן כלל הפעולות, שיחד בצירוף כולן יראה ויגלה הודן והדרן. וזהו יסוד הסבוב, שבצורה הרוחנית הרי הזריקה הזאת היא זריקה סבובית, אע״פ שאינה נראית גם היא כ״א חלקית. אבל זהו הכח של תמימות ההנהגה הצור תמים פעלו, ובצורה הסבובית הפנימית מתראה באחרית אור הטוב והצדק, החסד והרחמים הגמורים. וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו, על המזבח סביב.

יר״מ ד׳ אל״א, שתהא אמירה זו חשובה ומקובלת ומרוצה לפניך

בכל הופעה של קדושה, הבאה ע״י מפעל או ע״י דבור, צריכים להיות שלשה תנאים, המכשירים את המטרה התכליתית. האחד, שיהיו חיי האור מלאים, רוויים בלשד רב של הארה, של שביעה רוחנית בעשר גדול. זהו ענין החשיבות. והשני, שיפעול הדבר את פעולתו, להוליד בקרבנו קרבת אלהים גדולה וקדושת נשמה עצומה, שזהו תולדה מההתקבלות של הארת הקדש במקורה, שבזה יש לה כח להופיע בקרבנו את רשמי אורות התקבלותה. והשלישי, שהפעולה המיוסדת להגדיל כבוד הקדש ומפעלו, תשים כבר את משטרו בסדור העולם, להריק שפעת ברכה וחיים ממקור הברכה והאשר העליון. שלשת אלה התנאים היו מלוים אותנו בקרבן התמיד בבית מקדשנו ותפארתנו, ואנחנו לעומתם מתפללים, שתהא אמירה זו, חשובה, ברב עשר אורותיה, שיזהירו על ידה, ומקובלת, מתוך גדל האור וחיי הרוח הקדושים, שתעורר בקרבנו פנימה, לאהבת ד׳ ולדבקה בו, ומרוצה לעומת שפעת הברכה והחיים, שתבא על ידה בעולם בפעל בחיים ובכל ההויה.

כאילו הקרבן וקרבן התמיד, במועדו, ובמקומו, וכהלכתו

האורות המתגלים, בכל ערך של קדושה, צריך להיות התנאי הראשון שלהם שמירת הזמן, כאשר בארנו ב״תשמרו להקריב לי במועדו״. ע״כ החשיבות, שהיא התכונה של הופעת האורות בקדושתם במציאות, היא מקבילה לעומת ״במועדו״. ולענין המלוי הנפשי, שהתולדה של נעימת האהבה האלהית והדבקות הקדושה תגלה על ידו בפעל, ודאי הגורם היותר עזיז לזה היא קדושת המקום, ״כן בקדש חזיתיך ״ וזהו יסוד הבקשה של ״מקובלת״, שהיא מכוונת ל״במקומו״. ולענין הפעולות המורגשות בחיים, הבאת שפעת הברכה ואור חייה, ע״י האמירה העוצרת בקרבה את אור החיים, של עצם מפעל הקדושה של ההקרבה, שזהו ענין מְרוצה״, מקביל לזה ענין ״וכהלכתו״, כי התכלית המעשית בודאי באה דוקא בהשלמת כל התנאים, שהם הם גורמי החיים בכל מלוי פעולתם על ההויה, בכל מדרגות המציאות המפעלית, כהלכותיה של תורה המקבילות להליכות עולם, כהקבלתם של החקים בכלל, ״את חקותי תשמרו, חקים שחקקתי בהם את עולמי״, ״אם בחקותי תלכו חקים שחקקתי בהם שמים וארץ ״ (מדר׳), שהם צריכים לגילוי פעולתם במציאות שמירה פרטית, לכל התנאים הדרושים להוציא אל הפעל את ברכת היצירה. וזהו וכהלכתו.

אתה הוא ד׳ אלהינו, שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים בזמן שביהמ״ק היה קים

תכונת הקטרת היא כ״כ אצילית ורוחנית, קשורה בתכן החיים הפנימיים, באותה המדה שההשפעה

החיונית הולכת מהפנים אל החוץ, מתוך חיי הנשמה לחיי הכלים, בכל המדרגות כולן. ובערך של תכן פנימי אצילי זה אין הבדל של מדרגות, ולא של זמנים. לא פעל ע"ז שום רשם כל ענין של חרבן, ואין הבדל ביחש זה בין זמן שבית המקדש קים לזמן החרבן, מפני שהתכן הפנימי איננו יורד מגדולתו ואיננו מקבל שנויים, ואין שום הבדל ביחש של המדרגות אשר להדורות, עד שאין חילוק בין הערך של יחש אלהותו אלינו והיחש הזה לאבותינו, ואין צורך להזכיר כאן שתי בחינות בבטוי אלהינו ואלהי אבותינו, אלא אתה הוא ד' אלהינו, "הלא אתה מקדם ד' אלהי קדשי" "ואלהים מלכי מקדם ", שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים בזמן שבית המקדש היה קים.

כאשר צוית אותם ע"י משה נביאק, ככתוב בתורתך

הקדושה הנצחית, שאינה מתחלקת לשנויים, ע"פ הערך של הדורות, היא באה ע"י הנבואה העליונה של משה, אדון הנביאים, שהוא לבדו הוא הנביא של כל הדורות בשוה. וכן המדה הפנימית של השפעת הקטרת, שאינה עלולה כלללשנויים בשנויי הדורות, שבשביל כך אין אנחנו אומרים כאן את הבטוי ואלהי אבותינו, כ"א ד' אלהינו, מפני שהמדה של הארת הקדושה האלהית, לנו ולאבותינו, היא מדה אחת, מצד פנימיותה, ומצד אי ההבדל של הזמנים ושל המצבים בין הזמן שהיה ביהמ"ק קים לזמן הזה. ככתוב בתורתך. כי קדושת התורה היא קימת עדי עד, ובְכל מקום מוקטר מוגש לשמי, אלו ת"ח העוסקים בתורה" (שלהי מנחות) שנאמר כאן לשון הקטרה, מפני עקר הכח הזה של הופעת הקדושה בצורה שוה, מצד עליוניותה הפנימית, באפן שכל ההפרש הגדול, שבהתגלות הקדושה בין בזמן שביהמ"ק קים לזמן הזה, אינו תופש מקום כלל מצד הציור הפנימי העליון העצום בשפע רוחניותו, ששם הוא ערך הקטרת, קטרת הסמים. אע"פ שיש הבדל גדולמאד, ביחש לגילוי הכבוד והתגלות הנפלאות, בין זמן שביהמ"ק היה קים לזמן הזה, אבל הערך הפנימי, שהקטרת קשורה בו, הוא עומד בהשויה אחת, ו"כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו" (ברכות ל"ג). מתוך כך אנו מסימים כאן ככתוב בתורתך. להורות את הגדולה והקדושה המוחלטה והגמורה, שישנה באמירת ענין הקטרת בצורה נעלה ורוממה מאד, עד אשר היא ממש פועלת את פעולת הארת קדושתה, כמו עצם ההקטרה ממש בזמן שביהמ"ק היה קים.

ויאמר ד' אל משה, קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה, סמים, ולבונה זכה, בד בבד יהיה

למעלת ענין הקטרת וקדושתה הפנימית, נאמר בה רק ויאמר ד' אל משה, ולא נאמר וידבר ד' אל משה לאמר, מפני שהסגולה של הקטרת, שהיא פנימית, "דבר שבחשאי" (זבחים פ"ח), לא נתנה להגלות בפנימיותה, ונשאר כל כח המאמר הזה אצל משה, ומתוך כך נאמר כאן לשון אמירה, שמשמעו הוא יותר מופשט מל' דבור, שהוא כבר לשון הנהגה ולשון קשה. וסגולת הקטרת היא הקשר של הקדושה העליונה האלהית הכללית, שמצדה אי אפשר לפרט שמות נפרדים כ"א סמים בכללות, מצד עוצם כח הקדושה הפנימית הרוחנית, בתכונתה העומדת למעלה מכל חלוקים. ואפילו הפרטים שמתגלים בה עומדים בתכונה של כללות ושל התאחדות גמורה. נטף ושחלת וחלבנה. תכלית ההתגלות של הקדש הנעלם הזה, אור הנשמה שהקטרת מרמזת עליו, היא מודיעה שאין שום דבר רע ומכוער במציאות מצד הארת הכלל, וכל מה שנראה מכוער ורע ישוב להתהפך לטוב גמור ולקדש עליון. ע"כ צריכים שני הסמים, שאחר כך הם מתגלים בשמותיהם הפרטיים, להיות מיוחדים לפעולה הכללית של השללת מציאות הרע. וכאשר אנחנו רואים, שיש במציאות איזה ענין של רשע ושל כעור מצד גילויו החצון, יודעים אנחנו, שיש ביסודות

הקדושה שתי מציאיות, מציאות אחת שמסירה את הרע, מתוך מה שהוא נראה דומה לדבר רע, והשנית היא מה שמעלה את הענין הרע ומהפכו לטובה גמורה. ועל כן נסמכו נטף ושחלת לחלבונה, החלבונה שריחה רע, שנכנסה בסמני הקטרת, להודיע שאין רע מוחלט בעולם. והחלבנה בהתחברה לנטף ושחלת, ודאי הנטף, שהוא הראשון בסגולתו, יש בו תכונה כזאת של סלוק הרע והכעור מהדבר הרע, ומסיר בכח זה את הריח הרע של החלבנה, אבל לא די בסלוק של הריח הרע עד כדי להיות נמנה בסמני הקטרת, אלא שיש עוד כח המהפך את כל הרע לטובה, וזאת היא בודאי סגולת השחלת. נטף ושחלת וחלבנה. ואחרי ששלשת הכחות הללו, הנובעים מתוך הריח הטוב הכללי, של הנשמה הכללית העליונה, מגלים את כחם בפרטיות, הם מתאחדים למושג אחד, כאילו לא היו כלל מתחלקים לפרטים. על כן חוזר עוד הפעם השם הכללי סמים. ומתוך שהכל צריך להגיע עד התחום המעשי, שהוא משונה בזהמהצד האצילי המופשט, שהצד האצילי עומד הוא לעולם בטהרתו וזכוכו, ואין צורך להתנות בו ענין הזכות, מה שא״כ במה שמתקרב לגבולים, למעשים וחמריות, שיש שם דברים שאינם זכים, צריכים לפרט שבקדושת הקטרת יכנס רק מה שהוא זך. וזהו הרמז של לבונה זכה. והמשקל הוא שוה באלו שלשת הכחות וכללותם בההופעה המעשית, הכח השולל את הרע והכח המהפך אותו לטובה ולהתעלות, ועצם הכח שהרע מתגלה בו, כדי שיצאו אלה המפעלים לפעל הטוב הגמור, הם כולם שוים בערכם, ומשקלם צריך להיות שוה, בד בבד יהיה.

ועשית אותה קטרת רקח מעשה רוקח

המגמה העליונה של הקטרת היא להופיע בעולם, באדם, באומה, באנושיות, בחיים, ובהויה בכלל, את האור העליון של הרוחניות הקדושה האצילית, אשר לא יגורה רע, וכל מה שמתפשט ונראה כמו דבר רע וכעור, בחיים ובפעל, איננו כ״א לבוש חצוני של הדבר הטוב. כי אי אפשר להיות כלל שום הויה עצמית כ״א טהור וקדוש, טוב בתכלית הזהר, כי הלא הכל ממקור העליון, ממקור הטוב והמיטיב ב״ה, יצאו ויוצאים.אבל מאחר שלבושים רעים ישנם, צריכה העבודה הקדושה הזאת, מלאה חכמת אלהים, אומנות קדושה. ועשית אותה קטרת רקח, לא במקרה, ולא בדמיון, ולא בשכל אנושי מוגבל, אפשר לבא עד הגבול הקדוש הזה של החזרת כל הרע לטובה גמורה כ״א באמונה גדולה ובאומנות קדושה רבה באים לעבוד את העבודה הקדושה הנוראה והטהורה הזאת, שאינה נעשית כ״א ע״פ יחידי הבחירים שבגדולי הדורות וקדושיהם. קטרת רקח, מעשה רוקח, אנשים אשר כח בהם לעמוד בהיכל מלכו של עולם, ויודעים את עומק מלאכת שמים זאת, למהפכא מרירו למתיקו וחשוכא לנהורא.

מאולח, טהור קדש

שלש הנה ההכנות, המכשירות לתעופה עליונה זו של השבת כל הנדח, של החזרת כל הכעור לרום התפארת, את כל הרע לטוב הגמור והעליון. האחת היא המיזוג והעירוב העמוק. כשהנטיות יורדות ומתחלקות, ע״פ תכונת הגבורה המפרדת ומפזרת, אז נקודות הרע שבנטיות, אע״פ שמקורן הוא עליון וקדוש מאד, אבל בירידתן הלא נתאחזו בתכונה של זיהום, ואי אפשר להן להתעלות בטהרת מקורן כ״א ע״י העירוב והמיזוג הגמור עד לכדי ההתבוללות הגמורה והמוחלטת בעומק הטוב, בכחות המסירים את הזוהם מיסודו, והמהפכים אותו לפארה של הקדושה העליונה ברום גבהה, ממולח. השניה, הנטיהלעבוד את העבודה הקדושה הזאת מוכרחת להיות בתכלית הטהרה, שלא יתערבבה אפילו משהו מנטיה לצד הרע מהכעור מצד עצמו, טהור. השלישית, המטרה מוכרחת להיות היותר קדושה, מפני ההכרה של הכבוד האלהי העליון ברום קדושתו, שמשתלם ומאיר ע״י ההשבה הגמורה והעליונה של כל

מהשנתפשט בכל קצוי תבל, וכל מה שנתרחק, לרום קדשו, ובידיעה, שעם כל מה שהוא יותר מוטבע במעמקי רע הוא יותר נעלה ויותר נשגב במקורו העליון, ועל כן העבודה בקדושתה משתלהבת להשיב דבר על מכונו, מכון קדשו, קדש. בקבוץ התנאים הללו יחד מתמלאת היא תכונתה של עבודת קדש עליונה בהירה זו באור הנשמה, דבֵר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, הוי אומר זה הריח" (ברכות). ממולח, טהור, קדש.

ושחקת ממנה הדק, ונתת ממנה לפני העדות באהל מועד אשר אועד לך שמה, קדש קדשים תהיה לכם

חוץ מההתעלות של כל הנטיות בשרשן ומיזוגן הגמור, שעי"ז הכל חוזר לשרש הקדושה העליונה, וכל המרירות מתמתקת, - הנה בכל יום ויום צריכין אנו התעלות פרטית עמוקה, יותר עמוק ויותר מדויק מהתכן של ההתעלות הכללית. והמקור העליון, המשפיע על המיזוג באופי היותר עליון שלו, הוא בא מיסוד מקור הגילוי האלהי של התורה, שהוא שרש התורה ומקורה, העולה למעלה מתכונת למודה והבנתה. וזהו תכן קדש הקדשים, העולה למעלה ממדת הקדש הסתמית, שמדת הקדש היא השפעתה של תורה מצד הקדושה שנתגלה לנו, אבל הבחינה הפנימית, שהיא סוד ברכתה של תורה, היא קשורה למקורה האלהי מצד נותן התורה ב"ה. ע"ז אמר ושחקת ממנה הדק, בבחינה יותר דקה ונתת ממנה לפני העדות, אשר אועד לך שמה, לקשר את ההופעה הזאת, של ההתאחדות וההתמזגות של כל הנטיות, להעלותן ביסוד הקדושה הגנוזה, ע"י מקור השפעה העליונה של תורה מצד הופעתה מפי הגבורה, באספקלריא המאירה לרועה נאמן, במקום הקדש באהל מועד, ומעלת הקדש הקודמת מתעלה היא בזה למעלת קדש קדשים. קדש קדשים תהיה לכם.

ונאמר והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר

כשם שהתמיד הוא בא להאיר את האור של הקדושה התמידית, בהגנה לעומת הזוהמא התמידית העולה וחודרת מטומאת החיים החמריים, ככה באה התדיריות של הקטרת, בחדושה בכל יום תמיד, להאיר את האור הפנימי של קדושת הריח, שהוא תכן הופעת חיי הנשמה בצורתה העליונה, במדה של חירות מכל הזיקוקים והשעבודים של הגופניות. וחדוש זה הוא מותאם לקטרת של שחרית, הבאה בבקר בבקר, בעת אשר האדם בכלל מתחדש בתור בריה חדשה.

בהיטיבו את הנרות יקטירנה

ההטבה של הנרות היא הכנה להשפעת החכמה, הבאה מקדושת הנרות של המנורה שבדרום, "הרוצה שיחכים ידרים ", וההכנה היא באה ממקור שהוא יותר אצילי ויותר עליון מהחכמה. וע"כ היא מקושרת לקדושת הקטרת, הבאה ביחש להופעת אור הנשמה בפנימיותה, המעלה הרוחנית הגמורה, המתעלה מכל דבר מוגבל וחמרי. ונמצא, שמעלת הקטרת העליונה היא כ"כ נעלה מתכן החכמה עד שאינה יכולה להתקשר להשפיע על הארת החכמה מהוד האצילות שלה כ"א ע"י האמצעי של ההטבה, שהטבת הנרות הבאה בבקר היא מיוחדת לשרשה העליון של החכמה, שהיא לקוחה משם. וזה השרש ברום קדושתו יש לו יחס עם הקטרת של בבקר בבקר, אור הנשמה ביסוד החדוש התמידי שלה, המעין הנובע מלא חיים עליונים, השוטף והולך בלא הפסק. ונמצא שהקטרת של שחרית נותנת היא נשמה פנימית לאור

החכמה המופיע בישראל, ע״י הארת הנרות של המנורה, ומעלה בזה את כל החכמה כולה אל רום מעלתה הנשמתית הפנימית, שהיא אור החכמה המשיחית, ״והריחו ביראת ד׳״.

ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ד׳ לדרתיכם

כשם שהחכמה צריכה היא לנשמת חייה את האור הפנימי של הקטרת, ככה צריכה היא הקטרת, שתתפס באור החכמה, כדי שאור החכמה המושגת ילך ויתפשט בכל הדורות ובכל הזמנים. וע״ז היא מיוחדה בסגולתה קטרת של בין הערבים, היותר קרובה לתפיסת ההויה והמציאות, כדוגמת ק״ש של ערבית, ותמיד של בין הערבים, המסומן עמה בתור שני במדרגה לתמיד של שחר. ע״כ מה שקטרת של בין הערבים היא מתיחסת אל הנרות, בעצמות העלאתן, זהו מצד סגולת התמידיות, הנדרשת להמשך הדורות, שמוכרחים הדברים העליונים וההשגות הבהירות היותר פנימיות להתפשט בענפיהם עד כדי ההתאמה אל מצבם הרוחני של הדורות כולן. משום כך אמר ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד, לפני ד׳ לדורותיכם. ונמצא אור החכמה שבנרות עולה ומתעדן, ע״י הופעת הקטרת של שחרית, ואור החיים הפנימיים שלהקטרת מתמשך לדורות ע״י העלאת הנרות בין הערבים.

ת״ר פטום הקטרת כיצד

סדור המתכנת של הקטרת נקרא בשם פיטום, שמורה ג״כ על השמנת הגוף והגדלתו הכמותית, להורות שהקטרת, עם כל התכן של רוחניותה העליונה ביסודה, העולה היא למעלה מכל ענין של חכמה ושל השגה ברמיזת וקשר מעלתה, היא יורדת להשפיע על קדושת החיים והמעשה, שהיא בחינה גופנית לגבה, ע״י הסדור של המתכנת, אשר היא מסתדרת ע״פ התכונה האלהית הנפלאה.

שלש מאות וששים ושמנה מנים היו בה

כלולים כאן המנים שלכל השנה ושל יום הכפורים, כדלקמן, ויום הכפורים יש לו חלק לעומת שלשת ימים, להודיע שהשפעת הקטרת העליונה היא באה להופיע על הזמן מתוך תכונה שהיא למעלה מכל סדרי זמנים. ויום הכפורים עצמו הוא התכן הפנימי של השנה, ונקרא בשביל כך ״אחת בשנה״, מדה אחת ומיוחדת המאירה בתוך השנה, ויש לו בשביל כך שלשה ערכים: ערך היום לעצמו, בתור יום קדוש מיוחד פנימי בתכונת אורו, וערך העלאתו את כל השנה שעברה, וערך השפעתו להכשיר להעלאה גם את השנה הבאה ונמצא שמדת יוה״כ המשולשת היא קשורה עם מדת השנה בכללה, ע״כ היה מספר המנים שלש מאות וששים וחמשה, לעומת ימות השנה, ויום הכפורים, בתור יום, שיש לו מצד הערכת קדושתו העליונה, חוץ מערכו המניני בתוך השנה כולה, ערך של קדושה משולשת מצוינה לעצמו.

שלש מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה

לפי מדת הקטרת אי אפשר שתהיה מקושרת עם מדת שנת הלבנה, שיש בה ענין של מיעוט והקטנה. שהרי כל הקטנה באה רק מצד הכלי והחמר, ומדת הקטרת באה לעומת החיים הפנימיים מצד עצמם, שבהם הכל הוא מלא ושלם. ע״כ המנין שלה מוכרח להיות, גם בהערכתה אל תכן הזמן, ע״פ ההערכה השלמה של המאור הגדול, שממנו יואר וישפע ערך הזמן בצורה שלמה, שאין עמה פרץ וירידה.

מנה לכל יום, פרס בשחרית ופרס בין הערבים

אמנם נחלקה הקטרת לשתי פעולות, ושתי מדות של השפעה יש לה, ההשפעה של העלאת החכמה למרום החיים הנשמתיים האציליים, העולים למעלה מכל הכרה והשגה, והשפעה להחיות את כל הערכים הירודים, המופיעים מאורה של החכמה, באור העליון של חיי הנשמה, הבהירים והזכים, שלשם כך נחלקה הקטרת, לשל שחרית ושל ערבית, ושל ערבים היא קרובה כבר בתכונתה למדת הזמן, המתפשטת בתכונת הדורות, ששם יש לפעמים ג״כ חסרון וירידה. אבל דוקא מדת הקטרת הרוחנית העליונה באצילותה היא מצלת את הזמן מלהשתקע בירידתו. בשביל כך היו הפרסים, של שחרית ושל בין הערבים, מוכרחים להיות בראשיתם מאוחדים במנה האחת, המאחדת אותם, ומתוך ההשפעה הקדושה הזאת, העומדת בצורה האצילית הפנימית והמאירה של הזמן, שקטרת של שחרית היא מיוחסת לה, באה אח״כ גם הקטרת של בין הערבים, בהיותה מושפעת ממנה, ומתחלקת מאתה, כדי לעסוק בתקון כל הדברים היורדים וצוללים בשטפי הזמנים, להחיותם בחיים המלאים אורה שלמה ומזוככת. ע״כ היו מאוחדים במקורם, מנה לכל יום, ונחלקים אח״כ, פרס בשחרית ופרס בין הערבים.

ושלשה מנים יתרים שאהם מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכפורים

אלה שלשת המנים היתרים, הנושאים עליהם את האצילות העליונה של קדושת השנה, ושל הערכת השפעתו הפנימית של יום הכפורים על כל השנה, בעבר ובעתיד, איכות השפעתם זו תלויה לפי הערך של קדושת הדור, שמתבלטת ע״י מדת קדושתו של הכהן הגדול, שהוא עומד במדתו למעלה מתכונת הזמן החלונית, ו״כל השנה כרגל״ לדידיה (מו״ק י״ד). ולפי ההכשרה שהוא יכול לקבל בעד הדור כולו, מתכונה זו של ערך העלאתו של יום הכפורים את הזמן בכללותו, בעבר ובעתיד, ככה תתעלה מדת הזמן בנוגע להשפעתו על החיים הפנימיים ביחוד. ״מי אסף רוח בחפניו״, והרוח העליון, רוח הקדש, השורה על האומה בכללה, וחודרת בכל פרטיה, מסגולתה העליונה והפנימית של הקטרת, תלוי הוא בהשעור הרוחני, שכה״ג מכניס במלא חפניו מן הקטרת הזאת ביוה״כ.

ומחזירם למכתשת בערב יום הכפורים, ושוחקן יפה יפה, כדי שתהא דקה מן הדקה

כמה שיש מהיחושים הגופניים וההערכות החמריות, מצד מדת הזמן, בהקטרת התדירית, שתמידותה נמשכת היא מיסודה של קטרת של בין הערבים, מתעלה הדבר ביום הכפורים, לעלות למרום עליון. בעוד אשר המדה החמרית נוהגת עדיין בצורת הזמן, שהוא ערב יוה״כ, שהוא יום שאכילה ושתיה נוהגות בו בתכונה של מצוה וקדושה, אז צריכים הם אלה שלשת המנים, שהם מותאמים לקדושת יוה״כ המופשטה, העומדת למעלה מכל מגע של ענין מוגבל וחמרי, להיות מוחזרים למכתשת, להעלותם יותר ויותר ברום האצילות, והמחשבה העליונה המופשטת לגמרי, יותר מהצורה האצילית של כל ימות השנה, שאפשר שיהיה לה איזה מגע וקשר עם צרכים מוגבלים וחמריים. וכאן שוחקן יפה יפה, לשאוב ע״ז מהציור הרוחני העליון של שאיפת המחשבה, ברוממות קדושתה ושאיפותיה העליונות, העולות אך למעלה, כדי שתהא דקה מן הדקה.

ואחד עשר סמנים היו בה

יסוד הקדושה בהארתה המושכלת העליונה הוא מתאר את כל הרבויים שבעולם בתכונה מאוחדת. וזהו הענין המספרי של עשר שהוא הרבוי המאוחד לחטיבה אחת, שכל רבוי איננו עומד להתפרד ולהנתק מהכללות, כ״א מתוך ששרש הכל הוא אחד מוכרח הוא כל רבוי להתאחד לכלל אחד. אמנם מפני שירדו הכחות בעולם ההויה, והחיים האנושיים התפצלו לנטיות מיוחדות, והחושים שללו מהשכל את הטהרה של השקפתו הכללית ושאיפתה המיוחדה, נצמח מזה שישנה במציאות הכרה ושאיפה פרטית, העומדת בעולם, ושהיא היא הגורמת לכל מה שמתקלקל ומתפרד מיסוד קדושת האחדות.אבל כאשר גם עומק הרע של מדה פרודה זו שרשה הוא בטוב העליון, ושעל ידה יצמח צמח האורה באחרית ושהצללים יוסיפו זהר על האור ויתבטלו אליו, בגמר שכלולו, דעה נשגבה זו, ושאיפת הקדש העמוקה שבה, היא מובעת רק ברום ההשגה הנשמתית של הארת החיים הפנימיים, רוח החיים האלהיים שיגלה למלכא משיחא, אשר על כל ישראל יתפשט, ״וריח לו כלבנון ״. ע״כ להשלמת חזון עולמים זה אחד עשר סמנים היו בה, לקשר ג״כ האחת הבודדת, מצד שרש מקורה, אל החטיביות הכללית של העשר, וממילא יוצא האור העליון לחשוף את הרצון המקודש, להדבק באור מקור חיי החיים וכל אורות האורים העליונים, שהוא לבדו הוא, אֶך טוב לישראל אלהים לברי לבב״, ״ולפני אחד מה אתה סופר״, ״מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלהים לעולם. ואני קרבת אלהים לי טוב, שתי בד״א מחסי לספר כל מלאכותיך ״.

ואלו הן הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה

היסודות הראשיים של הקטרת מתאימים הם לתכונת הבנין המעשי של ההויה, הקשורה בשבעת ימי בראשית, ימי הבנין, שהסוד העליון הנשמתי צריך להופיע עליהם לטהרם, ולהביאם לידי הכרת חיים נשמתיים עליונים. ומתוך הכח של העשיריה היסודית, של הכללות שבמנין אחד עשר הסממנים, מאיר כח עליון על שבעת ימי הבנין, ובא המשקל הזה שבעים שבעים מנה.

מר וקציעה, שבלת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה

אחרי שהמדרגה הראשונה בבנין הקטרת יסדה את הקדש ביחש להזמן, של שבעת ימי בראשית, שעמד על משקל השבעים ע״י ההופעה של יסוד העשיריה, אשר באחד עשר הסממנים, באה המדרגה השניה לכונן את הארת הקדש על תכונת המקום, הכולל בעצמותו את ששת הקצוות, המוכרחים להמצא בכל בחינת מקום, והעשרה שאינם מתחברים עליהם להרבות את ערכם, כמו בבחינת הזמן, שהזמן עצמו מתקדש ומתרבה באיכותו, מה שא״כ בחינת המקום, שהוא עומד בפני עצמו, סמוך למדרגת העשר, המשפיעה עליו השפעה קרובה שכונית.ע״כ הם ששה עשר ששה עשר מנה, כלומר יסוד המקום, ששת הקצוות, המקבל אור וחיים, וקדושת הכלל השכלית העליונה, מדת העשר.

הקשט שנים עשר, וקלופה שלשה, וקנמון תשעה

אחרי המספרים של שבעים ושל ששה עשר, המתיחסים להמציאות ברוחניותה העליונה, המשפיעה על ההויה המעשית, להעלות הכל בקשר אחד בקדושה העליונה, לזמר לשם אל עולם ולפאר את שם כבודו על כל מה שברא, באו המספרים, שנים עשר שלשה ותשעה, להורות על פרטיות הגבולים של המציאות

המוחשית המקומית. גבולי האלכסונים שנים עשר, שבתכונת המקום המוגבל יש קשר עם הרבוי, המתפצל מסוד האחדות. התחלת הרבוי היא שלשה, "רבים שלשה" (גיטן מ"ו), כי השנים לא נכנסו בכלל רבוי, אלא שיצאו מכלל אחד, והתשעה הוא גמר הרבוי, כי מספר העשרה כבר חוזר הוא להתאחד בסכום האחד, וזה מורה כי מצד קדושת החיים הפנימיים של אור הנשמה האלהית, המאירה בהויה כולה, מראשית המצאה, ברוח ד', כל הגבולים, כל הפרטים וכל הרבויים, מראש ועד סוף, מתאחדים לעטרה קדושה אידיאלית, אחד, להודות לשם ד' אחד ולרומם כבוד קדושתו העליונה. ולא פורש כאן שם המשקל, כי הכל כלול הוא בתכונה האיכותית של השבעים, ובתכונה הכמותית, שהאיכות זורחת עליה, של ששה העשר האמור לעיל, ששם מפורש השם מנה, להורות על המדות המעריכות את הערכים כולם להשגת כל לב מבין, וכל נשמה סוקרת, בנעם ד'.

בורית כרשינה תשעה קבין

הטהרה של הדברים המתעלים ברום הקדש היא מסדרי עבודתם היותר מוכרחה. הצפורן היא רגילה לבא במוגמרות (ר"מ כלי המקדש פ"ב). הבושם של הריח, הרגיל להנות בו בני אדם, בבתים, בכלים ובבגדים, יש לו יחש מיוחד לחיים האנושיים, ויש בו בשביל כך מהמדה הצריכה לטוהר, כמו גופו של אדם, שאחת ממדות טהרתו ע"פ דברי סופרים היא טהרת תשעה קבין, כלומר השלישית מלמטה למעלה ממדותיה של תורה, שהן הרביעית, הלוג, והקב, שהם מכוונים להערכת הדברים המשוערים בהויה, הדומם, הצומח, והחי. הצד שצריך טהרה הוא מתחיל בהצד החיוני, לא בדומם ולא בצומח מצד עצמם. והסבה של צורך הטהרה היא יחושו של החי לפרטיותו, המוגבלה בתוך רגש החיים המיוחדים שלו, שהם מגבילים אותו ומונעים את אור הכללות מאתו. וכשבאה בורית כרשינה לטהר את הצפורן, המדה הזאת מכוונת היא בין מצד מספר התשעה, סיומה של הפרטיות, ובין מצד מדת הקבין.

יין קפריסין סאין תלתא, וקבין תלתא

המדות הדרושות לצחצח על ידן את מושגי הרוחניות, המתמזגים בתהלוכות בני אדם, תכן הצפורן, העשויה לגמר בה, כדברי הרמב"ם, הן צריכות להיות חזקות, עזות, איתנות, "הוי עז כנמר - וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים", מוגבלות בתחומן יפה יפה. כן הקפרס הוא הצלף (ביצה כ"ה ותוד"ה וצלף), וכמו החצובא, שבו תיחם יהושע את הארץ ושהוא מקטע רגליהון דרשיעיא, וכל מסיגי הגבולות, המדות בשעורן, רביעית, לוג, קב, סאה, שמתאימות נגד שעורי היצירה בדומם, צומח, חי, מדבר. ההעלאה של הרבוי בהתחלתו, השלשה, ביחש לתכונת הדבור, הסאה, ולתכונת החיים, הקב, באה היא ע"י הצחצוח של יין קפריסין, העז מגדולו, מתולדתו, ודיוק שמירת תחומו וגבולו, שבזה יתעלה הצפורן, הפועל הרוחני בריח הטוב ביחש לבני האדם, למעלה העליונה, להצטרף עם כל יסודי הקטרת, לבא אל רום מעלת הנשמה הפנימית, מכון האחדות האצילית, ולהביא שם את כל מה שנתפזר בחיים ובדבור, ע"י עזיזות הרצון בקדושתו ושמירת חק בפעולתו. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא.

ואם לא מצא יין קפריסין, מביא חמר חורין עתיק

אם אין הזמן והיכולת הנפשית, ויתר מכשירי האפשרות, מתאימים לבא עד מרום העז הטבעי בפרטיות, עד לידי דיוק ההתחמה של כל תכונה וכל נטיה, אז משתמשים לזכך את הנטיה האצילית הפנימית, החודרת ללב בני אדם, בלבושיהם המעשיים והמדותיים, בתכונה של המזוג הכללי של המדות. עז הגבורה

של היין, חמר, נטית החסד של הצבע הלבן, חורין, התאחדותן של התכונות הללו, בערכי החיים והנפש המדברת בתכונת הרחמים, הראויים להלוות את ציור הזקנה, "זקן מלא רחמים " (מכילתא שירה פ"ד), עתיק. אמנם רק באפן של אי האפשרות לתחם את הגבולים יפה, ולהעמיד את העז, בעצם עומק גזעו ומעמק טבעו, כיין קפריסין, אז, תמלא את המקום המשקלת הכללית מקבוץ הרוחות הנגודיות, שיתמזגו ע"י חבורן והתאחדותן בנושא אחד. אם לא מצא יין קפריסין, מביא חמר חורין עתיק.

מלח סדומית, רובע הקב

הדרך המשלימה את האפשרות, להארתה של הקדושה העליונה הנשמתית על גבי כללות נפשות עם קדוש, אחרי כל המכשירים של קבוצי הכחות כולם והעלאתם, בקדושה ובטהרה, למקורם העליון, אשר משם לוקחו, היא ההגבלה של עיצור הכחות החיוניים והעמדת הצמחתם, מבלי להתפשט במדה יותר מורחבת ממה שתוכל שפעת הקדש להיות שולטת עליהם ומנשאתם. מלח סדומית, עוצר הגדול, הגורם מניעת הצמיחה, אשר "לא תזרע ולא תצמיח". אמנם לא בכל השטח החיוני צריך כח המעצור לבא, אלא באותו הצדהפונה ביותר אל הצמחנות, היורד מערך החיים, והקב, שהיא המדה המכוונת במדרגה של החיים, הדרגא השלישית בסולם המדות, משערים אנו בחיוניות עצמה ג"כ ארבעת הערכים של דומם, צומח, חי, ומדבר, והצד האחרון הוא הרובע, כלומר הדומם שבחיים, הוא צריך להעצר, מפני שהתפשטותו הבלתי מוגבלה היא הגורמת להירוס הסדר, המונע את הופעתו העליונה של אור הנשמה הרוחנית להזריח את אורה הגדול. ובזה הננו משלימים את תכונת קדושת הקטורת העולה היא למעלה ע"י כח מעצור מצומצם כחן. מלח סדומית רובע הקב.

מעלה עשן כל שהוא

כל מה שהוא מושפל בעולם החמרי המוגבל הלא הוא מוכן לעלות ע"י הארתה הפנימית של הנשמה, המאירה ממקור חייה על כל הנושאים אשר השפלו. והכח הזה, המתמר ועולה, הלא עומד בצביונו העליון, באין יחש לכל תכן של שעור, כי מציאותו האיכותית היא יסוד פעולתו, ואין ביחש לו שום ערך אל הכמות. וכאשר מעלה העשן הוא המסמן את העליה הזאת, שכל המצוי המוגבל והמושפל עולה למעלה ע"י ההופעה הסגולית של הקטרת, ע"כ אינו צריך שעור, כי הוא עומד למעלה מכל שעורים והגבלות. מעלה עשן כל שהוא.

רבי נתן אומר אף כפת הירדן כלשהוא

הסגולה העליונה, שדוקא בהיותה מסובבת ממפריעים ומנגדים, המעכבים בעדה, היא יותר מתגברת בשליטתה, קשורה בכפת הירדן, שדוקא בהיותו במקום שריח רע שורה שם הוא מתגבר בסגולת התחזקות ריחו הטוב, - ותכן זה הוא למעלה מכל כמותיות. כי מצד הכמות יסתעפו הענפים דוקא דומה מדומה, אבל אותה התכונה של התגברות הריח הטוב ע"י הפכו דוקא, היא כבר למעלה מכל התכן שלהויה שעורית, וכפת הירדן, שזאת היא סגולתה (משנת חסידים), היא עומדת למעלה מכל שעור, כפת הירדן כל שהוא.

ואם נתן בה דבש פסלה

העלוי של העבודה היותר נשאה, של ההחזרה של כל הדברים שנתפזרו, באפן פרודי, ושירדו מערכם המקורי, אל רוממות הקדושה והאחדות המוחלטה, מוכרחת היא להיות קשורה ברעיון שכולו אומר כבוד לרבון כל עולמים, מבלי שום הנאה לעצמו. הדבש הוא מורה על תכן של הנאה, ומתיקות והחשת ענג מוחשי, הקשורות עמו, הן לגמרי נגד כל המחשבות העליונות האידיאליות הקשורות בקשרי קדשים עם הקטרת. ואם נתן בה דבש פסלה.

ואם חסר אחת מכל סמניה חיב מיתה

העליה העליונה של ההויה הפנימית, במקורה, ברוח ד' העליון, בדבר פיו ומחשבתו הגנוזה, המסדרת את כל היש, לא תוכל להיות נחשבת לגורם החיים בעולם כ"א כשאין שום פרט חסר. כי הקטרת ביסודה הרוחני כוללת בקרבה ענין תמציתי מכל ההויה כולה. ודוקא כשהכל הוא עומד ביחד, מקושר ומשולב כאחד, אז משך החיים נמשך מיסוד הראשון, אבל אם פרט אחד יחסר, זהו כבר מודיע, שאין שם הרעיון של האחדות, ואין משך החיים ממקורם הולכים עמם, כי הצורה בתכונת פנימיותה לא תוכל להיות חסרה ורק במקום השלמות שם החיים. ואם חיסר אחת מכל סמניה חיב מיתה. כי משך החיים נמשך ממקור הכל דוקא, ממקור השלמות ששום חסרון לא יוכל לגשת שם, כי במקום הופעת הכל שם מקור החיים. "לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא".

רשב"ג אומר, הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף

הסם הראשון מאחד עשר הסממנים, שהוא הצרי, ודאי כולל הוא בהערכתו את כל מהותם הכללית של הסמים כולם, והוא מסמן בתור ראשון, המתגלה בתוך שרף הנוטף, שיש לנו בו עסק עם לשד של חיים של כחות המשפיעים יניקה, ושוטפים להם בתכונת היצירה שלהם. השרף הוא מצין את הגדול הלשדי, שאיננו מתגלם בצורה פרטית ואיזה תאר מיוחד של פרי וכל ענין גדול של צביון, אלא הוא עומד בעינו בתור שרף וכח פנימי, המוכן לכונן את ההויה של כל היש ע"י לשד החיים הפנימיים, ההולכים ומתגלים. הצרי, ראשון הסממנים, אינו אלא שרף, הנוטף מעצי הקטף, "וקטפו זהו פריו" (נדה ח'). בורית כרשינה, למה היא באה, כדי ליפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה,

יין קפריסין למה הוא בא, כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה

העז וההדר הנם המדות המתממות יחד את ההשלמה של החיים, והחיים האצילייים, שנכנסים לחוג הסדר האנושי. רמזו של הצפורן הנתון במוגמרות (ר"מ המצוין לעיל), צריך הוא שבתוך עלויו הנשגב יתעלה שרש ההדר, ותכונת התפארת תהיה בו, לפאר לאל חי העולמים, ושיתעלה עמו שרש הכח והעז, שהחיים הרוחניים ההדורים, מכשירי המשקל והסדר כליל היופי, יהיו עזיזים, משפיעי חיל רב לפעול ולעבוד את העבודה התמה, ברב חסן. והוצרכו שני המכשירים הללו לבא, בורית כרשינה ויין קפריסין, הראשון לתמם את חזון היופי, הדרת הפאר, כדי שתהא נאה, והשני לתמם את חזון הגבורה והעז, כדי שתהא עזה. עֹז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון ".

והלא מי רגלים יפין לה, אלא שאין מכניסין מי רגלים בעזרה מפני הכבוד

יש שהגבורה נתמכת מכח שפל, מעז חמרי, ממותר של דמים ועכירתם, שהפסולת שלהם נדחה במי רגלים,

או לכל הפחות ממושגים ציוריים בלתי טהורים למדי, ומ״מ הם מחזקים ומאמצים את הרוח ואת הבשר לחיי מפעלים. בכל זה, אי אפשר להשתמש בכחות שפלים ובלתי טהורים למדי בשביל העלאת התכונות, אפילו בשביל הגברתה של הגבורה המפעלית, מפני שהציור של הכבוד הרוחני, של האידיאליות בטהרתה, אי אפשר לו להתבסס ע״י מה שהוא נעזר באמצעים, שתערובות חמריות וגסות בשרית מעורבות בהם. והלא מ״ר יפין לה, אלא שאין מכניסין מ״ר בעזרה מפני הכבוד, והכבוד כבוד של מעלה הוא, כבוד צלם אלהים של יוצר האדם, שבאדם, שכל הסבות הגורמות לעלויה של הנשמה, גם ע״י הכנת הגוף וכחותיו, צריכות להיות עדינות, טהורות וכבודות, כי אך בטהרה וגבורה אצילית נקדם את פני מלך הכבוד סלה.

תניא רבי נתן אומר כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק, מפני שהקול יפה לבשמים

ישנם מפעלים רוחניים כאלה שהם מתיחסים אל תכני הנפש פנימה, מעטרים אותה, מרחיבים את דעתה ומעדנים אותה, ודבר אין להם עם ההויה כולה, ברוחב המציאות שלה, והמפעלים האלה כבודם הסתר דבר, סוד ד׳ ליראיו, ״יין ניתן בשבעים אותיות וסוד ניתן בשבעים אותיות״ (סנהד׳ ל״ח). אבל בחיים העליונים של הנשמה, במרום חביון עזה, שם אין הבדל בין ההופעה הפנימית של הנפש ובין הופעת העולם החצוני, וכל ההויה והמציאות כולה, וזהו סוד הקטרת, המעלה הכל, ומקשר את הכל, את כל הפנים, ואת כל החצון, ברום השרש העליון של מקור ההויה. ע״כ הקול יפה לבשמים.והשחיקה, פרוד הסממנים, כדי שהריח הפנימי שלהם, אור הרוחני שבקרבם, יתפשט וישתחרר ממאסרו החמרי, ויתרומם לעלות ולהתנדף, ועם זה יוכשרו ע״י השחיקה להתאחד יחד כל החלקים באין התבדלות מיוחדה מסוג לסוג. התפשטותו של התכן המהותי הרוחני שבסוד הקטרת, המזהירה את אור הנשמה העליונה ביפעת מציאותה, פועלת היא לא רק על אור המחשבה הגנוזה הפנימית, כ״א היא הנותנת ג״כ את העז של הבטוי, את קול ד׳ בכח, את דבר ד׳ ורוחו אשר ידבר אל האדם וחי. זאת היא הפעולה היוצאת מהשחיקה, המשחררת ממאסרו את הענין הרוחני האצור בה בשמים, והמזוג, הבא ע״י השתיקה, יפעל בכחו הכללי המתאחד, שהרוח והחמר, החצון והפנימי, יחדיו יתעלו בקדושה העליונה, והמחשבה והדבור מתאגדים ומתיחדים, בתכונה יחידה אחת, שכל אחד מוסיף אור וחיים בחברו. כשהוא שוחק אומר הדק היטב. ההדקה מיטיבה, מאירה ומרחיבה, את החיים הרוחניים, בהתפשטותם המלאה והכבירה. היטב הדק. הרוחניות המאירה מכינה את ההתדקות, המכשירה את ההתאחדות הכללית לחטיבה. מפני שהקול, זה הקול, היוצא מתוך כח החיים העליונים של עומק סוד המחשבה, הוא הקול, אשר איננו מפריע את הגדלתה של המחשבה ועלויה העליון, הנשגב, אלא שהוא עוד מעלה אותה ומרוממה, יפה הוא לבשמים, והריח, שהנשמה נהנית ממנו, בהתגלותו ממכון מקור חייו, יחד עם הארת אורו הפנימי, הוא מוסיף כח בהרחבת ההבעה, ובפלוש הסגנון של הארת קדש הקדשים, במלא כל החיים וההויה עדי עד.

פטמה לחצאין כשרה, לשלים ולרביע לא שמענו

הקטרת היא מוכרחת להיות נחלקת לפרס בשחרית ופרס בין הערבים, כמדת יום ומדת לילה, לפי ערך הכנוס הכללי של כל ההויה, ע״פ אור הנגה הזורח מיפי ההויה המציאותית בתור עולמים, מדת לילה, וע״פ אורה בהיר המופיע מזיו החיים הפנימיים האלהיים, המחיה את כל, אשר באוצר החיים באורה של תורה במקורה, מדת יום. וכאשר מדת יום ומדת לילה כלולות הן זו בזו, ע״כ פטמה לחצאין כשרה, סוכ״ס יש כאן רשם של קשר הכל, והתאחדות הכל אל מרום שרש השרשים אור אין -סוף בתפארת עזו. אבל אם יש

איזה תכן בהויה, שלא נתקשר בסוד הערכת הקטרת, זהו דבר שאי אפשר להיות מתאים לגבי רום השלמתה, לשליש ולרביע לא שמענו. אע״פ שיש מקום לדבר ע״ד שלשת הכללים, של מדת היום, ומדת הלילה, והכלל הממצע ביניהן ומאחדן, אבל כיון שכבר אנו באים לדבר ע״ד הפירוט שלהן, שמזקיק איזה תכן בשביל לאחדן, אין זו השלמה כללית, הנאותה לרוממות הקדש של פנימיות חיי כל, המקושרים בקדושת הקטרת. וכמו כן אין שיך לומר התקשרות כוללת המקיפה את כל היש, במדת היום והלילה עצמן, הכלולות זו בזו.וא״כ יש גם במדת יום ובמדת לילה בפרטיות ג״כ משום מדת יום לחוד ומדת לילה לחוד, אבל זה הוא בודאי רק דבר חלקי, שלא יאות להדרת קדש של הקטרת, סוד הריח העליון, הכולל את כל בכליל יפיו האצילי. ואע״פ שבסוד הראיה העליונה יש אפשרות לתפוש גם נקודה חלקית, ולמצא בה כללות הכל, אבל האוזן השומעת לא תגיע לזה וכל מה שנתגלה לנו, ממרומי קדש, צריך להיות בא לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמע. ואנו לשליש ולרביע לא שמענו.

אמר ר״י זה הכלל, אם כאדתה כשרה לחצאין, ואם חסר אחת מכל סמניה חיב מיתה

ההערכה המדויקת ביסוד החיים הרוחניים, כמו ביסוד החיים המוחשים, היא נושאת עליה את כל רוח החיים, שמהותו היא ההכללה של כללות החיים בכל חלק וחלק היותר זעיר והיותר קטן שבהם. וזהו הכללהגדולשל המתכנת השומרת את מדתה, שלא יתבטל כח האחדות ממנה גם כשהיא לחצאין. ואולי חצאין של ר״י היא לאו דוקא אלא גם חלק קטן, כמו חצאין שלרבא כִריתות ו׳ ע״ב בפירש״י שם), ויהיה מתאים להלכה עכ״פ, וכדעת הרמב״ם פ״ב מהלכות כלי המקדש הלכה ח׳ ועין במשנה למלך שם. ואם חסר אחת מכל סמניה חיב מיתה, יתכן שג״כ כשאחת מכל סמניה אינה ע״פ המתכנת, שאז אין היחסיות של הכללות קימת ע״פ כללותה של הארת החיים העליונים, הלקוחים מזיו העליון שתפארת עולם של ההתאמה הגמורה זורחת עליה ואי אפשר שילך עמה באפן כזה אור שפעת החיים המקוריים הכלולה בקטרת. וע״כ אם חסר אחת מכל סמניה חיב מיתה. ואם לדעת ר״י כ״ז שהמתכנת קימת תכשר גם בחלק, במנה לדעת רש״י, או גם בפרס כמו שנראה מדברי הרמב״ם, וכמו שהעיר המשל״ם שם, י״ל שזה בא כבר מהמכון העליון, יסוד העינים הרואות, במקורן שלמעלה משמיעת האזן, שכל נקודה כוללת בקרבה עולמי עד, שהם כולם מעידים על כללות הכל ביסוד האחדות הקדושה והגמורה. ״הנה עין ד׳ אל יראיו, למיחלים לחסדו״.

תניא ב״ק אומר אחת לששים או לשבעים שנה, היתה באה של שירים לחצאין

הקטרת מופיעה אור חיים עליונים לא רק על הצבור בכללו כ״א גם על כל יחיד ויחיד, לפי ערכו ותכונתו, מעלת נשמתו וכחות נפשו. קדושת יוה״כ, העליונה מכל תאור זמן חלוני, המופיעה בתוך הזמן, אחת בשנה, מופיעה היא בתור ברק בסגולת הקטרת, להאיר אור חיי הפרט בהארה קדושה עליונה, לפחות בתכונת הזרחה מאירה פעם, בתור ״ויתנבאו ולא יספו״, כי יש אשר הברק יאיר להם פעם בימי חייהם (מו״נ), והפעם הזאת מוכרחת היא לבא ממקור עליון מאד. ומאחר שהוא מאוגד עם הגודל של הפרט, לא יוכל לאחד ממש את מדת היום ומדת הלילה בשלמותן, כ״א היתה באה של שירים לחצאין. הופעה זו, משירי החפנים של כה״ג ביוה״כ, היתה באה אחת לששים או לשבעים שנה, כדי שבתור החיים הרגילים של היחידים יופע, פעם, עכ״פ, בימי חייהם, אור הקדש העליון, המסתתר, מתוך קדושת יום הקדוש בתוך עמק הסגולה של חיות הזמן הרגילה, והיתה באה אז של שירים לחצאין, והופעה זו, היחידה, בודאי

משפיעה על המהות הכללית, המתחברת אח"כ בארח אבוקת אור גדולה, מתוך הקבוץ הכללי של כל היחידים, המאירים באור קדושתם הרוחנית העליונה.

ועוד תני בר קפרא, אלו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לד'

התענוג כשהוא מתגלה בהופעת הקדושה העליונה, בצורה חודרת, נוקבת ויורדת, עד כדי ההרגשה התענוגיתבכל המעמקים, "כמו חלב ודשן תשבע נפשי", הוא באמת אחד מן התפקידים הרמים שבמערכת הקדושה, אשר בעבודה האלהית השלמה. אבל מפני שהחולשה הבשרית היא גדולה, וכאשר רגשי התענוג יורדים משמי גבהם האצילי, עד לידי ההרגשה החמרית, יוכל אח"כ קדש זה להתחלל, ולהאסר במאסר של חמר או שלדמיון, שאיננו מתאים לרום הקדש העליון, ע"כ יש הגדרה סיגית, שלא יתגלה אור התענוג בבחינותיו המורגשות, עד לידי האפשרות של הירידה בתוך חגוי הגופניות והרגשותיה. וזהו סוד איסור הדבש בהקטרה ע"ג המזבח, אע"פ שיש לו קשר עם הענג הרוחני של ההשכלה האלהית, "דבש מצאת אכול דיך ". והקטרת בכל עליתה העליונה בכל קשר קדשה להעלות את הכל, את כל היש, את כל ההתפשטות של ההויה, אל מרומי החיים, בסוד הנשמה המחיה כל בנעם ד', אם היה שטף התענוג מתגלה בה בעירוב כל שהוא קורטוב של דבש, היה הריח מתעלה עוד יותר, והבהירות הרוחנית בעזיז חייה היתה מתפשטת בצורה נפלאה, למעלה למעלה מגדר האדם באנושיותו, בהגבלת ציוריו ובאחיזת חמריותו.אבל התורה, היודעת את כל עומק המציאות, ממקור חיי כל חי, המודדת כל רום וכל עומק בסקירה אלהית עליונה, אמרה :כי כל שאור, הנותן אמץ גופני טבעי, שהרי הוא האפן המוסכם לתקן ע"י את ההזנה הקבועה תמיד, בחמוץ הלחם, ואם השרש הזה של אמוץ החיים הגופניים הטבעיים היה נכנס במסכת הקדש, היה לכאורה מחזקו ומאמץ את חילו, אבל יודע תעלומות כל חי הוא יודע, שלא אמוץ היה בא ע"י עירוב זה כ"א ירידה לתוך המשקע החמרי. וכמו שהוא בשאור ככה הוא בדבש מצד התגלות התענוג, מרום עזו עד המדרגה היותר תחתיתית, שלכאורה היה קו הקדש אז מתמתח וסובב את כל יסוד החי. אבל לא כן הוא דרך האמת האלהית, שהתוכן כל לב וכל רוח ונפש שם גבול, עד היכן יש אפשרות להופעות האציליות מרום סוד החיים העליונים להתפשט, באפן שהננו בטוחים בשלמותן ובטהרתן, ומה המה הדרכים אשר אנחנו צריכים לשום מדה וגבול להתפשטותם של כחות החיים, אפילו כשהיסוד שלהם הוא בקדושה.והתורה אמרה, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לד'. ע"כ לא ינתן הדבש בקטרת, ונשאר שפע התענוג גנוז וחתום, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ממתים ידך ד' ממתים מחלד חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם. תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב, "כי משחרי כותלי". וההופעה הגלויה נוטה להיות מוסתרת וגנוזה במדה ידועה. עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

ד' צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב סלה

אחרי העלאתה של הנשמה, במרום חייה העליונים, ע"י קדושת הקטרת, אחרי שאיפת הקדש של אחדות ההויה במרום האצילות שלה, באחוד הגמור של כל התכונות, המדות, הנטיות וההויות, עד שכל כעור מתיפה, וכל רע נהפך לטוב וכל דין וגבורה מתמתק לחסד עליון גמור ובהיר, הננו בזה עולים למקור החיים, הנקלט בעצמיותנו בעריגת הקדש של נשמתנו. כי ד' צבאות, בורא צבאות כל עולמים,

צבאות עליונים וצבאות תחתונים, במאמרו, וקושרם וכוללם יחד, הוא עמנו, הננו חיים ברצונו, וחשים ברוחניותנו הפנימית את קרבתו ואחודו עמנו, וזהו כל ישע שגובנו, משגב לנו, ומורשת האחדות המקורית הזאת הנפלאה הלא היא ירושתו של יעקב, הבריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה, זהו האב המיוחד לכנסת ישראל, אשר סוד אחדותה העליונה חקוק הוא בנשמתו וכל הויתו. ומתוך כונת הקטרת, הממלאה את נשמתנו, אחרי אשר העברנו לעיני רוחנו את כל פאר עבודתה, הננו קוראים בצדק: ד' צבאות עמנו, משגב לנו, אלהי יעקב סלה, האלהים החונן אותו, שיש לו כל, כל אפילו בלא יחש של בכל, אפילו בלא צמצום והגבלה של מכל, כ"א כל ממש. זהו יסודה של הקטרת, שבפנימיותה העליונה הרי היא כוללת כל, ולפיכך היא מעדנת את הכל, ומרוממת את הכל לרום מעלתם, לאוצר החיים, אשר שם יש כל.

ד' צבאות, אשרי אדם בוטח בך

יסוד הבטחון בא מתוך החסן אשר לנו באלהים סלה. כשאדם יודע את ערך שם אדם, שהאדם הנברא בצלם אלהים הלא הוא באמת תמצית כל ואחוד הכל, ומצד הכל הלא אין אבוד ולא הירוס, לא השפלה ולא ירידה, כ"א כולו אומר כבוד וחיים, וכשאדם מכיר את עזו באלהי הצבאות, בד' צבאות, הלא הוא מלא בטחון. והבטחון הזה הוא מרומם אותו למקור כל, ומעשיו, מעיניו, מחשבותיו ורעיונותיו, הליכות חייו והשפעתו, הלא הם הולכים ליסוד הכל, ואשריו, כי עלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח, כי תכן זה הוא יסוד האשר.

ד' הושיעה

אמת כי בהויה האמתית הלא הכל מלא אשר, והכל טוב ומעולה, אבל המעצורים באים מתוך המחשכים, שהאדם שוכח את אשרו ואת חסנו, ואין מנוס מזה כ"א לקרא בשם ד', בשם הקדוש הכולל כל, והמחיה כל, מקור הכל, ואז באה הישועה.ד' הושיעה.

המלך יעננו ביום קראנו

מצד תכונת הכל, מלא חיי האשר, שההויה הברוכה הלא היא מלאה מהם, שהרי כל ענינה אינו כי אם זריחת הטוב ממקור הכל, לא היה לפי זה מקום לצרך של קריאה של תפלה. שהרי אין תפלה כ"א במקום שיש מחסור, וההבטה העליונה, הבהירה באור האמת, הלא היא מצהרת שאין שום מחסור, כי משגב לנו בד' צבאות אדון כל. אבל אם היתה התפלה חסרה, אז באמת זה עצמו היה החסרון היותר גדול בהויה, כי העמוד הגדול של אשרו של עולם הוא התפארת המלכותית של אדון כל, בורא כל המעשים, אדון כל הנשמות, ועל כל יש צורך לגילוי ישועה, ויש תועלת והכרח בקריאה, בתפלה ובהבעת ההכרה של הממלכה האלהית, באדם ובעולם, בחיים ובמציאות, והרעיון הזה וכל אוצרות חייו הם משלימים באמת את האשר ואת הכל. המלך יעננו ביום קראנו.

אתה סתר לי, מצר תצרני

ההויה בפנימיותה, באור חייה, אור ד' העליון מופיע עליה, אשר וחיים היא מלאה. הנשמה בטהרתה אין לה פחד מכל צר, עומדת היא בסתר עליון ובטוחה מכל מכשול. הסתר המגין הוא רק אור ד' בטהרו, אתה סתר לי. וכאשר אני מתמלא ההכרה הקדושה והאמתית הזאת, שהנני. חי בסתרך, זהו המשמר היותר

בטוח שלי מכל צר. מצר תצרני.

רני פלט תסובבני סלה

אם אנו עומדים בטהרתנו הפנימית, אז הננו בטוחים מכל צר, מכל השחתה והריסה, מפני שהאמת אז מאירה את אפק הויתנו. רק כשאנו שוקעים בתהומות החצוניות של החיים והמציאות המדומה, אז רק אז אנחנו נמצאים חלושים ומפוחדים מכל אסון. ע"כ הפליטה שלנו היא הרנה בעצמה. הרנה, הארת הרוח, לעלות ברעיונה ודעותיה אל הרום העליון, אל הכרת האמת העליונה של החסות באל אמת, זהו בעצמו המפלט. והמפלט הזה, אע"פ שהוא פנימי, בא מתוך מקורה של הנשמה, הוא סובב את החוגים כולם, ומגין בפני כל נזק, יהיה פנימי או גם חצוני, כי "צנה וסוחרה אמתו". תסובבני סלה.

וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים

הענג האלהי, מלא רוח האצילות, ימלא בעולם, יחדר בכל רוח ונשמה, בהשלמתה הכלולה של העבודה האלהית התמימה. המנחה זהו הענין המשלים. בלא השלמה היא עולה בלא מנחה. אבל יחד עם המנחה הרי העבודה משתלמת בכליל הדרה, ובשלמותה של העבודה, שלמותה המעשית, המורה על שלמותה המוסרית הרוחנית, מתעדן הרוח ומתקדש, והנשמה מאירה ומתמלאה נחלי עדנים. מתחבר יחד עם ההשלמה מלוי הוד הקדושה בכח ובפעל, "יהודה לקדשו" "לשכנו תדרשו שכנו של מקום " (סנהד' י"א), זהו הקדש הנעלם בעודנו בכח, ומתגלה בכליל הדרו בפעל, בירושלים. הטעם הערב, בליטת התענוג, במלואו, הוא בא כשרוח הקדושה מתמלא בכל לשדו העליון, בכח ובפעל, יהודה וירושלים. וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים.

כימי עולם וכשנים קדמוניות

בתאור התקופות, הפועלות בהמשכן לכונן את אור החיים השלמים, לדורות ולהמשכים הבאים, יהיו הימים אוצרות הכח, אשר עדיין לא יוכר בפעל מה פעל כל יום ליחס העתיד הגדול, המלא אורות חדשים ממקור הקדש. אבל כשהימים מצטרפים לשנים, כבר יש תוצאה של פעל נכר. והימים בהיותם פועלים נסתרים, מכיני כח הקדש, יש להם יחס קרוב לעולם, ימי עולם. עדיין כהה הוא האור, עדיין לא זרח כל שמשה של הצדקה, ואור אלהים בהדרו הכליל טרם הופיע, כימי עולם. אבל עוד היד נטויה, ולמעלה מזה יבא בפעל חשבון השנים, שם כבר אנו עוסקים בהערכת קדומים, העולה למעלה מכל עולם ומכל תעלומה המסתרת, שבשביל כך נקרא עולם בשמו בצלצול דומה להעלם, להחשכה, אלא וכשנים קדמוניות, "אתה מקדם ד' אלהי קדושי", מקור הקדש העליון, מקום החישוף של כל עדן ועדן, שם תערב מנחה, שם תתענג כל נשמה בחדות ד' מעזה. ושמחת ד' במעשיו משתלהבת בלהבות תענוגותיה העליונים, כימי עולם וכשנים קדמוניות, כימים אשר היתה האנושיות בטהרתה, טרם הוכהו מאורותיה מיין התרעלה של התרבויות הדמיוניות, וכימי העלומים של האומה, אשר זרח עליה אור אלהי אמת בכל חום תום ויושר לבב, והכח והפעל היו לאחדים, והעבודה האלהית חגגה את חג השלמתה המלאה, רבת האוצרות, רבת החיים וגדולת העז לאלהים, כימי עולם וכשנים קדמוניות, וכל מה שהוא יותר מתאחר הוא יותר כחני, ומה שהוא קדום הוא יותר פעלי, בבחינת האמת משאת נפש החיים האציליים, כימי עולם, יסוד הכח, שהוא אור טובו חתום וגנוז בקרבו, וכשנים קדמוניות, יסוד הפעל הגמור, אשר לא הוצרך להיות מצומצם בגבולי עולם. "כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות". "להנחיל אוהבי יש ואצרתיהם אמלא". "ד' קנני

ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ, - ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום, משחקת לפניו בכל עת, משחקת בתבל ארצו ושעשעי את בני אדם ״. השעשועים, שם הענג, העדן, והערבות העליונה. וערבה לד׳ מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות.

אביי הוה מסדר סדר המערכה, משמא דגמרא ואליבא דאבא שאול

הסדר, הנוי, ההתאמה של החלקים זה בצד זה, זה אחר זה, וזה לעומת זה, הוא התכן השני במדרגה להעצם המבריק בעצמו, שהוא למעלה מכל סדרים, עף כמרוצת הברק, רצוא ושוב כמראה הבזק, ו״אין מוקדם ומאוחר בתורה״. קדושה דסדרא היא שניה במדרגתה להקדושה הסתמית, שהיא למעלה מכל סדר ונוהגין בה מנהג של דלוג וקפיצה. סוד ההשפעה להביא מערכה מסודרת בהויה, סדר זמנים, משטר ממלכה, כשיונק מתוך עולם עליון, מלא חיים ויפעה רחבה ומלאה נהרה, הצנור שלה מוכרח להתקטן, להעזב ממקור שפעו, להתיתם מאם הבנים, מבינה עילאה. ״ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה״ - ר״ת יתום, כדורשי רשומות קדושי עליון, ואביי בר״ת אשר בך ירוחם יתום הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא. אם נתרחק הצנור מראשית מקורו, כדי שיוכל השטף להיות מסודר, ולא תגבר שפעת האורה, המעלימה כל סדרים ומדלגת על ההרים ומקפצת על הגבעות, הנה הכל נמשך ממקור החיים, אלו ואלו דברי אלהים חיים, ממקור רחבותה של הבינה העליונה, חכמת אלהים חיים, אשר לתבונתו אין חקר. משמא דגמרא בא הסדר, ודוקא איש עליוני, ארוך בדורו (נדה כ״ד) אבא שאול, הוא נבחר והגון להכניס את אור הסדר, ממקור ההופעה הקדושה, העומדת למעלה מכל מדתם של סדרים, אל העולם המסודר. והמערכה מסתדרת, והקדושה בסדרה מקימת העולמים, ומונעת את הירידה, בסמכה בכחה את מה שמוכשר לפול ע״י התמעטות האורה. סומך ד׳ לכל הנופלים, וזוקף לכל הכפופים. והדברים הולכים ונקבעים בסדר זמנים בקדימה ואיחור, ״תשורי מראש אמנה״. אביי הוה מסדר סדר המערכה, משמא דגמרא, ואליבא דאבא שאול. והנה התחיל בסדר המערכה בדיוק, שכל עריכה היא כבר דבר שיש לו יחש לסדרים, קדושה דסדרא, ולא התחיל מתרומת הדשן שהיא קודמת, (כקושית התוספות יומא ל״ג א׳). כי התמצית החמרית, המצטרפת ליסוד הקדושה, הנשאר במקומו ובמדרגתו, שהוא סוד תרומת הדשן, שעומד בקדושתו גם לאחר שנעשית מצותו (פסחים כ״ו), הרי הוא הוא דוגמת האור העליון, המופיע מאספקלריא המאירה, הנותן דרך למצות המעשיות, חיי עולם של תורת אמת, העומדת לפני סדר זמנים, ולפני כל דבר שיש לו הערכה עם סדר קדימה ואיחור, כי אין מוקדם ומאוחר בתורה, כי היא ״משל הקדמוני״ (מכות י׳), משלו של קדמונו של עולם, שהיא אוצרת בקרבה את הכחות, שהם סבות לכל הסדרים המופיעים מכחה, אבל היא בעצמה למעלה היא מכל סדר.

מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטרת

כשם שהחיים הטבעיים באדם הם קדומים בזמן להופעותיהם של החיים הרוחניים, שהם עומדים במעלה רוחנית אצילית לגביהם, כמו כן הוכשרו כל העולמים המתעלים בקדושת העבודה העליונה הכללית, עלית נפש החיה שבכל היקום לרום מעלה, לקשרם בקדושת אדון כל, אשר יאיר אור חייהם ממקורו הברוך, ואחר כך, אחר שכבר הוכן הכח הנפשי, במלואו וטובו, יבא האור הפנימי של העדון הנשמתי, בהכנתה של מערכה שניה של קטרת. אבל הסדר הוא המחייב, שמערכה גדולה, המתיחשת להעלאת ערך טבע החיים כולם, ביסוד טבעם המזגי, הכחני והחיוני, היא קודמת למערכה שניה של קטרת, הזרחת האורה האצילית הפנימית.

ומערכה שניה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים

שני גזרי העצים, להוסיף האש. האש הקדושה, העומדת למעלה מכל מטרה של אכול, אלא בעצמות חומה היא מחיה, תכונה חיונית קדושה זו מוכרחת היא להיות באה אחרי הארה עליונה מאד, אחרי בסומה של הנשמה ושאיבתה ממעין הקדושה האלהית הפנימית. אז היא מסוגלת, שיבא לה כח חיים חיוניים מזגיים, מתעוררים בתכונתם, ומגמתם היא תמיד קדש קדשים. ושני זרמי החיים, המחיב והשולל, הפועל והמונע, מכוונים נגד שני אוצרות האורה, אנכי ולא יהיה לך, עשה, ולא תעשה, הם באים בזכוכם המלא אחרי שכבר קדמה להם מערכה שניה של קטרת, הקודמת לסדור שני גזרי עצים. והצורה הסדרנית שבחיים, הפועמים והולכים כסדרם, לפלס נתיבות מעשים, ע״פ אותו כח השלהבת הקדושה מלאת החיים, המתוספת תדיר בכל יום, היא מתבסמת מסוד הקדושה האצילית הפנימית, הופעת הנשמה, שבמערכה שניה של קטרת, המכינה מקום לסדור שני גזרי עצים.

וסדור שני גזרי עצים קודם לדשון מזבח הפנימי

המהות שנשארת היא בתכונה חמרית, מתוך העכול והתמצית העולה היא למעלה של הקטרת, המקוטרת מור ולבונה, בריח בסמיה, מחיה כל הנשמה, זאת היא מכוונת לעומת המעשים האציליים העדינים, שהם מדות תרומיות, תכונות נשאות, רמות וקדושות, שאינן עומדות בשורה אחת עם מצותיה המעשיות של תורה, בחק ומשפט כתוב. ודשון מזבח הפנימי אינו נערך כדשון מזבח החצון, שמועלין בו, אבל דשון מזבח הפנימי לא נהנין ולא מועלין (מעילה). קדושים הם המעשים הנאים והריחניים בהתגשמם בפעל, המצות הלביות, בהיותן צועדות על מסלות החיים, מקסימות הן, בחנן ופארן, אבל החיוניות שלהן קימת היא בהן לפי אותה המדה שהחום הקדוש, המתוסף והולך תמידים כסדרם בכל יום, פועל בהם ועליהם. ומוכרח להיות סדור שני גזרי עצים קודמים לדשון מזבח הפנימי.

ודשון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות

מקור החכמה מופיע בצנורותיו הנפלאים, שבעת הנרות. חמשה מהם המאירים באור הדעת המופשטה, שסוד החכמה העליונה, המופעה בתבונת הקדש, אשר אין לה חקר, מופיע עליהם בשפעת זהרו.וההארה הרוחנית הזאת, בהכנתה המוכרחה, הלא היא תוצאה מהיסוד המקודש המעשי, שבחיי הקדש העליונים, שנתגשמו בחיים במדות המעשיות של קדושת החיים, מלאי ריח הטוב העליון, חסד עליון וגבורתו, תפארת קדשו, נצחו והודו, הלא הם מלאים אור התבונה העליונה, בינת כל עולמים, רחובות הנהרה, והארת החיים, דברי אלהים חיים. מכשיר הוא דשון מזבח הפנימי את הטבת חמש הנרות.

והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד

כשההארה העליונה מצנורות הקדש המופשטים, העומדים למעלה מכל הגבלה, מכל צמצום חמרי ומכל מעצור, מרעיפה את רסיסי טלם העליון להחיות עולמי עד ונשמות מרובבות, בכל פנות ההויה והמציאות, אז יש הכשר לחיי קדש מעשיים תדירים חיוניים, להיות מבוססים, וממלאים את חק הכפרה התדירית, להעלות את כל ערכי החיים למקור התמידי של תכונת חייהם, שזהו קדושת דם התמיד, העולה היא למעלה ביסוד הכפרה. והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד.

ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות

הנרות, המאירים את האפק המעשי, הצנור היסודי אשר לשפעת החיים והחכמה העליונה בצורתה המוגבלה, בהתאמה להויה המעשית, ועצם ההופעה המלכותית בממשלת המפעל, החיים והמעשה, בגמר ציוריהם, שתי הנרות הללו עולים הם ומפיצים את יקרת אורם ע״פ אותה המדה, שהחיים כולם מתעלים, בערך הכפרה המכשירה את החיים התמידיים לתפקידם הקדוש, להיות צרורים בצרור חיי עליון, ביראת ד׳ ואהבתו, בכל מפעל ומעשה, ובכל הליכות החיים. וע״כ דם התמיד, המכפר ומעלה את יסוד החיים התמידיים כולם לרוממות הקדושה, הוא קודם להטבת שתי נרות.

והטבת שתי נרות קודמת לקטרת

אי אפשר כלל לבא לידי התכן האצילי הפנימי של נשמת כל חי, בשפעת רוחניותו הפנימית, אלא כשיהיו הצנורות הרוחניים, של חכמת הקדש המעשית, מצד עצמה וממשלתה, ומצד הכח היסודי הנותן לה עצמה, זורמים בחיים את כחם ואורם. אז, אחרי שהוטבו שתי הנרות האחרונות, בא יבא התור של ההתעלות הרוחנית העליונה, המתעלה מעל לכל מחקר הגיוני. ״והריחו ביראת ד׳, ולא למראה עיניו ישפוט, ולא למשמע אזניו יוכיח״. והטבת שתי נרות קודמת לקטרת.

וקטרת קודמת לאברים

פשוט הוא, שכל מפעלים מעשיים שבפעל מוכרחים הם לקבל את ערכם העליון, מרום המעלה האצילית, מיסודה הפנימי של המחשבה, השואפת להכלל בכל, ליחדא שמיא וארעא, לרומם ולנשא את כל היקום, לקשר ולעלה את כל מה שנפרד ונשפל. ואז, מתוך השאיפה העליונה והמקודשה הזאת, באה זריזות המפעל לכל מעשה המקושר בכח האברים, וקטרת קודמת לאברים.

ואברים למנחה

אחרי שהמפעלים המעשיים, שהאברים הם כלים להם, ממלאים את חובתם, בצורתם המעשית, הכוללת בקרבה את ההארה הכמוסה, מאור הקטרת העליון, אז תבא ההשלמה המשכללת את העבודה ביתרון הכשר שלה, שזאת היא תכונת המנחה, המשלמת את עקר הקרבן. באפס השלמה, של כל מעשה המצטרף לדבר המשלים אותו, נראה כאלו הקריב עולה בלא מנחה. והעולה עם המנחה הרי היא הפעולה בגדרי ההשלמה שלה, בכל אפני המלוי השלמים, אשר אי אפשר להשלמה שתבא, כ״א כשקדמה לה פעולה עקרית ויסודית, שזאת היא מגמת הקרבת האברים, שהם קודמים למנחה, העומדת תמיד להשלים, לפאר ולשכלל, את מה שהאברים התחילו בעקר כח מפעלם, להגשים בחיים, מיסודות הקדש הנשגב, המוביל את החיים ואת המציאות למגמתם האידיאלית.

ומנחה לחבתין

אחרי השכלול של העבודה הכוללת, בתכונת המנחה, המשלמת את התכן של העבודה בשלמותה, בא התור של האישיות הקדושה המיוחדה, העומד לנס של שלמות העבודה של כל קהל ישראל הגוי כולו, הכהן הגדול, שחובתו היא להביא מנחת חבתין בכל יום. מנחה, רק מנחה לבדה, להורות שהוא העומד ברום

קדושתו, שכל תכונתו היא קדש לד׳, כאשר הוא חרות על נזר הקדש, הרי הוא מופקד להיות המשלים והממלא, מלוי אור קדש, ושאיפה אלהית של דבקות תדירית באור ד׳, מקור חיי החיים ב״ה, את כל העבודה כולה, של כל האומה. ע״כ אחרי המנחה באים החבתין. ומנחה קודמת לחבתין.

וחבתין לנסכין

תכונת השמחה העליונה במקור קדשה באה בקשר עם ההשלמה, שהאומה בכללותה, יחד עם האיש היחידי המרכז את קדושתה, כבר השלימו את חקם, ושכללו את עבודתם, נקשרו בקשר הקדש מלא ההוד והתפארת. אז הזמן נכון להעלות את אור השמחה, ע״י היין המשמח אלהים ואנשים, הסך נסך שכר לד׳. ע״כ אחרי החבתין באים הנסכין. והחבתין קודמים לנסכים.

ונסכין למוספין

בימים, שהקדושה מתוספת בהם, ואורחיי הקדש מתגבר, שעל ידי זה באים המוספין, נכון הדבר שהארת השמחה תהיה קודמת, כדי לרומם את הנשמה, להרגיש יפה את עומק הששון אשר בקדושה הנוספת ביום קדוש. ע״כ הנסכים הם קודמים למוספין.

ומוספין לבזיכין

מתוך אור הקדש, המאיר בהוד נשמתו ביום הקדוש, שפעת הברכה, להשבעת הרצון של המחיה לכל חי, הנה באה ולחם הפנים, הבא בתור מערכה מסגלת את ברכת ד׳ על יצוריו, לתת אכלם בעתו, שבזיכי הלבונה, אזכרתה של מערכת הלחם, הם הם הפועלים להריק את מלוי הברכה העליונה, להחיות על ידה את היצורים. מאוצר החיים הגנוז אשר בסגולת יום הקדושה, אוצר הברבה לכל הימים, הרי הברכה הממשית באה. ע״כ נאה הדבר, שיהיו המוספין, המבליטים את קדושת היום בגדולת עזו, קודמין ומכשירין את הבזיכין, להריק על ידם בפעל את שפעת חיי הברכה, המחיה והכלכלה, בעולם כולו.

והבזיכין קודמין לתמיד של בין הערבים

שפעת הברכה, לפרנס ולכלכל את היצורים, לשמור את הויתם החמרית, ואת תפקיד חייהם, הבאה ע״י לחם הפנים, שמתרכז בנקודת קדושתו ע״י הבזיכין, ראויה היא להיות קודמת לתמיד של בין הערבים, שהוא כח הקדש המתאגד עם היצור בהגלותו, הבא ע״י התעלומה של הרוחניות המופשטה. מכי משחרי כותלי, וינטו צללי ערב, אז מתגלים הכחות המוגבלים, ההויה המציאותית, בתאוריה הפרטיים, שבכללם הם צריכים להיות נושאי החיים ההזניים, שהבזיכין משרים בהם את הברכה. ע״כ הבזיכין קודמים לתמיד של בין הערבים.

שנאמר וערך עליה העולה, וכו׳ עליה השלם כל הקרבנות כולם

בכלל תמיד של בין הערבים, המתקרב יותר אל חיי העולמים בצורתם המוגבלת בצמצומם, הוא החותם ומאחד את כל העבודה כולה, מישר לפניה את מסלתה ומאיר לה את מטרתה. כי להעלות את כל מה שירד, לעדן את כל מה שנעשה גס ומוגשם, זאת היא המטרה העליונה של העבודה, שהיא נגמרת בכל תמותה בהיותה באה עד המקום והמדה, ששם הגבולים והמצרים כבר הם עומדים כחומות,

וההויה במעמדה הנוטה למחשכים, הפרושה צללי ערב, היא מצפה להיות מוארה מאור חסד עליון, ההולך למשרים ומפלש נתיבו להאיר ולהחיות, מראש עולמי אורה, עד תחתית כל תהומות מאפליה. ע״כ כל החותמת של סדרי העבודה הוא תמיד של בין הערבים, בין מצד השאיפה של העליה, הצריכה להיות מקפת את כל המורד, ״וערך עליה העולה״, בין מצד ההדרכה לאחד ולקשר הכל בחוברת, הקדש והחול, הרוח והחומר, שבאה ע״י ההתאחדות של כל תכונות היצירה, בכל דרגותיהן, עד אחרונה שבהן, המגיעה עד לכללות ההויה המוגשמת, המוחשית, לכל גוניה, ״והקטיר עליה חלבי השלמים. עליה השלם ״. זאת היא תכונת ההשלמה, כשאין שום מדה חסרה, כשאין שום מדרגה מציאותית, שלא נתקשרה ליסוד הקדש, לעלוי רצון בורא כל העולמים. עליה, השלם כל הקרבנות כולם.

רבי נחוניה בן הקנה

שהיה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. (ברכות), שהיה שומר את כל טהרת הקדש, שלא תפגם מהנפילה האפשרית ע״י החברה האנושית, אפילו החבורה הקדושה והטהורה של לומדי תורה של הולכי בית המדרש, רנב״ה זה שהיה שש ושמח במתת חלקו, וידע איך שהעולם המעשי המגושם הוא ירוד ושפל, וכל ערכו במציאות והויה הוא מפני אור התורה, שהיא נשמת החיים של היקום כולו, רנב״ה זה הוא הוא המתפלל להעלות את כל מה שנשפל מההויה, מעולם העשיה המגושם, אל רום המעלה, אל הרוחניות, אל תכן התורה ורוממות קדושתה. וע״ז בא התכן של תפלה רוממה זו, להכשיר את עלוי הרצון בכללותו, להרגיש ע״י יפה את המאויה הכללית של העבודה, זכרון הקרבנות בימינו, ועניָנם בזמן שבהמ״ק היה ויהיה קים, במהרה בימינו, וקשורם לענין התפלה, השואפת לגלות את הוד הקדושה, העטופה לבושי החול, בעולם המעשה, ועול החיים האנושיים, וסבוכיהם הרבים. לקדוש עליון זה לו נאה ולו יאה להיות יוצר תפלת עולמים רבתי בקדש כזאת.

אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה

ימין ד׳ הרוממה, מעוז החסד ההולך ומתגלגל בעולם, ויסוד המגמה של כל ההויה כולה, כי עולם חסד יבנה. אמנם הימין יש לה גודל וקוטן. הקוטן של הימין, הוא כשהחסד הוא נערך לפי איזו מדה מצומצמת של מקבל החסד, עד כמה שיוכל שאתה, אבל גדולת החסד היא מדת החסד הנותנת רב טוב יותר מכדי המדה של המקבל, ואם לא יוכל שאת רוב הטוב, אז החסד הוא גדול כ״כ, עד שמשפיע הוא מטובו ג״כ יכלת ואמץ להכיל את קבלת הטוב והחסד. ברוך ד׳ יום יום יעמס לנו, שהקב״ה נותן כח בצדיקים לקבל טובתם (סנהדרין ק׳). אמנם גדולת הימין, שהיא כבד בפעל, היא קשורה באיזו מדה ממדות העולם המוגבל, ואע״פ שינתן כח לקבל הטובה סוף כל סוף איזה קישור ואיסור יש כאן, מצד מצרי העולם והגבלותיו התכוניים. אבל כחו הפנימי של החסד, של גדולת החסד, הוא בעל כל האפשריות כולן, ואין שם שום דבר האוסר והקובע הגבלה למדת העלוי, הטוב, האור והחפש הקדוש, שלא יתפשטו בכל המרחבים. ולמטרה עליונה זו, של התפשטות הטוב האמתי, אור ד׳ והשכלת אמתו, נעם טובו, וענג יפעת תפארת גדולתו, בלא שום הגבלה, בלא שום מעצור, לא לפי מדת המציאות הפעלית, שיצאה ירודה ומצומצמת, אלא לפי מדתה העליונה של תכונת הכח העליון, שאין בו שום הגבלה, שום אי אפשרות, ואור השכינה יאיר באור אין סוף בלי מצרים. אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה.

קבל רנת עמך, שגבנו טהרנו, נורא

הפנים הנשמתי של כנסת ישראל הרי הוא מיוחד בגדולת קדושתו. ואם החצוניות מסתירה, עד שפאר הקדש איננו נראה, הנה הרנה הקדושה, הבעת הקדושה, בשפה ברורה, בנעימה ונגינה, מוסיקלית, חודרת היא ומחשפת את היפי הטהור הפנימי, ומתגלה תכונתה הקדושה של נשמת האומה, השרויה בתוכיותו של כל יחיד ויחיד מיחידי בניה, בכליל גוני אורותיה המזהירים. אמנם יש שהתבטאה החצונית, היוצאת בכח, גורמת, שאחרי ההתאמצות, אשר הראתה בפזרה את חילה, להופיע מן הפנים אל החוץ את קרני אורה, תחוש חלישות שוב בפנימיותה. זהו חסרון אחד, שהרנה תוכל לגרום עם כל מה שהיא מקדשת ומעלה בשעתה את שלהבת הקדש הפנימית. ועוד, כאשר ע״י צהלת הרנה, ״רננה מלבר״ (זהר), הכחות החיוניים מתעוררים, ויוכלו גם הכחות הבלתי זכים וטהורים להיות נלוים ומתעוררים עמהם, ע״ז אנו צריכים למדתה של היראה העליונה, המגבלת את הכחות, ומטהרת את הרוח מכל סיגים, ותכונת הגבורה שבה מוסיפה אמץ נסתר פנימי, להוסיף שגוב וגבורת הוד במעמקי כל נשמה. וע״ז אנו מתפללים עלינו ועל כל ישראל, בצירוף ההשפעה הכללית של כנסת ישראל על כל ההויה, על כל היקום וכל העולמים כולם: קבל רנת עמך, וגלה בטובך את פנימיות קדושת נשמתם, מתוך אותה ההופעה של רנת הקדש; ומה שנוגע להכח הנשאב ע״י ההבעה המתגברת, ומה שנוגע להיחש של יתר הכחות המתעוררים בצדדים החצוניים, מצד ההתעוררות הפנימית, שרק קדושת היראה הפנימית היא התרופה המיוחדת לזה, אנו אומרים בשביל כך: שגבגו, טהרנו, נורא.

נא, גבור, דורשי יחודך כבבת שמרם

כנסת ישראל דורשת היא יחוד ד׳ בעולם, ליחד כל הברואים שיעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם, ובשביל הרעיון הזה, המפעם תמיד בלבם של ישראל, רבים קמים עליהם וצריכים הם שמירה מכל צד, וגבורה גדולה צריכה לשמירה זו. וכאשר ע״י קשר קדש זה נעשית הכנסיה הישראלית עינו של עולם ואורו, עד שמבלעדו אין ערך לכל המציאות בכל הויותיה, ע״כ אנו מבקשים: נא, גבור, דורשי יחודך כבבת שמרם.

ברכם, טהרם, רחמם

האורות העליונים כשהם מופיעים על הנשמה, על נשמת הכלל ועל נשמת הפרט, הם מרחיבים את מהותה, מעצמים את הויתה, ומעלים אותה למרומי האשר הנצחי. וזאת היא הברכה, המושפעת מחסד אל עליון. אמנם כשם שהאור העליון, המותאם אל שרש הנשמה, הוא מלא ברכה, ככה הכח המוגבל והמצומצם של הנפש האנושית, וכל כח מחובר בהגבלה ומצרים הוא אחוז במגרעותיו, שהן הן טומאותיו, והרי הכח הזה צריך הוא טהרה, כדי שהשפע העליון המבורך יחול עליו, על עצם העצמיות של נושא הברכה כולו בכל חלקיו. ע״כ הננו מבקשים ביחד: ברכם, טהרם. וכאשר הברכה היא מיסוד הרחבת החסד, הנוהר ומתפשט בלא מצרים, והטהרה היא ממקור היסוד של הגבורה המצמצמת, שבשפל התפשטותה, הרי הנושא צריך טהרה.וכשההשפעות הללו מתמזגות ביחד מתגלה תכן הרחמים בעולם, הממזג את החסד ואת הגבורה. וע״כ הננו אומרים: רחמם, ברחמיך הרבים, המאחדים את הברכה ואת הטהרה.

בדקתם תמיד נמצם

בזמן שאין שם חבור, של הברכה עם הטהרה, אז אע״פ שנמצאת היא הברכה, ומאירה היא לפעמים בברקיה העליונים על ההויות, אבל לא תמיד תוכל צדקה זו להתקים. כי חוסר הטהרה מביא שאיזה כעור

ואיזה טמטום מתעורר להפסיק את שפעתה העליונה של ברכת שמים הנאצלה. וחוץ ממה שהברכה, כ״ז שלא נתחברה עם הטהרה, אינה יכולה להיות תמידית, גם אינה יכולה להיות הולמת אל העולם ואל האדם, אל ההויה הכללית ואל הפרטית, בתור גמול, הראוי להם מצד עצמם.אבל בזמן שהברכה והטהרה מתאחדות ומתחברות ביחד, אז באה הצדקה העליונה בקביעותה ותמידותה, והיא מתאמת למקבליה, בתור גמול הראוי להם לפי מדתם, שהיא תכלית האשר, ששמחת עולמים קשורה בה. צדקתך תמיד גמלם.

חסין קדוש, ברוב טובך נהל עדתך

חסינות הקדש היא האידיאליות העליונה הקדושה, של החפץ האלהי הכללי בעולמיו כולם. כנסת ישראל, בתור העדה המיוחדת לקשר את כל ההויה אל החפץ הקדוש העליון הזה, היא קבועה בחייה בתכונה קדושה זו, להשפיע על כל מערכי המציאות, שהם שרויים כעת עדיין במורד, ושמתוך כך מוכרחים כחות רעים, וכחות עורים בלתי חשים ומרגישים, וק״ו בלתי משכילים ובלתי חדורים מרוח הקדושה של החפץ האלהי הטהור, להיות שולטים במציאות; כי אם תנטל הדחיפה הגסה של אלה הכחות מהנהגת המציאות, ותמסר רק לכחות הפועלים ברצון, לא יהיה הרצון די חזק כדי למלאות את תפקידו של היש כולו בכל רחבו, גבהו ועמקו ולא יהיה הדבר מובטח שילכו מערכות ההויה לקראת מטרתן היסודית, שהיא עצת ד׳ העליונה של כללות ההויה. ואנו משתוקקים למלוי כבוד העליון ולהתעדנותה של ההויה בכל חלקיה, עד כדי ההתגברות של כח הקדושה ואור החפץ האלהי הטהור בכל עז גבורתו. בכל פאר חסינותו, שהוא אוצר הטוב, ים החיים החפשיים, שכולו אומר כבוד ואור תהלת רבון כל העולמים, היוצא מתוך מערכות ישראל, המונהג בתור עדת ד׳ המצוינה היחידה בכל מלא העולמים. חסין קדוש, ברוב טובך, הטוב הרב, הטוב המוחלט, הוא מלא החיים, בכל עז ואמץ, בקדושתו ושאיפת טובו, שרק רצון הבורא כל עולמים יעשה בעולמים כולם, ורק החפץ הכביר והקדוש העליון יהיה הרודה והדוחף את כל מערכות המעשים בכל היקום בטבע, ובכל משטרי המציאות, ברב הטוב הזה נהל עדתך, מקדשי שמך, וממלאי תעודתך בעולם.

יחיד גאה, לעמך פנה, זוכרי קדושתך

גם כאשר החזון הגדול של חסינות הקדש ימלא בכל הדר טובו, הוא רק מצע לעלות על ידו לאותו הרום העליון, של אור אלהי אמת ביחידותו, יחיד הגאה למעלה מכל חפץ של עולמים, למעלה מכל תכן של שאיפה היותר נאצלה השיכת לכל דבר נברא. גם בהתאחד הכל למטרתו היותר עליונה מה נחשב לגבי גאות עולמים, גאות קדש המתנשא מימות עולם, המתעלה מכל עלוי ופאר, שהיא תשוקת קדשם של עם ד׳, אשר הם מטעי הקדש, ״ישראל עלה במחשבה״ מראש מקדם. והקדש הזה העליון שרש נשמתם והויתם הוא, ועם כל הירידות אשר ירדו, עם כל התהומות הרבים אשר נצטללו שמה, בכל חמר ההגבלה של עולמי עשיה, וגלי סערה שוטפים ורועשים, המשכיחים את כל הוד עליון, הם הם הזוכרים את הקדושה העליונה, קדושת היחיד יחידו של עולם, אשר ״גאותו גדלה עולם מהכיל״. יחיד גאה, לעמך פנה, כי הם זוכרי קדושתך, הקדושה העליונה היחידה, המתאימה לגאותם של ישראל, שמוכרחת לחזור להם, כי ״ד׳ מלך גאות לבש לבש ד׳ עז התאזר, אף תכון תבל בל תמוט, נכון כסאך מאז מעולם אתה, - עדותיך נאמנו מאד. לביתך נאוה קדש ד׳ לארך ימים ״. ״ואתם עדי נאם ד׳ ואני אל״. ״למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית ד׳ אלהינו אבקשה טוב לך ״.

שועתנו קבל ושמע צעקתנו, יודע תעלומות

בפנימיות תהומה של הנשמה עולה היא השועה, מפני העריגה האלהית, מתוך הצמאון הנורא לאור אלהי אמת, מתוך השקיקה לאור הנעים לפאר חי העולמים. השועה באה מתוך הכמיהה, מתוך פנית הנשמה אל הרוממות האלהית העליונה. וכשם שהיא משועת מתוך התשוקה אל הגודל והאור, ככה היא צועקת מתוך הרגשת המכאוב וצער המחשכים, שהיא טבועה ושקועה בהם. אמנם עד היכן מגיע גודל הצמאון אל האלהים בטהרתו, עד רום הגובה של הזכוך העליון, ועד היכן מגיע הוא הצער של המאסרים והשריה באפלה, אין זה דבר ידוע לשום בריה, כ״א אדון כל ב״ה, יודע כל תעלומות לבדו, הוא יודע את גודל האור, אשר לפי ערך תשוקתו תגדל השועה, והוא יודע את עומק המחשך, שהנשמה מוצאת את עצמה קשורה בהגבלתו. ומשני הקולות הללו, מתוך השועה ומתוך הצעקה, תבא הישועה ע״י יודע תעלומות, המקבל את השועה מתוך גדלה ורוממות קדושת ערכה, ושומע את הצעקה מתוך מרירותה וענויה הנורא. שועתנו קבל, ושמע צעקתנו, יודע תעלומות.

ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד

המלכות העליונה, ההנהגה של כל עולמים, ע״פ חק חפץ ד׳ עליון, כפי מה שהיא מתגלה במציאות בכל עולם ובכל פרט שלו לפי מדתו. למעלה ממנה עומד ערך הכבוד של מלכות זו, כלומר התכלית הרוחנית הנרצית מכל החקים כולם, ומכל המצואים והנהגתם החקית. והשם של הכבוד הוא העומד למעלה מן הכבוד בעצמו, מפני שהכבוד מציין את התכליתיות ביחש להההויה, כפי מה שהיא במציאות ובפעל, והשם של הכבוד הוא כבר נושא, שאנו חושבים על אודותיו לא ביחש להמציאות, כ״א ביחש להתכן העליון של שרש המציאות, בסוד המחשבה האלהית העליונה.וממקור מעין העליון של החפץ הכמוס, שהוא שמו של כבוד המלכות, כל שפעת הברכות נובעת היא, וכשכח גדולת הימין תתיר צרורה, אז הכל יהיה שרוי בחפש גמור, באפס מצרים וגבולים מצמצמים, והחיים יתעלו לרום העליון, לאשתאבא בגופא דמלכא, ולאור באור חיי החיים, אז יבטל כל מפריע, שיוכל באיזה זמן להפסיק את שטף הקדושה והשלמות העליונה מהופעתה, ועדי עד תהיה הברכה שופעת, וההויה כולה תהיה מנהרת באור ד׳. לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, ולנגה הירח לא יאיר לך, והיה לך ד׳ לאור עולם, ואלהיך לתפארתך, לא יבא עוד שמשך וירחך לא יאסף. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

רבון העולמים

נושאים אנחנו את דענו למרחוק. לא רק בשביל ההטבה הפרטית, של כל יחיד, ולא רק בשביל חוג פרטי של עולם מיוחד, בא סוד העבודה האלהית, כ״א בשביל ההתעלות הכללית של העולמים הרבים, אשר ברוח ד׳ רבון העולמים נוצרו, להיות הולכים ומתעלים, מתקדשים ומשתפרים, ע״י הוספת אור הנשמה העליונה, הבאה בעקב העבודה האלהית התמימה, המרוכזת בעבודת הקדש והמקדש.

אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו

מתוך המטרה האלהית לרומם העולמים הרבים בתכונתם, העומדים להתעלות ע״י הופעת קדושת העבודה, מתוך שהיא נובעת ממקור הצווי האלהי המוחלט, אשר אין סוף לאורו, והקדושה התמידית הצריכה להמשך מקרבן התמיד, יש לה קשר עם הזמן, במועדו, להשיב את הזמן, השוטף ועובר, אל קדושת הנצח, החי וקים עדי עד, אשר שם הוא צרור החיים לכל עולמים.

ולהיות כהנים בעבודתם, ולוים בדוכנם, וישראל במעמדם

עצם העבודה, שסוד החיים האלהיים הנם ספונים בה, למעלה מכל השכלה וכל רגש, רק מדבר ד' המחיה כל, זה נמסר לכהנים בבחירת ד', בהטבעה טבעית רוחנית עליונה בסגולת נפשותם.ולויים בדוכנם, נמסר להם האופי להרגיש את הרוממות הנפשית, המתמלאה ברוח השירה והזמרה, בהופעת הקדש המתגלה בנשמה, מרוח הקדש העליון השורה ע"י העבודה הקדושה. ואז כבר ההשפעה מוכנת להיות מתקבלת באומה כולה ע"י שלוחיה, אנשי המעמד, ישראל במעמדם.

ועותה בעונותינו, חרב בית המקדש ובוטל התמיד

כשהנשמות טהורות, כשאור החיים הפנימיים שבאומה הולך הוא ועולה בישרו, כשהשקיקה לצדק, ליושר, לאמת, לקדושה עליונה, ולטהרת החיים, היא קבועה, אז הקדש הכללי עומד במכונו, בית המקדש על משפטו, וסדרי עבודותיו מקשרים את העולמים ואת ההויה, את הזמן אל הנצח, את הפרטים אל מקורותיהם הכוללים, והכל עולה באחדות שלמה, ואין הפסק בשפעת האורה. אבל עתה בעונותינו, חרב בית המקדש, כשהחיים נתדלדלו, ואור הקדש שבהם הועם, אי אפשר שאור הקדש יזרח בגילוייו, ושכינה עלתה ונתעלתה מהגלות במכון עזה, במרכז חיי הרוח של האומה, ושפע הקדש של הארה אלהית בא רק לעתים רחוקות, וכל מיני הפסקות והסתרות מונעות את ההמשך התדירי של קדושת העבודה מלהופיע בעולם. מאחר שחרב בית המקדש, נעוצה כאן ההשפלה של ההפסקה, של הארעיות של הזרחת הקדושה בעולם, ואי אפשרותה של ההמשכה התמידית באין הפסק. חרב בית המקדש ובוטל התמיד.

ואין לנו לא כהן בעבודתו, ולא לוי בדוכנו, ולא ישראל במעמדו

כשהיה בית המקדש קים, וקדושת האומה בכללה עומדת בכל תקף גילויה, אז הופעת האורה של העבודה וסגולתה הופיעה על כללות הכהונה, כהנים בעבודתם, קדושת הרגש והשירה על כללות הלויים, לויים בדוכנם, קדושת קבלת השפעה רוחנית עליונה זו הופעה על כללות האומה ע"י שלוחיה, ישראל במעמדם. אבל בעונותינו, בחורבן הבית, ואורות הקדש נסתמה דרכם, אזי אין די שאין הקדושה הכללית בהמון מתגלה, אלא אפילו אלה יחידי הסגולה שיש בהם דעה, שהם כאילו נבנה בית המקדש בימיהם (ברכות ל"ג), אינם יכולים כלל להוציא אל הפעל את הכח הקדוש הגנוז בהם. כי חרבן הבית בפעל הלא מעכב הוא, שאין לנו אפילו כהן יחידי, מיוחד בקדושתו, בעבודתו, ולא לוי בדוכנו, ולא ישראל במעמדו.

ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו

אע"פ שנהרס הבנין הקדוש ונחרב, וכל סדרי הקדושה בקביעותם נסתמו אורותיהם מהאיר בעולם, "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם ", לא זזה הקדושה הפנימית, מקבועה בתוכיותה של הנשמה הישראלית, שממנה נובע הוא כח השפה הקדושה, המיוחדת לישראל בקדושתה. וכח זה הוא יפה כ"כ, עד כדי להיות תשלומין, גם בעד המעשה היותר נכר ויותר חזק, בהיותו מסתדר בפעולה, כמו שהקרבן היותר גדול, ויותר מוכר בממשיותו, הוא קרבן הפרים. גם אותו אנו משלמים בשפתינו, שכח הדבור הקדוש, המיוחד לנו, פועל בהויתו וציורו הפנימי את אותו הענין המקודש, להעלות ולעדן את כל העולמים ואת כל ההויה מצד פנימיותה, דוגמת מה שפעלו הקרבנות, בהתפשטותם וקדושתם, הגלויה והמפורסמת, נוסף על

אוצר הכבוד הפנימי המקושר עמם.

לכן יהי רצון מלפניך, ד' או"א

חקים עליונים נוהגים הם בתהלוכות סדרי הקדושה והרוחניות בעולם, ברצון בורא כל עולמים, וכל צבאי צבאותיהם התחתונים והעליונים.ועל כל החקים הקדושים הרצון היחיד העליון, הכולל ומקיף כל, מופיע ומשפיע על כל את טובו והדרו, הוא שולט. ובכל מקום שאיזה תכן נהרס, ואיננו יכול לעמוד ע"פ חקיו הקבועים, באה אז הופעת הרצון של חיי החיים ב"ה, המשביע לכל חי רצון, ומשלים את כל החסר ומעודד ענוים בישועה. ומאחר שכח הדבור של השפה צריך להשלים את קדושת המפעל, צריכים אנחנו לשפע רצון עליון המתאים אלינו. כי זאת הקדושה, המבוטאת ע"י שיחתנו, הלא היא פנימיות הנפש, ההולכת בהמשכת קדושה מאבות לבנים, מוטבעת בקדושת הדבקות האלהית, שהיא מורשה לקהלת יעקב, מאבות לבנים, זורמת היא בקדושתה מדורי דורות, ואותה ההשפעה, שנחדרה באומה בגילוי קדשה, בעת אשר נר אלהים זרח עליה, ובית מקדש ד' עמד על מכונו, היא פועלת ביחש הקשר של התולדה גם עלינו כעת בזמן הירידה והחרבן. ובקשר תשוקת הנשמה, להשלים את החסר בכל האפשריות, משלים הרצון העליון, בכח זכות קשר הקדוש של הדורות, את החסר מצד הסדר הגלוי המוכרח למפעלו השלם, להיות מחובר עם כל הסדר המתוקן, הבנין השלם, וכל מכונותיו. לכן יהי רצון מלפניך ד' אלהינו ואלהי אבותינו.

שיהא שיח שפתותינו חשוב, ומקובל ומרוצה, לפניך

פרי השפתים היא הפעולה שהדבור עושה, שהוא מחשיף את האור הפנימי של הנשמה, המלאה תשוקה עליונה וחזון קדש נורא, ופעולת הצמיחה הזאת עוברת היא ושוטפת ג"כ במלא עולמים. ופעולה רעננה קדושה זו, שלשת תארים צריכים להתחבר עמה: תאר הכבוד והחשיבות, רוממות הקרן לבית ישראל בעז קדושתו, זהו האחד. והשני, הוא הפעולה בעולם, להשפיע שפע ברכה וחיים מאירים בכח הקדושה הגנוזה, בסוד פרי השפה, מיסוד קדושת הקרבנות עצמם. והשלישי הוא פרי האהבה הנפשית, הרגש הקדוש הפנימי והדבקות האלהית הזכה, כח רוח הקדש ההולך ומפעם בישראל בתוכיות קדושת נשמתם העליונה, המלאה טל טהר של אהבת צור כל העולמים, אור ישראל וקדושו עדי עד.ועל כל אלה באה עתירתנו שיהא שיח שפתותינו, חשוב, במובן הכבוד, ומקובל, במובן המפעל, ומרוצה, במובן פעולת להבת הקדש של אור האהבה האלהית, בכל הדרת קדשה.

כאילו הקרבנו קרבן התמיד במועדו, ובמקומו, וכהלכתו

החשיבות של כל דבר היא מתגדלת בזמן הראוי לו. "דבר בעתו מה טוב". והפעולה החודרת היא תלויה במקום המקודש, בעבודת הקדש, "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו", "משתיתו של עולם ", שחיי כל עולמים מושרשים שם. והגברת הפעולה הנפשית הפנימית היא יוצאה אל הפעל ע"י הדיוק הנמרץ של הפרטים, המשתמרים כהלכתם, שהם באים מתוך תקף האהבה, המדיקת למלא את דבר ד' בכל מלואו. לפיכך מכוונים הם הדברים, של חשוב, ומקובל, ומרוצה, לכאילו הקרבנו התמיד במועדו, ובמקומו, וכהלכתו.

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לד'

ראשי החדשים יש בסגולתם הכח המקדש את הזמנים, שיוצא אל הפעל בקדושת המועדים, התלויים בעקרם בראשי החדשים וקביעותם. קדושתם של המועדים היא הקדושה העליונה המתאימה עם המציאות הזמנית, היורדת בעולם ההויה, לא כמו קדושת שבת הנמשכת מיום שכולו שבת, העולה על מדת העולמים, המוגבלה בסדרי זמנים, והכח הנשגב הזה, שבכחו מתפשטת היא קדושת המועדות, מוכרח הוא להיות עולה למעלה למקום שרשו בקדש, כדי שיוכל להוציא לאורה את תולדותיו הנשגבות, שיהיו עומדות בקדושתן גם ברדתן אל מערכת הזמנים. ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לד׳.

פרים בני בקר שנים, ואיל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים

הקדושה המתאימה אל תכן הזמן, מעלה את הכח המעשי, כח העבודה שבחיים ובמציאות, להיות כל תוצאותיו קדש לד׳. כפול הוא הכח המעשי, ״רב תבואות בכח שור״: הכח השואב את עז המפעל ממקורו, והכח המשלח את מעינותיו ופלגיו לכל מקצעות המפעלים כולם, מתקשרים בקשר הקדש להיות מכוונים לחפץ ד׳ אל עליון בעולמיו. פרים בני בקר שנים. ושניהם מתיחדים בכח המתעורר שבחיים, המעורר את המפעלים, ביתרון התעצומה שבהמשך החיים, איל אחד. והם משפיעים על כל המשכת החיים של תכן הזמן, ההולך לאטו, ״ככבש במרחב״, לעומת שבעת ימי בראשית, הערכת הזמנים, שבעת כבשים בני שנה, העלאת המשך החיים המתלבש בזמן מראשית נטיתו. ובהיותם מתעלים לרוממות המגמה של הכח, ההתעוררות וההמשך של החיים, אז הם נמצאים בכל תמותם, בכל מילואם, לחבר את כל העולמים ומלואיהם באור חיי החיים, הידוע ליוצרם, אשר אור חסדו וטובו הוא בראם והעמידם, ולעד יעמידם, למען יעלו ויראו למרומי האשר, ״טוב ד׳ לכל ורחמיו על כל מעשיו״, ״יהי כבוד ד׳ לעולם ישמח ד׳ במעשיו״. כבשים בני שנה שבעה תמימים.

ושלשה עשרונים סלת מנחה, בלולה, בשמן לפר האחד

הכח המעשי צריך שיכין את קדושת הכח הצומח, שהוא היסוד לקדושת החיים, שהוא תכן קדושת המנחה, בשלשת אפנים: עצם הכנת כח הצומח בקדושתו הפנימית, הכשרתו להכיל את הופעת כח החיים בכלל, והכנתו לקלוט אל תוכו את קדושת כח החיים המעשיים בפרטיות, ע״פ מזוג החכמה העליונה והופעת אורה. ושלשה עשרונים סלת למנחה בלולה בשמן לפר האחד.

ושני עשרונים סלת למנחה בלולה בשמן לאיל האחד

כח המתעורר שבחיים צריך להכשיר את כח הצומח בתכונה כפולה: להטביע בתוכו את יסוד ההשפעה השלילית, המונעת כל מחשך של חול מלבא בגבולו, ולהגבל בטבעיותו, ואת יסוד ההשפעה החיובית, להכשיר את כח הצומח, להקליט בתוכו כל תכונה של אור הקדש, כדי שיוכל מאור החכמה האלהית העליונה לבסס עליו את כל מעוזי בנין הקדשים שלו. ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד.

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד

המשך כח החיים בשרשו, המתאים לתכונת הזמן, בקליטת אור הקדש שלו, צריך שיהיה בכללותו מוטבע בכח הצומח, המוכשר להקלט ביסוד הקדש, המואר באור החכמה האלהית העליונה, בצורה מאוחדת

באחדות כללית. ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד.

עולה ריח ניחח, אשה לד׳

ההתעלות של יסוד החיים במהותו, מראשית הוראת התנועה הצמחנית, שהיא מבססת את כח החיים המוכן להתעלות במרומי הקדש, המעלה את פנימיות החיים המהותיים בתכונת הריח, הרוחניות העליונה, הנאתה של הנשמה הפנימית וענוגה המקודש, בעומק נחת הרוח של ההתאמה אל השרש הקדוש העליון שלה, המאמצת את כח המפעל ולהבת אש קדשו להיות כולו עולה ומתעלה לרצון גבוה, ״שאמר ונעשה רצונו״(זבחים מ״ו: ספרי פנחס). עולה ריח ניחח אשה לד׳.

ונסכיהם, חצי ההין יהיה לפר, ושלישית ההין לאיל, ורביעית ההין לכבש יין

תכונת עליתה של השמחה למקורה בקדושה היא ערוכה בתכונת עלית כח המפעל בשרשו, בערך המחצית ממדת הקדש הגדולה, שהיא ההין. כי מחציתה העליונה של השמחה הגנוזה היא נתונה בגנזי החכמה העליונה, העומדת למעלה מכל מפעל, ברז השעשועים העליונים. והולכת מדת השמחה הזאת, ומתאימה למדרגת ההתעוררות של החיים, בשרש קדושתם, בשלישית המדה השלמה, בהתחלקותה של מדת השמחה, בהיות שני חלקיה גנוזים לעומתה: חלק אחד בשמחת המחשבה האצילית המסותרת, וחלק אחד בשמחת כח המפעל, המתעלה מעל הקדושה של כח המתעורר. שלישית ההין לאיל. ולעומת זה שרש קדושת השמחה של המשכת החיים בהתחלתם, יחולק לארבעת החלקים: חלק אחד בהחכמה המסותרה, העליונה ממעל לכל כח של חיי מפעל, והחלק השני גנוז בחיי המפעל בשרש כחו, והחלק השלישי בכח המתעורר של החיים בהמשכתם, ובא הכח הרביעי בחלק הרבע, שמחת הקדש של עצם המשכת החיים בשרש הויתם, בהיותם עדיין עומדים במדרגה שלפני הארת כח המתעורר, ורביעית ההין לכבש. וכל עצמתה של השמחה היא תגברת החיים בשרש קדושתם, המשמח אלהים ואנשים בגילויו מרז הסתר העליון, ״יין נתן בשבעים אותיות וסוד נתן בשבעים אותיות, נכנס יין יצא סוד״ (סנהדרין ל״ח). יין.

זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה

מדת החדש היא ההכרה של חדוש האורה האלהית, המופעת בחדוש הזמנים ממקום העליון אשר למעלה מן השמש, ששם החדוש הוא שוטף ותדירי, בנגוד של מה שלמטה מן השמש, שנאמר לגביה ״אין כל חדש״. אמנם מדת ההכרה של החדוש, הבנויה על גילוי אור החודש בחדשו היא הדרגה למדת ההכרה העליונה, המתקבצת מצירופי החדוש של כל החדשים לכלל אחד, לשנה, אשר רק תיאור השינוי מבוטא בו, ולא תיאור החדוש. ולהורות בא, בי אי אפשר כלל לדבר על דבר חדוש בעצם, כי הכל עומד וקים המציאות הויתו, המושכלת בידיעה העליונה, רק שהדברים מתגלים אצלנו בצורות שונות, ורק שינויי הצורה של אפני הגילוי הם הם שעושים את הציורים המחודשים. וכשפנימיות כח השרשי, של מדת הקדש אשר להזמנים, עולה בקדושת ראשי חדשים, מתקרבים הענינים למדת השנה, עד שכל תכני ראשי החדשים מתקרבים להעלות את פנימיות מהות החדשים, עולת חדש בחדשו, לקרבם אל מעלת ההסתכלות העומדת למעלה מכל חדוש, שכל מערכות החדושים מתבארים על ידה בתור שינויים המתראים ככה לפי מדתנו, בצורת הלבושים החצוניים של ערכי הזמנים המשתנים לפנינו. זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה.

ושעיר עזים אחד, לחטאת לד׳

בשביל ההתאמה של הקדושה, אל סדרי ההויה, המציאות המוגבלה והזמנים, מוכרח שיהיה מצורף גם כח מהרס ומרעיש בעז, בתוך סדרי ההויה, כדי לדחוף על ידו את המצוי והיש להתחדש בחדוש יותר מעולה, בסדור יותר נעלה, ובעליה יותר פנימית. אשר על כן כח משעיר ועז זה הוא בטהרה, וכשהוא מתגלה לקדושתו הרי הוא מחזיר לטובה את כל מה שירד ונפגם, מראש מקדם, בתהלוכות ההויה, שהקלקולים וההפרעות נתחברו עמה, כדי לשכללה ולהעלותה, עד אשר תבא למעמד העליון, אשר סדריה יהיו במילואם, ושום מעוט צביון והחשכת אורה לא יהיה עוד. הסדור הזה של ההתמעטות וההגבלה, הגוררת עמה הפרעת סדרים, כדי שהנהרס יחזר ויבנה במעלה יותר עליונה, הרי הוא בא מתוך המטרה הראשית של ההויה בכללותה, לכונן סדרים מוגבלים, כדי שיהיו תמיד הולכים ומתעלים, ויהיה תכן התוספת, מעלת העליה, מחוברת עם כל מדות השלמות העליונות, אשר אי אפשר לכל זה להמצא מאפס צד הגבלה, שהוא בא ע״י מעוט וגרעון. וממגמה זו הננו באים להכרת החדוש, המתפשט בכל התולדה, בקדושת ראשי חדשים, ושעיר עזים אחד לחטאת לד׳. ״והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, ביום חבוש ד׳ את שבר עמו, ומחץ מכתו ירפא״.

על עולת התמיד יעשה ונסכו

אלו הסדרים המרעישים, המהרסים, שתכליתם היא ההטבה היותר עליונה, ההתעלות הקדושה היותר טהורה, ואור ד׳ הבהיר בהגלותו בתועפות עזו, אי אפשר להם להראות בעולם בתור סדרים קבועים, כ״א בתור אורות בוזקים, יוצאים ומתפרצים לפרקים מבין חרכיהם מִלך פורץ גדר, לעשות לו דרך ״, ו״עת לעשות לד׳ הפרו תורתך ״ (פסחים ק״י.). אבל הם מצטרפים להשלים את הקדושה התמידית, שמבלעדם לא תצויר בשלמותה הגמורה. ואע״פ שהדאגה והעצבון מתפשטים למראה ההרס וקלקול הסדר, ואם יש הכרח לסבול גם מרורים כאלה, מ״מ הלא לפחות השמחה העליונה מסתתרת אז, כ״ז הוא רק ביחש לחשבון פרטי, הקשור עם זמנו ומקומו, מה שאין כן בהתעלות הדברים לחשבונו של עולם מלא, אז הכל שמח, הכל מתגדל ומרנין. וההכרה, שהמטרה הכללית הקדושה בתמידותה מתבסמת היא ביותר מעלה, מכניסה את אור השמחה גם בכל התכונה והחזון המרעיש בעזו. ״כשעירם עלי דשא, זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כולו כשעיר״ (ב״ב כ״ה. ספר האזינו) וזה בא דוקא ממקום שהאורה יוצאת משם, ממזרח השמש, ״אור צדיקים ישמח״. על עולת התמיד יעשה ונסכו.

איזהו מקומן של זבחים

המקום יאמר על השטח החמרי של דבר, המכיל בתוכו איזה ענין מיוחד, וירמוז ברוחניות על המדרגה המיוחדה של איזה נושא. התגלות ערכי המקום בעולם, ומהות המקום בכלל, היא ענין הבא מתוך הצרך של ההבלטה המוחשית אשר למושגים העליונים. הצרך הזה של ההבלטה המוחשית של תכן הקדש, המחיה כל עולמים, זהו הדבר המביא בעולם את קדושת הקרבנות, ביחוד קדושת הזבחים. וחלוקי מדרגות הקדש שבהם מקושרים הם בחלוקי המדות של דיוק המקום אשר לזבחים. איזהו מקומן של זבחים.

קדשי קדשים שחיטתן בצפון

הוראת הצפון בבטויו על שם המצפון, הסתר והטמירות, "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך ". ויסוד הענין של קדשי קדשים הוא, שהם מכוונים לעומת האורות הגנוזים, העומדים למעלה מכל סדר של גילוי, ומתוך שהם עומדים למעלה מרום עולם, ומכל ציור שיש לו אפן של התגלות, ע"כ הם הם יכולים להמתיק את כל המרורות, ואת כל הרעות, שבגילוי צד הצפון, שאיננו מסובב (ב"ב כ"ה). שמשם יכולות הן לבא בזעף ולהחשיך את אורות היקום והמציאות בכללותם. באה העבודה של קדשי הקדשים, להכין לכל תכן של קדש מיתוק ותקון.קדשי קדשים שחיטתן בצפון.ובתוך חביון המצפון מונח הכח של עליתה הנפלאה אשר לנפש הבהמית, ואוצרות כחותיה, המאוחדה עם נפש האדם וכחותיו בקשר שאיפת האדם להדבק בקדושה העליונה, בהקרבתה לשם גבוה, וע"פ אותה התכונה, שהאדם מזכך ומעלה את נפשו ע"פ התשוקה הרעיונית התדירית, של מסירות נפשו באהבה העליונה, בהשתוקקות קדושה לנעם ד' ואור יחודו העליון, ואותו צרור החיים המקשר את נשמת האדם בהזדמנות יוצאת מן הרגיל של מסירות נפש ממשית, בשביל כבודה של הקדושה, הקשורה בכבוד שמים, וקדושת דבר ד' העליון, - כמו כן נפש הבהמה, שיש לה יחש עם אותו מאדם, הכללי או הפרטי, הוא מתעלה בסדריה התדיריים, ע"י שחיטתה והעלאתה, בהסתלקה מחומרה לשם עבודת הקדש העליונה, באותה המדה של הסתר העליון, אשר בסוד ד' אל מסתתר. קדשי קדשים שחיטתן בצפון.

פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון

כח המפעל של עז החיים בכל תקף עזו, כח השור, מלא הגבורה והעז, המפרר ומפריד כל מה שהוא מקושר ומאוחד לאחדים, בתקף מפעל החיים שלו, וכח ההרס, המשעיר, העומד על כללות ההויה בכדי לשפר אותה יותר ויותר בהחלפת צורותיה, ע"י כח הסותר והמחריב, בהיותם מתעלים לרום הגובה של מטרתם. כל חטא ועון, שהם באים מתוך השפעתם, מתכפרים הם בקדושת עצומו של יום. פר ושעיר של יום הכפורים, הם ראויים להתפרט בקשר עם פליאת המצפון שבהם, שחיטתן בצפון.

וקבול דמן בכלי שרת בצפון

הוכנה הקבלה, לכח הנפש אשר בדם, מכון הכפרה, לפי אותה המדה אשר הוכנה לשרת בקדושה, להמשיך את כל מפעלות החיים, ואת כל נטיות ההרס שלהם, לתוך אותה המדה המדודה של כלי הקדש, שמצדם באו כל המצות כולן בהגלמתן המעשית, ע"פ רז תכניתן הידועה ליוצרן. כלי השרת, התכן הגלוי, מתאחד הוא עם הצד הצפון, הסתום וחתום, להביא את האור החבוי לידי גילויו, באפן שיהיה בכח להופיע אור קדש נעים ומתוק כזה, שיש בו הכח של כפרת כל חטא ועון. וקבול דמן בכלי שרת בצפון.

ודמן טעון הניה, על בין הבדים, ועל הפרכת, ועל מזבח הזהב

ההארה הקדושה, הבאה ממקור הרחמים העליונים, שמשם כל כפרה מופיעה, צריכה היא לפתוח את הצנורות העליונים, של שפעת הקדש בעולם, שבכללות הם נחלקים לשלשת הסוגים: הסוג העליון הוא מקור ההארה, שאורה של תורה בשרשה יוצא משם, בתור אספקלריא המאירה, דבר ד' היוצא מארון ד' מעל הכפרת, המתנוצץ בצמצומה של שכינה בין בדי הארון. הסוג השני הוא כח התפשטותה של תורה, ע"פ חכמתה המאירה בישראל, בסגולת המנורה והשיך לה, שמקומה מחוץ לפרכת, והפרכת המבדילה בין הקדש ובין קדש הקדשים, היא מצינת את מהותה של ההתפשטות הזאת, של אור עולם זה. הסוג השלישי,

תכן רוח הקדש, הבא מתוכיותה של הנשמה, שעבודת הקטרת, דבר שבחשאי, מתיחשת אליה, ולעומת אלה צריכה ההזיה המכפרת, אותה הכפרה השרשית, המהפכת רגז לרחמים, וכל חסרון למלוי, וכל מר למתוק, להיות על בין הבדים, ועל הפרכת, ועל מזבח הזהב.

מתנה אחת מהן מעכבת

כל מה שהאורה השכלית האלהית היא יותר מפולשת, האחדות הנפלאה יותר בולטת ונכרת, וכל המציאות, בכל בחינה ובחינה שבה, היא מאוחדה בתכלית ההידוק, ואי אפשר כלל שיחסר איזה חלק מהופעת האורה, שהשלמות היא צריכה דוקא דבר שלם, ושכינתא לא שריא באתר פגימא (זהר). וכל מה שהציור הוא יותר עליון ויותר מזוכך בקדושתו, תנאי ההשלמה הם יותר חזקים, ועל כן באותה הכפרה האצילית, הבאה מתכן כ״כ מאיר בתועפות עזו, מתנה אחת מהן מעכבת.

שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החצון, ואם לא נתן לא עכב

האורות העליונים, מקורות השכל העליון לפי מדרגתם, בשרש גילוי התורה, באורה הבהיר, בין הבדים, ובהתפשטות חכמתה, על הפרכת, ובהופעת רוח הקדש, אור הנשמה, על מזבח הזהב, כשהם מאירים במלואם גוררים אחריהם את תכונות החיים, בתור שיריהם, שיהיו מתעלים לקדושה עליונה לקרבה לפני ד׳, בתור בסיס החיים כולם, שההכנה המושכלת הקדושה שורה עליהם. המזבח החצון נועד להארת החיים, בתכונתם המזגית הטבעית, אל העדינות הקדושה לרום עליון, ועם טבע החיים המזגיים ברדתם לתכן חמרי הנה ירידה זו עצמה לפני ד׳, במקום שהשכינה שרויה. אמנם גם אם לא נתגלתה פעולה זו בתור חטיבה בפני עצמה, בצורת החיים הטבעיים שבמזגים, מכל מקום, כיון שהאורה השכלית, הדעות הקבועות וארחות הדעה, הם כבר משוכללים, כפי המדה הדרושה לשלמות הקדש, יתעלו בהכרח עמהם החיים המזגיים, ומתוך כך מתאימים הענינים האמורים למדה זו, ששירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החצון, שהוא לפני ד״יוָמא מ״ה).ואם לאנתן לאעכב, כי העיקר בתקקדושתו מעלה הוא את הכח, שהוא בתור שירים, לרום עליתו ; ואע״פ שיותר משובח ומעולה הוא, כשהכח המזגי גם הוא מתכון ומתחדש לחידור של החיים המקודשים, ע״פ היסוד העליון של פתיחת הצנורות העליונים, של הופעת שרשה של תורה והתפשטותה, ושפעת הנשמה בהזרחת רוח הקדש, מרז הריח העליון, תכן הקטרת, העלאת המצוי כולו מצד השרש העדין העליון המקודש שלו, המצויר במחשבה השאיפתית האלהית המקודשה, בכ״ז אי אפשר שתעכב הפעולה, שהיא מקושרת אל התכן המזגי, את הענין העקרי, שהוא כולו מושכל, ״עצות מרחק אמונה אמן ״, ואם לא נתן לא עכב.

פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמו טעון הניה על הפרכת, ועל מזבח הזהב, מתנה אחת מהן מעכבת

מה שעל ידי החטאים נתקלקל כח החיים, עד כדי המדה שהוא צריך בעור וכליה, ביחש של פרים הנשרפים, וכח המזגי המשעיר ומעורר הריסה, עד שאין לו דרך של גרם בנין וצריך בעור, שעירים הנשרפים, זהו רק בתכן ההתפשטות הגסה שלהם, גופם, עורם, בשרם, ופרשם, אבל הפנימיות שבהם הרי סוף כל סוף יש בה ענין לעלות ולהתבסם מתוך המצפון החבוי, ולהתכשר להתהפך לכח פועל, שואב אור

קדש וחיים עליונים המתהפכים מרעה לטובה. שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון.אמנם מדתה של תורה בשרשה כשהיא מופיעה היא מחזרת לקדושה גם את הענין היותר מגושם, את המעשים החמריים ואת הגשמיות היותר עבה. אבל בזמן שקלקולים מתרבים בצורה מחשכת, הם סותמים את האור היותר עליון, ואין התמצית הפנימית של הריחוק, שנתהוה בחטאים מכאיבים הללו, יכולה להגיע עד כדי הארת יסוד הגילוי של תורה בשרשה, בין הבדים, ולא יבא.דמן על בין הבדים. אבל ההארה הגדולה הזאת, שהיא, בתור נשמה עליונה, מתעלה לפני הקלקול הזה, עד שלא יוכל לנגע בה לרעה, וממילא אינה צריכה להטפל בתקון, כ״א אחרי שההתפשטות תתוקן, ההתפשטות של אור חכמתה של תורה, מיסוד הפרכת, והתפשטות יסוד רוח הקדש, הריח, קדושת הקטרת בכללה, על מזבח הזהב, וממילא ישוב ויופיע אורה של תורה מראשית שרשה. שובה ישראל עד ד׳ אלהיך, כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ד׳, אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב, ונשלמה פרים שפתינו. התשובה, המגעת עד כסא הכבוד, תתרומם אחר כך ותתנשא למעלה למעלה, כי סוף כל סוף המגמה היא להגיע לשרש האחדות המחלטה, המסירה כל מחשך וכל פגם, ואין בה אפשרות של פרודים ושל חלקים, אשר על כן הכל אחוד ומקושר זה בזה, עד שמתנה אחת מהן מעכבת.

שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החצון, אם לא נתן לא עכב

כח החיים מסתעף במפעלים הירודים והם ג״כ מתעלים ע״י ההתעלות של השרש הרוחני העליון, ובאים בתור תכן מבוסס ויסודי לפני ד׳, במקום ששמה מונח הכח השרשי להעלות גם את הירודים, ועצמה של הירידה הזאת היא עליה. יסוד מערבי של מזבח החצון, שם נתנים שירי הדם, אבל לא יתגלה על ההתפשטות הזאת אור האחדות כ״כ, עד לבלי להשאיר את האפשרות של איזה חסרון. אמנם אם לא נתן לא עכב, ומה שנחסר מקדושת הכח המתפשט, שהוא בכלל שירי הדם, יתוקן על ידי השפעת הקדש של העליה הפנימית של אור החכמה, אשר מסגולת הפרכת, ושל אור הרוחני של הקדושה, אשר למזבח הזהב.

אלו ואלו נשרפין בבית הדשן

אמנם יש חלוק בין קרבנות של יוה״כ לקרבנות הדומין להם באפנים אחרים. קדושת היום הזה מגעת עד לכדי החשפת מקור הקדש של שרשה של תורה, בהזיה שעל בין הבדים, מה שא״כ בקרבנות חטאות האחרים, המתבטאים בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. אבל סוכ״ס הבעור של ההתפשטות הגסה הוא שוה בכל המדות, שהן באות בצורה מקולקלת באפן חמור. ומההשויה הזאת שהושוו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים לפר ושעיר של יום הכפורים, לענין שריפה בבית הדשן, אנו למדין, ששרפה זו, אע״פ שבעור יש בה, אין הכליון בה כליון של נקמה והעברה מן המציאות, אלא ריחוק של צירוף ולבון כעין האפר שתחת רגלי הצדיקים, שהיא מעלה רוחנית, אשר אחרי כל הסבובים הכל חוזר לחסד אל כל היום, ״ולא לנצח יריב ולא לעולם יטור״, כִּי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף״, ״כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי״. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן. וסוף כל סוף ״ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם ״. כי ״אחרי נמכר גאולה תהיה לו״. ״ויסרו למשפט אלהיו יורנו״.

חטאת הצבור והיחיד

חלוק גדול יש בין התכן של חטאת הצבור, והתכן של חטאת היחיד. הסבות המביאות פעולות בחיי האדם הן נחלקות לשני סוגים כוללים: סבות פנימיות וסבות חצוניות. הפנימיות הן באות מתוך התכן הנפשי,

ואפני השפעתו על החיים, והחצוניות באות מתוך העולם הכללי, המסבב אותנו ומקיפנו בכל המובנים, החמרי והרוחני. אצל היחיד, האישיות הנפשית היא ההשפעה הגוברת במעשיו, ואצל הצבור, הכלל העולמי, כחות הבריאה והמציאות הסובבת, הוא המפעיל ביותר את תכונותיו ואת ההכרעה של המעשים. ובשביל כך שני מינים הם חטאת הצבור והיחיד.

אלו הן חטאת הצבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות

הצבור הוא הפועל יותר והנפעל מסדרי העולם והחיים הסובבים אותנו בתכונה טבעית. ע"כ ברוממות הקדושה של הצבור הוא פועל בהשפעתו על תכונת הזמנים, שהם מקושרים בתכונת המקום, באותו הקשר שיש לעולם עם השנה. ראשי חדשים הם המבליטים את המהות הזמנית בהתחדשה, שתולדתה היא קדושת המועדות. וכח החיים המתעורר, הגנוז בתוך הסבות הזמניות והעולמיות הכלליות, מתחדש בקדושתו לכפר כל עון וכל טומאת קדש בחיי הצבור. אלו הן חטאת הצבור, שעירי ראשי חדשים, ושל מועדות.

שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון

התבטלותו של הכח הבהמי, המטה את החיים לצד שפלותו, באה מתוך היסוד הגנוז במצפון ההויה, להביא את הכל למטרה הקדושה של אור ד' במקור החיים. עם זה באה ההתעלות של הכחות, שהם מתהפכים לכלי מעשה לכל דבר נשגב, המביא באחרית את המטרה הגנוזה, של תכלית כל החיים, שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכ"ש בצפון.

ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות

יחס המקום, של המעלה והמטה, מקושר הוא בציור השכל בתור השמירה שלא לרדת במורד והשאיפה לעלות למעלה למעלה בקדש. אבל במה שמקושר עם המעשים שבפעל, שהכפרה צריכה בתחלה להתקשר בהם, הוא ציור המקום של השטח, ארבעת הרוחות, וקשורם זה בזה, עם יחש התעלותם לצד העליה העליונה, עד רוממות קרן הקדש. ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות.

כיצד, עלת בכבש

המכפר הרי הוא מתעלה בהכשרתו, לבא למעמד כזה, שיוכל להיות מתאים אל כח הכפרה המקודש, אשר הוא קשור בקדושת המזבח וקרנותיו. והכשרה זו, המעלה את כל מהותו של הכהן המכפר, כדי שלא רק את המפעל הפרטי הזה של הכפרה היחידה יוכל להוציא אל הפעל, כי אם הרי הוא מתכשר להיות עולה כולו, ברעיון הקדושה עליונה של כפרת ישראל, הקשורה בקדושת המזבח. כיצד עלה בכבש.

ופנה לסובב

המזבח, מקום הכפרה המוחלטה, הוא רשום ביסוד מקומו של עולם לארבע רוחותיו, אמנם יש לו יחש לא עם המקום המוגבל לבד, אלא עם כל המצוי שלמעלה מן המקום, הגורם את ההויה המקומית נושאת המציאות. וזהו תכן המקיף החצוני, שאע"פ שהוא מתגלם בצורה רבועה במזבח, הוא כולל בקרבו את כל הצורות המקומיות ושרשיהן, כדי להעלות את ההויה ואת החיים, נשואי המקום, בכל עומק הויתם,

ולהביאם לטהרתה של הכפרה המוחלטה. ופנה לסובב.

ובא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית

רוממות הקדש הבאה בשפעת אור הכפרה, הקשורה במפעל הקדוש של כפרת החטאות, הצבוריות והיחידיות, מצורפת היא לעלית הנשמות, במעלה החכמה האלהית, קדושת האמונה בשרש קדושתה. "הן יראת ד' היא חכמה". מאצילותה של החכמה באה האורה המוזרחת בשפעת השגה עליונה של רוח הקדש, שמשה של תורה, מתוך האורה הגלויה באה הארה מהאור הצפון הגנוז לצדיקים, ליראי ד' ולשבים אליו בכל לב, והאור הצפון מביא את ההתמסרות הגמורה לאור השכינה, המתעלה מכל מהות של חכמה והשגה, בין גלויה בין צפונה. ומתוך ההתבטלות הזאת, הנראית כשקיעה להחיים הרוחניים, מתחיל אור החכמה העליונה להתחדש בכל שפעת אורות נגהיו. ובא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, שכינה במערב (ב"ב כ"ה), מקום השקיעה. ישת חשך סתרו. ואורות מאפל אמר ויהי. מערבית דרומית.

שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי

התפשטות החיים כולם, המוכרחים להתמשך במשכם הטבעי, הנה מצד רוממותה של קדושת הכפרה, המשיבה את הנפשות כולן לקדושת מקורן, מתבססת היא על יסוד ארח החכמה, ההולכת ומתפשטת בחיים. "בארח צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט". "ושם דרך אראנו בישע אלהים ". שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי. "הרוצה שיחכים ידרים " (ב"ב שם).

ונאכלין לפנים מן הקלעים

האכילה המקודשת, שהכפרה באה עמה, הרי היא אכילה צנועה מאד. לא הנטיה הבשרית, ולא קיומה של הגויה, ולא יצירת כח חמרי לעבודת מעשה גופני, הוא הדבר המביא ומבסס את האכילה הזאת, כי אם מה שהוא חבוי וצנוע, מונח בחדרי חדריה של הנשמה, סתור תחת המכסה של הקלעים פנימה, החזרת כח החיים והמפעל שבבשר למקורו הקדוש העליון, בטהרת סוד גניזתו המוצנעת. ונאכלין לפנים מן הקלעים.

לזכרי כהונה

המאכל המקודש, המכשיר את הכפרה, מתהפך לכח פועל בעבודת הקדש העליונה, שהיא נחלת בני אהרן הכהנים המקודשים, המוכנים לעבודת הקדש בפעל, והם הם זכרי כהונה.

בכל מאכל

קדושת האכילה, הגנוזה בחביון עז רוממות העליה של כח החיים, השוטפת ע"י הטהר של זרם הקדש, הבא מיסוד האורה של הסליחה והכפרה, היא מכשרת ג"כ את כל נטיות הענג הגופניות, להיות הולכות ועולות למעלת הקדושה, ולהיות מכילות בקרבן פרטי נהרה בכל גון של העדונים השונים, אשר חיך אוכל יטעם לו. בכל מאכל. "למשחה, לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים " (זבח' צ"א), בכל מלא חיי הרצון, שהתקדש ונתעלה למדרגתה הרוממה של הדרת הקדש.

ליום ולילה

הנטיה החברתית והנטיה הפרטית האישית שבחיים, שתיהן מתעלות ע״י האכילה הקדושה המכפרת. היום, זמן המוכשר לחיי החברה, והתפזרות החיים ברעות וידידות קבוצית, והלילה המתיחד בבדידותו האישית המיוחדת של כל אחד ואחד, שניהם יחד מצטרפים להאיר באור הקדש את שני ערכי החיים ע״י קדושת הכפרה, וכל התפשטות חיי הקדש המצטרף עמה. ליום ולילה.

עד חצות

עומק התכונה הבדידותית, היא קשורה ביסוד המחצית הראשונה של הלילה, בטבעה. נקודת החצות היא המכריעה להתחיל את הקשר האטי, שהולך היחיד ומתנער לקראת חיי הצבור והחברה. ההכשרה שהיא באה בחצות הלילה ונמשכת במחצית האחרונה של הלילה, אינה ראויה להמשיך את האכילה גם היותר מקודשה, שהיא ראויה רק להיות פועלת במעמד נפשי מוצק וקבוע, או בחיי היחיד או בחיי הצבור, לפי עומק שלהם. אבל במצב ההכשרה, שהנפש הולכת ומתנועעת בתכן של חיי היחיד אל התכן של חיי הצבור, אז הגות רוח ושירת קדש היא ראויה לה, להיות מתעלה אל הרום, אל האצלת הרוח והתגלותה של הנשמה. אבל האכילה בקדושתה לא תוכל להיות בפעל משמשת את תפקידה הגדול, ביסוד החיים המעשיים, הבנויים על האשיות של חסינות הקדש ופלוש אורה בכל המחבואים, כ״א עד חצות.

העולה קדש קדשים

ישנם קדשים המתפשטים בחיים המוגבלים, וישנם קדשים כאלה הגורמים, שהחיים המוגבלים יתקדשו, אבל ישארו בגבוליהם, וישנה מדרגה של קדש קדשים, המופיעה מיסוד הקדש העליון, שהוא היסוד הנצחי. המתרומם מכל הגבלה, ומעלה את כל אופי שבחיים אל הרום העליון, עד שהכל אובד את התכן החלוני המוגבל, ותופס לו מכון בקדש, ונעשה גם הקדש היסודי עומד ברום עזו הנערץ וגם התכן החלוני כולו הפך אור קדש.

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון

המדה של זכוך החול, והעדנתו, בהשארו במדתו, הרי היא צריכה לבא מתוך אור הגנוז, יסוד הצפון, שבו עומד כח הנשגב להפוך את כל רע לטוב וכל חשך לאור, וממקום אשר משם הרעה תפתח - משם יוצא האור ועדן הטוב. וכמו כן המדה של ההתעלות המוחלטה של כל חיי החול, עד כדי ההתהפכות הגמורה אל תכן הקדש, יש בה משום היניקה מכח הגנוז הזה, ומיסוד השמוש בכח החיים המתעלה ומתהפך ממדת החול למדת הקדש, משום הכשר הכח המעשי בהשפעתו, בתור כלי מוכשר המתאים למדה הצפונה, האדורה בכח הסגולה המליאה של חשיפת אור הטוב גם מכל מעמקי המחשכים. שחיטתה בצפון, וקבול דמה בכלי שרת בצפון.

ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע

התכונה המקומית המוחשית, המתיחשת לחיי המפעלים, יש בה משום עצם ההגבלה של המציאות המקומית, ומשום היחש העליון של תכן המקום לשרש מציאותו העומד למעלה ממנו. אמנם ביסוד

קדש הקדשים של העולה אין כל מדת המקום בשלמותה ראויה להתקשר. כ״א צד אחד שבו, כלומר המעמד העולה ממדת המקום, ובא למקום המתעלה אל שרשו העליון. ע״כ לא ארבע מתנות על ארבע קרנות, מה שמורה על ערך המקום בשלמותו הגמורה, אלא שתי מתנות, הערך העליון של המקום הכולל את כולו בהרחבתו, שהן ארבע.

וטעונה הפשט, ונתוח, וכליל לאשים

המדה של קדש הקדשים, המתיחשת לעולה, המכוונת לעומת ההתעלות הגמורה, והתמזגותו של כל ערך ההויה בכל צורותיה, הקדש והחול שלה, לערך הקדש, ביסוד המכון של קדש קדשים, היא מותנה בשלשת יסודות עקריים: האחד, שהחצוניות הגמורה שאיננה עלולה לעלות עד ההתעלות העליונה של זכוך הקדש, היא צריכה להתרחק ולהנטל מחבורה עם הענין הפנימי, העומד ומוכשר לבא לידי עלויו העליון. השני, שלא אבדת ציורים ורשומים פרטיים הוא הענין של מלוי הקדש, אלא הרמתם העשירה עם כל רכוש ציוריהם לרום מעלות הקדש. השלישי, שעם כל הגונים וכל הציורים הפרטיים, שיש בהם כ״כ הרבה הערכות שונות, וגם הפכיות זו מזו, כולן כאחד מתאימות הן להתכלל ביסוד הקדושה העליונה, אש הקדש בכלילת קדושת נגהותיו. ועל שלשת אלה הננו אומרים: וטעונה הפשט, ונתוח, בפרטיות מדויקה, וכליל לאשים.

זבחי שלמי צבור ואשמות

הקשר המאחד את האומה הקדושה, גם במובנה החברתי, הוא קשר הקדש של אור ד׳ אשר בתוכה, השראת השכינה וקדושת התורה והמצוה. וכדי לרתק את מה שנהרס מהסדור הכללי והתאגדותו, צריכים להשיב את אגד הקדש על מכונו, לחזק את אחדות האומה, ע״י הקשרה במקור השלום, שמו של הקב״ה, מלך שהשלום שלו. ע״ז באים זבחי שלמי צבור. ונגד כל הירוס, שבא מצד כל כח, אפילו כח יחידי, בחיים המתיחשים באיזה צד לעניני הקבוציות, באים האשמות לכפר ולחבר, לסדר את סדרי הקדושה המתאימה להחיים הכלליים בכל מדרגותיהם. זבחי שלמי צבור ואשמות.

אשם גזלות, אשם מעילות

הבדל גדול יש בין גזל הדיוט לגזל גבוה. בגזל הדיוט, שצריך אשם גזלות לבא עליו, עקר ההריסה הוא בסדר המעשי של יושר החיים, ומתוך העקר הזה נסתעף הקלקול, שהביא לידי תקלת השבועה, שהאשם בא עליו. אבל בגזל גבוה העקר הוא שנתקלקל היסוד הרוחני, ורגש הכבוד של קדושת יושר החיים, שבשרשו תלוי הוא כל הענין המעשי כולו לכל סעיפיו. כדי לתמם את שני הסדרים, הסדר המעשי שביושר ביסודו, והסדר הרוחני המקודש בשרשו העליון, באים אלו שני האשמות, אשם גזלות, אשם מעילות.

אשם שפחה חרופה

כל בגידה בקדושת המשפחה, כשהמשפחה היא קבועה כבר במטבעת קדושתה ע״י קדושים גמורים, הרי יש בזה משום קלקול יסוד הקדש, שהוא מקור הרוח לחיי טהר וצדק בעולם. וכשהחיים לא הוכשרו עדיין לכך, ואיזה רשם של סדור משפחתי מקודש כבר הונח בהם הרי יש כאן קלקול צרופי: חלק אחד מרושם יסוד הקדש המוסרי שבחיי המשפחה, מצד רוחניותו המופשטה, וחלק אחד מצד הקלקול המעשי שיש בזה

בתור דוגמא של גזל הדיוט. ע״כ יש באשם שפחה חרופה, משום מזוגם של שני האשמות הקודמים אשם גזלות ואשם מעילות, ומעין זה וזה יש באשם שפחה חרופה.

אשם נזיר

הקדושה הטבעית של הכהונה עומדת היא למעלה מסדרי החיים החברתיים. ״אני ד׳ מקדשם ״. כדי להכניס את יסוד הקדש הטבעי בתוך החיים החברתיים הכלליים, נתנה פרשת נזיר לישראל, שגם אחד משאר אישי האומה, בתולדתו, יכול להמשיך עליו, בבחירתו ורצונו הטוב, את המשך של קדושת הכהונה העליונה. ובכ״ז מאחר שההמשכה הזאת מעשי ידי אדם היא, בבחירתו והסכמתו, ע״כ יש לה יחוסים קרובים יותר לחיי החברה והצבוריות, המונהגה ע״פ סדרי ההסכמה של בני החברה האנושית, המושפעת גם היא מיסודי חיי הקדש העליונים. והתקון של קלקול חברתי אצילי בענין זה בא ע״י אשם נזיר.

אשם מצורע

בהרוס החיים, הבא ע״י לשון הרע, שזהו התכן המקובל של סבת הוית המצורע, כשהענין בא לידי תקון בהתקרבותו לטהרה בא האשם, להיות גומר ומשכלל את חיי החברה, בהטבעת החותם של חמר האחריות אשר לשמירת הלשון, והוקרת ערך האדם וכבודו, אשר ירד ע״י האשמה, של חטא הלשון, שהביא עליו ע״ז את הצרעת, ובא מהלך הרפואה ע״י אשם מצורע.

אשם תלוי

כל יסוד הספקהוא בא מתוך ירידתושל האדם בחיים המוגבלים, שחיי החברה יונקים מהם. במצב האצילי המקודש בקדושה פנימית שם אור הודאיות היש זורח. כאשר חיי המעשה וההתחברות הצבורית של מאדם דורשים ממנו בחזקה את הירידה משפריר שמיו הנאצלים, לתוך עומק החיים של מפעל ואגוד צבורי, הספקות באים עליו ומעבירים אותו לפעמים על השורה הישרה. ובא התקון לחזור ולקשרו ביסוד הקדושה העליונה, ששם הצללים של הספקות סרים, ושמשה של הודאיות תוכל לזרח עליו בהיותו מתעלה מכל חיי ספק, ע״י הכפרה, הנמשכת מהמשכת הקדושה של הקרבן, הבא ביחוד על הספק, שהוא אשם תלוי.

שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון

כמו בערכי הקדש המופשטים כן בחיים החברתיים, היסוד המתקן והמסדר את כל מה שנהרס כדי להביאו לידי שכלול ותקון, אינה המהותיות הגלויה, בהערכת הקלקול בחיים המוגבלים, וסדרי החברה בגילוים. כ״א דוקא מתוך המחשוף של האור הצפון, מתוך אותו העומק של האור היוצא מתוך המחשכים, מתוך השרש של הקדושה הצפונה בתכן האצילי, שהיא המגמה של כל חיי החברה כולם, בא התקון הגדול, המהפך את הכח, שנשפל וירד לידי מדת ההריסה, לכח פועל ערכים קדושים ותקוני עולם, קבועים ומשוכללים בהדרם. שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון.

ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע

גם פה בירידתם של חיי החברה, ודרך המביאה לידי תקונם, וחזרת בנינם מיסוד שפעת חיי הקדש וקרבת

ד׳, המופיעה עוד בחיים, אחרי אשר נסתרה מהם דרכה, ע״י ההירוסים המעשיים, האחיזה לתקן את כל ערכי ההויה, המוגבלת במקום, באה מתוך תפיסתו של הצד העליון של העולם המוגבל, האחוז בשרשו בהיקף הבלתי גבולי המתחבר עמו, ודנין אנו כאן על שתי מתנות שהן ארבע, עליתו של העולם המוגבל ביסודו העליון, שההתפשטות הגבולית כלולה בו. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע.

ונאכלין לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות

מדת הקדושה הצנועה, בתפקידים שהם נוגעים לחזוק החמריות, כשם שהיא נוהגת בקדשים, המיועדים לשם ההתגלות של הקדושה העליונה, העומדת למעלה מכל סדרי החיים המוגבלים והחברתיים, כך היא נוהגת בקדשים המתיחשים להכניס את אור הקדש בתוך חיי החברה, ובתוך ההגבלות המעשיות. וכשם שהכח העליון מתהפך לכח פועל בקדושה, ומסתעף בין על הכחות החיוניים הכלליים, בין על הרגשות של נטיות הרצון והטעם העדין, בכל גוניו ורבוי מחלקותיו, מצד אור חיי הקדש העליונים, שממעל לגבולות הסדורים המעשיים החברתיים, ככה הם נוהגים ג״כ בהארת הקדש, החודרת בתוכיותם של ערכי המעשים, וחיי החברה וגבוליהם. וכשם שההשפעה של חיי הכלל וחיי הפרט מתעלית ע״י קדושת היום והלילה, וקשר הלילה הפרטי ביחושו להשפעת הקדושה העליונה, המתעלה ממעל לחיים המוגבלים, ככה הם מאירים ג״כ בהופעתם בתוך החיים הקבועים בהגבלתם. ונאכלים לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות.

התודה ואיל נזיר קדשים קלים

גם בהערכת הקדושה, השופעת על חיי החברה המוגבלים, ישנם שני סוגים: קדש חמור וקדש קל. הקדש החמור הוא הזורם לרומם את החיים המוגבלים למעלה מטבעם, להעמיד אותם במחיצתו של הקדש העליון ושאיפותיו. והקדש הקל, הוא השופע בשפעו להעמיד את סדרי החיים החברתיים בתכן של קדש, המשוער להם לפי ערכם. מקור הרגש, הטבעי כ״כ לאדם, להתנשא אל הקדש ואל השאיפה האלהית הנעלה, גם במדה המתאימה לצמצום כחות הנפש הטבעיים, היא הכרת הטובה, הבאה מובלטת בתודה, רגש הדוחק את הלב להביע את הכרת הטובה, בעת שהחסד האלהי מבליט את גמולו הטוב, ואת מפעל הצלתו והגנתו. דומה לרגש הכרת הטובה הוא הרגש של הישרת המדות, בהכרעה לצד קדושה ופרישות, כדי להגן על הנפש מנטיה קצונית להפקרות ולטמיעה בתוך חיים חמריים, שע״ז בא איל הנזיר. שתי ההרגשות יחד מתאימות הן, לבנות יחד את הקדש המותאם לבנין החיים המסודרים: רגש הכרה הטובה מצד החצוני המקיף שבחיים, ורגש נטית הקדש המוגבלה מצד המעמק הנפשי הפנימי. התודה ואיל נזיר קדשים קלים.

שחיטתן בכל מקום בעזרה

אין המדה הצפונה, החודרת בעומק ההויה, להפוך את כל רע לטוב, וכל מר למתוק, מתאימה אל התכן המוגבל, הראוי לקדשים קלים, כי אם כל הרוחות כולם בהתאמה, וביחושים הדדיים, מוכרים ומובלטים, הם צריכים להתאחד בצורה גלויה, להשפיע את היושר, את האור והצדק בחיים. וכל מקום בעזרה, כל ערך שהקדושה מזהרת ומופיעה עליו, בכל צד ופנה, מתגלה הקדש המדוד, המאשר את החיים ע״פ מדתם, ומפנה להם מקום בשביל כך לעליה מתמידה, המוצאת לה בכל מקום את נתיבותיה. שחיטתן בכל מקום בעזרה.

ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע

גם בהם, שעקרם בא לסדר את ערכי הקדושה המוגבלת במקום, בהיות שאי אפשר להעריך בהערכת הקדש את כל ערך המקום בסוגו המוגבל, כמו שמדה זו נהוגה היא בחטאות הצבור והיחיד, על כן מקשרים אנו את שרש המקום מצדו האחד, המסתעף לכל צדדיו, ומתעלה על ידי זה ערך המקום בקשר עם שרשו העליון, המרשם את כל מהות המקום ע״י רשימת התחלתו. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע.

ונאכלין בכל העיר, לכל אדם בכל מאכל

סדריה של הקדושה הקלה, ההולכת בהדרגתה עם חיי החברה והקבוץ, מוכרחים הם להתפשט גם מחוץ למקדש. והעיר היא המקום המחזיק את החיים החברתיים, בהתפשטם במפעליהם המסודרים לצרכי החיים הקבועים. ולאו דוקא כהנים, אלא כל אדם שיש לו יחש וקשר עם סדרי חיים מורגלים, יש לו זכות דרישה על הזקוק של החיים והקדשתם, ע״פ ארח החיים הטבעיים שלהם. וגם התכונה העליונה של ההתענגות על ד׳, המתקשרת ג״כ עם הענוגים החושיים, כשהם באים לצרכי סדור של קדש, אפילו כשהוא בא בהגבלה, ג״כ מתחברת עם היחושים הללו. ונאכלים בכל העיר לכל אדם בכל מאכל.

ליום ולילה עד חצות

גם כאן ההשפעה החברתית של היום נערכת היא לגבי ההשפעה היחידית האישית של הלילה. אלא שהמעמק היחידותי שבנפש, כיון שבא לגבול השיקוע ביחידיות, הרי הוא פוסק את מהלכו. ונקודת חצות היא המעמידה את הזמן של חצי הלילה שעבר מצורף לכח היום, היסודי בהכרה ועבודה כללית. ליום ולילה עד חצות.

המורם מהם כיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם, ולבניהם ולעבדיהם

החברה הקבוצית, ברשמי הקדש שלה, מוכרחת היא להבנות ע״פ אשיות המשפחה, שהיא התחלת המדינה. על כן משפחת הכהונה מוכרחת להיות למופת בטהר, בקדושה, ברוממותם של החיים הסדורים בתוך חוג של חברה, בצורה הכי טהורה, המתרוממת ממעל להאפשרות של רוב המשפחות אשר בקהל ההמוני הרחב. בשביל כך המורם מהקדשים הקלים נדמה הוא להקדשים עצמם, אבל ביתרון זה, שהוא מיוחד למשפחת הכהונה, וכל הנלוים אליה, כדי להחדיר אור קדש מוגבל בחיים חברתיים בהתחלתם, בבחינת צורתה של החברתיות המשפחתית, באותו העלוי המוכשר לפי ההדרגה להתפשט על כל עם ד׳ הגוי כולו, בתור ממלכת כהנים וגוי קדוש, ומהם תבא האורה הכוללת, המרוממת את כל באי עולם, לצורה חברתית טהורה עליונה. המורם מהם כיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם. והצירופים השלשה, הצרוף מצד השתוף בתכונת שווי, הצרוף מצד השתוף בצורת תולדה, הצרוף מצד השתוף בצורת קנין, הם הבונים את כל ערכי החברה כולם, והם נכללים בשלשת הצורות של הנלוים לכהנים: לנשיהם, ולבניהם ולעבדיהם.

שלמים קדשים קלים, שחיטתן בכ״מ בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן

ארבע, ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד

בעוד אשר הקדשים הקלים, שעקרם הוא בתכן הקדש הפנימי, התרוממות הנשמה ברגשי תודה, וחסן הפרישות בקרבת ד׳ לתקון המדות החברתיות, שקול בהם כח ההופעה החברתית, של קדושת אכילתם ביום, לסגולת אכילתם בלילה, הנקבעת בחצי הלילה הראשון, שהוא הזמן של רשם היחידיות והבדידות הנפשית, אחרי עמל היום, ותנועת החברה ורשמיה, - באו השלמים, שעקרם הוא תכונת השלום הכללי, שכל חיי חברה וכל אגוד צבורי בנויים הם עליו, ומתוך שעקר המגמה של השלמים הוא להבליט ולהשפיע ברכת השלום בחיים מכל צדדיהם, להשוות את הזכיות ואת המדות והמנות, הראויות להנתן לכל כח ולכל תנועה, למזבח, לכהנים, ולבעלים, ההמשכה של רשם החיים החברתיים מתגברת בהם. ונאכלין הם לשני ימים, שהראש והסוף המגמתי שבהם הוא השלום הצבורי, שמפעליו הם היומיים, אמנם אי אפשר לחיים שלוים ושקטים, בתוך הצבור והמוניו, אם לא יחודר רגש הקדש של אור השלום הנשאב ממקורו, משמו של הקב״ה, דשם גופיה איקרי שלום (שבת י׳) בתוכיותה של כל נפש יחידה, אשר אף לילות ייסרוה כליותיה, לשמור תמים דרכה לפני ד׳ ואנשים. ע״כ צריכים כאן בין שני הימים את הטוב והקדש, אשר יופיע על הנשמה בקדושת הדומיה והמנוחה הפנימית של הלילה. נפשי אויתך בלילה, אף רוחי בקרבי אשחרך.ונאכלין לשני ימים ולילה אחד.

המורם מהם כיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם, ולבניהם ולעבדיהם

כמו בחיים, שעקרם הוא מופע מאור הקדש, וענפיהם מתפשטים על חיי החברה, כן בחיים שיסודם ועקרם הוא השלום החברתי, הכולל את כל התנועות הרבות והעלילות החמריות והרוחניות, המתפשטות בחיים חברתיים לכל צדדיהם, צריכה המשפחה, המושקה מטל החיים הקדושים העליונים, של אור ד׳ ועבודתו הקבועה ברום טהרתה, להיות הנושא המרוכז, הנותן את פריו לקדש ולברכה לכל הכלל כולו בהתפשטותו. ע״כ גם בשלמים, שהצד החברתי הוא המתגבר על ידם, בפעולתו הטובה, צריכים אנו, כמו בתודה ואיל נזיר, לחלק מורם מהם, שהוא כיוצא בהם, וההתרוממות הזאת מתפשטת על היסוד האצילי המשפחתי, המוסד המיסד את כונניותה של האומה, בכל חלקי צירופיה. המורם מהם כיו״ב, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם, ולבניהם, ולעבדיהם.

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה

היחש של הקדושה מתפצל בחיים המסודרים, מצד הטבע התולדתי, שמתבטא בקדושת הבכור, הקדוש מרחם, ומצד קדושת הדברים הקנויים, ומתבטא במעשר, ומצד הערכים הקבוציים הלאומיים הכוללים את הכלל כולו, ומתבטא בפסח. אלה הקדושות הן מתאימות אל הטבע, ומתפשטות באפן גלוי, בכל עבר וכל הערכה שבחיים המקודשים. הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה.

ודמן טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן כנגד היסוד

מה שמתבטא בטבע התולדתי, והקניני, והלאומי, צריך שיהיה מרוכז ומאוחד בהרגשתו, לא חלוק לצדדין שונים, כאותו הציור שיש במה שנוגע למה שמתבטא בהשכלה שכלית ציורית אצילית. וההרגשה, שתכנה הוא הענין הטבעי בשרש קדושת הטבע, של התולדה, הקנין והאומה בכללה, מוכרח שתהיה באופי מכוון

נגד הבסיס הקים שבנפש הכללית, שחוא תכן השאיפה להתקשר אל הקדושה האלהית העליונה, שהוא יסוד חיי הנפש בעצם טבעה. ודמן טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן כנגד היסוד.

שינה באכילתן, הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם

הקדושה התולדתית מתגלה בגזע הכהונה, המקודש בעצם טבעו, מיסודו של אהרן קדוש ד׳. הקדושה הקנינית מתפשטת באומה כולה, הנוטה להרבות מפעלים של קדש. הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם.

ונאכלין בכל העיר, בכל מאכל

הרשם של הקדושות הטבעיות מתפשט בחיים, בתבניתם המקודשה המתרחבת, ויוצאת חוץ מתחום הקדש המיוחד רק לעבודה, ומתפשט הדבר בכל מקום הנסמך לקדש, שבתוכו תמצא הקדושה העליונה מחסה. החיים החברתיים, המתהלכים בהרחבה זו, מתקדשים בהתפשטותם, ורגשי הנטיות של ההנאות הגופניות מתגלים ביסוד קדושתם, רבת הגונים השונים. ונאכלים בכל העיר בכל מאכל.

לשני ימים ולילה אחד

בטבע הנפשי, שהצד התולדתי והקניני מתבלט בו, מתגבר התכן החברתי, של היום, בתחלה ובסוף, אמנם בתוכיות הענין מעמיד הרכוז הנפשי המיוחד, של הלילה את כל הבנין כולו. לשני ימים ולילה אחד.

הפסח אינו נאכל אלא בלילה

הופעת הקדושה, המקשרת את הכח הלאומי הכללי של כנסת ישראל, להיות כאיש אחד ממש, עד שקרבן היחיד של כל אחד נחשב כקרבן צבור, זהו הענין המתגלה בפסח. ולעומק הרשם, שהכלל כולו מתאחד בזה לא התאחדות חברתית, מקובצה מאישים בודדים, שעל ידי המגע ומשא-ומתן היומי הם מתאחדים יחד לחטיבה אחת, אלא התגלות יחוד עליון, שהכללות כולה של האומה, שמתאחדת על ידי קדושת הפסח, נעשתה לאישיות יחידה ממש, - הולם הוא רשם הלילה, המתיחש אל היחידיות. הפסח אינו נאכל אלא בלילה.

ואינו נאכל אלא עד חצות

מכיון שהלילה מתיחש לקדושת הפסח, בשביל עומק היחידיות, שיש בהפעלת השפעתו בקדושת הכלל, ראוי שהוא ישמר בגבולו, שרק מחצית הלילה הראשונה, שאינה פונה עדיין אל ההכשרה היומית, תהיה זמנו, ולא המחצה השניה של הלילה, כשהוא כבר מוכן להיות פונה ומתעתד לקראת ההתקנות החברתיות, העתידות לבא ביום. ואינו נאכל אלא עד חצות.

ואינו נאכל אלא לאנויו

הקשר האמיץ הזה, שאחדותה של האומה תופיע בה על כל הפרטים, בצורה אחדותית ממש, העולה למעלה מכל צורה קבוצית המתאחדת, צריך הוא הזמנה מיוחדת, והסכמה עצומת להתקשר בעומק

הקדושה של נשמת האומה הפנימית. זוהי פעולת המינוי שבפסח, המחזק את רשם האורה העליונה של ההסכמה הנפלאה הזאת. ואינו נאכל אלא למנויו.

ואינו נאכל אלא צלי

מתוך העומק הנפלא, של רשם קדושת החטיביות היחידית של האומה, שכל פרט ופרט ממנה מתגלה בה רק בצורת יחידותה, אי אפשר שכח הטעם הספוג קדושה זו יתפשט מחוץ להכלי המחזיקו, שהוא תכן הקדושה שבבשר הפסח. לא בכל מאכל יאכל, ולא יבושל, כ״א טעמו המקודש מוכרח שיהיה אצור כולו וכנוס בתוכיותו. וזאת היא פעולת הצליה, המכנסת את כל הכח שבבשר בתוכו, בלא התפזרות מחוצה לו. ובזה יואר על כל יחיד, בסגולתה של קדושת המצוה, כנוס חילו המקודש, האצור בנשמתה הגדולה של רשומה בכללה, בצורה מכונסה כזאת, עד כדי ההכרה של היחידיות הגמורה של האומה כולה, בקדושת כל אחד ואחד מפרטיה, המכונס בתוכה בכל הויתו. ואינו נאכל אלא צלי.

רבי ישמעאל אומר, בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן

המספר עשר הוא הרושם את הרבוי המתאחד, ומתעלה לכלל האחדות בכללותו, והמספר שלש מורה על הרבים, הרבוי המתפזר ומתרבה לפרטיו. אבל המספר המורה את האחדות הגמורה הוא הקבוץ של המספרים שלש ועשר, שיוצא מהם מספר שלש עשרה, המורה התאחדותו של המספר המתאחד עם המספר המתרבה, המספר המכלל עם המספר המפרט, ובשביל כך אחד עולה במספר י״ג. וכל התורה כולה, הנפלאה באחדותה, באחדות שאיפתה לרומם ולקדש הכל, לפאר ע״י הכל את שמו של מלך הכבוד נותן התורף בעולמות שברא, מראש ועד סוף, היא ראויה להרשים את התכן של האחדות הנפלאה של כל ההויה, כל הפרטים וכל הכלל כולו, ולה יאתה שתדרש בשלש עשרה. בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן.

מקל וחומר

הקל והחומר בערכי התורה הוא כמו הגודל והקוטן במציאות הכללית, המוחשית והערכית. אם לא הגודל לא נודע לנו הקוטן, ואם לא הקוטן לא נדע את הגודל, כי הם ערכים שהם נמדדים דוקא זה לעומת זה, וכמו כן הוא הקל והחומר. לולא מדת הקל לא ידענו הערכה למדת החומר, ולולא מדת החומר לא ידענו הערכת הקל. רק זה לעומת זה הם נשקלים, קל לעומת חומר,

וחומר לעומת קל. ובכללות מדת הקל נמשכת היא מהופעת הרוח הגדולה, שאין שם כי-אם שאיפה עזיזה למלאות כל חוב, להרבות אור קדש, ולהגדיל תורה ומצוה ולהאדירה. שם הענג הוא ההולך ומניע את כל התנועות שבמעשה, והכל הוא קל. והחומר כבר בא מצד כובד הראש של הכרח ההגנה נגד צד הרצון הסוער ומניע את כל מה שיש בחיים ובהויה משום גסות ומשום הפרעה. וקבלת עול מלכות שמים באה בזה להרשים את כל רשימת קדשה, ושני המזוגים יחד בונים את שלמותה שלהמדה, שהיא מאוחדת משני הזרמים, העליוני והתחתיתי, שמשניהם יחד מתחצבת היא מדתה של תכונת הקל וחומר.

ומגזרה שוה

אורות הקדש, החיים בחיים עליונים ברום עולמים בצחצחות אידיאליהם, ספוגי קדש קדשים, מכים הם גלי אורי אורים, וכשאור ההשויה פוגש את האור השני המתיחש אליו הרי הכח הפנימי של אור דבר ד׳ מבטא את הדבור בצורה שוה במלולה. אע״פ שמצד ההתלבשות החצונה הענינים נראים כרחוקים זה מזה, אבל אוצרי החיים הפנימיים שלהם יש להם מהלך אחר, שמתחת למה שנראה ומוחש נפגשת שם השואה נפלאה. ומשקל השווי הזה וערך הפגישה הזאת נמסרו לחכמי אמת. ואין אדם דן גז״ש מעצמו אלא א״כ קבלה מרבו. הקבלה הספוגה את הרוח הפנימי מלא הקדש אשר למהלכי תורה, היא מכרעת את ההכרעה של הפגישה המבטאית, באיזה ענין ובאיזה מקום היא באה מתוך פגישה ענינית רוחנית מחשבתית, שנתנוצצה כאן ע״י שווי הבטוי של הגזירה השוה. ואז תתכונן המדה הזאת של גזרה שוה.

מבנין אב מכתוב אחד, מבנין אב משני כתובים

האורות המקוריים, ההולכים וזורמים בקדושתם, להביא הארות חדשות, להרבות מקורי חיים חדשים ונהדרים בעולם, לחדש בהם ועל ידם את חיי הנשמות בהתעלותן, שני אפנים יש בהופעתם. יש שהם דומים ליצירות כאלה, שחלקי ההרכבה, הפועלים את ההויה המחודשת, הם נמצאים באחדותו של הנושא היחיד, במהות עצם ציורו, זהו מבנין אב מכתוב אחד. ויש שהוא בתכונתו מורכב מנושאים שונים, הבאים כברקים נוצצים מעברים שונים, ומחבורם של תכנים רחוקים, המופיעים זה על גבי זה וזה בתוך זה, האורה העליונה מתבזקת, והיתה לים של נגוהות להאיר מחשכים, מבנין אב משני כתובים.

מכלל ופרט, ומפרט וכלל

כללותה של תורה הלא היא ההופעה העליונה של הקדושה האלהית, לדבקה בשמו הגדול, בכל אור האהבה והיראה העליונה, מתוך עומק הכלל הזה, המיחד את כל המעשים כולם ואת כל ההויה לחטיבה אחת קדושה, אשר אורה ועזה לא נתנו להתגלות כ״א ע״פ אור הבהיר של אספקלריא המאירה של התוה״ק, תורת משה אדון הנביאים, אשר פה אל פה דבר בו ד׳ אדון כל המעשים ב״ה, הנה אורה נפלאה זו היא היא דוקא החודרת לכל פרטי הפרטיות של המעשים, לכונן חיי האדם בעולם ע״פ חפץ ד׳ ואור רצון העליון ב״ה. ועומק המעשה בתכונתו, הליכותיו ודקדוקיו, הלא הכל מיד ד׳ השכיל להיות מתאים אל הכלל כולו, בכל הדיוק הפרטי שבהם, ובקדושתה של התורה המעשית, ובפרטיותיהם של דקדוקי תורה ומצותיה, שפעת החיים של אור הכלל כולו, שהוא חפץ ד׳ העליון בכל יצוריו, בכל העולמות שברא, חוזרת ומפלשת. ונמצא שהכלל שופע אור על הפרט, מולידו ומהוו בעצם תכונת תבניתה והפרט שב וחוזר ומתבסם בעוצם ים החיים של מקור קדש הקדשים אשר להכלל. ובא התכן החודר בעשר עז קדש,

במדותיה של תורה, מכלל-ופרט ומפרט-וכלל.

כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט

ההופעה הכללית של אור כל עולמי עד, מקור ההויה, ביסוד העליון, מעין החיים העליונים, רז המחשבה הכוללת הכל, - כל הפרטים הלא כלולים הם בה ועמה הם מתאחדים. ומציאותם של הפרטים בעליוניות מצבם היא הרבה יותר נשגבה ויותר מהותית ממציאותם החלשה ברדתם במקומם עד שהם נראים בצורה של פרטים. ועל כן אין להם עמדה עצמית בפרטיותם, ומקלטם המציאותי מוכרח להיות לשוב אל הכלל, שהוא מצוי בכל מקום, בראשית המציאות ובאחריתו, ברומו ובשפלותו, במרומי רומו ובעומק תהומו, וכל הגילוי של הפרט איננו בא כי אם כדי להסביר איזה תכן של הבלטה ללבישת הצורה אשר לעשר הגדול של הכלל, שבאחדותו הגדולה הוא יותר רב, ויותר מושפע בשפעת צורות, מכל המוני המונים של הפרטים. ע"כ אי אתה דן בכלל ופרט וכלל, אלא כעין הפרט, שהוא נתגלה רק כדי לגוון על ידו איזה ציור תכונתי מוגבל להופעה גלויה של העשר הפנימי שצפון בכלל, המתגוון ע"י גילוייהם של מדות הגבול של הפרטים. והננו מודדים בזה מדתה של תורה, הארוכה מארץ ורחבה מני ים, להיות מופעים מגודל הכלל העליון של שאיפת כל מקור החיים, המתגלה בהמוני המונים, של דברים מוגבלים וקצובים, שהם הם גופיה של תורה, כלליה ופרטיה, החוזרים תמיד לשוב ולהאחז, במקורם העליון, אור ד', וריווי נחלי עדניו, ע"י מלוי דבר ד', בחק ומצוה, וגזרה חרותה וקצובה אשר באורה נראה אור, ההולך ומתבזק מקדושת הכלל להופעת ברקי נצח ופרטים אין חקר, להגדיל תורה ולהאדירה. "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ". וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט.

מכלל שהוא צריך לפרט

ההופעה העליונה, העומדת למעלה מכל גבולים, אם לא היה ביכלתה להמציא גם כן כל מורד וכל גבול הרי היתה היא בעצמה בעלת צמצום וגבול, ולא היה מקום הופעה לאור העליון, המתגדל ועולה מעל כל מצר ומתעלה ממעל לכל גבול. על כן הכלל הוא צריך לפרט.

ומפרט שהוא צריך לכלל

אי אפשר כלל להתוות מציאות של פרט בצורה עומדת לעצמה. תיכף כשהפרט יסגר בגבולו תפוג כחניותה של מציאותו, וישוב לאפס. וכל כחו ואדירתו של הפרט הוא מפני שהוא תמיד נזקק, עורג, וצריך לכלל.

כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא

הלמוד בא כבר בתכן של השפעת המהות כלפי חוץ לא כפי המציאות שלו בעצמותו.ולמדנו שלא רק הפרטים בהויתם הפנימית, שהיא אמתת מהותם, הם מצויים בעומק הכללות דוקא, והויתם הפרטית אינה אלא ציורית לגבי האמתיות הגדולה של מציאותם, בגובה העליון אשר לתכן הכלל, שמקור הכל הוא רשם ההויה במחשבתו העליונה של רבון כל העולמים ב"ה, אלא שגם בהופעתם של הפרטים ביציאתם מן הכלל, ללמד, ובהליכתם לפעול על הצד החוצי, העומד מעבר לאמתת הויתם, גם אז אין הופעה זו פרטית בעצם, עד שנוכל לומר שיש ערך מכריע בהפרט בתור פרטיותו, לא כיאלא עצמות המציאות שיש גם

בהופעה זו, אפילו כלפי חוץ, היא ג״כ דוקא הכללות, והערך היסודי של ההויה, עד שגם בהשפעת ההתלמדות, לא ללמדעל עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

כל דבר שהיה בכלל, ויצא לטעון טען אחד שהוא כענינו, יצא להקל ולא להחמיר

האורה הכללית הלא היא תמיד קשורה בשאיפת הרוחהגדולה של הנשמה, שזיו הבהירות של הענג העליון על ד׳ וטובו הוא חודר ושוטף בה תמיד, ואהבת כל היצור ורוממות כל היקום, והכללת כל ההויה, בשרש מקורה, היא התכונה המשביעה תמידבצחצחות את כל הוגה בה. ומתוך רבוי השטף, אשר לשעשוע עליון זה, אין שום חמר, אין שום דבר מפריע ומנגד, ואין שום דבר שצריך כבישה, והתגברות לעומתו, כי הכל טובל בים האורות מלאי ריווי הקדש.וגם בהיות התולדה המסתעפת יוצאת לבטא בטוי מוגבל, מאחר שהבטוי הזה, בין במעשה, בין בחזון ובציור, הוא כענינו, ממולא אור הרום אשר להכללה העליונה, אז קונה גם התכן הפרטי אתכל הסגולות אשר להכללה, המקודשת ברוממות תעצומות עזה.ויצא גם הוא להרבות אהבה, חדוה, שלום ורוממות, גבורת פאר, ורעננות עליזת חיי קדש קדשים. ובשביל כך הוגה המשפט, ממקור רחמיו העליונים, מלאי העדנים, כי כל דבר שהיה בכלל, ויצא לטעון טען אחד, שהוא כענינו, יצא להקל, ולא להחמיר.

כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טען אחר שלא כענינו, יצא להקל ולהחמיר

הכלל הרי הוא עומד ברום עולם השאיפות העליונות, והאידיאלים הנצחיים, בהופעת האור העליון של שמחת ד׳ במעשיו, המשעשעתלפניו בכל עת. אמנם בזמן שההסתעפות המתנוצצת הולכת ומתפשטת, מחוץ לתאור הכלל, וחודרת היא לעמקם של הדברים המוגבלים, אחרי שנצטמצמו כבר, והרי הטען ההוא הוא שלא כענינו של הכלל העליון, המאיר בשפעת אין -סופו, אז מוכרח הדבר להיות מתקבל מצד שרשו הראשון, שאור הכלל, ותכלית חסד העליון המאיר בו, אין בו שום חמר, שום כובד, שום הכבדה ושום עול, שום דין ושום רגז, וזו היא יציאתו להקל, אבל מאחר שבא הטען למקומו, ותכני ההגבלה השרויים במורד הם מעסיקים אותו, ושם, במקום המושפל, הרי הדיוק, העול, הזהירות וההרחקה מכל כעור ותעוב, גם נגד הנטיה, ונגד הזרמת האורה, כפי מה שהיא מצטירת לפעמים בנפש, הרי היא מוכרחת. וזוהי התכונה שלהחמר, שיצא לפעמים, גם בזעף לשם הבאה למגמתה העליונה של השאיפה הקדושה, אשר ״הכל מתוקן לסעודה״, ו״עולם חסד יבנה״, ויצא להקל, ולהחמיר.

כל דבר שהיה בכלל, ויצא לדון בדבר החדש, אי אתה יכול להחזירו לכללו, עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש

הכלל הוא האור האצילי, הנובע ממקור האורה העליונה, שהוא יסוד הכל, ומכון ההיות של הכל. אבל המעמדשל הבקשה התהומית עדיין איננו שם, מחפש הוא הרצון המקודש את מקור הכלל, שהוא עוד יותר נשא, יותר נשגב, מעצמותו של הכלל. זהו הדבר החדש. וכשהדבר החדש הזה בוקע, אז הכלל, עם כל תעצומות עזו, נחשב ירוד ומוגבל לגבי אור חדש, נורא ואיום בעדינות קדשו כזה, ואם אנחנו רוצים סוף כל סוף לקבל איזה מושג ואיזו השפעה מן האור החדש הזה, העומד גם למעלה מכל תכן של הכלל, אי אפשר לנו להורידו ולהחזירנו לכללו. ואם כי מבלעדי הכלל אין לנו תפיסה רעיונית וקל וחמר מעשית, צריכים

אנחנו שהשביל הזהיעשה ע״י מקורו של האור של כל החיים, של כל ההיות, שאז במגע הקדש הזה גם עצם תעצומתו של הכלל היא מתעלה. הכתוב, ״אנא נפשי כתבית״, זהו הכל-היש, היש העולה למעלה מן הכלל, עד שהואמחזיר גם את הדבר החדש והעליון, שיצא מן הכלל, מפני עלויו מעל הכלל. ובא המושג בברורו אז, שזההכלל העליון, שהוא מושקף ממעל לכל הכללים, עד שגם הדבר החדש חוזר אליו, זהו כבר אור חודר, שאין בו שום עלטה, שום חביון, הכל אז בהיר וברור, בפירוש, אור שבעת הימים, אור הלבנה כאור החמה. כל דברשהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש, אי אתה יכול להחזירו לכללו, עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש.

דבר הלמד מענינו, ודבר הלמד מסופו

ההויהבמקורההיאמוסקרת במציאותה הפלאית, שהכל מאוגד, מחובר ומסודר ביחד.והצרופים הנפלאים מעידים זה על זה, על החכמה, הגבורה, והשלמות העצומה, החודרת בהם מזיו אור יוצר כל באור קדשו. אבל יותר מההתגלות הנפלאה, רבת הפאר, שבעצמותה של ההויה, גם בחידור היותר גדול של נפלאותיה הרבות, הוא התכן המתגלה מתוך הצפיה הרחוקה של המגמה התכליתית המפוארה של הכל, שבודאי היא נוראה בטובה, וביקר תפארתה, מכל עצמותה של הישות מצד-עצמה.ושני האורות הכלליים, הכוללים כל, בהופיעם ביחד, בכלתמותם, מגלים הם את אורה של תורה, מקור החיים, ויסוד היש, שבהנסתכל הקב״ה וברא את עולמו. דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו.

וכן שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם

עצמותה של הסתירה, היא רק מחלה הבאה על ההגיון, המוגבל, בתנאיו המיוחדים של שכל האדם והקשבתו. ע״פ הערכתנו צריכים אנחנולחוש את הסתירה, ולבא ע״י הרגשה זו לכלל ישוב והכרעה. אבל למעלה, הרבה למעלה מזה, הוא האור האלהי העליון, שהאפשריות הן בו בלא שום הגבלה, ובלא שום תנאי כלל ועקר. הוא איננו סובל כלל שום מעצור מהסתירה, ולא יש לגבי דידיה שום צרך בישוב והכרעה. על כן לא לנו, לפי מדת הבנתנו, נתון זה המשפט של הכרעה, שבאה מתוך לחץ הסתירה לגבי הכתובים, כתבי קדש, הנובעים ממקור חכמה אין סוף.אלא מפני הזיקוק של קשר הדברים להכרעת הרוח שלנו, אנו הננו נזקקים לפשר והכרעה בין הסתירות, בין שני הכתובים המכחישים זה את זה. אבל, בשביל שעצם הענין הוא נעלהומרומם מכל מדה של הגבלת סתירה, אין אנו יכולים בעצמנו לגעת בהכרעה הדרושה בעדנו, מצד הכתובים המכחישים זה את זה. הרשות הזאת לא תוכל להיות, כ״א בסתירה הנפגשת בתכן כזה, שהסתירה היא מהרסת את בנינו, אבללא בהופעה האלהית העליונה, אשר כל כלי יוצר עליה לא יצלח, וכל לשון תקום אתה למשפט תרשיע. ע״כ צריכים אנו, שגם המרפא של ההכרעה, שאנו זקוקים לה, יבא דוקא מאותו המקור העליון, שהכתובים עצמם באים משם. עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם.

יהי רצון מלפניך, ד׳ או״א, שיבנה ביהמ״ק במהרה בימינו

הרוממות העליונה של אור הקדש, עומדת היא למעלה מכל הגבלה, אפילו מכלתכן המגביל איזו מטרה, תכלית או כונה. באין שום יכלת לצייר לנו כלל איזו היא רוממות קדושה כזאת, המתנשאת למעלה מכל כונה ומגמה, עלול השכל הירוד המוגבל לטעות ולחשוב, שאם אנו שוללים כונה, ומגמה, הרי התכן הוא מקרי ועזוב. אבל זה בא רק מתוך קטנות ההקשבה של שכל האדם, הנלחץ בין מצריו. אמנם האמת

העליונה מרוממת אותנו ממעל לכל כונה וכלמגמה, ושם הן מגמות כל המגמות ותכלית כל התכליות וכונת כל הכונות כולן, בנין בית המקדש, כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו, הוא נעוץ באור המקודש המקורי העליון, שאין כל העולם כולו, וכל גבולי מגמותיו, שאיפותיו וכונותיו, כדאי לו. בשביל כך הננו מתרוממים בהבעתה של תפלה זו, של בנין ביהמ״ק, גם בהיותנו מקשרים אותו לערכים שלנו, במהרה בימינו, ממעל לכל בטוי המתאים לכונה מוגבלת, ואין אנו אומרים לשון מפעל מגמתי, שתבנה ביהמ״ק, אלא שיבנה ביהמ״ק, כאילו הדבר נעשה מאליו, ממעל לכל הקשר שאנו רגילים להבין ביחושם של סבות ומסובבים, ושל רוח המפעל המקשר אותם, ע״פ דיוק מגמתי, שהמפעל נעשה אמצעי לאיזו תכלית מיוחדת. אבל כאן מתרוממים אנו אל הרום העליון, שעומד ממעל לכל דבר של הרכבה של תכלית ואמצעיים, כי הכל הוא נשגב, הכל הוא מגמתי במובנו היותר עליון. וכל זה צריך הוא לחדור בערכים המוגבלים שלנו, בצורת הזמן שלנו, בשאיפת החיים שלנו, להעלותם עדי עד למקור כל חיי החיים, לחסן כל היקר, וכל תפארת פארי עולמי עולמים, חשוף הרצון במקורו מראש תאות עולם, ברכות הורים איתניעולם. יה״ר מלפניך, ד׳ או״א, שיבנה ביהמ״ק במהרה בימינו.

ותן חלקנו בתורתך

כדי להביא את כל האור העליון, המתנשא מימות עולם ומתעלה מעל כל המגמות והכונות כולן, לתוך העולם המוגבל, המרוצף מגמה וכונה, מצרים והגבלות, ולהאיר את כל מחשכיו בזיו הקדש, נתנה תורה בעולם. אור התורה, הבוקע וחודר ממרומי עד, והולך ומתפלש עד עמקי עמקים, עד נבכי התהום של זעירות היצירה וחגוי חלקי החיים כולם, הוא המקשר את כל המהותיות מראש עד אחרית לשגבם נצח. ע״כ עם אור המרום מראשון של בנין ביהמ״ק, מראש שרשו הנשגב, העולה ממעל לשם ראשון, מרום מראשון, הננו מבקשים על חלקנו, בצמצומו והגבלתו שיהיה מחובר אל המעין העליון של מקור חיי כל החיים. ותן חלקנו בתורתך.

ושם נעבדך ביראה כימי עולם, וכשנים קדמוניות

היראה העליונה באה מתוך ההופעה של הגדולה האלהית, המתרוממת ממעללכלהערכים ולכל ההשערות, לכל המדות ולכל האפשריות, ועם כל זה היא שיכת לנו, ואנו אחוזים קשורים ודבוקים בה, בכל עומק הויתנו, מתוך השאיפה הבלתי-פוסקת להקלט בהדרת הקדש הנוראה, המתעלה מכל מדה, וקצב, מכל ערכי זמנים ומקומות. וזהו הענין המתגלה בהדרת קדשו במקום הכולל כל ערכי מקומות ומתנשא עליהם בשיא קדשו, מקום מקדשנו, ראשון ומרום מראשון, וימי עולם, ימים, מניות של הזמנים הארוכים, ההולכים ומשתזרים, והם באחד כלולים, ימי עולם, ימים שהעולמיות מופיעה על ידם, ומכל מקום על סדרי הזמנים בראשית הויתם הם מתיחשים, בצורתו הנשגבה של הזמן, בהיותה נקיהמכל החולשותשל השטף הנמהר והחזון המשתנה לרגעים. שם בהר מרום הרים יופיע עלינו אור יראה קדושה זו, ובחיינו וכל מעבדינו נוציא אותה אל הפעל, נרשים אותה במפעל, ושם נעבדך כימי עולם, וכשנים קדמוניות. והנה כל החזון הגדול, של זכרון הקדש, אשר היה לנו מימי קדם, בעוד נר אלוה מופיע על אהלינו, ובית מקדשנו בנוי לתלפיות, וסדר העבודה, המקשר בקדושתו את כל הנשמה, נשמת האומה הקדושה כולה, נשמת כל חי, בקשורה במקור חיי כל העולמים, אלוה נורא הוד, פועל עלינו בציורו, להשיב את חיי הקדש האיתנים, מימי עולם, בתמציתם, אל תוך חיינו. ואז, ע״י אמץ חיי הקדש הללו, כבר אנו מתכשרים לשאת רנה ותפלה לאל חיינו, והננו מתחילים להכנס לתוך הטרקלין של התפלה פנימה, בהוד והדר, בששון ישע ויקר תפארת, אשר הם הולכים ומתיצבים לפנינו במלא הדרם בכל המערכה הקדושה

אשר לפסוקי דזמרה עם כל מעלות שירתם הנשגבה, המנהלת אותנו על מות. כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ושפתי רננות יהלל פי.

מזמור שיר חנוכת הבית לדוד

הרגש הלבבי, המתעמק בעומק הנפש, הצפון בחגוי החיים, שהתפרצותו הבטויית אינה יכולה להתלבש בבטויים, כי אם בתנועות קוליות, מסודרות, שמהן בא הזמר.וכשהוא הולך ומתפשט, הולך ומתגלה, הולך ומתחבר אל המחשבה המיושבת, אוצרהדבורוהבטויבגובה גדלה, מקום אשר השירה שם אצורה, משני אלה התכנים ביחד יבאהענין המורכב של מזמור שיר, הראוי להיות לנו למופת בתור הקדמה לכניסה לבית תפלתנו, היותר עקרית ויסודית, הטעונה השפעה ממעמק הרגש ומחביון המחשבה, בשפיכת נפש והגיון קדש, המורכב משני הפלגים הללו גם יחד. ההכנה, הכשרתו של האידיאל ההולך ומתהוה, הולכת ונמשכת ע״י עבודותתדיריות, הקבועות במקום היותר מוכשר להתעלות היותר מקודשת, היא הקוראהבקרבנואת ההתגברות הנשמתית, המאמצת את אלה שני הזרמים הקדושים בשיאגבהם, חנוכת הבית. התכונה המיוחדת ברוממות קדשה לאישיות העליונה, אשר נועדה להקים ולהכין כסא כבוד, מלא הוד ד׳, הקים עדי עד, כירח יכון עולם, דוד מלך ישראל חי וקים, - אומר סלה זה מתבטא לנו בכל מלואו במזמור שיר חנוכת הבית, לדוד.

ארוממך ד׳ כי דליתני

כל התרוממות והגבהת הערך האמתי של האדם אינה חשובה להיות מבוססת, כי-אם כשהיא באה לתפקידה האמתי, אלהרום העליון של המהות העצמית של האדם בקשורו עם כל ההויה כולה, המתרוממת ברוממותו. ורוממותת של ההויה, בצורה אחדותית עם רוממותושלהאדם, החושב ומרגיש אותה, אינה מוצאה את מקומה כ״א ברוממות ההקשבה של מקור ההויה, של חיי החיים, ויסוד היסודות של כל היש, של רוממות הענין האלהי, שממנו תוצאות להופעת האחדות המקורית של ההויה, הכוללת את האדם ואת העולם בהופעה מאוחדת מקיפה. ארוממך ד׳ כי דליתני.

ולא שמחת אויבי לי

שמחת האויב, של האיש הקשור בקדושה העליונה, עד שרוממותו היא רוממותה של הקדושה, רוממות ד׳ בכבודו, היא, התכונה היותר מסוכנת להעולם. כשידם של רשעי עולם היא תקיפה, עד כדי לשמח בירידתם של צדיקים, נושאי דגל הקדשורוממות ד׳ בעולם, אז אור הקדושה משתפל בעולם. ושיר גדול ונשגב עלינו לשיר בכל עת אשר אנחנו רואים, שקרן הקדש מתרוממת, עד כדי אותה המדרגה שלא יוכלו האויבים, של עבדי ד׳ הנאמנים, להיות שמחים על שפלותם, שאז נגדעת היא קרנם של זדוני ארץ, וקרנות צדיקים מתרוממות בימין ד׳, הרוממה ועושה חיל. ארוממך ד׳, כי דליתני ולא שמחת אויבי לי.

ד׳ אלהי, שועתי אליך ותרפאני

מפני שד׳ הוא אלהי, המשרה עלי את אלהותו, המיוחד לכל בריותיו כאילו רק הבריה הזאת היא לבדה שלו, כי אין הרבוי של היצורים מטשטש ומחליש כל דהו מהיחש והקשר היחידי והפנימי שבין היוצר ליצוריו, כי כולם נבראו כדי לדבקה בו, - ועל כן שם החק האלהי כי השועה אליו היא תביא את הישועה,

מפני שבזה האדם חוזר ושבלמקור הויתו, שהוא מקור שלמותו. והשלמות הגמורה מסלקת כל חסרון, והרפואה המוחלטה מוכרחת לבא. ד׳ אלהי, שועתי אליך ותרפאני.

ד׳, העלית מן שאול נפשי

הירידה של החיים, במיעוטהדמות החיונית, במחיקת כשרונותיה, היא משאירה רק את הנקודה שלהחפץ, הרצון לחיות, השאיפה להתקים, בלא כל ספוק אמצעי איך למלא את הדרישה. נשאררק המשאל לבד בלא אפשריות ההפקה של המשאל, רק הרשימה החיונית במקורה, השאול. ומתוך המעמק הזה, כשחסד ד׳ מופיע, וכשרון ואמצעי הפקת המשאלים של החיים מתחילים למלאות את התפקיד האידיאלי של החיים, זאת היא העליה מתוך הירידה של המעמק אשר להשאול. ד׳, העלית מן שאול נפשי.

חייתני מירדי בור

השקיעה בשאול, אע״פ שהיא עמוקה, מ״מ יסוד החיים עדיין לא ניטל בה מהאוצר הנפשי החיותי. המשאל בעצמו, אע״פ שחסרים לו כל תקיפיו של מילוי המשאל, אע״פ שהוא מצב אומלל ונורא מאד, כולואומר בהלות, פחדים, עצבונות ומכאובי נשמה, בכ״ז זיק של חיים ישכאן. אבל הירידה להבור זוהי כבר שיקוע של נטילת יסוד החיים, אטימת הצנורשל השאיפה של הרצון הפנימי, של השאיפה לחיות ולמלאות תפקידי חיים ומציאות, כשדה בור, אשר אין בה אפילו הכנה להוראה של זריעה, המביאה לידי צמיחה, וכהוראת הבורות, התכונתית ביחש להמדע, באין שום הכשר רוחני, אפילו ביחש לערך נפשי, מוכן לשלמות והדרכה, אין בור ירא-חטא, העומד במדרגה פחותה מעם הארץ, שהכנה למודית כבר ישנה בו, אלא שהיא חסרה פתוח. וחסד עליון חודר הוא למעמקים, להחיות גם את הנשקעים במעמק שכחת החיים והאורה החיונית האלהית ביסודה. חייתני מירדי בור.

זמרו לד׳ חסידיו, והודו לזכר קדשו

החסידות יסודה אהבת החסד, שאיפת ההטבה המוחלטת. כשהיא מתגברת בלב, עד שהיא נטבעת בטבע הנפש, מיד מתגלה אור החיים של חסד ד׳ הנפלא, והנשמה מתמלאה היא זמרת יה, זמרת עולמים, למעלה מכל חשבון ומדה, למעלה מכל רגש הודאה, שהתכן של הכרת טובה מכריח להכיר מצד מקבל הטובה אל הנותן המשפיע אותה, ברב חסדו. אמנם מתוך ההתעלות הזמרתית, מלאת המית הופעת אור החסד, מתגלהבתור ענף, גם בעת השקיעה של שמש האורה הנשמתית. אז לא עצם החסד, מצדו הבלתי מתיחש אל המקבל את החסדים, הוא מעורר את הכח הזמרתי, אבל זכר הקדש, של אור החסד, שלא נסתר לגמרי, אע״פ שכוסו שמיו בעבי החומר, המחפש את מה שהוא נוגע למדתו הפרטית, וזהו יסוד ההודאה, תודה קדשים קלים. והודו לזכר קדשו.

כי רגע באפו, חיים ברצונו

ההשקפה הכללית על חסד ד׳ המלא עולם תלמדנו, שהטוב והחסד של החיים הם היסוד הקבוע והמנצח במציאות. ואם אנחנו מוצאים את הרע, את האף והזעם, שמתגלה בעולם, הרי הוא לעומת הטוב הכללי דבר ארעי, יוצא מן הכלל, ובא רק כדי לבסס את הטוב, להעמיקו ולהרחיבו. כי אין שום ספק, שהמגמה הכללית מתגלה בהיסוד והתכן הקבוע בשטפו התדירי במלא עולם כולו. וכאשר אנו בודקים את כל מוסדי

עולם וכל ההויה כולה, ומוצאים אותה כולה מלא חיים, אנו מכירים כי החיים הם ברצונו הקבוע, ביסוד הופעת ההנהגה, והמציאות הכללית, והאף הוא רק רגע, שוטף וחולף, עובר ומתבטל, כדי להבהיק על ידו יותר את יסוד החיים וההויה במלא טובם. כי רגע באפו חיים ברצונו.

בערב ילין בכי, ולבוקר רנה

ומשום כך אנו מכירים, כי גם הרגע של האף, חוץ ממעוט מציאותה לפי הערך של כללות ההויה, שהיא מלאה אור החיים והחסד הבלתי פוסק, גם אותה השעה שהרע שולט הוא רק הכשר והכנה אל הטוב. והבכי ילין רק בערב כדי להכשיר את הרנה של הבוקר בעת זריחת אור הישועה, שתהיה הרנה יותר עמוקה, יותר חודרת ויותר מורגשת. בערב ילין בכי, ולבוקר רנה.

ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם

אחת מהופעות, המתגלות לעיני כל בעל רגש עדין, המבארות לו את הטוב ואת החסד הכללי הנוהג בעולם, מחסדי צור עולמים אדון כל הבריות, אשר חפץ חסד הוא, היא כי הרע והאף הרגעי, הנמצא בעולם, איננו בא כי אם לעדן את הטוב, לטהרו ולרוממו, וזולתזה לא היה הטוב טוב במילואו, ונמצא שהכל הוא טוב, והכל מעוטר בעטרה של חסד, חסד עולמים. כי בהיות האדם שלו, וחושב שטובו בידו, ושכך היא מדתו, שעמדתו היא עמדה בלתי עלולה להמעד, חזון כזב זה בעצמו הוא מוריד את הערך הרוחני של האדם, ומלפפו בחתולי דמיון כוזב, שממנו תוצאותלרגשי חיים נמוכים ואובדי כל ערך נשגב. זהו הצמאון, שהאידיאליות הנפשיתצמאה היא לחזון המציאות, של האפשריות, שיש בתהפוכות המצב, מבטחה להמעדה, והכל מתעלה ברום הבטחון, בעז אלהים סלה, שאז הכל מתעלה, הכל מתקדש ומתפאר, מתוך אותו הערפל, אשר האמת הבהירה בחיים נשקפת על ידו בכל בירורה. ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם.

כי ברצונך העמדת להרי עז

כל האשר האמתי של רוממות המצב הוא קשור רק בזה, שהעז והאמץ של העליה המצבית, העמדה של ההר שלי, מעמדי הגבוה, הוא נובע מרצונך, לא בקשר של שום מקרה, סבה או ענין אחר, שאין לו או שום ערך, ושום אידיאליות. והרגש הזה, שהכל בא ונוהר מרצונך הנשגב והמחלט, הלא הוא מתעמק ע״י הידיעה של רגע האף, של אותו המיעוט של הרע, השנוי והזעם, הנמצא בתכונת ההויה.

הסתרת פניך, הייתי נבהל

שרש הטוב והאשר, במושגו האמתי הפנימי, איננו כי אם זה מה שאני יודע, שבזה הטוב, הארת פניך, המאיר בזיו החסד, היא מצויה. כל הבטחון שברוח בא מפני הנהרה של אור ד׳, הבא ומופיע בתוך ההתגלות של המעמד המרומם, מלא אדירות החסד, ובהסתרת הפנים - הבהלה נמצאת, גם אם כל המצב בחצוניותו היה עומד באותה הצורה הקדומה, עם כל תנאיה החצוניים. וכל הטוב הזה, כל אור החיים בכל מלא האמתיות שלהם, בא וחודר אלינו, מתוך אותה ההכרה של רגע האף, של מיעוט הרע שבמציאות, המורה על אי אפשרותה בכל מהותה להיות נערכת הערכה עצמית, רק הערכה תנאית, לפי ההבחנה של ההופעה אשר לאור אלהים חיים שחודר בו.

אליך ד׳ אקרא, ואל אדי אתחנן

יסוד הטוב, הבא מתוך ההכרה החודרת, מתוך הבחינה של חלישות העמדה של ההויה וכל תנאיה מצד עצמה, הוא הולך ומתחזק ע״י שהוא מביא את הצמאון האלהי העליון לחדור לתוכיותה של הנשמה, השוקקה להיות קשורה במהות הקיים לעדי עד, במקור חיי החיים, מכון כל השלמות הנצח וההוד. על כן הקריאה אל ד׳ בשמו העצם, בשם הגדול, מקור כל ההויה, זהו האור הפנימי, החודר ומאיר את כל המחשכים. המדההשניה המסובבת מתוך גדלותה של המדה העליונה, היא מה שהשקיקה להמשיך את הטוב, את הסדור הקיים בתנאיו המורכבים, המתקבלים על רצונו ודעתושל אדם, היא פועלת בקשר הרצון של האדם בהם מצד אחד, וחסרון הבטחה בקיומם מצד השני, שתבא התחינה לאדון כל, המנהיג את כל עולמים במדת מלכותו ושפעת השגחתו, בשביעת טובם, להמשיך ע״י עלית הרצון של התחינה את הופעת החיים והקיום, שמתוך בך החיים בעצמם, עם כל הויתם ותנאיהם מתעדנים בעדן הקדוש של אור ד׳ ושפעת טובו. אליך ד׳ אקרא, ואורך הגדול חודר בי לרוממני אל מרומי ההשכלה והחביון האלהי, רום הכבוד ותפארת עולמים כולם בשרשי מציאותם. ואל אדני אתחנן, להמשיך במצב המוגבל, של כל המשכותהיש והמצבים התנאיים, את כל האשר והטוב, הראוי להכנס בתחומיהם, שיהיה זה טוב נמשך, עדין ונעלה, מביא למגמות הגונות ולברכת אמת, של תכלית אחרית ותקוה טובה.

מה בצע בדמי ברדתי אל שחת, היודך עפר הי׳ד אמתך

תשוקת החיים הטבעית, המוטבעת בתוכיותה של נפש כל חי, מקבלת היא ערך עדין קדוש ונשגב, כשהיא באה מתוך ההארה האלהית, המקשבת אתהמית התשוקה הנשמתית, שתהיה מוארה באור זיו הקדש אותה המדה של מנת החיים החמריים, ההולכת ושוטפת בתוך הנפש אשר בדם, שהחיים הגופניים הם מתכוננים על ידה, ואת ההמיה הנפשית של עריגת החיים, המזדככת ע״י אי-הבטחה שלה בעמדתה, מפני עלילות השינוי מההתהפכות אשר בעולם, הרצוף ג״כ ברגע האף, יחד עם שפעת החיים של חסד עולם, אשר לרצון מחיה החיים ב״ה. והתשוקה האידיאלית הזאת מתרגמת את תשוקת החיים, מפני החמלה על הדם, שבא לתפקידעליון, להיות כלי מוכן לשטפי-אורה של חיים, חדורי אור קדש, שבהם יש רגש של תודה על הטוב המתקים בחסד עליון במשך החיים. והכרה אצילית באה על ידה, להכרת המושגים ברוממות אל ואמתת קדושת הויתו העליונה, בהופעתמעשיו ואור חסדו, אשר מכל אלה עולה זמרת-יה נשגבה, המעטרת בנזר קדש את תשוקת החיים הפשוטה, ההולכת ומתעלה בתכונה אידיאליתנשגבה, בבטאה ברוחה הסוער: מה בצע בדמי ברדתי אל שחת, היודך עפר, היוכל רגש החיים, המתקשר עם הכרת הטובה של משך החיים, העלול להפסד לולא אורחסדך העליון, היגיד אמתך, שהוא עוד למעלה ממדת הרגש, המדומה לפי ערכה של הטובה המתקבלת, אלא הערת הנפש בהכנה להתעלות אל הרום העליון שבחמדת ההצצה של אור ד׳ וכבודו, המלא כל. ותשוקה עדינה זו, ההולכת רצוא ושוב, בתוך תשוקת החיים הטבעית, מהפכת אותה לעדן גנים, מלא הדרת קדש.

שמע ד׳ וחנני, ד׳ הי׳ה עוזר לי

אמנם מעורבת היא תשוקת החיים והעמדה החמרית, בקיום החיים הגופניים, וכל האשר הקשור בהם, בנטיה הטבעית המקננת בנפש כל חי, בסיגים של שקיעה במעבההחומר. אבלהאידיאליות הנשגבה שבתוכה היא שוכנת עמוק בקרבה, ואע״פ שההמיה של אהבת-עצמו החמרית היא מחרשת לפעמים, עד

שקשה להקשיב את הד הקול של תשוקת הקדש, שמופיעה כזיק טהר בתוך התשוקה החיונית, אבל ד׳ היודע כל תעלומות, וחודר לתוך נבכי הנפש, הוא המקשיב את התוך הפנימי האידיאלי, הבא מתוך השקיקה אל אור החיים של הקדש, הצפון בתוך תשוקת החיים. ומתוך הזיק הזה, המלא אור קדש, חוט של חן וחסד מתמתח על כל השטח של אהבת החיים הטבעיים. ובאה ע״ז עליה נהדרה על כל המדות הנפשית החיונית, ומתוך כך באה גם כן העזרה העליונה להופיע על כל משאת הנפש של החיים, להצליחם ולשגבם בפעל ובהתפשטות המעשים והמפעלים, אשר הם משתרגים והולכים בכל החוגים אשר להחיים, בין במה שהם נוגעים להחיים הפרטיים, בין במה שהם נוגעים לכל ההשפעה החוגית, בחיי המשפחה, החברה, והקבוץ האנושי. שמע ד׳ וחנני, ד׳ היה עוזר לי.

הפכת מספדי למחול לי

המגרעת הנמצאת בעולם, אינה מיוסדתכ״א להוציא על ידה את ההכרה של המילוי והיתרון. וכשם שהגרעון וההעדרה מתבטאת ע״י ההספד, ככה המילוי והשובע מתבטא ע״י המחול, המעורראת הנפש, מרוב צהלה פנימית, לחוגג בתנועה מבליטה את השמחה המוכרתשל רוב רגש הטובה. ונמצא, שהחסרון בעצמו בא למלא יותר את המילוי, ולהטעימו יפה במעמק החיים. הפכת מספדי למחול לי.

פתחת שקי, ותאזרני שמחה

כשם שיש חסרון של העדר חצוני, מחסור וגרעון, בתנאי המקיף את מעמד האושר של החיים, שמתבטא ע״י המספד, ככה יש מחסור פנימי, המעכב בעד אור הצהלה הנפשית, שלא יוכל לצאת, ומעלים הוא את האור מלחדור ולהופיע במרחקים, הראויים לקבל את הופעתו. זאת היא חגירת השק, העוטה מעטה כהה ומסגרת איבול על גבי החיים, ועוצרת את שטפם הצוהל. וכשמתגלה הדבר, שכל המגרעות, שבאו ביחוסים התנאיים של החיים, שתכן המספד הולם להם, באו רק להעמיק יותר את אור הטוב והחסד, ולהעמיק הכרתו וטוב הטעמת הרגשתו, אז הרוח הכהה הפנימי, שכוסה במעטה השק, המחשיך ומביא קדרות רוח, מתפתח הוא, ושמחת הנשמה מקיפהאת החיים כולם לכל ערכיהם. פתחת שקי ותאזרני שמחה.

למען יזמרך כבוד ולא ידום, ד׳ אלהי לעולם אודך

כל ההפרעות שבהויה מכוונות הן לחזק יותר את הכח החיוני, החי והפועל. הכבוד של המציאות כולה, הנורא בהודו והדרו, היה משתתק לגבי השגתנו מרוב הרגילות עמו. ההפרעות ואי-הבטחה, חלופי הזמנים ונפילות המצבים, הבאים כולם מהרגע של האף, הם הם המעוררים את זמרת הכבוד, את הרגש החי, של גדלות ההויה ויפי סדורה, בעוצם חסד עליון אשר בה, ורום האידיאליות שבמגמתה הכללית, והזמרה, המכוונת ביותר לגבי הבעת השמחה המתגברת, בהפכה את העוצב ואת המרירות הנפשית לעליזות חיים אדירה. והנה עצמיות ההפרעות גורמות את זמרת הכבוד, ומה שהן מזדמנות בעתים שונים גורם שלא תעבורהדומיה עלינו, והרגש המקודש לא יפול בדממת מות, רק יאיר באור חיים, אשר הוד והדר, ועז וחדוה במעונו. ומשך הזמן, הנתן לרגע האף להיות מתגלה במציאות, שהוא משוער להעמיק את החיים על יסוד הנצח, ההולך לאין שיעור וקץ, ואור ד׳ המתגלה, מתוך המזג הזה, של חסד עליון המתראה לפעמים במדת דין ומשפט, הם הם אשר יסבבו את תכונת ההודאה הנצחית, שאינה בטלה לעולם, ״כל הקרבנות בטלים, וקרבן תודה אינו בטל״. למען יזמרך כבוד ולא ידום, ד׳ אלהי לעולם אודך.

הריני מזמן את פי

הפה, הוא כלי הדבור, אוצר החיים הרוחניים, שבו כל הבטויים שבכח גנוזים הם בתכן כללי. הדבור בכללו יש לו כח כפול: דבור קדש, ודבור חול. דבור הקדש מוצאו הוא ממקור הדעה העליונה, יוצרתכל היצורים, "בדעתו תהומות נבקעו", ודבור של חול מקורו הוא למטה, מהציורים הבאים ומתרשמים בנפשו של אדם מכל מה שיש ביצירה. צריך האדם, בהיותו נגש להחל דבורו בקדש, בתפלה לאל חי, להזמין את פיו הזמנה הראויה לקדושה, כדי ששפעת הדבור תבא מהיסוד המקודש, ממקורהדעה העליונה, שכחה הוא לפעול על כל ההויה, באשר היצירה כולה באה מתוך הופעתה. הריני מזמן את פי.

להודות ולהלל ולשבח את בוראי

הכרת הטובה, שהאדם מוקף בים של השפעת הטוב העליון, ונפשו בתכונתה העדינה מכריחה אותו, שלא יהיה כפוי טובה וניב שפתיו יתפרץ בהבעה של הכרת הטובה למיטיב העליון ב"ה, זהו תכן ההודאה. ועצמותה של הופעת הטובה הלא יש בה אור עליון, בהירות חיים והויה מלאה זיו קדש, שערך עצמותה הוא עולה למעלה מעצם ההנאה של קבלת הטובה, ביחושה אל האדם המקבל אותה, שמחיבת אותו ע"ז בהודאה. ובשביל רושם אור זה בא ההלול, שהוא מגזרת "יהל אור", הארה והופעה בהכרת החיים העליונים ברום ערכם, בהופיעם ממכון הטוב והעלוי הנשגב, להאירעל האפק של המציאות המוגבלה שפעת נהורים רחבי ידים וגדולי ערך, להלל. וההלול הזה בפעולותו על האדם ועל כל היקום כולו, להעלות אותו, להשביחו בהכרה זו שהוא מרומם את כל שפעת הטוב, היורד להויה, אל מקורה העליון, להדרת קדש, זהו השבח, המתיחש לרבון כל עולמים בתור בורא כל, אשר האדם בעליתו, המאירה בזיו של מעלה, הרי הוא מרכז בתוכו את תכן הבריאה כולה, כִל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה" (ברכות ו:), עד שמיחד את קדושת פעולת הבריאה אליו ביחוד, את בוראי. להודות ולהלל ולשבח את בוראי.

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, ע"י ההוא טמיר ונעלם, בשם כל ישראל

הבעת התפלה, כמטרתם הקדושה של כל המעשים המקודשים, שהם עולים יחד לרום הגובה, של הדרת הקדש, בערך המתעלה מכל גבול וקצב. רק הקדש המבורך ממקור הברכות, השופעות בלא מצרים, הוא מאוחד ברוח אלהים חיים בהופעתה של הקדושה המסמנת גבולים, זמנים ומקומות, מעשים ומחשבות, שאיפות ורצונות מוגבלים, אשר בתוכם מתפלשהאורהאלהי, הנעלת מכל הגבלה. וההתאחדות הזאת באהממקור העליון, המתעלה מכל הערכה של שם ובטוי של רעיון ומחשבה, החבוי וגנוז בחביון עז ונעלם בחוזק הראותו, שהיא התפיסה הקדושה של נחלת יעקב בלי מצרים, שלא כל יחיד יכול להיות תפוש ברעיון עליון זה, רק כללותה של האומה, החובקת בגדלה את כל הרם והנשא והמתנשא מימות עולם. לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, ע"י ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל.

ברוך שאמר והיה העולם

כשאנו נגשים לסדר את בטויי שפתנו, המסודרים, לעומת כל התכנית של מעשי יוצר כל, כדי להתרומם לקצת מהללו, הננו מתחילים להתעלות אל המוצא העליון, שמשם נובעת היא תכונתשיחת, הקדש בכלל. הוא איננו דומה כלל אל המקור שממנו נובעת שיחת החול שבעולם, שהיא כולה באה מתוך הציורים, שרשמיהמעשים והיצורים כולם, בתכונתם החמרית ומקריהם, מרשמים על הנפש, ומזה באה תכונת

הדבור בהבלטתו. מה שאין כן מקור שיחת הקדש, שמוצא התפלה בעליוניותה בא ממנה, היאבאה ממקור הקדוש של הדבור העליון, אמרת ד׳ הצרופה, שהיא קודמת לכל ההויה, וכל העולם כולו קבל מאמרה זו את כל הויתו. ומתוך שפעת קדש זואנחנו, לוקחים את תכן ברכותינו, שאנו מברכים למלך הכבוד, מקור הברכות, ברוך שאמר והיה העולם.

ברוך הוא

תיכף אחרי הציור של הגודל המפורט אשר להעולם אחרי בריאתו, שהוא הרעיון הראשון הנולד בקרבנו כאשר אנחנו מתבוננים בגדולת הבריאה, ומתעוררים אנו לדון מהפעולה על פועלה, תיכף הננו מתעלים בבינה יתירה לדעת, שכל מה שהוא גלוי הרי הוא מוגבל, ואין בו כלל משום ספוק של קדושת ההכרה של כבוד בורא כל ב״ה, אשר אין חקר לתבונתו. והננו מתעלים למקום הדומיה וההעלם הגמור, עד שאנחנו מבטאים את הבטוי המורה על הסתר החבוי, על הגודל הנעלם, אשר מן הבריאה בגילויה יודעים אנחנו רק איזה רשם של מציאות הדרת הקדש, והאור הנעלם ברום גדלו. ברוך הוא.

ברוך עושה בראשית

בתחלת ההכרה שלנו בגדולת הבורא, שהיא באה ומופיעה לנו מתוך הסקירה וההתבוננות החודרת על העולם העשוי ומשוכלל, שאנו מוצאים אותו כבר בתקונו, ומתוך אותו הרישום שבא לנו מתוך העולם הגמור והמשוכלל כבר, העומד בתקציב חוקיו האיתנים, אי אפשר לנו לחדור אל אותו הגודל והרוממות, שצריך להצטירלנו מצד הגדולה הנוראה של ההתהוות וההוצאה של ההויה מן האין אל היש. אבל אחרי שאנו עולים מתוך ההכרה של העולם המלא אל הרום העליון של ההכרה האלהית, בתכן הנעלם החבוי, ממעל לכל הכרה מוגבלת, כמבואר בבטוי של ״ברוך הוא״, המורה על ההסתר וההעלמה העליונה, מתוך ההכרה הגדולה הזאת אנו באים לעדן את ההשגה הקצובה והמוגבלה, שבאה אלינו ע״י ציורו המוגבל של העולם, הקצוב והמכונן בגבוליו. ואנו מתעלים אל ההשגה של הגדולה האלהית המופעת לפנינו מצד ההסתכלות הכמוסה, בפליאת הקדש של ראשית ההויה, והצעד הנורא של ההוצאה של הראשית מתוך האין אל היש. ברוך עושה בראשית.

ברוך אומר ועושה

המציאות היותר עליונה, של כל ההויה היא אותה המציאות הנפלאה, שהכל נמצא באמת ברצונו העליון של בורא כל, וחכמתו העליונה. והמציאות הזאת היא המדרגה היותר חסינה של כל היש, והיא עומדת במדרגה העליונה, עד שהאמירה הקדושה, מאמר ד׳, היא עצמה העשיה האמתית, בכל תקף הויתה. ברוך אומר ועושה.

ברוך גוזר ומקיים

הציור העליון, שהואהמציאות האמתית של ההויה, הרי הוא בתכונת המאמר העליון, כמבואר בבטוי של ״ברוך אומר ועושה״. ענין מרומם וקדוש זה הוא הולך למשרים, שההמשכה ההגיונית מחיבתו. אבל ההתהוות של המציאות בבחינה הנשפלת, היוצאת אל הפעל המוגבל, עד הירידה אל תוך העשיה החמרית, זאת היא התוצאה של גבורתה של הגזירה העליונה, היוצאת מחוץ לכל קשר הגיוני מובן לברואים.

והיאבאה מתוך הגבורההמוחלטת, שגזרתה מתקימת, למרות כל מה שנראה לנו בתור דברים של נמנעות, שיצאו מתוך הכח הנאצל העליון דברים שהם עומדים במדרגה גבולית וחמרית. ברוך גוזר ומקים.

ברוך מרחם על הארץ, ברוך מרחם על הבריות

הארץ יסדה ד׳ ברחמיו הרבים, שתהיה מוכשרת להיות מקום מחזיק ובסיס של חיים לכל הבריות. הרחמים העליונים הם הגורמים לבסס את כל יסודות המציאות אשרלארץ, שתהיה ראויה, שהבריות ימצאו להם בה ועל ידה די ספוקם. וכלול בזה ג״כ התכן של ההכרה הכללית, המיוחסת לכל ההויה בתכונתה הפנימית. ונמצא שהארץ בהויתההצורתית הרי היא מרוחמת במה שהיא בנויה, באפן המוכשר לה לבא לשלמות תפקידה, למלא את מה שהבריות כולן צריכות לקבלממנה. והרי הם שני סוגים של רחמים: רחמי הארץ ורחמי הבריות. ברוך מרחם על הארץ, ברוך מרחם על הבריות.

ברוך משלם שכר טוב ליראיו

היראה מוכרחת היאלהיות מתחלת, בראשית גידולה, מציור של רטט, הממולא פחד, שתכונתו היא תכן מר המקושר עם צער וכאב נפשי. אמנם זהו רק ראשית הצמח שלהיראהמצדהתכונה החמרית של האדם, הפועלת את רשומה על הנפש. אבל כאשר יגדל הכח הרוחני, ומדת היראה תתרומם למול קדושת ערכה, ברוחב לב של יראת ד׳ טהורה, אז יאפס ממנה כל ציור שיש בו איזה שמץ של רע ושל צער, ורק גודל וטוהר, גילה וחדות עז, יהיה גורלה. וזאת היא נחלת ד׳, אשר חקק בחסדו בתכונת היראה, שתגמול פרי קדש הלולים, שתכנם יהיה תכן של טוב מוחלט, בלא שום רשם של ההתחלהחמרית, אשר הוכרחה לרשם את רשמי היראה בצדדיה הראשונים, במושג שבו יש איזה ציור מאפשריות של הפך הטוב, שבאה היראה לשלול אותו, ונשאר השכר רק טוב, והרשם השלילי נאפס לגמרי מן המציאות. ״ויאמר אדם אך פרי לצדיק״, ״תאות צדיקים אך טוב״. ברוך משלם שכר טוב ליראיו.

ברוך חי לעד וקים לנצח

תאר חי וקים ביחד, במלא מובנו, לא יש שום אפשרות לציר אצל שום נושא. כי החיים כפי מה שאנו מוצאים אותם, בכל מקום שיד השגתנו מגעת, ועד כמה ששכלנו וכח ציורנו יכול להגיע, הם ענין של שינויים בערכים זורמים ומתחלפים, אשר מבלעדם לא נדע שום אופי ומדה של חיים. והקימות, זאת היא העמדה הבלתי משתנה כלל, תציר לנו רק מעמד של ענין בלתי חי. אמנם רק במדה העליונה, כלפי גבוה, לעומת תהלתו של נורא תהלות ב״ה, אנו יכולים לתמם את החזון של הוד הקדש של חיים, חיים במלא וממעל לכל מלא מובנם, והחיים הללו העליונים הם עומדים במעמד קים, בלא שום שינוי, חלוף ותמורה. והנה ביחס לצורת הזמן, המגרעות של תכן ענין הזמן בהערכתנו הן שתים. המגרעת האחת היא השטף והשינויאשר לצורתהזמן, שאיננו מתאים עם מעלת השלמות העליונה, המתעלה ממעל לכל חלוף ושינוי, והחסרון הזה היה ראוי להאמר על ענין הזמן, גם אם היה קיומו קיום נצחי בשטפו, ע״י מה שיבא תמיד זרם זמן חדש להשלים את הישן, שמ״מ הרי הוא לקוי בגרעון של אפסיות ושל שינוי, עד שנדרש למדת התמדתו להתמלא מענין מחודש הבא ושוטף. המגרעת השניה של ענין הזמן, שהוא כלה ועובר בהחלט, כי כל דבר מחודשמוכרח לעבור, וכל שיש לותחלה יש לו תכלה, - זהו החסרון היותר גדול שבערך הזמן. אמנם מדת הנצחיות העליונה, המתמימה את החיות עם הקיום, פליאת רוממותה היא, שבצורת החיים שלה אנו מוצאים את התמידיות שאיננה בעלת שינוי ותמורה, מה שאין לו ציור בשום ציור של

חיים בעולם, ובהקיום והעמדה המתמידה שלה אנו מוצאים את היתרון שיש בשטף של ההתמדה הזמנית, מבלי להקשר עם החסרון וההעדר שלה. וזהו ההפרש בין שני בטויי הנצחיות, שהם עד ונצח: העד מורה על המעמד הקבוע, שהוא מתפשט ומגיע בכל השדרות, המצוירות והמתעלות מכל ציור של אורך זמן או הערכה זמנית, והנצח הוא מצייראת ההתמדה העשירה, של שטף בלתי פוסק, המנצח את כל אפיסה וכל כליון. הרוממות של הנצחיותהעדי-עדיות העליונה היא מוכתרת במעלת השבח של חי לעד, שיש להחיים סגולת המעלה המתמידה בעמדתה העליונה, המתעלה מכל שטף ושינוי, וקים לנצח, שיש להקיום וההתמדה העולמית היתרון של העושר המופלג, של חדוש ותוספת הישרה, הבאה בלא שום צד של העדר וגרעון. ברוך חי לעד וקים לנצח.

ברוך פודה ומציל

ההצלה מכל רע צריכה להיות בשני אפנים, האפן האחד הוא תיאורי, לברא את החק המכיל את תכן הישועה, וזאת היא הפדיה, כשם שהפודה את השבוי, שהוא משועבד מצד איזה חק, נמוסי או דמיוני, להיות נתון במאסרו, וע״י הפדיון כבר החק מתבטל, וכבר נתנה ההחלטה, שהוא בן חורין. אבל אם ישנם עדיין דברים מעשיים מעיקים, ומכאיבים, ע״ז צריכים הצלה מעשית, חוץ מההצלה המסירה את הרעה החוקית. והשם יתברך בישועתו הוא מכונן את החק של ההצלה, והוא פודה אותנו בזה ומוציאנו לרויה, וגם הוא מציל, ומסבב את כל הדברים לספק את כל הדרוש לישועה המעשית הגמורה והוצאתה אל הפעל. ברוך פודה ומציל.

ברוך שמו

אחר שהלכנו וטילנו גבולים גדולים, שלהליכות עולם, מפלאות תמים דעים ב״ה, הננו באים לבטא, שכל אלה אמנם, גם האידיאלים הרמים מאד, הנם קצת ממפלאות פעליו יתברך. אבל שמו, עומק רצון קדשו, הרי הוא מתעלה ומתברך ממעל לכל אלה. והנומתנשאים בחרדת והדרת קדש לרוממות העליונה של חיל חדות קדש, המעטרת את נשמתנו מהוד שם קדשו. ברוך שמו.

באי״ אמ״ה, האל, האב, הרחמן

אנו מדברים ע״ד היכולת המוחלטה של יוצר כל ב״ה, וע״ד היחש המלא, שחסדו הגדול מתיחש לבריותיו, וע״ד הרצון המוחלט להיטיב לכל. בזמן ששלשת התנאים יחד הם מקובצים, אז בטחון בואה של הישועה הוא ברור. האל, בעל היכולת והגבורה האין סופית, האב, המתיחש לכל יצוריו ביחש האב אל בניו. הוא האב האמתי מחולל כל, מה שהאב בתכונה המוגבלת של כל נוצר איננו כ״א חלקי, והרבה חלקים שלהמהות, הרוחנית והחמרית, של הבנים, באים ממקורות אחרים, ע״פ ההזנה והגידול, ועצם החיים הלא ממקור החיים הם באים, מהקב״ה הנותן נשמה לכל חי, אבל הוא יתברך שמו הוא האב האמתי לכל החלקים, שכולם מחסדו הם באים, ובשפעו הם קימים ועומדים.והחפץ להיטיב הוא מקושרעם מדת הטובה המוחלטת הבלתי- גבולית, שהוא תכן הרחמים המקוריים שכל מדת רחמים בעולמים כולם ממנו היא נשאבת, הרחמן. ומלכותו מלכות כל עולמים, שאנו מברכים, הלא היא מעוטרת בשלשת המדות הללו גם יחד. באאי אמ״ה, האל, האב, הרחמן.

המהולל בפי עמו

הכרת הגודל האלהי היא סגולה, שתמיד היא עלופה במחשכים. כי כל ציור אנושי הרי הוא אפל לגבי האורה העליונה. ועל כן רק מתנת ד׳ היא, שנתנה לישראל, שמאירה בנשמתם פנימה אותה האורה האלהית, שעל ידה, כשהם באים לספר את גדלו העליון של נורא תהלות ברוך הוא, הם מביעים את הדברים מתוך אותה נקודת האורה האלהית שהיא מאירה את הציורים החשכים של הנבראים. ונמצא שהדברים מאירים באור האמת העליונה, והתהלה, שהיא מענין ״אור כי יהל״, היא תהלת אמת, פדויה מכל ציורי חשך. עִם זו יצרתי לי, תהלתי יספרו״. המהולל בפי עמו.

משובח ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו

התהלה המוארה באור אלהי אמת היא אצורה בתור סגולה טבעית קדושה בתכונת גוי קדוש בכללותו. אע״פ שכללות המון האומה אינה בעלת כח גלוי כזה, עד שתוכל לבאר בהרחבה של עלוי, המביא לידי התגלות, את היתרון המשובח של התהלה האלהית בההכרה של הבינה והמדע הרוחני המזהיר. וגם, שהשבח העליון, של התהלה האלהית, איננו בא לידי תכלית ההשלמה שלו כי-אם כשהוא מופיע כבר בחיים, לשפר את המעשים ביתרון של פאר מקדושים, מתוך היתרון של ההכרה הבהירה, הנוספת על ההבעה הטבעית האצילה, הבאה מתוך נחלתה העליונה של סגולת הנשמה האלהית, מתת אל חי לעם קדושו, המשבחת את התהלה, את יסוד ההארה הצפונה, המתגלה בהתגלות מצערה לפי הערך, בפי עמו. מתוך יתרון שבח זה בא ג״כ הפאר המוכר במעשה בחיי יחידי הסגולה, שהופעותיהם מצטרפות בכח החסידות, של ההתעמקות הקדושה המביאה לידי הבעה גלויה, בסוד תהלת ד׳, וכח העבדות, המפאר את שבח התהלה בגדלות הרוחב של המפעל המעשי והליכות החיים. המשובה והמפואר, בלשון חסידיו ועבדיו. הלשון הוא המגלה יותר את האצור בכח הדבור הכללי, הבלתי-מפורט כ״כ, שהוא נתון בפי העם, מכח אור גזע קדושתו.

ובשירי דוד עבדך נהללך ד׳ אלהינו

אם אנחנו מגלים כפי כחנו את האור הכללי, האצור בגניזת נשמתנו, מהגדולה האלהית, הננו עושים מפעל אצילי זה, לא ע״פ המקור של הרגשתו העצמית של כל יחיד ויחיד, אלא אותו המקור של ההרגשה הנפשית האלהית בטהרתה, שהיא גנוזה באוצר הקדש שהניח לנו דוד מלך ישראל, בעל הנפש הכללית של האומה כולה בכל שלמותה וכללותה. על כן אנו באים לומר, שזה ההלול, שד׳ אלהי ישראל הוא מהולל בפי עמו, אנו מוציאים אל הפעל את רשומו ע״י כחו של נעים זמירות ישראל. ובשירי דוד עבדך נהללך, ד׳ אלהינו.

בשבחות ובזמירות

כל בטוי של גודל, שאנו באים לפאר בו את מלך הכבוד ב״ה, אי אפשר כלל שיבא בכלי הדבור אם לא נשקיט את המית הגדולה. שהרי מצד האמת הלא לו דומיה תהלה, ואין שום רעיון, וקל-וחומר שום דבור, מתאים לפי רוממות התהלה בתפארתה. על כן שם שבח, שיש בו גם כן מענין השקטה, והורדת הדרגה, ״בשוא גליו אתה תשבחם ״, נאה בעקרו על שבחו של מקום. ואמנם אע״פ שהדבור וגם הרעיון המחשבתי, המביא את הדבור לכלל גילוי, מוכרח להיות משתפל, אבל הרגש, העולה מתוך רעותא דליבא, הלא הוא בוקע ג״כ את האויר הנעלם, ומתרומם בהרחבת תועפות גדלו ממעל לחוג הצר של הבטוי והרעיון המחולל אותו. וזהו כח הזמר, המלוה את השבח. בשבחות ובזמירות.

נגדלך, ונשבחך, ונפארך, ונזכיר שמך, ונמליכך, מלכנו, אלהינו

כשאנחנו מסתכלים במפעלותיו של יוצר כל ב״ה, כל מה שהתכן של הדברים הנתפסים אצלנו בציור ורעיון הולך ומתרבה, ועשרה של המחשבה מתגדל, לפי מדה זו התפיסה הכללית מתגדלת, והציור המאחד את כל המון הפרטים הנפלאים לגודל אחד מתאחד בקרבנו, בצורה של אספקלריא גדולה, המביעה ביקר תפארתה את הגודל של מעשה ד׳ בהיקפה הכללית, האומרת: הבו גודל לאלהינו. והננו אומרים לעומת ההגיון הקדוש הזה: נגדלך. אמנם לא ההיקף הכמותי, של כל פלאי הפלאות האלה, הנכנסים אפילו בדרך איחוד וגודל בציורינו, הוא הנותן לנו את כל עצמה של היפעה הקדושה, המוזרחת בנשמתנו מתוך מפלאות תמים דעים, אלא העדון האצילי האיכותי, השורה בכל המהלך של חיי ההויה, באור החיים השופעים מחסד אל וטובו. זהו השבח הפנימי הבא אחרי ציור הגדולה, שע״ז אנו אומרים ונשבחך. אבל בתכן האיכותי, שהוא מתאים אל המפעלים בעצמם, אין הרעיון בא עדיין לגבול השלמת קדושתו, כי אנחנו מציצים עוד הלאה, מן החרכים הרוחניים, על תפארת המגמות האידיאליות, הנאדרות בקדש, של כל ההויות הנפלאות, ואנו מתנשאים ע״י זה לתפארת העליונה ברום עזה: ונפארך. והתוצאה הנפשית, היוצאת מכל אלה הציורים הנפשיים הפנימיים, בטוהר קדושתם, כי הננו מתרוממים ע״ז לקבל עלינו מלכות שמים, לעשות דבר ד׳ ופקודיו באהבה ויראה רוממה: מלכנו. ואחרי ההבעה הזאת, האומרת את צורתהכנתנו, לפעול בחיינו, בדבר מלך עולמים, שכל מהותנו ועצמיותנו הנן מכלל פליאות קדשיו, הננו חשים בקרבנו האדרתה של הדבקות האלהית, שכולה אומרת כבוד, וזיו ענג בנעם אלהים חיים:

אלהינו

ובשלובם של כל הפנינים הנאצלים ביפי קדשם הננו אומרים, אחרי הפאר האידיאלי ולפני ההבעה המלכותית, שהננו מצירים את המהות המקודשת של המגמות המפוארות של ההויה, בפארן, והננו עולים מתכונת הציור הזה עם כל רומו, מצד קשורו עם המפעלים, לרום חביונם האצור ביסודה של המחשבה האלהית, בגניזת שם קדשו ב״ה: ונזכיר שמך. והולך סדרההגיון ומתעלה בכללות המאמר: נגדלך ונשבחך, ונפארך, ונזכיר שמך, ונמליכך מלכנו אלהינו.

יחיד חי העולמים

הננו עולים מהסתכלות קדושה אחת להסתכלות קדושה שניה, הגבוהה ורוממה ממנה. אחרי כל תועפותיהן של המחשבות שעברו, המפוארות בפאר שבח עליון, המקושרות בתכן מפעלות אלהים חיים, וגדולת מגמותיהם העליונות, הננו באים להתבונן, כי באמת אך הוא לבדו הוא המצוי האמון בכל עליוניותה של המציאות, העומדת ממעל לכל ציור מציאות, שתוכל כל מחשבה היותר נשאה לשערה. על כן הננו מביעים את גדולת פליאת יקרת השתוממותנו, הרצופה עדן ואהבת נעם עליון: יחיד, מיוחד, אשר רק לו יאתה ההויה בעצמותה, ומה שאנחנו רואים חיים ומציאות והויות, מצוירות במחשבתנו ונתפסות ברעיון השגתנו, הלא זהו רק משפעת נהורות של זיו מקור החיים, אשר רק עמו לבדו הוא, חי העולמים. יחיד חי העולמים.

מלך משובח ומפואר

התאור של ״מלכנו״ מורה את ההערכה המלכותית מצד הנבראים כולם, שהם מוכנים להוציא אל הפעל את פקודת רצונו הקדוש. אבל הערך היחושי הזה הוא זעיר מאד לגבי סגולת המלכות העצמית,

המופיעה מגדולתו יתברך, שעל זה אנו מבטאים את השם מלך בלא קשר של יחסיות, וברום זהר עליון זה הננו מכירים, שכל ההויות, שנעשו בתכונה כזאת, שתמיד יוסיפו מעלה ושבח, ממקור היסוד של ההתעלות המוחלטה אשר במכון עזו הכל נובע ומזהיר. אשר על כן הננו מוסיפים על התאר המופשט "מלך " גם תאר "משובח", בתור מקור ההשתבחות וההתעלות של כל היציר כולו. והשבה הזה העולה לרום מעלתו העליונה, איננו נגמר במעלתה העליונה של ההויה בתור מציאות, אלא הוא מתעלה לרום הפאר של המגמה התכליתית של הכל, שזהו יסוד התפארת אשר אין לה חקר, המתאים לתאר "מפואר". מלך משובח ומפואר.

עדי עד שמו הגדול

כאשר השבח, של ההתעלות התדירית של כל היש, עולה הוא תמיד במעלה אחר מעלה, לאין קץ ותכלית, הרי הכל מורה על עומק העלוי, שהוא שרוי במעמקי החפץ החבוי בחביון רז מחשבת הקדש העליונה, שרק בהגמר כל העלוי יתכן לומר שבא השם הגדול לידי גלויו. וכאשר אין קץ לעלוי, ההולך ומשתבח, בכל היש, משפעת קדושת הרצון המקודש, ממילא הננו מכירים, שגדולת שמו הגדול היא עדי עד לאין תכלית וחקר. מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול.

באי", מלך מהולל בתשבחות

חותמים אנו ראשית הפתיחה, להכנס על ידה בפסוקי דזמרה, לכונן את רוחנו להתבונן בפלאי אל נורא תהלות ברוך הוא, בבטוי המופשט של המלוכה העצמית אשר היא מאז מעולם שלו. והבהירות, בהארתה בתכן הגדול, באה אלינו, הילת האור העליון, שמזה בא תאר "מהולל", לא ע"י המעמד הקבוע הנפלא לבדו של כל ערכי ההויה, המעידים על עזוזו ופארו, אלא בעקר מתוך ההשתבחות האין -סופית, שהולכת ההויה כולה ומשבחת, ברוח ד' אשר עליה תמיד מרחפת, ע"כ הוא, ברוך הוא, הוא מלך מהולל בתשבחות.

הודו לד', קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותיו

ההוד הפנימי של קדושת שם ד', אשר סודו נגלה לישראל עם קרובו, מצד קדושת הנשמה האצילית, מורשת אבות העולם לזרע בחיריו, שרשו פתוח בהכרת הקדש הפנימית, האצורה בשם ד', המתעלה מכל גילוי של מפעל ומעשה ועליליה, שאין הגבלתם יכולה להקיף את כל גודל הפאר והוד התפארת, השופע מתוך עצמות קדושת שם ד', המופיע על התכן הפנימי של שרש הנשמה בעליצות קדשה. אמנם לעמים, אשר סגולה זו רחוקה מהם, רק ההגיון הגבולי וההוראה המעשית, שהעלילות הן מורות עליהם, יכולים הם לתן להם איזה מושג מהאור האלהי העליון, לנחותם גם הם בארח מישרים כפי ערכם. אבל דוקא, אם המקור העליון יהיה שופע אורו בישראל פנימה, אם קריאת שם ד' העליונה תהיה היסוד העקרי, שהוא בסיס ההוד, ומכון ההודאה, התודה, וההתודות, על האמת האלהית העליונה, המתעלה מכל מדה רוחנית אנושית וציון מוגבל, אז יהיה אפשר שגם ההודעה של העלילות, הנמשכת לגבול העמים, תהיה נעימה בנעימת קדש, ומרוחקת מסיגים עכורים, שיוכלו דעות זרות ונשחתות לצאת מהם. על כן זהו הסדר המקורי, המביא לברכת כל האדם, ממקור ישראל: הודו לד', אתם עם קדושו, ממעל לכל מפעל וגילוי עלילה, רק קראו בשמו, ואז, באו אל המפעל המתפשט מעל לגבול הפנימי בישראל, והודיעו בעמים עלילותיו.

שירו לו, זמרו לו, שיחו בכל נפלאותיו

השיחה היא ההבעה השכלית העליונה, היוצאת מתוך ההסתכלות הרחבה והעמוקה באור אל עליון ופליאות מפעליו. הזמר בא בתור הבטוי של הרגש הנפשי, ההולך ומתעמק במעמקי החיים הרוחניים, בתור תוצאה רבת הכח, הבאה מתוך ההסתכלות הבהירה, המצמחת את השירה בתחלה. מתוך המפעל האצילי הטהור, היוצר בתוכה של הנשמה את השירה המחשבתית, ואת הזמרה ההרגשית, בא אחר כך המהלך של השיחה הרחבה, הפרוזית, המתרחבת והולכת במהלך של חיים רחבים ומסתעפים על כל המון הפליאות, ההולכות ומתגלות לעיני כל מעין ובוחן במפלאות תמים דעים. ע״פ הסדר הנפשי הזה, בחוקיו הנפלאים, הננו אומרים: שירו לו, זמרו לו, שיחו בכל נפלאותיו.

התהללו בשם קדשו, ישמח לב מבקשי ד׳

קדש ד׳ הוא התכן של המחשבה העליונה, מגמת כל המגמות, שבכללותה של ההנהגה האלהית בכל ההויה כולה. השם של הקדש והוא המקור החפצי, המעולה ביסוד קדושת בחינת הרצון הנקדש, שממנו נובע כל מה שיש לו יחש למהותה של מגמת ההויה. הבהירות הנשמתית באה מתוך שקיעת החפץ והרעיון המעולה בזהר עליון זה, עד שאנחנו נעשים ע״י זה מלאי אור קדש, ואור הקדש הזה פועל הוא בקדושתו על מהותנו העצמית להיות מלאה עז וחדות עולמים בדעת ד׳ הפנימית, ששופעת תמיד בזרמי קדשה בתוכיות מקור נשמותינו. וע״י קדושה עליונה זו אנו באים לידי ההכרה, שהחפץ הפנימי של בקשת ד׳ הוא העולה על כל החיים ועל כל האושר, ושהבקשה בעצמההיא התכונה המבוקשת, לא המציאה, שהיא תמיד בלתי אפשרית, כי הננו צועדים מגודל אל גודל, ומבקשה לבקשה, מבהירות לבהירות ומודאות לודאות יותר עליונה ע״כ רק כאשר נתהלל, אנו בפנימיותנו, בשם, של כל הקדש האלהי המתעלה בתור המבוקש האחרון של כל היצור, אז נגיע למדה עליונה זו, שנדע, כי. לא מציאת ד׳ יהיה החפוש שלנו, שהרי הוא מצוי לנו בכל עת, ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כד׳ אלהינו בכל קראנו אליו, אבל עם כל המצאו לנו הננו תמיד עסוקים בבקשה, לבקש את ד׳, ולהתעלות בעלוי אחר עלוי, בחוזק הגלותולנו, ומבלי קץ ותכלית למבוקש הננו מלאי עז ושמחת עולמים. התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ד׳.

דרשו ד׳ ועזו, בקשו פניו תמיד

דרישת ד׳ מעלה את דורשיה למרום האצילות, למקום המחשבות הנשאות והשאיפות הנשגבות, שהדומיה תהלה שמה, מקום שלות הקדש מכון אהבת כל היש, וכבוד היקום כולו. אבל אם הדרישה הזאת לא תפלס לה נתיבות ג״כ בחיים הממשיים, במקום שיש הבדל גדול בין ענין לענין, בין קדש לחול, בין טמא לטהורובין טוב לרע, הלא אז הכל יתקלקל בחיים, למרות השאיפה הנשגבה לרוממות ועלוי כל. על כן צריכה היא דרישה, עולה ויורדת, נכנסת ויוצאת, עולה במרום החסד, ויורדת ברוח עז מלא גבורה ואמץ, לטהר את החיים ולתמם בבהירות רבה את כל דרכיהם. זאת הדרישה המתאמת, דרישת ד׳ ועזו. אמנם אם כי העז, הנתן בהליכות החיים, הוא מנת- חלקם של מלאכי אלהים, היורדים בסולם המוצב ארצה וראשו מגיע, אחרי שהם עולים, לא יוכל מעמדו הפנימי של הדורש ד׳ להשאר בסבך המפעלים, אשר שם צריך העז להיות מובלט. כי סוף כל סוף זאת היא התכונה של מראה אחורים, הסתכלות המהלך המעשי המצומצם, אשר השאיפה מוכרחת תמיד להשאר. להתנשא למראה הפנים, ״כי באור פניך נתת לנו ד׳ אלהינו תורת חיים ואהבת חסד״. על כן בקשת הפנים התמידית היא המעדנת את העז ומעלתו למרומי

הקדש של דרישת ד׳, שעם כל מה שהוא נשאר בעצמת עז, יש בו מכלל תפארת העליון, הבא מתוך הזהר הנאצל מאור הפנים, אשר אך טוב וחסד כל היום יהגו. דרשו ד׳ ועזו, בקשו. פניו תמיד.

זכרו נפלאותיו, אשר עשה, מופתיו, ומשפטי פיהו

זכר השם בא בהדרגה, להיות הולך ומתעלה בלב כל דורשיו באמת. בתחלת הצעד של המהלך, אשר להגיון הקדש, באה ההשקפה על כל היקום, שכולו הוא, אך מעשה ד׳, וכולו הוא מלא נפלאות. והרשם הזה, שכל המציאות היא בכללה מפלאות מעשי תמים דעים, צריך הוא שלא ישכח מן הלב מרוב הרגילות. על כן צריכים אנו להשתמש

בכשרון של הזכרון, המחיה את רשמי הקדש בהמשכתם באותה המדרגה של חיוניותם, שבעת הכושר של הופעתם מחדש. זכרו נפלאותיו אשר עשה. והנפלאות הללו, הממלאות את כל היש, איש לא נעדר, הלא הן קשורות בגילויים חודרים, המופתים, הבהיקה המפעלית היוצאת מהסדר הרגיל, המראה את המגמה של ההויה בעומק מוסריותה, שהיא מביאה כבר להכרה באחריותו של האדם על מהלכי חייו, שהמעשים האנושיים צריכים להיות נשאבים מהמקור האלהי, כדי שיתאימו אל התכן הפנימי של ההויה, המתגלה במופתים המתגלים לכל, במאורעת הגדולים, ובהמשכה דורית המופיעה אחריהם. מופתיו ומשפטי פיהו.

ארץ ישראל עבדו, בני יעקב בחיריו

העבדות העליונה, המתעלה מכל תאר של יחס חביב, העולה על תאר של בנים, כמדתו של עבד ד׳ שנקרא בו משה רבנו ע״ה, היא באה מתוך עומק ההכרה, שהננו צריכים למלא תמיד את דבר ד׳ בשכלול עולמו. והידיעה הזאת באה בבית ישראל מתוך המעמד האצילי, שהוא ירושה לנו מאז מישראל סבא, אשר עליו הוטל הגורל, של העמדת יסוד האומה בשנים עשר שבטי יה, להודות לשם ד׳. ומתוך ההופעה העליונה הזאת, הכמוסה, באה אחר כך הבחירה הגלויה, שהיא מתבררת ע״י המדות הקדושות והמובחרות, שבהן נתעטרו בני יעקב בכללם, עד שהכל מכירים, שהבחירה האלהית ראויה להם, והם בני יעקב בחיריו.

הוא ד׳ אלהינו, בכל הארץ משפטיו

ההכרה האלהית האמתית בטהרתה נתנה לישראל, ע״י הופעת הקדושה של אור התורה, המאירה, את כל מחשכי הארץ. על כן כל העתיד האנושי, אשר ישתכלל להכיר משפטי ד׳ בכל העולם כולו, ולשאוף שהצדק והמשפט, שהם דרכיו של הקב״ה, יהיו לפלס חיים בעד כל יושבי הארץ, זה בא יבא, מתוך השתלשלותה של אותה ההכרה הפנימית, הישראלית המיוחדה, שהיא היא הגורמת להסיר את חשכת הרשעה מעל פני כל הארץ. והאי קרא מסיפיה לרישיה מידריש. כי באיזה אפן יבא המצב לידי תקון, שיהיו בכל הארץ משפטיו, שמשפט ד׳ המלא צדק יהיה מתפשט בכל היקום, - על ידי ההתעמקות החודרת של דעת ד׳ וקבלת מלכות שמים הטהורה המיוחדת לישראל, שבשביל כך ייחד הקב״ה את שמו עלינו. הוא ד׳ אלהינו, בכל הארץ משפטיו.

זכרו לעולם בריתו, דבר צוה לאלף דור

יש הבדל בין הברית, המושג העצמי של התכן אשר לנצח, העומד למעלה מכל מושג מוסבר באיזה הגיון מוגבל, ובין הדבר, שאף שהוא עומד במעלה עליונה מאד, בכל זאת יש בו השפעה של הגבלה. על כן הזכרון העולמי, זה הזכר שאינו סובל שום הגבלה ציורית כלל, זהו תכן הברית בעצם. אבל ברית עולם זו הרי נכנסת להשפיע בתוך הגבול המספרי, ותכן מושג מתהוה ממנו להיות לאור מאיר ולאגד קשר חק וצווי להורות, שהם באים במסורת של תיאור זמן. דבר צוה לאלף דור.

אשר כרת את אברהם, ושבועתו ליצחק

אחד היה אברהם, יחיד בעולמו, לקרא בשם ד׳ אל עולם, והיה המפעל המיחד של הכריתה, המתיחשת אל הברית, מכוון אליו, בלא שום צורך ליחס לו בפרטיות איזו דיקנות מיוחדה, כדי להוציא על ידי זה מן הכלל את מה שזולתו. אבל כשאנו באים ליצחק, שאז היה כבר ישמעאל, ומכל-מקום נקשרה השבועה

הנצחית והסגוליתדוקא ליצחק, כִי ביצחק יקרא לך זרע", ובעקדה: "בי נשבעתי, כי ברך אברכך, ברכה לאב ברכה לבן " (ב"ר), לאותו הבן הנעקד, הנקרא יחידו באמת, אז נתיחסה השבועה של קשר הכריתה, המתאחדת עם הברית, דוקא ליצחק. אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק.

ויעמידה ליעקב לחק, לישראל ברית עולם

החק המוטבע בעצם הדבר המתהוה, הוא נותן לו את הבטחה של העמדה התדירית, שהיא קשורה בדבר עצמי, שהוא יותר איתן מהקשר של דבר מקרי. את קדושתה של ארץ ישראל, בסגולותיה הפנימית, התאים השם יתברך עם הטבע הרוחני העצמי היסודי של האומה. ותכונת הטבע הקיים נחתמה בזה ביסוד הקדש של אב האומה הפרטי, המיוחד לה בלא שתוף של אחרים כלל, זהו יעקב. ויעמידה ליעקב לחק. זאת השבועה, המקושרת עם הארץ, נעשתה לתכונה עצמית קבועה בנפשו של יעקב, שממנו עבר הדבר, במהלך הדורות, להיות קשר נצחי לאומה כולה, לישראל, עם ארץ חמדתו, אשר אהבת נצח אליה חרותה על לוח לבם, אשר לעדי עד היא קימת. לישראל ברית עולם.

לאמר לך אתן ארץ כנען, חבל נחלתכם

ארץ ישראל היא מתאימה לכנסת ישראל בכללותה, לדורותיה, לעד ולעולמי עולמים, ועם זה היא מתאימה ג"כ לחייהם של כל הפרטים, של כל יחיד ויחיד מישראל, לפי ערכו, לפי מדתו ומהותו בעצמיותו. וההתאמה היא כ"כ מדויקת, עד שאפילו המדה והשעור של א"י, בין בכללותה ובין ביחס להמגיע ממנה לכל אחד ואחד מישראל, לכל הדורות ולכל הזמנים, הכל הוא מתאים בכוון העליון מיד ד' נותן ארץ חמדתו לעם קדשו. וזאת היא האמרה הקדושה, האמורה כאן, לאמר, המתחילה בלשון יחיד ופרטי, לך אתן ארץ כנען, ומסימת בלשון רבים, וכוללת בתוך זה ג"כ את הקישור הנצחי מצד אחד, ואה התכונה המדודה, ביחש להשעור המפורט והכללי מצד השני, חבל נחלתכם, שעור מדוד, "חבלים נפלו לי בנעמים ", וקשר נצחי לעדי עד, "נחלה שאין לה הפסק" (ר"ה י"ב) "אף נחלת שפרהעלי". חבל נחלתכם.

בהיותכם מתי מספר, כמעט, וגרים בה

קשר הקדש של ישראל עם ארצו הקדושה אינו דומה לקשר טבעי, שכל עם ולשון מתקשר על ידו אל ארצו. הקשר הטבעי הוא מתפתח רק במשך זמן רב, ע"י המון מאורעות, ע"י עם רב ועצום שמתכנס יחד לדור באיזו ארץ בתור ישיבת קבע, ואז מתחילה איזו חבה הסתורית, הבאה מתוך התרגלות לפעם בלבבות הדורות הבאים, וקשר רוחני מתהוה בין העם והארץ.מה שאין כן הקשר האלהיממקור הקדש, שנתקשרה כנסת ישראל בקדושת ארץ חמדה, שהתחיל החותם הקדוש הזה להיות מבליט בהיותכם מתי מספר, ובזמן קצר ותכוף, יחד עם הופיעם בארץ, ועוד קודם לכניסתם, ע"י ההערה האלהית העליונה, ובהיותם יושבים בתוכה לא ישיבה קבועה כ"א בתור גרים, ששום דבר שיסודו בטבע לא עזר לקשר הזה, שהופיע בתור יצירה אלהית, בדבר ד' וברית קדשו, בחק שבועת עולם, אשר הוא אמר ויהי. בהיותכם מתי מספר, כמעט, וגרים בה.

ויתהלכו מגוי אל גוי, וממלכה אל עם אחר

ההשגחה העליונה, אשר הציגה את עם ד' אלה, להיות לאות ולמופת לבאי עולם, על דבר ד'

ושלטונו המדויק על המהלכים של האנושיות כולה, היא מופיעה על התכונות של הגוים, שע״פ טבעו של כל עם ועם, ע״פ גזעו וגדולו, יש לו תכן רוחני מיוחד, בתור בית קבול לסדרי חייו. ואבות העולם, בהתהלכם מגוי אל גוי, השפיעו על תכונות הגוים. גרעיני קדש כאלה, שבאחרית הימים תצמח מהם דעת ד׳ הבהירה ברוממות טהרתה. ונוסף לזה ישנם סדרים מוסכמים, שבאים מתוך ההסכמה הממלכתית, אחרי אשר הגוים הטבעיים קולטים לתוכם סדרים נמוסיים קשורים למעמד ממלכתי מיוחד, והנמוסים הם אשר יוכלו להיות נטעים מתוך חוג אחד לחוג אחר, באשר הם מלאכותיים, ואינם כ״כ קשורים לטבעי העם, כמו התכונות המיוחדות לגוים ע״פ גדולם הטבעי. על כן מצוין הדבר, שהתהלכו מממלכה אל עם אחר, והשפעתם גרמה להסיע את הטוב והיפה המושרש בקדושה, מתוך סדרי גוים, למזגם יחד, ומתוך סדרי ממלכות להעביר תכני- חיים מוסכמים. מממלכה אל עם אחר.

לא הניח לאיש לעשקם, ויוכח עליהם מלכים

אע״פשסדריהחיים והשפעת הדעות של קדושה, של דעת ד׳ודרכיו, היו זרים מאד להאישים הפרטיים כולם, שהיו שקועים בתוך טומאת הרשעה העמוקה והבערות החשכה מאד בימי התוהו, והיה הטבע מחיב, שהיחידים שנפגעו מתוך הבהירות של אור הצדק והזרחת הקדושה האלהית, היו רוצים מאד לעשוק אותם ולהפריע השפעתם הקדושה, אבל ד׳ הפיר עצת זו, ולא הניח לאיש לעשקם. והמלכים, שהם תופשי המשוט של הכלל, לא די שלא פגעו בהם, ולא התיצבו נגד השפעתם הקדושה, כי-אם באו לידי הוכחה והכרה בצדקם וקדושתם של אבות העולם, זורעי אור ד׳ בתבל כולה. ויוכח עליהם מלכים. ומתוך התוכחה המעשית באו לידי הוכחה והכרה שכלית, להעריץ את קדושת האבות. והאיצטגנינות הגדולה, שהיתה בלבו של אברהם אבינו, שכל מלכי מזרח ומערב היו משכימים לפתחו בְב״ת ט״ז:) היא היא שהופעה בעולם ע״י שלשלת הקדש של האבות כולם, כל אחד מהם במהלך עבודתו והזרחתו על העולם האנושי כולו, שהיה הכל קשור עם השמירה של אישיותם הפרטית, אשר בגללה לא הניח לאיש לעשקם, ויוכח עליהם מלכים.

אל תגעו במשיחי, ובנביאי אל תרעו

הקול, המוכיח את המלכים, והמניא כל מזיק מלפגע באבות העולם, היה כולל את שתי הסגולות, אשר הן אצורות בכח האומה הקדושה, שהאבות היו הנושאים העקריים שלהן. הסגולה האחת היא סגולת הגאולה הכללית, העתידה להביא את ישועת העולם כולו וגאולת האנושיותבכללותה, שבשביל כך האבות נקראו המשיחים, הגואלים האמתיים של העולם, שבשביל כך ראוי לכל איש להזהר מאד גם מנגיעה כל-דהו בהם. כי ראוי לדעת, שאין שום יחש וערך לכל המון הברואים לעומת המשיחים נושאי הגאולהההאמתית. והנה לא לבדשהאבות הקדושים היו הנושאים של הגאולה והישועה הנצחית של כל ההויה כולה, הכוללת את כל האדם וכל היקום כולו עמו, אלא שהם גם כן הנביאים, מבשרי הישועה ומודיעי הדרך, איך לבא אליה באחרית הימים. ובזה הנבואה היא כבר סגולה, המתיחסת גם לכל העמים כלם, שהרי הם צריכים להיות מקבלים את ההוראה, שבאה ע״י הנבואה, איך ללכת בחקות החיים, שבגללם תבא הישועה והגאולה האמתית לעולם. ומצד זו הסגולה של הנבואה, כל הטוב הראוי לבא לעולם כולו יבא באמצעותם של הנביאים, מדריכי דרך הגאולה המשיחית הנצחית, העומדת למעלה מכל מגע של כל היצורים כולם. על כן אמר המאמר האלהי, המוכיח את המלכים, שבנביאי אל תרעו, כאשר כל אוצר הטוב בעד כולכם שמור הוא אתם. אל תגעו במשיחי, ובנביאי אל תרעו.

שירו לד׳ כל הארץ, בשרו מיום אל יום ישועתו

לעומת שתי הסגולות הנפלאות, ששתל הקב״ה בשרש הקדושה של כנסת ישראל, שנתן עי״ז לישראל את היסוד המשיחי והיסוד הנבואי. היסוד המשיחי הוא החסן הנצחי, המביא את הגאולה ואת אור הישועה האמתית, שתבא באחרית לכל היצור כולו, שבשביל כך העולם כולו כבר הוא שווה בהויתו, ושמחת המציאות מוכרחת להתגבר, ע״י הזכר המרומם והנערץ של מגמת ההויה כולה, שתצא לאור ע״י אורו של משיח, שהוא מוכרח להתגלות, כי כבר ישנו אצור במשיחי ד׳ אבות העולם, שמופיעים בסגולתם המשיחית בכנסת ישראל כולה, בתור ענפי נשמותיהם. והסגולה הנבואית היא המודיעה את המציאות של הישועה, איך שהיא הולכת ומתפתחת, ע״י דרכי ד׳ במהלך ההויה, שהם מתגלים ע״י בחיריה יחידי הסגולה, מקבלי רזי הנבואה, וכל יום ויום הרי הוא מקרב אל המטרה הקדושה של אושר העולם והצלת האדם, שהיא ישועת ד׳ באמת. שירו לד׳ כל הארץ, בהתאמת הקדושה של אורו של משיח, שגם בהיותו גנוז בכח די לו להאשיר את היש כולו בעושר כבודו. ולעומת הכח הנבואי, המדריך את הבריאה, מדי לכתה למטרתה הנשגבה, בשרו מיום אל יום ישועתו.

ספרו בגוים את כבודו, בכל העמים נפלאותיו

החנוך העליון של האנושיות הולך הוא ונמשך מדעת אלהי אמת. הגוים שהם מתפתחים בהכרה עצמית, שומרי גזעם ותכונתם, הם עלולים לבא להתבוננות פנימית, שאינה זקוקה כל כך להתעסק בתכנים מפתיעים היוצאים מן הכלל. עצם הכבוד האלהי הרי הוא בא ומופיע לכל בעלי נפש מרגשת הרגשה פנימית, גם מכל הסדרים הקבועים האטיים. והגוים, אלה שיש להם הסתגלות לשמירת רוח עצמי פנימי,

(חסר עמודים רו-רז)

לכל גזע מיוחד ממשפחות בני האדם, אשר נמזגו במשך הזמן ונהיו לעמים מקובצים בקבוצים חברתיים, איך כל אחת מהמשפחות הללו, מצד מוצאן וטבע נפשן, מסתכלת על יסוד הקדש, הנכסף לנשמת האדם בטבעו הרוחני.ומפני שלכל אחת מהנה ישנה רק תכונה מוגבלת, מצומצמת באפשריות הבטתה, על כן לא יכלו להתרומם להביט על מקורהכל, אל עליון, ונתעו בשואנתעה אחרי אלילים, כל אחת לפי נטיתה הפרטית, ומזהנסתבך אחר כך הערפל האלילי המחשיך על המוני העמים. רוח הקדש היא מנשאה את רוח כלם ביחד, ואומרת להם: הבו, כל אחת מהמשפחות, ונשאו את רוחכן להכיר, שכל הפרטיות הרוחנית הגנוזה, שכל אחת מכן הוגה, אינה כ״א שביב דק מאור ד׳ העליון, הכולל הכל, ומקור הכל וחיי כל. והנה הציורים האצילייים, ביסודם הרוחני להפעיל נפש האדם ברוממות, עד כדי העלאה של שגוב אלהי, הם מחולקים בכללם: תכונת השיגוב האצילי, שהוא יסוד הכבוד בכל מלא החיים הנותן ברק לתרבות הרוחנית בכלל, בתכן של מחשבה, רגש והגיון, זהו הצד האחד של המלוי הנפשי, והצד השני הוא התכן המעשי, המתגבר במפעלים, ומוציא אל הפעל את כל מחשב וכל הערכה רוחנית, העומד בחזקה נגד כל מפריע ביצירה והתחדשות מתעלה. ומשפחות העמים נחלקו, לסוגיהם הכלליים, באחיזתן הנפשית באחד משני הסוגים הללו, שגרמו להם המון דמיונות פרטיים, בדרך ההתפוררות של הרעיונות כלפי התפיסה של הציור לגבי התכונה של ההערכה האלהית. על כן הננו קוראים להם: אל תחשבו, אל תצירו, להפריד את מושגי הכבוד הרוחני הנאצל, יסוד המחשבה, הרגשוההגיון, מהעז, יסוד המפעל, ההתפשטות כל מצוי בממשיות ובגבורת מעשה, רק שאו למרום עיניכם וראו את המקור הכללי, אשר מאל אלהים אמת הוא

נובע, שהכל בו חי ומשפעו הכל הולך ומתעלה, הכל הולך ומתפשט, והכל כלול באחדותוובשפעת רוממות קדושתו, העליונה לאין סוף. הבו לד׳ משפחות עמים, הבו לד׳ כבוד ועז.

הבו לד׳ כבוד שמו, שאו מנחה ובאו לפניו, השתחוו לד׳ בהדרת קדש

ההשפעה האצילית, המרוממת את הנפש בצורה מקיפה, היא הקודמת לבא, בראשית להתודעות של הכבוד האלהי, הנשא ומרומם מכל רם ונשא. אבל עדיין אין הכבוד הגדול הזה פועל רק על המהלך הרוחני של הנפש, שהוא אשר פנימי נשגב, אמנם אחר כך כאשר ההשפעה של רוח הקדושה חודרת יותר, בעומק הויתו של האדם, בא הוא ג״כ לגלות את הצפון בקרב נפשו פנימה מכבוד אלהי אמת, ע״י מעשים מוחשים, נפעלים בתכונה מלאה רוממות נפש ואשר חיים עצמיים. כאשר הרוח מתעלה עוד יותר, והגודל האלהי מתעמק מאד בתכונת הרוח של האדם, וחובק את כל נשמתו, אז מתחילה הדרישה הפנימית, של ההערכה הנאמנה של היצור האפסי נגד היוצר ב״ה, מקור היש וההויה הגמורה. וזהו הצד המרומם את האדם ע״י השפלתו הגמורה, ״אני את דכא״. ועל כן הנה הנה סדרי המדרגות זו אחר זו: הבו לד׳ כבוד שמו, יפעת האצילות והשערת הגודל העליון, המעורר בנשמה כבוד אין קץ למלך הכבוד ב״ה וגדולת שמו הגדול. אחר כך באה ההכשרה המעשית, שאין הנשמה מוצאה לה מנוחה אלא אם כן תבטא את הרגשתה הנערצה ע״י מפעל מקודש, המורה קרבת אלהים והכרת גדולתו, שאו מנהה ובאו לפניו. כל זה הוא התכן ההתחלי, שעדיין מוצא האדם ספוק נפשי מיוחד מעדנת הרגשתו ועדנת הכרתו האלהית, המשביעה את הנשמה מלשד תענוגיה. אבל האמת העליונה, המתגלה אח״כ היא הענוה ה״גדולה מכולם ״ (ע״ז כ:), המביאה את הבטוי של הכרת ההערכה, שהיא מביאה אתההשתחויה, המלאה הדרת הקדש: השתחוו לד׳ בהדרת קדש.

חילו מלפניו כל הארץ, אל תכון תבל בל תמוט

כשם שההארה העליונה, של קדושת ד׳ והופעת אור ידיעתו האמתית, היא מזרחת זיו עליון על הנשמות, אשר יביטו וינהרו, וההשפעה הזאת הולכת היא וחודרת מלמעלה עד ההשתחואה בהדרת קדש, אצל הנפשות המוכשרות כבר לקלוטאת אור הקדש, במנוחה ותפארת קדושה, ככה היא הולכת ומתפלשת גם בתוך השדרה היותר ירודה, בתוך רשעי ארץ, מבלי עולם, ומשחיתי הישוב המדיני, ומפריעי החיים, החברתיים והפרטיים, בזדון לבם וברשעתם הנוראה. אין שום דבר אשר יוכל לעצור את המשובה הנוראה של רשעת עם הארץ בפלגותיו היותר נמוכות, כי אם אותה ההופעה, הבאה מתוך ההארה הגדולה של דעת ד׳ אמת ברום המעלה ובהירות הקדושה. הגדולה הזאת פועלת, שגם בעלי הנפשות היותר גסות יתפעלו מחיל ורעדה לחדול ממעשים רעים, המהרסים ומחבלים את העולם, ועי״ז יבנה וישוכלל העולם בישובו, ויהיה מוכן במצב מנוחתו לבא לידי המדרגה העליונה, שכבוד ועז ד׳ יגלה בה. חילו מלפניו כל הארץ, אף תכון תבל בל תמוט.

ישמחו השמים, ותגל הארץ, ויאמרו בגוים, ד׳ מלך

האורה, ההולכת למלא את העולמים כולם מזיו ההופעה האלהית, שכנסתישראל עוסקת בה, במהלך חייה התולדתיים, ע״י קדושת נשמתה ואמץ החזקתה במעז תורת ד׳ אשר אתה, היא מאצילה מכח החיים שלה פלגיאורה על היקום כולו, החל מתכונותיו הרוחניות, ההויות השמימיות בכל מלא הדרן, וכלה בתכונה הארצית, בברכת הטבע וכל כחותיו, המשפיעים אמץ חיים וברכה לכל יצור בכל מלא היקום. ומהברכה

הכפולה של השמים והארץ יחדיו, במלא שמחת גילם, תבא הכנה מבורכה לסדור המצב החברתי בכל השדרות האנושיות, וכל סכסוכיהם ונגודיהם ילכו הלך והתישר, ע״י רוב השבע הרוחני, בהוספת הדעת העליונה ההכרת האמת של ארחות הצדק והיושר, ההולכת ישר בחיי המפעל והחברה ע״י ברכת הארץ וכל אשר בה, המשביע את הספק לכל נוצר. ישמחו השמים, ותגל הארץ, ויאמרו בגוים ד׳ מלך.

ירעם הים ומלואו, יעלץ השדה וכל אשר בו

כשיתחדשו חיי האדם, השכליים והחברתיים, לטובה ולברכה, ע״י ההופעה האלהיתמאורד׳ אשר תבא עליהם, תביא עמה הופעה זו חדוש רב לטובה ולהרמת ערך בכל היקום כולו. גם חיי הים, הרחוקים כל כך מחיי האדם, במושג ובשתוף-יחוסים, יתעוררו בתכן -חיים חדש, מרעים בקול המון, המגיע להקשבת האדם ורגשי לבו, ותתבטל האדישות והנתיקה של חלקי היקום זה מזה. כי אחדות היצירה, ע״י התגלות אור היוצר האחד, המיחד את כולם ביחודו, תחבר את כל החוליות של ההויה בקשר יחוסי, מלא אהבה ורגש, וירעם הים ומלואו, גם בלב האדם ונפשו פנימה. וחיי השדה המקורבים יותר לחיי האדם, מצד שתופם בחיים של יבשה, הם יתקרבו כל כך אל הלב, ההוגה והמרגיש, עד שלא רק רעמם והמיתם הכללית תשמע, אלא גם פרטיות החדוש של אשרם וטובתם המחודשת תמלא את הלב שמחת-נפש חזקה, המתבטאת בעליצות, ויעלץ השדה וכל אשר בו.

אז ירננו עצי היער מלפני ד׳, כי בא, לשפט את הארץ

היער, בו מתגלה, בעת אשר העולם מלא תוהו, אי-הצדק שבעולם החי. הוא מלא טורפים, אשר החזק רומס את החלש ממנו, והעצים, המשמשים את בנין היער ועומדים בתור מגינים על ההויה, הגנוזה בסבכי היערים, הרי הם כמתאבלים על גורל הויתם, להיות מוכנים לסוכך על עולם מלא רשע ושוד. הנה בהופיע אור ד׳ המלא צדק ומשפט, בהתפשטותו בהויה כולה, מיסוד קדושת האדם, אשר תתפשט על כל היקום להעמידו במצב המתאים לצדק ומישרים, הכל ימלא רנת קדש. ואז ירננו עצי היער, מלפני ד׳ כי בא לשפט את הארץ, וימצאו אז את צביונם המלא בתקופת הויתם הארוכה, שכל המצב של העבר הית מעבר לאותו המעמד המאושר אשר בא יבא בהופעת קדושת ד׳ באור המשפט העליון, המקיף את כל היקום, ומביאו למרום תעודתו, כי בא לשפט את הארץ.

הודו לד׳ כי טוב, כי לעולם חסדו

אחרי ההופעה של האורה האלהית על היקום כולו, אחרי שיתוקן כל המצוי בכל מלואו, יבורר כי הכל הוא טוב גמור. אע״פ שבהשקפה על חלקים מיוחדים שבמציאות הננו נתקלים בחזיונות רעים מאד, כל זה בא מתוך שאין אנו רואים את כל מעשה ד׳ הגדול מראש ועד סוף. אבל כשיאיר האור של הכלל הגדול, והופעת הקדש תבריק על הנשמות, להקשיב את קול ד׳ בכל מעשיו, אז יבורר, שכל נקודה של המציאות היא אוצר מלא טוב, וכל חלק היותר קטן מהזמן הוא הארה של הטובוהחסד העליון, היוצא מאור פני מלך חיים. הודו לד׳ כי טוב, בכל הופעות מפעולותיו, ביחש אל המציאות והתפשטותה, כי לעולם חסדו, ביחס לכל המאורעות אשר נהיו בכל חליפות הזמנים, מהנעים שבהם עד המרור שבהם, הכל הוא ביחד בהיקת אור חסד עולם. כי לעולם חסדו.

ואמרו הושיענו אלהי ישענו, וקבצנו והצילנו מן הגוים, להודות לשם קדשך

להשתבח בתהלתך

הבעת הקדש יוצאת היא מכללותה של האומה, היודעת נאמנה, שהישועה הגמורה, הכוללת כל הישועות כולן, ליחיד ולרבים, לכלל ולפרט, בעולם הזה ולעולם הבא, הכל כלולהוא בידיעת ד׳ אמת, אלהי ישראל צור עולמים ברוך הוא, ושהארת הידיעה הזאת בתוכיותה של כנסת ישראל, ומפעלה המשפיע בכל העולם כולו, תלויה היא בשלמותה הגמורה של האומה, שתהיה כולה מקובצת בארצה, ומאוחדת ברוחה, על ידי זה שלא תהיה עליה שום שליטה להשפעה זרה של כל עם ולשון. רק אז יוכל התכן האלהי להיות מתגלה בה ובבטוייה המקודשים, ויוכל אז להאיר בהבהקתו את כל מחשכי עולם, להביא את הכל לידי ישועת העולמים האמתית. ואמרת הושיענו אלהי ישענו, וקבצנו, והצילנו מן הגויים להודות לשם קדשך, להשתבח בתהלתך.

ברוך ד׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ויאמרו כל העם אמן, והלל לד׳

דעת ד׳ אלהים אמת, שהיא נטועה בכנסת ישראל מקדושת נשמתם וצור מחצבתם, היא מפולשת באורה לקראת ברכת ד׳ העוברת דרך כל העולמים, אינה מזנחת את כל ברכת עולם, אינה מניחה את כל בריה שלא להיות רוויה מלשד הברכה העליונה, ואינה מפרידה בין העולמים, בין עוה״ז לעולם הבא. היא יודעת, שמכל חיי עוה״ז ומכל מפעליהם המעשיים לוקחים אור זרוע לעולם הבא, והעולם העליון מתברך גם הוא מברכותיו של העולם התחתון, ביסודקדושת החיים, המקודשים במצות ד׳ המעשיות, שהן הן הנן עמודי כל העולמים, וסוד קיומם, והן הן הנן הנותנים את החשיבות הנצחיתלחיי העוה״ז, ולהוקרתם בצרופם לחיי העוה״ב. והתהלה האלהית, המושגת לחיים בחיי העוה״ז, היא מתחלת מהוקרת החיים הזמניים ביפעת מגמתם, ״יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה״ז מכל חיי עוה״ב״. ועל כן לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה, ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה. ברוך ד׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. ויאמרו כל העם, לא רק יחידי הסגולה, המתעלים מעל כל חיי העוה״ז ונפרשים מהם, אלא כל העם, הגוי כולו בתור גוי קדוש, המקשר את חייו החמריים עם חיי הנצח, ע״י קדושת התורה והמצוה, אמר אמן, בהכרה של האמנת הדברים הנצחיים והקדושים הללו, והלל לד׳ על חסדו הגדול להאיר את אפלת החיים, גם בתכונתם החמרית באורות קדשו לנצח. אמן והלל לד׳.

רוממו ד׳ אלהינו, והשתחוו להדום רגליו, קדוש הוא

רוממות ד׳ בהשגה הטהורה ביקר גדלו, היא היא אשר הרחיקה את הטועים מהדבקות האלהית האמתית, שמתוך המעמק ברוממות העליונה חשבו, שלאיצויר כלל, שיהיה האדם מתדבק לקונו בדרך ישרה בלא אמצעים ומתוכים. וזהו השרש הפורה ראש ולענה של ע״ז. אבל הרוממות האלהית בטהרת הקדש המיוחדת לישראל,

שבשביל כך אנו מבטאים את השם הקדוש, בצירוף היחש של אלהותו אלינו, ד׳ אלהינו, היא מקרבת אותנו לקדושתו העליונה, ואע״פ שמה שמושג לנו מגדולתו הוא רק תכן של מדרגה מאד נמוכה, אבל היא מתפשטת מתוך הזיו של הגודל העליון. וההשתחואה שלנו, המורה על קבלת עול מלכותו, היא מכוונת להדום רגליו, לאותה הדרגה המתקרבת להשגתנו המצומצמת מאד, אבל אינה מגבלת את טהרת אלהותו, כי קדוש הוא, ומובדל מכל ציור ורעיון, ומכל מצר והגבלה, כמכל שינוי ותמורה. ועל כן גם ההארה שבדרגה הנמוכה, של הדום רגליו, היא עצם הארתו העליונה בקדושת אלהותו, אשר אליו תכלה נפש כל חי. והרוממות הטהורה הזאת לא די שאינה מרחיקה אותנו מקדושת הדבקות האלהית, המתבטאת ביסוד ההשתחואה, אלא היא מחיבת אותה, ומגדלתאת ערכה והדרת קדשה. רוממו ד׳ אלהינו והשתחוו להדום רגליו, קדוש הוא.

רוממו ד״א, והשתחוו להר קדשו, כי קדוש ד׳ אלהינו

אחרי שבאה ההשתחואה, וההשתעבדות הגמורה, היוצאת מתוך הציור המושג לנו, לפי ערכנו, שזהו התכן של דרגת הקדש היותר קרובה לנו, הננו עם זה עולים להתקשר ע״י שפעת אור הקדש, המאיר ממעל לנו, להגיע לידי דרגת השגה יותר בהירה מזו שמבוטאת ב״הדום רגליו״. והננו נקראים מתוך הרוממות להתקשר בהכרת ערכנו, המתבטל לעומת קדושת גדלו ותפארתו, יתברך שמו, לאותה המעלה העליונה שההדרכה האטית, של ההשתחואה להדום רגליו, הביאה אותנו אליה, לרום המעלה של גודל הכרה, שהוא התכן של ההשתחואה להר קדשו, שפעת ההתדבקות העליונה. כי הדרגה של הדום רגליו אינה נשארת במצבה הנמוך, כאשר אין הקדושה מוגבלת ומגודרת בשום תכונה, והיא מתנשאת ברום עוזה, ממדרגתה התחתיתית לרום הקדש, בלא שום השתנות. והיחס אלינו מאלהותו יתברך שמו הלא הוא ג״כ קדוש ומובדל מכל הגבלה והשתנות, ולא יוכל שום תכן לעצור את הרוממות האלהית, וההולכת ובוקעת מזיו הכבוד העליון, להביא אותנו מהמדרגה הנמוכה, של הדום רגליו, אל המדרגה העליונה של הר קדשו. רוממו ד״א והשתחוו להר קדשו, כי קדוש ד״א.

והוא רחום יכפר עון, ולא ישחית, והרבה להשיב אפו, ולא יעיר כל חמתו

מדת הרחמים הכמוסים, היא מדתו העליונה של בורא כל היצורים ברוך הוא, עד שהננו צריכים לבטא כאן לשון נסתר: והוא רחום. יש בסגולה של הרחמים הנפלאים הללו, שאע״פ שצדק ומשפט הוא מכון ההויה, וקיום הברואים וסדורם, בכל זאת מדת הרחמים היא גוברת עד שיכפר עון. והכפרה הזאת היתה יכולה לבא בצורה של השחתה, אמנם הרחמים העליונים גוברים כ״כ עד שישנה כפרת עון, שאין עמה שום השחתה. ולא עוד אלא שאע״פ שהרשם של החטא מוכרח הוא להתגלות בצורה של ענש והירוס סדר הטוב, הראוי להיות מושפע בעולם, פועלת היא מדת הרחמים הכמוסים, שגם לאותה ההכנה, שהוכנה ההויה להיות מתקלקלת ע״י סבת העון, הנה די להפעיל על היקום, ע״י האיום של אפשרות ההירוס והענש, והתשובה פועלת מיד שהוא מרבה להשיב את האף. ואפילו אותו הרשם, שכבר יצא להרס סדרי ההויה, מפני הסבה של קלקלת העונות, הרי הוא שב, וחוזר תכן סדורו של עולם לאיתנו לקבל את הטוב ואת החסד העליון במלא זהרו. ועוד מדה עליונה יש לה לקדושת הרחמים הגנוזים, שגם בראשית הרשימה של כח המהרס ויסוד המעניש הוא אינו בא לפי מלא המדה שהחטא היה צריך לפעול. כי אותו הכח של התשובה, שגנזו הקב״ה בנפשות יצוריו, פועל הוא את פעולתו, להקל את השטף של הכליון המוכרח לבא בעקב העון, עד שגם מראשית יציאתו של רשם ההירוס, הבא בתור הענש של העון, איננו יוצא בכל מילוי הזעף, הראוי לו מצד חמר העון. וכל אלה הם הסתעפיות קדושות ממדת והרחמים הגנוזים העליונים, אשר

באוצרו הטוב. והוא רחום יכפר עון, ולא ישחית, והרבה להשיב אפו, ולא יעיר כל חמתו.

אתה ד׳, לא תכלא רחמיך ממני, חסדך ואמתך תמיד יצרוני

רחמי ד׳ הרבים מתיחסים אל היצורים מצד האומללות הגדולה, שכל נברא הוא כל כך עטוף בה מצד מהותו המוגבלת. והרחמים הללו צריכה כל נפש נקיה לעוררם במחשבה טהורה, המלאה זיוה של הענוה, במה שהאדם יודע על ידה את מצבו השפל, בהיותו בעל הגבלה וחסרון עצום של נברא, שלעומת ההכרה הזאת רחמי ד׳ בורא כל לא יכלאו. אבל בפעל המשכת החיים הלא חסד ד׳ מעבר מזה, המשפיע על כל בריותיו מטובו שאין לו סוף, לרוממם ולהעלותם תמיד מעלה אחר מעלה, ומצד השני אמת ד׳ לעולם, במדת הדין המחוברת להנהגה העליונה, כדי להחזיק את האדם על מצבו הטוב בחיים המוסריים, וקשר הקדש העליון, הם עוצרים את העצמיות הטובה של האדם, שלא יאבד את מקור הרחמים העליונים, השופעים עליו מאוצר חיי החיים. אתה ד׳ לא תכלא רחמיך ממני, חסדך ואמתך תמיד יצרוני.

זכור רחמיך ד׳, וחסדיך כי מעולם המה

אם המיות הזמנים הסוערים, השולטים על האדם, הרחיקוהו מלזכור רחמי ד׳ עליו, אין השכחה הזאת שיכת כי אם ביחש להאדם באשר הוא אדם, להבל דמה, אבל מצד רחמי ד׳ המרובים הלא אין שום שכחה שולטת, וכשם שהרחמים העליונים סובבים את כל היצורים הרי הם סובבים ג״כ את האדם, השוכח את הרחמים. אמנם ע״פ מדת המשפט אין הנדון של האדם, והשוכח את רחמי ד׳, הומה אל הנדון של הברואים האחרים, אשר אין במדתם חובת הזכרון ביחס לרחמי ד׳, והיה ראוי האדם, השוכח את רחמי ד׳ על יצוריו, להיות נענש בפשיעתו, מדה כנגד מדתו, בשכחת הרחמים עליו ממקורם העליון. אבל לעומת זה משמשת היא מדת החסד, הקימת ועומדת מעולם, לפני הרים יוסדו, ועד לא ברא תבל ומלואה, ומדת החסד היא מצינת את ההנהגה העליונה שלא בצמצומה של מדת הדין, המודדת מדה כנגד מדה, אלא שהיא מביאה לזכור תמיד את הרחמים גם לשאינם ראויים, ושלא להזניח בשכחה גם את השוכחים, על ידי שהם פותחים פתח כמחט של סדקית להתרומם מעל לשפלותה של שכחתם. ובכח עליון זה הנני אומר: זכור רחמיך ד׳, גם לעלוב השוכח, מפני שהצירוף אל הרחמים הלא המה החסדים, והחסדים הלא מעולם המה, ולא ישתנו גם על ידי מדת הדין של מדה כנגד מדה, בשעה שאיזה פתח של תשובה נפתח מצדו של האדם. זכור רחמיך ד׳ וחסדיך כי מעולם המה.

תנו עז לאלהים על ישראל גאותו, ועזו בשחקים

רוח עז ועצמה ראוי להיות ממלא את כל בתי נפשנו, בעת אשר אנחנו שמים אל לבנו את המגמות הגדולות, מלאות האון, ההולכות ומתמלאות בשטף המפעל הגדול של מעשה ד׳ בכל מערכי הבריאה כולה. אמנם יחד עם העז הזה, המורגש בכל היקום בעמדתו וסדורו, בחוקיו האיתנים ובתולדותיו הנפלאות, הלא גאות ד׳ היא זורחת בעולם מישראל, ממפלאותיו הרבים אשר כונן בעם זו יצר לו, בתולדתו וקיומו, בכל עלילותיו ומהלכיו, בשיא גבהו ובשפל ירידתו, בתקוותיו וצפיתו המלאה חזון פלאי פלאים. זון התכן המראה בעולם את גאות ד׳. ומתוך המבחן הזה, טל הגאוה והגדולה האלהית, הננו שבים, ע״י כח זה של אספקלרית הקדש של כנסת ישראל, להכיר לא רק את העז הגלוי במכמני הטבע, שאפשר להם להיות נסקרים בעזרת החושים, וההגיון האנושי, אלא הננו עולים לספירות העליונות, לגנזי שחקים, ששם חביון העז, ושם כל התכונה הכללית של מערכי ההויה, מסבותיה ומגמותיה, צפויה היא ונערכת. תנו עז

לאלהים, על ישראל גאותו, ועזו בשחקים.

נורא אלהים ממקדשיך, אל ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם, ברוך אלהים

מתוך המחשבות המקודשות, בציור האמתות האלהית, מקור היראה מתפתח מרום רוממות והערצה אין - סופית. והנוראות היא בטבעה מחלשת את הכחות של החיים הטבעיים, חיי האיש הפרטי וגם החיים הכלליים של העם כולו. וכדי למצא מקור לעז ותעצומות פונה לו האדם לשעשועי הבל, ולהסחת דעת ממקור האמת האלהית, וכן הולך לו העולם ומתקלקל, והעמים, מתוך בקשת הרחבת חייהם בעז ועצמה, הולכים הם ותועים מאחרי ד׳ וסרים מדרכיו הקדושים. אך לא כן יצר אלהי ישראל את עם סגולתו, שם בהם חק נפשי מתאים לסגולה האלהית השרויה בתוכם, שהנוראות האלהית באמתתה, היוצאת מתוך המחשבה הקדושה האלהית העליונה, היא מאמצת ומחזקת את חייהם, חיי האיש וחיי העם, ובהכרתם הפנימית וברגשם הנפשי טבועה ההכרה וההרגשה, כי אלהים אמת הוא מקור הברכה, מקור שפע החיים, העז והעצמה. נורא אלהים ממקדשיך, אל ישראל הוא נותן עז ותעצומות לעם, ברוך אלהים.

אל נקמות ד׳, אל נקמות הופיע

אם הנקמה היא, כפי מה שהיא מצוירת אצל בני אדם, תכונה שבאה מתוך חולשת הנפש, מתוך שנאה ומשטמה, מתוך קצף על דבר רע שנעשה בעבר, אינה יכולה להיות מתיחסת בכלל לאחת ממדותיו של הקב״ה, אב הרחמים ומקור הטוב והחסד. על כן צריכים אנחנו להבין את כל תכן הבטוי של נקמה, והמפעלים המורים ענין של נקמה, שאנו רואים במערכת ההנהגה האלהית בעולם, שהיא באה לא מתוך תכונה של מחשכים, המאפילים את הזהר של הטוב, החכמה והרחמים, אלא שהיא באה להאיר בעולם את כל אוצרות הטוב, להסיר את הסבות המאפילות את החיים ואת ההויה בכלל, שהן צמחי הרשע ופרי הכחש והבגידה, שכל זמן שלא יתבערו מן העולם הרי הם מחשיכים אותו. וד׳, אשר אמר יהי אור, מסיר את המחשכים ואת גורמיהם, כדי שהאורה תופיע בעולם, לשמח את כל היצור. אל נקמות ד׳, אל נקמות הופיע.

הנשא שופט הארץ, השב גמול על גאים

המשפט המושרש כבר בטבעו של אדם ובארחות חיי החברה, לענוש את הרשע, הגונב, הגוזל והמרצח, באפן פרטי, גם הוא מיסוד המשפט העליון בא, מכח אותה ההכרת המוסרית, החקוקה בנפש האדם הנברא בצלם אלהים. אבל כח השופט הזה עומד הוא במצב שפל, כל זמן שאין לו כח להתגבר על רשעי עולם, שהם מתגברים לעשות תעמולה רבה של סדרי חיים כלליים, הבנויים על רשעה ביסודם, מפני שהם גם כן לוקחים להם יסודות של משפט להחזיק את רשעתם, ונגדם אין שום כח שופט בתוך השדרות האנושיות, שהם לוקחים להם קרנים לנגח בהן כל דכא, כל רפא אונים וכל כושל. על כן מוכרח הדבר לבא, שרק שופט הארץ ינשא, ותתרומם מדת המשפט העליונה, באפן כזה, שגאים רשעי עולם לא יפיקו זממם, והם יקבלו ענשם כראוי להם, להשיב להם גמול ידם, ותחת ההרס, החמרי והרוחני, שהם שואפים להביא על העולם בגאותם הבלתי-גבולית, יחרבו הם ומועצותיהם תהרסנה. הנשא שופט הארץ, השב גמול על גאים.

לד׳ הישועה על עמך ברכתך סלה

הישועה הכללית של כל ההויה כולה, ישועת ד׳ היא, כלומר, שהמדות האלהיות יצאו אל הפעל במציאות כולה בכל מילואן וטובן, שאז יתוקן כל העולם כולו, ושלום העולמים יאיר בכל מרחבי היקום. הכח האנושי, המוכשר להיות הפועל לברכת עולמים זאת, ברכת ד׳ הנצחית, זהו אותו כח של חיי הנצח, חיי הקדש, האצור בעם ד׳ בכנסת ישראל, לכל סגולותיה הפנימיות. על כן אלה שני הדברים, שהם יסוד האשר הכללי, ישועת ד׳, אותה הישועה, המתיחסת לשם ד׳ ומתקשרת בענינו העצמי, וברכת ד׳ השורה על ישראל, בתור עם ד׳ לנצח, הם מקושרים יחד בקשר אמיץ. לד׳ הישועה, על עמך ברכתך סלה.

ד׳ צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב סלה

צבאי צבאות ברא הקב״ה בעולמו. כולם, מראשית העליוניות שלמדרגתם הגבוהה ביותר עד אחרית התחתיתיות של מדרגתם הנמוכה ביותר, מקושרים הם יחד בלולאות הקודש של החכמה העליונה והחסד העליון, הכולל את כל ההויה כולה. הקשר הקדוש הזה, של אחדות כל צבאות עולמים, בצביון האלהי הכולל כל, זהו מעוזם של ישראל. ויעקב, אשר הוריש לבניו את הנחלה של החזון הקדוש, של סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, הוא אשר איחד את ההכרה האלהית הזאת בנשמתו, ואת המשגב הנצחי מסר בתור ירושה לעד לבניו, שומרי אור הקדש בעדם ובעד כל האנושיות ובעד כל היש אחריו, בחיים אשר לנצח לא יתמו, כי גדולת הכלל היא תכונה נצחית בשגובה המקבלת אור חייה ממקור חיי העולמים, אדון הצבאות, ומנצחת עדי עד בחילה את כל הקשור במעוז שם הקדש, אור ד׳ לנצח. ד׳ צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב סלה.

ד׳ צבאות, אשרי אדם בוטח בך

לעומת ההכרה הכהה, הבאה מתוך הסיקור החלוני על הכלל של ההויה כולה, שמצדה בא יאוש ורפיון לכל פרט, לחשוב שאובד וצולל הוא בתור אבק דק בים הגדול של המציאות הכללית, והמון כחותיה האדירים, באה הכרת הקדש, המביטה על הגודל הכללי מתוך המרחב של דעת אלהי ישראל, אדון הצבאות. ודוקא מתוך גדולת המפעל, אשר אין קץ לרחבו, גדלו, עמקו ועזו, משתקפת היא התכונה המאשרת את כל פרט, בכח מציאותו באחדות הגדולה של כל הכלל כולו, החסין בכח ומאוחד באחדות מקור ההויה, הנושא כל בכח רחמיו ועז גדולתו. והאשר, כמו של כל היקום בהכללתו, ככה הוא מתפרט על הפרטים כולם, וכל אישיות מיוחדה מתמלאת זיו עליון, ומתאשרת בגודל נצח בקשר המקודש, אשר הוא מתאגד בשם ד׳ צבאות, הנקרא על צבאי צבאות עולמו, שהכרתו החיה והמאוחדת חקוקה בשם ישראל, צבאות ד׳ בעולמו. ד׳ צבאות אשרי אדם בוטח בך.

ד׳ הושיעה, המלך יענו ביום קראנו

ההצלחה האמתית היא הדבקות האלהית, המושכלת, החיה, המורגשת, מצד גודל אחיזתה בכל תכן החיים, בכל מהותו של האדם, בקדושתו. כל עצמותי תאמרנה ד׳ מי כמוך. והישועה הזאת, שהיא הישועה האמתית, היא למעלה מכל צרך של קריאה, תפילה ובקשה, כי עצם צרור החיים הוא בה בעצמה, וכיון שנתעלה האדם להיות קשור בכל מדעו ושכלו, בכל עשתונותיו ורגשותיו, בשם ד׳ אמת, כבר הוא נושע.

אמנם לא בכל עת יעמד האדם על זה הגובה, לא בכל זמן יוכל האדם, בפרטיותו ובכללו, להתנשא למקום העליון הזה, אשר שם אין שום חסרון, וממילא אין שם קריאה, ולא בקשה, ולא צרך של עניה, המתיחסת אל הקריאה. אבל במצבו הירוד של האדם, שמ״מ רשמי הקדושה העליונה אמנם נחלשו אבל לא נמחקו, ולא סר האדם מלהתגעגע לצור חייו ומקור נשמת כל חי, אז אע״פ שלא יאיר עליו האור המלא, המתבטא בשם המפורש העצמי, אבל מלכות שמים הוא מקבל עליו ומטה את רצונו להיות ממלא את רצון קונו, מלכו ואדונו, בכל אשר תשיג ידו. במצב כזה כבר יהיו לפעמים מורגשים כמה חסרונות, שהם צריכים להתמלאות, אבל מפני שהאדם לא זז לגמרי ממקור הקדש, ויסודי הישועה העולמית, הנובעת ממקור השם המלא בתפארת קדשו, עודם משפיעים עליו דרך התעלומה המלכותית, שבה יש כבר מצבים שונים, של ירידה ושל עליה, כאן הוא מקום התפלה והקריאה, שהיא בטוחה להיות מתמלאית ונענית. ד׳ הושיעה, המלך יעננו ביום קראנו.

הושיעה את עמך, וברך את נחלתך, ורעם ונשאם עד העולם

הישועה באה תמיד בצורה של הצלה מאיזו רעה, המוכנת לבא, או שהיא כבר באה. הברכה היא מצינת תוספת מעלה, הופעה ועליה והנה הנגוד, הנמצא לישראל בין כל עמי התבל, הגוים המתהללים באלילים והמהות הפנימית של העמים, הוא גורם תמיד עמדה של משטמה לעומת האומה היחידה הזאת, שהיא בשביל כך נזקקת תמיד לתושעת ד׳, ״וגדול הרועה המציל את הכבשה האחת מבין שבעים זאבים ״ אִסת״ר ט, ב). ויותר מהסכנה הזאת, המוחשית, גדולה הסכנה הרוחנית, של הורדת ערך הקדושה, המיוחדת לישראל בתור עם ד׳, המקושר לקדושת אלהי אמת ונושא מדברות קדשו, שלא תשפיע עליהם השפעת הרוב, הזרם הגדול של כל העמים הרבים, אשר כהמות ימים יהמיון, להשכיח מהם שרש הקדש של אצילות נשמתם, שבזה חל התאר של הישועה בעקר. אמנם הישועה באה בשביל המטרה הפנימית, של סוד ד׳ אשר בעמו והמטרה הזאת היא מבולטת ע״י יסוד הנצח האלהי, הקבוע בכנסת ישראל, והנצחיות לא תעמד בכחות נבראים, שאם בעצם מוגבלים, בעמדה אחת מצומצמת, כי אם תעמד על עמדה מוכרחת היא להיות פוחתת והולכת עד שתכלה, וזה לא יתכן, ״כי אני ד׳ לא שניתי, ואתם בני יעקב לא כליתם ״. על כן בתור נחלת ד׳, שאין לה הפסק, הברכה והתוספת התדירית, בשפעת אור הקדש וחיי האמת, מוכרחת להיות תמיד הולכת ומתגברת בתוכה, והחבור של הישועה עם הברכה, הבא מיסוד תכונת העם המיוחד בקדושת ד׳, ומיסוד הנחלה הנצחית האלהית שבסגולתה, האחוד הזה יביא את הרעיה ואת ההתנשאות, העומדת לעד. הרעיה האלהית באה מיסוד הישועה, כי רק בזה תשמר הסגולה בתור עם ד׳, המיוחד בישראל, בהיותם מושפעים תמיד ממרעה רוחני זך וקדוש, מאור התורה ושפעת החכמה, אשר ד׳ יתן מפיו ברוח קדשו על עמו בחיריו. והברכה המצינת את ההוספה התמידית במעלה, שלא תתם עליתה עדי עד, היא תביא את ההתנשאות האמתית ברום מעלת הקדששל השלמות העליונה, המביאה את האשר לעולמי עד לכל היקום, לשמחת ד׳ במעשיו ע״י ישראל עם קרובו סלה. הושיעה את עמך, וברך את נחלתך, ורעם ונשאם עד העולם.

נפשנו חכתה לד׳, עזרנו ומגננו הוא

הכמיהה הנפשית הקדושה, להתדבק באור ד׳, באה מתוך היסודות הקדושים, הטבועים בנפש הקדושה, שהיא יודעת, שכל מפעליה הטובים, כל משאות רוחה העליונות, אינם משתכללים כ״א בעזרת ד׳. ואע״פ שהיא יודעת, שברית כרותה לה, שתהיה בעצמה שליטה על גורלה, לבחור לה דרך החיים כתורה וכמצוה,

שזהו התכן של האשר כולו לנצח בעדה, בכ״ז יודעת היא אל נכון, שגם הצעידה בדרך האורה, שעל פי רצונה החפשי, מוכרחת שתהיה תמוכה בעזר עליון. ומתוך שחלק גדול של מהלך האשר הזה הוא בא מתוך מפעלותיה והגיונותיה העצמיים, שמפני שהם באים מכח אדם מוגבל צריכים הם הגנה מכל צד של קלקול והפסד, היא בטוחה, שכשם שבא יבא לה העזר האלהי, לגמור את אשר הוא למעלה מכחותיה הגשמיים. והרוחניים, ככה ילוה לה עזר זה להגן בעדה נגד כל קלקול, שיוכל להולד בכל אותה המערכה המוכרחת לבא מכחה המוגבל. כי רק זה החלק המיוחד למפעל אדם צריך הגנה מכל קלקלה, מה שאין כן אותו החלק העליון, של ההופעה האלהית העליונה, הגומרת כל מהלך קדש, הרי הוא שמור ועומד בעצם תכונתו, במקום שאין יד כל קלקול מגיע שמה. נפשנו חכתה לד׳, עזרנו ומגננו הוא.

כי בו ישמח לבנו, כי בשם קדשו בטחנו

הקשר האלהי, המאוגד עם הנשמה העליונה, נשמת ישראל בטהרתה, חוא ממלא אותה שממה אין סופית למעלה מכל גבול ומכל חשבון. מתנשאת היא הנשמה, מעל לכל פחדים, וממעל לכל דאגות של מאורעות, של נפילה ושל הריסה, כי די לה אותו האשר העליון של שמחת עולמים בד׳ אבל לא בכל עת יעמד האדם ברום הגובה הזה, המתרומם באצילותו, ומוכרח הוא לפעמים לצאת אל התכונות של החיים, המחוברים עם החמר ומשיגיו, העלולים לכל השתנות ולכל מקרה. אז מתמשך על נפשו אותו הכח של השמחה העליונה בתור הופעה ממדרגה השניה, שאין שם של שמחה עצמית ראוי לה, וגם אין המושג האלהי כ״כ זך, עד שאפשר לומר ע״ז מלת- היחש של ״בו״ כלפי מעלה, כ״א השם המקודש, ההתפשטות המקודשה, שבאה מתוך הרום הנעלה בעזוז פלאיו, להגיע את הנשמה למעלת השמחה העליונה, שממעל לכל חשבון, ומכל צרך של הרגעה ע״י איזה מושג של בטחון. באים אנו לשאב מהנחל המתמשך מתוך מקום החיים העליונים הללו, של השמחה העצמית, גם בהיותנו במצב של מדרגה שניה, שהיא כבר עולמית, ויש לה עסק עם אפשריות של מאורעות, שהם יכולים להרס את המעוז העליון שלה לפי הדמיון, המתגבר ע״י התתרחקות מהמקוריות העליונה, מצד ההכרח הגבולי של כל נוצר. אבל אין אנו אובדים את אשרנו, וגם ממדרגה השניה, שאנו קורין את התכן האלהי רק בשם, אבל הלא השם שם קדשו הוא, נשמר אצלנו בקדושת פלאיו מרשמי הקדש העליון המחובר עמנו תמיד עדי עד. זהו יסוד בטחוננו בכל אשר נלך. כי ״גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי״. כי בו ישמח לבנו, כי בשם קדשו בטחנו.

יהי חסדך ד׳ עלינו כאשר יחלנו לך

היחול הפנימי של כל לב טהור, מיסוד קדושתו, לד׳, הוא מלא עדינות קדושה ורוממות טהר. והיחול הזה הלא הוא ממשיך את אור החסד על מפעלי החיים וגורל האדם. בשעה שהדברים מתגלמים במעשים וחותמים את חותמם על החיים, אז הם עלולים לרדת מגובה הטהר שלהם. ותפלתנו הפנימית היא, שתמיד יהיה החסד, המופיע עלינו, בהיותו מתאים לעניניגו וצרכינו, ספוג עדנת קדש, ומסוגל לטהר וזכוך, כאשר הנקודה הפנימית של היחול הלבבי, ערגת הנפש בידענותה, הלא היא טהורה, זכה ועדינה, ושלמה מאד, ומעומק הטהר הלבבי יוצאת היא התפלה: יהי חסדך ד׳ עלינו כאשר יחלנו לך. כי יחולם של ישראל, מצד עצמיות תכונת קדשם, הלא הוא רק הפאר והפדות בטהרו. ״יחל ישראל אל ד׳, כי עם ד׳ החסד, והרבה עמו פדות, והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו״. ומה טובו ויפיו של החסד המעשי, הבא תמיד בהתאמה עם היחול הנקדש בטהרתו, שיהיה החסד מסופג טללי אור קדש. כאשר יחלנו לך.

הראנו ד׳ חסדך, וישעך תתן לנו

הישועה היא תמיד נובעת ממקור החסד, והחסד במקורו הלא הוא נשגב מאד, קדוש וטהור לאין חקר, ונחלי עדניו מתפשטים המה ברב שפע הרבה הרבה מאד יותר ממה שכח נברא יכול לקבל. אמנם אותו החסד בטהרת אצילותו, כשהוא מתיחס למקור תולדתו לד׳, בתור חֶסדך ״, אי אפשר שיהיה נתון לבשר ודם, כי מה יוכל יציר מוגבל לעשות עם חסד אל, המתרומם ומתפשט מעל כל גבול, מצר ומדה. אבל ההארה של החסד, בתפיסת קצת רעיון בערכו, בקצת נהירות במאוריו העליונים, באיזו הרגשה בתכונת ענוגי קדשו, זהו מה שמכשיר אותנו, שבעתאשר הישועה תבא, בברכתה המלאה, באפן שהיא תקרא ג״כ ישועת ד׳, אבל מפני שהיא ישועה היא באה בגדר של אלה שהם צריכים להושע, ששיך בהם איזה דבר המעכב את אשרם, ואת גודל טובם, אז נדע מתוך הארת החסד איך להתקשר עם הישועה במצב של יחס קניני, שתהיה הישועה העליונה נתונה לנו, מאוגדת ומתיחסת לנו. הראנו ד׳ חסדך, וישעך תתן לנו.

קומה עזרתה לנו, ופדנו למען חסדך

כל זמן שההתעלות הכללית של כל ההויה לא באה, כל זמן שהמצב הכלליש היש הנמצא, הנשמות, והאנושיות, העולמות וכל מלואיהם, נתונים הם במצר, כל זמן שהדרישה של הטוב איננה כללית כי-אם חלקית, אי אפשר לעצמותו של החסד העליון שתתגלה, שתצא אל הפעל בעולם. ונמצא, שאם יש איזה דבר טוב הרי הוא רק חלקי במציאות, והכללות הלא היא טבועה בתוך מחשכים של רעותאין ספורות. העזרה, כל זמן שהיא מצטירת בענין אחר חוץ ממקור העזרה, חוץ מאור ד׳ לבדו, הלא איננה כלל מהסוג הזה של הישועה, המביאה את החסד המובהק, חסד ד׳ שיוכל להקרא בשמו ״חסדך ״. הקימה היא העמדתכל שעור הקומה, ההתגלות הכללית, בהארת הכחות הפרטיים המאירים בו לאין קץ, בכלל אחד מופלא באחדותו. אמנם הקימה הזאת שאנו מבקשים, אור פני ד׳ בכל הודם במציאות, הלא עמה יחדיו אי אפשר לבקש עזרה צדדית, כי אם שד׳ בעצמו, אור קדשו, והופעת גילוי עזו, זאת היא העזרה, וזהו תכן של ״עזרת״, המתוארת בסמיכות, הבאה לסמן רוב המאויים השיריים בקדש, עזרת יה, כמו זמרת יה. קומה עזרתה לנו. אמנם אז, לקבל תכן עליון כזה ולהקביל אותו, מוכרחת כל המהות של המקבלים להתחלף, כמו חול שמתקדש, וכשם שיש פדיון המוציא קדש לחול, ככה מתנאיו הוא שהחול יעשה קדש, וזההפדיון הוא הפדות המבוקשת להופעת החסד באצילות זהרו מצד עצמו, שיהיה בא ומופיע ע״י הקימה, המסמנת את ד׳ בתור העזרת בעצמה. קומה עזרתה לנו, ופדנו למען חסדך.

אנכי ד׳ אלהיך המעלך מארץ מצרים, הרחב פיך ואמלאהו

לא רק ההוצאה ממצרים מגבלת אותה העובדא האלהית הנוראה, שהחתימה לעד את חותמה על גורל ישראל, וגורל כל האדם, כי אם ההעלאה, המעלך. והמפעל של ההעלאה, הוא בכל המפעלים האלהיים, שאינם גדורים בזמן מצד פועלם. והשמים והארץ היו מתמתחים והולכים לולא שגער בהם בוראם (ב״ר). והעלאה ממצרים, בתכונה של עליה, לא נפסקה, ושום גערה לא באה לעכבה. על כן היא תמיד פועלת, פעולת עליה, על כל הנשמות השייכות לה, ואין גבול לעליה, ואין קץ לרוממות השאיפה. המניעה תוכל רק להיות, אם תלחץ הנפש בעצמה, אם היא תצמצם את הגבולים של משאליה.אבל אחרי שאתה יודע את הרז הזה, כי אנכי ד׳ המעלך מארץ מצרים, אם כן אתה עומד תמיד בתכונה של עליה בלתי- פוסקת, ואין קץ לתכונה, על כן הרחב מאד משאלותיך, התרומם מעל כל הגבלה התעלה מעל כל קטנות. הרחב פיך ואמלאהו.

אשרי העם שככה לו, אשרי העם שד׳ אלהיו

נשמת האומה בכללה, המוכנת לקבל את הברכות האלהיות במילואן, היא מאושרת במה שהיא מוצאה ברכות ד׳ בקרבה, ואוצרה מלא מתנובות חיות של כל המערכות. אבל הענין היותר עמוק, היותר בהיר ויסודי, שכל אלה הברכות אינן כ״א רשמים קלים מתפארת עזו, הוא זה מה שד׳ הוא אלהי האומה, והיא מיוחדת בסגולה גדולה זו מכל עמי הארץ באפן פנימי ונשמתי. אשרי העם שככה לו, אשרי העם שד׳ אלהיו.

ואני בחסדך בטחתי, יגל לבי בישועתך, אשירה לד׳ כי גמל עלי

יסוד הבטחון, המעלה את האדם לתכונת קדושה עליונה, רוממות נפש וגדולת קדש, הוא לא אותו הציור, שהאדם יצייר בעצמו שהא בטוח, שמה שהוא דורש ומבקש, וחושב שהוא דרוש לו, ימלא ד׳, כי אפשר שמה שהוא חושב, שהוא הטוב, הוא ההפך מהאמת. אלא שהוא בטוח בחסד עליון, שברא את העולם ובנה אותו, וכוננו, ומשגיח עליו ברב חסד, ועל כן אין מקום לשום דאגה, לשום עצבון רוח, כי הלא יודעים אנו, שחסד אל נטוי על כל יצוריו, והננו נכנסים תחת כנפי חסדו בכל רגע. אבל כאשר מתגלה לנו איזו ישועה המורגשת לנו, אז התכונה הלבית, השקויה מטל הבטחון הכללי, יוצאת אל הפעל, והשמחה בהגלותה, במדרגת גילה, היא תבא אז להופיע את האור הכמוס של הבטחון התדירי. אמנם הבטחון בהיותו כללי, וגילוי הישועה בהיותו כבר מקושר יותר אל הפרט מקבל הישועה, אין בהם עדיין הכח להשרות על הנשמה את רוח השירה הקדושה, מפני כי סוף כל סוף אור התורה בהכרה המוסרית הפנימית אומרת לאדם, כי אשרו האמתי הרי הוא תלוי בבחירתו. ומתוך שאנו יודעים שבקו המשפט מנהג צור עולמים ב״ה את עולמו, על כן הישועה המתגלה, ואור הבטחון הכללי, הבא לידי בטוי בגללה, הם ג״כ מאשרים את הנשמה מצד הידיעה, שסוף כל סוף הכרח הוא לומר, שאיזה כשרון מעשה נמצא במקבל הישועה, כי אחרי מפעל החסד, וכל ארחות צדקת ד׳ הגדולה לאין חקר, הלא מדת הצדק אי אפשר לה שלגמרי תהיה נלקית. אם כן יש כאן גם כן פיוס להכרה המוסרית שבאדם, התובעת את השלמתה העצמית, והיא לא תנוח ולא תממלא אשר פנימי בכל מושג כ״א כשיצורף לה החשבון, שכבר היא עומדת על איזה בסיס בהשלמתה הפנימית, עד אשר היא רואה מתוך מערכת חסד ד׳ עליה, ומתוך גילוי הישועה, איזו הארה של תשלום גמול לה, בעד צדקה ותומה. ״יגמלני ד׳ כצדקי וכתומי עלי״. זה הרגש כשסומך אותה, הוא ממלא אותה זיו חיים, ורוח הקדש של השירה מתחיל לפעם בקרבה. ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך, אשירה לד׳ כי גמל עלי.

מזמור לתודה, הריעו לד׳ כל הארץ

אע״פ שכל אדם הוא פרטי, סגור בעניני עצמו, מרגיש לעצמו בעצמו את מכאוביו וענוייו, וכמו כן הוא בעצמו, יותר מאחרים, מרגיש את שמחותיו, אבל הלא הוא ג״כ כללי, מדיני, משותף בחיי החברה ופועל עליה.אשר על כן כל הופעה לטובה ולברכה, לישועה, ולהארה רוחנית, הבאה מתוך ההתרוממות הנפשית, היא מוכרחת להתפשט על חיי הכלל כולו, על ידי האמצעים השונים של הובלת הרגשות מאדם לחברו. וכל חלק קטן מהתנועות הרוחניות הללו הולך הוא ומצטרף לחשבון גדול, עד שהוא פועל את הרשם הרצוי להגברה של האצילות העליונה, ושל הקדושה של דעת ד׳ העליונה, ההולכת ומפלסת לה את נתיבה בעולם ע״י כל מהלכי ההויה, של כל עניני הכלל ועניני הפרט, ע״כ הד הקול של מזמור לתודה, גם בהבעתו

היוצאת מהמית לבו של היחיד, המלא רגשי תודות לאל המושיע והעונה בעת צרה, הולך הוא ונשמע בתור הד קול כללי, המקיף ועולה, עד כדי המדה הכוללת. הריעו לד׳ כל הארץ.

עבדו את ד׳ בשמחה, באו לפניו ברננה

השמחה הפנימית, כשהיא מתגברת ועולה בנשמה, היא מעוררת את כחות החיים ממקורם, להיות מלאים נהרה בתוספת ברכה ושפעת קדושה. אבל כדי שיגיע האדם למדרגה זו של שמחה, הראויה לעבודת ד׳ השלמה, צריך הוא לעורר את כחות הנפש ע״י השפעתן של פעולות חצוניות, שמהן היא ג״כ הרננה, הרמת הקול בתנועה המקבילה לשמחה, שהיא מוקדמת בזמן, אבל מאוחרת במעלה לעצם העבודה, שהיא צריכה להיות כבר בשמחה עצמית, שהיא משפיעה כבר על אחרים התעוררות נפשית, והיא אינה צריכה להתפעל מענינים אחרים זולת מקורה העצמי. עבדו את ד׳ בשמחה, באו לפניו ברננה.

דעו כי ד׳ הוא אלהים, הוא עשנו, ולא]ולו[אנחנו, עמו וצאן מרעיתו

היסודות, שמביאים לאדם שמחה בעבודת ד׳, הם באים מתוך הידיעות ע״ד הרוממות האלהית, שהיא עומדת למעלה מכל הגבלה, וממעל מכל איזה חק טבעי שיכול לעכב את עומק הטוב ואת גודל החסד מלהתפשט בעולם, ומתוך ההכרה של היחס הגדול, שעם כל הרוממות האין -סופית הוא ב״ה מתיחס אל בריותיו, בהשגחה וחמלה לאין קץ ואין תכלית. והנה שם ד׳ המיוחד לישראל בא לבטא את הקדושה העליונה האלהית, השולטת על כל החקים שבטבע, והעומדת ממעל לכל הגבלה וגדר. אבל דוקא הגובה הזה יוכל להיות גורם, מצד חולשת הכרתו של האדם, להיות לבו תוהה עליו, אם יחשב, שהאדם, השקוע כ״כ במעמקי מחשכים וטומאות, איך יהיה קשור בקדושה הנשגבה, אשר אין לה ערוך כלל וכלל.ע״כ הנוצריכים לדעת, כי ד׳ הקדוש בכל הקדושות, המתעלה מכל החקים והגדרים, המרומם מכל הגה ורעיון, הוא אלהים, מיסד כל החקים, מסדר כל הטבעים, מתיחס אל היצורים המוגבלים, ביחס של קרבה גדולה, שהיא מלאה השגחה של חמלה ורחמים לאין סוף ותכלית. והנה הכל יכולים להשיג, שבתכונת יציאתה של ההויה מן האפס אל היש הלא הכרח הוא, שהטפול הזה יבא מידי אדון עולם, אשר היה עדי עד טרם כל יציר נברא, אבל העין הרוחנית הכהה של האדם מתטשטשת במה שהיא שמה הבדל, בין העובדא של העשיה הראשונה לבין היחס של התמדת ההויה וקיום המציאות. וזהו הדבר המעכר את רוח האדם, ומשבית את שמחתו הקדושה באלהי מעוזו. וע״ז אנו אומרים, שהוא עשנו, ולו אנחנו, כי לולא העשיה האלהית, ההולכת וממשיכה בכל רגע של משך ההויה את מפעלה, הלא לא אנחנו, ואפס ואין הננו כולנו, מצד הערכת מציאותנו, אלא שהננו מקבלים את מציאותנו בכל עת ורגע ממקור אלהים חיים, מחויב המציאות ב״ה, ע״כ לו אנחנו. הקשר הזה, אשר על ידו ״לו אנחנו״, הוא מוטבע על הכלל כולו, בין על הכלל של היצירה, ההויה בכללותה, בין על הכלל של האנושיות, בין על הכלל המיוחד של ישראל עם ד׳. וההטבעה הכללית אינה כלל מגרעת את היחש, ההערכה, והטפול המדויק של הפרט, והפרט הוא מושקף בבהירות אין קץ בתוך כל ההמון הרב של הכלל. ע״כ אע״פ שבכללות הננו עמו, הרי אנו בפרטות צאן מרעיתו, שהיחס הוא בזה לאשר תעבורנה הצאן ע״י מונה, וכבקרת רועה עדרו. ומתוך הידיעותהגדולות הללו, השמחה בעבודה האלהית הולכת ומתגברת בקרבנו. דעו כי ד׳ הוא אלהים, הוא עשנו, ולא]ולו קרי[אנחנו, עמו וצאן מרעיתו.

באו שעריו בתודה, חצרותיו בתהלה

רגש התודה, שהאדם חש בקרבו, שאי אפשר לו שלא יביע את רגשותיו הפנימיים, להודות לאדון החסד, רבון כל המעשים, על כל תגמולוהי עליו, זהו רק תכן של הדרכה, המובילה את הרוח הפנימי למצב יותר עליון מזה, שהוא ענין ההכרה, של ההארה העליונה ושל הופעת השלמות האדירה האלהית, המשלחת קוי נהרה ומהילה נרה על דרכי היצורים. על כן התודה היא המביאה, ברגשה הקדוש, את האדם לשערים הקדושים, והם הם המביאים אותואל חצרות הקדש, ששם עומד המצב הרוחני במדרגהיותר עליונה. במקום התודה, שסוף כל סוף היא מוכרחת לקבע במרכזה את העצמיות היחידה, של מקבל הטובה, המרגישאת רגשי חובת ההודאה, באה התהלה, בצורה יותר עליונה, הראויה להיות מתוארת בתור הכניסה היותרפנימית בחצרות ד׳, העומדת על היסוד של הגודל, אשר הנשמה חשה מהאור הכללי של שפעת ד׳ וטובו על כל יצוריו, בהנהגתו העליונה המלאה אור החסד, שמזה באה התהלה. באו שעריו בתודה, חצרותיו בתהלה.

הודו לו, ברכו שמו

ההודאה באה מתוך הרגש הפנימי, שיסוד גידולה הוא בתכן הרצון העדין הנטוע בנשמה, והרצון בעדינותו מגיע באמת לאין קץ ואין תכלית בתפיסת מאוייו הקדושים האין -סופיים.אמנם הברכה היא באה כבר מתוך הצירוף של ההכרה, הבאה בעקב הרצון, וההכרה היא כבר מוגבלת, וכל מה שהיא יכולה לצייר, בבירור וזיקוק הגיונותיה, הוא רק הענין של תפיסת המושג האלהי בצורה יחוסית, שאין זה כ״א קריאת שם, ולא יפול עליו ערך עצמי כלל. ע״כ באה ההודאה הרצונית ביחס עצמי, הודו לו, והברכה השכלית ביחס השם, ברכו שמו. וא״כ, שהתפיסה העצמית הלא היא עולה ביותר מעלה מהתפיסה השמית, היה ראוי להקדים את השם לפני היחס של העצם. אבל התכונה הרצונית אינה כ״א הצעה, להרחיב על ידה את האפשרות של ההכרה השכלית, שאמנם אח״כ היא שבה להתחבר עם קדושת הרצון, וע״כ הכרח הוא להקדים את ההודאה הרצונית, העצמית, להברכה, השכלית, השמית.הודו לו, ברכו שמו.

כי טוב ד׳ לעולם חסדו

עצמיותה של השמחה, ההולכת ומתגברת בלב כל הקרב לעבודת ד׳, ולהתבוננות בקדושת רוממותו, באה ע״י ההשקפה הטהורה, שד׳ הוא הטוב האמתי. ומאחר שהוא הטוב האמתי, א״כ רק טוב נשפע ממנו, וחסדו כולל בלא שום הפסק זמן ומקום. והידיעה העליונה הזאת היא ממתקת את כל הדברים המזערים, שלפי השגתנו אין אנו מבחינים את הטוב הגנוז בהם, והם חוצצים בינינו ובין הבהירות הקדושה של הדעת האמתית, של כי טוב ד׳, ואנו יודעים נאמנה, שההכרה האמתית היא רק זו שבאה מתוך הכלל הגדול הנצחי, כי טוב ד׳ לעולם חסדו.

ועד דור ודור אמונתו

ההתאמתות של חסד ד׳, הבא מטובו לעינינו, היא יותר מתפלשת בהבנתנו ע״י השקפה מקיפה דורות רבים בסקירה אחת, בהבנה שכולם יחד, מראש כל הדורות עד סופם, הם רק גילוי של מפעל אחד ממפעלות ד׳, הבא משפעת טובו, והחלק החסר מגילוי הטוב, בדור אחד או בתקופת דורות אחת, הרי הוא חוזר ומתגלה בדורות רבים אחרי כן ובתקופות מאוחרות, ומכל התולדה, בכל גדלה, רחבה, והיקפה, תתאמת אמונת ד׳, הבאה מעוצם טובו וחסדו, המעוררים תמיד בקרבנו את קדושת חובת התודה, והארת השמחה, כי טוב ד׳ וחסדו נצחי עומד לעולם, ועד דור ודור אמונתו.

אשרי

"אמר ר' יוחנן מפני מה לא נאמר נון באשרי, מפני שיש בה מפלתם של שונאי ישראל, דכתיב נפלת לא תוסיף קום בתולת ישראל כו'" (ברכות ד'). הענין המיוחד של אשרי, המכופל בקדושת אלפא ביתא ובפסוק פותח את ידך, המורה על עצם השלמות של השגת כל שפעות אורות הדעת והרחקת כל הטרדות המפריעות מהשגת התכלית, איננו מתגלה באמת כעת בזמן הגלות, ואין מקום בעולם הזה לקבלת תכלית השלמות הזאת. וכבר ביאר החסיד רמח"ל ז"ל בס' אדיר במרום, במה שקץ גלותנו זה סתום וחתום, וכדחז"ל (קה"ר פי"ב) לִיבא לפומא לא גלי", שבעצם ענין הגלות אין בו כח הגאולה כלל, וזהו מהקושי של הגלות עצמו, עד שהגאולה היא רק מצד כח אחר נשגב ממנו, ולא בעצם כח הגלות. וזהו מה שכתוב "נפלה לא תוסיף קום ", כי הנפילה היא נפילה כזאת, שמצדה היא בלי קימה ח"ו, רק כשתבא קימה מכח עליון שאינו בכח הנפילה כלל. על כן לרמז כי מצד הנפילה שבעולם הזה אין מקום כלל לשלמות זו של הקימה כי אם מצד הכח האלהי, לא נאמר נון באשרי, שיש בו הכנת השלמות של העתיד, להורות שמצד הנפילה אי אפשר כלל שתושג תכלית השלמות הנרצית בענין אשרי, כי אם מצד כח נשגב עליון שהוא כח הגאולה הבא ממקום אחר שלמעלה ממנו. והנה מצד כח הנפילה של הגלות, שהוא קשה כ"כ, שאין כח הגאולה נראה בו כלל, היה ח"ו מקום להתמוטטות רגליהם של שונאי ישראל לגמרי, אלא שאע"פ שאין כח הגאולה נראה במצב הגלות המר והנמהר הזה, מ"מ הוא מתנוצץ בו, וע"י התנוצצות של כח הגאולה נמשך הקיום, שלא יהיה בגלות כליון חרוץ, ח"ו, ואעפ"כ סמכן דוד ברוח הקדש, אע"פ שאין כח הגאולה נראה בתורת קימה, מ"מ נמצא הוא בדרך התנוצצות, שיא בדרך סמיכה, הראויה להמשכת הקיום.

פותח את ידך

"אמר רבי אלעזר בר אבינא כל האומר תהלה לדוד בכל יום ג"פ מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא, אילימא משום דאתיא באלף בית נימא אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא אפין אלא משום דאית ביה פותח את ידך נימא הלל הגדול דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר, אלא משום דאית ביה תרתי" (ברכות ד'). ההכנה, שיכין האדם את עצמו אל השלמות האמתית, תהיה ע"י שני דברים. האחד שיאיר לו אור השכל הנובע מתוה"ק לדעת את קונו, והשני שלא יהיה לו מפריע מטרדות העולם הזה. והנה אף מי שאור שכלו תמיד עמו אפשר שיפשע ויטה מדרך הישר ע"י הטרדות המטרידות אותו, אמנם המשגב להנצל מסבך הטרדות הוא הבטחון. על כן אף כי נשגב הוא השבח שנאמר באלף בית, שכולל כל האותיות של התורה, ובסגולתאמירתו יאירו עליואורות התורה הקדושה בכללם, אבל עם כלזה עוד לא הגיע אל החפץ עד שיהיה ג"כ שלם בבטחון, והבטחון עצמו עוד לא יועיל לו כי אם בהיותו ע"י מנוחת נפשו משתלם לדעת את קונו, כל אשר תוכל נפשו שאת מאורות התורה שתוכל להכילם. על כן אז הוא מובטח לעולם הבא בהיות בו שני אלה, שקונה ע"י תהלה לדוד, האמור באלף בית, ויש בו פותח את ידך, המעיר את הבטחון ומסיראת הטרדא, כדי שיוכל להשתלם כפי השגת אור דעתו. והנה השבח, שיש בו אלף בית, מורה על אמונת חדוש העולם, שבאותיות התורה הקדושה ברא את עולמו. אמנם להוציא מדעת המינים, שאומרים עזב ד' את הארץ, צריך שתלוה לאמונת החדוש אמונת ההשגחה, ופותח אח ידך מורה על ההשגחה. ואז יהיה שלם בדעות הראויות לאיש אמונים משלומי אמוני ישראל ומובטח לעולם הבא.

צדיק ד' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו

תכלית הבריאה ושלמותה היא שתהיה מדת הדין מסכימה לטוב, וזוהי הטובה הגמורה שהיא השלמות האמתית. שהרי עקר השלמות הוא בשני דברים, א׳ מה שהוא משיג יותר שלמות ומגיעה לו יותר טובה, וב׳ מה שהשלמות שהשיג היא דבקה בו יותר, ויותר עצמית בו, ואין אפן שלמות עצמית בכל מה שיהיה נשפע מצד חסדו ית׳ על האדם אם לא ישיג זה ע״י פעולותיו ובחירתו, אבל כשע״י בחירתו הגיע אל השלמות אז היא באמת עצמית ודבקה בו. על כן תכלית הטובה היא שתהיה עצמית למקבל, ואז היא באה מצד מדת הדין, אלא שהסבוב של ההנהגה מחייב שלפעמים יהיה רב חסד מטה כלפי חסד, והוא רק בגדר מעשה פרטי שאינו כולל את דרך ד׳ כולו. צדיק ד׳ בכל דרכיו, כל דרכיו הוא בבחינת צדיק שהוא מדת הדין, כדרך צדיק העושה מה שהדין נותן, וחסיד שהוא בחסד יותר משורת הדין הוא רק בכל מעשיו אבל כללות הדרך וטובתו השלמה היא שתהיה נודעת ומתגלה צדקת ד׳.

קרוב ד׳ לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם

תאר השקר יתיחס על דבר שאין לו בעצמו קיום ומעמד תמידי, והאמת היא דבר נצחי ומתקים. ועל כן נקרא עוה״ב הנצחי עלמא דקשוט. וקרבת ד׳ היא לאשר יקראוהו לבקשת האמת, של התכלית האמתית של עקר קיום החיים. ולכן כאשר יקראו אל השמים מעל להדריכם בדרך ישר לעבודת השי״ת, יעשה את רצונם האמתי, ואת שועתם ישמע ויחלצם מצריהם ויושיעם.

לכלם שמות יקרא

השם יכוון על פי ענין תכלית הדבר. אע״פ שכל הבריאה אחת היא בעצמה, והקב״ה ברא העולם כולו וכל העולמות והם כולם כמעשה האופן בתוך האופן, קשורים ודבוקים זה בזה, מ״מ יש לכ״א תכלית מיוחדה. נמצא שיש תכלית א׳ הסובבת כל המציאות כולה ותכלית מיוחדה לכל פרט, ואין סתירה ביניהן, שתכלית ההטבה מפיקה בין לתכלית הכוללת ובין לתכלית הפרטית. ולכולם יקרא בהרבה שמות לפי התכלית המיוחדת שיש לכל אחד.

לך ד׳ הגדולה

לך ד׳ הגדולה, זו מעשה בראשית. וכן הוא אומר: עושה גדולות עד אין חקר״ (ברכות נ״ח). מעשי בראשית, מעשה ד׳ אחד, יעירו אותנו לדעת, כי כל המציאות כולה היא מעשה אחד, שרבו מאד פרטיו, רבוא רבבות עולמות גשמיים, אשר אין ספורות למו, והמון ברואים רוחניים לאין תכלית, עם המון מסבותיהם, תנאיהם וצדדיהם, שכולם יחד מתקשרים בקשר אחד. ואם היינו יכולים להציץ באור הגדול, של כל המציאות כולה, היתה נגלית לנו איש אחד בגשמיותו ורוחניותו, וכן יאתה לאדון האחד של כל המעשים, להיות כל פזוריו, הנראים לנו ממעשיו, לא ניצוצות אורה נפזרים ונפרדים כי אם אבוקת אורה משולבת ביחס נעלה ונשגב. ותחת אשר ע״פ הידיעה של כל פרט ופרט בפני עצמו, מפרטי היצירה הגדולה, נאמר שרבו מעשיו, ״מה רבו מעשיך ד׳״, הנה בשומנו אל לב, מציור מעשה בראשית, שכל אלה המוני הפרטים, שכ״כ מתפלאים אנו על הודו ונוראותיו של כל אחד מהם בפני עצמו, הם מקושרים זה עם זה כערך גוף בעל אברים רבים, ומכונה נוראה, שאין קץ לפליאתה, מורכבת מהמון חוליות אין קץ, אז לא נאמר כי רבו המעשים, אבל יותר מזה נשתומם שגדלו מאד, עד שכל הגדולות שאנו מציירים אין ואפס הן לגבי גדולה זאת של כל המעשה אשר עשה ד׳ מראש ועד סוף. על כן הגדולה היא מעשה בראשית. אמנם כאשר יצבור

לו האדם בדעתו חלק גדול מהמציאות, וישיג כח התקשרותו בכל פרטיו וכחותיו אלה עם אלה, עם זה לא תדע עוד נפשו לפתור החידות הרבות שיראו לו בהמון חכמת היצירה, כי כל שיוסיף דעת עוד יוסיף פליאות על פליאות. סבת הדבר היא כי הפתרון של המציאות לא יוכל היות כי אם בהבנה שלמה של כל כללה, כיון שהיא כולה דבר אחד גדול, וזה נעלה ממחשבת כל הוגה וכל חושב, על כן בכל מה שנאמר שהוא עושה גדולות הננו מעריכים חלקים מהגדולה הכללית, ואנו משתוממים על גדולתם, והם גדולות עד אין חקר. הננו הולכים מפליאה אל פליאה, מהכרת עצה וגבורה, חכמה וחסד, להכרה עליונה מזאת. הדברים שראינו אותם נפזרים ונפרדים מתחילה, קודם שידענו להם יחש, יתיצבו לפנינו בתור גדולות. אבל הם יאריכו להיות אצלנו באותו התאר, שנוכל לחשב הנה לפנינו מעשה שלם ממעשה רבון כל העולמים, רק עד בואנו לחקור בדברים, לדעת כל החקים של המציאות הזאת, הנחקרים על מה נוסדו, והנה כמעט נודע לנו חלק מחידותינו הגדולות, ועליהן עולות המוני פליאות עוד יותר מביאות להשתוממות, עד שאנו מחליטים לאמר עוד לא באנו לדבר שלם, רק חלק קטן ראינו ממעשי אדון כל, ולא נוכל לגלות כל חוקיו, על כן הגדולות מתיחסות ל״עד אין חקר״, וכל הגדולות נכללות באמונה, בגדולה. לך ד׳ הגדולה, זה מעשה בראשית.

והגבורה,

״זו יציאת מצרים. שנאמר: וירא ישראל את היד הגדולה״ בְרכות שם). לעומה הגדולה שהיא ההצטירות הכללית של כל המעשה אשר עשה האלהים, תבא הגבורה להודיע שעם כל הכללות הגדולה הזאת יש השגחה מפורטת, שכל פרט ופרט בפני עצמו מוצא מקום בערכו המיוחד, ורק ע״פ הגבורה הגוברת, מכח הגדולה הכללית הרחבה עד אין קץ, להשפיע שלמות להשלים את כל דבר פרטי, ע״פ צביונו המיוחד לו, מתפרד כל דבר להיות לו מקום וערך בפ״ע. זאת הגבורה היא הפועלת להציב גבולות עמים, להבדיל גוי מגוי, ולהוציא גוי מקרב גוי, להפלות בין ישראל לעמים, אשר יוכל כל עם למצא ערכו הפרטי, ע״פ כשרונותיו המיוחדים שבגבורתו הפרטית. זאת התכונה באה להעשות ע״י יציאת מצרים, כשהורמה מעלת ישראל בתור עם לבדד, מושגח במספר ומנין לפרטיו, שיהיה בה למופת על שמירת הסגולה בדרך ישרה לכל עם ועם ע״פ ערכו, וכדי להצטרף יחד ג״כ לעבודת הכלל כולו, כל ברואי בצלם אלוהים. בהבנה כזאת יראה את יד ד׳, היד המחולקת לאצבעות, שכולן פועלות כל אחת מהנה לשמושה המיוחד לה, והכל עולה אל מקום אחד ומטרה אחת. כללו של דבר, אם היו הפרטים נבלעים, באין הכרה של השתלמות רחבה לכל אחד בפני עצמו, כי אם מצורפים היו אל תכלית הכלל, היתה זאת גדולה, אבל לא גבורה, כי אם חלישות, חלילה, נראית בפרטים שאינם מגיעים לתעודה תכליתית הראויה למדתם הפרטית. אמנם כאשר נתגלתה במין האנושי התגלות יקרת הפרטיות, ע״י חילוק עם מעם, וההוקרה הפרטית לכל אחד בפני עצמו, כל נפש אחת מישראל כעולם מלא, הוכרה יד ד׳ בגבורתה.

והתפארת

״זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע, שנא׳: וידום השמש״ וגו׳ (שם). בנין העולם בכללו, בסדור חלקיו והערך הנפלא של יחשם אלו לאלו, הגופים הגדולים של הכדורים השטים במרחב אין סוף ונערכים זה עם זה במערכה מלאה ״תפארת״, מה שיאמר על הערך הסדורי שמושך עליו חן ויופי ופאר. מצב התפארת הזה הוא מיוסד ע״פ חוקים איתנים, חוקי היופי והערך, אמנם כולו ביד ד׳ הוא, שהרי נשתנה הערך הזה וקבלתכונה אחרת, ע״י העמדת חמה ולבנה. העקר הוה בא לנו ללמד, שעם היות הנוי והתפארת

חלק רשום בחוקי המציאות, הוא כאין נחשב ובטל בערכו לגבי הפאר המוסרי, הנובע מדעת ד׳ הטהורה. על כן התפארת העולמית גם היא תתפעל ע״פ הצורך המגיע לקדש שם שמים, לרומם התפארת הפנימית, תפארת הערך של הדעות והמעשים, למען דעת יקרת עם יודע שמו, והדר גאון צדיק מושל יראת אלהים, למען הביא תפארת החיים הפנימיים בעולם.

והנצח

״זו מפלתה של בבל, וכן הוא אומר: ״ויז נצחם ״ וגו׳ (שם). תנועה נצחית אי אפשר שתהיה כי אם באפן שלא יהיה נמצא כל מנגד ומפריע, וכאשר נפגש בדרך התנועה המון מנגדים ומפריעים הלא בהכרח תפסק. אמנם בזאת תהיה עומדת נצח, אם תהיה ערוכה באפן זה, שכל כח מפריע יהיה דוקא בהפרעתו ובנגודו מוסיף לה כח, אז תלך מחיל אל חיל, ותהיה נצחית לתכלית הנעלה של מעשה ד׳ ונפלאותיו, עם כלל המין האנושי, להביאו לאשרו הנרצה. ישנם מנגדים רבים וגדולים, מנגדים מעמים רבים שחפצים לסמות אורו של עולם. אמנם עצת ד׳ היא נפלאה כ״כ, עד שהוכן מראש, שכל ההסתערות של ההתנגדות אל התכלית הכללית, המתכוננת ע״י ישראל, תהפך לכח עוקר את המתנגד עצמו ומוסיף כח ואור אל חפץ ד׳ שיצא לאור. בזה הוכנה ההבטחה של הנצחיות לעצת ד׳ העומדת לעד, במה שהיא מנצחת את כל מתנגד לה, ופועלת להוציא מעצם הנגוד הוספת כח. המדות והתכונות הנמצאות בעמים, שעמדו מאז כצרים לישראל, ובנצחונם עליהם הטביעו חותמם של תכונותיהם באיזה רשם בישראל, הנה אלו התכונות עצמן צריכות הנה לשמוש הקדושה והשלמות, כמו הגבורה והנקמה במקום הראוי, וכן יתר התכונות, שישראל מוציאים מעמים הסובבים אותם, וגם מאותם שעמדו לבלעם, שדוקא ע״י כח שליטתם עליהם באו לידי תכונת שלמותם הכללית, שצריכה להקיף כל הצדדים כראוי לעם עולם, שיעמד לנס ואור גוים. א״כ הנצחבא מכח הוספת הכח, שהושפע מצד המנגד עצמו, ובזה יתגבר ישראל ברוחו לגרום מפלתה של בבל, שהתהללה באליליה, ובקשה להגדיל על ד׳ אלהי ישראל. כי הועילה, אמנם, חהתגברות של העמים, המתנגדים לרוח ישראל, עליהם להקנותם אותם הצדדים הנצרכים להם לשכלולם, ״ויז נצחם על בגדי״. הנה זאת היא תכונת התנועה הנצחית, שמכל מפריע ומתנגד לה מוסיפה אומץ להגביר חיל.

וההוד

״זו מלחמת נחלי ארנון, שנא׳: על כן יאמר״ וגו׳ (שם). הוד מלכות יאמר על ההכרה של רוממות, שמכנעת כל מנגד אף בלא פגישת התנגדות היותר קטנה, כי המנגדמקדים להיות מתבטל לפני ההוד השפוך על כסא המלכות. מלחמת נחלי ארנון היתה בזה מצוינת, שלא פגשה כלל בישראל, ומבלעדי ידיעתם הוסר הכח העומד לבלע להם. זהו ההוד הנמשך מהוד שם ד׳ הנקרא על עם קרובו.

כי כל בשמים ובארץ

״זו מלחמת סיסרא, שנא׳: מן שמים נלחמו״ וגו׳ (שם). כשמשמשים יחדלמטרהאחת כחות שמימיים, כלליים, כחות הטבע כוללים ואיתנים, עם כחות הנפש האנושית וכחותיו הגופניים הפרטיים החלושים, הרי זה מעורר בנו את המחשבה של אחדות ד׳ יתברך, המאחד בכחו העליון את הדברים הרמים והיותר כוללים עם הדברים הנמוכים והיותר פרטיים, וכד׳ הר״מ במו״נ (ע׳ ח״א פע״ב) על יחש עין האפרוח שבתוך הביצה אל הכדור השמשי, ומזכירנו יחש האחדות שבין אלה היצירות הרחוקות זה מזה הרבה. כן בין כמות הטבע האיתנים שהם היו לעזר במלחמת סיסרא, עד הפרטיות של מסירת סיסרא ביד יעל ע״פ

המקרים הפרטיים, כמה גדול המרחק, הכחות הכלליים, הם בשמים, בכחות המשפיעים, והדברים הפרטיים, בחיי האדם, בארץ, "כי כל בשמים ובארץ ". ואין כאן מרחק, לא ריחוק מקום ולא ריחוק ערך, וכולם באגודה אחת ומדרגה אחת עומדים להגיע אל המטרה שהציבה לה ההשגחת העליונה. מחבור הכללים הגדולים עם הפרטים הקטנים לתכלית האחת הננו רואים, שאין כאן דבר יוצא, הכל לך ד' הוא, כל בשמים ובארץ, מכחות הטבע היותר אדירים עד פרטי יצרי מעללי איש, המשתנים ע"פ כל מקרה קל, כולם מוכנים לעשות דבר ד' שיקום לעולם.

לך ד' הממלכה

"זו מלחמת עמלק, וכה"א: כי יד על כס יה.

והמתנשא

זו מלחמת גוג ומגוג, וכה"א: הנני אליך " וגו' (שם). עמלק נצב כצר לישראל, רעה עינו במה שיצאו ישראל לחדש בעולם, שתהיה אומה מתנהגת במלכותה ע"פ גאון שם ד', אע"פ שלא התנשאה על יתר העמים לכבוש אותם תחת ידיה. ובאשר שדבר זה הוא מוכרח, שתהיה אומה בעולם שהכח היותר גדול שבמלכותה יהיה שם ד', אמונתו ובטחונו, אהבתו ויראתו, על כן עמלק, המתנגד לזה, וסעיפיו, יהיו עדי אבד. בימי גוג ומגוג יגיע הדבר, שלא רק בתור ממלכה עומדת לעצמה יגיע ישראל, כ"א רוחו יהיה כח רודה בעמים רבים, ושם ד' אלהי ישראל יהיה הולך וכובש את כל העולם, המלא דעה והשכל, וכולם יכירו, כי אור חיי הצדק, זרע השלום והברכה, מונח הוא באוצר חיים של תורת ד' אלהי ישראל. אז יתנשא רוח ישראל וגאון ד' אלהי ישראל על תרבותם של עמים רבים, ודבר זה יעורר קנאה בלב גוג ומגוג באחרית הימים, אשר כבר היה מרוצה שתהיה מלכות ישראל מתנהגת ברוחה, שכבר קבעה לה זכות אזרח גדול בדברי הימים הכלליים, אבל שיתנשא עם ברוחו על כל העמים, דבר זה לא יוכל שאת עד אשר תגלה יד ד' על עבדיו. אז יתברר שלד' אלהי ישראל לו המלוכה, לא כעמלק שבקש לשלול את הזכות של המלוכה מנקודת שם ד' בישראל, ולו גם המתנשא על כח עמים רבים פרטיים, שכולם יכירו וידעו, כי עמו מקור חיים, ואור תורתו הוא מעין הישע לכל האדם.

לכל לראש

"ארחב"ר אר"י אפי' ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה" (שם). לולא דבר ד', המתלוה עם כל ממשלה פרטית היותר קטנה, היו יכולים הפרטים ללכת הלך והתרחק מן התכלית הנרצה, עד שבקבוץ של ריחוקים רבים ודחיות מרובות מהמון שלטונות קטנים, לא היה אפשרכלל לבא לסוף התכלית העליונה, המקבץ את כל השלטונות אל מקום אחד ואגודה אחת. ע"כ, כאשר הממשלה העליונה תבא ע"פ עצת ד'למטרתה, עלינו להשכיל, כי לא זזו המקרים הבודדים של הממשלות היותרנמוכות מהיות מכוונים לפי ערך התכלית, שצריך לצאת מהמין האנושי, בהתארגנו לתכנית ממשלת דעת אחת גדולה ואדירה, והיה ד' למלך על כל הארץ. ועל כן גם הצד הקטן שבמשרות, שהוא משמש בתור מעבר אל האחדות האנושית תחת דגל אחד, דגל שם ד', גם הוא מן שמיא מנו ליה, ומושגח הוא בדרכיו לפי הצורך של הפקת התכלית, לפעמים בדרך סיוע ולפעמים בדרך נגוד, שגם הוא הנהו מצרכי הסיוע נאשר בארנו.

לך ד' הגדולה

"במתניחא תנא משמיה דר"ע לך ד' הגדולה, זו קריעת ים סוף,

והגבורה

זו מכת בכורות" (שם). ההבדל שבין גדולה וגבורה יתואר ג"כ בכמות ואיכות. כשרואים התפשטות פעולה גדולה, הננו מכירים גדולה, וכשאנו מכירים פעולה בחוג שהוא איננו גדול בהתפשטותו, אבל יש בו הרבה ענינים, שצריך לפעול בכולם, להפך כחות רבים, זהו גבורה. קטן ודל הוא האדם לעומת כחות הטבע האיתנים, אבל יודעים אנו, שאם לא מצד חושינו הגשמיים נדע את ערך נפש האדם, אבל מצד השכל ההגיוני והמדע הברור כבר ידענו כמה היא רבת-ערך ממולאה בהמון כחות חיוניים ושכליים. אבל יותר ממה שאנו יכולים להכיר גדולתו של הקב"ה, בשנותו את הגדול שבחוקי הטבע בקריעת ים סוף, מה שהוא גדול מצד הכמות, אבל הרי אין בו חיים ודעה והשכל, יותר מזה נשתומם על הגבורה של הידיעה הפרטית והשלטון הגובר, לפעול כרגע על נפשות רבות אנושיות. על כן מכת בכורות היא הגבורה היותר נוראה, המראה לנו עוצם יד ד' בידיעה הפרטית הנפלאה והשליטה על כל נפש ורוח, שיש בכל אחד מהם המוני המונים כחות לאין תכלית.

והתפארת,

"זו מתן תורה" (שם). יסוד הנוי הוא הכוון והיחש שבין החלקים. ותחת אשר האדם הרואה לעינים יסתפק ביחש נערך ומשוער, בין חלקים חצוניים הנראים למראה עיניו, הנה החכמה האלהיח תיסד את התפארת הכללית, דהיינו חוקי חיים שיהיו מועילים לסדר הנהגה שלמה ומשוערת בין כל הכחות הנפשיים האנושיים, בין השכל והרגש, בין הגשם והרוח, בין העבר, ההוה והעתיד, בין הפרט אל הכלל, בין ההכרות הבאות מחובות האדם לרעהו אל ההכרות הבאות מיחש האלהים לברואיו, הכל בערך משוער, שהוא הפאר האמתי. זה א"א להשקל בכל נימוס שכלי שבעולם, שא"א שלא יעבור באיזה פרט את הנקודה הרצויה, כי אם מאת אדון כל המעשים, שהכל גלוי וצפוי לפניו, והוא מסדר את הערכין של חסד ואמת ומשפט וצדקה. עז וגבורה, רחמים ונקמה, כל אחד במדתו. וכיון שהחלק החי שבעולם מתנהג בתפארת, כיון שנפש האדם מיוסדת על ערכיה הראויים לה, היא כבר ראויה לפעול פעולות רבות על התפארת החצונית, בכל מקום אשר תפנה תשכיל. על כן התפארת היסודית היא מתן תורה.

והנצח

"זו ירושלים.

וההוד,

זו ביהמ"ק" (שם). תכונת עמדתם של ישראל היא מושלמת בהיותה ממולאה בעז מלכותם, באפן הראוי להם להתעלות כפי ערכם, בתור עם גדול וקדוש, עם חכם ונבון, כשהם לעצמם. העז הלאומי של המלוכה מקושר עם ירושלים, ששם יש בו כסאות לבית דוד. החוסן הלאומי הישראלי פגש בדרכו מכשולים רבים, ועוד הוא עלול לפגש, וכולם ינצח בעז ד' ויעמד לנצח. נבדל מזה הוא רוח ד' אשר על ישראל, שהוא עתיד להיות לאור עולם, בו אין תכונת הפגישה של התנגשות להתפשט בכחו, כי לא נצטוינו לשאת חרב ומלחמה ולקרא בשם ד' לעמים לא ידעוהו, כי אם כאשר יגדל שם ישראל, ועמים רבים יראו את ההוד והתפארת

הקדושה, ושלום העולמים הנמשך מהוד דעות נשגבות כאלה, שבהם רפודה קדושתן של ישראל, בלא פגישה של התנגשות, ובלא התגברות, ירוצו לבקש את ד׳ אלהי ישראל. א״כ ב״המ״ק, מקום האורה, לא בנצח יתגבר, לא בהוראת נצוח, המורה התגברות של פגישה על ההתנגדות, כ״א בהוד הנתון עליו, ברוח החן והקדושה, לפניו יכרעו איים, ועמים רבים יבקשו פני ד׳ בהר ציון, ע״פ תביעה הבאה מהכרה פנימית מצדם, שזהו ערך פעולת ההוד, כהוד מלכות הנתון על מלך רב צדק ואביר חכמה, שמאהבה ורוממות נפש ירוצו הכל להכנס תחת דגלו.

אתה הוא ד׳ האלהים אשר בחרת באברם כו׳

נבִיא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא״ (ברכות י״ג). הרגש הלאומי הוא רגש נעלה ביושר טבעיותו, אלא שכשאינו מכוון ופונה למטרה יותר נעלה של תכלית אושר השלמות הכללית, יפרץ לסוף גדרי היושר כשיעבר גבולו בהרימו יד לרשת משכנות לא לו, בלא משפט צדק ובלא שום תכלית ומטרה קדושה. אבל מפני שהוא מצד עצמו ישר ונעלה צריך שלא יהיה נעזב ונשלל, וכמו כל מעלות המדות, שגם הנמוכה שבהן משובחת וכשרה היא להשתמש בה בעבודת ד׳, בתורה ומצוות. על כן נביא סידר שבחיה דקוב״ה במה דהוה מעיקרא, שבשם אברם, שהיה מלא הצדק והיושר של האהבה הלאומית, בחר בו ד׳ לרוממו למעלה הכללית להיות אב המון גוים. וכן הוא כל ערך הלאומיות, המשמשת לרוממות תכליתה, שבה תהיה לנו למגדל עז ועטרת תפארת, לנְטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה״.

זה אלי ואנוהו, אלהי אבי וארוממנהו

המקור לאהבה ויראהטבעית להקב״ה הוא מפני שהוא אבינו הוא עשנו, וכל כחנו נשפע הוא כל שעה מידו הנדיבה, ובטבע כל דבר שהוא משוקק אל מקורו. לכן היא מבוטאת בשם אלי, המורה על הכח והמציאות. אבל בשם אלהים ידובר על האהבה והיראה העליונה השכלית, שעיקרה נולד מצד ההתבוננות בהנהגת ד׳ במשפטיו ועלילותיו על ארץ רבה. והנה מפני המפריעים הרבים שבעוה״ז כמעט אי אפשר הוא לאדם, שתהיה האהבה והיראה האלהית בוערת בלבבו בלי הרף במעלתה העליונה, אך האהבה והיראה הטבעית ממנה אל יחסר המזג תמיד. לכן שני דברים אלה המה על האדם: זה אלי מצד עצמי, לחזק ולקבע את האהבה והיראה הטבעית, שלא תשחת ולא תמעט ממנו אף רגע, ואנוהו מגזרת נוה, אך ביתר שאת יש לו לרומם מעלתה השכלית, שתגיע תמיד למעלה יותר רמה, שרוממותה אין לה סוף, וזה כל עמל האדם ביתרון הכשר חכמה, אלהי אבי וארוממנהו.

עד יעבר עמך ד׳, עד יעבר עם זו קנית

עד יעבר עמך ד׳, זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו קנית, וו ביאה שניה״ (ברכות ד׳). יש יתרון של הסגולה שבישראל מצד קדושת הנפשות ויש יתרון מצד קדושת המעשים. בביאה ראשונה, בתכלית קדושתה בבית ראשון, היתה מדת קדושת הסגולת גדולה מאד, ששרתה השכינה בגלוי וכיו״ב (יומא כ״א.). בבית שני היתה מדת קדושת הסגולה קטנה לערך הבית הראשון, אבל מדת קדושת המעשים היתה גדולה, שבו היו אנשי כנסת הגדולה ונתרבו כמה מצות דרבנן. על כן אמר עד יעבר עמך, ד׳, שמתיחסים אליך מצד עצמם וסגולתם, זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו, שגם בהאפלת אור הקדושה שמצד הסגולה העצמית,

מ״מ קנית בהם קנין מצד פעולת המעשים הטובים, זו ביאה שניה.

מכון לשבתך פעלת ד׳ מקדש ד׳ כוננו ידיך

אָמר ר״א גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות, שנאמר פעלת ד׳ מקדש ד״׳ (ברכות ל״ג). מציאות קדושת המקום, שבתכלית המעלה הוא נמצא במקום המקדש, שמשם יצאה האורה לעולם, נשגבה היא מהשקפת בינת אדם. כי איך תתכן הגבלת מקום אצל הקדושה העליונה, שלמעלה מכל משיגי הגוף. אמנם כאשר התיחדות קדושת המקום פועלת, להיות בני-אדם מתרכזים לתכלית המעלה והקדושה וכבוד שמים, שמזה בא יסוד ההדרכה השלמה האנושית בכללה, הרי אנו רואים את גודל הטובה הנמשכת ממנה, שהיא נקבעה לכך מהשי״ת היודע מראשית אחרית ותוכן רוח האדם. א״כ המקדש נתון בין ב׳ אותיות, אשר מהשגת השי״ת ורוממותו כפי מדת ציורי האדם, והיותו משתלם בטבעיות חייו החברתיים עי״ז במרכז של אחדות ונשיאת-דגל נבחרת, מזה נעלה אל הכרת עצם ענין סגולת הערך המיוחד, ששם השי״ת בהתיחדות קדושת המקום מראש מקדם, שתכלית השלמות לפי מדתם של בני-אדם תהיה נמשכת ממנה. מכון לשבתך פעלת ד׳, הפעולות העקריות של הכנות עצמיות קדושת המקום וסגולותיו המיוחדות, מקדש ד׳ כוננו ידיך, את התרכזות שאיפת תכלית השלמות האמתית, כפי ציור האדם, שחסד השי״ת התוה לו.

הפרק המעביר את רעיון המתפלל בין פסוקי דזמרא לברכות ק״ש, הוא פועל הפגישה האדירה של שני עולמות, עולם היצירהההאמנותית השירית, ההרגשית של הדמיון העשיר, החי וקים המקבל את שפעו מכל רשמי העולמים המוחשים ותכני חייהם, ועולם המחשבה והרוחניות העליונה, הנברא בדבר ד׳ ברוחו ובמאמרו המחשבי, שהוא מתנשא ומתרומם, מתקדש ומתעלה מכל גבול, ושירי זמרה ורוממות מחשבה מתאחדים במלא עולמים, ומשביעים צחצחות ודישון עונג את העובד המתהלך בארצות החיים הפנימיים ברומו ותם דרכו, באור נשמתו ומדות רוחו ונפשו, אור חי העולמים מופיע בזיוו וכולואומר כבוד. והנשמה מתלהבת ומתמלאה מנוחה גבורה עז וחיים שקט ושירה עליונה מלאה דעה וחכמה, עצה וגבורה, הוד ותפארת. ובכל לב חפצה היא להביע את רגשי גילתה והכרת תודתה, ברב זיו וחסד פנימי מקורי לברך את ד׳ המבורך. וההשפעה הנשמתית של חיי השעה מציגה בגודל רוח וידיעה מתעלה ממעל לכל קץ קצב ומדה עולמית וזמנית, ומברכת ברכת עולמים, למקור חי העולמים, ברוך ד׳ המבורך לעולם ועד.

יוצר אור ובורא חשך

״מאי מברך, אמר ר׳ יעקב א״ר אושעיא יוצר אור ובורא חשך. לימא יוצר אור ובורא נגה, כדכתיב קאמרינן, אלא מעתה עושה שלום ובורא רע מי אמרינן כדכתיב, אלא כתיב רע וקרינן הכל, לישנא מעליא. אלא אמר רבא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום ״. (ברכות י״א). המאמר, שתכליתו היא לצרך הדרכה מוסרית, בדעות או במדות ובמעשים, יש לו להאמר לפי האפן היותר קרוב לציורם של המקבלים, והמאמר, שתכליתו היא הבעת דברו וספור ענינו בעצמו, יש לו להאמר יותר בדיוק לפי אמתת המציאות. והנה מתוך מקור האור שנמצא במציאות הבריאהמתפשטים קרני האור בכל מקום, ופועלים הם במקצת פעולתם גם כשיש דברים המעכבים ומסתירים אותם. במעוט האור והגבלתו לפי ערך כל מקום הננו מרגישים את הרגשת החשך, כשהוא נערך לעומת האור הגדול. ובאמת הרי זהו הנגה, שבו התחלת מציאות קצת קרן אור במעוט האפשרי לפי הערך, שהוא הנהו מקביל אל האור היותר גדול. אלא שלפי הרגשת חסרון האור הוא נקרא חשך. וכן הוא ביחש הטוב והרע. מעוט השלמות והעדרה הוא רע

לעומת הטוב של השלמות הגדולה. אבל באמת הבריאה היא של הכל, וגם הרע הגמור, בצרופו אל הכלל כולו, משלים הוא את הטוב הכללי, וכל מציאותו היא מפני שרק חלק קטן של הטוב זרח עליו. על כן אע״פ שהנבואה, המכוונת לתכלית מוסרית, כנגד מהרסי דעת ד׳ אחד, נאמרה לפי הציור של המקבלים: ״בורא חשך ״, ו״בורא רע״, לעומת השלום שהוא יסוד וכלל של כל הטוב, מ״מ אנו בתפלתנו, במגמתנו לרוממות כבוד השי״ת באמתתה, ראוי לנו לומר, כמו ״בורא את הכל״ לעומת ״עושה שלום ״, כן ״בורא נגה״ לעומת ״יוצר אור״. אבל כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, את יסוד אחדות השלטון האלהי בכל התהפכות אפני הנהגת ההויה, הכללית והפרטית, נאמר גם אנו כפי הציור הרגיל ונוח להתפס אצלנו: בורא חשך. אמנם כיון שתכלית הברכה היא ג״כ לברך את שמו ית׳ על חסדו, אשר אמר עולם יבנה, ראוי לנו לסימה בהודעת האמת, שלא ברא השי״ת כל רע, ואין במציאות רע מוחלט, והרע המורגש הוא מצורף אל הכלל כולו להשלים את הטוב, עד שיכלל בשם ״הכל״, שתכליתו הטובה תבחן בצרופו עם הכלל של המציאות: ובורא את הכל.

מה רבו מעשיך ד׳, כולם בחכמת עשית, מלאה הארץ קנינך

הרבה מדרגות בסדרי הברואים, ואינם דומים זה לזה בהגלות בהם אור פניו ית׳. בהסתבלנו בהם נראהאת התלבשות אורו העליון בתוך הכלים של סדרי הברואים ומדרגותיהם, ואת זכותו אותם בשלמות עשית הטוב והחסד, וכאילו כל מדרגה היא סבה פועלת לזו שלמטה ממנה. לפי הסתכלותנו זאת כל מה שהמדרגות מתרחקות כן ירבו הכלים המשמשים ופועלים בהם, ועם רוב הרוחק יקטן הערך. ומצד היחס של סדורי המדרגות, שכל אחת סבה לחברתה, הרי כל הבריאה כולה כשלשלת ארוכה, שהתחתון שבה, הרחוק כך וכך מדרגות מתחלת עליוניות ההויה, אי אפשר לו להתהוות כ״א ע״י התהוות כ״כ מדרגות קודמות, ובכולם מעשה אחד גדול שקשור ותלוי זה בזה, לכן יאמר מה גדלו מעשיך ד׳, ומאד עמקו מחשבותיך, שהמחשבה העליונה יורדת לעומק באין שיעור בשפל התחתית. אבל מצד עצם ההכרה הפנימית הלא אין דבר עושה, מגדול ועד סוף שפלי המדרגה, כי-אם הוא לבדו ית׳, ומצד זה באין צורך לכל אמצעיות הכלים הלא הכל שוים בקרבתם אליו ית׳, השוה ומשוה קטן וגדול, ועל זה יאמר מה רבו מעשיך ד׳, כי כולם בחכמה עשית, וגם כל הארץ מלאה קניניך.

כולם בחכמה עשית

מדת בשר ודם היא, שכדי לציר הדבר במחשבה ולהבינו צריך כח חכמה, וכדי לעשותו ממש צריך כח מעשה, לפי שבחכמת הנברא בעצמה אין בה יכולת המעשה.אבל מדת הקב״ה אינה כן, שחכמתו ורצונו, ציור מחשבתו וסבוב פעולותיו, הם כולם יחוד גמור, ו״יכולת ד׳ בחפצו קשורה״ (שיר היחוד), על כן בעצם חכמתו יעשו המעשים. וכולם בחכמה עשית.

שדי

ענין שם שדי, שדי באלהותו לכל בריה. באמת כל מה שאנו מכירים לכבד לשם כבודו של השי״ת, ״אל מי תדמיון ״, וכל דרכי הכבוד י״ל שהם פחיתות ח״ו נגד רוממותו, אלא שע״פ הכרתנו מתוך הנבראים אנו אומרים דיו לבא מהדין להיות כנדון, וע״כ יש מקום לדרכי הכבוד והעבודה.וכן נרמז עקר מדת דיו לענין כבודו של הקב״ה בפ׳ ואביה ירק וגו׳ דיו לשכינה. רוממי שדי תמיד מספרים כבוד אל וקדושתו.

אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו, בא"י יוצר המאורות

מאורות הם אורות שהם מופיעים בתוך הכלים (שיעור קומה להרמ"ק פ"ג). וכאשר תאיר האור החדש על ציון, ויגלה בכל מלואו גם בתוך העולמות והכלים, אז נזכה כולנו לאורו, גם המשיגים רק מצד העולמות, ולא זכו לרוה"ק, כי מ"מ גם האור מצד הכלים יאיר באור בהיר.

אהבה רבה

כל חשק עבודה, שמחת מצוה, התמדת תורה, ברק חדושים והתנוצצות רוח הקדש בלב השרידים אשר ד' קורא, כונתהתפלה ואור שלהבתה, כל אלה, ותולדות הנשמות בשלמותן, בכללותן ותמותן, מוכרחים להפגם אם באה הכנסת יסוד פירוד בכללות כנסת ישראל, חלילה. ואוהבי ד' ויראיו באמת וחושבי שמו הם הם העומדים בנסיון לסבול כל צער ועלבון מכל צד ועבר, ולעמד הכן נגד כל כחות עליונים ותחתונים החפצים לבלע נחלת ד' ולהפריד את האומה האחדיית, היחידה במלא עולמים, הם הם בנים דכנסת ישראל שהאם רובצת עליהם, מִחצדי חקלא" הבאים בסוד ד', ת"ח האמתיים המרבים שלום בעולם, ומשימים ומטילין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, בהוציאם מן הכח אל הפעל את אור הקדש הגנוז בכל אישי האומה, בכל אשר בשם ישראל יכנה, ובפרט בכל אשר ישא את דגל תקות האומה וחפץ תחיתה, את חותם אהבת ארץ אשר עיני ד' בה, וחבת ציון וירושלים על לבו חקוקה, באיזו צורה ואיזו הסברה שתהיה. כל המעקשים ייושרו, ואחדות האומה להכשרת גאולתה וגאולת העולם כולו תצא אל הפעל ביקר שגיא, "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו, ויראו גויים את שם ד', וכל מלכי הארץ את כבודך, כי בנה ד' ציון נראה בכבודו, פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יה, כי השקיף ממרום קדשו ד' משמים אל ארץ הביט, לשמע אנקת אסיר לפתח בני תמותה, לספר בציון שם ד' ותהלתו בירושלים, בהקבץ עמים יחדו וממלכות לעבד את ד'". "וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה", זֹרֵע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד", שמתאחדים יחד על ידי אלה הנשמות שהן ממדרגת "אדם ובהמה תושיע ד'", - "אלו בנ"א הערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה", "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני, בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני, מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלהים לעולם, כי הנה רחקיך יאבדו, הצמתה כל זונה ממך, ואני קרבת אלהים לי טוב, שתי בד' אלהים מחסילספרכל מלאכותיך ".ומלאכות ד' היא היא כדבר ד' ביד' מלאכי: הִלא אח עשו ליעקב, - ואהב את יעקב", שהיאתשובה נצחית מספקת לכל תאנתם של מתאוננים קטני-אמנה, האומרים בכל דור ודור, וביותר בדור התגלות אור ישועה: "במה אהבתנו?". ובאמת - "אהבת עולם ואהבה רבה אהבתנו ד' אלהינו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו", "אבינו מלכנו, בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים, כן תחננו ותלמדנו, והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ, ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו". ואומר: "כי אל פועל ישועות אתה, ובנו בחרת מכל עם ולשון, וקרבתנו לשמך הגדול סלה באמת, להודות לך, וליחדך באהבה", וחותם :הַבוחר בעמו ישראל באהבה", להיות הקדמה ליחוד ד' ב"שמע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הנאמר בחשאי ואע"פ שהגלויסותר זה לפעמים אין בכך כלום, כי האמת הברורה הוא מאמר השבטים כולם: "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא, אחד", "ויעקב אבינו לא מת", ד"מקיש הוא לזרעו: מה זרעו בחיים אף הוא, בחיים ", והרי זה בא ללמד ונמצא למד: מקיש זרעו לו: מה הוא כולו בחיים, "וישא יעקב רגליו ויאסוף רגליו אל המטה", אף זרעו, כולו בחיים, "ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כלכם היום ", "בימים ההם ובעת ההיא נאם ד' יבקש את עון ישראל

ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה, כי אסלח לאשר אשאיר״.

קוואיות

שתי קומות כשל אדם הראשון (ספרא בחקותי, ב״ב ע״ה). כי הגוף והנשמה יחד הם קומה השלמה, גשמית ורוחנית, וכן תחית המתים משלימה אתהגשמיג״כ למעלתהנצחיות, על כן הוקבע בשמירת חוקיו שהקב״ה מוליך אותנו קוממיות, ב׳ הקומות, וההנהגה של נצחיות מתיחסת היא דוקא לו ית׳, כי לו הנצח.

אָמר ר׳ יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה ויטול ידיו ויניח תפלין ויקרא קריאת שמע ויתפלל״ (ברכות י״ד). כדי לזכות למעלת שלמות האדם האמתית צריך חמש הכנות:א. לסלק את חסרונותיו הטבעיים, כגון המדות הרעותוכדומה שמהתכונה הטבעית או מההרגל שנעשה טבע. ב. לסלק את חסרונותיו הרצוניים, התלויים בפעולות שבבחירה.ג. לקנות המעלות והמדות הטובות הטבעיות.ד. לקנות את המעלות הבחיריות התלויות במעשה.ה. שעל מדת השלמות, שאין בכחו להשיגה, יתפלל אל ד׳, שתעזרהו תשועת ד׳ גם במה שלמעלה מהכנתו הטבעית. מכוונים לזה הם חמשת הדברים השנויים כאן בהתנהגות התמידית בכליום לקבלתעול מלכות שמים שלמה: א. יפנה, לסלוק הפסולת הטבעית, נגד טיהור הנפש מהמדות הרעות הנמצאות. ב. יטול ידיו, לטיהור הידים לפעולות הבחיריות, לסלוק החסרונות שבהן.ג. יניח חפלין, לקנין המעלות והמדות הטובות הטבעיות, כדחז״ל שהתפלין עז הם לישראל, שבחבורן אל הגוף הן מקדשות את הטבע במדות טובות טבעיות, וכד׳ הרמב״ם בסוף ה׳ תפלין, שכל זמן שהתפלין בראשו של אדם ועל זרועו הוא ענו וכו׳. ד. יקרא קריאת שמע, לקבלת עבודת ד׳, עול מלכות שמים ועול מצות, במעלות הבחירה. ה. אחר כל אלה במה שלא תשיג ידו לפי חולשת טבעו יתפלל להשי״ת שיאמץ חילו ויזכהו לבא לרום המעלות. וזוהי קבלת עול מלכות שמים שלמה, שבגמרו חק ההשתדלות בה מצד עצמו מתרומם הוא על גבה אל התפלה. אָמר רבי חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפלין וקורא קריאת שמע ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן ״ (ברכות כ״ו). עבודת ד׳ שבקביעות הטבעיות, כאשר הכחות הם בתקונם, ואין צריך השתדלות כי אם לתחלת קביעת קנינן של המדות הטובות בהם, ומאחר שהן כבר נקבעו הרי הם כבר נמשכים אל הטוב והישר, הרי היא דומה לבנין מזבח, שאין צריך חדוש פעולה כי-אם בתחלה ואח״כ הוא קבוע ועומד מאליו לעבודת ד׳. ועבודתד׳ שבענינים הבחיריים המעשיים, שהם צריכים זירוז והתחדשות בכל עת ובכל שעה, דומה לעבודת הקרבנות, שצריכה חדוש פעולה. אָמר ליה רבא לא סבר לה מר כאילו טבל״ (ברכות שם). הטהרה שבהם אינה לדברים הפרטיים בלבד, כי אם כוללת כל כחותיו של האדם, ודומה לטבילה הכוללת כל הגוף. תְּניא סומכוס אומר כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו״ בְּרכות י״ג). אריכות החיים נאה למי שיש לו בחייו מטרה נשגבה, שכל שירבה ערך האמצעים המתאימים ומגיעים אותו למטרתו כן יגדל ערך השלמת המטרה. משא״כ מי שאין לו בהם מטרה כוללת, וכל רגעי חייו הם בודדים, שכשהם עוברים וחולפים אין הבדל בין רב למעט ואורך או קוצר. והנה האריכות באחד היא משרשת בנפש, שמתוך שהשי״ת הוא אחד, שולט בעולמו ביחודו, וכל מה שברא הוא לתכלית נשגבה מיוחדה, אנו צריכים ללכת בדרכיו לשום כל חיינו לעומת רוממות מטרת התכלית. על כן פרי האריכות הזאת הוא, שמאריכין לו ימיו ושנותיו, למען יוכל להרבות פעלים למטרת קדושת התכלית ולהגדיל תפארתה עם רבוי האמצעים המתאימים. אָמר רב אחא בר יעקב ובדלית. אמר רב אשי ובלבד שלא יחטוף בחית״ בְּרכות שם). האחדות כוללת את יחוד שלטון השי״ת בהתחלת הסבות הראשיות,

המסבבות כל המון המעשים, שהן בערך השמים, ובגמר כל תכליתם, שהוא בערך הארץ, ובכל האמצעים הרבים, השונים והמסובכים, אשר ביניהם, שהם בערך ד' רוחות העולם, שכאילו מחברים את השמים עם הארץ. והנה עקר פרי המישרים, היוצא מהכרת האחדות, לטוב ההנהגה המעשית של האדם, הלא הוא סדור ההתנהגות בכל האמצעים הנראים כמפוזרים בארבערוחות העולם, המקשרים שמים וארץ, ונמשכים מן הראשית של הסבות אל משגב התכלית הטובה. על כן עקר האריכות באחד הוא בדלית, הרומזת לארבע רוחות. אמנם הדרך המביא לתכונה ההגונה של סדור זה היא ההסתכלות הראויה על רוממות ערך העצה העליונה, שהסבה את היות כל המעשים המכוונים לתכליתם, ועל ערך התכלית, הנשגבה בפעולתה להכשרת רוממותם של כל המעשים, בהגלותה לעין כל בהדרה "וראו כל בשר יחדו כי ד' דבר". על כן לא יחטוף בחית, המורה על שמים, בציור ז' רקיעים, וארץ, בכוון התחלת המפעל אל גמר תכליתו, או על ערך הזמן של ז' ימי שבוע ומה שלמעלה ממנו, אשר אך בהזכר ערך ההתחלה והתכלית יקום וישגא ערכם של כל המעשים כולם. רבי ירמי' הוה יתיב קמי' דרבי חייא בר אבא, חזייה דהוה קא מאריך טובא, א"ל כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה וארבע רוחות השמים תו לא צריכת" (ברכות שם). ידיעת השי"ת כוללת שתים: הידיעה האמתית הדרושה להישיר ולרומם את חיי האדם והנהגת המעשים בהם, והידיעה שהיא לרומם את הנפש עצמה בידיעות האמת והדרת נעם הנשגבות בדעת אלהים. צורך המצוה החיובית של קריאת שמע הוא מה שנוגע למעשים והישרתם, ויתרון הדעת הוא מה שנוגע לתלמוד תורה. על כן עקר היסוד הכללי לקבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע הוא ההכרהכי ידוית' בכל משלה, בהתחלה ובסוף ובאמצעים כולם, אבל דעת פרטי ערכי ההכנות וערכי התכלית ואיך הם קשורים זה בזה, שהיא במה שנוגע לעצם גדולת הנפש, חוץ מענין ההנהגה המעשית, זה לא צריכת לענין קריאת שמע כי אם לעצם דעת השי"ת באמתה של תורה. אמר ר' חמא בר חנינא כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצנגין לו גיהנם " (ברכות ט"ו). קריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים בכללות ועול מצות. והדקדוק באותיות של קריאת שמע מורה היותה תלויה בכל פרטי התורה והמצות והכרת גודל חיובם וערך קדושתם. והנה צירוף הגיהנם מתקן את הטבע הנפשי שנתקלקל, ומי שלא השחית כח נפשי שלם די לו במרוק יסורין שבעולם הזה, אבל מי שהשחית כח נפשי שלם, כללי או פרטי, לא יועילוהו היסורין שבעולם הזה לשנות לטובה את טבעו. ולכן אם חסר לגמרי מנפשו כח פרטי, בעקרו ממנה הכנה לקיום איזו מצוה וכדומה, צריך שחסרונו הנפשי יתמלא ע"י תוקף יסורי גיהנם, בכדי להצמיח כח חדש מעומק נפשו. על כן הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה, שהוא פועל בזה בנפשוחקיקתהכנה לכל דבר פרטי שבתורה, גם באותו פרט שנחסר לו לגמרי, מ"מ כדי להוציא לפעל את ההכנה הצפונה שנתרשלה, גם מרוק קל יאיר אור הנפש. אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא קריאת שמע" (ברכות י"ג). האדם צריך שירגיל עצמו, כי כל ידיעת למוד וכל התבוננות שתבא לנפשו תעודדהו לפעול טוב. בהיות פניו כלפי מעלה, "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", יתמלא רגשי קדש וצדק לחיים ולמעשה של הטוב והישר. אבל במצב הפרקדן, השוכב על גביו ופניו למעלה, בהיותו פונה השמימה וחמריותו לא תתעורר לזוז ממקומה, הרי הוא כאילו ההתבוננות איננה באה כלל להישיר דרכו, ולעשותו ישר ומכוון לערך הנשגבות שהוא משיג, וגורם הוא להחליש את יסוד שלמות האדם האמתית, שלא יוכל לעמד על עמדו ולפעל פעולתו הראויה. על כן לא יקרא קריאת שמע, שעיקר תכליתה הוא שהידיעה תפעל על ההדרכה המעשית, וסמוכה בה קבלת עול מלכות שמים לקבלת עול מצות. אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפלין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו" (ברכות י"ד). גדר עדות שקר הוא המעיד על מה שלא ראה. והנה סוד אחדות האלהות לאמתתו הוא למעלה מהשגת האדם, ואיך יתכן שיעיד על זה. אמנם כל זה הוא בהיותו מעיד עדותו רק בתור ידיעה מופשטת, אבל כשעושה המעשים הטובים היוצאים ממנה נחשב כאילו הכיר ג"כ אח ציור המדע, שהוא מתגלה

בתכלית הפעולות הנמשכות ממנו. על כן בהיותו קורא קריאת שמע ואינו מניח תפלין, ואינו עושה המעשה המתיחס ביותר לקריאה זו, נשארת עדותו רק על הציור המופשט, שהוא נעלה מהשגתו, והוא כאילו מעיד עדות שקר, מה שלא ראה. ורק בהיותו קורא קריאת שמע ומניח תפלין, ועושה את המעשה של הקריאה הזאת, ומכיר את האמת בחק פעולתה המעשית, עדותו היא עדות נאמנה. אָמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים" (ברכות שם). המנחה והנסכים בקרבנות הם מסוג הצומח, הקרבנות של בעלי חיים הם מסוג החי, שהוא גבוה ממנו, והמזבח עצמו, שעליו מקריבים, הוא מזבח אדמה, מסוג הדומם. להורות, כי אם נעבוד את ד' רק בכחות העליונים, ולא בכחות השפלים, לא נגיע אל מעלת השלמות, כי אנו חיבים לעבדו בכל הכחות הטבעיים הנתונים לנו מחסדו. כנגדם גם באדם כח הדעת והדבור הם גבוהים ונעלים מכח המעשה. וכשקורא קריאת שמע, ומשתמש ביסוד קבלח עבודת ד' בכחו הדברי הגבוה, ואינו מניח חפלין, שיקשר בהם גם את כחות המעשה לעבודת ד', הוא כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, שלא השלים את הכונה הראויה בעבודה, שרמז אליה את הסוג העליון ולא את הסוג שלמטה ממנו. והנה חטאת אינה טעונה מנחה ונסכים, כי הכחות הטבעיים, שאינם בני בחירה ורצון, אינם שיכים לחטא ולעונש, שהכח המעכל יעכל האיסור כהיתר, ולא חל עליו הצווי אלא על כח הבחירה והרצון המשתמש בו. אבל למעלות ויתרונות, הבאים בעולה וזבח, לזכות ליתר דבקות בשמו ית', יוכלו להתעלות גם הכחות הטבעיים, כענין מדרגת הקדושה שהיא מתנה מלמעלה, וכענין אברהם אבינו ע"ה, שהשליטו הקב"ה על רמ"ח אבריו, בכוונם של הכחות הטבעיים גם הם תמיד אל הטוב והקדוש.

שיר השירים

מִנהגם של ישראל לקרוא עם קבלת שבת שיר-השירים, "שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים ", "ואין בכל השבוע שעה מקודשת כשעה זו, שאז ניכר ומתגלה תוספת אור קדושת השבת בגוף האדם " (פתח הדביר, אורח-חיים רס). ואָומר אני שראה שלמה ברוה"ק, שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה, חורבן אחד חורבן, ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון, ולזכור חבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים, לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה, ויזכרו את חסדיו ואת מעלם אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים. ויסד ספר הזה ברוה"ק בל' אשה צרורה אלמנות חיות, משתוקקת על בעלה, מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת נעוריה אליו ומודה על פשעה, אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה, אשר בהם נקשר עמה באהבה עזה, להודיעה כי לא מלבו ענה ולא שילוחיה שילוחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה" (רש"י, הקדמת פירוש שיר השירים). בִערב שבת קודש צריכים לעסוק בתשובה על כל העבר בימות החול, כדי לקבל קדושת שבת בלא שום מניעה מכל דבר חטא ועון " (אורות התשובה יד לג). ויִשראל שנקראו ראשית היא כנסת ישראל המשולה בשיר השירים לכלה, שקראה הכתוב בת ואחות ואם, וכבר בא להם זה במדרש "בעטרה שעטרה לו אמו"במקומות רבים " (רמב"ן בראשית א). ופִרי השבוע יום השבת, מפני שהוא מעומד להדבק בענין האלהי, ועבודתו בשמחה לא בכניעה". "וכבר נקבצו מותרים מקדירים עם אורך השבוע, לא יתכן לטהרם ולנקותם אלא בהעמדת עבודת יום עם מנוחת הגוף, ואז ירצה הגוף בשבת את אשר חסר לו מששת הימים, ויהיה נכון לעתיד, וכן הנפש תזכור מה שאסרה עם טרדת הגוף, וכאילו היא ביום ההוא מתרפאה מחולי שקדם ומתעתדת למה שידחה ממנה החולי בעתיד, דומה למה שהוה עושה איוב בכל שבוע בבניו" (ר' יהודה הלוי, כוזרי ג

ה). דַע כי צריך האדם להכין עצמו ולקבל אור תוספת שבת בימי החול בענין זה. כי הלא בשבת נתוסף לאדם תוספת המגיע אל הנר״נ. וכבר ידעת, כי יש אדם זוכה לקנות תוספת זה מפאת נשמתו ממש, ויש מי שאיננו מקבל רק ע״י כללות העולמות לבד, ויש מי שאין לו רק נפש לבד ומקבל תוספת נפש מפאת נפשו עצמו לבד, אך תוספת רוח ונשמה תבוא בו בסוד כללות העולמות לבד״. וצָריך האדם לכוין כדי שישאר לו איזה תוספת ממנו לימי החול, ובזה יכונו דרכיו אם יכוין היטיב, ומובטח לו שלא יחטא ולא יבואו החטאים על ידו ולא יקטרג בו היצה״ר, והכל כפי הכוונה״. ״וג׳ ימי השבוע האחרונים הם מן שבת הבאה - וביום ו׳ יכוין לקבל תוספת נשמה, ועי״כ יבאו ג׳ תוספות אלו ביום השבת״ (פרי עץ חיים, שער השבת פרק א). הִיחיד מתנער מחיי החול לפרקים קרובים, - בכל שבת. ״בא שבת באה מנוחה״, מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים, ״ביום הניח ד׳ לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה אשר עובד בך ״, ומבקשת היא לה אז נתיבות עליונות, חפצים רוחניים, כפי טבע-מקורה, ״טוב להודות לד׳ ולזמר לשמך עליון, להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, עלי עשור ועלי נבל, עלי הגיון בכנור״. ״ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם ״! יום קדוש, אשר בו תתגלה נטית האומה - הנטיה של החיים האלהיים כמו שהם - ביחידיה, אות היא לאומה, שיש בסגולת נשמתה צרך ויכולת להתענג על ד׳, ונעם אלהי, המתכנס לנקודה רוחנית של נשמה-יתרה, שרוי בלבו של כל יחיד מבניה״ (שבת הארץ, הקדמה). צָריך אדם להיות מחובר תמיד עם תמצית הטוב האלהי המקושר בשורש הנשמה של כנסת ישראל כולה, ובזה הוא זוכה לתשובה. כי תמיד יגלו נגד עיניו גרעונותיו וחטאיו, שהם נובעים ממקור ההתנכרות, שהתנכר לאומה האלהית, שהיא צור חוצב ומקור כל הטוב שבו״. ״ומתוך שכנסת ישראל חובקת בקרבה את הטוב האלהי לא רק לעצמה כ״א לכל העולם, ליקום כולו, הרי הוא בא מתוך הדבקות העזה בתוכיות נשמת האומה - לדבקות באלהים חיים, ע״פ הברכה האלהית המלאה כל, ואור שכינה שורה עליו בכל הדרה ועוזה״ (אורות התשובה יג ג). רעָיון התשובה, השרוי באדם תמיד, הוא יסוד כל המעלות הטובות. המחשבה העצבנית, שבאה מתוך הקשר אל עומק התשובה, היא מקור השמחה. התכונה היסודית של התשובה היא ההשערה בגודל השלמות העליונה של האלהות, ומתוך -כך העונות בולטים הרבה מאד. ״שתה עונותינו לנגדך, עלומינו למאור פניך״. וכיון שמרגישים, שההרגשה של החטא בכל אופן באה היא מתוך ההבהקה האלהית של הנשמה, מתמלאים מזה הרעיון עצמו גיל וגודל אין -סוף, וחדות השמחה האצילית הולכת ומתגברת יחד עם דכאות-הלב של לבוש הנפש, העומדת בדרגת התשובה. התשובה, לפי זה, מביאה לידי גאולה בפרטיות. מתוך הבהירות האלהית, שמתגברת בקרבו, נגאל האדם מכל שעבוד של הכחות הזרים השולטים עליו. והכלל כולו, בהיותו מוכן להרגיש את רעיון התשובה, מיד הוא נגאל, מתוך בהיקות האורה האלהית, השופעת עליו, יחד עם הרעיון של התשובה״ (שם טו ט). כיָון שהרצון לשוב בתשובה הוא אמיץ, אע״פ שאין בכחו עדיין לסלק את כל המניעות, צריכים לקבל את ההארה הזאת של התשובה בתור תוכן המטהר והמקדש, עד שלא יזוז, מפני העכובים של אי-השלמת התשובה, מכל רוממות ומכל עליה רוחנית שהיא ראויה לו, ע״פ קדושת הנשמה וצביונה הקדוש. וכשם שזה הוא כלל גדול אצל היחיד, ככה הוא אצל הצבור בכללותו. הארת התשובה ישנה בישראל. התעוררות חפצה של האומה בכללה לשוב אל ארצה אל מהותה, אל רוחה ואל תכונתה, באמת אור של תשובה יש בה. באמת הדבר מתבטא בברור גמור בבטויה של תורה: ״ושבת עד ד׳ אלהיך״, ״כי תשוב אל ד׳ אלהיך ״ (שם יז ב). אָמר ר׳ עקיבא - שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל״ (ידים פ״ג מ״ה). יש אהבה לשם השי״ת שהיא מצד הבריאה והודה, חסד ד׳ המלא עולם וטובו על בריותיו, ויש אהבה כזאת שהיא מורגשת בנפש מצד עצם מעלת הנפש לאהוב את הטוב הגמור. ואהבה זאת היא עיקר האהבה ויקרה מכל האהבה הנקלטת

מבחינת המציאות, וכדי לצייר אותה באמת צריכים כל הציורים הרבים והגדולים שבשיר-השירים. על כן אין העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר-השירים לישראל. שכל הכתובים קודש ושיר-השירים קודש קדשים " (שם). הספרות, ציורה וחיטובה, עומדים להוציא אל הפעל כל המושגים הרוחניים, המוטבעים בעומק הנפש האנושית. וכל זמן שחסר גם שרטוט אחד הגנוז בעומק הנפש, שלא יצא אל הפעל, עוד יש חובה על עבודת האמנות להוציאו. מובן הדבר, שרק את אותם האוצרות, שבהפתחם מבסמים הם את אויר המציאות, טוב ויפה לפתח. "מכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים " (שבת פח:). אמנם אותם הדברים הגנוזים, שקבורתם היא ביעורם, להם מתוקנת היתד שעל אזינינו לחפור ולכסות. ואוי לו למי שמשתמש ביתידו לפעולה הפכית, למען הרבות באשה. זעזועי הנפש שמצד רגשי האהבה הטבעית, שנוטלת חלק גדול במציאות, במוסר ובחיים, הם ראויים להתפרש ע"י הספרות בכל הצדדים שבהם היא מוציאה אל הפעל את הגנוזות, אבל בשמירה היותר מעולה מנטיה לצד השכרון שיש באלה הרגשות, שמהפך אותם מטהרה טבעית לטומאה מנוולת רק אנשי קודש ראויים להיות שרי קודש. אמנם אם נחשב לחסרון כללי באיזו ספרות, כשלא ימצאו בה אלה הרגשות הפנימיות, שהאהבה מרשמת אותם, באותה האהבה הנהוגה, כמה ראוי לחשב לחסרון אם אותם הזעזועים הרמים והנשאים, שכ"כ פועלים ופעלו ועתידים לפעול על כל טובי בני-אדם ועל כנסת ישראל ביחוד, הנובעים מאהבת אדון כל המעשים, מקור הטוב והחסד, - אלה הרגשות הנאהבים לא יחקקו בספר ויפקד מקומם. היש ערך לעומק רגשהאהבה הזאת, היכילוה, ימים רבים, היכלכלוהו גבהי שחקים. החסרון הזה אמנם נמלא לנו בשיר-האהבה אותו שהוא קודש קדשים, הוא שיר השירים אשר לשלמה. וכמו שמי שהוא חמור לאהבה לא יחוש מה יחפצו משוררי-האהבה בשיריהם הפרטיים, ואם היה יכולת בידו להשפיל את געגועיהם עד כדי טעימת חושו הגס היה עושה כן בשמחת לב ונפש חפצה, כן מי שלבו ערלה, ומוכרחת להיות כן מפני שלא טעם להתנשא אל מרומי הגיוני קודש, ולא חש מעולם נעם אור אהבת צור כל העולמים, איש נבל ולא-חכם כזה לא יוכל להכיל את הרעיון, כי אלה הגעגועים הרבים הפרטיים הנשאים שבשיר-השירים המה רשמים של האוצר הגנוז בנפש כלל האומה, אשר בחר לו ד' לשמו ולזכרו, מפני שאינו מרגיש כלל שום חסרון בהפקד מקום אלה הרגשות, אשר לא ידעם. אבל מי שלא השהו אלוה חכמה יכיר ויחוש, כי אי-אפשר כלל לאוצר כתבי הקודש, של האומה הקדושה שכל תולדתה מלאה רישומי אהבת נפש לצור-מעוזה, בימי גדולתה והודה על-ידי חסד עליון מלא הוד, ובימי עניה ומרודיה ע"י נהרי נחלי דם ושטף צרות רבות ורעות, אשר כל אלה עוררו את האהבה, חזקוה והוציאוה אל הפועל המורגש, אי-אפשר בשום -אופן שאלה הגעגועים לא ירשמו בספר באוצר הכללי ששם כל הגיוני-קדשנו נחיתים. אמנם מי שבעת שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל יוכל להשיב "כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה,, ובכל נפשך ', מתי יבא לידי ואקיימנו", ולהאריך באותה שעה ב"אחד" עד שיצאת נשמתו, רק הוא יוכל לומר שאין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר-השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר-השירים קודש קדשים. אמנם כנטף מים מני ים, כזיק אחד מלהב אש שעד לב השמים, כאות אחד מספר גדול ורחב-ידים, ידע איש אשר כה רמה נפשו להעריך ג"כ את האהבה הפרטית הטבעית בערכה הטהור, והיו לו האהבה הטהורה הטבעית, והאהבה הלאומית הנאורה, והאהבה האלהית הקדושה ומלאה הוד, ערוכות במערכה, "כמגדל דוד בנוי לתלפיות". אבל מה נמוכים הם הגמדים, בעלי עינים טרוטות, הזוחלים סביב לשדרת-האבנים התחתונה של מגדל עופל, ורושמים את קומתו, אשר לעב תגיע, רק כדי פשיטת ידם הקטנה ומעוף עינם, שדוק ותבלול שמו עליה מצור. ואם מראש מגדל עופל יוגד להם, שרואים את הכוכב, מלא הוד ויפעה, מיד יחליטו כמה נמוך הוא הכוכב הנהדר. נפשות כאלה, שיותר מרועה בעל לב רגש, שאהב את בת כלבא שבוע, לא יוכלו למצא בר' עקיבא, לא יוכלו ג"כ להוציא מקור לתכונת ההחלטה הנפלאה, ששיר-השירים הוא

קודש קדשים, בערך כל הכתובים כי-אם ממקור האהבה הפשוטה הפרטית, אשר אותה לבדה יחזו. אבל טהורי-לב יראו את ר׳ עקיבא בגדלו. את ר׳ עקיבא המשחק כשרואה ששועל יוצא מבית קדשי הקדשים, מפני שלנפשו הענקית העתיד הרחוק נצב כהוה, את ר׳ עקיבא המלא צהלה לקול המונה של רומי, מפני שהאהבה האלהית הנובעת מעומק חכמת לבו הנפלאה הורתהו, עד כדי מלא ציור חי, כי רומי ואליליה כליל תחלוף, ואור ציון לעד יזרח. האהבה בתענוגים למחזה העתיד הודאי מלאה כ״כ את לבבו הטהור, עד כי לא הניחה לו מקום גם לאנחת לב על ההוה המרעיד, שהכירו רק כעב קל על פני החמה הברה בשחקים. ורק ממקור אותה הנפש, שנשמתו יצאה באחד, יצאה ההחלטה: שכל הכתובים קודש ושה״ש - קו״ק.

צרור המר דודי לי בין שדי ילין

הדבקות השכלית באלהים, אין בה כ״א שמחה ועונג. אבל הדמיונית לפעמים מרגישים בה עונג וחדות-לב ולפעמים טועמים ע״י טעם של מרירות, ואע״פ שמיצר ומימר לי מ״מ דודי הוא ובין שדי ילין. והשכל והדמיון מתאחדים אח״כ לנקודה אחת, ושם שדי מתגלה עליהם, שכל, דמיון, יוד.

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות

מכירים אנו את רצון העולם, המדרגה המתגלה בתור נפש החיים שבהויה, בתור רצון פועל ושואף, שסעיפיו מתגלים בכל, בדצח״מ, בכל פרטים ופרטי פרטים ובכללי כללים, הולכים אנו עמו להיקף כללותו, באים אנו לידי החלטה, שמגמה יש לרצון זה להתעלות. מתעלה הוא ע״י מה שגילוייו הפרטיים מתעלים. נשמתיהון דצדיקיא משביעים אותו רצון, צנורותיו מתפתחים, ושפע עדנת רצונו מזיל כל טוב, חיים שלום ועדנים. ומזרמי רצון וברכה הללו מסתגל הרצון הכללי לקבל מחפץ עליון, מאור רצון ועז העולה למעלה, הגבוה ומתנשא ממנו, המקיף את העולמים האידיאליים, בכל מילואיהם, שפעת ששון וברכת עולמים. והעולם מתבסס, וכל רעיון וכל מעשה מתברך, והברכה מסגלת את המחשבות לקבל רשמי הגודל, בלא תערובת דמיוני כזב, בלא חולשה של ספקות, ובלא גרם של היזק, והכל הולך למישרים. וצדיקים שמחים לפני אלהים, עושים את עבודת הקודש, של חכמה ודעת, של מוסר וצדק, של סיגול אל קודש, אל גבורה והוד, בהכרה ברורה, במטרה מסומנת. ורוחא דמלכא משיחא הולך ופועם בעולם. קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. והרצון הנעכר אל אורו יושב, כשיבוטא בחזקה ברצון עם עמו, הגוי הגדול אשר לו אלהים קרובים אליו. ירומם בעזו, יבטא את רצונו באין מעצור, יסגל לו את עצמיותו, יאגור אל תוכו את כל נשמת אדם, כלביא יקום וכארי יתנשא, ישב רוחו, יגלה את הרצון העזיז והקדוש, את רצון אלהים בחיים, בעולם ובעולמות כולם, יבער את הרשעה, את השקר, את הזוהמא, את הפחדים, את החרפה, את המות עצמו מהעולם, יחדש את זיו המאורות, ישיב את אור השמים, אשר לבשו שקים וקדרו, לאיתנם. ועז-אלהים זה הנה הוא עומד אחר כתלנו, קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות.

כלך יפה רעיתי ומום אין בך

האהבה הגדולה, שאנחנו אוהבים את אומתנו, לא תסמא את עינינו מלבקר את כל מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי הבקורת היותר חפשית, נקיה מכל מום. כלך יפה רעיתי ומום אין בך.

אני לדודי ודודי לי

לפעמים עושה היא רוח-הקודש פעולתה חרישית בתוך הגוף והנפש, מקשרת היא את כל העמקים החבויים בהם אל כל המרומים שממעל להם. ובזה האדם מתעלה, מתקדש, ומתרומם אל המרומים כולם. חש הוא בפנימיותו את כל פגישה הבאה ממעל, כי כמוה מפנימיותו, מעומק הויתו, תהומות זורמים ועולים. האספקלריאות פוגשות זו בזו, ומראות זו בזו את הוד התגלויותיהן, וכל תוכן קדוש ומרום מתערה ומשתרש בעמקי מקורו. כל נטיה טובה, כל מדה טובה, כל עבודה, כל קדושה, כל מצוה וכל יושר, מורגש הוא שפגע בנו מעולם חזק ונערץ, מעולם עתיק וחדש, מעולם רחוק וקרוב, זורם הוא, מנשמת אבות, משלשלת דור דורים, ונחמד ואהוב וחביב הוא, מלא חיים וזיו תפארה הוא. הדבור החי נושק אותנו במלא אהבה, ואנו נושקים אותו בחבה מלאה. אני לדודי ודודי לי.

אהבה התענוגים

העונג היותר גדול הוא מה שמתענגים על העונג של ד׳ מצד עצמו. זה תפיס ברעותא דלבא, אע״ג דלא תפיס בשום מחשבה. וכל מגמת השכליות התורניות והעבודות כולן הן כדי לפתח שבילים לעונג בהיר עליון זה, שאין קץ להעילויים שבו, ומדרגותיו אין להן תכלית וקץ. ובכל עת שהנשמה מציירת נטף אחד מעדן עליון שבעליונים זה, נעשית מדושנת עונג, ואור האהבה ממנו הוא נובע. ושיר השירים מיוסד על נקודה זו, המתגלה באהבה בתענוגים, שכל עדוני עולמים הם רק ניצוצים קלים מאור זוהר עדן נחלי תענוגיה. אשרי המחכה לאור עדן זה, עין לא ראתה אלהים זולתך, יעשה למחכה לו.

אני לדודי ועלי תשוקתו

לא תוכל להכחיש עצמת מעלתה ואורה, הנשמה המאירה תמיד, המלאה תמיד שלהבת אש קודש וצמאון אלהי עליון, הספוגה כולה תמיד בנחלי עדנים של קודש קדשים, השרויה תמיד בתוך ספירה של שירת זמרת נגינת נועם קודש, הצמאה ומתענגת יחד. ענוגה עדינה זו יודעת היא את ערכה, שומרת ומגינה היא בגאון -ענוה על כבודה ויקרת תפארתה. וכללות הכרת ערך זו, כשם שהיא מתבלטת באותם היחידים, סגולת הדורות, בדיחי דמלכא עילאה, כך היא מתבלטת תמיד בנשמתה הכללית של כנסת ישראל, המלאה תמיד גיל קודש ושבעת תענוג ידידות אהבה. צרור המור דודי לי בין שדי ילין. אני לדודי ועלי תשוקתו. כתיב ותזנח משלום נפשי, אמר ר׳ אבהו זוהדלקתנרבשבת״ (שבת כה:). היום הוא מיוחד לחיי החברה הסואנים. בין שיהיה האדם בטבעו נוטה לשלום ולאהבת הבריות בכללם או לא, הוא מתערב עמהם, רואה אותם ופועל עליהם ע״י התערבותו ונפעל מהם. אמנם בלילה, עת ההתיחדות של כל אחד בחיים הפנימיים העצמיים שלו, אז אם אהבת השלום תקועה עמוק בקרב לבבו, מפני שהוא מתיחס אל הבריות והם מתיחסים אליו באופן הגון וטוב, הוא נהנה מהם והם נהנים ממנה אז יוסיף מרצון עצמו להמשיך את היחש היומי גם בלילה, ומרצונו שלא בהכרה טבעי יאיר לו את אור הנר, למען ישמח בראות עיניו את אהובי נפשו והם ישמחו בו. והנה בכל ימי המעשה, הנתונים לעבוד ולעמל יש אשר לא יפנה האדם לרגשות נפשו הפנימיות, ורק ההכרח הוא הרודה בו אז. היום לעמל ומלאכה, והלילה למנוחה מיגיעה, למען החליף כח לעבודה המוכרחת ליום הבא. אבל ביום שבת קודש, בו שבים רגשי הלב לפעול פעולתם, לתבע תפקידם הטבעי, לחוש את ענוגם הטבעי. אז אם ימצא את היחש של הבריות הסובבות אותו, העולם המלא, מחובר אליו לטוב, לאהבה והסברת פנים, אז מעצמו יכיר חובת הרחבת האורה גם בעת בא חשכת הלילה, למען תת מקום להמצאת החבה החברותית, ברצון חפשי ונדבת נפש, שיש לה יתרון מרובה על אותה החברותיות היומית, שגם שלא בטובתו של האדם היא רודה בו ומחברתו. אמנם בשעה

שעולם חשך בעדו, ומרגיש בקרבו עקת נפש מצר ואויב, והבריות שמחוץ לו ברובם עומסים עליו משא עמל, כלימה ואבה, כמשפט חיים מקולקלים בלתי-מסודרים, אז בהתרומם אצלו רגשו הפנימי, המתפתח לפי טבעו ביום המנוחה, תהיה תוצאות תביעתו להיות יושב בדד ודומם, להרחיק ממנו אוהב ורע ומשא כל חבורה. ע״כ בטבע הנפש המרה, הרואה חמס ושד מהבריות ביחושם אליו, להיות הנפש נזנחת ממושג השלום. ע״כ בעת שהיה עם -ד׳ באיתן מצבו, והסביבה שחקה לפניו בחן וכבוד, אז בעת התקדש יום השבת קודש התעצמה בנפש התביעה הפנימית להדליק נר בשבת, למען הרחיב את מושג השלום הבחירי הרצוני, העודף על הטבעי היומי; אבל מעת אשר הגלה ישראל מארצו, ונדחה למקום חברה זרה לו, והסביבה תמיד שלמה לו צרה ויגון, שנאה ובוז, אז כפי המושג הפנימי של נפש נכאה כזאת׳ שמצאה ביחש הבריות שמחוץ לה רק רע ומר, הוא להיות נזנחת משלום ולהתענג בעת המרגעה הפנימית דוקא על הבדידות של החשך, של חשכת הלילה, שגואל את הנפש, הנתונה בין שונאים ומביטים בבוז ורעת עין, מן הכרח החברה, שהיום מכריח להכנס לה. ואשר מה שהרגשנו בארצנו, בהיות מצבנו איתן, טבעי ושלם, ברגש טבעי ותביעה פנימית, הנה האירו לנו חכמים בדרך תורה ומצוה את דרך החיים. כי אמנם זאת היא נחלת השבת לנו למורשה, מתנה טובה גנוזה, שבה הובטחנו שנזכה ליום שכולו שבת, שלא ישמע קול נוגש, ושפה ברורה תהפך על כל העמים, לדעת ערך אורם של ישראל, וזאת האהבה של השלום, השופע גם מחוץ לגבול ההכרח׳ תשוב ותפרח בנו ועל ידינו לעולם כולו. ע״כ אם כי מצד עצם המצב של הגלות בהוה תאמר כנסת ישראל ״ותזנח משלום נפשי, זו הדלקת נר בשבת״, חשכת הגלות ומרירותה נטלה את הנטיה הטבעית להדלקת נר בשבת, כי נזנחה הנפש ממושג השלום ׳ מחמת המציק התמידי, אבל במקום התביעה של הנטיה הנפשית ׳היה לנו דבר ד׳ למשיב- נפש. כי הפעולה האלהית בתור מצוה תדלג על ההרים ותגביה שיאה למרומי העתיד׳ לממשלת פלא יועץ אל גבור, אבי עד שר שלום. ע״כ תדליק נר בשבת לעורר כמקדם את התביעה הנכונה של אהבת השלום באופן בחירי. כי לא יזנח לעולם ד׳ אדון השלום.

שלא יקדים ולא יאחר

אור השבת, המאיר ומענג, המרבה שלום וקדושה, בהעירו את הלב אל אור התורה, אור החיים והשלום הנובע מנחל קדושת האמונה והבטחון בעז ד׳ הנקנה בקדושת השבת בלבם של ישראל, רומז ג״כ בכלל להאורה הגדולה העתידה להאיר כל מחשכי ארץ, אור ד׳ וכבודו בהופיעו בעולם עת תמלא הארץ דעה את ד׳, ליום שכולו שבת. הרחבת דעת התורה ודעת האלקים הנה מאורות להכין לבבם של הראויים לקבל את האור העתיד. ובאשר עת לכל חפץ, ע״כ יש להשריש שכל דבר יפה בעתו, וזה האור בעצמו, שבבא זמנו והעולם כבר הוכשר ליהנות מאור גדול, הוא מועיל ומישר ומקרב לאור ד׳ טובו ואמתו, הנה אם יתאמץ אחד להורידו להאירו טרם בא עתו יהי׳ לא לברכה, כי לא יוכלו רבים לסבלו, יזוקו ממנו ויטעו בו, ויהפך על ידם לאפלה מנודח. אמנם העיקר הוא מה שצריך להכיר, שכל ההפכים כולם שמסבות מתהפכים הם כולם קשורים זה לזה, ופונים לתכלית האורה האמתית, שהכין ד׳ בטובו שתגלה בבא עתה. ע״כ אין ראוי להכיר, כי התקופה שלפני האורה דבר אין לה עם האורה. לא כן, יחש גדול יש ביניהן, ודוקא ע״י חשכתה היא מכשרת את האורה לבא. עמוד הענן, החשיך מעט, וע״י אותה הקדרות יצאה פעולתו. עמוד האש האיר, וע״י האור יצאה פעולתו. כן בתמידות יש פעולות שיוצאות דוקא ע״י הקדרות וחשכת אור הדעת, חשכת אור הצדק ואור יראת ד׳ ואהבתו. מובן הדבר, שהן אינן פעולות עומדות לעצמן כי-אם מחוברות להכשיר את פעולת ההארה. והן פועלות חליפות, בירידה ועליה, עליה וירידה, הכל בסדר ערוך מהמסדר העליון יתברך. ע״כ עמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. החול עם השבת יש להם ג״כ יחש זה. אמנם ראוי להראות, שהשבת יש לו יחש גדול עם החול, משפיע עליו, ומקבל ג״כ

רושם מצדו, כדי שדוקא ע״י החול תוכר פעולת השבת ותכנה. איחור הדלקת הנר של שבת, עד הזמן היותר מאוחר, הוא כהוראה שאין לחול חלק כלל באותה האורה. ולא כן הוא, החול הוכן לקחת ממנו הכשר לאורה של שבת. ע״כ ראוי שלא לאחר, כדרך שהשלים עמוד הענן לעמוד האש, ועמה״א לעה״ע, להראות על היחש שביניהם, ואמנם להקדים יותר מדאי ג״כ אינו ראוי, להורות שאמנם כאשר האורה מתאחרת ראויה היא להתאחר, ומה שהוא טוב ונאה ומאיר בעתו לא יעלה יפה שלא בזמנו, כי עת לכל חפץ. ע״כ לא יקדים ולא יאחר.

אשר לו הים והוא עשהו, ויבשת ידיו יצרו

יד ד׳ הוא תואר למה שהשגחתו העליונה מפורשת ומפורסמת על ידו. ולפי הרגיל בסדר ההיקף הטבעי, של יסודות הנמצאים, הרי כל הכבד הוא למטה והקל למעלה. אבל המים הם קלים מן העפר ושרויים במורד יותר, וזה נותן מקום להתבונן בהשגחת הבורא, אשר חול שם גבול לים, נגד חק הטבע הרגיל, מה שניכר יותר ביצירת היבשה לעומת הים, ע״כ אמר אש״ל הים והוא עשהו - ויבשת ידיו יצרו.

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה

״צדיקים לאורה וישרים לשמחה״ (תענית טו.). האורה מרבה שמחה בטבע הנפש, כמש״כ ״אורה ושמחה״. וא״כ נעם השמחה הוא התכלית, והאורה היא האמצעי לה. והנה ההבדל בין צדיק לישר מתבאר ע״פ דברי הרמב״ם בשמנה פרקים (פ״ו) בענין ההבדל בין הרוצה מרצונו הטוב ללכת בדרכי ד׳ ובין הכובש אה יצרו. כי מי שטהר את לבבו ועשה רצונו כרצונו של הקב״ה הרי הוא דבק ממש בהשי״ת, בחיים האמתיים, בלא שום אמצעי כלל, אבל הכובש את יצרו הרי רצונו נפרד הוא מצד עצמו, אלא שהתורה, שאינה עדיין עצמית בו, מאירה את חשכו ומנחה אותו ללכת באורח ישר, ועי״ז הוא משיג שמחת עולם בעת הגמול. נמצא, שלצדיק, הכובש ומצדיק את מעשיו, אע״פ שאין לבו בעצמו ישר, האור הוא זרוע, כזריעה הניכרת רק לאחר זמן, שאע״פ שהוא צריך לכבוש אפלת יצרו ואינו מרגיש את עצם האורה של האהבה, שיזכה בה עצמה לשמחה, מ״מ ע״י שעושה רצון השי״ת בתורה ומצות זרוע לו האור, שיקצרהו ברנה עת יבא על שכרו, וע״י אור התורה יבא לשמחת עולם בהנאה מזיו השכינה. אבל לישרי לב, שישרו רצונם כרצונו של השי״ת, שהוא נמשך לו מרוממות כבוד גדלו, הם משיגים בנפשם עצם השמחה, ולא רק באמצעות האור, והם רואים עולמם בחייהם.

משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו

שִׁשקול כמשה ואהרן״ (ברכות לא:). ההערכה של האדם במעלתו העליונה היא בשני ערכים: בעיקר מהותו וגם ביחש שלו בתיקון העולם, כחק השלם להשפיע ולתקן זולתו. ובענין תקון הרבים והצדקתם כבר כתב רבנו יונה בשערי תשובה (ע״ש שער שלישי סי׳ קמח) ע״ד מגמת המקדש שם שמים, שהיא להראות לכל את יקר תפארת התורה והדרה, נעם דרכי׳ ושלו׳ נתיבותי׳. אמנם המון העם לא יכיר ערך התורה והמשפט האלהי מצד עצם ענין השלמת הנפש ופארה, אלא מצד הכשרת נתיבות עולם, כי האיש, וכן העם, ההולך בדרכי התורה ומחזיק במעוזה, שלו׳ והשקט יהי׳ בגבולו, כי הירא את ד׳ באמת לא יכעס ולא יתגאה על חברו, לא ישקר ולא יונה, ויהא זהיר בכבוד הבריות׳ ״וכשאדם מדבר בנחת עם הבריות ומקחו ומתנו בשוק נאה, הבריות אומרות עליו אשרי שלמד תורה - ישראל אשר בך אתפאר״ (יומא פו.). והנה משה רבנו ע״ה, שבכל עת הי׳ צריך להיות מוכן לדבור השכינה, כשהי׳ עסוק להורות לעם

ד׳ הדרך הישר היתה עיקר פעולתו גבוהה מהמדרגה ההמונית. אבל לעם ישראל גוי קדוש יתרון הכשר, כי נטע ד׳ בלב כל אחד אהבת ד׳ מצד טבעו הטוב, ובהתנוצץ רוח הטהרה בלב איש ישראל, ברצונו לעבוד את ד׳ מאהבה, יש שזו השעה שקולה מכל ימי חייו, אלא שאצל צדיקים ישאר כן בתמידות ואצל השאר יש שימהרו להחשיך כוכבי נשפם, ואז צריכים הם להתעוררות והתחזקות לקיום התורה מצד יפי תפארתה וטובה המורגש. לזה צריך להיות רגיל בין ההמון, לדעת צאתם ובואם, ולקבוע עמהם לעתים לא רחוקות שיח קודש על אודות הנהגתם, לחזק רוחם בדבר טוב שעשו, להורות להם מה גדלו מעשיהם ונחמדו, כדי שישימו על לב להתחזק במעשה הטוב, ולישר דרכיהם ליסרם ברוח פיו ושבט שפתיו׳ ועל כל אלה להורות להם נעם התורה וחין ערכה גם בתהלוכות עוה״ז. ולזה אהרן, שהי׳ אוהב שלו׳ ורודף שלו׳, הי׳ מצוי מאד בין הבריות והי׳ מראה להם חביון עז התוה״ק לפי ערכם התמידי נמצא, שפעולת משה רבנו ע״ה בלב ישראל היתה להקנות להם שלמות נעם דברי התורה מצד עצמות אמתת תכליתם, אשר יאתה לצדיקים בכל עת ולבינונים בעתים אשר יגלה טהר רוחם, אך קנין השעות הקלות האלה, הנעלות בערכן ושקולות נגד כל ימי החיים, לא יתכן אלא עם הישרת הדרך התמידית באין הפסק, שזה הי׳ פעולת אהרן הכהן. ושמואל, שהי׳ נביא ד׳ ובחירו, החזיק בשני הפנים, ומשפט כל ישראל הי׳ אליו לבדו, והי׳ צריך גם לחזק לב העם ההמוני להורות להם זיו התורה ונעמה, שהיא מישרת גם דרכי עוה״ז, וגם להפיח רוח החיים האמתיים בקרב בעלי הדעה וכל המון ישראל לעת מצא. לכן אע״פ שלא קם בישראל כמשה, אבל ביחושו לכללות ישראל הי׳ שמואל עושה גם פעולת משה וגם פעולת אהרן. ושמואל בקראי שמו.

מו״א בכהניו ושמואל בקראי שמו

בסגולת הנשמה העליונה, בקדושת גבוה, מחסדו ומתנתו של הקב״ה, קורא הוא בשם האדם, ״קרא ד׳ בשם בצלאל״. אבל בהכשר הבחירה הטובה שמצד האדם קורא האדם בשם ד׳. שמואל לפי עוצם כח בחירתו עלה למעלה ממצב נפשו עם כל רוממותו, ״ושמואל בקראי שמו״. ועל כן אע״פ שגבהו דרכיהם של משה ואהרן, ובפרט משרע״ה שלא קם כמוהו, אבל בערך רוממות הנפש שמצד הבחירה הי׳ שקול כמשה ואהרן.

קול ד׳ על המים

הני שבע דשבתא כנגד מי, אמר רבי חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים (ברכות כט.). בכלל הבריאה כל עקר השלמות שבה נראה במצב הקיום, הבנין והתקון, אבל בחרבנות אינה נראית שום חכמה ותכלית. אמנם כשאנו רואים את ערך המציאות והשלמות שבתוצאותיהם של החרבנות, אנו מכירים בהם את חכמתו העליונה של גדול העצה ית׳, ״לכו חזו מפעלות ד׳ אשר שם שמות בארץ ״. כנגדם אמר דוד שבעה קולות על המים, שבחרבנות הגדולים המתגלים בהם, בהתנגדותם לישוב הבריאה, אנו רואים יד ד׳ ושומעים קול ד׳, בכח ובהדר, קול ד׳ שובר ארזים וגו׳ בהעדר וחורבן, קול ד׳ חוצב להבות אש, זועות ורעידות הארץ, עד אשר בחרבן הכללי של הארץ, ד׳ למבול ישב, מתגלה גודל התכלית וישב ד׳ מלך לעולם. וכן שלמות חיי האדם ניכרת היא בעבודה ובמעשה, והמנוחה נראית היא כבטלה ושוממות וחסרון מעלה, אבל באמת המנוחה המושכלת היא המעטרת את שלמות כל המעשים ומכשרת את כל הפעולות לתעודתן. ובהשקפת התכלית, המתגלית בשביתת המעשים בשביעי, שהוא עודף במעלה יתרה על מעשה הבריאה בכללה, שנעשה בששה ימים, נתקנו שבעה דשבתא, להורות שמנוחת השבת משמשת לא רק בבטלה והעדר מלאכה, כי-אם להפקת תכלית שלמות השכל והמדות בקרבת אלהים וטוב דרכיו.

באי כלה

שבת נקראת כלה ונקראת מלכה (שבת קיט., זהר, דברים רעב:). כלה - מצד ההשגה במקומה בקבלתה מהעליונים, מצד יחוסה לת״ת. מלכה - מצד העם, דהיינו השגת הנבראים.בשבת, שאור הנשמה היתרה מוסיף דעת, אנו משיגים מה שהי׳ נעלם ממנו קודם והי׳ בלתי-שייך לנו, וא״כ היתה נקראת כלה, ותיכף ומיד כאשר מושג לנו זה האור היא מלכתא, וגם עלי׳ בעצמותה ודאי האור נוסף בזה. באי כלה, שבת מלכתא. ומה שאנו מדברים בהשגת עצמה אינו כ״א ראשית גילוי ההשגה, כי הכלה אינה משגת עומק מדותיו והנהגתו של החתן, ורק עתידה להשיג בהמשך יום יבא, יום שכולו שבת שאז ״תקראי אישי״. אך השמחה תהי׳ כמשוש חתן על כלה, מצד רבוי התחדשות האור תמיד, ונזכה כלנו מהרה לאורו, זכות וקנין גמור. על כן בכל יום השבת אנו אומרים ״ישמחו במלכותך ״, ורק בעת כניסת השבת נקראת כלה, והוא הזמן ההגון לשם זה במועד הכניסה. ואנו מפרשים שנלך לקראת כלה, והוא מפרש פני שבת, שכשתבא אצלנו תבא בבחי׳ שבת מנוחה, ויהי׳ אור פנים, ומה שיהי׳ בחול פניית אחוריים השבת מאיר פנינו.

ולא בשמן קיק

מאי שמן קיק, אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו. רב יצחק, בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא. ריש לקיש אמר קיקיון דיונה (שבת כא.) שבת הוא יום שכולו קודש, עונג ומנוחה. הדלקת הנרות מוסיפה שלום ושמחה פנימית. ע״כ ראוי שילמד האדם עצמו אז להסתכל ולהבין מה היא ההצלחה, שיסודה באמת, שהיא מצלחת את האדם בגופו ונפשו, מביאתו לחיי עד וממלאתו חדות לב ושלות צדיקים בחיי הבלו, ומה היא ההצלחה הכוזבת, שרוב בני-אדם רודפים אחריה, הצלחת העושר, מבלי להקפיד על האמצעים והדרכים, שעל ידם תהי׳ קנויה להם. ההצלחה דומה לשמן במושג הציורי, ״בתר מארי נכסי ציבי משיך ״ (בב״ק צג.), ״עתיר משח״ בְּב״ת קמה:), ״קרב לגבי דהינא ואידהן ״ (שבועות מז:). אמנם כל זמן שההצלחה היא עומדת חוץ לאדם, ואינה נמשכת עמו יפה, אינה ממלאת את לבבו שמחה ומנוחה, ואינה מרוממת את חייו במעלתו הראויה להם, היא כשמן שאינו נמשך אחר הפתילה, שאינה מאירה ואינה ממלאת את תעודת השלום והאורה, שצריכה להמשך מהצלחה הראויה באמת לחשוק בה. לזאת יש להסמיך זכר ההצלחה, הבלתי- נמשכת כראוי, בתכן השמן שאינו נמשך אחר הפתילה, שלא זאת היא תעודת נר של שבת. לא שמחה מעורבבת וחיצונה כזאת ראוי׳ להיות נחשקת מהאיש הישראלי, המפלס ארחות חייו ע״פ תורת אמת וחוקי חיים. ״כרכי הים ״ המה נודעים בשחיתותם המוסרית מורגל בכ״מ לומר ״שמע שיש זונה בכרכי הים ״ (עבודה זרה יז. מנחות מד.), ״מדינת הים ״ בכלל הוא ציור למקום שאינם בני תורה (גיטין ב:), ששמותיהם בשמות נכרים (שם יא:). אמנם לעומת זה רגיל לקנות שמה עושר, ע״כ ישוטו שמה בני-אדם (ע׳ עירובין נה.). ודאי יזיק מצב הדת והחיים המקולקלים שם, לכל אלה השטים שמה אחר פרנסתם ועשרם, והצלחתם שבאה להם בהפסד הקנין היותר מעולה שבאדם, בהפסד התורה והמוסר האמיתי, אינה נמשכת אחר הפתילה, אינה מתדבקת לגוף הנושא את ההצלחה ולנפשו, ואינה מצליחתו, ולא אל שמחה ושלום הבאה מהצלחה כזאת ראוי שיחשק בביתו של האיש הישראלי, בשומו נגד עיניו הצלחת האורה, השמחה והשלום, שבאה ע״י קדושת הנפש וחיי התם והצניעות, אהבת המשפחה וחיי התורה האמיתיים, המעוררים וממלאים את הלב רגשי קודש לאור הנרות המאירות בבית כל איש יהודי בליל שבת קודש. כן אישתעו כל נחותי ימא, היודעים את תוכן הקלקולים המוסריים, שנלקים בהם השטים בכרכי הים לבקשת הצלחתם, ששמנם אינו מהנמשכים

אחר הפתילה, לא זאת המנוחה ולא זאת המרגעה, הוא ראשית השמנים הפסולים, שראוי לכל איש ישראל למאס אותו, ואת הברק החיצוני שלו, מצד האמצעים המקולקלים והמקלקלים את הנפש, את הוד נשמת האדם, שיש בהשגת הצלחה זו. אמנם זולת ההשקפה על החסרון שיש באמצעים של האצים להעשיר, ורודפים למקומות שמקריבים בעבור העושר את כל קדושת החיים, עוד עצמותה של ההצלחה הזאת היא רק מדומה גם לשעתה, ויש עוד הערה, שמצד עצמה לא יחשק לב אדם הישר לרדוף אחרי הצלחה, ששמחתה היא רק חיצונית. לעין הרואה מבחוץ ידמה, שיש שמחה בלב שוכן בארמנות מרווחים, ומרבה חגים ושאון עליזים, אבל הלב באמת ריקן, הידיעה הפנימית שבקרב נפשו, שחייו הם אפס ותהו, שמאומה לא ישא בעמלו, ושאינו עושה טוב ואינו מועיל בחייו והצלחתו, לא לעצמו ולא לעולם. הרעיונות הללו יגזלו השמחה התמידית האמיתית מאלה המתמכרים להצלחה החיצונה. והנה הגפן הוא ציור השמחה, "תירושי המשמח אלהים ואנשים ", האילן הנושא עליו את הצמר-גפן הוא דומה לגפן (כרא"ש כלאים פ"ז ט), - אבל היתן גם הוא דבר המשמח את הלב, כגפן האמיתי. לא, רק דבר שיוכל האדם לעטות עליו בחיצוניותו, ועד הנפש לא יגיע. כן השמחה החיצונה, שאינה נובעת מחיי צדק ומישרים, כי-אם מהרבות העושר החיצוני, היא רק כדמות גפן המשמח, אבל גפן בוקק הוא. המשחא, של ההצלחה הזאת, משחא דקאזא, אינו נמשך אחר הפתילה, אינו דבק בבעליו וקוניו, גם לשעה של ההוה, שההצלחה לפניו משחקת. אבל יותר על כל הנה הבחינה הגלויה להבחין בין אורה ושמחה של הצלחת אמת, שהיא ראויה שתהי' נאהבת ונחשקת לכל אדם מישראל, שמחתה של תורה וחדות ד', לבין השמחה המזויפת מעושר וכבוד מדומה, היא מיעוט הקיום. השמן הזה, הבלתי-נמשך אחר הפתילה להיות לו קשר פנימי עם בעליו, הוא קקיון דיונה, שבין לילה היה ובין לילה אבד, גלגל החוזר ומתגלגל מהרה, ורמי הקומה יגודעו על נקלה, ומכל עשרם בשתם משנה, ולא ישאו מאומה בעמלם, וחיי הזמן בעצמו לקקיון דומים. ע"כ מה היא האורה וההצלחה, שתחשק בצדק מקדושת השבת-קודש, האורה הקדושה, השמחה הטהורה, שהיא באה לאדם ע"י אמצעים הגונים וכשרים, לא ע"י העוף של כרכי הים, המלאים מרמה וזימה, לא כמשחא דקאזא, המתדמה לגפן, המשמח אלהים ואנשים בתירושו, והוא גפן בוקק, לא כקקיון דיונה, שבעלה ישמח בו שמחה גדולה בשעתה, וכעבור לילה אכלתהו התולעת, כי-אם שמחה טהורה, נקנית ביגיע כפים ולב טהור, "נקי כפים ובר לבב", שמחה שבהצלחתו ישמח לבב נדכאים, ויגדיל ויאדיר כל דבר טוב ומועיל, יקדש שם ד' בתמכו ידי חכמי תורה, להשכיל ולהיטיב, שמחה פנימית שזכה משמחתו (יומא עו:) כיין המשמח אלהים ואנשים, והיא שמחה קימת, שגם בחלפה תשאיר אחריה כל צביונה, "לזכר עולם, יהי' צדיק", "נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ ", לא כקקיון הזה שלא יעמוד "ולא יחיל טובו". אלה המה השמנים, הראויים להאהב לאור קדושת נר שבת קודש, המישרת מסילה למטרותיו של האדם בעמלו בכל ימי המעשה, והם נמשכים אחר הפתילה, דבקים בבעליהם קנין עצמי, ובהם ראוי להדליק נר של שבת.

רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד

רמז יש בהארת נר שבת על הארת אור השכל, השופע על הנפש המתקדשת בקדושת יום המנוחה והקדושה. והנה הרבה הם השמנים, הסיבות המביאות אורה. כמה סעיפי חכמה ישנם, שבהיות הנפש עסוקה בהם מתרוממת על ידם, במוסר ומדות טובות ונעשית מוכנת להביא טובה לעולם. אבל נעלה על כולם בטהרת אורה הוא אורה של תורה, היא מיוחדת ליום השבת ביחוד, היא המעולה שבשמנים בטהרתה שאין בה עירוב של טעות וחשכת יצר-האדם הרע, שמתמזגת ע"י ההארה הבאה מחכמות אנושיות. ע"כ היא נמשלת לשמן זית, ראשית שמנים, להוראה שיום השבת יהיה כולו קדוש לחקר חכמת התורה, וכ"ד הרמב"ם (פיה"מ שבת פכ"ג); שלילת ההדלקה משאר שמנים, הפחותים בצלילותם משמן

זית, מורה על ההמשכה המחויבת אל המאור שבתורה בגנזיה וסתריה, ששם האורה הטהורה שורה.

על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר

בכלל יסוד העונשים, המתיחשים לעוברי דרך ד׳, הוא בנוי על מטרת ההשגחה העליונה לשכלול המציאות. כשם שלא חיסר האדון ב״ה בעולמו כלום מהמון סיבות, רבות ושונות, שמגיעות למטרתן, לשכלל על ידן את המון יצוריו, להוציא כלי למעשהו בכל מערכת הבריאה, כן ק״ו שלא יחסר סיבות ומערכות מסבבות לשכלול רוח האדם והטבת מוסרו ועדינות נפשו. וכאשר כל התורה כולה היא דרך ד׳ לישראל, שבאחזם בה משפעת היא עליהם שפע אצילות- נפש, ברכה ורוח נדיבה, ומרככת את קשי הלב הטבעי וגסות הבהמית שבאדם, הנה בסורם מדרך הטובה, והזניחם את עצת קדוש ישראל, אז מוכרחים היגונות בחיים לבא, לבצר זדון הלב ולרכך את קשיו וזוהמת בהמיותו, למען יוכל האדם להתנער אל מעלתו לקדש קדוש ישראל, ולחוש את מעלת ההוד והאצילות שבחיי קדושה, הערוכים בהדרת קודש, הצנע לכת וצדק ומישרים. והנה יסוד קדושת החיים הביתיים, עליו נבנה כל האושר הפרטי והכללי בכלל החברה, והנה הם נמזגים מקישורים שונים, שהרגשות יכולות על פיהם לעלות מעלה מעלה, גם לרדת מטה מטה, הכל לפי הציור הפנימי אשר בנפש מהבנת תוכן החיים. כשהדברים הולכים כסדרם, כשאורח-החיים מתפנה בתחילה מזוהמתו, שיוכל לקלוט במהלכו הטבעי, והוא מתכונן בסדר של טהרה, המוכן לקלוט בתוכו נצוצי אורה, של מהלך חיים קבועים ערוכים ע״פ סדר שאיפת-צדק עליונה, מסודרה מטעם עומק חכמתה של תורה, הראויה להיות מושפעת ע״פ יחש של גדולי הרוח והצדק אל תוכו של הבית, אז תגיע המטרה, שתתקבל הכרת הקדושה והוד ברכת ד׳ שבחיי קודש, ברוח שלום ושמחה, לא ברוח של כפיה והכרח וחשכה, ואז יציץ נזר החיים על הבית להיות בית נכון, ואהל ישרים יפריח. רוח ד׳, רוח קדושה וטהרה, איננו ראוי לחול על הבית כי-אם כשיהי׳ קשר הנפשות מצורף ברגשות נעלות וקדושות, שאצילות הרוח ורוממות הרעיון להקים בית לשם ד׳, בחיי יושר וצדקה, יהיה הכח הגובר והמתעלה על יתר תנועות החיים, המעשיים וההרגשיים. האשה אינה מוכנת להיות חיי שמחה וקדושה משפיעים עליה ומושפעים על ידה, ביחש לחיי המשפחה והפרחתה בעתיד, כי-אם בהיות מצב הנפש, המושפע ממצב הגוף, מוכן לזה; אבל בהעדר ההתאמה הזאת, יוכל רק כח בהמי חמרי להיות לאש הדיוט, האוכל ומכלה, ומטביע ברפש תאוה בהמית את כל חסן וסגולה, ופועל על המשפחה ירידה איומה, שתכונתה השפלה תתפלש לרוב בדורות הבאים, לזרע זרע שפלות, בחיים נשפלים שמרכזם איננו מתרומם מלגימה חמרית גסה, שעם התגברותה אפס כל הוד החיים, מאין יתרון לאדם על כל חיתו ביער. ההגנה נגד המחלה האיומה הזאת, המורידה את ערך האדם עד עמקי שאול, הוכנה בחבלי לידה, הנותנת את מרירותה כופר כל התמכרות, אשר תוכל לגרר אחריה לב החלש אשר לאדם, באין לה תמיכה עקרית ממשאת נפש של קדושה וצדק עולמים והנה הזהירות בנדה תרומם את השתילה של המשפחה משפלותה הבהמית, עד שתאחז לה מטרה יותר נעלה במהלך חייה, שלא בנקל ימצא כל איש עקבותיה, כי-אם בהיותו מושפע ג״כ בחייו הביתיים מאורה של תורה, ע״י שפעת כהן מורה הנגש אל ד׳ ודבר קדשו. ע״כ סמוכה אחריה החלה, הכרת ערך חשיבות הכהונה בחיי הבית פנימה, ״וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך ״. ובהתנשא האדם בקיום אמונת חכמים מלב נכון, תבא משאת הנפש לשום למטרת החיים את הקדושה והאצילות שבהם, לא בתור חק וכפיה, כי-אם באור-פנים ושמחה, כטבע עצמיות החיים להיות מלאים אורה וצהלה, שיתגלו ביום הקדושה והמנוחה בשקט חיי המשפחה ושמחתה התמימה באור שבת קודש, בבאו להניח כל לב מכל עצב ורגז, ולרומם את הרעיון לחיי עונג, שיסוד מוצאו ועטרת תפארתו היא

ההתאמה אל הקדושה ואצילות הנפש, ברוממות הרוח של מטרות נשאות ונעלות, שבל ענג וכל נועם מתקדש עמם ומתעלה. זה יהיה פרי לימוד הכהן והשפעתו בחיי הבית, עד אשר יוצא אל הפעל בליל התקדש שבת קודש בהדלקת הנר, לאורה ושמחה ושלום בית. אבל בהחסר הרתוק הקדוש הזה, והחיים במהלכם עושים את נטיותיהם, והכחות הבהמיים, שאינם מתבסמים בבושם משחת קודש, יורדים הלוך וירוד, אז רק משבר של אפיסת כל תקוה, והבאת מפח נפש, מכל התמכרות שאין עמה כי-אם פחיתותה הנמוכה, יביא את המרפא הכללי לשארית הפליטה למשפתה ולאומה בכלל. ע״כ אלה הנה הסיבות, שההכרח של שמירת שכלול הרוחניות ועטרת החיים מחייב יען הזעף, המביא לכונן דעה יותר רוממה, ונשים מתות בשעת לדתן על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר, שרק בעז מר המות וחשכת אפל השבתת שמחה וגיל תוכר תרמית הערך השפל של החיים, ועד עומק הנפש יחדור ההכרח להתרומם עוד להכרה יותר עדינה, באופן שיהיה תכן החיים עמה כ״כ נשגב וקדוש, עד כדי להתעודד ג״כ מכל משא של מרירות ומעוף צוקה. עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו, אף ברכות, יעטה מורה, ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.

שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה: עשרתם, ערבתם, הדליקו את הנר

״מנא הני מילי, אמר ר׳ יהושע בן לוי אמר קרא וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא״ (שבת לד.). גמר תכלית כל מצוה ואזהרה של תורה הלא הוא הרושם של הטוב והקדושה, שהיא עושה בנפש. ע״כ אותם הדברים שהם נמשכים והולכים ע״פ מנהגם הקבוע בבתי ישראל הכשרים, רק אז תגלה פעולתם לטובה, ע״י מה שיהיה אדון הבית יודע בבירור שנעשו הדברים הללו כחק מצות תוה״ק. הידיעה היא תביא בלבו אותם הרשמים הטובים של הקדושה העליונה, שהמעשים הללו פועלים בהמשכם. ע״כ צריך שישאל את אנשי ביתו, למען יודע לו אל נכון כי אמנם שלום אהלו, וחקי תורת ד׳ נשמרים בו. ורק אז ע״י הידיעה תבא הפעולה הטובה לרשום עליו את רשומה, ואז בהיותו הוא מתעלה׳ ע״י הליכות החיים הנעשים בביתו, הנה יתעלה הבית כולו עמו, בהיותו הוא המפקד את נוהו, ויהיו הדברים הטובים והמעלות המסתעפות מהן נעשים ע״פ פקודתו, לא שילכו הדברים במקרה, כאילו אינם יסודי הבית כ״א דברים טפלים, שהבית יכול גם מבלעדן לעמוד. לא כן, על אדון הבית החובה להראות, שמשמרת חוקי השי״ת ומשפטיו בבית המה האשיות שהבית עליהם נשען. ע״כ הם צריכים להיות נודעים לו, ונעשים בפקודתו, בזהירות מיוחדה של מנהיג ומפקד. רק אז הנך בטוח בפקדך נוך, אחרי הידיעה שתדע, ותחפוץ לדעת, כי שלום אהלך, שלא תחטא. ע״כ בכניסת אור השבת קודש, למועד אשר בו תזרח הקדושה הישראלית בכל עזה ותקפה בבית האיש הישראלי, אז המועד הנכון להטביע את החותם הראוי למשטר הבית הבנוי בישראל, לרומם את ערכם של חיי הבית הכשרים, עד רום מעלתם היסודית, להראות את צורתם הרוממה ואת עקריותם בתור הנושאים היותר עליונים של יסוד חיי הבית וכבודם. אִמר רבה ב״ר הונא, אע״ג דאמרו רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו׳ צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלו מיניה. אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דאמר רבר״ה, וקיימתיה מסברא״ (שם). יש בכל הדרכה פעולה קרובה ופעולה רחוקה. הפעולה הקרובה היא בענין אותו הדבר הפרטי, הנדרש עכשו לקיים, בעשיה או במניעה. הפעולה הרחוקה היא בענין חשיבות התוצאות, שכלל ההנהגה פועלת כשהיא עומדת בתקפה. והנה לפי מה שיש בכל שלטון שני הדרכים הידועים, של נועם ושל חובלים, לרדות ביד חזקה או לנהל ברך ונעם, אם נשים מגמתנו רק לצד ההדרכה הפרטית אז יתגלה מיד לעינינו שיותר נפעול על הלבבות ע״י אמירה רכה מאילו נבקש לבא ברדיה ובעקיפין; אבל אם נחדור עד סוף תעודת השלטון, הפועל בכללות מציאותו, אז

יש אשר ההנהגה החזקה תכריע את הכף. כי בהיותה ידועה ומפורסמת בכחה כי עז תכף מיראה גם את הסוררים, ולא עוד אלא שיוכר הצורך למשטר ויוחש הערך הגדול שיש לדברים המוזהרים ע״י מציאות משטר חזק. א״כ לכאורה יש כאן פעולה יתירה אם תהיה הרדיה חזקה, יוצאת מכלל הרכות והנעימות המתונה הרבה. אמנם אמתת ההכרעה אינה כן בנוגע לחקי ד׳ ומשפטיו. כי מאשר ידענו, שעצם עשיית המצוה היא מזככת את הדעת ואת הרגש, א״כ לא לבד ביחש להענין הפרטי, כי אפילו לכללות ההדרכה יש יתרון גדול להנהגת הנעימות והרך, מפני שכיון שיותר קרובה היא הפעולה הפרטית להעשות ע״י אמירה רכה, הלא עצם הפעולה הטובה בעצמה היא תהיה העוזרת ג״כ להדרכה הכללית. ע״כ צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה, ותצא התועלת הקרובה, ומזה תצא ג״כ התועלת הרחוקה, כחק מצוה גוררת מצוה. אמנם ההשקפה היותר עליונה היא ההשקפה הזאת, החודרת עד כל דבר פרטי, ומעינת על הפרטים בצירוף הכללים הגדולים שהם מביאים אליהם. אבל זה הוא נידון רק אם נחליט, שמצד ההשפעה הכללית יועיל רושם של הרדיה החזקה יותר מהרושם הרך. ר״א אמר דלא שמיע ליה הא דרבה בר״ה, ולא בא לשקול את מדת הכלליות ע״פ מדת הקיבוץ של הפרטים, כפי אותה הסקירה העליונה שממנה נובע מקור דברי רבה בר״ה, כי-אם קיימתיה מסברא הכללית, שבכל אופן יש לנטות יותר אחר מדת הנעימות מצד עצמותה וחמדתה, מצד שהיא טובה ונוחה, ואם אחר כל החשבוו הארוך, של תוצאות המעשים, ג״כ מתבאר שמתאים הוא אל הנטיה העדינה של הנפש הטובה, הרי זה טוב כפול. תְּנִיא חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת״ (שבת יב.). אמד מיסודי קדושת השבת להשוות החיים החיצונים אל ערך החיים הפנימיים. שכפי רב המרחק שביניהם יגרע מצב האדם ויהי׳ יותר רחוק מצביונו ששם לו אדון -כל החפץ בהצלחתו. הקדושה, המנוחה, העידון, המה הסגולות המיוחדות לחיי האדם הפנימיים, כשהם על טהרתם והשלמתם. אבל מה רחוקים המה מהחיים החיצונים שנסתבכו ככה ע״י אותם החשבונות הרבים שבקשו להם בני האדם, ושכחו מצדם את אשר עשם אלהים ישר. ע״כ השבת בקדושתו, הוא מחזיר את כח החיים הפנימיים שנחלש ע״י מה שהתעמר בו כח החיים החיצונים, בצורתו העכורה המתנגדת לו. ועוד זאת יתרה יעשה יסול דרכו על החיים החיצונים, להשוותם אל החיים הפנימיים, למסך עליהם רוח מנוחה וקדושה, רוח עדן וחן. ע״כ צריך להיות נשמר בקדושת השבת מאד גם בצדדיו החיצונים, וע״כ אסרו בו חכמים ז״ל הרבה משום מראית עין והוסמכו הדברים החיצונים ע״י הנביאים, וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כשל חול, כבדהו בבגדים נאים (שבת קיג., שו״ע או״ח רסב), ובכל מיני כבוד וקדושה חיצונית עודפת על הפנימית העיקרית, כדי שתפעל על החיים החיצונים, שהם הם הצריכים תיקון, להשרות עליהם רוח קדושה ומנוחה. ע״כ דבר אשר לפי מושגו הרוחני לא יבא בכלל חילול שבת, ואמנם בהיותו מזדמן בתדירות יפעל על הצורה החיצונה להיות מעמם קדושתה חלילה, מכח הכלל הגדול של תכונת השבת יתחייב בזה הזהירות. שכחת איזה דבר בבגדו, לפי שורת ההלכה, אינה מכלל חילול שבת, מתעסק הוא כדכתבו בתוספת. אמנם הצורה החיצונה אינה מבחנת בין ארחות הלב בכונתם, ונמצאת קדושת השבת מתחללת מצדה זה. ע״כ ימשמש אדם בבגדיו ע״ש עם חשכה, למען תהי׳ קדושת השבת שלמה גם בצורתה החיצונה, וע״ז אמר רב יוסף שהיא הלכתא רבתי. כלל גדול ההולך ומבריח את כח קדושת השבת מרום מעלתו הפנימית עד צורתו החיצונה, שהוא דבר רב בכמות ורב באיכות, משכללת את קדושת השבת ושומרת צביונו, ומתאמת לתכליתו הרבתי. להשוות קדושת החיים החיצונים לקדושת החיים הפנימים שהם החיים השכליים והמוסריים של האדם מצד צורתו וצלמו צלם אלהים.

אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא

משוררנו הקדוש פתח דבריו בחכמה בשאלה הנשגבה על זמן בריאת העולם, אשר היתה למוקש למאמיני הקדמות. כי אחרי הכלל הגדול בחק שלמותו ית', שאין לתאר אצלו שינוי-רצון, א"כ אם רצה לברא את העולם למה לא בראהו בראש מקדם, ואיך נהיתה הבריאה דוקא לזמן הזה. אבל הפתרון האמיתי מפי שלומי אמוני עם ד', כי ח"ו לא הי' בו שינוי- רצון, ומעולם הי' ברצונו הפשוט לברא הבריאה לאותו זמן, וכיון שחפץ השי"ת הוא הוית הדבר, ולא שייך כלל אחרי רצונו ית' שיקרא הדבר אינו במציאות, כדברי המפרשים על כמה דברי הנבואות העתידות, שמדברים בלשון עבר והוה, כי מה שהוא ברצונו ית' חשוב שכבר נעשה, וכיון שמעולם הי' ברצונו לבראת העולם ע"כ נקרא אדון עולם וגם מלך עוד בטרם נברא כל יציר. כי רצונו מעולם הוא אחד בלא שינוי ותמורה, חלילה, בחפצו להמציא היצור כולו.

לעת נעשה בחפצו כל, אזי מלך שמו נקרא

וביאר בחרוז השני הטעם שנקרא אדון עולם גם קודם הבריאה. כי מעת שנעשתה כל הבריאה כולה רק בחפצו ורצונו הפשוט, אף שלא נתגלה לעין רואה כבר חשוב הוא כאילו כבר נברא ונוצר, ומאז ראוי לקרותו מלך. כי אחרי חפצו בעם ותבל למלוך עליהם כבר חשובים הם ברואים ועומדים. וכיון שחפצו ודאי לא נשתנה, ומעולם הי' אחד, ע"כ נקראהו אנו אדון עולם מעולם לפני הבריאה.

ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא

כתב המשורר ואחרי ככלות הכל, שהכף הראשונה היא למותר, והי' די לכתוב ויותר נאות בלשון ואחרי כלות הכל. אבל הכונה האמיתית בזה ע"פ הנודעת לחכמי האמת, כי כאשר כל המציאות כולו החל להתאצל מרום מקור קדושת השי"ת עד לכל יצורים גשמיים, רצה השי"ת שירדו כ"כ עד שלא יהיו ניכרים מקור מוצאם ועצם קדושתם כי מאור עצם קדושת השי"ת נמצאו, ועל האדם בכללו לקרב הבריאה כולה להדרת קדושתה, עד אשר לקץ ימים ישוב התכלית האמיתי, כי יוחזר הכל לשרשו, ונשמות ישראל יתדבקו בנועם עליון בקדושת מקור עצמותו.

שלום עליכם

ממנהגנו שאנו אומרים שלום עליכם בכניסת שבת, משום שני מלאכי השרת, המלוים לו לאדם בערב שבת מבית-הכנסת לביתו (שבת קיט:), נראה לכאו' סתירה למש"כ המפ' באו"ח סי' ג' סעיף א', שעכשיו לא נהגו לאמר התכבדו וכו' מפני שאין אנו חשובים כ"כ שילוו אותנו מלאכים. אבל י"ל שהמלאכים תמיד הם מכח זכות מצות תפלין, וכמ"ש וראו כל עמי-הארץ כי שם ד' נקרא עליך אלו תפלין שבראש (ברכות ו.), ודוקא הם שהיו נזהרים בתפילין כל היום היו צריכים לומר התכבדו וכו' ומי שאינו נזהר בזה אינו צריך, וי"ל שבשבת, כיון שהוא לאו זמן תפילין, מכח שהוא בעצמו אות, א"כ הזכות שיש מצד התפילין יש ג"כ מצד השבת בעצמו, ואז י"ל ג"כ מלאכים, ומשום כך אנו אומרים שלום עליכם.

כי הוא יום תחלה למקראי קודש

קדושת שבת וקדושת יו"ט, מכוונת לעומת קדושת תורה שבכתב וקדושת תושבע"פ. כי שבת, דקביעה וקיימא, קדושתה בידי שמים, כביצה יז א, ויו"ט דישראל קדשינהו לזמנים, כברכות מט., הוא תוכן תושבע"פ, ומשום הכי היו"ט מאחד את הכלל, וכל ישראל חברים הם ברגל, כחגיגה כז א. וע"פ האמת

אחדות הכלל נובעת משורש הקדושה העליונה, שהיא קדושת תורה שבכתב, שמשפעת על קדושת תושבע״פ, וע״פ אמתת ענין זה מוכרח קיבוץ הכלל בצורת האומה להיות קדוש בקדושת התורה, וקדושת יו״ט יונקת מקדושת שבת.

זכרון למעשה בראשית – זכר ליציאת מצרים

הזכרון למעשה בראשית, המחיה כי לתעודה ולכונה של האושר וההשתלמות נברא העולם, ושד׳ האחד ברא את כל הנמצא וממילא מובן שהוא לתעודה רמה ונשגבה, אשר אנו מכירים אותה בתור סדור חיי המין האנושי כולו ע״פ דרכי האהבה והאחוה; וכדי להביא את תכלית נשגבה זו, נבחרה האומה האחת המסוגלת לקבע בה סדרי החיים כולם ע״פ חפץ ד׳, באופן שישתדל רוחה לחיי האהבה והחסד להיות למופת לכל העולם.

מדאני אסא

בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. א״ל הני למה לך, א״ל לכבוד שבת, א״ל ותסגי לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. א״ל לבריה כמה חביבין מצות על ישראל. ויתיב דעתייהו (שבת לג:). קדושת השבת יש שנים בכחה. האחד מה שהיא מקדשת ומעלה את ישראל בקדושתה העליונה ומרוממת אותם, בעצם קדושת היום למעלה מכל עניני חול, ומדבקתם בכבוד עליון וקדושה עליונה. חוץ מזה היא ממשכת ג״כ את כח כל ימי המעשה, עם כל חילוניותם ושפלותם, שע״י מה שהם נזכרים בקדושת השבת הנם מתרוממים, ובאין הכרה מוחשית, הנפש הישראלית מרוממת עצמה אפילו בימי החול מפני הזכר של יום השבת, ובזהאין דבריהחול שפלים כ״כ כמושהם נראים בחיצוניותם, כ״א הם הולכים ומתעלים בקדושת השבת. ואע״פ שרוב הזמן הם עסוקים בעבודת החול מ״מ כ״כ הקדושה קרובה היא אל לבם, עד שהתכלית העליון שבחיים מונח עמוק בתוך הלב שהוא נעוץ דוקא בהקדושה. וכפי הרוממות של גילוי קרבת אלקים ב״ה בנפש, שהוא כמדת הטוב והצדק ויתר דרכי השם יתברך, שנדבקים בה, ע״פ המבט הזה יש להשקיף על חיי שעה ועל העוסקים בהם בעין של קורת רוח. בין -השמשות הוא המעבר שבין העבר להעתיד, והוא מקשר את החול אל הקודש, ומורה השפעת הקודש על החול ע״י קישורו, אע״פ שמצד ההרגשה החיצונה נראה שהחול הוא מאד מגושם ופחות, מ״מ יש בו כח פנימי, שרק בסקירה של הרגשה פנימית חדה, הדומה לחוש הריח, שהוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, יוכר עילויו וקדושתו. וזה הכח של פעולת הקודש על החול הוא פועל את הזריזות המעשית, עד שמעורר ג״כ את כחות הזקנה להיות מזורזים בפועל ובמעשה. ואע״פ שהחול מושפע מהקודש מ״מ אין מעלת הקודש נופלת, לחשבה כמצורפת אל החול, כ״א היא עומדת ג״כ במעלתה לעצמה. ע״כ בהגלות להם, שבהדי פניא דמעלי שבתא, ההוא סבא, שלא היה לו ראוי להמצא בקרבו כבר כח הזריזות למרוצה וחפזון, ומה שינה עליו טבעו להיות פעולת החיים כ״כ נכרת עליו לקדושה, - דהוה נקיט תרי מדאני אסא, להריח בהם לכבוד שבת, בהוראה על ההרגשה הרוחנית, הצריכה לצאת מקדושת השבת. אמנם תרתי ל״ל, אחד כנגד זכור, המורה על היחש של השבת עם החול, ואחד כנגד שמור, המורה על עצם השמירה של קדושת השבת כשהיא לעצמה, אמר כמה חביבין מצות על ישראל, שקדושת המצות היא הנשמה המונחת בתוך כח החיים של גלגל כל פעולותיהם, שהם נראים כ״כ פשוטים וטפלים. יתיב דעתייהו, ולא הצטערו עוד על חיי עולם הנבלעים מחיי שעה, בראותם כי גם בחיי שעה יש לישראל קישור אמיץ לחיי עולם, וזה הקישור הוא מחדש, ונותן כח לכושלים ועיפים להיות זריזים לעבודת הקודש, גם בימי זקנה ושיבה, ועילוי הקדושה הזאת של הפיכת טבע הזקנה הכבדה לזריזותה של הילדות,

דבר זה אי אפשר לצאת אל הפועל כי-אם ע״י פעולות החול כשהן מתפרצות מחוגן לעלות אל הקודש, כאותו היחש שיש לחיי עולם אל חיי שעה, שהם מוסיפים מעלה בצירופם, על כן יתיב דעתייהו.

לאסור מלאכה

״תניא רבי אומר דברים, הדברים, אלה הדברים, אלה ל״ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני״ (שבת צז:). המלאכות בכללן באות מתוך פרודו של עולם, במצבן שהן עומדות, כל זמן שמלאכת ד׳ העליונה עדיין לא נתגלתה עלינו בכל כבודה והדרה. אור השבת בא להודיע את קדושת האחדות העליונה, המופעת בעולמי עד, מראשית ועד אחרית כל, מכח זיו העליון של אל חי ברוך הוא. למעלה מכל דברים וענינים בכלל מנשאת אותנו קדושת האחדות האלהית הנפלאה, אשר כל לב ובשר אליה תערוג בצמאון אין קץ, ״צמאה לך נפשי כמה לך בשרי״. וביותר מכל תרוממנו סלה, מעל הצד השטחי והמגולה שבדברים, מצד החלש והמתנוון לעינים, הכהות, שההכרות השקריות הנן הפועלות על ידן את פעולותיהן, עד אשר יבא יום ויגלה אור האמת, ולא יכנף עוד מורך, ולא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך, כי ד׳ יהיה לך לאור עולם, ושלמו ימי אבלך ״. וק״ו שהפרוד של הדברים, ערכם הניתק מעל הכל, שהוא מכון של כל עמל ויגיעת בשר, שהוא צריך להתעלם מאור קדושת השבת, המופיעה ביקרת כבודה. רק דברים, בסתם, והדברים בגילויים, ואלה הדברים במספרם ופרטיותיהם, נגאלו בתור הכנה לעילוי העולם העתיד לבא, בהתרוממותם של כל ההוייות למקורן, ובאיחודם של כל הנפרדים במקור אחדותם, ע״י מעשה המשכן, שגדול יום הקמתו כיום שנבראו בו שמים וארץ. ועל כן מקושרים הם הענינים ודברים הדברים, אלה הדברים אשר נאמרו במעשה המשכן, שם גנוזים הם ערכיהם הפנימיים של ל״ט המלאכות שנאמרו למשה בסיני, שיתעלו ע״י ראשית קדושת המשכן לאחרית יום שכולו שבת ע״י קדושת השבת בישראל לדורותם. קדושת השבת, הממלאה את כל עולמים ומחדשת מאור הפנים של היקום כולו, ההולכת ושוטפת מנחל עליון, נחל העדנים של יום שכולו שבת, ובאה ומבריקה בזוהר אור יקרתה על נשמת כל חי, מתחדשת היא בקדושח הקודש והמקדש ביתר שאת. ותוכן קודש עליון מתמלא ברז מוספי שבת קודש.

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים

כפול הוא ענין קדושת השבת. קדושה חיובית וקדושה שלילית אצורה בו. הקדושה השלילית היא זו, ששוללת ממנה את השפעת החול ומחשכיו מלהיות שולטת בעולם, בחיים ובאדם, הפנימי והחצוני. והקדושה החיובית היא זו, שמנהרת את אור הקדושה, את עדן רוח אלהים חיים וזיו כבודו, בעצמת נעימת ענוגי קדשו, על כל ההויה. רז ״זכור ושמור, בדבור אחד נאמרו, - עם ״וביום השבת שני כבשים ״ (ירושלמי) ולעומת אלה שתי הקדושות יבאו המוספים, שני כבשים, המורים חדוש קדושה, החודרת גם עד שרשה של הנפש הבהמית, ומגדלת אותה בגידול קודש מראשית צמיחתה וינקותה, בני שנה. והתמימות, ההולכת עם כל קרבן, היא מתיחדת פה ביחוד, לדעת שאע״פ שבעוה״ז אי אפשר שההארה העליונה, של יום שכולו שבת תופיע בשלמותה, מ״מ מה שמאיר מקדושת השבת במקדש היא קדושה תמימה, נאצלת מאור יום שכולו שבת, ״שמא דשלים מכל סיטרין״. וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים.

ושני עשרונים סלת, מנחה בלולה בשמן ונסכו

אור הקודש, החודר להעלות את הנפש החיה בתכן המוספין, הכבשים, הוא נוקב ויורד עד התהום של שרש

הנפש הצומחת, ביסוד טבעיותה במקורה, שזהו ענין המנחות מנחת הסלת, בערכה הכפול. לעומת הקדושה הכפולה, החיובית והשלילית. ודוקא על הנפש הטבעית הצומחת מופיע האור של החכמה העליונה, שפעת רוח הקודש, המתיחשת לשמן, המטביעה את טבעה על החיים הטבעיים, לקשרם בקשר הקודש העליון. וביחד, הכח החי והכח הצומח, בעלותם לרום עליון של השתרשות הקדושה האלהית, ממלאים הם עז השמחה את כל היש, את כל הנשמה, את כל החיים והמציאות, סוד הנסכים, היין המשמח אלהים ואנשים. ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו.

עולת שבת בשבתו, על עולת התמיד, ונסכה

הקדושה התמידית, המתנוצצת ע״י קרבן התמיד בכל יום, יש לה בחינה מיוחדת מצד קדושתה היומית, שהיא נוהגת ג״כ בשבת. ובא הכתוב להשמיענו, שלא רק בחינת ההוספה של הקדושה. שיש בשבת לבד מבחינתו היומית התדירה, היא מצוינת ביום שבת קודש ועולה במעלתה עילוי גדול, על צורת הזמן של כל יום מימות החול, אלא שגם לאותה הבחינה היומית התדירה, שמצד נקודת קדושתה בא קרבן התמיד התדירי שבכל יום, יש בשבת קודש בחינה של קדושה מיוחדת, באפן שיש קשר עצמי בין עולת השבת הבאה בשבתו, בבחינת קדושת השבת המיוחדת שבה, לעולת התמיד. וכן הנסכים, של שבת, המבליטים את קדושת שמחת התוספת של המוסף, מתיחשת היא, בסגולתה המיוחדת, לשמחת הנשמה המיוחדת ליום שבת קודש, גם מצד בחינתה התדירית, שבכל יום, שלא יחסר תכן זה ביום שבת, עד שאין שם בקדושת העבודה של השבת הרכבה של שני מיני תכנים, תכן של קרבן חול, מצד התמיד, ותכן של שמחה, מתיחשת ליום חול, מתחברת עם ענין קרבן מיוחד של שבת, והארת קדושת שמחתו המיוחדת. אלא שקדושת השבת והבעת שמחתה, בהוראת המוספין, היא מעלה את תכן הקדוש התמידי, שקרבן התמיד מתיחש אליו, למעלה מתאימה כולה לקדושת היום, הנשגב במעלתו בתור חמדת הימים. ומתקשרות הנה שתי הקדושות ביחד, עולת שבת בשבתו על עולת התמיד, ונסכה, עד שבמעלות הקדש של קדושת השבת לא נמצא שום נקודה שיש שם קדושה כזאת, שהיא מתיחסת לאחד מימות החול. כי כל היום כולו מהחל ועד כלה, עומד הוא בקדושתו המיוחדת, קדושת השבת, בין מצד עקרו, בין מצד תוספתו, בין מצד ערכו הסגולי המעשי, יסוד הקרבן בעצמו, ובין מצד הרגשת השמחה הקדושה, שיש לה גוון מיוחד, קדושת השמחה של שבת קודש, עד שעולת השבת ועולת התמיד, ונסכה, מצטרפות ומתחברות יחד לחטיבה אחת, וקדושה מיוחדת, ומאוחדת מאד.

למנצח מזמור לדוד

השירה העליונה לא תוכל לחול על האדם בקדושתה כי-אם אחרי אשר האדם בטוהר מוסרו ינצח בקרבו פנימה את כל כח המדכא את הנפש, וכל דבר המחשיך את הודה של הנשמה. המנצח, - לו יאתה להתחיל את המזמור, המפנה דרך אל השירה האלהית, בזה שהיא מגלה להאדם את עצמיותו, את פנימיות נפשו המיוחדה, שכל הכחות החומריים בהתגברותם הם מסתירים אותה. ובהופיע האור העצמי, הראוי להקרא בשם העצם של המוכן להשירה האלהית, או נועם הזמר מוכשר להיות נשמע, מהאישיות הנבחרה לכך נעים זמירות ישראל. למנצח, מזמור, לדוד.

השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע

ההשקפה המתעלה מההשפעה של הזוהר הרוחני העליון, שהיא למעלה מכל הכרה פרטית, שהיא

יכולה להתבלט במעופים קצובים, - משם חזון הכבוד והרוממות בא אלינו. מכירים אנחנו, שהרום העליון הרוחני, עצמיות השמים, שהם כוללים את המושגים הקדושים, שהם מגמות כל ההויה כולה, שם כבוד אל שורה, כבוד נשגב, גנוז בחביון - עז, שהשכל האנושי אינו שולט להכירו, אלא ששפעים כוללים מהתוכן הנעלם הזה הולכים ומפכים ומכים גלים על נשמת האדם, להיות מתרוממת על ידם למרום התשוקה הקדושה של נועם ד׳. וההכרה העליונה הכמוסה הזאת, שמתוך גודל עזה אינה יכולה להתפרט, ולהתלכד בציור מפעלים, היא גורמת, שהשטח התחתון של רשמי המחשבה כבר מצייר לו את המפעלים בכבודם, ומפלאות מעשי ידי יוצר כל עולמים מתגלות בצורה מפורטת, להכיר גודל מעשה ד׳ מכל ערכי יצוריו. השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו, מגיד הרקיע.

יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחוה דעת

ההסתכלות, שאפשר לה להתפשט בראייתו של אדם במעשי ד׳ הנפלאים, בצבאי צבאות שברא בעולמו היא מוגבלת רק תחת השמש. אמנם נפלאים הם המושגים, שהאדם קונה על ידם בהתבוננותו, אבל מפני הגבלתם יוכל להביעם, ובכל יום ויום יוסיף קנין, שהאוצר המלולי שלו, הבא מתוך ההתעמקות וההתרחבות הנפלאות של כל מעשי אדון עולם אשר תחת השמש יתגדל ויתרחב. אמנם בלילה, בהיות אור השמש שוקע, והצבאות הרחוקים, הכוכבים הרבים, מתחילים להגיה את אורם, מהם יסקור האדם עולמים לאין חקר, ומרחבי יצירה לאין תכלית, ורחוקים הם ממנו, ולא יוכל להביע באומר את אשר קלט מהם בפרטי ההויה הנפלאה שלהם, אבל הדעה הפנימית, של ההתבוננות העמוקה, הולכת היא ומתעלה. ומזה יש לנו גם כן משל בעיונים השכליים, שאלה הנפלאות, שהציור השכלי שלנו מכיל אותם, אף כי נפלאים הם, ואין קץ להרחבתם והתרבותם, בעומק רוחב וגובה, בכל עת, בכ״ז הם נכנסים בכלל הכח הדבורי, והאומר מביע אותם, מפני שהם תחת שמשה של ההופעה השכלית. אבל למעלה מזה, במקום שכח השכל כבר אפס, והציור המוגבל לא יוכל להגיע שמה, רק הנשמה בהגיון הפנימי שלה, הרי היא הולכת ומתאדרת, בתפארת הקודש החבוי של הדעת הפנימית. זאת היא מדת הלילה ברוח, המתעלה ממדת היום, שאע״פ שהיא לכאורה כהה בבהירותה, היא בפנימיותה מלאה רחבות ונהורות מני אפל, בתכונה רוממה לאין קץ. יום ליום יביעאומר, ולילה ללילה, יחוה דעת.

אין אומר, ואין דברים, בלי נשמע קולם

ההופעה המלולית, הבאה מסגולת כח הביטוי שבאדם, מתחלת היא מראשית הציור המחשבתי, שהוא מצוייר אצל בעל המבטא. ומפני שראשית היסוד, של צמיחת ההבטאה, באה מתוך הרעיון, נקרא זה בשם אמירה, והמקור הוא אמר, כמו ראש אמיר, כלומר התגלות הדבור ביחוסו להמדבר בעצמו, טרם שבא להתגלם בצורה המשפעת כבר על השומע, שמקבל הנהגה ע״י הצורה הדיבורית, הבאה כבר אל חוגו, שזה הוא התוכן של דבור, המתלוה לאמירה, והוא משותף עם דברות והנהגה. היסוד היותר פנימי, שהוא מתגלה בהארה של אלה שני היסודות, של האמר והדבר, הלא הוא הקול, והאמר הכללי, שכל ההויה כולה מדברת ברוחה המיוחד, שכבוד-אל מתבטא על ידה, הוא דבור נעלה, מהענפים השנים של הביטוי, בין מהענף העליון של האמר, הביטוי הפנימי מצד המבטא, כלומר רוחה הפנימי של ההויה בסודה הכלול בקרבה, באותו המצב הראוי להתגלות ליצורים בעלי שכל והרגשה, המכירים כבר ציורים שכליים, ובין מהענף השני של הדבור, שהוא ההשפעה ההנהלית, הבאה ע״י השפעת כח המבטא על השומעים והמקשיבים לקול ההשפעה. ולא עוד אלא שאפילו הכח היסודי של אלה שני הענפים, של האומר והדבור, שהוא הקול, ג״כ הוא למעלה מההקשבה של כל היצורים בפרטיותיהם. כי האומר הזה הוא אומר כללי,

היוצא מתוך המציאות בהקיפה הכולל, ולא יוכל להפרט בפרטיותם, בשום תיאור מתגלה לכל נוצר מפורט. אין אומר ואין דברים, בלי נשמע קולם.

בכל הארץ יצא קום, ובקצה תבל מליהם, לשמש שם אוהל בהם

הרעיונות, השופעים מכל ההוייה כולה בכללותה, הם כ״כ רחבים, כ״כ נעלים ונשאים, עד שאי- אפשר כלל ששום הגבלה ביטואית תהיה מכילה אותם, מפני שהם באים מההרחבה הוייתית, המתעלה מהגבולים שלנו, המדודים בקוי מדותינו. אמנם הם הם הפועלים, שהמושגים שלנו, המדודים בקוים בכל מלא הארץ, המתיחש לבני אדם, לחושיהם והשגותיהם, יהיו משוערים על-פי השפעתם. ואחרי שמכחם האדיר, שהוא למעלה מכל קו וגבול, ימצא הקו והגבול, שיצא בכל הארץ, אפשר אח״כ, ע״פ ההגבלה הכללית, לפרט מושגים חלקיים רבים, בכח הדיבור והמילול, עד אשר בקצה תבל מליהם. ומתפרט והולך הוא כח הדיבור ואמרת המלים, ע״פ המושגים השונים של כל משפחות בני האדם, בכל ירכתי תבל, ע״פ ההשפעה היוצאת מתוך הרישום הכללי של ההויה, אחרי שהוגבלה בקו המגביל את הכללות של הרשמים, והמאור הגדול זה השמש, המביא את הבהירות המפורטה לחוגנו המצומצם, ומאיר לנו באורו, ומופיע עלינו בשפעת פעולותיו הרבות, הלא כל צבאות ההויה הנם רק כמו המכון הארעי, האוהל, שלו, שעל ידם, בכח השפע המוגבל, שהם מצמצמים כולם להשפיע בו, הוא כבר מוכן לפעולות כאלה, שהן מתאימות מאד לכח הקיבול של כל היצורים המוגבלים, שמפני כך הם נמצאים תחת השמש. ונמצא, שכל ההויה כולה, של כל צבאות השמים באחדותם, שההשפעה הכללית שלהם היא יותר מדאי רחבה מכח קבולם של הנבראים המוגבלים, שתחת השמש, ושלולא כח הקוי המגביל שלהם, וכח המצמצם והמפרט השרוי בתוכיותם, עד לכדי האפשריות של יצירת מושגים מילוליים, בכל קצה תבל, לא היה גם השמש יכול להתאים להגבלותינו, המדודות בצמצום כל כך צר ומוגבל, אבל כח המגביל הכללי, הבא מתוך הרוחב של כללות ההויה, פועל את הגבלתו על השמש, עד שמכוין את שפעתו אלינו. והרי להשמש מתיחס אותו הערך של האוהל, המגביל, הגבלה ארעית, את השוכן בו, בכללות היצירה בהרחבתה. כי מצד העצמיות של תכונת השמש הלא היא ג״כ יותר רחבה. ויותר חזקה ונעלה במציאות מכח הקבול המוגבל שלנו, ואופי המוגבל שלה לגבי דידן, ע״י מרחק מקומה ויתר הענינים המגבילים, הנם לא תוכן הקבוע, הביתי, שלה, אלא תוכן הארעי, האוהלי, לגבי דידה. והרינו אנו מסתכלים נפלאות כבוד-אל מתוך הרוחב האין-סופי, ומתוך צמצום גבולות ההויה, המשוערת לערכם של היצורים, קטני הגבול, ביחד. בכל הארץ יצא קום, ובקצה תבל מליהם, לשמש שם אוהל בהם.

והוא כחתן יוצא מחופתו, ישיש כגבור לרוץ אורח

בשעה שאנחנו מתבוננים על נפלאות אל עושה פלא, ביצירת המכונה הנפלאה הזאת, הקרובה לנו כל כך, הפועלת כל כך על כל חיינו, אנו מוצאים בה שני כוחות נפלאים: הכח האצילי הגנוז בתוכה, שבשביל כך מופיעים כל כך הרבה חזיונות רוחניים מפעולות השמש באורה וזהרה, וכח מעשי נפלא, המפעיל את החיים המעשיים, במפעליהם השונים, בכל מדריגות ההויה שתחת השמש. ולעומת הכח האצילי, אומר והוא כחתן יוצא מחופתו, המלא רשמים נפשיים, מלאי גודל של תקוות טובות ושל זוהר חיים שלמים, עדונים בנחלי אהבה וגילה, ולעומת המפעלים המעשיים, ורעם גבורתם, בכל חזיונותיהם, הפועלים ברב כח ועז בכל ההויה הרחבה, ההולכת ופועלת גבורות אדירות לאין חקר לרעם עזוזם, אומר ישיש כגבור לרוץ אורח.

מקצה השמים מוצאו, ותקופתו על קצותם, ואין נסתר מחמתו

הכח הכללי, האצור בהשמש, הלא הוא מחשיף לפנינו את ההוד שבכל היצירה כולה. ההקפה הגדולה של השמש מורה לנו על יחושה לכל צבאות היקום שחוץ לה, למרחב אין קץ, ומגמת פניה להקיף עולמי עד מורה לנו, שכל קצות היצירה בכל מרחב ממשלתה מתאגדים ומתיחשים למפעל הנורא של השמש בכבר היקום כולו. והכללות הזאת היתה יכולה להיות נדונה כתכונה פועלת רק שטף כללי, ואינה חודרת ויורדת לעומק כל פרט מפרטי ההויה, אבל כפלי כפלים יגדל הפלא, כשאנו רואים את החידור הנפלא של הפעולה הזאת, בכל גודל הקפתה, בתוך תכנית החיים של כל יציר שתחת הערכתה, עד אשר אין נסתר מחמתו. ומתאימים המה המפעלים, של ראשית המוצא, המקושר בגדולת ההויה הרחבה כולה, ואחרית ההיקף, המציין את האיגוד הכללי, של כל המציאות, אל נקודת המפעל הנורא של השמש, בהקיפו, ויחד עם זה החידור העמוק בכל פרטי הפרטים של היצורים, להכיר מזה, שכל ההויה מאוחדה היא, ואין בה שום נקודה משוטפת, היוצאת מכלל חשבון ודעת עליון, מכוון למגמתו העליונה הקדושה. מקצה השמים מוצאו, ותקופתו על קצותם, ואין נסתר מחמתו.

תורת ד׳ תמימה משיבת נפש

כל מה שיורה רוח האדם מוכרח איזה פגם להמצא בו. ההתענינות בתוכן אחד נעלה, במטרה אחת נשגבה, היא מסיחה את הדעת מתוכן אחר, וממטרה אחרת, שהיא גם כן נעלה, ונשגבה, וההשתלמות הכללית לא תהיה גם מבלעדה. ואם כי ההכרה החיצונה לא תחוש לפעמים במחסור, אחר שאיזה שטף של אורה מגיע אליה, הרי היא כשמחה בחלקה, ואינה יכולה להודע מכל מה שחסר לה ומכל מה שפוגם אותה, אבל ישנה הרגשה פנימית נפשית, שהיא בחביונה מחכה דוקא אל כל הטוב, אל כל האושר, אל ההשלמה הכוללת כולה. וע״כ לא תהיה שבה למנוחתה בקרבה כ״א ע״י זרם אור עליון כזה, שהוא נותן לה, מצד קדושתו המלאה, את כל הסיפוק, את הכל. וזה לא נמצא ע״י שום הופעה ושום הארה אחרת כי-אם ע״י אותה ההופעה, הבאה ממקור העליון השלם בכל תמימותו, אור תורת ד׳ תמימה, שהיא, ורק היא לבדה, משיבת נפש.

עדות ד׳ נאמנה מחכימת פתי

למסור דברים כהוייתם, באמתת המציאות שלהם, אין יכולת לשום כח אנושי, ולשום בריה מוגבלת. אין אנחנו תופסים כי-אם צללי דברים, ולא אמתתם, וממילא בהתרבותה של ידיעתנו מתרבה היא ג״כ פתיותנו. על-כן רק מקור אחד יש, שהוא מוסר לנו את מה שצריך לנו להיות נחקק בלבנו מאמתתה של ההויה, כדי שנהיה באמת ע״י הודעה זו מתחכמים חכמת אמת, ששום פתיות לא תהיה בעקרה מתוספת על ידה. והמקור הזה הוא רק עדות ד׳, שהיא לבדה נאמנה, מתאימה אל אמתתה של המציאות ויסודה, וקולעת אל היסוד ההויתי, שאיננו מזדייף ע״י צלליו, המתערבים בכל מיני ההצגות. שהמציאות, בכללותו או בחלקיו, נמסרים לנו על ידיהן, והיא נאמנה, מחכימת פתי.

פקודי ד׳ ישרים משמחי לב

ד׳ עשה את לב האדם ישר, אוהב את המישרים, מעומק הטבע הפנימי הראשי שלו. אמנם מוגבל הוא ישרו

לפי הערך של הגבול של מציאותו, ושל הכח המהותי שבלבו. וההויה הלא היא רחבה, גדולה ומלאה, שוטפים הם מציאיותיה אל תוך הלב הצר והקטן של האדם, ואובד הוא בים הגדול הזה את הנטף הקטן של יושר הלב שלו. באו בשביל כך פקודי ד׳, שהם נובעים מתוך מקור הישרות הכללית, הלב העליון ששם היושר האין -סופי צפון, והישרות המקורית, בכל תועפות גבהה, מנהרת את היושר המצומצם של לב האדם, והניצוץ הקטן מתמלא נהרה ושמחה, בהתאחדו במקור הויתו הרחבה, והוא מוצא את עצמו שרוי במקורה של השמחה. פקודי ד׳ ישרים משמחי לב.

מצות ד׳ ברה, מאירת עינים

עיני האדם רואות את כל הנמצא בתוך חוגו, ומרחוק יביטו, עד כל המרחקים אשר חוש הראות יגיע שמה. אבל כמה מטושטשת היא הראיה של האדם, מה הוא רואה מכל העצמיים רק צלליהם, תוארים טפלים וחצונים שלהם. ומהראיה הזאת העלובה צריך הוא לבנות את הכרתו. מוכרח הדבר, שימצא האדם מוצגים חושיים, שהם ימצאו תחת תפיסת ראייתו, והם קשורים עמו לא רק ע״פ הקשר הרפה של הצללים, שהעין תופסת אותם, אלא ע״פ העומק של הישות, ע״פ המקוריות של ההויה, אשר בדבר ד׳ המחיה כל, אשר אמר יהי אור ויהי. מצות ד׳, הקשורה בפעולות מוחשיות, שהעין תופסתן, ע״פ אותו התוכן של אור ד׳ אמת, המחיה חיים, מהוה הויות ומקיימן, היא ברה, מנצחת את כל צללי המחשכים שבחושים, ומתאחדת עם מקור החיים, ההויה והאורה העליונה, מכון האמת והיש האמתי, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. ברה, מאירת עינים.

יראת ד׳ טהורה, עומדת לעד

בכל הציורים שבעולם, הפועלים על מהלך רוחם של בני אדם, מתערבים בהם סיגים כאלה, המהפכים את הגוון העצמי של הציור לתוכן משונה מעצם טבעו, ובשביל כך כחו הפועל מוכרח הוא להתבטל, והולך הוא ומתנדף מן המציאות. לא כן הוא בתוכן הקודש של הציור אשר ליראת ד׳. כי אע״פ שרבים הם, אשר לא יבינו את טהרה, לא יוכלו לעלות לרום ערכה, בכל זאת נקודת היראה עומדת היא בטהרתה, והיא לבדה פועלת על כל הלבבות כולם, בין בגלוי בין בסתר, בין בשעה שהאדם מכיר ומרגיש את ציור היראה שברוחו ובין בשעה שהוא מתעלם ממנה. כי תמיד חופפה היא יראה עילאה על נפש האדם, שהיא מתגלה רק ע״פ מדרגתו של כל אחד ואחד בטוהר נשמתו ובכיוון מדותיו. אבל עדי-עד לא יוכל שום סיג להיות מתערב ונכנס בתוך עצמיותה של הנקודה הפנימית של יראת ד׳, שהיא תמיד טהורה, ובשביל כך היא עומדת לעד. ויחלפו תקופות ימים ודורות, ורעיונות שונים עולים על לב בני אדם, ובסתר נשמתם מקננת היא התכונה הפנימית, שהיא העצמיתהיותר טבעית של נשמת כל חי, והיא סוף-כל-סוף מתגלה בעוצם טהרתה, מבין העבים הרבים, המכסים אותה, עד אשר סוף-כל-סוף תקום תפילת ישראל העליונה: ויירא אך כל המעשים. כי יראת ד׳ טהורה, היא, ובשביל כך עומדת היא לעד.

משפטי ד׳ אמת צדקו יחדו

האמת עומדת היא במקום עליון, במקומן של הדעות העליונות והמושגים האלהיים בשרשם הבהיר. מזיו האמת נובע הוא הצדק, שיסודו המתגלה הוא במעשה ובפועל ביחוסים שבההנהגה, של האדם ושל העולם. אם היה איזה אחוז מהאמת נגרע בהצדק המשפטי, לא היה אפשר לו להיות מורגש כ״כ בתכונת המשפט הפרטי, שהוא מסובך מאד והוא מעורפל ע״י הפגישות הממשיות והחומריות שבו. אבל בהתקבץ

יחד הרבה גרעונות, ואור האמת נגרע במקצת באיזה אופן שהוא מלהופיע על יסוד הצדק, להצדיק את המשפט בתכלית הדיוק, אז, בריבוי הצירופים של הגרעונות, יתגלה הפרץ של חוסר האמת על ככר המשפט, וענפי הצדק יראו פגומים ע״י מיעוט לשד האמת שבהם. כשם שאין מרגישים אחוז קטן באי-סדרים של התכונה, אם יהיה נפגם החשבון שלנו, מפני הכבדות שיש לנו בדיוקו, אבל במשך של שנים רבות יגלו הגרעונות הללו וידרשו את תקונם. ועל זה אומר הכתוב, שמשפטי ד׳ הם אמת, ואור האמת בשלמותו מאיר בהם, עד שלא רק שהם נראים צודקים, מפני שאין העין יכולה להבחין חוסר כל- דהו במדת האמת הכללית על הפרט המיוחד של מדת הצדק המשפטית, מפני המיעוט הכמותי של הפגם הזה, אלא שגם בהתקבץ כל שדרת המשפט ביחד, במשך דורות תקופות וזמנים רבים, ובהיות הצדק נערך על-פי הקפה רבה של ערכי משפט רבים ושונים מאד, ובכל צדדי ההצטרפות שביניהם, יתמצה התוכן שמשפטי ד׳ אין בהם שום גרעון, ושום החשכה מאור האמת, אפילו במדת האחוז היותר קטן. כי הצדק העליון הוא כולו טבוע במטבע האמת, וממילא אי-אפשר כלל שיתגלה איזה חסרון כלפי הערך של האמת, גם בצירופים רבים של המשפט, בהיותם מוצגים יחדו. כי משפטי ד׳ אמת צדקו יחדו.

הנחמדים מזהב, ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים

המשפט האלהי, המוזרח כולו מאור האמת, שהוא השורש העצמי להצדק, מצד נשמת האמת הזורחת בו, הוא מלא חמדה אידיאלית עליונה, שכל נשמה טהורה תמיד שואפת להתגלות אורו. וחמדה זו היא עשירה בעושר תדירי, ההולך ומתפשט על כל המרחב של החיים הרוחניים האציליים, ונוסף לזה מתעטרת היא בעושר עליון, שלא בתדיריות, אבל מפרק לפרק יוכל להתגלות בהופעתו. דוגמת העושר התדירי הוא עושר הזהב, ודוגמתו של העושר הרוחני העליון, המופיע רק בזמני-רצון נהדרים, הוא עושר הפז, היותר יקר במציאותו. ובשני מיני העושר השפעה העליונה רבה במקור האמת, השוטף ואיננו פוסק. אמנם תוכן הצדק, המתגלה ע״י אור גדולת האמת הנשמתית, אשר במשפט׳ ד׳, הוא מתבטל ע״י ההתאמה המכוונת של פרטי המשפט, לכל מה שהחיים וההויה בכללה צריכים לו, שהוא יסוד המתיקות, הבא מתוך הרגש המתאים להתכונה שבנין הגוף דורש, וחוקי החיים מתאחדים על ידו בתפקידם הפנימי, שהתאמה זו, הבאה מצד זריחת הצדק, יש בה ג״כ מתולדותיה של האמת בהופעתה, בשני האופנים: המתיקות התדירית, המאחדת במזון היותר מתאים לרגשת הטעם, הדבש, והמתיקות שבתגבורת טעמה המתוק, תתכן להיות באה בזמנים ידועים, המוכשרים לכך, בעת אשר רוממות ערך המשפט, והגבהתו התכונית, דורשת תפקידים כאלה. ויגבה ד׳ צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. הנחמדים מזהב, ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים.

גם עבדך נזהר בהם בשמרם, עקב רב

המשפטים האלהיים, מתוך שהם נובעים ממקור האמת העליונה, אין מטרתם רק מטרה קרובה, לישר סכסוכים ארעיים, ההוים בחיי בני אדם, אלא הם הולכים להעלות את החיים ואת ההויה כולה, מיסוד האמת העליונה הטבועה בהם הרי הם משרים את השכינה בעולם ומעלים ע״י השפעתם את האדם ואת העולם, מבירא עמיקתא, אשר נפל בחטאו ורשעו, לאיגרא רמא, של אור הקדושה העליונה וזיו עדן קודש קדשים. ומתוך הידיעה של המגמה האחרונה, המוכרחת לבא ע״י קדושת משפטי ד׳, והמקושרת בעקב השפעתם הקדושה, מתגברת היא הזהירות, בכל הפרטים והתוצאות היוצאות מתוך התלמוד וההתעמקות ברוחם הקדוש של המשפטים ונתוח פרטיהם, הזהירות, וההבהקה של זוהר הנשמה, שהיא מוסיפה אורה קדושה ע״י ההתעסקות העמוקה בתוכן המשפטים, הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, והוא-הדין כל

ההיקף המשפטי כולו. כל האורה הזאת וכל הקשר הנפשי הזה העמוק בא אל הנפש התמימה, שכל תוכן חייה היא עבודת ד׳ העליונה, וחפצי בני אדם וסכסוכיהם הקטנים לא היו יכולים לתפוס מקום בקרבה. אמנם בהיותה מכירה את היסוד המקודש של משפטי ד׳, וסוד האמת האלהית העליונה, מגמת כל חמדת עולמים, הגנוזה בהם, הרי היא מתקשרת עם הזהירות העצמית בהם, ועוסקת באהבה רבה, בשאיפה של צמאון אורה עליונה, בכל נתוח פרטיהם. גם עבדך נזהר בהם, בשמרם עקב רב.

שגיאות מי יבין, מנסתרות נקני

הערך המקורי של משפטי ד׳, שהם נובעים ממעין האמת העליונה, זהו הגורם, שאי אפשר כלל, שמעמקי הפרטים המסתעפים מיסוד המשפט העליון, יהיו תמיד מוארים לפני העין של השכל האנושי, והשגיאות הן מוכרחות לבא על פי ההגבלה הטבעית של שכל האדם המצומצם. תוכן זה נאות הוא כלפי הפרטים, הבלתי-מושגים הרבה פעמים מפני העלם מקורם, שיסודו הוא גנוז בחביון העז של המחשבה האלהית העליונה. אבל עצמותה של ההערכה, שייכת לכבודו של המשפט, והוקרתו המרוממה, שכל מה שהיא מתגלה יותר ככה מתגברת התשוקה של החידור ברוח קדושת המשפט, וחשק ההתמדה בדיוק נתוחי פרטיו, ומפני שאין קץ להערצה, הראויה להיות מורגשת בלבנו כלפי האור המקודש של המשפט העליון, יסוד משפטי ד׳ אמת, על כן ביחס לתפיסת ההכרה בערך המרומם של כללות המשפט הננו עומדים במצב כזה, שיסודי הכבוד הראשיים שלו הם אצלנו נסתרות עלומות מעינינו. ומתוך כך הננו לפעמים קצרי יד מהגיע לעומק הדין בבירורו, שכולו נובע הוא מתוך מעמק כללותו. ועל כן הננו צריכים להתנצלות הכפולה, של שגיאות מי יבין, כלפי הסיבוך שבפרטים עצמם מצד היותם יונקים מתוך מקור כ״כ נשגב ונעלם, ומצד המחסור של סגולת ההערצה שאין לה סוף מצד כבוד המקור, חפץ ד׳ במגמה העליונה של כל ההויה, אנו אומרים: מנסתרות נקני.

גם מזדים חשוך עבדך, אל ימשלו בי

כשם ששכלו של האדם מוגבל הוא, ואיננו יכול להיות מתנשא לרום פסגת האמת הגדולה, מקור משפטי ד׳, עד אשר מרום המעלה של הקודש העליון יופיע עליו אור קדוש, להיות מואר בקדושת זיו התורה העליונה ממקורה, כן רצונו של אדם וטבעו הוא מצומצם מאד ע״פ תכונתו הצרה. ונמצא שחפצו הגופני הוא נוטה נגד החפץ המקודש של יסוד משפטי ד׳ הישרים, הבנויים ע״פ המרחב העליון של הקדושה השכלית האלהית, ובשביל כך מושלים בלב האדם כחות כאלה, המושכים אותו לעבור ג״כ במזיד, אחרי שכבר ידע את הבירור של המשפטים האלהיים עליהם, מפני שאין יד השכל הרצוני הטבוע בקרבו יכולה להשיג את עומק היושר האלהי, אשר בעומק המשפטים הגדולים וצדקתם העליונה. גם מזדים חשוך עבדך אל ימשלו בי.

אז איתם, ונקיתי מפשע רב

החיוניות הנפשית הרוחנית היא כל כך אחודה, עד שתמיד המעמד היותר עליון שבה קשור הוא בקישורים עצומים עם המעמד היותר שפל שלה. כדי לקרב את האדם אל קדושת משפטי ד׳, וכל אור התורה העליונה, צריך הוא כל כך הכנות, כל כך שבילי אור רבים וגנוזים צריכים הם להיות נפתחים לפניו, עד שיחוש את הזוהר הקדוש, אשר בנועם ד׳, הגנוז במשפטיו הישרים, וההופעה מוכרחת להתחיל מלמעלה למטה, מהשמירה מן השגיאות, ומנקיון מכל נסתרות, מהכנסת יסוד קודש בחיי הרוח, המביא

לידי האפשרות של הצצה עליונה, לפנים מן כל קלעי השכל המוגבל של האדם, והמשבר את כל מחיצות הברזל של רצונו החבוי הפראי. ורק כשכל אלה ההשפעות הטהורות מופיעות עליו מחסד עליון, יבא לידי המדה הזאת שמתבטל לגמרי הארס של שאור שבעיסה וזוהמת הטבע החמרי היותר עכור, שמביא את האדם לתכונת הפשע, לחפץ המרידה ופריקת עול הקודש, מתוך כעסנות הדיוטית, הבאה מתוך הריחוק הנורא של האדם, מצד עובי חומרי, מהאצילות הקדושה של הוד החיים, המוארים מאור ד׳ אשר במכמני המשפטים הקדושים. ואז, כאשר ממעל יושפע שפע רצון ונדבה, להכיר סוד הנסתרות ולהציץ בתעופת גדולת אור האמת, נשמת הצדק העליון, אשר במשפטי ד׳ הישרים, ומתחת יעלו מימי טוהר לזכך את הנטיה הגסה, ולקרבה לשפעת חיי טהרה וצדק עולמים, המפכים ביסוד היושר והצדק של המשפטים, אז איתם ונקיתי מפשע רב.

יהיו לרצון אמרי פי, והגיון לבי לפניך, ד׳, צורי וגואלי

בשעה שאנחנו מתבוננים להכיר יפה את חלישותו של האדם, את הכחות של שכלו, את האפסות של יכלתו, ואת הרדיפות הנוראות, שהאור הרוחני שבתוכו, המתאמץ לעלות במעלות הקודש, הוא נרדף מתוך סערת הגופניות העזה שבקרבו, אז הננו מכוונים את תוכן ההצלה מתוך שני הכשרונות אשר השאיר ד׳ לנו לפלטה: ההצלה הפנימית, וההצלה החיצונית. ההצלה השניכרת היא נקודת הלב הטהור, הגיון הלב, שסוף כל סוף, בפנימיות לבו של אדם, ימצא את נקודת האור האלהי בטהרתו, כאשר ישליך מעליו את כל צללי הדמיון ואת כל התנודדות הרוח, ויביט אל עצמו הפנימי, אז יעלה תמיד הגיון הלב קודש לד׳, מואר באור החיים, ממקור חיי האמת העליונים. אמנם יכול היה הכח של הנקודה הזאת, שמלא עולם לא יכילו את איכותה, להיות מתבטל בתוך שטף החיים הגסים, המתגבר עליו בכמותו, ועל זה שם לנו ד׳ חק וברית בקדושת השפה, במאמר הפה. דברו הטוב והקדוש, אשר שם בפינו, מחזק בקרבנו את כח הנקודה הלבבית, שנחלשה מפני התגבורת הגשמיית, והנקודה העליונה הזאת, שהיא עצמיותנו האמיתית, שהיא כבת מלך שבויה, הולכת היא ונגאלת ע״י כח המאמר, של דברי תורה ותפילה, של כח ההבעה אשר לאוצר הקודש הגנוז החי בתוכיותנו פנימה. והרינו מתגברים בגבורת ד׳, ונגאלים ברב חסדיו. יהיו לרצון אמרי פי, והגיון לבי לפניך, ד׳ צורי, וגואלי.

מצאור לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך, ויגרשהו וילך

שירה מיוחדת צריכה להאמר ברוח הקודש על הרוממות של החכמה האלהית, והתעלותה מעל לכל מה שקורא האדם, וכל נברא, שכל וחכמה, וחדירתה של החכמה העליונה לכל סדרי המעשים כולם, עד שאין לחלק נגדה בין מה שאנו קוראים חכמה, ובין מה שאנו קורין היפוכה, ושלילת כל שכל, עד השלילה היותר תחתונה, של חסרון הדעת לגמרי, עד אשר מזמור שיר צריך להאמר על מפלאות תמים דעים, שאנו רואים שנעשות לפעמים גם ע״י דברים שהם ממש לגמרי היפוך השכל והיפוך ההגיון. וע״ז אמר הכתוב: לו עצה ותושיה, לו שוגג ומשגה. ומזה אנו באים להכרה גם ביחש להערכים של טוב ושל רע, שאי אפשר כלל לומר במובן החלטי, שמה שאנו מכירים לטוב הוא טוב, וההיפוך שלו הוא רע, מפני שכשם שהחכמה העליונה, שבה ורק בה אור האמת מופיע, היא עומדת למעלה מכל ערכי חכמה שלנו, עד שאין הבדל לגבה בין היחש של חכמה והיפוך החכמה במדותינו, ככה לגבי הטוב העליון, שהוא תוכן אחד עם החכמה העליונה, אין הפרש כלל בין אלה הענינים, שאנחנו נוכל לקראת אותם טוב, ובין מה שאנו קוראים אותם היפוך הטוב, כי הכל הוא טוב ולטוב. ובשביל כך נאה המאורע הזה, שאירע לדוד בעת צרתו, שנצל ממנה ע״י המציאות של חוסר הדעה בעולם, להיות מתאים עם הלבוש, שבו נתלבשה הטובה אז, בתור הרחקה של בוז מהיכל

המלך, אשר בא למצא בו את חסותו ואת כבודו לפי מעמדו. וזהו דבר המלמד על הכלל כולו, לרומם את כל ערכינו כולם, ביחש לחכמה ולטוב, להרום העליון, ולהיות בזה מתעלים ומתרוממים על כל המעשים, וחוסים בשם ד׳ מגדל עז, אשר בו ירוץ צדיק ונשגב. מזמור לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך, ויגרשהו וילך.

אברכה, את ד׳ בכל עת תמיד תהלתו בפי

הברכה באה מתוך הכרה והרגשה בחידוש ההופעה, שכל עת פרטית מחדשת בחיים. מי שהוא מתרומם להסתכלות אמתית בגיאות ד׳, ועומק הטוב והחסד, השופע ומאיר ע״י כל הסיבובים כולם, מתחדשת ברוחו התעוררות של ברכה בכל שינוי ושינוי, שבא בחליפות העתים. אמנם האדם לא יוכל להרגיש איך לבטא ברכה, כ״א על תוכן קצוב ומוגבל קצת, שבא לו ע״י ההרגשה, שהופיעה לעיניו מפעולות החידוש של העתים, אבל התהילה היא ההכרה הפנימית, שהשפע הטוב ומקור החיים נוזל תמיד באין הפסק, וכל הנשא, המרומם, היפה והנשגב, הטוב והחסד, הוא באמת בלא כל התעכבות, בתמידות גמורה באין הפסק של זמנים, ובאין הפרעה, בין חלקי העתים. זאת היא הארה עליונה הנקראת בשם תהילה, מלשון ״יהל אור״, העומדת למעלה מכל ביטוי, ואי-אפשר לצמצמה במטבע של ברכה. אברכה את ד׳ בכל עת, תמיד תהילתו בפי.

בד׳ תתהלל נפשי, ישמעו ענוים וישמחו

הענוה האמיתית מערכת את הערך החדל של האדם, את אפסיותו, את החסרון העצמי שלו. וכ״ז בא לו בהשגחה העליונה בתכונת הנפש, כדי שתהיה הכרתו חזקה, שאין שום דבר הממלא עז והשלמה כ״א אור ד׳ לבדו, הממלא כל ומאיר לכל ובכל, והעצבנות, הנראית בראשית הצעדים של הענוה, מפני הכרתה השלילית, תהפך עי״ז, לשמחה אין קץ. שאם יש איזה נקודה, שהאדם מחשיב את עצמיותו הפרטית, הלא שמה לא יוכל אור ד׳ להאיר בכל השלמות, החוזק והחדירה. ע״כ רק כאשר בד׳ תתהלל נפשי, ישמעו ענוים וישמחו.

גדלו לד׳ אתי, ונרוממה שמו יחדו

כשם שאנו מציירים לנו כמות ואיכות בציורים הגשמיים, ככה אנחנו מסבירים לנו את הציורים הרוחניים העליונים בשני המושגים הללו. הכמות הרוחנית הרי היא כמו תלבושת להאיכות שלה, שהיא יותר פנימית ויותר נשגבה. כשאנחנו אומרים גודל, כלפי מעלה, אנו נתפסים באיזה ציור כמותי, שהוא, המבדיל בין גודל לקוטן, שהוא תוכן שיש לו יחש עם חלקים משוערים. ובשביל כך כאשר אנו מצרפים השגות אציליות של קהל ועדה בחוברת, ע״י כח אחד קדוש המאחדם, הרי אנו אומרים, שמתחברות ההשגות הפרטיות ומצטרפות יחד, והן הוות לשיעור מצטרף בגדלו ביותר מרחב, ויותר תפארה מתפשטת בקדושתה. אבל כ״ז הוא הנותן לנו את הצד הכמותי הרוחני. אמנם מצד הפנימי האיכותי כל אלה הציורים והכונות המצטרפות מתעלות לציור קדוש, מרומם ונעלה, מאוחד ביחודו, מתעלה ומתרומם מעל לכל חלקי הציורים המצטרפים, והוה עטרה עליונה, לרומם בה פאר חי העולמים, במושג עליון ונשגב מאד נעלה מכל הציורים הפרטיים, שנצטרפו ע״י הקיבוץ בתחילת התאחדותו. גדלו לד׳ אתי, ונרוממה שמו יחדו.

דרשתי את ד׳ וענני, ומכל מגורותי הצילני

עצמותה של דרישת ד׳, המביאה את האדם להשגה הטהורה באמתת השם יתברך, כל אחד כפי מדריגתו, זאת היא בעצמה העניה היותר גדולה על כל מבוקש. כי החסרון, של כל מה שיש במציאות, הוא באמת רק חסרון הכרת האמת העליונה, וכל המגורות והפחדים, שהם באים מאי-הבטחה של הקיום העצמי באמתתו, הכל בא מתוך הכהות של דעת האמת האלהית בטהרתה. ונמצא, שהמגור והרעה אין להם מקום כי-אם בהעדר ההכרה האמיתית בשלמות הקדושה האלהית העליונה וכל מה שהאדם מפנה יותר את לבו לדרישת ד׳, כל מצוקותיו הולכות ממנו, וכל משאלותיו מתמלאות. המילוי הפנימי הזה, המרומם את האדם מכל מגור ופחד, הוא מתבלט ג״כ בהרבה פעמים במילוי המבוקש לפי הציור המוגבל, אשר העולם החצון תופש אותו. אבל זהו רק צל צלו של מילוי המבוקש, אבל עקרו הוא מרוכז בעצמיותה של דרישה ד׳, והופעת האורה האלהית הבאה עקב הדרישה, המבטיחה את עצמיותו של האדם, את עשרו הפנימי, ואת קיומו הנשגב. דרשתי את ד׳ ועננני, ומכל מגורותי הצילני.

הביטו אליו ונהרו, ופניהם אל יחפרו

כל מבט עליון, המביא הסתכלות נשגבה, המגלה לפנינו את הוד הציור הנשגב העליון, כללי השלמות התכליתית אין סוף, הוא מביא בהכרח ג״כ השפלה והחפרה כלפי פנינו, מפני שאנו מכירים ע״י זה יותר את שפלותנו. אמנם כ״ז הוא רק בזמן שאין ההבטה הנפשית מכוונת ממש כלפי מעלה, להקלט בקדושת צור עולמים כללות כל הפאר וההוד לאין קץ, אבל כשההבטה נעשית נקיה ומכוונת רק אליו, כלפי תפארת גאון ד׳, אז הנשמה מתדבקת במקור חייה, מתעלה ומתפארת היא בפאר חי העולמים יחד עם ההבטה אל זיו ותפארתו, וכל המגרעות וההשפלות, שהן מתיחסות להמאפל של הגויה ושל הגבול בכלל, מסתלקות, והאדם מתמלא שבח עליון ושיגוב קודש קדשים, המסלק מפניו כל מום וכל כתם, המביא איזה פגם העלול לחרפה ובוז. הביטו אליו, ונהרו, ופניהם, אל יחפרו.

זה עני, קרא ד׳ שמע, ומכל צרותיו הושיעו

העוני, בכל צרותיו, נברא בעולם לצורך הזיכוך הנפשי, לצורך תיקונו הרוחני של האדם, שהוא יסוד התיקון וההתעלות של כל העולם. המהותיות של העוני, המתגלמת בהעני האישי, היא פועלת, שהנפש המדוכדכה פונה היא אל על. היא מכירה את האפסיות ואת השקר של ההשתקעות בגאוה וגאון, בתענוגים של תוהו, וממילא מתראה הוד הקודש, קדושת הצדק, ואור האמונה בבהירותו אליו, והקרבה האלהית באה מיד, זוהי השמיעה העליונה, וד׳ שמע. אבל העילוי הזה, שהיחיד, וממילא הכלל, מתעלה מתוך הדכדוך של העוני, הרי הוא חודר ויורד עד תהומה של המציאות, והתשועה באה לא רק על צרת העוני המורגשת להעני, והיא הנקודה הבולטת הגורמת לו שיקרא אל ד׳ אלא מכל צרותיו, אפילו אלה הצרות, אשר איננו מרגיש אותן כלל, אפילו אלה הסיבוכים הרוחניים, שנשמתו מתלבטת בהם ועל ידם באין יודעים, גם מזה ד׳ הושיעו, ומכל צרותיו הושיעו.

חונה מלאך ד׳ סביב ליראיו, ויחלצם

יראת ד׳ באה מתוך ההכרה הבהירה של הזיקה הגדולה שהמסובב זקוק אל סבתו, ומזה שכל ההויה כולה זקוקה היא לעילת כל העילות וסבת כל הסבות ברוך הוא. הקשר הזה של הסבות במסובבים הולך הוא ומרתק את כל המציאות במקורה האלהי, בסבתה האמתית, ובזה הרי התוכן של יסוד המצוי מתחזק ומוסיף יניקה מעזוז חוסן בית חייו. וכל מה שהרעיון הזה של קשר הסבות במסבב האמיתי מתגבר, הרי

הסבה הקרובה לנפש האנושית, להופעת שכלו ורוחניותו, מתקרבת אליה, והקשר האמיץ של הסבה הקרובה, המופיעה על האדם, הרי מסבב את האומץ של החיים, את השמירה מכל הפרדה שאפשר להיות מצוירת בשעה שהאדם נפעל מחושיו ודמיונותיו הכוזבים, שהוא נחשב על פיהם לאבק דק, הראוי להדחף מכל רוח סועה וסער, וממילא צרות מקיפות אותו וגלי החיים דוחים אותו מדחי אל דחי. אבל היראה, הבאה מתוך אותה ההכרה של קשר הסבות כולן במסבבן, הרי היא גורמת שחונה מלאך ד׳, הסבה הקרובה לנפש האדם, המושגה לשכלו והכרתו, והיא עליונה ממנה ומקפת אותה, סביב ליראיו ויחלצם.

טעמו וראו, כי טוב ד׳, אשרי הגבר יחסה בו

הצינורות, שהכין השם יתברך, שיופיע טובו בעולם, ובתוך חדרי כל נשמה, הם שני מינים: חיצונים ופנימיים. הפנימיים המה ההרגשות הנפשיות, שבהתעוררותן בטהרתן הנה תובעות מאתנו להיות קרובים אל נועם ד׳ ומשתוקקים אל זיו אורו. ולא תוכל הנשמה למצא לה מרגע פנימי כי-אם בהרגישה בקרבה את יניקת זיו קרבת ד׳. והחיצוניים המה כל ההכרות הבאות מתוך מפלאות הבריאה, שבכל מקום אשר נשא עינינו, ונבחין בהבחנה שכלית, נכיר מיד את יד החכמה ההגבורה, החסד, והתפארת העליונה, המלאה כל. הפנימיים באים אל קרבנו בתוכיות נפשנו פנימה, כדבר הנטעם, בהנאת גרונו והנאת מעיו. והחיצוניים המה מופעים ע״י כל תכנית ההבטה שלנו בכל מקום אשר נשקיף על העולמים שמחוץ לנו. והם הם הדברים שהם מושקפים אלינו בראיה. אלה שני הזרמים, הבאים מתוך ההופעות החיצוניות והפנימיות, מורים לנו, כי גם מצד הענינים החיים בפנימיותנו, ובין מצד הענינים הסובבים לנו, הננו צריכים למחסה ומסתור תדירי, מפני רוחות סוערות ומשקלים סותרים זה את זה אשר רק בתתנו כל כח גבורתנו ועצמת החיים שלנו להיות קשורים בחסיון העליון של צור העולמים, יוצר נפשנו בקרבנו, רק אז נמצא את האושר, את מקור המנוחה והבטחה. טעמו, את כל השפעים הבאים בדרכם של הצינורות הפנימיים, וראו את כל השפעים הבאים מצינורות החצוניים, והבחינו את נקודת הריכוז שבהם, המקושרת לנועם ד׳ וטובו, כי טוב ד׳. ומחיבורם של העולמים הללו, החיצוניים ההפנימיים, ומתוך כל הניגודים והסתירות, אשר ימצא האדם בהם, ועל ידיהם, כל זמן שהוא מוגבל ברעיונו, ומתפרד לרצונו העצמי, תכירו מטוב ד׳, הזורם מכל העברים, מהפנים והחיצון של ההויה, כי אשרי הגבר יחסה בו, אשר רק בחסיון במקור כל החיים, באור כל ההויה, ביסוד כל היש, באדון כל השוכן בכל וסובב את כל, ימצא האוצר השלם, אשר אין בו שום הפרעה של נגודים ושל פגימות, אשרי הגבר יחסה בו.

יראו את ד׳ קדושיו, כי אין מחסור ליראיו

הקדושה הרי היא מתרוממת מכל גבול, מכל צמצום והנפש המקודשת הרי היא מתעלה תמיד במרחבי הקודש. אבל בכל עת הרי היא חשה את החסרון של ההגבלה, שכל נברא נתון בה, והיא משתוממת, ונופלת ממרומי משגבה. אבל כאשר תלוה אליה היראה מד׳, אותה ההשקפה הקדושה שאיו לשום בריה לחשוב שיש בה השלמות המוחלטה, שהיא אינה מצויה כי אם אצל מקור חיי כל החיים כולם, בורא כל העולמים ב״ה, אז הרי היא מכירה מיד, שהרגשת החסרון של ההגבלה הרי היא ענין שמביא אותה אל ההכרה הטהורה של ערכה, ושל אותה ההערכה, שעל ידה תלך ותשגב במעוז קדושתה, ואז לא יהיה התוכן הזה בערכה תוכן של חסרון כי-אם תוכן של השלמה. יראו את ד׳ קדושיו, כי אין מחסור ליראיו.

כפירים רשו ורעבו, ודורשי ד׳, לא יחסרו כל טוב

שתי תשוקות מתמידות דוחקות את האדם בחיים: תשוקה של קנין, שבזמן שאין לו שום קנין, שראוי לו לומר עליו זהו שלי, מרגיש האדם את עצמו חסר ומדולדל, ורצון עמוק שוכן בו להרבות קניניו, ולהרחיב גבול ידו ואדנותו הבעלית, עד כמה שידו משגת, ותשוקה שניה היא תשוקת מילוי ההכרה, גירוש הרעבון. והתשוקות הללו, כשם שהן מקיפות את העולם החמרי, ככה הן מקיפות את העולם הרוחני, דוחקות את הנפש, למלא מחסור קיומה הרוחני, ומאמצות אותה להרבות גם כן קניניה הרוחניים. והנה כל מי שאינו שואב את אשרו ממקור החיים מאת ד', אע"פ שיהיה אמיץ כח, בין בהכשרה להשיג קנינים רבים, בין בהכשרה למילוי מחסורים, מוכרח סוף-כל-סוף מקורו להתדלדל, ובא לידי אלה שני המעמדות הרעים, מעמד של ריש, מצד חוסר קנינים, ומעמד של רעבון, מצד חוסר אמצעי קיום. ורק ע"י דרישת ד' תבא הנפש לידי מעמדה האיתן, שלא תחסר, לאקנין, ולא אמצעי קיום, שבקיבוץ שני אלה כל טוב מתכלל.כפירים, הבוטחים על חילם, המוגבל, בין בחומר בין ברוח, רשו ורעבו, ודורשי ד' לא יחסרו כל טוב.

לכו בנים שמעו לי, יראת ד' אלמדכם

ההתעלות התדירה במעלות הקודש, הרצון הקבוע להליכה מתמידה בדרך הקדושה והטהרה, היא מכשירה את הדור הצעיר להקשבה פנימית, להחבעה היוצאת מאת הרועים הגדולים העומדים לישראל בכל דור ודור. אם חסר הרצון להתעלות, מוכרח גם כח השמיעה להיות מתחלש, והדברים הנשמעים מפיו של מדריך, העומד במעלות נפשו הרבה יותר גבוה מהמעלה של הצעירות, הצריכה לקבל את השפעתו, הם נשמעים רק על-פי האופי של ציורם של הבנים, ואם כן לא להאב הגדול הם שומעים, אלא לעצמם ולרגשי לבם. אבל ע"י ההליכה התמידית חוש ההקשבה הפנימית מתפתח ואז באה השמיעה האמתית, השמיעה למוסר האב, לקול הרועה הנאמן. לכו בנים שמעו לי, יראת ד' אלמדכם.

מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב

הערך הפנימי של החיים עומד הוא למעלה מתיאורי הזמן. החיים הקדושים והטהורים יש להם ערכם העצמי, חוץ מהמפעלים הטובים הנעשים בהם במשך הזמן שהם תופסים, שאנחנו יכולים להביט עליהם כעל אמצעיים רבי הערך, המביאים לתכלית רבת ערך, ובשביל כך אנו מדברים על חפץ החיים בטהרתו בשני מובנים :בחפץ העצמי של החיים, ובהמשך הימים, אריכות הזמן של החיים, שבהם אפשר להוציא מן הכח אל הפועל פעולות רבות, המביאות טוב בעולם. מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב.

נצור לשונך מרע, ושפתיך מדבר מרמה

הדיבור יש בו תוכן פנימי ותוכן חיצוני, שהוא מתדמה בהם לפרי וקליפתו המשמרת אותו. הדיבור הפנימי, הוא הדיבור השייך להערכים הרוחניים, שהם עומדים למעלה מצרכיו הפרטיים והכלליים של האדם, בתור איש חברותי ובעל-חי נזון, ובעל צרכים רבים יותר מבעלי החיים האחרים, אשר המדובר אודות כל אלה נכנס בכלל החלק החיצוני של הדיבור, שהם עלי הדבור, ולא פריו. וכיון שכלי-המבטא היסודיים הם הלשון והשפתיים, והלשון הוא הפנימי בשיעור הקומה, והשפתיים הם החיצוניים, ראוי שנקרא להדיבור הפנימי על שם הלשון, והדיבור החיצוני על שם השפתים. וכאשר ההערכה של החיים בפנימיותם בערכם האצילי, העומדת ממעל לשיעורים של משך ימים וגדרי זמנים, עומדת בהתאמה עם היסוד העליון שבצורה האנושית, בטהרתו, זהו היסוד של הלשון, והדבור החצוני מכוון הוא לעומת הערך של החיים

ביחס להמשך שלהם בצביון של צורה זמנית, המתיחס למפעלים שהם אמצעיים לתכליות, שהן למעלה מהם עצמם בערכם הרוחני. על כן לעמת שני סוגי החיים באה ההדרכה של הנצירה לשני סוגי הדיבור. נצור לשונך מרע, ושפתיך מדבר מרמה.

סור מרע, ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו

החיים הפנימיים כשהם נשמרים בצביונם, על ידי הנצירה של הלשון, של כל הסוג של הדבור הפנימי, הם מאזרים כח באדם, שעל ידו תהיה לו אפשרות לסור מן הרע בעצם, מאותו הרע בהויה, הנמשך מציורים רוחניים מפסידים. ובזה תהיה נפשו טהורה, ורוחו המקודש יהיה אמיץ בקרבו לעשות טוב, להוציא אל הפועל את המעמק של הטוב, האצור בכח החיים העצמיים הפנימיים של האדם. ומתוך אותה הנצירה של השפתים, הקשורות עם הדבור החצוני, המשמש ביותר ליסוד החיים החברותיים, ששם המרמה שולטת, בזמן שאין עליהם משמר, יבא התוכן של השלום, המעמיד את חיי החברה בצורה הגונה ומבורכת. וכל המכשולים, העומדים על דרכי השלום, בין מצד חוסר אמצעיים הגונים להגשימו, בין מצד קוצר היד להשיג בעדו ביסוסים להמשיך קיומו, אחרי שכבר נסדר באיזה פעם בחיים על ידי נצירת השפתים, הכל נעשה למישור, ומצב החיים החברותיים הולך ומתעלה. סור מרע, ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו.

עיני ד׳ אל צדיקים, ואזניו אל שועתם

חיי האדם נחלקים לחיצוניות ופנימיות, העין תופסת את השטחים שמבחוץ, והרשמים של החיים הפנימיים באים ע״י ההבעה הנפשית. וכל מה שהרגש הוא יותר פנימי מתגלה הוא ע״י הבעה יותר מקורית, הנובעת מתוך פנים הנפש. השגחת ד׳ היא קשורה בצדיקים בשני אופני חייהם, עד שכל מה שהוא נוגע לצדדיהם החיצוניים יומלץ ע״ז עיני ד׳ אל צדיקים, וכל מה שנוגע להחיים הפנימיים שלהם, שהם מתגלים ע״י ההבעה היותר חודרת ויוצאת מעומק הלב, זאת היא השועה, ואזניו אל שועתם.

פני ד׳, בעושי רע, להכרית מארץ זכרם

השם יתברך יצר את עולמיו ומנהיגם לתכלית השלמתם ועילויים. ההנהגה הזאת, שהיא לפנים, ולא לאחור, לצד ההשתלמות ולא לצד ההתחסרות, היא נקראת פני ד׳. ומתוך המהלך של ההשלמה ההולך ומרחף בהויה כולה מאת פני ד׳, הרי עושי רע, העסוקים לחסר את ההויה במעשיהם המקולקלים, הרי הם הולכים ונכרתים בבחינת הרישום שלהם. הזכר שהם עושים במציאות, ע״י פעולותיהם הנשחתות, הולך ונכרת מארץ, מאותו השטח התחתיתי ששם הם יכולים להגיע בקלקולם, שהם מונעים אותו מלהתעלות להמרומים של התכונה העליונה שבהויה, ששם פני ד׳ מעלים את כל. פני ד׳ בעושי רע, להכרית מארץ זכרם.

צעקו וד׳ שמע, ומכל צרותם הצילם

אע״פ שירדו עושי הרע למדרגה ירודה של השחתה וקלקול, שזכר הרושם של החסרון, הקשור בתוכן של עשיית הרע הרי הוא מצר את הוייתם, את אותה הנקודה המציאותית שבנפשם, שירדה על ידי מעשיהם הרעים לתחתית המעמד, עד שצרות והעדרים דוחקים סובבים ועוקצים אותה, והיא מתענה על ידי מגעם, ודחיפתם שדוחפים אותה, נגד שאיפתה העליונות, האצורה בה מראשית הוייתה, בכל זאת כאשר אך

צעקו, והם מעירים ע״י הצעקה בקרבם את הנקודה המאירה והטובה, שנשארה בהכרח במעמקי הנפש, כחה של הצעקה, שהיא באה מתוך הרושם העמוק של תשוקת התשובה, הוא כל כך יפה, עד שהאורה הפנימית של השלמות העליונה, הנובעת מהמעין האלהי, שהנפש חוצבה ממנו, מתפתחת, והאור הפנימי מתחיל להיות זורח ומופיע חיים עליונים על הנפש, הירודה והשקועה במעמק החטא והמעשים הרעים, וכל רשמי זכרונותיהם המעוותים, וד׳ שמע, ומיד מתחדשים לבריה חדשה, ברוח עז וגבורת קודש, עד שהם נושעים תשועת עולמים, ואינם פונים עוד למהלך של התחסרות, מה שהוא נגד פני ד׳ העוסק תמיד בהשלמת ההויה, אלא הם הולכים, ע״י כח הצעקה, גם הם במסלול ההשלמה האלהית, המצילה מכל צרה. צעקו וד׳ שמע, ומכל צרותם הצילם.

קרוב ד׳, לנשברי לב, ואת דכאי רוח יושיע

הצעקה, הבאה מתוך הדכאות הנפשית, אחרי השיקוע היותר נורא במעשים רעים, של עושי הרע, היא משברת את התכונה המזגית של הבשר, אשר נמשך אחרי הרע ועמד מחוץ לגבול הטוב, ההשלמה ההוייתית, ההולכת באור פני ד׳. ותיכף על-ידי השברון הזה, כבר נסתלקה המחיצה, המרחקת את האדם מאור פני ד׳, וקרבת ד׳ באה אליו. קרוב ד׳ לנשברי לב. אמנם צריך הוא עדיין לישועה, איך לפלס לימים הבאים את נתיב החיים שלו, באופן המטוהר מכל הרשע, אשר כבר נסתבך בה כל כך. אבל גם על זה באה ישועת ד׳ אליו, אחרי אשר כבר נשבר הלב ונתבטלה תכונותו הראשונה, שהיתה אמיצה בהסכמת רשע, ואורים חדשים, ברוח נכון, המפכה המון עצות ודרכי קודש ליסוד החיים בעתיד, הנם נכונים לפני אלה, אשר מכאב לב יצעקו לד׳, להושיעם מצרת הרשעה אשר תלפפם. קרוב ד׳ לנשברי לב, ואת דכאי רוח יושיע.

רבות רעות צדיק, ומכולם יצילנו ד׳

מתוך ההרגשה הטהורה, של נפש הצדיק, חש הוא את הפגמים היותר דקים, שבאים לאדם מצד החסרון החמרי של הגוף, מצד החברה, מצד ההגבלה של כחות הנפש. ומכולם הוא מרגיש צרה רבה, ועיכוב נורא להשלמתו העליונה, בתוכן הקדושה והטהרה, שהוא שואף אליה, אבל דוקא מתוך אותם המצרים, שהם דוקרים את רוחו כמו קוצים מכאיבים, הרי הוא מתעלה, מתקדש ומתטהר. ונמצא, שהצלתו באה דוקא מתוך כל המון הצרות, שהנן רבות לפי הערך של מדת הצדק הטהורה של הצדיק. רבות רעות צדיק, ומכולם יצילנו ד׳.

שומר כל עצמותיו, אחת מהנה לא נשברה

כשם שהעצמות הן מעמידות את הגויה, ומשלימות את שיעור קומתה, ככה היסודות הרוחניים העצמיים הם מעמידים את הנשמה, והם מסכמים את כל מהותה.ויש שבמהלך של השלמת האדם, בדרך צדקו של הצדיק, ישנם הרבה מכאובים, והרבה נטיות שהן מוכרחות להשתנות, להעקר מתכונתן הראשונה, ולהעשות בצורה מחודשת, הנאותה לסדר הטוהר והקודש העליון, ונראין הדברים כאילו יש כאן איזה פגם במהותו הנפשית של הצדיק. אמנם אין הדבר כן, כי רק איזה מראה וצל חיצוני משתנה בקרבו, ולא היסוד ועיקר המהות, אפילו בחלק היותר קטן ממנו. ולא רק שאין שום חסרון ופגם במציאות נשמתו, אלא שאין גם שברון באיזה כח מכחותיה העצמיים, שהם דוגמת העצמות בערך הגויה, אלא הכל יוצא שלם ורענן,

הכל עומד בצביון מלא זוהר ויפעה, מוכן לחיי עד ולשיגוב של מפעלים מלאי הוד קודש ותפארת רוממות. שומר כל עצמותיו, אחת מהנה לא נשברה.

תמותת רשע רעה, ושונאי צדיק יאשמו

ההבדל הקיצוני שבין הצדיק והרשע הוא מתבאר, כי הרעה הנמצאת בעולם מצד תכונת היצירה, שכן הוא תוכן ההויה, שבכללותה גם הרעה נמצאת, "עושה שלום ובורא רע", פוגעת היא את הרשע עד כדי המתתו. כי לכך נבראה הרעה, שתכונתה היא להחריב ולמותת, כדי לכלות את הרשעה מן העולם. ולעומת זה אין הרעה יכולה לנגוע כלל בהצדיק, כי לא מיבעי שפעולת הרעה לא תקרב אליו, אלא אף מי שמצייר ליחש מגע רעה אל הצדיק, שהם שונאי צדיק, גם הם הולכים הם נגד יסוד המציאות, שקבע הקב"ה בעולם, שלא תוכל רעה להיות קרבה כלל לצדיק. וממילא גם ציור הרעה, ששונאיו חושבים עליו, גורם להם שוממות והעדר מציאות וקיום. תמותת רשע רעה ושונאי צדיק יאשמו.

פודה ד' נפש עבדיו, ולא יאשמו כל החוסים בו

האדם יש לו מגרעות דבקות עמו בטבע ברייתו, החמרית והמוגבלת, ועל ידן הוא אסור בשבי ביד התכונות, הבאות מתוך אלה המאסרים החומריים, אבל אור ד' הזורח עליו, כשהוא הולך ומתקרב לדעת ד', והופעת אורו, והרי האורה האלהית מרימה אותו מכל השפלותיו. וכפי אותה המדה שקרבת ד' פועלת בקרבו להיות מתמלא הסכמה תדירית, שחייו יהיו חיי עבודת ד' לפי מדה זו, הרי הוא משתחרר ממאסרן של תכונותיו החמריות וכל החסרונות הכרוכים עמהן, והרי הוא נפדה ממצוקותיהן. ואמנם כשיש איזה מדה נוטה אל הירידה המוסרית באדם, והוא בוטח בלבבו כי תמיד ילך בדרך ישרה, יוכל הוא ע"י זה להיות בא לידי אשמה, כי רק אם ייראה ויפחד תמיד מאפשריות מכשוליו יתן דעתו להשמר מתכונה הרעה שבקרבו ותוצאותיה המעשיות. אבל אם החסיון בד' הוא יהיה המכונן את לבבו, והמבטיח את רוחו, אז בטוח הוא שלא יבא לידי תקלה, כי עצם החסיון בד' כבר הוא מעלה את הנפש מכל שפלות, ומרומם אותה לתכונה יקרה מלאה הוד קודש, ומאחר שנעשה בן חורין ופדוי, ע"י אור ד' המאיר עליו, כל דרכיו מתישרים. כי מגדל עז שם ד' בו ירוץ צדיק ונשגב, וככפיר יבטח. פודה ד' נפש עבדיו, ולא יאשמו כל החוסים בו.

תפלה למשה איש האלהים, אדני, מעון אתה היית לנו בדר ודר

רק תפלה של איש האלהים כמשה, אשר הדבקות האלהית בעזוז טהרתה, בצרור החיים של כל עולמי עולמים, היא יסוד נשמתו, רק תפלה כזאת תוכל להביע אומר בדבר הקשר של האדם וחייו וכל ההויה אל יוצרם מראש מקדם. רק נביא התורה, אשר דבר ד' אליו פנים אל פנים, המסתכל באספקלריא המאירה, מתחיל את הבעת רשמי הקודש מראשית היצירה, כאשר הכל זורם ונובע רק מהמקור העליון, ממקור חי החיים. תפלה למשה איש האלהים ד' מעון אתה היית לנו בדר, ודר.

בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אל

הדעה המשובשת של חומר קדום, שלא יכלו להמיש צוארם ממנה אלה שלא זכו לאורה של תורה, בכל התעצמותם במושכלות הטבעיות, היא מרחקת את האדם מההתרוממות אל האצילות האלהית בכל

מעמק הויתו. וההכרה הברורה, הבאה מההארה העליונה, שרוח ד' עשתה כל, ושאין שום מציאות קדומה כלל, כי-אם בורא כל ברוך הוא, היא משלימה את החיים הטהורים ומשיבה את נשמת האדם למקור הוייתה, מקום מעונה מאז מעולם, מדור דור. ומתוך הציור של כל המשך ההויה, אפילו החמרית, ממקור העליון, הרי מהשהוא יותר גבוה הוא יותר מוקדם, והיצירה הולכת ומשתפלת, מתפשטת, ומתפתחת עד המורד, ומקור הכל מחשבתו של יוצר בראשית. בטרם הרים יולדו, ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אל.

תשב אנוש עד דכא, ותאמר שובו בני אדם

המחשבה בדבר ההויה החמרית, שהיא באה רק ממקור המחשבה האלהית, וממילא היא גם שבה אליה, היא מחתימה את החותם, כי הכל באמת עומד להתעלות לשוב אל מקורו, ולהתאצל באצילות העליונה. ומזה בא מיד הבטחון להתשובה, להתעלות האדם גם אחרי הירידות כולן, שאפשר להן להמצא בחיים, תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם.

כי אלף שנים בעיניך, כיום אתמול כי יעבור, ואשמורה בלילה

הזמן מקבל את ערכו מצד הציור של משיכתו, וערך המשיכה מצטייר כמובן לפי ההערכה, שהאדם נותן לזמן, מצד ההקפה, שחייו ותקוותיהם מרשמים בו את רישומם, ומצד המעשים, הנעשים במשך של הזמן, לעומת המעשים שיוכל האדם לצייר את חשיבותם במשך כל זמנו כפי מדת ציורו.ועל אלה שני הערכים, כשאנו מפנים את תשומת לבנו כלפי בורא כל העולמים ברוך הוא, אנו אומרים בדרך הגבלה מבטאית: כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור, לעומת רישומו העצמי של המשכו של הזמן, וכאשמורה בלילה, לעומת רשמי המפעלים לגבי הערכת המפעלים הכלליים בכללותם. וכמובן שגם מליצה זו היא כבר מוגבלת ברוח התפילה הקדושה, באותה המדה שאנחנו נוכל לבטא את ההפלגה, כדי שנוכל לבא ממנה, לפי הערך ההדרגי, להפלגות אין קץ, שהן עומדות למעלה מערך ההגבלה הביטויית הזאת, שסוף-סוף אלף שנים הם לאו דוקא מספר של אלף אחד, אלא של אלפים אין ספורות, ויום אתמול כי יעבור איננו מספר מכוון ליום, אלא להקטנה מוצערה כלפי הרישום של מובן אלף שנים, ואשמורה בלילה הוא ג"כ תאר מכוון להקטנת הערך של רשמי המפעלים לעומת העלילות הגדולות, והנוראות של מפלאות תמים דעים, העומדות למעלה למעלה מכל מה שאנו יכולים להתרומם בהערכתן. כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה.

זרמתם שנה יהיו בבקר כחציר יחלוף

פעולות האדם ורשמי חייו אינם תופסים מקום במציאות האמיתית העליונה, כמו שהיא נצבת נוכח פני יוצר כל, והן עוברות כזרם, במהירות ומיעוט רושם, וגם כח שלהם הוא חלוש, ואיננו מובלט בעומק ההויה, כמו חיי השינה, שאינם חזקים ונרשמים מפני החלישות של ערכי החיים, שבאה מצד עצם השינה, והרושם הוא כל כך חלש, עד שכאשר יבא תור לחיים יותר ערים מהחיים המצומצמים של האדם, בעודו במסגר חומרו, הרי החיים המוגבלים שלו כמו חולפים ועוברים מן המציאות, בלא תפיסת מקום והשארת רושם ניכר. זרמתם שנה יהיו, בבקר כחציר יחלוף.

בבקר יציץ וחלף, לערב ימולל ויבש

אור החיים כשהוא מתנוצץ, הרי הוא עובר בשטפו זמן מצער, ואחרי עבור שעתו הולכים וכהים הם הרשמים שכבר הניח, זכרונות ורשמי מפעלים שהם הולכים ומשתכחים, והדבר דומה כחציר שמציץ, וחולף ועובר, וחדל מהיות מציץ ומתעלה גם בזמנו.ואחר כך כאשר הזמן עובר, גם מה שנותר מהפעולה של ההצצה בשעתה הולך ומתמולל, מתיבש ומתפרד בלא מעמד. בבקר יציץ וחלף, לערב ימולל ויבש.

כי כלינו באפך, ובחמתך נבהלנו

מה שהוא נגד הרצון, ומעורר התמרמרות פנימית, כבר בא למדריגת האף, אף-על-פי שהפעולה לא תצא עדיין החוצה. אבל בהתגברה מאד, עד שהיא מתפרצת מחוגה הנפשי לחוג ההבלטה, אז כבר תבא למדריגת החמה הבוערת.והנה הברואים החמריים, והאנשים החיים חיי גשם, אם היה כח בהם לעמוד באור העליון, להשוות תוכן חייהם לאותו התוכן הראוי להיות עומד לנצח, מפני שיגובו וקדושתו, הרי היו גם הם בלתי כלים. ומפני מה הם כלים, מפני שהם נערכים לעומדים נגד השלמות העליונה, בלתי משלימים את התפקיד האלהי העליון. אמנם מצד הגופים הרי אין החמה הבולטת ראויה לצאת נגדם, כי סוף-כל-סוף הטבעיות הגופנית כך היא מגושמת, עד שלא תוכל להתרומם למעלה העליונה שבצחצחות העליונות, אבל הנפש, שלה ישנן הכנות יקרות, והיתה יכולה להתנשא למרומי הקודש, רק מפני חלישות רצונה היא נשארת בשפל, נגדה מתבטא לא רק האף, כי-אם יותר מובלט הוא לעומתה הניגוד של החמה. ואע״פ שאינה כלה, מתוך שהיא רוחנית עליונה בטבעה, אבל מצדה יש בהלה, נפילת ערך וחרדה, על אשר לא התנשאה לאותה המדה הראויה לה. כי כלינו באפך, ובחמתך נבהלנו.

שתה עונותינו לנגדך, עלומנו למאור פניך

מפני שהאורה האלהית העליונה שואפת והולכת להוציא אל הפועל את השלמות המשוכללת היותר עליונה, בשביל כך הנבראים הם הולכים ועוברים בשטף, מתגלים בצורה בלתי שלמה, באים לכלל מפעלים ופעולותיהם מתמלאות חסרונות ומגרעות מול המטרה הקדושה והטהורה העליונה, האלהית, והם לעצמם ברוחם עומדים חשוכים לעומת האורה האדירה, של בהירות ההזרחה אשר לנוגה עליון.על כן הולך וסובב גלגל המציאות ברוח ד׳, ובכח הרדיפה אחרי ההשלמה המשוכללת יוצר גויות ורוחות ומבלעם באוצר המציאות הכללית, לחדש אחר כך פני ההויה בצורה יותר מבהיקה ויותר מאירה, ונמצא שהשטף והכליון הזמני בא מתוך ההקבלה, של החיים המוצערים והפעולות הזעירות והמאופלות, לעומת אור הצדק והחסד העליון, שתה עונותינו לנגדך עלומנו למאור פניך.

כי כל ימינו פנו בעברתך, כלינו שנינו כמו הגה

העברה היא תכונת הכעס על מפעלים כאלה, שהם הולכים לגמרי לעבר השני המהופך של החפץ והשאיפה הנאותה, והימים הפרטיים, שמבליטים את תיאורי החיים, ואת התכונה הנפשית הפנימית, על ידי הפעולות הנעשות בהם, הם פנו לעבר המהופך מהחפץ הטהור האלהי. והצירוף של כל ימי החיים כולם הלא אינו כי אם כמו הגה וביטוי אחד, המחובר מהברות שונות שאין הצלצול יכול לתן בהגה כי-אם לפי ההד המצטרף מכל הברה והברה בפני עצמה, ומה יוכל להיות היתרון של המקובץ, בזמן שהחלקים הבודדים הם פונים מעבר השני של אמתת ההצלחה של החפץ העליון מקור הטוב. כי כל ימינו פנו בעברתך כלינו שנינו כמו הגה.

ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמנים שנה, ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעופה

לעומת הנצחיות הבלתי סופית הלא כל זמן נקצב לאפס יחשב, ואף כי הקצב הכללי אשר לחיי האדם, גם כשהם נמשכים בטבעם, שהם על-פי הרוב מהסכום של שבעים עד שמנים שנה בגבורות. אם לפחות מעריכים את ערכם האפסי, ובשביל כך יודעים להוליך את החיים הקליליים הללו למטרתם הנצחית, מיפים בזה את כחם, ומרימים את ערכם. אבל בזמן שהרהב והגאוה מעורת היא את עיני האדם, וחושב את החיים הארעיים הללו, כפי שטחם החיצוני, לדבר עקרי, הלא יוסיף על עצמו עמל חיים נורא כי אין קץ אז למאוייו, וממילא יעלם ממנו היושר והצדק, וילכד במצודת העול, שהיא האון והמרמה, הבא מתוך הרהב, המיוסד על יסוד רפה, המתנודד באפס בטחה גם במשך הזמן שהוא מתקיים. ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמנים שנה, ורהבם עמל ואון, כי גז חיש ונעופה.

מי יודע עז אפך, וכיראתך עברתך

אם הדעה שלנו היתה יכולה להקיף את החוסן והעז, אשר במגמה האלהית העליונה במטרת החיים, אז היה אפשר עוד לחשוב על דבר אפשרות של התאמה, ושל קישור החיים, ביסודם העליון. אבל הלא המדע שלנו הוא מוגבל, והתוכן של המגמה האלהית בהויה הוא בלא קץ ותכלית לרוממות קדשו, אם כן לא יוכל כל נברא לדעת כלל עד כמה עמוק הוא הניגוד בין הרצון האפל שלנו, השולט במערכי חיינו המגושמים, ובין האור הגדול של החפץ האלהי בהנהגת עולמו.וכפי אותה המדה העליונה של יראת הרוממות, הראויה להיות חודרת בקרבנו, מפני קדושת אור ד', אשר אין אנו יכולים להגיע גם לנטף אחד של השגת גדולתו, ונמצא שהיראה אין קץ לה באמת, וכפי אותה המדה של מדת היראה בעוצם עזוזה, שאין בנו כלל כח להשיגה ולעמוד בה, באותה המדה שאנו רחוקים מאוצר קדוש זה של היראה העליונה, ככה החיים שלנו הם מנוגדים מהתוכן האידיאלי, כפי מה שהוא בחפצו הטהור והקדוש של יוצר כל ב"ה. ונמצא שהננו עומדים בעבר אחר, מנוגד מכל החפץ הקדוש של הופעת האור האלהי בעולמו. מי יודע עז אפך, וכיראתך עברתך.

למנות ימינו כן הודע, ונביא לבב חכמה

אחרי שאין שום ערך לשטף החיים בכללותו, ולא לפרטי המעשים ורשמיהם, כל זמן שהם הולכים אחרי החפץ, הנובע מהדעה המוגבלה אשר להאדם, השקוע כל כך בחומריותו, על כן ההצלה בא תבא רק מאור הזורח מהדעה העליונה, מהדעה האלהית, שהיא תבסם את החיים בהערכתה האמתית, ואז כאשר אור הדעת יזרח ממקור אל עליון על החיים כולם בכללותם, יעשו כל פעולותיהם רשמי נצח, וימנו פרטיהם מתוך גודל חשיבותם, והחפץ העצמי של החיים יקבל תכונתה של החכמה העליונה, שהכל יאצר בתוכו באופן נשגב ונצחי, מלא כבוד עליון. למנות ימינו כן הודע, ונביא לבב חכמה.

שובה ד' עד מתי, והנחם על עבדיך

מצד אחד הננו רואים את השפלות ואת הדראון של החיים האנושיים, בצמצומם המעורפל, מפני הריחוק הנורא, שהם רחוקים מאור האלהים ומקדושת טהרת חפצו הנשגב, ולעומת זה כשאור העליון יאיר עליהם הלא אז יתרוממו ויתעלו החיים, בכללם ובפרטיהם. על כן גדולה היא לאין -סוף הכמיהה להתרומם

ולהתקדש בקדושה העליונה, ולהתקשר בקשר הקודש של אור ד׳ וטובו, שאי-אפשר לזכות לזה כי-אם על-ידי חסד עליון, אשר יאיר על החיים, להפך אותם מתוך מעמדם השפל אל מעמד רם ונשא, הראוי להם מצד יוצרם, שהוא מקור כל הטוב. ובשביל כך באה הנהמה של התפלה: שובה ד׳, והאר את החיים באורך, האיר את עתידם, על ידי ההשבה לטובה גם את כל עברם, שובה ד׳, עד מתי, והנחם על עבדיך.

שבענו בבקר חסדך, ונרננה, ונשמחה בכל ימינו

כל האפסיות שבחיים, וכל מהירות השטף שלהם, איננה באה כי-אם כל זמן שאור חסד עליון, הנותן את הערך האמיתי להחיים, לא נגה עדיין עליהם. ובשביל כך באה התפלה: שבענו בבקר, בעת ההזרחה של האורה האמתית, אשר תבא להכרת החיים במהותם העצמית, כאור בוקר יזרח, במאור החסד העליון, שהוא יראה את הערך האמיתי של כל העבר, עד שכל יום ויום ורשמיו ומפעליו יהיו כלים מחזיקים רנת עולמים, ושמחת אמת, כי על-ידי אור חסד ד׳ ימצא, שלא דברים כלים הם מה שרשמו החיים, אשר נראו לפנינו בשטחיותם, כאילו הם עוברים ובטלים, כי-אם דברים שמהם יש תבואה רבה לזריעת צדקה נצחית. שבענו בבקר חסדך, ונרננה ונשמחה בכל ימינו.

שמחנו כימות עניתנו, שנות ראינו רעה

לא רק העדר התוכן של החיים מתמלא עז ועצמת קודש, ע״י אור חסד ד׳ שמתגלה עליהם, אלא גם הצדדים השליליים שבהם, העינויים הקשים של החיים, המורגשים בכל פרטיהם, ונטיית השפלות המוחשת מהכללתם, מתוך כל אלה יוציא אור החסד העליון ברקי נוגה ופארי שמחה. שמחנו כימות עיניתנו, שנות ראינו רעה.

יראה אל עבדיך פעלך, והדרך על בניהם

כל השטחיות של מראית החיים, בצורתם המאופלת, באה רק על ידי חוסר ההכרה, שתוכם רצוף המפעל האלהי, הנוהג בחסדו כל דור, ומסדר את סדרי החיים לצורך המגמה העליונה. ונמצא, שכל פרטי החיים ופרטיהם מעשה אלהים המה ומפעלותיו, ואם בדור אחד לא נראה לעין ההגלות של המגמות, הרצופות בתוך המסכת של החיים על-פי עצת ד׳ העליונה, בדורות הבאים יגלו ויראו המגמות התכליתיות, היוצאות מתוך ההתהפכות של המסיבות, בכל הדרם.יראהאל עבדיך פעלך, והדרך על בניהם.

ויהי נועם ד׳ אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו

העונג והנועם האלהי הלא הוא התכן היותר עליון, שהוא מופיע מתוך האורה האלוהית, המתגלה על מערכת החיים וההויה כולה. הנועם הזה הוא משכלל את המפעלים כולם, שיהיו ראויים כל אחד להביא את פועלו לתכלית האושר. וחוץ מהמגמה, המכוונת מצד הפועלים את המעשים, שהם באים על ידם למגמה נשגבה ועליונה, הנה המעשים בעצמם יש בהם יקר עליון ע״י ההופעה של האור האלהי עליהם, עד שערכם נעשה נעלה מצד עצמם, חוץ מהאושר והטוב שהם מכוננים על פועליהם. ויהי נועם ד׳ אלהינו עלינו, ומעשה ידינו, כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

יושב בסתר עליון, בצל שדי יתלונן

ההופעה האלהית באה אלינו מתוך המסתר העליון של אל מסתתר, אלהי ישראל מושיע. אמנם אין אפשרות למחשבה מוגבלת לתפוס את האור העליון הבלי-גבולי. ידענו כי הוא תמיד גנוז וחתום מרוב העלמו ועצמת קדושתו. אבל גם הידיעה הזאת, של אי-הידיעה, יש לה גוונים עליונים, נוראים ונפלאים מאד, שהם הם מקור חיינו, וזיו מהות עצמיות נצחיותנו. אבל מה שהוא יותר קרוב לנו, ונתפס כבר בכח השכלתנו, כשהיא מזדככת, היא הידיעה הבאה אחרי ההגבלה, אשר חקק צור עולמי-עד בעולמיו, המעשיים והאצילייים, אחרי שפרש צל על האור האין -סופי, ואמר די לעולמיו העליונים, להיותם מתגלים בקו של מדה, ובשיעור האפשרי להיות מאירים להויותיו וברואיו וכל יצורי מעשהו לעד. משני האורות הללו יחד בהתמזגם יבאו לנו נגוהות, לרוממנו ולקדשנו. יושב בסתר, עליון, בצל שדי יתלונן.

אמר, לד׳, מחסי, ומצודתי, אלהי, אבטח בו

הבטחון הנשגב העליון בא מתוך ההופעה העליונה, בלא שום מבט על הגורל הנופל בחלקה של האישיות הפרטית. כי מתוך השיגוב העליון והזיו האלהי, של מקור כל השלמות ושורש כל תענוג ואור, הכל מתבטל מרוב נועם, וזהו החסיון האידיאלי. ואחר כך באה גם מנוחת נפש פרטית, המשגבת את הנשמה בעז תפארתה, אע״פ שגם שיגוב זה הוא ג״כ רוחני ואצילי, מ״מ יש לו כבר עסק עם התוכן המפורט של ההויה האישית, המשתגבת במצודת מעוזה, באור ד׳ המופיעה עליה. ואח״כ בא כבר הבטחון המעשי, המלוה את האדם בכל הליכות חייו ומפעליו, ונותן לו אחרית ותקוה טובה ומאור חיים, אומר לד׳, מחסי, ומצודתי, אלהי, אבטח בו.

כי הוא יצילך מפח יקוש, מדבר הוות

אורבים לאדם בדרכי חייו כשלונות רבים, שיכולים להביא עליו מבוכות רבות, למרר את חייו ולתעבם. וחוץ מזה, צפונים לו ענינים משחיתי החיים לגמרי. והם נמצאים בכל המובנים, בין במעמדו הרוחני של האדם, בין במעמדו החומרי. רק בעז ד׳, בהתנשאותה של הנשמה למקור חייה מקור חיי כל, היא מתעלה מעל כל הכשלונים הללו, והיא בטוחה בנועם החיים ובהמשכתם. כי הוא יצילך מפח יקוש, מדבר הוות.

באברתו יסך לך, ותחת כנפיו תחסה, צנה וסוחרה אמתו

רוממות הקודש של אור ד׳, בהיותה מופיעה על מהותנו, ומרוה את נשמתנו בזיו כבוד, היא מרוממת אותנו במעוף-קדשה ממעל לכל פגעי העולם, היכולים לפגע רק את הקשורים במורד עניני החושים ונושאיהם. והננו מתעלים אז מעל כולם, ומכל דאגת ערכיהם, מפני גיל הקודש של הכרת האמת העליונה, של זיו קדושת אל עליון, המנשאנו למעלה למעלה, ״ישאהו על אברתו״. ומתוך הרוממות הזאת הננו משומרים מכל תקלה, היכולה להפגש מתוך המורד, וסגולה עליונה זו היא מישרת לנו את כל ארחות החיים, עד שאפילו בעת אשר אנחנו מוכרחים להיות לנו קשר ושיג ושיח עם עניני העולם העוברים הננו חסים תחת כנפי השכינה, ומסתופפים בזיו הכבוד, הממשיך את הקיום ואת הברכה. ונמצא שיש לנו שני מיני כחות הגנה: כח מובדל מאתנו, מצד ערכנו המצומצם, אבל הוא פועל את כח הגנתנו העליונה, כצינה זו, שיש נושא הצינה לפני הגבור, ועוד יש לנו כח קרוב לנו, המקיפנו בקירוב וסיבוב סמוך בזיו הדרו, כסוחרה זו, המקיפה את הגויה ומגינה עליה. וכל זה מגבורתה של האמת האלהית, הממלאה אותנו זיו חיים, ושובע שמחות לעד, בנועם כבוד וחן נעלה. באברתו יסך לך, ותחת כנפיו תחסה, צנה וסוחרה אמתו.

לא תירא מפחד לילה, מחץ יעוף יומם

הזעזועים הנפשיים, העלולים לבלבל את מנוחת החיים, באים מתוך ציורים דמיוניים, שרק הנפש שאינה שקועה בעז הבטחון האלהי היא עלולה לפול בפחדים כאלה, הבאים מתגרת יד הדמיון. אבל הבוטח בד׳ בדעה והכרה שכלית ולב רצוי, נפשו מלאה אומץ, וסדר שלותי קבוע בה, וכשם שרגשי הפחד הדמיוני סרים מפני האור של הבטחון, ככה האסונות, הנכונים לבא על בני אדם, באופן כזה שאין הזהירות האנושית יכולה להגן, הרי הם סרים מן הבוטח, מפני הסדר של ההגנה האלהית החופפת עליו. לא תירא מפחד לילה, מחץ יעוף יומם.

מדבר באופל יהלך, מקטב ישוד צהרים

שני מיני השחתות נמצאות בטבע העולם, שכח האדם חלש הוא מלהיות נשמר מהם. המין האחד הוא, מפני שהסיבות, המביאות את הרעה, הן נעלמות, וכמוסות מעין האדם, ולא יוכל להשמר מהן, והמין השני הוא, שיודעים את המקור ורואים את הכח המשחית, ומכירים את הסבה שהיא מביאה את הרעה, אבל אין כח באדם להתגבר עליה. ומשניהם ינצל הנשגב בד׳. ביחש להתוכן הראשון מאיר ד׳ באורו את רוח שכלו להכיר את הדברים הנעלמים של הסבות המביאות את הרעה, ועי״ז ידע איך לקדם את פני הרעה ולהנצל ממנה, ואופל ומחשך מניעת הידיעה לא תחוץ בעדו. וביחש להתוכן של המין השני, יגביר ד׳ את כחו, עד שיוכל לעמוד נגד כל כח משחית, ולא יוכל להרס אה אשרו, כי ד׳ הוא מעוזו. לא תירא, - מדבר באופל יהלך, מקטב ישוד צהרים.

יפל מצדך אלף, ורבבה מימינך, אליך לא יגש

דעת ד׳ ובטחונו, הבא מכח הקשר האמיתי באורו ואמתו יתברך, הוא מרומם את האדם ממעל לכל גדרי הזמן והמקום, שהם תוארים מוגבלים, שתופשים רק את הצדדים המגושמים.ומאחר שהוא מתעלה מעל אלה הגדרים, נמצא שכל הפגעים, שהם מתקשרים רק עם התנאים, המוגבלים מצד הזמן, הלילה והיום, מצד המקום, הימין והשמאל, אינם שייכים אליו, ולא יוכלו לפגע בו. יפול מצדך אלף, ורבבה מימינך, אליך לא יגש.

רק בעיניך תביט, ושלומת רשעים תראה

עם כל ההעתקה, שהאור האלהי העליון מעתיק את כל הקשור ודבוק בו מכל גדרי הצמצומים וההגבלות, ומזה באה ההגנה וההצלה מכל פגעי התבל, בכל זה כל מה שנדרש לטובת ההתעלות, או להשפעה המוסרית של עצמו, או לכח הצלתו את הכלל, אלה הראויים להנצל בכחם וזכותם של צדיקים, הדבקים באלהים חיים, הקשר הזה נשאר אתם, ביחד עם כל ההתרוממות וההתעלות העליונה. רק בעיניך תביט, בהבטה זו יש ג״כ תוכן של טובה, להציל את מי שהוא ראוי להנצל בכחך, אע״פ שאין זכות עצמו מספיקה לכך. ולעומת הרשעים המוחלטים, הנסוגים אחור לגמרי, והם ראויים רק לעונש וכליון, יהיה הקשר הזה להועיל, שתראה שלומת רשעים, וע״י זה תתרומם ותתעלה עוד יותר בקשר הקודש של עז ד׳ והדבקות הטהורה האלהית. וגם יש בזה תוכן פנימי של רחמי ד׳ הרבים, שיש בהם עצות מרחוק גם להציל מתוך הרשעים, שהם משתלמים כמדתם, מה שאפשר להציל שורש וענף, גזע או ניצוץ. כל זה בא מכח הקשר

הנשאר מהצדיק הבוטח, המתרומם מעל לכל גדרי ההגבלה החומריים, אל העולם ויצוריו המוגבלים. רק בעיניך תביט, ושלומת רשעים תראה.

כי אתה ד׳, מחסי, עליון שמת מעונך

הדבקות בהאלהות, המביאה את האדם למקור האורה, היא פועלת עליו, שכולו הוא נכנס בכל מהותו בתוך החיים האלהיים העליונים, וממילא אין כל פגע יכול להיות פוגע אותו, שהרי הוא מתעלה מכל תקלה ומכל מגרעת ומכל תנאי של אפשרות של הפסד והעדר. ועל כן בתור תשובה להמאמר, שנפש הבוטח אומרת, כי אתה ד׳ מחסי, באה מיד ההבטחה, כי בזה שהנך מכיר את החסות רק בד׳ הרי אתה בטוח, כי עליון שמת מעונך, כל מקומך, כל תפיסת הוייתך, הרי הוא עומד עליון, ומרומם מכל מיני פגעים, אשר לא יוכלו לקרוב אליך. כי אתה ד׳ מחסי, עליון שמת מעונך.

לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך

בהיות האדם קשור, בטהרת שכל ונקיות רגש, בעומק רצון ותוכן הויתי, בקדושת צור עולמים, אז כל הוייתו העצמית היא כבר מוגנה, ומוצלת מכל רעה. הרעה, שתוכל לפגע במהות האדם, הרי היא מקפת אותו כולו, כי אין חלקים נפרדים בעצם, אמנם במקרים ובתוכנים הסובבים את האדם יכולות להזדמן רעות חלקיות, שהחלק פוגם את הכל, ע״י החלק הנשחת המעורה ביתר החלקים. וזהו כבר לא בגדר רעה, אלא, בגדר נגע. והכונה של פגיעה כזאת לא תבא בתוך העצם כ״א במקרים הסובבים את העצמיות. אמנם כאשר העצמיות מוגנה, ע״י עליוניות מעמדה בסתר עליון, אז ממילא המעמד הזה משפיע אושר גם בתוכני הסיבוב של המקרים החצונים, שבהם ישנה הערכה של חלקים. לא תאונה אליך רעה, ונגע לא יקרב באהלך.

כי מלאכיו יצוה לך, לשמרך בכל דרכיך

כשם שהעצמיות המהותית, יסוד נשמת האדם, היא בטוחה בצרור החיים, בחסיון האלהי הבא מתוך הדבקות, תולדת הקשר של הקדושה, ברצון ובשכל, בחיים ובהכרה שכלית, ככה גם ענפי החיים כולם הרי הם הולכים כולם בהצלחתם התכליתית, בתור דברים קשורים אל המקור של האושר העליון. יהיו הדרכים המובילים אל המגמות העליונות לפעמים רחוקים מאד, בכל זאת, מתוך אור הקודש העליון, מתוך ההופעה האלהית הכוללת כל, יוצאים ענפים מלאי עז חיים, וחסינות הויה ומציאות, והם יורדים לתוך המורד של כל תהלוכות החיים, שמתגלגל בהם האדם, שחייו קשורים להקדושה האלהית לשגבו ישע ולשמרו מכל מכשול. כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

על כפים ישאונך, פן תגוף באבן רגלך

בהיות האדם מוכרח להכנס לפרטי החיים והגבלותיהם, גם בהיותו ביסודו ועומק רצונו קשור בקדושה האלהית, הרי מצד הפרטים, וארחות ההגשמות שבחיים, הרבה מכשולים מצויים. אמנם מתוך היסוד הכללי של הדבקות האלהית אורות רבים מתנוצצים על האדם, ורוחו מתעלה על ידם, גם בתוך הירידה החומרית, והם מעלים אותו ממעל לכל המכשולים שבחיים. ואלה האורות הקדושים, מלאכי מרום, מרימים אותו, מתוך חבת השיווי שיש בין האדם המקודש, האציל ברוחו, ובין ההויות העדינות, שברום

האצילות העליונה, וזהו סוד שמירתו בכל מקום אשר ילך שמה. על כפים ישאונך, פן תגוף באבן רגלך.

על שחל ופתן תדרך, תרמס כפיר ותנין

המשחיתים, העומדים נגד קיומו של האדם והופעת הצלחתו, הרוחנית והחמרית, הם כלולים בשני אופנים כלליים: חלק מהם ישנו, שהכח הנפשי שבהם הוא עצום, ומוכשר להזיק ולחבל, וחלק שני יש, שהיסוד הגופני שבהם הוא מובלט הרבה, ובזה מונח התוכן הפועל של ההזק, שהכח הנפשי המחבל מוציא על ידו את מפעליו הרעים. השחל והפתן הם ביחוד מזיקים בכחם הנפשי העז, זה בעז רוחו, וזה בארסו הכביר. הכפיר הוא המפותח בגבורתו הגופנית, והתנין בגדלו ועצמו. והמשוגב בד' יתרומם מעל כל המפריעים שהם באים בכח נפשי, ויהדק וישים לאין את כל ההפרעות הבאות מהתגברות של כח עב גופני, המצטרף לחיבול הנפשי. על שחל ופתן תדרך, תרמס כפיר ותנין.

כי בי חשק, ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי

לעומת התוכן הפנימי והתוכן החיצוני, הנמצא בעולם ובחיים, המתבלט בכלל בתאר הנשמה והגוף, יתעלה למעלה במושגים הרוחניים הכח הכולל את הרצון המקודש ואת השכל הקדוש, וברום העליון הרי הרצון הנקדש נחשב ככח פנימי לגבי המדע והשכל המקודש, כי מה שאי אפשר להגביל בשכל, אפילו יהיה היותר טהור, היותר קדוש והיותר עליון, יתדבק בו הרצון, המתעלה בשם קדושתו ליסוד החשק הנאצל בחביוו עזו. וכאשר בא העילוי למדת החשק הרצוני לאלהים חיים, אז אין צורך בשום קנין צדדי אפילו רוחני, רק הפלטה, מכל מוקש, מכל מפריע, זהו הסכום של כל האושר האפשר להתבטא, וזולתו הלא החסיון האלהי הוא הכל מה שלא יתואר בשום אומר והגיון, ועל התוכיות של הרצון הנשמתי הזה מתלבש כח המדע הקדוש, שבו כבר יש חקיקות ציוריות, והן כבר מקנות שיגובים ואימוצי חיים כבירים, המשתכללים ועולים ומתבטאים בשמות קדושים, מלאי אדיריות קודש. כי בי חשק ואפלטהו, אשגבהו כי ידע שמי.

יקראני, ואענהו, עמו אנכי בצרה, אחלצהו ואכבדהו

האור של הקדושה האלהית, החופף על נפש האדם, הקשור בו באהבה, והחודר בתוכיותו, הוא פועל לקדש את רצונו והויית הרגשת חייו של האדם, עד שהם בעצמם נעשים חדורים אור קודש. וכאשר חפץ בלתי-נמלא מעיק עליו, והוא קורא אל ד', גלי רצון קדוש מתנשאים ממנו, והופעת קדושה אלהית מתפשטת על ידי קריאתו מנהמת לב, ואז באה העניה מיד, כי תוספת אורה קדושה משתפכת על נפשו ועל כל סביבה מתוך המקור האלהי העליון, על-ידי ההתעוררות הקדושה של חייו הקדושים, של הנשמה האצילית אשר לאיש-הרוח, אשר אור-ד' ממלא את כל ישותו, והיא ממלאה את כל המחסורים, בקדושת הוייתה, ממלא כל מאוצר החיים השלמים העליונים. ובעת שהצרה מורגשת עדיין, בעת שהחסרון עדיין לא נתמלא בפרטיותו, הלא האור האלהי וקשר הדבקות הקדושה והרעננה הרי הוא מעודד ומנחם, וממלא יקר ואורה את הנפש כולה גם בתוך מחשכיה. ומתוך האור הזה, המתגדל באיכותו, בתוקף נצחונו, גם בעת מחשכי הצרה, הרי קשר נעלה מתהוה ממנו למקור הטוב והקודש, השופע מאור האלהי העליון, ששם העז והעצמה, העונג והחדוה, השובע והמילוי של כל. וצדיק נחלץ בזה מצרה ויצא למרחב, מוקף הדרת כבוד, אשר תעטרהו, בהראות לו ולכל העולם, כי אור ד' מספיק לכל טוב, ומלא כל הוד ויפעה מאיר תמיד לכל הדבקים בו באמת. יקראני, ואענהו, עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו.

אורך ימים אשביעהו וארראהו בישועתי

הזמן שוטף ועובר רק ביחש לקשור החיים עם הדברים החומריים, החולפים ועוברים, אבל בתוכן העליון, בקשר החיים עם הנצחיות האלהית, אין דבר עובר, הכל קיים, וכל הימים הרי הם עומדים תמיד בצביונם המלא, וכל העשוי בהם עומד ומזהיר, ומשביע את הנשמה זיו וצחצחות ושובע נעימות. אמנם ההתעלות והרוממות האצילית אינה פוסקת את מהלכה, ואע"פ שאין עובר ואין כליון בסוג החיים המקודשים, אבל יש בהם משום התעלות של הגילוי את האוצרות הקדושים האצורים בתוכיותם. כאשר ימלאו הימים, והצירוף של כל השיגוב, שנעשה מכל פרטי החיים בטוהר קדושתם, מתעלה בזיו ונהורא בהירה, אז הישועה העליונה מתגלה בזוהר קדשה, עד כדי ראיון והשגה ברורה, המעדנת את הנשמה הטהורה בעדנת קודש קדשים. אורך ימים אשביעהו, וארראהו בישועתי.

הללויה, הללו את שם ד', הללו עבדי ד'

תהילת ד' מאירה ומופיעה בשתי מערכות: האחת היא מצד ההארה השכלית, המוסיפה תמיד הכרה, ומדע עליון בגדולת השם יתברך ונוראותיו, שבזה הנשמה מתעלה, והאור האלהי הולך ושופע עליה, והשניה היא התהילה הבאה מתוך המעשים הרצויים, מתוך כל מהלך החיים, שקדושת השם יתברך ברעיון הקדוש של העובד האמיתי היא מישרת את כל חייו המפעליים, ועל ידם באה ברכה ותהילה לכל היצור כולו. ולעומת שני סוגי התהילות הללו, אנו קוראים בצורתם המאוחדת הללויה, בתיבה אחת, הכוללת שם ושבח בבת אחת, ואנו מפרטים את פרטיהם: הללו את שם ד', לעומת התהילה המאירה מאור הדעת העליון, הקורא בשכל טוב בשם ד', ולעומת התהילה המופיעה מתוך כל העובדות וסדרי החיים, המקודשים באור ד' וכבוד קדשו, יאמר הללו עבדי ד'.

שעומדים בבית ד', בחצרות בית אלהינו

שני תוכנים יש להעבודה העליונה, על פי יסודי המגמות האלהיות שבכללות ההויה בהקיפה. המגמה האחת האצילית היא מתעלה מכל רעיון של צרכי הברואים, רק ההשלמה של החפץ הקדוש האלהי בעצמו זהו כל ענינה, והוא באמת התוכן הפנימי של העבודה, שעבדי ד' נכנסים בגללה לתוך הטרקלין הרוחני של מהות העבודה השלמה. המחשבה היא מתעלה כל כך ע"י הרעיון הקדוש הזה, עד שאין מיחסים יחש קשורי להענין האלהי ביחש לכל נברא, כי אם שמו יתברך הקדוש לבדו הוא כל היסוד וכל המגמה. אמנם יוצאים מזה, ויורדים למטה, לקשר האלהי של ההטבה עם כל הברואים, עם המגמה של המשכת החסד לכל. וזאת היא הצורה של העבודה החצונה, עבודת החצרות, המבטחת את היחש של צור עולמים לבריותיו, להטבתם ואשרם. ואלה הם שני הסוגים של עבדי ד' אלה שעומדים בבית ואלה שעומדים לא בבית פנימה, רק בשיגוב אור ד' בעצמו לבדו, כי-אם דעתם פונה גם להמשכת חסד-אל על כל יצוריו, והם עומדים בחצרות בית אלהינו.

הללויה כי טוב ד', זמרו לשמו כי נעים

עצם ההילול, הבא מתוך מעמקי הנשמה לצור כל עולמים, הרי הוא נובע מההכרה של הטוב, של השלמות העליונה, שנשמת כל חי אליו עורגת, והצמאון העליון והרוממות הבלתי משוערת בשיגוב קדושת אור ד'

היא מפתחת בקרבנו את ההילול מעל לכל רגש וטעם, ואחרי ההופעה הגדולה הזאת, המקיפה באורה את נשמתנו, באים ממנו ענפים, החודרים לתוך התוכיות הנפשיות שלנו. ומתוך שהם משתרגים מתוך האור העליון הרי הם קשורים כבר לשם ד׳ לאותן ההבעות הנותנות דחיפה לביטויינו לקרא בשם קדשו, שבהם כבר אנחנו מרגישים את הנועם העליון, והזמרה מתפתחת ומסתעפת בהרחבתה, ויוצאה אל הפועל בהמון צלצלי קדשה, להרנין כל לב, ולמלא חדות קודש כל רוח ונפש. הללויה כי טוב ד׳, זמרו לשמו כי נעים.

כי יעקב בחר לו יה, ישראל לסגולתו

הבחירה מתגלה בדבר שיש ציור של אפשרות, שלא יבחר דבר זה, אלא שבא רצון והכריע לבחור וזאת היא באמת רק ההערכה הגלויה של קדושתם של ישראל, אע״פ שהיא נשגבה מאד, אבל היא צריכה לגילויה של הבחירה. וזאת היא מדת התאר יעקב, שבחר לו יה, שהוא ב״ה צור העולמים, העולם הזה בהא והעוה״ב ביוד, ומתוך הערך של גילויים של העולמים באה הבחירה ביעקב. וכדי להעלות את התוכן הגלוי למרומי חביון הקודש הננו מתקשרים עם ההילול העליון הבא מהטוב הפנימי. הללויה כי טוב ד׳. אבל הסגולה הצפונה העליונה היא עומדת למעלה מכל בחירה, ששם הוא משגב העצם של הקודש בנקודתו העליונה, שבא בתאר ישראל, שכדי להופיע באורו על העולם הגלוי, צריכים אנו להצירוף של הזמר לשמו, בקליטת טעם הנעימות החודרת גם בהתגלותה לתוכיותה של הנשמה. ובא ענין הטעם על אלה שתי המדריגות, של העבודה המקודשת וצרכן המדויק, של ההילול המקושר אל הטוב, והזמר המקושר אל הנעימות. כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו.

כי אני ידעתי כי גדול ד׳, ואדוננו מכל אלהים

גדולתו של הקב״ה, מצד עצמותו, יתברך, אין לה יחש לכל כח וכל חיל, מכל חילי מרומים. כי הלא אין הערכה כלל בין גדולת אין -סוף, מחולל כל, לנבראים ועלולים. על כן ההכרה הפנימית היא אומרת לנו רק גדולתו של מקום, מבלי להזכיר שום הצטרפות לומר שהוא נערך בגדלו למעלה מכל כחות מושלים בעולם, אשר שמם על משמרתם בהנהגת סדרי הטבע והיקום. אבל ההכרה העליונה הזאת היא עומדת במרום מצבה, כל זמן שאין אנו יורדים בתוך העולמים והחיים המוגבלים, אבל מצד ההכרה הבאה מתוך מסבי החיים, שמזה באה האדנות לגבי דידן, הננו מוצאים את עצמנו מוקפים מהמון כחות איתנים, טבעיים ושכליים, הרודים במלא עולם, ומתוך ההסתכלות הירודה הזאת אנו מכירים את הגדלות השניה של אדון כל, שהוא גדול מכל הכחות כולם, שהנם רק שביבים מקבלים חיים ועצמה, מאוצר חסנו וגבורתו העליונה. ואלה שתי הידיעות מבססות ומעטרות אחת את השניה. כי הגדולה המוחלטת מביעה לנו את יקרת האמת, והגדולה היחסית מקשרת בקרבנו את הדבקות ברבון כל העולמים, מקור כל ההויות, גם מתוך האור הזורח בהגבלתו בכל מרחבי העולמים, ותהלוכות החיים המצומצמים. כי אני ידעתי כי גדול ד׳, ואדונינו מכל אלהים.

כל אשר חפץ ד׳ עשה, בשמים ובארץ, בימים וכל תהומות

אצלנו, לפי השגתינו המוגבלת, הבאה לנו על ידי החושים, מחולקות הן מערכות ההויה לסוגים שונים, ואין אנו מציירים לנו את אחדותם הפנימית, הבאה להם מתוך שהכל קיים, עומד, מתהוה, ומופעל, רק מחפץ ד׳ היחיד ומיוחד ברוך הוא. והחלקים, המוכרים אצלנו, בהתפלגותם, בכללם הם העולם הרוחני, שהוא עומד אצלנו בפני עצמו, והעולם החומרי בפני עצמו, ובצד אחר אנו תופסים את העולם הגלוי

בשטחיו אצלנו, ואת העולם החבוי ונסתר מאתנו, ג"כ לשתי מחלקות. אמנם ידוע לנו, שההבדל שבין השטח הגלוי והצד החבוי שבמציאות הוא ודאי רק הבדל יחוסי מצדנו, אבל מצד החפץ האלהי איו בזה שום הבדל, והחוקים, העומדים ושולטים במאמרו בשטח הגלוי, הם בעצמם הם החקים השולטים בהמעמקים היותר נסתרים וחבויים מאתנו. כי "אין נסתר מנגד עיניך ". ומזה נקח לנו משל, שגם אותו ההבדל, שבין החקים השולטים בעולם הרוחני לבין החוקים השולטים בעולם החומרי, הוא ג"כ רק הבדל יחוסי מצדנו. אבל מצד חפץ ד' הכל הוא חק אחד, והכל הולך למטרה עליונה קדושה אחת, כי כל אשר חפץ ד' עשה, בשמים, הרוחניים, ובארץ החומרית, באין הפרש של מדריגות בעצם, רק באופן יחוסי, כמו שהאחדות הזאת היא מובנת מהימים וכל תהומות, שאע"פ שאצלנו יש חילוק בין הימים, שיש לנו בהם תפיסה חושית, ובין התהומות, שהם חבויים מאתנו לגמרי, מ"מ מצד חפץ ד' הכל עולה לתוכן אחד. ונמצא כל ההויה כולה, בכל ערכיה החומריים והרוחניים, הגלויים והנסתרים, כולם הם מבטאים רק חפץ נעלה אחד, חפץ ד'. כל אשר חפץ ד' עשה. בשמים ובארץ בימים וכל תהומות.

מעלה נשיאים מקצה הארץ, ברקים למטר עשה, מוצא רוח מאוצרותיו

צריכים לצייר, שכל הדברים, שהם אצלנו נראים רחוקים, אינם שייכים כלל לשום ערך של ריחוק כלפי דבר ד', ושליטתו הכוללת והמקיפה את הכל. וכן כל מה שאנו חושבים, שהם דברים הפכיים, מצד גבורתו העליונה הם מתאחדים, והצד החיובי עם הצד השלילי שבמפעלים קשורים יחד, בחפץ האחד והמיוחד. והננו רואים, שהוא מעלה נשיאים, ממרחק רב, ממקום שהם עולים שם, שהם ברום האויר, ושרשיהם הלא הם בקצה הארץ, ואד יעלה מן הארץ, והנשיאים הללו, שהם פועלים את המעטת האור, מתאחדים עם הופעת האור של הברקים, אשר עשה בשביל מטרת המטר, והפריית האדם ע"י זרם הכח שלהם, והעבים, שהם מתכנסים למטרה של הבאת המטר, הם ג"כ מתפזרים ע"י הרוח, המוצא מאוצרותיו, שהפעולה השלילית הזאת מתאחדת עם הפעולה החיובית של הויית הנשיאים, בשביל מטרת המטר, להביא פרי ברכה על הארץ, להחיות בהם כל חי. ונמצא שהחושך של הנשיאים עם האור של הברקים מתאחד, והחיוב של קבוץ הנשיאים, ומטרת הברקים להשלמת מטרת המטר, מתאחד עם הכח השולל והמפנה מן האויר את הרשמים של הויית המטר, מוצא רוח מאוצרותיו.

שהכה בכורי מצרים, מאדם עד בהמה

הפלא, שהודיע לכל העולם את ההשגחה האלהית, החודרת לכל חגוי ההויה כולה, ושעם זה היא מפרסמת את ההקפה האחדותית שלה, הכוללת את כל המדריגות כולן, הוא מכת בכורות. "אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור, לטפה שאינה של בכור". וההקף כלל את החי לשדרותיו, מאדם ועד בהמה, בעומק הדעת וחידורו בהיצירה, הקשורה בחיוניותה בהשפעת מחיה החיים כולם, אשר אוצר החיים הוא בידו, להחיותם ברצונו, ולכלותם, כי רגע באפו. המכה בכורי מצרים מאדם ועד בהמה.

שלח אותות ומופתים בתוככי מצרים

האות מראה, שהדברים הנעשים ע"פ השליחות של הציר הנאמן הוא ענין שמיד השם יתברך בורא כל הוא נעשה. והמופת מראה על עוצם הכח של המשלח ב"ה. והאותות והמופתים בהתאחדם יחד מראים, שיד ד' היא נטויה, לא רק בתכונת הקפה, השולטת בהויית היצורים בכללותם, אלא גם בתכונת מילוי, המתפשטת ופועלת בתוכיותן של כל ההויות כולן. ומזה באה הידיעה לדורות, כי הבריאה לכל פרטיה היא

אחוזה באין הפסק בכח הבורא וידיעתו העליונה. שלח אותות ומופתים בתוככי מצרים.

בפרעה, ובכל עבדיו

להודיע לדורות, שערלת לב האדם, בין כשהיא באה מתוך זדון רשעה של גאות, בין כשהיא באה מתוך אטימת לב ופראות של בערות, איננה חוצצת בעד האור האלהי, שלא יופיע בעולם. ועל כן היתה המטרה של שליחת האותות והמופתים בפרעה, זה הרהב, התנין הגדול, אשר אמר "לי יאורי ואני עשיתיני", ובכל עבדיו, הגוי החמרי, אשר "בשר חמורים בשרם ", ולבם ערלה מבלי לראות את הזוהר הנפלא, של דבר ד' וגבורת ימינו. בשני הסוגים הללו באו האותות והמופתים, להכניע זדון גאות הרשעה, ולהסיר העורון של הפראות והסכלות המגושמה. בפרעה ובכל עבדיו.

שהכה גוים רבים, והרג מלכים עצומים

כשהרוח החשוך, השורש הפורה של הזדון, הטומאה והרשעות, מתכנס אל תוך הלב של המונים גדולים, הרי הוא מחולל נוראות להפסיק את החדירה של אור הקדושה האלהית, והאצילות של טהרת הנשמה האנושית, שהיא מביאה את האושר הנצחי, שהוא יסוד תיקון העולם באמת. וכל זמן שמספר גדול של אנשים, אחוזי רוח העועים, הם מאוגדים ביחד בתור גוי בעל תרבות מיוחדת, שהיא בנויה על אותו היסוד של הזוהמא הרשעתית, הרי הם נעשים קיר ברזל להפסיק את האורה העליונה, ולהחזיק על ידי זה את העולם במחשכים, ובשביל כך יד ד' יוצר האורים היא נטויה, להכות את הגוים הרבים, אע"פ שאין אלה ההמונים כולם כלים ונאבדים, ורבים מהם ממשיכים את חייהם, גם אחרי שהוכו הגוים בתור כח מאוגד, אבל כבר נחלשה, ע"י הכאה זו, אותה החציצה העבה של הרוח המלא רשע, בהיותו נשען על אגד חזק של גוים רבים. אמנם המלכים, אלה האישים היחידים, כבירי כח הרשע, עמודי הטומאה, ואוצרי המחשכים, מפיצי הזדון ומחזיקי העול, הם, באישיותם הפרטית הגאיונה, יכולים הם להשיב את גלגל העולם אחורנית, ולהחשיך את הזוהר, שהתחיל להיות בוקע, בבית האפל של התבל, ע"י ההכאה של הגוים הרבים, שהגשימו בתרבותם הכללית את תוכן הרשעות לכל טומאותיה. להם אין תקנה אלא הריגה, מחית השם, ואיבוד מן העולם. והם הם מנפלאות אל-עולם, המנהיר נהורות הקודש, ומביא את הצדק העליון סוף- כל-סוף להופיע בעולמו, למרות כל אלה כחות המחשכים, המעכבים את הופעתו הטהורה. שהכה גוים רבים, והרג מלכים עצומים.

לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל ממלכות כנען

הגבורה שהיא עומדת למופת, היא מצטיינת בשלשה אופנים: האחת היא הגבורה הנפשית, ובנדון של מלך עז וקשה היא מתבלטת, אם הוא פראי, בתכונותיו האכזריות, שאז קשה מאד לעמוד נגדו. על סיחון נאמר, שדומה לסייח במדבר, ודומה לערוד במדבר, היינו הגבורה הנפשית הפראית, שאין לה גבול בתוכן התפרצותה, וזה הוא הכח המטיל אימה, שהשתמשו בו רשעי-עולם הקדמונים, ביחוד כמו נבוכדנצר, שאכל ארנבא חיה, כדי להשריש בקרבו את מדת העריצות והאכזריות הפראית, אשר הכיר בכח זה את חיזוק ממלכתו האימתנית. המדה השניה של הגבורה, היא הגבורה הגופנית הענקית, שבה נצטיין עוג מלך הבשן, הענק הגדול. והמדה השלישית היא המדה של הגבורה הבאה מכח הקיבוצי. והנה בהנחלת ארץ - ישראל לישראל, עשה ד' נפלאות במה שרדה לפניהם את כל סדרי הגבורות הללו, ולא עמד בפניהם סיחון מלך האמורי, עם כל גבורת פראותו, המדברית, הסייחית והערודית, ולא הועילה לעוג הענק הנפלא, אשר

נותר מיתר הרפאים, כל גבורתו הגופנית הנוראה, ולכל ממלכות כנען לא הועילה להם כל גבורתם הקיבוצית, אשר נוסדו יחד, נגד עצת ד׳, להלחם בישראל. וזה לנו לימוד לדורות, שעצת ד׳ ודבר קדשו לעולם יעמדו, ולא יועילו כל גבורות פראיות נפשיות, ולא גבורות חומריות ענקיות, ולא סוד גויים וממלכות, אשר יוסדו יחד על עם ד׳, כמו שהיה מאז. לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל ממלכות כנען.

ונתן ארצם לנחלה, נחלה לישראל עמו

שני חסדים גדולים עשה הקב״ה, בלקיחת א״י מידי העמים, שהיו מחזיקים בה סיחון מלך האמורי, ועוג מלך הבשן, בעבר הירדן, וכל ממלכות כנען בעיקר א״י. החסד הראשון הוא עצם העתקת הרשות, שנלקחה הארץ מהם בהשגחת השם יתברך, ונקבעה לנחלה, שאין לה הפסק, שלא היה זה כיבוש זמני, שאח״כ הוא מתבטל ובא לידי אחרים, אלא שנתן ארצם נחלה קבועה. והחסד השני הוא מה שהטביע הקב״ה בסגולת האה״ק, שמצד קדושתה איננה ראויה לשום עם מאומות העולם, כי-אם לישראל, נחלה לישראל עמו.

ד׳ שמך לעולם, ד׳ זכרך לדור ודור

השם הוא התוכן היסודי מהשגת השם יתברך, מצד הופעת קדושתו על כל הנשמות, שזה הוא דבר אשר לא ישתנה, וכל החליפות של הדורות אינן יכולות לעשות רושם על ההופעה של הקדושה העליונה של גדולת ד׳, שהיא באה מתוך ההיקף השלם של מפעלותיו הגדולות, בצורתם הכוללת, מראש ועד סוף. אמנם הזכר זה הוא ענין ההתרשמות הנרשמת על הנשמות, מצד ההשגות הבאות, מסבת ההסתכלות במעשים הנפלאים של דרכי ההשגחה העליונה על כל תקופה ותקופה, בתור חטיבה פרטית, השגה זו הרי משתנה בצביונה, לפי הערך של ההופעה, בריבוי או במיעוט, הכל לפי מצב הדורות, אבל מתוך כל הדורות ומסיבותיהם לעולם יוצא הרישום של פליאת גדולת השם יתברך וצדקו העליון. ועל אלה שתי הבחינות אמר, על הראשונה המקיפה, ד׳ שמך לעולם, ועל האחרונה, הפרטית והחלקית, ד׳ זכרך לדור ודור.

כי ידין ד׳ עמו, ועל עבדיו יתנחם

הקשר האלהי עם ישראל הוא מכוון לשני האופנים: האופן הכללי של כל ישראל בתור גוש אחד, המחבר את כל האישים הפרטיים להיות לעם אחד, והקשר הפרטי של כל נפש מישראל, כל אחד לפי ערכו. והנה בהערכת כלל ישראל כולו אין שום ספק, שהצדק יחייב, שמשפטו יצא לאור לזכותם, וכל אלה האומות, שפשטו ידיהם להציק ולהרע להכלל הקדוש הזה, בתור כלל, הם יהיו מוכרחים ליתן את הדין והחשבון על מעשיהם, והדין דין אמת יצא לאור, כי ידין ד׳ את דין עמו, שהוא בכללותו גוי צדיק שומר אמונים, ושום זמן בעולם לא היה שתוצג האומה כולה בצירופה הכללי, שזהו כולל ג״כ את כל הדורות כולם בהערכה אחת, שמכללות כולם יצא התכלית העליון, שהוא צפוי רק אצל קורא הדורות מראש, שהיא תהיה ראויה לכל אותן הצרות, אשר עוללו לה שונאיה ולוחציה. ועל כן יצא הדין לחייב את כל הנוגע בה לרעה, כי קודש ישראל לד׳, בכללותו, ראשית תבואתו, כל אוכליו יאשמו רעה תבא עליהם נאם ד׳. אמנם על דבר הפרטים הלא לכאורה יש מקום לומר, שהיו דורות ואישים פרטיים, שלפי המבט האנושי היו ראויים להסבל אשר סבלו מידי מעניהם, וע״פ ההערכה הזאת הלא לא יהיו המצירים ראויים להענש בדין העליון. ע״ז אומר הכתוב, שאין הדבר כן, שאע״פ שמצד הפרטיות היה הדבר נראה כאילו אין להאשים את המריעים לאיזה פרטים שבאומה, מפני שעונותיהם גרמו להם את צרותיהם. אבל זהו רק חזיון עובר

בשעה שנתגלו בתור פרטים, אבל בהתגלות עצמיותם האמיתית, של כל האישים הפרטיים של האומה, אז יראה, שבאמת יש בכל אחד מהם מסגולת הצדק והקודש של הכלל כולו. ונמצא, שבעת ההגלות האמיתית של חזיון האומה, בסגולתה הפנימית, יראה למפרע, שגם כל פרט מפרטיה ג״כ הוא מלא צדק, וכל מה שיש בהם מהדברים הפוגמים בא מצדדים חיצוניים, שרק שונאיהם ורודפיהם הם האשמים האמיתיים בזה, ויתגלה למפרע, שמה שהיה נראה כאילו היו ראויים לאותה המדה של המכאובים, שחוללו בהם צריהם, היה חזון מתעה, ובבא עת הישועה יוכר למפרע, ששונאי-ישראל חייבים ליתן דין וחשבון גם על הצער הפרטי, אשר ציערו את כל יחיד מהאומה. וזהו ועל עבדיו, הפרטיים יתנחם. כי הכל יראה, שצרת הכלל לא היתה ראויה מצד הכללות להיות באה עליהם, אפילו בתור חזון עובר, כי הכלל, בטבעו הפנימי המקודש, עמד תמיד בתוכיותו, על מרומי הצדק והקודש. ונמצא שהדין, המוכרח לבא על כל אלה ששלחו ידם בקשר האומה, בחטיביותה הכללית, יהיה דין מואר ומפורש, בלא שום האפלה כלל, אפילו לשעה, כי ידין ד׳ עמו, ועל הפרטים, עבדיו, שהיה פתחון -פה לומר, שבתור פרטים חטאו וראויים היו למה שבא עליהם, והיה מקום לטעות, שאין צורריהם חייבים בדין -שמים, על הרעות אשר עשו להם, מ״מ בהגלות האור הפנימי של מהותם האמיתית יתגלה, שלמפרע היו חשוכי-חטא, ולא היו ראויים כלל שיעשו בהם אלה המפעלים האכזריים, אשר עשו בהם צורריהם, וממילא תהיה ההופעה כמו תנחומים והתנחמות, שנראה כמו יציאה ממחשבה למחשבה, כלומר שהדין יתגלה בצורה חדשה ביחש לערך הפרט, לא כמו שנתגלה בשעתו. ונמצא שבאמת יקויים גם על הפרט ״ועמך כולם צדיקים ״ וכָל אוכליהם יאשמו״, והמשפט הזה יהיה כבר מתואר בצורה של התנחמות, כלומר התגלות צדקתם הכמוסה, שהיתה בתחילה נעלמת. כי ידין ד׳ עמו ועל עבדיו יתנחם.

עצבי הגוים כסף וזהב, מעשי ידי אדם

לעומת קדושת ישראל העליונה הפנימית, שהיא באה מכח שורש הנשמה בקדושתה, שבשביל כך היסוד של האצילות הנפשית אינה זזה גם מהפרטים הכושלים שבהם, מפני שהם קשורים בקרב נפשם עם קדושת השם יתברך העליונה, נגד זה הגויים עובדי ע״ז משורשים הם כל כך בדמיונות הכוזבים של הערצת החומר, עד שעצביהם, שהם החשובים שבאליליהם, הם כסף וזהב, ולדבר שאין בו שום הערכה נאצלת הם מקושרים, וגם בהיותם מתרוממים לפי ערכם, ואינם רוצים ליתן תיאור אלהות לחומר שפל בערכו, כמו עץ ואבן, הם הנותנים אותו לחומר יותר מכובד, שהוא כסף וזהב, אבל סוף-כל-סוף הרי הוא חומר גס, שכל ערכו אינו בא אלא מפני שהוא ראוי להשתמש בו לצרכי האדם, והם כל-כך משפילים את הוד נשמת האדם, עד שהם מאליהים את החומר, גם בהיותם רוצים להתרומם מתוך ההשפלה של עבודה לחומר שפל. ולא עוד אלא שכל-זמן שלא נתנה איזה צורה בהחומר הזה, של כסף וזהב, הלא לא יציירו בו כלל ענין אלהי, ומתי יבא להם התור להקרא בשם אלהות, רק אחרי שהאדם, הצייר, הפסל, נותן בו מכחו וציורו איזה צורה כפי כח דמיונו. ומזה אנו למדים עד כמה שפלה נפשם של הגויים לעומת הרוממות של קדושת ישראל, הקשורים בהקשר הנצחי באלהים חיים אדון כל המעשים ברוך הוא, שהוא למעלה מכל ציור חמרי, או רוחני אפילו, וכל המעשים נמשכים מכחו, והגויים עצביהם הם כסף וזהב מעשי ידי אדם.

פה להם, ולא ידברו, עינים להם, ולא יראו

הדבר שמתקשר עם הסביבה, בצורה של חיים, יש לו שני יחוסים: היחס האחד, הוא מה שהוא משפיע על הסביבה להוציא את הפעלותיו לחוץ, והיחס השני הוא מה שהוא מקבל מהסביבה, בחקותו את הרשמים

החיצוניים בתוכיותו. והעצבים, שעובדיהם הם נתעים אחריהם, הרי הם משוללים משני היחוסים. ההשללה של שום הופעה מצדם כלפי-חוץ מובלטת היא בזה, שפה להם, שהעובדים להם חפצים להבליט בזה את השפעתם כלפי חוץ, אבל הלא שקר הוא בפיהם, שלא ידברו, ואין להם שום השפעה אמיתית על סביבתם, ולעומת הקשר היחסי השני, שהוא מצד הסביבה אל הנושא, שבזה הם חפצים להבליט במה שעינים להם, וכאילו הם מתרשמים מכל מה שמחוץ להם, עכ״פ בסביבתם ובחוג המתקרבים אליהם, וגם זה הוא שקר מוחלט, שהרי לא יראו, ואין להם שום יחש וקשר אל עובדיהם גם מצד הרישום היחשי שלהם עליהם, ונמצאו ששתי ההשקפות המטעות את השוטים הנן משתקפות, בכללותן, באמרות-קודש הללו: פה להם, ולא ידברו, עינים להם, ולא יראו.

אזנים להם, ולא יאזינו

ישנם רשמים, שבאים מבחוץ בלא שום הפעלה ניכרת, מצד המכניסים את הרשמים הללו אל תוך חוג החיים של המקבל אותם, כמו ראיית העינים, ששטף האורה, שנראה כפורץ העין, רואה מבלי שום הכרה שאיזה נושא רצוני בא להכניס את הרשמים לתוך נפש הרואה. אמנם ישנם רשמים, שהם נכנסים אל התוך הנפשי ע״י כוונה מיוחדת של אלה הרוצים להכניס את הרשמים הללו אל תוכם. והנה גנותם של העצבים הלא היא, שגם בכל החפץ של מקורביהם, להכניס אל תוכם יחסי קירוב, אין להם שום קשר עמהם, והמה זרים להם לנצח, אזנים להם, ולא יאזינו, גם מקרוב וגם ע״י כל הפעלה של החפצים להשפיע עליהם איזה השמעה והאזנה, הם אמנם לא יאזינו.

אף אין יש רוח בפיהם

לכל כח, המתגלה בפועל, הלא יש איזה שורש מהותי כחני, אשר אמנם כל זמן שלא יצא אל הפועל, אע״פ שאנו יכולים לכנותו בשם איזה יש, אבל היש הזה הלא לא נחשב למאומה בתוכן החיים, שכל תוכנם הוא פעולה והפעלה ממשית. אבל מכל-מקום במציאות של איזה כח חבוי ונעלם אפשר, לפעמים, לחשוב ע״ד תחבולה של הוצאה-אל-הפועל, וגם שהוא נחשב עכ״פ לאיזה הויה, שיש לה איזה קשר במערבת החיים הפועלים, לכן אמר, שהעצבים, לא די שהם משוללים מכח פעלי ממש, מכל יחש אל העולם, שבהם ושמחוץ להם, באיזה רגש והופעה, אלא שגם כח חבוי בלתי-ממשי, שיש לו איזה קשר עם חיים פועלים, באיזה מדריגה היותר רפויה, אין בהם, אף אין יש רוח בפיהם.

כמוהם יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם

הדבקות האלהית, הבאה מתוך האמונה השלמה, היא מביאה את הבטחון. והבטחון, הכולל בתוכו את הדבקות האמונית בשלמותה, הרי הוא ממשיך את אור-החיים ממקור-החיים, מחי-העולמים ברוך הוא, לכל מי שמתעטר בקדושת האמונה והדבקות האמיתית, וצדיק באמונתו יחיה. וממילא מי שפונה אל העצבים האלמים, שהם תוהו, ועושה אותם אלהות, הרי הוא בוטח בהם, ממשיך הוא עליו את כל האפסיות ואת כל תכונת המות, אשר היא טבועה בעצבים, ונמצא שהוא מאבד את החיים, וכל היקר שבהם, בהיותו מקושר למקום המות והאפסיות, וכמוהם יהיו עושיהם, כל אשר בוטח בהם.

בית ישראל ברכו את ד׳

לעומת המחשך והטומאה שבמורד הרשעה, של העצבים והדבקים בהם, מופיע אור הקודש, אשר בנחלת ד׳, וקדושתו על ישראל, ההולך ושופע ממקור חיי החיים יתברך לעד. ולעומת האפסיות של הכח הנעלם, שהוא למטה מבחינת יש, בדרגת הטומאה והעבודה זרה, הרי שופע הוא אור של כח נעלם טהור אלהי בבית ישראל כולו, שממנו הברכה הולכת ומתגברת על כל היקום וכל היש כולו, עד שבית ישראל כולו, קטניו עם גדוליו, חכמיו והדיוטיו, כולם מלאים הם כח איתן, שעם כל העלמו הרי הוא משפיע חיים וברכה לכל עבר, בשמים ממעל ובארץ מתחת. בית ישראל ברכו את ד׳.

בית אהרן ברכו את ד׳

לעומת הכח, המעורר ומרשים רשמים בצורה קרובה, שהוא אינו כלום, בעולם התוהו וזוהמת הטומאה האלילית, של אזנים להם ולא יאזינו, הנה בית אהרן, העומדים בבית ד׳, המזכירים את ד׳ ודבר קדשו בעבודתם, עבודת- הקודש התדירה, ושפעת תורתם המתהלכת במחנות ישראל, ומהם שפעת טוב וקודש תזרום לכל באי-עולם, ואוצר ברכה יורק על-ידם לכל היקום כולו. בית אהרן ברכו את ד׳.

בית הלוי ברכו את ד׳

לעומת הרשמים, המתקבלים מבחוץ אל התוך, שהוא דבר אבוד והרוס ביסוד הטומאה של העצבים, מדריגת עינים להם היא יראו, הנה בית הלוי, הנלוים אל קדושת הכהונה המקורית, ומקבלים ממנה את זיו קדשם, והופעת חכמת אלהים וקדושתו הטהורה, הנאצלת מזיו הכהונה בתור השפעה סביבית על שדרת הלויה, המקבלת את זרמי האורה בכל חדותם המטוהרה, ומריקים גם הם מצדם שובע ברכות על היקום. בית הלוי ברכו את ד׳.

יראי ד׳ ברכו את ד׳

בהשפעה היוצאת כלפי חוץ מן הנושא, לעומת כח הטומאה שפה להם ולא ידברו, הנה יראי ד׳ הנם המשפיעים בעצמותם הוד וכבוד קודש טהרת החיים, וקדושת המדות על כל הסביבה, מעוצם מהות החיים המפוארים המכונסים בתוכיות נשמתם, הטהורה, והמשולהבת בשלהבת קודש, והם הם המריקים את כח הדיבור של הקדושה לכל הסביבה. וגם בלא כוונה מחושבת מתחילה כלפי חוץ שפע הקודש הולך ומתגבר, והקול מדבר קול ד׳ בכח היוצא מרעדי הנשמות, המלאות יראת הוד אלהי אמת, ורעד קודש, היוצא מזיו היראה, הרי הוא ממשיך ברכות לכל נפש חיים. יראי ד׳ ברכו את ד׳.

ברוך ד׳ מציון, שוכן ירושלים הללויה

שתי העטרות, המעטרות את כנסת ישראל, הנן: ממלכת כהנים, וגוי קדוש. הצביון של הממלכה הובלט בציון, זאת היא עיר דוד. אע״פ שלכאורה הממלכה עומדת היא לבד, והכהונה לבד, בישראל, אבל זהו רק מצד המעמד האישי הפרטי של הנושאים את התפקידים, תפקיד הכהונה, ותפקיד המלוכה, אבל בעצם

ובפנים הלא ממלכת ישראל זאת היא כהונת הקודש בעולם, ועל כן כל ישראל בכללות לעד הנם ממלכת כהנים. ונמצא, שהתוכיות של הרוח המקודש של האומה מתבלטת בצורתה הפנימית דוקא בציון עיר הממלכה. אמנם משכן הקודש, המקום שיסוד הקודש של כל העולמים משתקף בו בעולמנו, הלא זה הוא ירושלים, מקום מקדשנו, שהוא הפועל להבליט על כל ממלכת הכהנים

את השם של גוי קדוש

וברכת ד׳ הטהורה עולה מציון, ומשכן קדשה הלא הוא בירושלים. ברוך ד׳ מציון שוכן ירושלים הללויה. העשרים וששה הפסוקים, שהם מסתיימים בכי לעולם חסדו הם כולם שיר גדול על הופעת חסד-אל הנצחית על כל בריותיו, החסד המתעלה מכל תכונה של מדת דין, שהוא מוכרח להופיע בעולם, בשביל קיומו כל ימי הארץ. אף-על-פי שהמטרה הפנימית, של הויית האדם הלא היא התעלותו המוסרית, שבשביל כך זקוקה מדת הדין להיות מתלוה ביסוד ההנהגה, וגם היא באמת ראשית המחשבה של ההנהגה הכללית, מחשבת ד׳ הגנוזה, בכל-זה החסד הנצחי הוא יסוד הכל, כי גם האושר של טהרת האדם המוסרית הלא חסד גדול הוא, ולא עוד אלא שהוא החסד היותר עליון, אלא שמדת-הדין השרשית מתחברת אליו ביסוד ההתגלות הגנוזה של המחשבה העליונה, שסוף הכל היא הקדמה לאורה של תורה, שהוא חסד העליון המוחלט שנגלה בעולם אחר עשרים וששה דור.

הודו לד׳ כי טוב, כי לעולם חסדו

עיקר ההודאה התדירית, שכל בני-אדם, בבאם למדת הדעה הבהירה, מוכרחים לחוש את התביעה הנפשית הזאת מתוכיותם, היא באה מתוך השורש של טוב ד׳, כלומר של מדת טובו המוחלטה, אשר לא תגור עמו כל רעה. וידיעה ודאית זאת היא מרוממת את הנפש למרום תוכן ההודאה, היוצאת מקרב כל כליות ולב, והטוב העצמי הזה הוא המרנין את הנשמה למעלה מכל פרטיות של יחש טוב, המתואר לאדם, בערכו המיוחד. כי די הוא הטוב המקורי העליון האלהי להשביע צחצחות לכל חי, והכללות של הטוב אינה נמדדת במדה של זמן, ושל כל הגבלה, כי היא לעולם. הודו לד׳ כי טוב כי לעולם חסדו.

הודו לאלהי האלהים, כי לעולם חסדו

כל כח שבנבראים, חוץ ממקור-חיי-כל אין -סוף, יתעלה שמו לנצח, אי אפשר שיהיה בגדר הנצחיות הגמורה. ואם יש להכח הזה איזה השפעה, מוכרחת השפעתו להיות מוגבלת, מאחר שהכח המשפיע בעצמו הוא מוגבל, בבחינת התחלתו ובבחינת סופו, וכל מוגבל הרי מדת-הדין המצומצמת טבועה בתוכו. ונמצא, שהמקור הנצחי, שיהיה עומד לעולם ושיהיה ממולא חסד באין שום צמצום והגבלה, זהו רק מקור המקורות וחיי החיים אדון הכל ברוך הוא, שהוא הנותן כח לכל בעל-כח, ברוב חסדו הקיים לעד. הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו.

כל עצמותי תאמרנה ד׳ מי כמוך

יש בנפש דברים וכחות, שאינם מורגשים לשעתם רק מתגלים לעת מצוא, והם כמו חלק העצמות שבגוף, שההרגשה הציורית של החיים אינה כ״כ מורגשת בהם עצמם כמו שהיא ניכרת בחלק הבשר, ובכ״ז הרי בהם כח עצמו וחייו, ונלקים בלקייתו ומתרפאים ברפואתו, ושומר כל עצמותיו, והאיש אשר קדש את

נפשו מתגלה בו אורה הצפון וכל כחותיו הפנימיים מתגלים בו לטובה, וכל עצמותיו תאמרנה ד׳ מי כמוך.

ברכי נפשי את ד׳ וכל קרבי את שם קודשו

אילו התחלת כח הנפש הי׳ בא רק מצד הכנת הגוף, הלא הי׳ ראוי שלא יהי׳ השבח להשי״ת ממעשי אדם כי אם בדברים השכליים, שמצד עצמם יש להם אחיזה במקום קדוש, אבל הדברים הגשמיים מהיכן יהא להם הכח לעמוד לפני המלך. אבל כפי דברי אמת אשר ידענו, כי הנפש מתפשטת בכל אברי הגוף ונותנת להם שפעם, לפי קבלתם, א״כ גם החיות הפשוטה באה ממקום גבוה ורם, שהוא תולדות שפע הנפש הנשרשת בזיו העליון, ואותה הנפש עצמה, ששולחת ציריה אל המוח להשכיל, היא שולחת אל האברים העושים פעולה גסה, וגם הם מתפעלים בברכת ד׳, וטל תחיתה היורד ע״פ כל גוף האדם.

ישמח משה במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו, כליל תפארת בראשו נתת לו

משרת הנהגת הצבור נקראת עבדות (הוריות י.), מצד התכן החמרי של צרכי הצבור, ונקראת גם שררות, מצד עול התורה והמצות המוטל עליו בזה, שהוא תפארת מן האדם. ומשה רבנו ע״ה צדקת ד׳ עשה, לקרבם לעבודת ד׳ ביראה ודבקות התורה והמצות, ומשפטיו עם ישראל בענינים הנוגעים לצרכי גופם. על כן ישמח משה במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו, לעסוק הרבה בצרכי הגוף של ישראל, להוריד את המן ולהגיז את השלו, וכליל תפארת בראשו נתת לו. בשררות התורה ועבודת הקודש ללמד העם דעת ד׳.

כי עין בעין יראו בשוב ד׳ ציון

עין יקרא גם גוף העין שהוא כלי לכח הראי׳ וגם עצם הראי׳ שהוא בקרני-האור הנכנסים בכלי העין. והנה ההשגה שהיא בלתי-זכה, בערבובה והעדר אמתתה דומה היא לבעלי׳ היותו קרוב להשגת האמת, וגם כשיודע שאינו משיג האמת מתדמה לו שיכול לצייר את מדת המרחק שממנו אל אמתת ההשגה. אות שלמותה של רוממות המעלה המקווה, בשוב ד׳ ציון, היא שיראו וידעו, שכל ההשגה המשוערת, אחרי רוב המרחקים ומעמקי העיונים, אינה כי-אם צל דמות המורה על כבוד שם ד׳ ית׳ כפי מה שניתנה רשות ויש כח לקבל, ויכירו כולם כי אך צל כבודו העליון הוא מה שאנו רואים, עין המתגלה ונמצאת בעין. וראו כל בשר יחדו, כי מה שניתן להשיג הוא רק כפי מה שהורשה להתגלות, ובא״ס ית״ש אין להעלות לחשב ולדמות, אבל מזאת יצאו הדיבורים והגילויים, כי פי ד׳. דהוא מלכות, דבר.

חיים ארוכים

הוא הכלל לחשיבות החיים הראויים. ואח״כ פירש תנאיהם:

חיים של שלום

שלום פנימי בכחותיו הנפשיים והגופניים, שלא יתנגד אצלו שום כח פנימי אל תכלית השלמות שראוי לבחור, לא מצד המדות ולא מצד הרהורי הלב ודרכי השכל ולא מצד מזג הגוף.

חיים של טובה

שהמקרים החיצונים, המשפיעים עלינו, ישפיעו פעולתם לטובה זמנית ונצחית.

חיים של ברכה

שנביא ברכה לעולם בחיינו בפעולותינו, שנאמץ נכשלים ונחבש לשבורי לב ונזכה רבים לשוב מעון, ממדות רעות ודעות רעות ומעשים רעים.

חיים של פרנסה

שיהיו צרכינו מזומנים לנו, במה לפרנס את כל מחסורינו הגשמיים והנפשיים.

חיים של חלוף עצמות

שנהי׳ מוכנים בהם לפעול לעבוד עבודת ד׳ ולא תהי׳ עלינו למשא. ועל כן אמר ר׳ אלעזר זוהי מעולה שבברכות (יבמות ק״ב:), כי תכלית כל הטובות היא עבודת ד׳ עצמה, כדחז״ל ״במצותיו, ולא בשכר מצותיו״.

חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא

שתהי׳ יראת-החטא מעורבת עם החיים. כי יש אנשים שיש בהם יראת חטא, אבל אינה חזקה אצלם, ועל כן בהיותם מתרחקים מהמון החיים ושאונם יהיו יראי חטא, וכיון שיבאו בחברת החיים, במפעלים ובעסקים, תסור מהם יראת החטא, מפני שאינה מוגבלת יחד עם חייהם. ועל כן מבקש על חלק טוב זה של חיים, שיש בהם בתוך החיים עצמם יראת חטא, וכענין שאחז״ל ״אתהלך לפני ד׳ בארצות החיים, זה מקום שווקים ״ (יומא ע״א).

יראת שמים ויראת חטא

בעדת ד׳, שבחר בנו מכל העמים ונטע בתוכנו חיי עולם, נפש קדושה מאד מרגשת ענינים גדולים, וכל מעשי׳ והנהגתה מלובשים בסדרי החכמה העליונה המושפעת ממנו ית׳ וחתומה בחותמו האמתי, כל פעל טוב שהוא לפי התורה ממשיך על העושה אותו, בבחירתו הטובה ושכלו המסכים לזה, משך דבקות באוצר החיים והטוב, כי ימצא שכלו מוטבע באופן שוה עם השכל המושפע ממנו ית׳, להנות מאור פניו ית׳, ונמצא שלם הוא בעצמו וראוי ממילא להיות ניזון מזיו האור הכללי, כי דרכיו מתאימים עם הדרכים שבחר בהם הוא. ואם קלקל דרכו הנה המשיך על עצמו צורה מוטבעת בהפך החכמה העליונה השלמה, שהיא תכלית הטוב וההכרח להגיע עדיו, כי הוא המקום האמתי, מקומו של עולם, והרי נתקלקל בעצמו, שהטבעת צורת נפשו אינה כפי אמתת השלימות, אלא הפוכה ממנו כפי ערך החטא, ועוד יותר מזה שנתרחק בצער גדול שאי אפשר להיות ניזון מזיו אור העליון, כי אבד טעמו וגם יהי׳ לו למורת-רוח מאד, כי כל דבר מצטער בהפכו. וכאן יקבצו יחד צער ובושת וחסרון שלמות, שמשקיף על הדר החכמה העליונה ופניו נופלות, ורואה שאינו יכול להתדבק בה, כי מום בו, ונפשו עליו תאבל. נמצא כי הפחיתות שבנפש היא החטא, והיראה להשמר מזה היא יראת חטא, והיראה מצד ריחוק האור האלהי ממנו, ובושת פניו וצערו, זהו יראת שמים.

חיים שאין בהם בושה וכלמה

אם כי האדם יש לו חסרונות טבעיים, שראוי להתבושש בהם, אבל החיים, שהם פעולותיו הבחיריות, יהיו חיים שאין בהם בושה וכלמה, כי יהיו מצד השלמות והיתרון, שראוי להתפאר בהם.

חיים של עושר וכבוד

יש עושר שנוטל מבעליו את הכבוד האמתי, כי ירים לבו ומסירו משלמותו האמתית, על כן מבקש שיהי' הכבוד, שהוא שלמות הנפש, דבק עם העושר.

חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים

בדרכיו העליונים של השי"ת ישנם כאלה שאפשר לאדם להדמות אליהם במקצת, כמו "מה הוא רחום וחנון " וכו', וכשישים האדם לבבו להדמות לדרכי השי"ת אז ע"י ההדמות תולד האהבה, וכפי רוב הדמוי יהי' רוב האהבה. אמנם יראת ד' תבא מצד התבוננות בגדל הדרכים העליונים, שאין ערך ומבא לאדם ללכת בהם, מצד רום שלמותם הרחוקה מחוקנו. על כן אהבת השי"ת היא אהבת התורה, כי יסודה של תורה הוא לעשות את האדם להולך בדרכי השי"ת, "ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט", ויראת ד' נקראת יראת שמים, היא יראת רוממותו מצד הנשגב מהשגתנו ויכלתנו, "גבהי שמים מה תוכל".

חיים שתמלא משאלות לבנו לטובה

לא לפי הגות הלב הפרטית הדמיונית כי-אם לפי רוממות טוב התכלית העליונה.

נעריצך ונקדישך כסוד שיח שרפי קודש, המקדישים שמך בקודש

הכונה היא אל מגמת הקדושה בפנימיותה, שהיא הסוד של השיח הקדוש הזה, שאע"פ שאין שום מלאך ושרף יכול להקדיש את עצמותו ית', משום דלית מחשבה תפיסא בי' כלל, מ"מ הסוד הפנימי של הקידוש של השם הוא הערצת העצם, אף שאינו מושג לנו ואין אפשר לשום נברא להגותו אפילו במחשבה מרוב העלמו, ומ"מ הרצון הפנימי הוא קשור בקדושת העצם, דקב"ה אע"ג דלית מחשבה תפיסא בי', אבל רעותא דליבא איהו תפיס. הסוד הפנימי של החפץ וההשתוקקות של הקדושה הוא עולה עד העצם, אלא שלא בכל זמן אפשר לבטא חפץ נערץ כזה, אפילו בצורה נעלמת, והוכשרה לזה שעת המוסף בימים המקודשים של שבתות וימים טובים ובימי החול אין אומרים אלא כפי המדרגההנגלית שהיא "קדושת השם ", וגם בשויו"ט מקדימים בשחרית את המדה הנגלית, כדי להתכשר על ידה לבא למדריגה הפנימית, שהוא הסוד של השיח, כלומר השיח בעצמו בגלויו הוא קדוש השם, הַמקדישים שמך בקודש", והסוד שלו הוא קדוש העצם, נעריצך ונקדישך. ועי' בסידור הגר"א, שכתב שם דקדושת כתר היא למעלה מעוה"ז, אלא ע"י שאנו אומרים קדושת "נעריצך " מעוררים למעלה קדושת "כתר יתנו לך ", והיינו שבקדושת כתר הוא עצם הסוד של השיח, ואנחנו שנקדישו יתברך כסוד שיח, בכף הדמיון, מפני שאין עוה"ז מוכשר לגלוי עצם הסוד רק ע"ז שאנו מקדישים אותו יתברך שמו, כסוד השיח בכף הדמיון, מתפשטת למעלה, וכן יתגלה לע"ל, עצם קדושת הסוד שזהו ענין קדושת "כתר יתנו לך ".

אל תתענג על ד' והרכבתיך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך

כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים וכו' נותנים לו משאלות לבו, (שבת קיט.) והוא מחד קרא מדכתיב והתענג על ד', דהיינו עונג שבת, ויתן לך משאלות לבך, דהיינו משאלות לבו, והאכלתיך נחלת יע"א, דהיינו בלא מצרים. ונלע"ד דמישך שייכי אהדדי, וי"ל דעיקר השכר הוא נחלה בלא מצרים, אמנם כל מה שהוא בלא גבול אי-אפשר כלל שהאדם הגבולי ישתוקק ויתאוה לזה מצד טבעו, אך בתור מתנה נותנים לו משאלות לבו, שלבו ישאל דברים יקרים ונכבדים, שהם נחלה בלא מצרים, ונעשה ראוי לקבל המתנה של נחלה בלא מצרים.

מנוחה וקדושה

סמוכות הן זו לזו. יום השבת, שכתובה בו מנוחה, גם קדושה אמורה בו. ענין הקדושה הוא באדם, שהוא מתעלה כ"כ עד שאינו צריך לשום עמל להתגבר על יצרו, כי-אם ממילא ע"י רבוי ההרגל במעשים טובים ובלמוד, הוא הולך בדרך טובה ורצויה, ודרך ד' הטובה קבועה היא בלבו יותר מכל חמדה חושית. ואז ממילא איננו משועבד כבר לרכוש לו ציורים נפשיים חדשים ע"י עבודת רבוי עמל, שהיא כעול נחשבת למי שאינו הולמתו כראוי, כי-אם מאליו הוא הולך וחושב דרכי האמת, והעולה על לבבו יהי' הכל לדרך הטוב והישר. אבל אי-אפשר לבא למדה זו כי-אם כשכבר השלים את חק העמל במלואו, וטרח הרבה בערב שבת, שרק אז יש לו מה יאכל בשבת. ואפשר, שהאדם יהי' בבת אחת מחובר אל המנוחה וגם רחוק ממנה, שלענין קנית מעלות יותר רמות יהי' צריך עדיין עמל ועבודה, ולענין מה שהוא עומד בו כבר בא למדת מנוחה וקדושה.

צדקתך כהררי אל, משפטיך תהום רבה, אדם ובהמה תושיע ד'

אע"פ שצדקתך היא עליונה, נסיית, כהררי אל, מגיעה היא במשפטיך לתהום רבה במעלת הטבע הגדולה. ובני-אדם שערומים בדעת כאדם, ובהיותם משוללים הנטיות החמריות הם משימים עצמם כבהמה, שתהי' להם תשוקה בהמית, כדי להדריכה להיות עבודתם לד' עבודת עבד, במעלת הטבע העליונה שלמעלה מהנס. ובהיותם קונים בשכלם ע"י יגיעתם מדות קדושות, באופן שיהי' להם בזה קנין טבעי, עד שטבעם יטה אותם לטוב, והם דומים בזה לבהמה, שכל פעולתה היא מצד הטבע לבד. ואדם ובהמה תושיע ד'.

עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט יסד ארץ על מכוניי בל תמוט עולם ועד

מלאך שליח מרחוק, ומשרת הוא מקרוב. הרצון יקרא רוח בתנועת שאיפתו, והשכל יקרא אש בעז גבורתו. "הלא כה דברי כאש". בתפלה מתגלה כח קדושת הרצון, ובתורה - כח קדושת השכל. אבל צריך רצון התפלה להיות מכוון למען יחזק כח השכלי, שעיקר התפלה תהי' כדי לזכות לתוה"ק, שגם עיקר צרכי עוה"ז כדי לעסוק בתורה, וכמש"כ הרמב"ם (סוף ה' מלכים) בענין היעודים של עוה"ז. ואם ח"ו לא תהי' תכלית תפלתו בקשת התורה, עליו נאמר "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה", והכתוב אומר "יען כי נגש העם הזה בפיו, ובשפתיו כבדוני, ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה", שסוברים שיוכל להיות ירא-ד' ע"י הלמוד של הרגל האנשים, בלי למוד התורה המטיב, ואין התורה

תכלית תפילתם, עי״ז חרב ביהמ״ק וגם אבדה הארץ, שלא ברכו בתורה תחילה (נדרים פא.) ולא למדו להשיג על ידה רצון הבוי״ת. ולעומת מה שהתפלה, שהיא גילוי כח הרצון, צריכה להטפל לשכל, עם הבקשה העיקרית לזכות לתורה, הרי תכלית שכל התורה היא לכוין הרצון לעשות רצון השי״ת, והן מתהפכות בתכליתיותן התפלה לשכל והתורה לרצון. וכן הרב, העוסק בתורה, בדבוקה גם בעניני עוה״ז הרחוקים בהפעלם לרצון השי״ת, הוא דומה למלאך ד׳, ועל זה נאמר ״אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ד׳״, והמתפלל, מצד דבוקו בענינים עליונים והמשכם ממעלה למטה, יקרא משרת, ועל זה נאמר ״אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה״. אמנם מצד היות התפלה ענין רצון תקרא רוח, אבל מצד דבוקה לשכל, שהוא תכלית השגת התורה, תקרא אש, וכן התורה, שנקראת אש מצד עצמה, תקרא רוח מצד דבוקה לרצון השי״ת. וז״ש עושה מלאכיו, העוסקים בעניני תוה״ק הרחוקים שהם יהיו רוחות, מצד כוון הרצון, ומשרתיו הקרובים, העוסקים בתפלה, אש לוהט, מצד צירוף הרצון לתכלית השכל של התורה, וא״כ התפלה היא לא רק במצות אנשים והתורה היא בברכה, וע״י כך יסד ארץ על מכוני׳ בל תמוט לעולם ועד.

יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם, ברכי נפשי את ד׳ הללויה

ברכי נפשי את ד׳ על חלקך, חלק אלוה ממעל, שבראו מאור החכמה והיושר האלהי, שלפיכך אי-אפשר לה השחתה גמורה, ועל כן יתמו רק החטאים והרשעים לא יהיו עוד, אבל הנפש בעצם יסודה ממקור אורה העליון לא תתם ותחי עוד לנצח.

הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ד׳ אלהינו עד שיחננו

הנהלת משק מסוים מתחלקת היא, כפי הרגיל, לשני חלקים: עניני הנכסים, בעבודת האדמה ובמקנה וקנין, שהם מיסדים את עיקר מצבו, הם מסודרים ומושגחים ע״י האדון, בעל הבית, ועבדים ופקידים הממונים אצלו, במלוא התפקידים וסדור תהלוכות הענינים, ולעומת-זה עניני צרכי הבית, שהם ג״כ מוכרחים, ודרושים הם להתנהג בסדר נכון, ומ״מ לא בהם תלוי עיקר ההנהלה, הם מסודרים ומושגחים ע״י הגברת, בעלת הבית, ומסורים בידה, הצופי׳ הליכות ביתה ומכלכלת דברו במשפט, ואתה השפחה העוזרת על ידה, להיות הכל מתוקן כראוי. כמקרה האדם היחיד הפרטי כן מקרה הכלל והאומה. והרי אנו נושאים תחנה ובקשה לשוכן שמים, המכין צרכינו ומשביענו רצון, על שני חלקי הנהגות החיים: גם על השלמות העיקרית, של קדושת הנפש וטהרת הרוח, לב טהור ורצון מאושר, ולכת בארחות ישר ומעגלי צדק של תוה״ק, שהיא עיקר חיינו וארך ימינו, וגם על פרנסת המחי׳ והכלכלה של מצבנו החמרי, הדרושה אל עיקר שלמותנו האמתית. אמנם בודאי יש להכיר את ערכי העיקר והטפל ולהבחין את ההתחזקות בתפלה לפי מדה זו. לכן כעיני עבדים אל יד אדוניהם אנו מיחלים ונושאים לך עין על ענינינו העיקריים, למה תקשיח לבנו מיראתך, טהר לבבנו לאהבה וליראה את שמך ולעבדך באמת, וכן על ענינינו הטפלים המשמשים להם אנו מבקשים ומצפים כעיני שפחה אל יד גברתה, למלוא הצורך והתועלת של כל אחד, כן עינינו אל ד׳ אלהינו עד שיחננו.

והאטים עקלקלותם יוליכם ד׳ את פועלי האון שלום על ישראל

אמר ר׳ יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתם של תלמידי חכמים נופל בגיהנם כו׳, (ברכות יט.). המצוה של

"בצדק תשפט עמיתך", שמחיבת לדון את כל האדם לכף זכות, שבועות ל. אבות פ"א מ"ו), כל אחד לפי ערכו, היא יסוד לתורת המוסר והיראה, המביא לכל שלמות. על כן בהיות האדם דן תלמידי-חכמים לכף זכות הוא דן את דבריהם לכף זכות, ובהיותם תמוהים, לפי ההשקפה הראשונה השטחית, מוצא הוא בהם טעם לשבח בעומק הרעיון, ומתחזק על ידם בדרך הטובה, כי יהיו דברים של קודש שיצאו מחכמי-אמת נר לרגליו. אבל על המבזה רבותיו כתב הרמב"ם (ה' תשובה פ"ד ה"ב) שהוא מהדברים המעכבים את התשובה, מפני שלא יהי' לו ממי ללמוד, וכן המטה את תלמידי-חכמים לכף חובה לא נשאר לו מעמד מוסרי, ודבריהם הקדושים יהיו לו לרועץ, כי ה"פושעים יכשלו בם". והנה בכל דור אפשר להזדמן, מצד מצב הזמן ותאוותיו, סבות פורעות את המוסר והיראה, ובזה עלולים כל בני אדם להכשל, אבל מי שהרגיל עצמו לדון תלמידי-חכמים לכף-חובה הוא ילך מדחי אל דחי, לעבור בשאט נפש, גם בלא הסתערות כח תאוה, על דברי-תורה, אשר רק מפי חז"ל אנו חיים בהם, ויוליכהו ד' את פועלי האון גם בשעה ששלום על ישראל ובני הדור הם יראי ד' וחושבי שמו. וע' מו"נ סוף פי"ד לשלישי מזה.

יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך

ההרגשה של ההנאה מיגיע כפו יש לה מעלה מיוחדת על גבי שאר ההרגשות המוסריות שבאדם. כי מצד ההרגשה של יראת שמים בעצמה, אע"פ שתמריצהו להחזיק בעבודת ד', יוכל להסתפק גם במיעוט השתדלות, ולצאת ידי חובותיו ברעיונות טובים וקדושים הממלאים את לבבו. אבל לרוממות מעלה יותר מזה יובילהו הכח המוסרי החקוק בטבעו בהרגשת ההנאה מיגיע כפו. כי כל מה שידו מגעת להשתלמות הראויה זהו שפע השלמות, שהשפיעה ההשגחה האלהית לתן לו כח לעשות חיל שיהי' בידו טובו, כיון שבחפש פעולותיו ויכולת חריצותו לא ישב בחיבוק ידים, לסמוך על מה שאחרים יעשו לו, וגם על מתת ההשגחה האלהית לא יסמוך כי-אם במה שאין ידו מגעת להשתדל בעצמו, ובזה יודרך להשתוקק להשתלם בתורה בחכמה ובמעשים טובים להיות גם בהם נהנה מיגיעו ולא מהנזונים בצדקה מנהמא דכסופא. ובאמת עיקר נועם העוה"ב הוא מצד ההנאה מיגיעו, אשר זה חלק אדם מאל, בהכנס הנשמה לסבך כחות הגוף, להיות נדון ע"פ מעשיו בבחירתו החפשית, ולא מנהמא דכסופא, אלא כפי תכן הטובה האמתית, הידועה באמתתה ליוצרה, להיות נמצא ומונהג ע"פ קו היושר האמתי של הצדק האלהי. על כן ביראת שמים נאמר אשרי איש ירא ד', שיוכל האדם להרגיש יקרת נעמה של שלמות יראת ד' ויתרון מהות הטובה הנמשכת מצד יראת שמים היא מתרגשת בעונג, ובזה הוא דומה לאושר של עוה"ז, המתרגש בנעמו, אבל הטובה הבאה מצד המדה הקדושה של אהבת ההנאה מיגיע כפו דוקא, להשתלם מעמל ידיו, היא תלוי' בחק הטוב האמתי של טובת עוה"ב, מצד ההסכמה אל יושר העליון של החכמהאלהית. ולפי רוממות מעלת המדה הזאת של נהנה מיגיע כפו, בהיותה מגעת לראש פסגתה, הרי היא נכבדה מאד גם בהתחלתה, ומה יקר ונכבד הוא האיש שקנה מדה זו לנפשו גם בראשית התחלותיה לפרנס גופו ונפשות ביתו מעמל נפשו בצדק ומישרים והיא תלויהו אל על לפי ערכה הנשגב באוצר החיים המוסריים בדרך ד'.

כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר

שתי טובות יש בזה, שהיטיב השי"ת: נצר מטעי ומעשה ידי. הגרעין בנטיעתו אם לא ישתדלו בגידולו יעלה בתהו ולא ישא פרי ישוה לו, משא"כ הנצר שמ"מ משרשו עץ פרי הוא וישא פרי ברכה. ובזה אינם מעשה ידי אדם, בהשלמת עצמם והשתדלותם, כ"א מעשה ידי המה, ולכן הם להתפאר לעולם, לא למנות

חסרון הנצחיות, שהיא כבר ישנה אתם מראש, כ״א להתפאר בהוספת פאר ושלמות. וכמו שכתב הרמב״ם (מו״נ ח״ב פל״ב) בענין הנבואה, שצריך שיהי׳ האדם מוכן לנבואה מצד עצמו ומעלותיו שבטבע בריאתו, שמי שנברא סכל לא יתנבא, וגם עכ״ז צריך בזה רצון השי״ת להשפיע עליו נבואה, כן בכל טבע הנפש אשר שם בתוכנו, צריך שתהי׳ מיועדת בטבעה לאושר השלמות הנצחית, ועכ״ז צריך רצון ד׳ להשפיע עלי׳ שפע השלמות הנצחית. כי מה שהיא ראוי׳ בטבעה היא הכנה, שעי״ז תוכל לחול עלי׳ מעלת השלמות ברצון השי״ת. והנה ההכנה המיוחדת שלנפש הישראלית היא מצד שהיא אלהית, חלק אלה ממעל ראוי׳ מאד לנצחיות, ועכ״ז לולא רצון ד׳ המיוחד לא תחול עלי׳ השלמות, ורצון ד׳ נקבע בעשיית המצות שהאדם עושה, אע״פ שהן פעולות גשמיות. וזהו יתר התפארת להשי״ת, בפליאת חכמת ד׳ ית׳, וכמש״פ הרמ״א באו״ח (סי׳ ו) שמפליא לעשות הוא שקושר דבר רוחני בדבר גשמי, ועיקר תהלת ד׳ הוא עלינו במה שאנו משיגים מהשגחתו, שלא עזב כל ברואיו, בהיותנו רואים דבר זה אשר כמו זר יחשב לתהלוכות הטבע הכולל, שזה מורה לנו כי תמיד ד׳ נוצרה לרגעים יפקדנה. ומה שכל ישראל, עם מעשי המצות הגשמיות שלהם, יש להם חלק לעוה״ב, שהוא רוחני ונצחי, הוא מעשה ידיו להתפאר.

כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב, שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי, מעשה ידי להתפאר

שני אפני נטיעה: נטיעה של גרעיני הפירות, אשר אמנם יצמיחו פרי חמד ע״י עבודה זריזה ומושלמת, אבל אם תחסר להם העבודה הראויה יעלו בתהו ויאבדו, ונטיעה של חלקי אילנות שלמים, שכבר נשלמו בעצמם אלא שע״י נטיעתם מחדש יוסיפו תנובה, ואם לא יושגח עליהם לעבדם ולשמרם, אע״פ שירדו מדרך התעלותם, בכ״ז כל עוד לא יעלה עליהם הכורת יש להם עוד תקוה כי יפריחו ויעשו נטע. אף גם בזאת יובן היתרון של הפרי הצומח מנטע האילן על הפרי הצומח מנטע הגרעין, כשהם במצב שוה של אדמת המטע, כי לשד האדמה, שחדר אל האילן הנטוע, עד שהוא בא מכלל גרעין לכלל אילן, יוסיף לבא אל תוך הפרי ויבסם ויחזק את תוצאותיו. בסדרי הנשמות ומדרגותיהן יש ג״כ שני אפנים כאלה. יש מציאות נפש כחנית, כתאר נקודה בלתי-פרצופית, והיא רק הכנה המשתלמת בקבלתה המושכלות בשלמות הדעת והמעשים, ולעומת-זה הנשמות האצולות ממקור הקודש בשלמות תכנן, כתאר פרצוף שלם כענין המלאכים, אלא שע״י עבודתן הנכונה בעולם המעשה יש להן להוסיף חיל ואומץ. ומבוארים הדברים בזה בדברי הרשב״י והמקובלים הבאים אחריו, ובד׳ הרמב״ן בשער הגמול ובספר מלכיאל. ולפיכך מבואר גם החילוק בערך הנצחיות, שבין שני הצדדים האלה, כי מציאותה של הנפש הכחנית חשובה היא רק בהשתלמה בדעת ובמעשה, וכשחסרה השתלמותה זאת הרי אין חוקה נותן לה הויה גמורה, אבל הנפש השלמה בפרצופה ביסודה אין עצם הויתה אבודה אף אם תחסר לה השתלמותה המפורטת, ובתיקון התשובה והמירוק הראוי הרי חלק הויתה מזומן אתה. ומבואר מזה, שבהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם, יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, כשהי׳ רצון השי״ת לסדר נפשות האדם בדרך קליפה וסגולה, שבחר בישראל, להקבע בזרע אברהם יצחק ויעקב נפשות נאצלות גמורות בפרצופן, ״בנפשותם של צדיקים נמלך, עם המלך במלאכתו ישבו שם ״ בְּראשית רבה פ״ח), וליתר גויי הארץ זבד האל הטוב ב״ה זבד טוב של הנפש הכחנית, בכחה לקבלת מעלת המושכלות והמעשים הטובים, להנחילה בזה בראות טוב חיים נצחיים. על כן בישראל, אשר בהיטיבם דרכם יעלו ויתרוממו ובהתרפותם מתפקידם יענשו מאד, נאמר ״אתם בני יעקב לא כליתם ״, כי לא תכלה הנפש הגמורה בצורתה, רק תתאמץ לעלות למכון מעלתה, וכפי התעכבותה כן יגדל מירוקה עד כלות רעתה והשאר טובה דבק בחיי עולם. לעומת-זה אוה״ע, שחסידיהם המשלימים חק נפשם ודאי יש להם חלק לעוה״ב, ואלה שאינם משלימים בדעת ובמעשים טובים הלא

נקודת הויתם משוללת היא מציאות עצמית מתולדתם, והרשעה כעשן תכלה. ועל כן כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב, כי עמך כולם צדיקים מתולדתם, וענין צדקתם זו היא בסוד שקל משפט האמת של הבחירה הכמוסה שְבארנו במקום אחר), שצפוי הוא חלק הנפש הראוי באצילות שלמות צורתה, ולעולם יירשו ארץ, כי הם נצר מטעי, ונוטעו לא כגרעין כי-אם כענף אילן גמור, מעשה ידי להתפאר, ולהגדיל יתר פאר וענף, ויפרחו עוד מריח מים, שיזרוק עלינו השי״ת לטהרנו.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא

כל ישראל, כל האומה כולה, בחטיבה אחת, נשמה אחת היא, מראשית ועד אחרית, מרום הגובה של הנשמה היותר עליונה שבדור ראשון עד עמק התחתית של הנשמה היותר נמוכה שבדור אחרון, כולם באחדות אחת הם קשורים, משורש העתיד הטוב, המוכן לעולם כולו, הם יונקים וכולם יש להם חלק לעוה״ב, שבו קשורה כל פנימיות מאויים וחשקם היסודי. באחדות קדושה ועליונה זו אין הפרש בין הכלל להחלק, האור הכללי מאיר בכל חלקיו, ונמצא שהחלק זוכה תמיד באושר הכלל כולו, גדלו וטובו תלויים הם באיכות הקשר שלו עם הכלל, שהן הן סגולת התורה, המצות, המדות הטובות, האמונה, וההתקשרות הנשמתית המורגשה, ועל כולן הסגולה העליונה הפנימית שבשורש היצירה, ההולכת ומתגברת ברוב המעשים, ועומק המחשבה וטהרתה. וכפי גודל החטיביות המובלטה של קישור הכלל כולו אל הפרטיות הנפשיות של כל יחיד, כן מאיר אור עוה״ב ברוחו ונשמתו ומשכלל ומרומם את נפשו היחידית.

יש להם

העוה״ב בישראל הוא לא דבר הראוי שיהיה ויבא לבדו ואיננו כעת במציאות. כקו ישר הולך העתידומאיר בהוד קדשו על ההוה והעוה״ב העתיד בהדר יקרת תפארתו מאיר הוא בנשמה הישראלית גם בהוה, בפועל ובמילוי. מאותו, האור הגדול של ההתענגות על ד׳ אשר בנחלת יעקבאור זורח על נשמת האומה בכללה, וכל אחד ואחד מיחידיה יונק, לפי הכנתו ושרשו, ממתקה ודבשה, מזיוה וכבודה וכל מה שהקדושה מתפשטת ביותר, וכל מה שזיו אור התורה והחכמה מתגדלים, כן העצמיות הישראלית משורש הנשמה, היונקת מטל החיים של לשד העוה״ב, מאירה את ההוה. והשקפת-העולם הישראלית בעומק עמקה, בגדל עוצם אמתתה, היא השקפה של אספקלריא של קודש של אור עוה״ב, וכל העליות הכלליות והפרטיות, התקות והשאיפות, צפיות הישועות והגאולות, הכל משתלשל ובא מאור עוה״ב, שישנו לכל ישראל.

חלק

אין היחיד נטבע בים הכלל בתור דבר אבוד במציאות כגודל האחדות של כלל האומה, כגדולתה של הנשמה הכללית, הרוכבת בגאון ד׳ על במתי שמים וארץ, כי היא הפרטיות הגדולה של כל נפש מישראל, של כל נשמה פרטית. עולם מלא הוא כל יחיד, עולם מלא הוא בפני עצמו, כלול ועשיר, גדול ונשגב, הוא חלקו הפרטי בהוד הנצח, וגון מיוחד וצבע בהיר וחדש הוא נותן בעוזו על מלא כל. חלק חטוב, חשוב וניכר, יש לכל אחד מיוחד שבישראל בעוה״ב, והחלק הזה, בעשרו וגודל קדשו, עם זה הוא אחוז ואחוד בכללות כל ישראל.

יש להם חלק

החלק והכלל, שבצורה המצומצמת הנהוגה בעולם המוגבל והמוחש, הם מושגים סותרים זה את זה, הם בעולם המלא אמת זוהר וחיי שיגוב של קודש עליון מושגים מתאימים, המאדירים ומעריצים זה את זה. והכללות והחלק משלימים יחד זה את זה.

לעולם הבא

לעולם, עולם מושג אדיר, רחב, עשיר וגדול הוא. עולם כולל שמים וארץ וכל צבאם. עולם כולל המון בריות לאין תכלית, המון כחות לאין חקר, המון הופעות והזרחות, המון תעופות מתגברות ומתחדשות, מתלטשות ומתגבשות. מושג עולם יחדור לעין הבוחן כפי עומק בהירותו עולם מלא בגאון עשרו. וכל אשר תגדל תפארת האדם יגדל עולמו, וכל אשר ישגא ויטהר יאירו עיניו לראות במאור העושר של העולם. והעולם הבא, הוא בא תדיר, הוא מתגדל וצומח, אור זרוע לצדיק, בא הוא מכח האורות החיים של אור התורה, של זריחת הקודש אשר להמוסר והצדק האלהי, המתילד תדיר מכל הגיון תורה, מכל תעופת דעת, מכל מעשה טוב, מכל זיקוק מחשבה ורצון המתעלה לטוהר חפץ אל עליון, הקבוע תדיר בנשמתם של ישראל. "הלא הוא אביך קנך, הוא עשך ויכוננך ".

שנאמר ועמך כולם צדיקים

הצדק הוא מהותם העצמי, מצד העממיות שלהם, מפני שהם עמך, עם ד'. הטבע הלאומי הפנימי שבישראל הוא חושק למלא בעולם את הצביון האלהי, להכשיר את העולם וכל היצור לאותה המטרה העליונה, מטרת המטרות, שיסוד עולם עליו בנוי ומשוכלל. הצדק, שכל אחד ואחד מישראל אוצר בנשמתו ומגשם במעשיו הטובים. הוא לקוח מהצדק הכללי שגנוז תמיד באוצר החיים של נשמת האומה של כנסת ישראל, הפועלת צדקות בעולם במציאותה. בהוייתה ובהסתעפות חייה מאצילה היא מהוד צדקה על כל הנשמות היחידיות של כל פרט ופרט. ומכולם יחד, מכל הענפים, מכל הצורות המפורדות בגילוייהן, מכל הניצוצות, מתקבץ ביחד אור גדול של צדק עולמים, מעין דוגמא של מעלה. ועמך כולם צדיקים.

לעולם יירשו ארץ

לא חזון בודד היא הופעתה של צדקת ישראל. חזון הצדק הישראלי חזון -עולמים הוא. מראש מקדם, מנקודת שתילת הנשמות עד אחרית ההסתעפיות, המתגלות בכל הדורות ובכל הזמנים, מורשה נצחית של צדקת ד' בישראל, הוא נגלה שתולה ומושרשת. ותנועת-עולמים זו אין לה שינוי, אין לה תמורה בעצמיותה, לפעמים יהל אורה בצורה יותר גלויה, ולפעמים יעומם ויכוסה, אבל כל הכיסויים וההסתרות מקרה עובר הוא, וירושת ארץ, רז הקיום המאושר ויסוד פעולת החיים הנצחית בעולם מלא, זהו חק עולם השליט בנצחו והודו, בתפארת מלכותו, ביסוד דעתו תבונתו וחירות חכמתו וכתר עדנו עדי עד. לעולם יירשו ארץ.

נצר מטעי

מטע ד', האידיאלים הכלליים שהם המגמות העולמיות כולן, אצילות האורות העליונים ברוממות תעודתם, - נשמתה של האומה הישראלית, ונשמתו של כל יחיד מישראל בפנימיות מהותה, מאור זה היא אצולה. ויש בה חשק של חפץ חיים ועצמיות עליון זה, שאין טהרתו ועצמתו נפסקת, ולא משתנה מפני שום

כח ושום מאורע שבעולם, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא ישטפוה. בפועל היותר מצוייר ויותר טפוסי נאצלה הנשמה הישראלית, במקוריותה, עולמה המוגבל המעשי אינו אלא משכלל ומבליט את צביונה ביחושים ידועים, מרומם עוד יותר את ערכה. דומה למטע כרם ע״י שתילי נצרים מוכנים כבר בצורתם, לא כצורה היולנית, שרק כח כמוס בה דוגמת מטע של גרעין, שאם לא יעבד וירקב לא יצלח למאומה, זהו גורל הנפשות הטבעיות אשר לכל עם ולשון, הקשורים בשורש הטבע, לא כן ישראל, אשר רוממנו מכל לשון, ואצילות הנשמה הוכנה מראש מקדם בכליל תפארתה, במעמד מתעלה מכל בחירה וחפץ מוגלם.

מעשי ידי להתפאר

היצירה האלהית הוייתה העליונהיותר טהורה בישראל, אבל בערך הכללי של האומה, זהו רז קיומה הנצחי וסוד חילה הרוחני העצום, הגורם לה שתהיה לכח תוסס בכל המין האנושי, להפך את כל הרוחות של כל העמים לצביונה ורוחה העליון, מעשי ידי יוצר כל, בורא שמים וארץ. ומגמת ההטבה היותר מאושרת היא להתפאר, ברב הדר, להוסיף אור וחיי עולמים על כל אשר יצר ד׳ מראש ועד סוף. ומעשי ידי יוצר עומדים למעלה מהחפץ הגלוי של האדם, ועל כן אין כל יד מכלה שולטת על האופי הנצחי אשר לישראל, לא לאומה בכללה ולא לסעיפיה שהם פרטי אישיה. כי מעשי ידי צור עולמים מוכרחים להתפאר עדי עד, לפרח ולהצמיח ענפים וענפי ענפים לפאר ולתהילה. ״ביום ההוא כרם חמד ענו לה״.

משה

כאור שמש בגבורתה זורח לנו אוצר אורה, בקריאת שם גדול ונשגב זה. הננו מוצאים בקרבנו אור וחיים של עולם מלא. המהותיות של משה, העצמיות הנשמתית, מיוחדת ומרוכזת היא באור העולם, אור חיים ותורת חיים, אהבת חסד ובנין עולמים. והשם הגדול הזה מוריד אותנו לעומק התוכן של כלי-הקבול היותר נשגב שבאורה האלהית, שסגלה לה נשמת האדם, שכל היקום עזר ועוזר ליצירתה והופעתה. ״וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון ״.

קבל

הגדולה העליונה של האדם, המתעלה מעל כל גודל ונשגב, היא ההסתגלות לשמע בקול ד׳, לקבל דבר ד׳, לא לחדש מעצמו, לא להעמיד חזון, לא להתחזק בעצמיות הכחות המוגבלים אשר לאדם ולכל נוצר, כי-אם לקבל. ומשה אדון הנביאים, הענו שבכל האדם אשר על פני האדמה, הוא בא אל העליוניות הזאת. אשר סגלתו לה הענוה ה״גדולה מכולן ״עד אשר הנבואה המצוחצחת שלו, שהיא היא אור העולמים לעד, לא נתערבבה כל-דהו ממחשך הגבלה אנושית ויצורית, כי-אם כולה היא דבר ד׳, שהנשמה העליונה הזאת, נשמתו של הרועה הנאמן משה, נעשתה לכלי-קבלה לקבל את האור העליון במלא זהרו, בעוצם גבורתו וכליל תפארתו, והיא תיקון יסוד השמיעה בכל העולמים, ובכל יצורים, ״אזנים כרית לי עולה וחטאה לא שאלת. אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי״.

תורה

הוראה יצאה לישראל, לא חזון -לב, לא תכונה של התיצרות חזיונית, לא התרגשות נפשית, לא התורה של

איזה מעמד או מעמדים נפשיים פרטיים או כלליים, הראויים ליחיד או לציבור, לדור או לדורות, כי-אם הוראה, תורה המורה את המציאות, המורה את החיים, המורה את הנשמה, המורה את הגויה, המורה את הפרט, המורה את הכלל, המורה את הדור, המורה את העולם, המורה דור דורים, המורה עולמי עולמים.

משה קבל תורה מסיני

אין שנוי מצד השם יתי בין שעת קבלת התורה לקודם לה ואחרי, כי כל השינויים הם רק מצד המקבלים, וכשנעשה משרעיה ראוי להיות המקבל התורה ועלה למדרגה זו קבל אותה, אמנם בניא מתפעלים בהשפעתם עיכ אמר ומסרה וכוי.

הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיג לתורה

יש חסרון בטבע האדם, שמה שהוא חפץ הוא הרבה מאד, וכשאינו יכול להגיע למבוקש שלו הוא מניח ידו ואינו חפץ להשתלם כלל. ובאמת אעיפ שצריך לחפוץ הרבה, מיים כשאין עולה בידו הרבה צריך להוקיר הרבה כמה שיעלה בידו. והנה מתינות הדין היא הכנה כדי להוציא הדין לאמתו, ויוכל בעל-דין לומר הרי גם אחרי המיתון היותר גדול אינני בטוח שאכוין לאמת האמתית, איכ עיכ צריך אני לסמוך כי הקביה מקבל המוסכם מהשכל האנושי, איכ מה צורך כלל במתינות, אפסוק כפי המשקל הראשון, עיכ אמרו לא כן הדבר, שבאמת יש חפץ נטוע באדם לחשוק לאמת היותר עליונה, אעיפ שאינו יכול להגיע אליי, מיים תועלת רבה יש בדבר שעיכ הוא מזדרז להוציא אל הפועל כל מה שיש בכחו מבקשת האמת, וזהו חובת האדם להתקרב כל מה שיוכל למבוקש הרם, גם שאינו יכול להגיע לו בשלימות, עיכ הוו מתונים בדין. העמידו תלמידים הרבה. יוכל בעיד לומר: הרי סויס אין אנו יכולין לעשות כל ההמון ללומדים, איכ אין צורך כלל ברבוי תלמידים, עיכ אמר שצריך עכיפ לעשות ביכולת מה שיהיי אפשר בקירוב יותר אל הרצון היותר נעלה, שהוא נשא ורם יותר מהיכולת. ועשו סייג לתורה. שהרי יש לחשוש, שגם הסייג יצטרך סייג ואין לדבר סוף, עיכ אמר לא כן כיא דוקא סייג צריך להעשות, ודוקא סייג אחד משמרת ולא משמרת למשמרת (רשיי ביצה ב:), דהיינו לקבל כדי האפשרי מן הטוב.

אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב עיא לקבל פרס כוי

אעיפ שכל זמן שאדם מוצא, שאינו מתעורר אל הטוב מצד טבע הקדושה וקנין הטוב בעצמו, אין איסור לזרז עצמו עיי קבלת שכר, אבל מה שהאדם צריך לזירוז כזה סימן הוא לחסרון שלמותו שלא קנה עדיין בטבעו את התשוקה לטוב וקדושה. על כן תשתדלו שתהיו כעבדים המשמשים את הרב שלא עים לקבל פרס, כי-אם מצד הטבע הקבוע בנפשם לאהבת אדוניהם ועבודתו, ולא כעבדים המשמשים את הרב עים לקבל פרס.

עשה תורתך קבע

עיקר מצוה של למוד התורה הוא להשכילה בשכל לפי כליו של אדם, על כן עשה אותה קבע בשיעור קבוע, מסודר ומבורר, לפי הבנתך ותפיסתך.

רשב"ג אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ולא המדרש עיקר אלא המעשה כו'

עפ"ד הזוה"ק בפ' נח תרומה, על אותם שהרהרו בתשובה ולא יכלו להוציאה בפה, דטעמין טעמא דגיהנם, והם נקראים בני-בשר, שעליהם נדרש הכתוב "יבא כל בשר", כי אע"פ שכח המחשבה הוא עיקר האדם מ"מ מצד הגוף יחויב לשלמותו דבור בשרי, ועל ידו ישתלם הבשר בסגולת השכליות, ואותם אשר שבו רק במחשבה, אמנם חלקם השכלי הצילם ממורד, מ"מ מצד היותם בני בשר עדיין לא נשתלמו לגמרי, ונקראים בני בשר ג"כ אח"כ. ואע"פ שכל ימי גדלתי ביו החכמים, שעיקר חיותם הוא כח השכל ואורך המחשבה, לא מצאתי לגוף, מצד שהוא גוף, טוב יוצא משתיקה, כי המחשבה לבדה אינה פועלת להשלים את הגוף למעלה נצחית, אלא הדבור, שהוא בתכנו העצמי שכלי מיסוד הנצחיות ומקרי הגוף יש בו בכח פעולותיו ודרכיו. אמנם גם לא יתכן שבדברים לבדם ימלא הגוף חפץ שלמותו, כי לא המדרש עקר אלא המעשה, ועוד שבאמת הכל תלוי בשלמות שע"י כלי המעשה של הגוף, כדאמרי' בעלמא דעיקר התיקון במלכות דעשי' תליאועיקר תחה"מ בגוף, שכבוד הנשמה האלהית יהי' נמצא ומושג בכל המדרגות ומשיג בדוגמא של מעלה שמלא כה"א כבודו (ברכות י.). אבל כל המרבה דברים, לא דוקא דיבורים כי-אם נמצאים מוחשיים, - כמו "זה הדבר", שהוא פעולה, - הרבה יותר מתוכן רוחו ונשמתו, ומתרגל לעשות פעולות בלא תוכן פנימי, יביא ג"כ חטא, שגדרו הוא ריקות הפעולה מתכנה הראוי. וכפי כח נשמתו שבכל דבר מעשה, שהוא מכוון לשלמותו האמתית, כן יקבל על ידו הגוף את שלמות נצחיותו.

ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות

כל שהדברים מתקרבים יותר לסיבתם הראשיית מתמעטים הם במספרם. ומתוך כך אנו מגיעים לדעת יחוד השי"ת ע"פ מחקר השכל. א"כ מצד עצם סבת תוה"ק, שהיא רצונו של מקום ב"ה לתכלית הטוב והיושר האמתי, שהוא גבוה ונשגב וקדוש עד אין חקר באחדות שרשו, ראוי הי' להיות מצות התורה ג"כ אחד. אבל רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לכן הי' צורך להוריד ולהמשיך מקור המצות מעוצם גדולת רוחניותן אל התגשמותן המעשית בקשורי סבות רבים, כדי שיוכלו לזכות ברבוין של התורה והמצות והפעולות שבהן.

איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם

לפעמים ייעשה מנהג, ויוסכם שראוי להתנהג בו, אך לא מחכמה מצד עצמו רק שכן נהגו, א"כ הנוהג את המנהג הזה הוא מתפאר מהאדם בזמנו ודורו, אבל המחדש את המנהג ועושה הדרך אין זה תפארת לו. ולפעמים הדבר נכון מצד עצמו, והמחדשו ראוי לשבח, אבל לא הוסכם מצד הבריות ואין לו תפארת מן האדם. אבל כשינהג מה שהוא נכון מצד עצמו, עד שהראשון העושה את הדרך הזה ראוי הוא לשבח, גם לולא ההסכם וההרגל של הבריות, וגם שההסכם וההרגל מסייעים אותו, ואז הוא תפארת לעושה מחדש ותפארת לו מן האדם מצד המנהג. אכן כל זה הוא רק במדות הנהגה, אבל במצות הוי זהיר במצוה קלה

כבחמורה בלא הפרש אם נהגו העולם בכך או לא, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות.

כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם

האדם הוא עצמו של אדם זה ההולך בדרך ההיא. כי המעשים הטובים הם כמו סמן על הנפש הטובה, אבל עיקר שלמות הטוב הוא בעצמיות הנפש שתהי' זכה ושלמה. וענין תפארת הוא דבר של שבח, שיש בענינו תולדות שבחים אחרים נמשכים, כמו "תפארת בנים אבותם", שהאבות כשהם מפוארים במעשיהם ובתכונות נפשותיהם הם מורישים התפארת לבניהם אחריהם, שמשלמותם נמשכת שלמות הבנים. וכן הדרך שיבור לו האדם צריך שתהי' בכחה השלמות בכל ענינה, עד שיומשכו ממנה הרבה עניני שלמות. ולפעמים יש שלמות בעצם הדרך לפי מהותו ולא לפי מצבו החברתי והמדיני, וצריך שתהי' בה המשכת השלמות בין מצד העצם בין מצד החברה המדינית, ואמנם מבחר התפארת ושלמות עיקרה הוא, שהמעשים יהיו נאים באופן שימשיכו התפארת בפנימיות עצמיותו.

אל תפרוש מן הצבור ואל תאמין בעצמך עד יום מותך

בפרטים היחידים חלה ההשתנות, ואינם עומדים במצב אחד תמיד, אבל כלל הצבור, שהוא קים כולו להיות נאמן לשם השי"ת, אין ההשתנות חלה בו. "אני ד' לא שניתי ואתם בית יעקב לא כליתם". "ואני זאת בריתי אותם, אמר ד', רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אמר ד', מעתה ועד עולם".

שוב יום א' לפני מיתתך

"ישוב היום שמא ימות למחר". בגדר התשובה היא החרדה שלא יכשל להבא בחטא, וכל הדאגה להבא היא באורך החיים פן יכשל עוד באיזה חטא, אבל מי ששב סמוך ממש למתתו הרי הוא כבר נפטר מכל הסיגים בפעל, שעיקר התשובה היא המיאוס בחטא לשעתו. ואמר שמ"מ צריך לשוב בתשובה כזאת שיש בה ג"כ שמירה להבא, כאילו הי' בטוח שיחי' עכ"פ יום א', ולחיים של הבל ליום א' צריך ג"כ שמירה מעולה. וזהו שאמר ישוב היום שמא ימות למחר לאחר זמן, ונמצא כל ימיו במשובה, שבאמת עסק התשובה קצר הוא, וכיון שמתחרט ומתודה פ"א דיו, רק השמירה להבא משכבר נכשל פ"א קשה היא, וכל ימיו הוא עסוק בזה.

נשיכתם נשיכת שועל ועקיצתם עקיצת עקרב

הכעס הרצוני דומה לנשיכת שועל, שבאה ברצון מכוון. לא כן עקיצת העקרב, שהוא עוקץ בזנבו שלא בכונה מפורטת את הפוגע בו. על כן הכעס הבא ע"י דבר שמעורר את טבעיות נפשם הטהורה, מול דבר עול ואון, הוא מסוכן מאד, כעקיצת עקרב (ברכות לג.), שכל דבריהם כגחלי אש.

אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום

עיקר ענין התפלה, שהיא רחמים ותחנונים, הוא שפיכת הנפש לפני השי"ת. וכל מה שתהי' הבקשה, שמבקש בתפלתו, יותר מוכרחת לו, כה תגדל שפיכת הנפש. על כן ראו תז"ל ברוה"ק לסדר לנו בח"י ברכות ענינים מבוקשים אלה, שצרכם גדול מאד ואין קץ להכרחיותם. והנה כל מה שיבין האדם גדל מחסורו

וצרכו אל התפלה כה תגדל שפיכת נפשו, אבל כיון שציור ההכרחיות שלו מוגבל הוא לפי הבנת שכלו א״כ הרי שפיכות נפשו מוגבלת היא. לכן ראוי שישים האדם אל לבו, שכיון שחז״ל קבעו אלה הענינים, לחיוב ג׳ פעמים בכל יום לבקשם ממנו ית׳, אי אפשר כלל לשער בהגבלת השכל האנושי את הכרחם, וכל מה שיעלה בדעתו ציור של צרכו לדברים הנאמרים בתפלה עוד לא הקיפה דעתו את כל ערך הצרכים האלה, וראוי שישפוך נפשו בתפלתו לפי האמונה שהוא מאמין בהכרחיותם, ולא רק כפי הכרתו המוגבלת. וכיון שישפוך נפשו כפי האמונה לא תהי׳ תפלתו קבע, לפי שיעור מדתו השכלית, רק רחמים ותחנונים לפני מ״מ המלכים הקב״ה ולפי מדתו העליונה.

הוה שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ודע לפני מי אתה עמל, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך

מתבאר במארז״ל ״אדם ובהמה תושיע ד׳, אלו בני אדם שערומים בדעת משימים עצמם כבהמה״ (חולין ה:), שהבהמה עושה לפי טבעה, ויתרון האדם ממנה שאע״פ שיצר הלב רע מנעוריו הולך הוא אחר שכלו ולא אחר יצר טבעו, אבל אחרי שכבר הגביר רגילותו בטוב על טבעו אז עושה הוא את הטוב האמתי בטבעו, ונמצא הוא משתוה בזה לבהמה, אלא שזה בא לו ע״י ערמימות דעת ביראה, ו מ ש י ם עצמו כבהמה ששם טבעו בבחירתו לזה. וזהו שאמר ״שקוד״ בלשון פעול, שכל-כך תתעצם בך הרגילות הישרה, עד שתשוב לטבע ראשון, כדרך קנית המדות, ולא תצטרך עוד לכפי׳, אלא יהי׳ לבך ישר הולך לרצון קונך ית׳, והנה מצד הטבע הטבוע לאדם ללכת בתום אינו יודע להשיב לאפיקורוס הנלוז בטבעו, אבל האדם שהתנגדו לו מחשבותיו ובשכל התישב לעבוד את ד׳, הוא יכול להשיב לאפיקורוס. וז״ש הוי שקוד שגם מי שטבעו מסכם לתורה ועבודה מ״מ יראה להתחזק בשכל ישר וטענות נאות, שבעצמך תמצא פעול לזה ושוקק בטבע ללמוד תורה, מ״מ דע בעומק דעת גם להשיב לאפיקורוס, ויגלו לך אורים גדולים לענין האמונה, אע״פ שטבעך משוה אותך ג״כ לזה, וגם לענין העבודה תתחזק לדעת לפני מי אתה עמל, שאע״פ שהנך פועל בטבע בטוב מ״מ החשבון יהי׳ ערוך לפניך, כדי שיהי׳ טבעך מעוטר בדעה בינה והשכל.

דע מאין באת, מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מא״ה הקב״ה

הריח הטוב הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו, והוא משלים לקדושה, והפכו הוא הריח הרע, שבמקום שהוא נמצא אסור בדברי תורה. הסרחון הוא מצד הרע, והתורה בורחת ממנו, ומזה נמשכת שכחת התלמוד שלמד במעי אמו, ״ריח שמניך ״. הנה כל עניני חכמה מרגיש המשכיל בהם נועם מתיקות נורא, ומדמים אנו שיש לנו טעם החכמה, אבל לפי מה שיתגלה אור החכמה לאמתתה נדע שכל טעמינו בחכמה אינם כי-אם בגדר ריח, שהוא דבר שהנשמה נהנית ממנו, ואינו בגדר שכליי, והלואי שיהא בנו ריח תורה כראוי. וזהו שרמז יצחק ראה ריח בני כריח שדה אש״ב ד׳, שבגדי יעקב הם לבושי הקול קול יעקב מבכ״נ ובמ״ד, שאינם הפנימיות והם רק כריח, אבל ממנו תוצאות חיים ושם צוה ד׳ את הברכה. והנה שורש הזרע לחיות אדם, מצד מקור מוצאו מהמוח מקום משכן הנשמה, ולפי עילוי תכלית פעולתו, הי׳ ראוי להיות זך ומצוחצח, בטוב שבריחות, אלא שע״י עכירות החומר, בהתעורר כח הבהמי שבטבע האדם, ״ובחטא יחמתני אמי״, יורדת היא הטפה מרום מעלתה וערכה ומקבלת את מצב הסרחון, ובהזדקק הגוף ״דבלי בעפרא״ הוא מעביר את רוע הסרחון. אמנם אם טפה זו, שממנה נוצר האדם בצלם אלהים ורוממות נשמתו, היתה נשמרת ונמנעת ממחשכים בדרכה, לפי מרומי קודש מחצבתה, הי׳ האור העליון מתפלש בה

לגמרי והיתה כל הנשמה, גם בבחינת חי׳ יחידה שבה, באה להאיר בגוף עד שהי׳ מתבטל כל חופש הבחירה האנושית, על כן זאת עשה ד׳ להמעיט ע״י יצר לב האדם את אור הנשמה, שלא יוכל להופיע בלא עבודת עבודה והכנה שמצד בחירת האדם, שהיא כליל חמדת השלמות. וכמו במשרפות כבוד לשם אדם נכבד נודע רב כבודו לפי רוב הקלקול, שנעשה בעבור זה, והוא מתבטל בזה, כן הוא גודל הקלקול להסריח טפה קדושה ומעולה מצד עצמה, ואשר נוסף לזה הצורך להתעכל ע״י עפר רמה ותולעה, שכל זה בא למעט את האור כדי לתן מקום לבחירה, שבזה נודע רב ערך הבחירה, וממילא נדע חומר המשפט. ומתוך הידיעה מאין באת, מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה, נודע לנו לפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון - לפני ממ״ה הקב״ה.

בנים לאקום

לכל הנמצאים ישנם שני מיני סיבות. יש סיבה, שהמסובב ממנה הוא מעצמיות של הסיבה, כמו האב שהוא סיבה לבנו וגם עצמותו, בשר מבשרו, ורוחו ג״כ פתיך בי׳, ויש סיבות שאינן עצמיות כמו הזורע שהוא סיבה אל הזרע הצומח. סיבות עצמיות אי-אפשר לפי טבע הבריאה כי-אם שילכו בהדרגה, בקשור מדרגה במה שקרוב אלי׳, אבל אי-אפשר כלל שתהי׳סיבה עצמית רק קרובה במעלה אל המסובב, אבל סיבה שאינה עצמית יוכל היות שתהי׳ גם רחוק הרבה מהמסובב. והנה רצונו של המקום ב״ה בבריאה כדי שנכיר האמת, וערך החיים אינו כ״א הדעת, וכל מיני חיים אינם כי-אם מיני דעת, אלא שחיים שפלים והבליים, חיי העוה״ז, הם דעת דברים שפלים, וחיי אמת וחיי עולם הם דעת אמת וקיים, והוא דעת השי״ת, שההכשר לזה הוא התוהמ״צ אשר צונו השי״ת. והנה העומק של הדעת נמשך אל השלמות שהוא בעצם השלמות, ע״כ לא תהי׳ שלמות בבעל-בחירה, שעושה את עצמו באיזו בחינה עכ״פ. והנה מה שאנו אומרים שהכל בהדרגה הוא לפי מה שאנו רואים, וכך רצה השי״ת, אבל בודאי הי׳ אפשר שלא בהדרגה ג״כ. וע״כ י״ל ששורש ההדרגה הוא סיבות עצמיות, ושורש היפך ההדרגה הוא סיבות שאינן עצמיות למסובביהן. והנה ההדרגה היא בענין סדר הבריאה, אבל כל דבר נמשך ע״פ ההדרגה בהכרח לשורשו, והשורש הוא רצונו של הקב״ה, וא״כ ימשך כל דבר אחר רצונו ויהי׳ כל מעשה טוב בהכרח מצד כל נברא, ע״כ ברא הקב״ה את הרע שלא בהדרגה, והוא במציאות סיבה שאינה עצמיית למסובב, כי לֹא יגורך רע״, והטוב שהוא בהדרגה נמשך מכלל מציאות הרצון של סיבה עצמיית, ע״כ אנו נקראים בנים למקום, שסיבתנו מכלל עצמיות ב״ה כערך הבן אל האב, והאו״ה שהם מכלל הרע, המסובב שלא בהדרגה ועצמיות, א״א כלל להיות מתוארים בשם בנים. ובאמת ענין בריאת הרע הוא מגלה כחו של הקב״ה הבב״ת, והנה ע״כ כל המתקומם נגד ישראל הוא כאילו גם נגד השי״ת, אבל האו״ה יאמרו שא״א כלל לומר כך שיהי׳ ישראל וקוב״ה כולא חד, כי איך הי׳ טבע לקום נגד ישראל ואיך יש עבד שמורד ברבו. והם אינם יודעים כי מקור כחותיהם הוא הס״ם שמרד בקונו, ואופן המרידה הוא מצד שכך בראהו השי״ת שדרכי מדותיו והשכלתו הולכים כאילו הוא בעצמו אדון לו, ורצונו להחריב הכל, ועושה כל מיני חכמה וערמה לקלקל, ומתקן ע״מ לקלקל, והוא כפוי טובה באמת. אלא שלסוף יראה שמכל הקלקולים יצאו תיקונים גדולים, לקיים ולהצליח הכל, ויראה שכל מה שיוסיף לקלקל כן יוסיפו יותר התיקונים להיות יוצאים אח״כ, ע״כ לא ירצה כלל לקלקל עוד מיראתו שלא יתקן, ובראותו שע״י מציאותו בעולם, אפילו שלא יפעול מאומה, ג״כ מתפשט קלקול בעולם, וכבר ניסה שמכל הקלקולים יוצאים תיקונים משובחים, הוא מתחרט מאד על כל מה שקלקל, לא מצד הקלקול כ״א מצד התיקונים היוצאים מזה, וכ״כ רוצה בקלקול, עד שמפני יראתו שע״י מציאותו ג״כ מתפשט איזה רע וקלקול, וא״כ בהכרח יהי׳ מזה תיקון, ירצה יותר בביטול מציאותו, ממה שיראה שיהי׳ הוא סיבה לתיקון, ע״כ חובק את ידיו, שלא

לעשות עוד, ואוכל את בשרו, ועי״ז מתמעט הרע וכלה לגמרי ברצונו, וזה טובתו, ומתברר הטוב, ונעשו כל כחותיו ״איכרים וכורמים ״ לישראל. השי״ת ישים חלקנו עם הדבקים בשם קדשו ויחודו באמת. עכ״פ האומות יאמרו, מצד הטבע של ההתקוממות נגד ישראל, לאמר ח״ו לא חלק ד׳ המה, וכל זה הוא מתחבולות הרע, ואומרים להם ראו אבשלום שמרד בדוד, אע״פ שהי׳ בנו, אלא שאפשר גם בן סורר ומורה. ואם באדם יש יכולת להמציא נגד רצונו, אם ח״ו לא הי׳ זה בחוקו של הקב״ה נתת ח״ו חסרון למעלה, אלא שהחסרון שיש באדם, שהוא לגמרי נגד רצונו בתכלית, וכל תכלית פעולותיו נגד רצונו, והי׳ רצונו לבטלו, ולא יכול, זה ודאי לא שייך בהקב״ה, אבל לסבב טבע דבר שהוא נגד ודאי בכחו הבב״ת לא שייך כלל שיהי׳ נמנע, א״כ ראוי לכם לדעת ולהביא למוסר לבכם שאתם נגד ד׳, ועכ״ז לא ישמעו ויהי׳ לאבדון, וכל ירא ד׳ יבורך.

אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה

עיקר החכמה מתיחס אל השכל, שידע מצד הכרתו את טוב התכלית של דרך השי״ת, וע״י כך ידבק בזה, אמנם גם אם ידע בשכלו יוכל להיות רחוק מזה בטבע הרגשת לבבו, ובזה הוא מקום שימוש היראה שיכנע לבבו מפני אור השכל. א״כ לפי כל מדרגה שביראת ד׳ צריך כח חכמה שיהי׳ ביסודה, שאח״כ ישרישנה בלב ללכת בה, להדריך את ציורי הלב ולכללם במהלך הדרך הטובה. ואם אין חכמה על דרגה זו, שעלי׳ בא ליסד יראתו, אין יראה, כי אם ייסד יראתו על הרהורי לב לבדם, יהי׳ חסדו כענן -בוקר ח״ו, ואין זו יראת ד׳ טהורה. לכן יעמיק ויבין היטיב בדרך הכרתו, שכך חובתנו ויפה לנו, ושאין אושר וטובה גדולה מהדבקות בד׳ ית׳ ולכת בארחותיו, וכיון שהכיר מדרגה אחת ביראת ד׳ אי-אפשר לו להכיר בהכרה אמתית מדרגה שהיא למעלה ממנה כי-אם ע״י שיקנה את ההכרה הראשונה לקבעה בתוך חדרי לבבו ורצונו. ואם אין יראה אין חכמה שלמעלה ממדרגה זאת, וגם אח״כ כשיעבור זמן והוא מכיר מדרגה בעבודת השי״ת מצד חכמתו, ואינו עושה בדרכי שכלו פעולות להשרישה בעומק לבבו, ישכח ממנו גם ציור ההכרה של החכמה, אשר השי״ת מאיר ומטיב לו באורה למען יקבל הטובה הגדולה הזאת לטוב לו, שיאחז בה ולא ירפנה, עד שיביאה לחדרי לבבו.

העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין

ההנהגה הישרה והשלמה בעוה״ז, ע״פ אמונת אמת וחכמת לב ישר, היא קובעת ביד האדם לשער שלא יבוש בה לעוה״ב. והוא שנבין שאין העוה״ז והעוה״ב רחוקים לגמרי זה מזה, ואיז העוה״ב מופלג לגמרי משום תפיסת שכלנו כלל. הפרוזדור, אע״פ שהוא פחות בערכו הרבה מאד מהטרקלין, מ״מ אי-אפשר שהנהגת האדם בפרוזדור של מלך תהי׳ הפוכה הרבה ממה שהיא בטרקלין, ואע״פ שאין שוה הוד מלכות המתגלה בפרוזדור להעריכו נגד הכרת כבוד המלך שבטרקלין, מ״מ גם בפרוזדור יכון לב לישר כל הנהגותיו ודבוריו והרהורי מחשבותיו, שלא יהיו טרודים ומבוהלים, ונפשו מרגשת עכ״פ בדרך השערה קרובה אמתת הדרת המלכות שבטרקלין. משא״כ החושבים את העוה״ז כערך בורסק נגד טרקלין של מלך, הם לא ישימו לב אל כבודם האמתי, והחושבים שהעוה״ב הוא ענין מופלג לגמרי מתפיסת שכלנו לא יתנו אל לבבם ענין עוה״ב ואהבתו, ובהשתקעם באהבת החמריות לא יכירו כבוד השי״ת לעולם. שהרי עכ״פ תפיסה גדולה יש לנו גם בעוה״ז להשכיל בהוד הרוחניות ובנעם החכמה והצדק ותפארת הישר ויקרת האמונה ותם דרך, אלא שכל אלה ג״כ יתעלו ביקרתם ונעמם ביתר שאת וישגבו מאד בבא.

ומ״מ הרי יש לשער בשכל מדין ק״ו, ומה העוה״ז, שמחשכי הגופים מתגברים, והחושים חלושים, והתאות מדיחות למדחפות, וטרדות ספוקי החומר מעכבות כל רגש כבוד עליון ונעם אמתי, ועם כ״ז יש יתרון גדול לדברים המכובדים באמת, אמונה וחכמה יראת ד׳ וענות צדק, על כל עניני הגוף שהם קרובים וחזקים במורגש, על אחת כמה וכמה לעוה״ב, ששם נהורא שרא, ואוצר החיים פתוח לרוחה, וקול נוגש מתאוה שפלה לא ישמע, כמה יושג שם מנעם וכבוד כל אלה דברי הטובות והנשגבות שראוי לנו לדבקה בהם ולהקבע בהם למען כבוד שם השי״ת, המצונו ללכת בארחות חיים לבחור בחיים הטובים בטוב האמתי.

החיים ליקון ליקר ולהוקיר ולהוקר

החיים אינם כי-אם דעת, אלא שיש דעת גדולה והיא חיים גדולים, ויש דעת קלה והחיים ההם ג״כ קלים. שהרי אם יעשה החי כל פעולות החיים ובפנימיותו לא ידע מהן אינו נקרא חי כלל. וכן כל ההנאות שבעולם הן רק ידיעות של דבר מהנה, אלא שהן מתחלקות לפי הדרכים, שעל ידם אפשר להגיע לאותה הידיעה: יש ידיעות הבאות ע״י שמיעה ויש ע״י ראי׳ ויש ע״י טעימה, ויתר החושים, אבל עכ״פ המהנה אינו כ״א הידיעה הטובה הנאותה, והחומר הוא הכלי שעל ידו מגיעים את הידיעה. גם כל מיני צער אינם כ״א ידיעות שאינן נאותות, שנודעות ע״י הרגש כוית אש או פצע או טעם מר וכדומה. נמצא שאפילו בחיי הגוף אין כלל חיים בעולם מבלעדי ידיעה, אלא שבהיות הנפש היודעת כלולה בחומר באות לה הידיעות ע״י החמרים. ומזה נבין ערך הנפש השכלית לעומת הבהמית המרגשת, כמו שאנו רואים, שכל מה שיגדל האדם בערכו תהי׳ הידיעה, שתשמח לבבו ותמלאהו רצון, צריכה להיות יותר גדולה, חסר לב ישמח על חכמה קלה, וגדל דעה לא ישים לה לב כ״כ, ורק בהשיגו חכמה גדולה ורחבה ישמח באמת. והנה כשנעריך ערך ידיעת הטעם של דבר מוטעם, וכדומה ממיני ההרגשות הערבות, מה נחשבת היא אפילו לעומת ידיעת חק אחד מהחכמה, וכמה הרכבות של חכמה ותבונה דרושות עד שתרגיש בה הנפש נועם פנימי, ומה נכבדו הדברים ההם, וקימים וקבועים הם, והידיעה של הרגשת ההנאות הרי היא פחותה ואינה קיימת, רק דמיונית לשעתה, ע״כ הנגרר אחרי׳ הרי הוא נגרר אחרי שקר ודמיון, וגורמת לטמטם הלב מכל חכמה אמתית. עכ״פ האדם מצד הגוף לבד הוא שפל כ״כ עד שהידיעות הקטנות של ההרגשות ג״כ מספיקות לו להנאתו, ומצד הנפש גדול הוא מאד, עד שידא על כנפי רוח לדעת חכמה רבה, ועיקר שלמותו הוא בהגיעו לכלל זה שיהי׳ חי בחיים של ידיעה היותר גדולה ונכבדה, שהיא ידיעת השי״ת, שבהכרח רק זה הוא החיים האמתיים. אכן שלמות הפעולות היא בהעשותן ע״י אמצעיים רבים והדרגה, ומהלך האמצעיים וההדרגה נעלם מעין האדם, ונמצאים כולם בתורה הקדושה, והיא חיי עולם ממש. א״כ עיקר החיים ותכליתם אינו כ״א לידע, ולהשפיע חיים לזולתו זהו להודיע. וכל מה שיתוספו פרטים בידיעה כן יגדל ערך החיים, כמו שאנו רואים בהרגשות, שכל מה שמוסיף בהרגשות טובות ימיו כפלים, ולפ״ז צ״ל שכל ערך החיים הוא בכא״וא לפי ערך הפרטים, המיוחדים לו מזולתו, בידיעה האמתית, שהיא ידיעת השי״ת, אלא שעדיין אין העולם בשלמותו בכדי שנוכל לקבל את אור החיים רק בזה האופן, שבאמת אין חיים אחרים במציאות כלל. א״כ החיים להודע, שכל מה שיתוסף ידוע תתוסף הידיעה בכללה, וכל מה שתתוסף הידיעה יתוספו החיים בערך תכונת הידיעה האמתית שבהם. ובכלל הלא מובן שכל עיקר ידיעת השי״ת שייכה באדם מצד הנמשך ממנו ית׳ לנבראים, א״כ כל חי הרי מטובו ית׳ הוא חי, ובודאי אין כל חי דומה לחברו, ואופן ההמשכה שנמשך מאור ד׳ לזה החי אינו דומה לחברו, ולפיכך כל מה שיודע יותר אופן הקישור, שיש לחייו עם אור השי״ת, השופע עליו להחיותו, ואופן ההמשכה של כל חייו ממנו, כן תתרבה הידיעה האמתית, שהיא החיים האמתיים. אבל יתר הידיעות, שאינן מבארות אופן המשכת החיים מאור ד׳ ית׳ לכל החיים, א״א כלל לפ״ז שתהי׳ בהם תכלית החיים. אך בעוה״ז חשכו עינינו וא״א לנו לדעת אמתת

הידיעה בשכלנו לבד כי-אם מי שאלהיו יורנו ברוח ד׳ והוא באמת איש חי, אבל גם פחותי ערך לא אבדה תקותנו ח״ו כי-אם כאשר בדרך ד׳ ותורתו נלך אנו יודעים שהוא המוביל את האדם לחיים האמתיים, ולעתיד לבא שיהי׳ אור היקר בעוה״ז קפוי לעוה״ב, נטעם טעם החיים באמתתם, בחסד הבוי״ת המאיר לנו באור החיים, אשרי כל חוכי לו.

ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה

ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. אש המערכה מורה על אש התורה המקיים את העולם הגופני. והגשמים, הבאים מיסוד המים, של עצם ההויה הגופנית, לא כבו אותו. כי בקדושת המקום הנורא לא ינוצח שכל הנשמה ע״י שכל הגוף בשום פעם. העשן, הבא מאש המערכה, מורה על צדדי התועלת שישנם במה שהנפש מחסירה בעוה״ז את השגותי׳ העצמיות, אע״פ שנראה כמישן את כחות הנפש, כעניני התועלת שישנם בפעולת השינה, שהיא באה ע״י האדים העולים למוח. אמנם הרוח, בכח הרצון המתגלה בנפש, הוא מנגד לזה, אבל לא נצחה, כ״א תודיעני אורח חיים, שהאורח יש בו ג״כ חיים בעוה״ז וגם שבע שמחות של נעימות נצח. וזה יבא רק מתוקף אש המערכה של תוה״ק.

נבראו בערב שבת בין השמשות וכו׳ המציקין וקבורתו של משה וכו׳ בבת בבת עשיה

עיקר הדעה היא ההבדלה, ההבדלה בין קודש לחול, בין אור לחושך, בין טמא לטהור, בין ישראל לעמים. מניעת ההבדלה היא שגרמה לרשעי עולם לדבר על ד׳ תועה, כענין סנחריב מלך אשור שהשוה לדבר על ד׳ אלהים חיים כעל אלהי גויי הארצות, שהם תוהו והבל. וחסרון ההבדלה מתפלש הוא ג״כ בגרועים ונחלשים שבכל דור, שהם מציצים על ההבל שבשאר האמונות, שיסודן תוהו וכזב, ואינם יכולים להתרומם ולהכיר, שההבדל שבין ישראל לעמים, שהוא הבדל עצמי שבין אור לחושך, מתגלה הוא ביותר בצד האמונה, כהבדל שבין עצם החכמה והסכלות. וזהו סוד קבורתו של משרע״ה מול בית פעור, היותר גסה וכעורה שבאמונות של עע״ז, שאפילו לאדוקי ע״ז ניכרת גנותה והבליותה. כי מה שיש לה עכ״פ איזה מקום בנפשות במציאות האנושיות מספיק הוא כבר לחלושי הנפש להחליש בלבם זוהר האמונה, בטענת ״כל אפין שוין ״, ולכן אורו הבהיר של משרע״ה, הרועה הנאמן, שממנו הושתתה אמונת האורה והאמת, איננו מתגלה בכל עזו והדרו, והוא קבור ומכוסה. ואין איש יודע את קברו, כי אי אפשר שתושג לאדם תכליתו של ההעלם הנורא הזה, ומצד היותר מעולה שבדעת אדם הלא ראוי לכסוף לגלוי האורה. אבל ההעלם צריך הוא לעולם, כדי לתן מקום לכל הנסיונות והצירופים של הגלויות, והשי״ת אדון כל המעשים יודע כמה טובה תבא לעולם מהעלם האורה, וכמה הכנות לגדול האורה יביא החושך השולט לשעה. על כן לא הי׳ ראוי כלל שיעלם אורו של משרע״ה בסוד קבורתו ע״י בני אדם, ״ויקבור אותו בגיא מול בית פעור״. ודוקא זה ההעלם יביא לסוף לביעור כל אמונות ההבל והעמדת העולם כולו על יסוד האמת, ״משה ותורתו אמת״, שכל מה שנוטה מתורת משה יוכר שהוא רק תולדה מסתעפת מפעור, אלא שבה גילוי הגנות וההבל הוא מוחש ויש שהשקר מתכסה בשמלת אמת, כזונה נצורת לב המעלה עדי זהב על לבושה ומצודדת נפשות בתבליתם. סוף כל סוף תראה חרפתו ערותו וצחנתו של השקר גם היותר מעולף בצעיפי נמוסים והמון דמיונות מתעים, ותתגלה הבאשה של כל השקרים הצפונים כגילוי הבושת של בית פעור, ״ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה, את פניו אל הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון, ועלתה באשו ותעל צחנתו, כי הגדיל לעשות״. אז יראה שאין שום דבר ממוצע כ״א יסוד האמת ההוד וההדר

מעבר מזה, "התפארת זו מתן תורה", והכיעור והגנות מעבר מזה, טומאת וחלאת בית פעור. "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק, ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם " "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו". אז יתגלה בכל זהרו והבלטתו ההבדל שבין האמת והשקר, וימצא השקר כולו נידון כפי הראוי לו מצד מקורו ויסודו והאמת כולה עם כל סעיפיה ע"פ גזעה ושרשה, "ושורש צדיקים יתן ", "וכעלה צדיקים יפרחו". ועל כן צבת בצבת עשוי', רבוי הסבות עד שלעין החלושה לא יוכר כח המסבב ב"ה. ובזה בא גילוי האמונה וכחה הטוב להיות משתרשת מצד הנטיה היותר טהורה ועדינה, המכריעה לעמוד בפני המסיתים, שמוצאים ידים לשקרם לעיני בעלי שכל מטושטש, והמזיקין, המתעמרים בכחות הדמיונות האנושיים, שגם מזאת הרעה תצא טובה, למתיצב על דרך טובה, בהוסרו בנגעי בני אדם, שרובם מאימים מצד שליטת הדמיון על האדם. וקבורתו של משרע"ה, שכפי כח החיים הכלליים שבנפש האדון, שהוריד חיים לעולם, לא היה אפשר לאורו להגנז גם לרגע. אבל בערב שבת בין השמשות הותקנו הדברים שהם לעצמם עניני חול וישמשו לקודש, הם מחשיכים אבל יביאו לגילוי האורה היותר גדולה. "אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ד' אור לי".

המזיקים

אחז"ל שנבראו ערב שבת בין השמשות, מפני שברא להם נפשות ולא הספיק לברא גופים עד שקדש היום. רצונו ית' בבריאה הי' זה, שיתחבר הכח הרוחני היש בחיים עם החומר המת בטבעו ויפעול בו כח חיים, עד שגם החומר יחי'. ממילא נבין, שלא כל כח רוחני שוה בפעולתו לחיותו כמו שאנו רואים החולה והחלש חי חיים חלושים והבריא החזק - חיים חזקים, ובודאי גם החולה יש בו כח רוחני המחיהו, אלא שהוא יותר קטן ממה שמאיר אצל הבריא. וביותר זה מובן בחלוק שבין החכם לטפש, או בזה האדם עצמו בין השעה שהחכמה מאירה בו, והוא שש ומלא חיים ועז וענוה ושכל טוב, לבין השעה שחשכה שוררת בו, ויכול לפול בעוצב או בכעס ומהם לפעולה שאינה הוגנת חלילה; וכל זה מפני שהכח הרוחני הוא בו אז פחות מבזמן שהוא במעלתו. ממילא נלמד, לכח הרוחני כשצריך לפעול פעולת החיים על גוף חמרי, שכל מה שהחמרי רחוק מצד עצמו מפעולת החיים כן צריך יותר כח להחיותו, ואם החומר מצד עצמו הוא קרוב יותר לתכונת החיים צריך כח פחות להטביע בו את תכונת החיים, וכן מתכונת החיים בכללה נלמד לתכונת הדעת ויתר התכונות הנפשיות. וכן ביסודות הטבעיים, שלפי גסותם כן רחוקים מתכונת החיים, וא"א כלל לומר' שהרוח יהי' כ"כ רחוק מתכונת החיים כמו העפר, שהרי התנועה התמידית היא אחת מתנאי החיים, ולכן לתן חיים ביסודות פחותים צריך כח יותר נשגב. א"כ לא נפלאת היא שנשמת האדם גדולה היא במדרגתה ממלאה"ש, כי לפי מה שהודיעונו חכמי האמת, כפשטם ש"ד בתוה"ק, שאפשר למלאכים להתלבש בחומר מורגש, שהוא בודאי יסודותיו יותר זכים, ואין צריך כ"כ רוממות לתן בהם חיים, אבל לתן חיים בחומר עפר מה"א צריך כח חיים גדושים שיהיו חודרים ושוטפים בנפש החיה. והנה מהלך המעלות של הברואים סדר השי"ת בדרך עלה ועלול, שהעלול תהי' לו מעלה מצד עילתו, והעילה תכנס לכלל תכלית שלמות הטוב ולהשפיע, ולפי רוב ההשפעה כן תגדל השלמות בערך הברואים וכה נמשך מהלך המעלות בדרך זה, עד הגיעו למעלה שאין קטנה ממנה. וא"כ כח החיים שנתן השי"ת בנפש האדם, שהחיים בה חזקים כ"כ, שיחיו חומר מת כטבעו של עפר מה"א הרחוק מהחיים, נתן להוות בתור עלול כח נפשי כזה, שיורד ממעלתו ואינו יכול להחיות כ"א יסודות רוחנים, שקרובים מצד עצמם למצב החיים, וכיון שמעלת נפש האדם נוצרה אח"כ הרי מה שהוא עלול ממנה הוא בגדר כל המאוחר מאוחר במעלה, וע"כ נעשו ממנה נפשות, בסדר עלה ועלול, עד ביה"ש של הפסק הבריאה, עד שחלקי המעלה האחרונה

אינם יכולים להחיות שום גוף, אפי׳ שיהי׳ בטבעו קרוב לחיים, אבל כיון שבאו מצד טבע הנפש, העומדת להתקשר בגוף, הרי הם מבקשים להקשר בגוף שיש לו כבר חיים בלא״ה, ומתוך כך מסיגים גבול אחר׳ ע״כ הם מזיקים, והכינם השי״ת בחכמתו להנהגת העולם, כי האלהים עשה שייראו מלפניו.

צבת בצבת עשוי׳

שייכה לבין -השמשות. המעבר בכל עניני החיים מביאה היזיקות. ע״כ נבראו המזיקין ערב שבת בין השמשות, בפרק המעבר ממצב הבריאה למצב המנוחה, וצריך שיוכן כלי הכח המעמיד בעת התחלפות המצבים להיות נכון להשלמה הראוי׳. ע״כ בתור הגנה למזיקין היא צבת בצבת עשוי׳. וכן בעניני הצבור, התחלפות המצבים מביאה התעוררות הכחות, והרעים שבהם ג״כ מתעוררים, וצריך להם צבת בצבת. והוא ערך סוכת שלום, שהננו בוררים בדרך ארעי׳ שזכות ברירותה מתנהגת במישרים עפ״ר דעות, והעשי׳ להכנה זו עצמה צריכה להיות בהשתדלות רבה הקדומה, שהוא דוגמא למעשה שמים וארץ, כדחז״לכל הדן דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית. לכן להגנה ממזיקים טובים התיקונים שנעשו ע״י צבת בצבת עשוי׳, ועיקר ההגנות צריכות לזמן המעבר, שבזמן המנוחה אין ההזיקות שכיחות, כמו שכתוב: ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה.

מחלוקת שהיא לשם שמים

מקיימת בנין גוף הכללי של בית ישראל, כמו שהתנגדות המזגים מקיימים ומיישרים הבריאין, ואפי׳ אם יראה בפועל איזה רדיפה הוא דוגמת שחלקי הדמים רודפים אחד אח חבירו, ואם הי׳ בהם איזה הרגש היו חושבים שכל אחד ירצה להדוף את חבירו ממקומו, ועי״ז פעולת החיים מתעוררת בגוף.

בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן חמש עשרה לגמרא

כל הפעולות והמחשבות הרבות, שבמהלך גידול חיי האדם, בפנותן כולן לתכליתן המיוחדת, צריך להיות להן מקום יסודי, שהוא מיחדן ועליו הן מתקימות. המקום של יראת ד׳ ושקידת התורה הוא הנקודה התכליתית שלהן, שלפי מה שהיא מצטירת יפה בלב האדם כן ישתכלל ויתקיים כל בנין חייו. לכן ראוי להרגיל את האדם בעבודה ותלמוד דוקא כפי אותה מדה, אשר יד הבנתו מגיעה להשגת כללות תכליתו, וכאשר ישיג ערך התכלית של ענינים יותר גבוהים אז יחנכוהו בענינים יותר גבוהים. אבל אם ירגילו להעמיס אותו בעבודות ולימודים, שאיו שמץ מתכליתם יכול להצטייר בו, משרישים בו דעה נפסדת, המקעקעת כל הבירה כולה, חלילה, שאין צורך תכלית לדברים ושאין בהם תכלית, והי׳ כאשר יגדל ושכלו יכריחהו להחליט את צורך התכלית לכל דבר, וכי ההשתדלות בדבר שאין לו נקודה תכליתית אינה מהראוי, ירופפו עמודי שקידתו וכל בנין גדולו. על כן התינוק מבן חמש עד עשר מוכן הוא בשכלו הרך בתחלת התפתחותו, להרגיש את יפים וזיום של פשטי המקראות, בסיפוריהם ומליצותיהם ורעיונות מוסרם, המרהיבים לב ונפש גם בחיצוניותם, וביושר עניניהם בטבעיות המדות ונפלאות ד׳ וחסדיו, ולהכיר להם ערך של תכלית, אבל עודנו רחוק מלהכיר התכלית של יושר המעשים הפרטיים אשר במשנה. אך בבאו לשנות עשר תתברר הבחנתו במציאות מעשים טובים והפכם, ויכיר את צורך הלימוד המדריך בהוראת מעשי הטוב וברור פרטיהם ובהזהרה ממעשי הרע בברור פרטיהם, ואז ילמדוהו משנה. אבל עוד

לא בושל שכלו כ״כ להכיר, שמלבד הידוע בראשית ההשקפה מטובתם של המעשים ומרעתם עוד צריך לחקור עליהם, בהסתעפותם הרבה, מתוך המפורש על הנעלם, ובבואו לשנות חמש-עשרה ימצא שכלו מתעורר על התרחבות המעשים המדות והדעות בברור תעלומותיהם, ואז יורוהו דרך התלמוד. ועל דרך זה יגדל בלמוד תורת ד׳, בשמחה וטוב לב, ויראת ד׳ אוצרו.

כל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נבל, שנאמר נגע נהב באל חניר אשה יפה וסרת טעם

התכשיטים ראוים הם לאברי הגוף מצד חשיבות החושים הנכבדים שהם תלויים בהם. כבודו של חוש הריח הוא מבואר מצד סגולת קליטתו הריחות הטובים, ״איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו, הוה אומר זה הריח״. משא״כ כשהוא משמש לריחות רעים ובזויים. והנה האדם העוסק בתורה פועל בו כח שכל, להשכילהו בחכמת אמת, לדעת את קונו וללכת בארחות צדיקים, אבל אם יעזוב עסקו בתורה יהי׳ השכל עצמו לרע לו, ויעשה לו בכחו דרכים זונים עד שישוב מתוך כך למדרגת פחיתות מרובה. אם כן בעל הכשרון ראוי הוא לכבוד לא מצד עצמו אלא כשהוא מקבל בכשרון השכל דברים קדושים, חשובים ומועילים באמת, ועל כן מתואר השכל בשם אשה, מצד שהוא נערך לפי מעלת המושכלות האמתיות, שהוא מקבל אותם, וכאשר לא יתנו לפניו מושכלות אמתיות הוא כמו סרת טעם, שיפי׳ גורם מכשול להוליך בדרך רשע וכסל. לפיכך השבח והכבוד הנתן לבעל שכל בעד שכלו הטבעי, אם לא הכניס בו דברי תורה, ומתוך כך הכניס בו דברים המחפירים ומבאישים, הרי הוא כמו שבח לכלי שמשמש בדברי פחיתות אבל מוכן הוא לתהלה דווקא כשישמש לדברים חשובים, והוא כמו נזם זהב באף החזיר, שפעולת ריחו מגונה לפי תכונת מזונו. ועל כן נקרא נזוף, שראוי הוא לנזיפה וגערה על היותו מאבד מה שיש לו והתהלה יאתה לפועל הטוב. וכן כתוב בספר תהלים ע״י דוד מלך ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, ולא עוד אלא שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד. אמתתה העליונה של התורה אפשר להתדמות ולהערך אל אלפי זהב וכסף רק מצד טובת עוה״ז, של רוחב הלב, קורת הרוח ושמחת הנפש, שהיא גורמת, אשר גם היא יקרה מכל חמודות. ואע״פ שאין זו עיקר הכונה של העסק בתורה, כ״א לשם ה׳ יתי׳ לבדו, אבל אות ומופת היא לרוממות שלמותה הנצחית. אמנם גם בתוצאות המעשים הטובים וערכם הנצחי, שאלפי הזהב והכסף יכולים לגרום להם, אינם נערכים למעלת התורה שהיא כנגד כולם.

המבדיל בין קדש לחול חטאתינו הוא יאחול

במוש״ק צריכים לשוב בתשובה על התוכן של הארת השבת, שיהיה נקי בלא שום תערובת, כדי שאותם הענינים, שמפני קדושת השבת הם מתבטלים ואינם יכולים לפעול ולהזיק, לא יפריעו את מהלך הכשרות של ימות החול, שאין בהם אותה ההגנה. וזהו ענין קדוש ידים ורגלים של פשיטת בגדי הקודש של כה״ג ביוה״כ, כי אותם צחצוחי טומאה המתפרצים לתוך הקודש, ומפני גודל אור הקודש הם מתאמצים להדבק בו, ובעת שליטת הקודש עצמה אינם יכולים לעשות מאומה אבל אחר עבור הארתה צריכים להשמר מהם ע״י תשובה גדולה רבת החדוה העז והענוה.

ברכות שמים מעל, ברכות תהום רבצת תחת – ברכות אביך גברו על

ברכות הורי, עד תאות גבעות עולם

שתהי׳ הברכה שמימיית נסיית ומכל-מקום תהי׳ רובצת תחת בדרכי הטבע. ברכות הורי היו בנסים שעשה להם, כמו שנתברכו אברהם ושרה בנסים, וכן יצחק ורבקה במשפט אבימלך מלך פלשתים, אבל יתר שבחן של הברכות שלי שיהי׳ הטבע עצמו מעולה ומרומם, מעין עוה״ב, שהוא למעלה מהנס, בנחלה בלא מצרים בכלל גבולי עולם וסדרי בראשית, עד תאות גבעות עולם.

ואכלתם אכל ושבע והללתם את שם ד׳ אלקיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם

הנה כתבנו במקום אחר ענין הרח רע והרחקת הקדושה מד״ת ותפילה ממקום הטנופות, שחכמי שיקול דעת האנושי לא יבינוה איך יפגם דבר רוחני ע״י לכלוך גשמי, ועוד יש להוסיף ביאור מה דאמרינן שיש שד של בה״כ מהו ובהקדמת הזוהר (דף י:) אי׳ דמתהני מההוא טינופא, ומה זאת. וכתבנו שענין עה״ד גרם כ״ז, שהבדל בין חכמה ודעת, חכמה נקרא שמכיר הדבר יודע ערכו ונמשך לו בבחירה גמורה, ודעת נקרא אחרי שהעמיק בחכמה ונמשך אחרי הדבר שהחכמה החליטתו, ונדבק בכל כוחותיו שהם לבד מהחכמה. והנה בדבר שכולו טוב הדעת הוא מעלה גדולה וחשובה, מעטרת את עצם החכמה, כמו עיקר הכל לדעת את ד׳ ב״ה, ע״י החכמה מכיר גדולתו ותפארת הדר מלכותו ית׳, ומ״מ עדיין הוא עומד מבחוץ, אע״פ שכיון שמכיר הדברים לאמתתם לא יעשה שום דבר נגד החכמה, ויראת ד׳ תהי׳ אוצרו, לשמור רגלו מלכד בשום דבר חטא ועון ח״ו, אבל כל כוחותיו עוד לא נכנסו להרגש הנמשך מהחכמה, וע״י עשק הדעת ומשיכת הרצון ימצא בו ענין הדעת, ואז לבבו ובשרו אל אל חי ירננו ויכמה לעבוד את ד׳ ית׳, ובאהבתו ישגה תמיד. זאת היא מעלת הדעת נוספת על החכמה. אבל לפ״ז נדע שאין הדעת דבר טוב כ״א בדבר שהוא טוב מכל צדדיו, ואין שייך אצלו כלל העברת הגבול, כי כל מה שיוסיף ויתדבק מוסיף אושר והצלחה, ולא בא עד מרום עוזה כלל, אבל בדבר שיש בו גם ענין הרע מאיזה צד, אע״פ שהחכמה טובה בו, שהרי עכ״פ יש בו דבר טוב וידע להמשיך ענין הטוב, מ״מ הדעת, שהיא קישור הכוחות והמשכתם בו, הוא דבר מפסיד מאד, כי כיון שימשכו גם הכוחות שאינם מבחינים ומכירים בו, ימשכו אחרי הרע כמו אחר הטוב, ויולד קלקול גדול. ואע״פ שבאמת בלעדי הדעת אין הכרה שלמה, מ״מ אין להכנס בשביל עדיפת ההכרה שיש בין החכמה אל הדעת בסכנת ההתדבקות ברע. וזה הי׳ פיתוי הנחש, שבכח עץ הדעת טו״ר הי׳ זה והי׳ אסור להדבק בו, וע״י האכילה נמשך הרצון וכל הכוחות שבאדם ונדבק בטוב וברע שבו ג״כ, ונמשך מזה שבכל דבר שהי׳ ראוי להשתמש רק בחכמה משתמש בדעת ונמשך קלקול מצד הרע שבו. וזהו יוסיף דעת יוסיף מכאוב, ולא אמר יוסיף חכמה יוסיף מכאוב, חלילה, החכמה תחי׳ את בעלי׳, רק אם במקום הדרוש חכמה יוסיף דעת יוסיף מכאוב, אע״פ שהוא מוסיף בהכרה של זה הדבר כל המוסיף גורע, וכדאמרו חכמים בעץ הדעת גופי׳ בסנהדרין (כט.), שנמשך המכשול מכל המוסיף גורע. ומזה הי״א ארורים וי״א סממנים לברר זה בקטורת כדאי׳ בע״ח (היכל ב׳ שער ד׳ פרק י). וחז״ל רמזו דבר זה בסוכה (מב:) שאמרו ״בגדול אע״פ שאינו אוכל כזית בכדי אכילת פרס צריך להרחיק, משום יוסיף דעת יוסיף מכאוב״. כי מצד החכמה האכילה היא אחת מהתיקונים הנדרשים, ובודאי כשמתקן למטה כך מתקן לעומת זה גם למעלה כשהוא עומד על טהרת קדושתו, אבל מצד עטיו של נחש נמשך הדעת במקום שרק חכמה ראוי׳ לו, כי בחכמה הי׳ אוכל רק כפי הדרוש לו, והי׳ משער בעין יפה כדי סיפוקו, והי׳ זה תיקון והעלאה, אבל ע״י הדעת כיון שמכיר ההנאה של האכילה בדעת נמשך אחר זה הפרט שהיא חלק קטן ובאמצע הדרך הגדול שאליו מגמת פני האכילה, ודעתו משתנית מפני רצונו ומשער יותר מהדרוש לו. וגם

השלם שבאדם ישגה בזה כמעט, וממילא אינו תיקון כ״א קלקול, כי אין כוחות הגוף מקבלים ומבררים אותו להחזירו לענין אד״ם, רק נופל מערכו, מפני שמקבל אחר ההנאה יותר מכפי ערך הכלי, ונשבר הכלי דהיינו החומר שכולל ההנאה בו ונופל. וגם הכלי החיצוני שהוא הגוף מתקלקל עי״ז, וממילא דבר זה נמשך בכל הדברים התלוים באילו הענינים, שהם סבותיהם העצמיות המסבבים אותם ומסובבים מהם. ונמשך מזה הריח רע, שענין הרח ביאר החסיד רמ״ח לוצאטי זללה״ה בביאורו לאד״ר (ד׳ עו-עז) שהוא ע״י חיזוק הרוח, והנשמה נהנית מזה ומתפשטת בכל הגוף, עי״ז מתחזקים גם כוחות הגוף, ולא כמזון שכחות הגוף מתחזקים ועי״ז מתחזקת הנפש. רק ע״י חוזק הנפש מתחזק הגוף וממילא מתחזקת הנפש בעניני׳ ובפעולותי׳. ולפ״ז קלקול שמתחיל בגוף ומתפשט בנפש הוא ענין רע כמו מאכל רע ארסי וכיו״ב, ודבר שמתפשט מקלקול הרוח לקלקול הגוף הוא ריח רע וסרחון. וזהו שע״י הדעת שהשתמש בו במקום חכמה מתקלקלים אלו המעשים, ע״כ בא מזה הרח רע, שההתחלה היא מעין ריח רע, שהוא מכאוב של הדעת שאינו נמשך כ״א מצד שימשך הדעת הרוח דעת שלא כראוי לו בגוף. והנה כיון שגברה הזוהמא באדם, עד שלא יתוקן לגמרי עד לע״ל, המציא הקב״ה רפואת תעלה, למכתו האנושה שלא תתפשט הרבה, באופן שתהי׳ ראויה להתקן בהדרגה ע״י הבחירה והעבודה, ע״כ ניתן מקום לזוהמא להתפשט גם בכל מאכל האדם, ואותה הזוהמא אינה ראוי׳ כלל שתשאר בגוף האדם וא״א שיהי׳ ממנה בנין כלל, נמצא כי מה שמצד המשך הזוהמא בגוף האדם דעתו נוטה להגדיל המדה מאכילתו אינו מקלקל כ״כ, כי הגרעון אינו נשאר בגופו רק נדחה ממנו ואין חיות בא ממנו. וזה פלא למעלה מחכמה, כי מצד החכמה היינו אומרים שראוי להתקן מזון האדם שיכניס בו כדי צרכו, שלא יצטרך להוציא מותר ופסולת, אבל באמת הפליא אלקים לעשות עמו, וברב חסד אע״פ שנדחה ממעלתו מ״מ לא יתאחז בו הרע עד לאין מרפא חלילה. וע״כ הולך הדבר ומתתקן בהדרגה, מה של״ה אפשר אלו הי׳ נשאר בבנין וקבלת החיות כל מה שיקח האדם בתוך מעיו מצד עצת הרע שהי׳ החיות מוטבע ברע וכל פעם הי׳ מוסיף קלקול ח״ו, ע״כ אנו חותמים ומְפליא לעשות״. ועל לע״ל שהכל ישאר נקי, יכירו שד׳ עזרם והפליא עצה, יאמרו ברוך ד׳, כמש״כ ואכלתם אכל תחילה ואח״כ ושבע, לא כמו בעת הקלקול שהיתה האכילה מעורבת בסיגים להיות שבע, ועכ״ז אכל מצד אחיזתו במשכא דחויא, והללתם את שם ד׳ אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא, כמו ״ומפליא לעשות״, שעי״ז היה מקום והכנה לזאת המעלה. וענין הבושה בא עי״ז כי משתעבד היקר לזולל כמו שאדה״ר נתבייש היפך מש״כ קודם זה ולא יתבוששו, וא״כ כשמסתלקת זוהמא זאת לא יבושו עמי לעולם כי לא ינזרו עוד לבושת, רק תהלת ד׳ יתנו.

אליהו הנביא

אליהו יושב בכל מוצאי ש״ק תחת עץ החיים וכותב זכויותיהם של ישראל. על כן ראוי לכל מי שיש לו שייכות של תשוקה לרזי תורה, שהיא מדת גילוי אליהו, באיזה דרגא, אפילו אם היא רק בדרך דמיון, או הרגשה, או השגת השכל האנושי, וק״ו אם עלה בחסד עליון למדרגות יותר גבוהות, שבכל מוצאי ש״ק יעשה גם הוא כמעשיו של אליהו, ויעסוק בזכויותיהם של ישראל. ויכיר בהכרה שכלית ובהשגה בהירה וברורה את קדושת ישראל, ויקרת מעלתו, וידבק עצמו בכללות עם קדוש, עם ד׳ וסגולת נחלתו, שאין קץ ותכלית להופעת אור קדשו של כל יחיד ויחיד שבהם, שגם הריקים שבישראל כל העולם משותת עליהם. ויש להתרעד ביראה קדושה, מקדושת הנשמה האלהית העליונה של כל נפש מישראל ולהיות מלא שוקקות וחמדת עולמים לקדושת רוממות קרן ישראל בכלל, ולהצלחתו של כל יחיד מישראל, בכל מעשי ידיו, בחומריות וברוחניות, ובכל טוב. ומתוך מעמקי נשמתו ירנן ויקרא, אשריכם ישראל, אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בד׳. אהבתיך עמי ולאומי, איויתיך בכל לבי, ובכל נפשי, אחמדך בכל חום לב, בכל אש

עצמותי, אשתוקק לראות כבודך, יפיך, והדרך, עת תרומם ותנשא, עת תגדל ביפי צביוניך, ויצאו כל סגולותיך, והנפלאות הכמוסות בך, מן הכח אל הפועל, עת תנטע ותתאזרח בארץ צביונך, בארץ פארך, ויגלו לצפון ולים, לקדם ולמערב, תפארת עוזך וגובה קרנך. וראו גוים צדקך וכל מלכים כבודך, וקורא לך שם חדש אשר פי ד׳ יקבנו, והיית עטרת תפארת ביד ד׳ וצניף מלוכה בכף אלהיך.

וצונו לקרוא את ההלל

הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף (שבת קי״ח). מצד ערכה המוסרי טובה היא ההתפעלות הנפשית כשהיא באה מזמן לזמן, אבל בהיותה מתמדת ותכופה תאבד פעולתה הראויה ותמשיך פעולה נגדית, מכבידה ומטשטשת, המחלשת את כחה המוסרי. ומצד ההערכה השכלית טובה היא ההתפעלות הנפשית, הבאה לפי מדת כח ציורו של מקבל הרשמים, המתפעל על ידם, כשהם מפליאים בתחדשותם, אמנם ההתפעלות התמידית מורה שהיא באה לא רק מצד התחדשות הרושם אצל המקבל כי-אם מצד הפלא שבעצם הענין. והקורא הלל בכל יום מורה כי ההתפעלות היא עצמית, והרי זה מחרף ומגדף, כי מה נחשב כל פלא לעומת כחו הבלתי-בעל-תכלית של אדון כל המעשים ב״ה. ואינו ראוי מצד ההשקפה האמתית כי-אם לפרקים מצד כח המתפעל שבנפש.

פה להם ולא ידברו עינים להם ולו׳ אזנים להם ולו׳ ידיהם ולו׳ רגליהם ולו׳

נראה כי ״בגד שלך ״ הוא מציין יותר הריחוק מ״בגדך ״, ו״בגדך ״ מציין יותר התקרבות, והנה באברים שיש בהם תשמיש רוחני כמו הפה העינים האזנים והאף, לא יפעלו כלום אצל העץ והאבן, לכן אמר ״להם ״, שהם רחוקים יותר, אך רגל ויד שמצאנו אותן גם לדוממים, אך לא לתשמיש ההילוך והמישוש אלא להחזקה והעמדה, כמו בסיס לכלי וידים לכלי, שמשמשים לעצם תשמישם כמו העמדה ברגל והחזקה ביד של בעלי חיים, ובהם שייכת התקרבות עצמית יותר, לכן אמר ידיהם ״ ו״רגליהם ״.

חירותנו וביעור חמץ

אלה השנים המסמנים לנו את חג הגאולה, חג הפסח, זמן חירותנו. ולדורות מה אנחנו למדים מאלה שני הנושאים הללו התלויים זה בזה ? התשובה הנצחית היא, שתנאי הגאולה שנים המה: החירות העצמית, חירות הגוף מכל שיעבוד זר, מכל שיעבוד הכופה את צלם אלהים אשר באדם להיות משועבד לכל כח אשר הוא מוריד את ערכו, את תפארת גדולתו והדרת קדשו, והחירות הזאת אינה נקנית כי-אם על-ידי חירותה של הנשמה, חירות הרוח מכל מה שהוא מטה אותה ממסילתה הישרה והאיתנה היצוקה במהותו העצמית, - אבל אלה שני סוגי החירות אינם באים, ואין האדם בתור אישיות פרטית ולא העם בתור קיבוץ שלם בעל רוח מיוחד זוכה להם, כי-אם על-ידי הביעור מכל גבולו את כל דבר המעכב את חירותו, שזהו חמצו, השאור שבעיסה, שהיזיקו מצוי ביותר בעת אשר אור של גאולה מתנוצץ עליו. להתלמד אנו צריכים איך לסגל לנו את אותו הרוח הגדול של החירות, אשר זרח עלינו אמנם בתקופות המאירות שלנו, ואשר יצא כברק נוצץ בהופעתה של הגאולה הראשונה, גאולת מצרים, אשר נגלה עלינו מלך -מלכי-המלכים הקדוש- ברוך -הוא בכבודו הגדול וקרבנו לעבודתו, שהיא חירותנו הגמורה, והרים אותנו משפלותה של העבדות הנכריה אשר שוא היא עבודתה. ההבדל שבין העבד לבן -החורין איננו רק הבדל מעמדי, מה שבמקרה זה הוא משועבד לאחר וזה הוא בלתי-משועבד. אנו יכולים למצא עבד משכיל שרוחו הוא מלא חירות, ולהיפך בן -חורין שרוחו הוא רוח של עבד. החירות הצביונית היא אותו הרוח

הנשאה, שהאדם וכן העם בכלל מתרומם על ידה להיות נאמן להעצמיות הפנימית שלו, להתכונה הנפשית של צלם אלהים אשר בקרבו, ובתכונה כזאת אפשר לו להרגיש את חייו בתור חיים מגמתיים, שהם שוים את ערכם. מה שאין כן בבעל הרוח של העבדות, שלעולם אין תכן חייו והרגשתו מאירים בתכונתו הנפשית העצמית, כי-אם במה שהוא טוב ויפה אצל האחר השולט עליו איזה שליטה שהיא, בין שהיא רשמית בין שהיא מוסרית, - במה שהאחר מוצא שהוא יפה וטוב. ואנחנו לאורה הפנימי של החירות העצמית הזאת, "חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות", נסע ונלך להבליט יותר ויותר את עצמאותנו הרעננה הפנימית, שקנינו ע"י גילוי שכינה, אותה החירות שקנינו ע"י הפלא הגדול היחיד בעולם, שנעשה עמנו בעת שגאלנו ה' יתברך וגאל את אבותינו ממצרים לחירות עולם. בואו נא, אחים, אל הסדר כולנו, יוודע לנו שהננו בני-מלכים, ועם שהחירות היא גורלו הנצחי, לא עבד ישראל ולא יליד-בית ולא יהי לבוז, מאז אשר נשא ברמה, מיום חג חירותנו, את דגל החירות וביעור החמץ, אשר יבאו כמים בקרבנו וכשמן בעצמותינו על-ידי כוח-האיתנים של המפעל הקדוש והנאמן, בקיימנו את דבר-ד' גואל ישראל מעולם ועד עולם, אשר צונו לשמור את המצות. שמרו את החירות ואת ביעור החמץ, והגאלו מהרה גאולה שלמה.

קדש

כִּי חלק ד' עמו, יעקב חבל נחלתו". והנחלה היא נחלת אמת. המאורעות שעליהם יתנחלו הדורות בציוריהם הקדושים הם דברים של אמת מעשית, שע"פ התפיסה היותר פרטית היא לעולם איננה משתנית מאמתתה. ע"כ יש בכחה לתן כח חיים פרטיים לכ"א ואחד מישראל, עד שכל ציור פרטי שבכל נפש יחידה היא מוסיפה בו אור וחיי עולם לה ולדורותיה, עד שיש ביד כ"א מישראל לתן כח-קדושה מצדו אל היום, לקדש את היום. ע"כ שורש הקידוש הפעלי ביותר, הפרטי, הפועל מצדינו על היום, הוא נובע ביציאת-מצרים, מהתגלות האמת המעשית שאינה יכולה להשתנות בבהירותה הכללית ג"כ אצל כל יחיד ויחיד. וזהו כח החירות, היציאה מבית-עבדים, שכל הפרטים שבכל אומה ולשון אי-אפשר להם שיהיו נכללים בהמוסר הרוחני של עמם אלא אם יהיו עבדי הכלל, כלומר רק מושפעים ונפעלים ממנו, אבל אי-אפשר כלל להם מצד פרטיותם לשאוב ציורי אמת, הראויים להיות עומדים וקימים ופועלים, ממקור הכללי שלהם, באורח חירות של אמת מוחלטת, מה שא"כ ישראל זרע אמתאִך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע".השי"ת ביחודו האמיתי לעד הוא להם למושיע. ואינם צריכים [עמו אל] נכר ומושיע אין בלתו, וכח האמת האלהית, שהוא מקור הקדושה הכללית של ישראל, נותן כחו בהם לכל יחיד] פרטי, להתקדש בכח עצמי ולהעשות בזה [מוכן להוסיף קדושה] מיוחדת מצדו ליום. ע"כ ברגש קודש כולו אומר [בליל התקדש] חג זה, מקור יסוד לכל מועדי ד' כולם, לשמירת הזכרון הכללי, ההולך ומאיר ג"כ בכל הפרטיות הציוריות לכלל יותר גדול, הכולל את] העושר של הנקודות החיות המתוספות בו בכל [המדרגות הפרטיות שבמהלך] הקדושה של ישראל, דקדשינהו לזמנים, נאמר לכל יחיד ויחיד שבישראל להכיר את ערך פעולתו, זורע צדקה שכר אמת קדש.

קדשנו במצותיו – נאמן חרותנו

האידיאליות האלהית חיה היא במלואה בכל פנה ונקודה של חיים זמן ומקום ומקוריהם ותולדותיהם לאין -תכלית בגדול ובקטן. תכן החול איננו כי-אם מסוה המסתיר, הפועל תעלומה על כל זהר-האורה של החיים הנחמדים והחביבים, שבנעם -ד' המה מפכים והולכים במלא-עולמים, במלא- נשמות, ובמלא-חיינו פנימה. הקדש בא במועדו ומסיר את הצעיף, מגלה פני הלוט, והאורה הקדושה בכל חמודותיה, הנה

נראה, מלבבת היא אותנו, בנעימות-שיחיה, מרוה אותנו נחת משד תענוגיה, והננו מתענגים על ד׳ ועל טובו, ולבבנו מתמלא רום ועדן ברווי תענוגים, ״אז תתענג על ד׳״, ובאים אנו מרוב שקיקת חדות דודים להשתעשע במצותיו אשר אהבנו אהבת-נפש לעולמים, אשר אהבנו סלה ממקור נשמותינו מראש צורים ועד אחרית כל ימי-עולמים ודורי-דורים, אשר אהבנו בחמדת כל לבב מתוך הכרת-עז מלאה, לבית נשמתית, טבעית, שכלית ומזגית, ״אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו״. ובליל התקדש חג והננו מלאי גאולה מלאי חרות עליונה וחרותנו משחררת את רוחנו ורוח כל היקום, מגלה את האשר הצפון בנו פנימה, כי רוח אל חי העולמים בנו חי, ״בקרבך קדוש״. והחיים כולם באים למעמדם ורוחנו רואה את יקרת ערכם, את גדל שוויים ואת רוממות תשוקת תקותם, אשר תבא בטח, ״בטחו בד׳ עדי-עד, כי בי-ה ד׳ צור עולמים ״. ומתוך מקרא-הקדש אשר לחג הקדוש הננו עומדים על המצפה ונחזה את רוח-החרות ההולך ונגאל, העולה במעלותיו מתוך כל עצמת הסבוכים, ומתוך המאפליות נראה נהורים, ונפשנו תגיל בד׳ תשיש בישועתו וכל עצמותינו תאמרנה: ד׳ מי כמוך וגאולתנו גאולת-עולמים היא, חודרת היא בכל מרומים ובכל מעמקים, רעיוננו העליון, הרחב מכל מרחבי מרומים, שבכבלי העבדות, של הגות רוח בן -אדם תולעה וחכמותיו הזעירות, חפצים המ בני-אדם, מלכי-ארץ והמון -לאומים, לאסור אותו בהם, מראה הוא בימי חג חרותנו, וביותר בכל גדל בלילה הזה, ״בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך ״, את חרותו המוחלטה. נצחנו והננו מנצחים את כל, וההוד והנצח עמנו לנצח עוד עדי-עד, שרינו עם אלהים ועם אנשים ויכולנו, והננו עדים חיים וקימים, שחיה בעולם נשמת-עם כזאת, שאין קצה לתעלומותיה, שטללי כל אורות-עדנים היותר עליונים מרוים הם אותה ולרגעים ישקוה.

ורחץ

המזון הוא המשיב לאדם את אבידת חלקי חומרו, והם בונים מחדש את גיוו הנהרם, ע״י כח החיים עצמם, וע״י עבודת החיים ומכשיריהם. אמנם המשקה לא יועיל ביחוד להמציא לאדם חלקים חדשים, תמורת החסר לו, אבל הוא האמצעי המיוחד להעברת החלקים אל מקומותיהם. א״כ המזון יתיצב לפנינו בתור מטרה עצמה, והמשקה בתור אמצעי לו. והנה האדם צריך לעולם לקדש ולטהר את מטרתו, ואת אמצעיו, שעל ידם יקנה אותה, שגם המה יהיו קדושים וטהורים, ״כי אני ד׳ אהב משפט שנא גזל בעולה״ ז), ״ובוצע ברך נאץ ד״״ ח). והנה יש שהמטרה עצמה עלולה להשגות את האדם מדרך הישר והטוב, בעיקר בעת תתיצב לפניו בערך ההכרחי, עד אשר אם גם יראה אותה בניוולה, ולא תסכים עם הכח הפנימי, רוח ד׳ אשר עליו ודעת ויראת ד׳ אשר בקרבו, מ״מ יסכים לאחז בה, יען כי ההכרח יאכף עליו אכפו, הכרח של תאוה עצומה או קנאה קשה כשאול וכיוצא בהם. אבל כאשר אין שם סיבות [מכריחות] את האדם בכללו או את האומה, או גם את היחיד, אז לחזות נכחה, ולהתאמץ להתקרב לעולם אל מטרה יותר מתאמת אל האמת והצדק, עד אשר ילך. טובו ואמתו. אמנם האמצעים במה לבוא אל המטרהכח אחר חיצוני, רק מכח עצם כחה הנשגב. טוב העצור בה יוכל האדם לפול מערכו הנכבד, אשר אם החל להתיצב על דרך לא טוב, יתעוררואת המטרה, רק יבחר ברע מצד עצמו, יתיצב על דרך לא טוב אח״כ רע לא ימאס, ע״כ לפי אותה המדהעד שיתעורר בנו כל החפץ היותר שלם ומלא לאהבת החיים מצד חמדתם הבהירה והטהורה מצד שאיפותיהם העדינות הקדושות שכולם אומר כבוד. ממילא התוצאה הנמשכת מחיים כאלה בערכם המעשי הוא לאהב באמת את כל ענוגי החיים הטובים הטהורים, המעונגים והמלאים צדק ומישרים, שאינם יוצאים מכל גבול היותר נאה ויותר מפואר, כ״א הם חיים ומחיים, שמחים ומשמחים, מקבלים טוב ונותנים טוב. חיים כאלה עינוגם הוא עבודת הקודש. זהו ערך ענג שבת, ״אז תתענג על ד״״.בחיים כאלה אין המילוי של הרעבון בא מצד ההכרח לחוד, כ״א גם העונג וביותר העונג הנמזג בכל תנועה נאותה

בכל רגש חי ובריא, בין מוטבע בין מורגש בין מושכל, הכל הוא קודש קדשים וחדות ד׳ מעוזו. לציין חיים כאלה, שהחירות של קדושת זמן חירותנו מתוה לנו את דרכם דרך הקודש, תשמש יפה אכילת הטיבול של הירקא לפני הסעודה. במצב צמצום החיים הלא ״בר בי רב דלא נפישא ליה רפתא לא ליכול ירקא, משום דגריר״, וכן ״בעניותי לא אכלי ירקא משום דגריר״, הנה הירקא מוסיף גירוי ומגדל את הרעבון, ועמו את רגש הענג המוחשי שבאכילה, שאין הדבר ראוי בחיים של מצב הפרישות והטהרה. אמנם זהו רק באמצע הדרך, אבל מגמתנו הלא היא לראש פסגת ההשלמה, להוד השלום האלהי המגביהי לשבת ומשפילי לראות, לאותו המצב האיתן ששום כח טוב גם הקטן שבקטנים לא יצר את משנהו, ומכל- שכן את הקודם לו בערך ובמעלה, כ״א י[עמוד על ימינו] לסעדו ולחזקו, ״פרזות תשב ירושלים ״נחָלה בלא מצרים ״ כדמסיים קרא ״והתענג על ד׳ ויתן לך משאלות לבך ״, כי עצם המשאל ירוחב, וגם בזאת, ודוקא במעלה נעלה כזאת, אין צר המקום ואין התנגשות לכל מפעל שהוא מצד [עצמו]. ע״כ רק אז בליל-שמורים, הִמשומר ובא מן המזיקין ״, הבאים מכל כח [של הפרעת] המשקלות בנטייתם, המתפרנסים רק מן המותר של העדר שווי הערך של בני אדם, להשפיל הגבה והשפלה להגביה, שגורמים בזה להסרת המצנפת והרמת העטרה, רק בהתקדש חג קדוש זה הננו מוכשרים לציין חירותנו, בתפיסת חיפוש אכילה של מאי דגריר, שמרבה את העונג הבלתי-מתואר כלל במטבע של הכרח, כ״א במטבע של מטרה בלתי-משועבדת, שאיך שיהיה ערכה היא מוצאת את מקומה ומצטרפת אל הכלל הגדול לשכללו ולהעלותו בכל חדוה וצהלה. ובזה דוקא בזה יתקשרו המטרה והאמצעים באגד אחד, האוכל והמשקה בטיבול, שבנשיאת ידים קודש לד׳ יהיו לרצון ויפארו את השלחן אשר לפני ד׳. אמנם המדה העליונה שתביא לידי זה הכשרון הגדול, העתיד לצאת לפעלו בכל הודו ותקפו בעם -ד׳, לא היה אפשר כלל שתהיה נקנית כ״א ע״י הזיכוך שקדם, ע״י כור הברזל של העבדות ומרירות החיים, בחֻומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה״, בעבודת פרך. ההשפלה דכאה אמנם את הרוח, עד כדי הטמיעה היותר שפלה, רק בחלק היותר תחתון שבחיים, רק בהרגשת הנאת הקיבה הרעבה, ״את הדגה, הקישואים, ואת האבטיחים, את החציר ואת הבצלים ואת השומים ״. אבל כ״ז היה עצה מרחוק להטביע את החותם, שאין לנו כל דבר פחות שבחיים שלא יוכל להתעלות, ושלא יהיה נחמד בעילויו בהשתמשו במקומו ובזמנו. אותו כור הזהב הסיר את הסיגים, והכין הכנה אדירה, שיהיה הזיקוק טוב לזכות לארץ חמדה ״אשר לא תחסר כל בה, ללמדך שאין א״י חסרה כלום ״, ״לתת להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו, בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצרו״. וכ״כ הרבה הרושם המתרחב להתגדל ביחש הארץ הטובה והרחבה, עד אשר בעת הקנין והכיבוש, ירוחב המושג בכל טוב עד התחתית של הטוב היותר קלוש ויותר מעונן ומעורפל, ״כתלי דחזירי״. ע״כ נאותה היא דרשת דורשי רשומות: ״כרפס - פרך ס״״, כי הדברים מתיחשים ונערכים.

יח

אחרי התרוממות הנפש למעלת הקדושה, לאותה המעלה שמקדשת ג״כ את עצם ההנאה והענג, המכרת את האכילה לא לשם הכרח שאין להמלט ממנו לבד, כ״א עוד לדבר טוב המוסיף גם בעינוגו טוב וכבוד, ״מענגיה לעולם כבוד ינחלו״. מפני שגם הענג הוא מחיה המון כחות ורגשות, שאינם מתעוררים לתחיה בדרך ההכרח, נמצא כמו שההכרח מקיים ומחיה את הנפש בכלל כן הענג מחיה את הרגשות והכחות המתרחבים. אלא שבמעמד השפלות וקטנות הערך, בהיות הגרעון שבנטייתו הבהמית של האדם בלתי מניח לאותו כח של ההרחבה של הכחות הגופניים וכל נטיותיה להתעלות, להיות כפי עצם כח החיים שבהם יותר עולים להתעטר בתעודות החיים ושומרים בחדות ד׳ את גאון תעודתם, ע״כ המוסר הטוב והצדק מורה את הערך של ההכרח והצמצום. אבל בעלייתו של אדם בקדושה מושרשת יפה יפה,

הבאה מהאור הגדול הזורח אל בתי נפשו בהכרה גדולה עמוקה ואדירה בתוכן החיים ומגמתו, אז כל רגש בריא גופני שמתעורר לחיים ומתפשט בכחו, הוא הוספה ליסוד האורה, השתכללות לבנין האשר הטוב היושר והצדק, שעלינו להיות עמו שמחים ומתקדשים על ידו. ע״כ צריך להרשים את היסוד הכפול שבכח האכילה הרצויה: האכילה לתיאבון, אכילת ההכרח הבאה מנפש רעבה, ואכילה על השבע, אכילה לשם עונג, לשם הרחבת החיים העולה ומתקדשת בהרמת קרן החירות האמיתית, בדעת וברגש ובמעשה. ההתחלקות היא אמנם מוכרחת, לבל ישכח האדם בהיותו מתעלה ומתקדש, שאמנם יש ויש גם בו בעצמו מצבים כאלה, שמצדם לא יוכל בכל עת לעלות אל הקודש למעלה הרוממה של אכילת השבע. אף גם זאת ידע, שאף אם מושבו כבר איתן הוא והוא חסון במעלתו בשאיפה של ההרחבה מצד הקודש, שכבר עלה אליה ג״כ בטהרת חולין שלו, מ״מ אל ישכח כי יש אכילה של חול בעולם הבאה מצד ההכרח, ויש לשים אל לבו הצרכים החומריים והרוחניים של רוב ההמון, שהוא עומד עדנה באמצע דרכו, ועוד לא בא למדה זו של אכילת השבע, שכל ההכשרים של אכילת ההכרח צריכים לתפס מקום אצל איש המעלה, הקדוש אשר בו יבחר ד׳ לעולם, ולא תטשטש אכילת השבע את אכילת ההכרח בין בגשמיותה בין ברוחניותה. וביותר תשלים ההסתכלות, בהחצות המצה לשתי אכילותיה, שגם אכילת החול ההכרחית איננה מופרדת ועומדת לעצמה מבלעדי אכילת הקודש שהיא תעודתה שאליה תבא, וכמו כן שאי אפשר כלל שתבא אכילת הקודש בכל רוממות ערכה, בחיי הפרט וכן בחיי הכלל, בכלל האומה, ובכלל האנושיות לקץ הימין, אם לא בהקדמת כל הסדר הטוב והנאה להכשרת האכילה ההכרחית. ע״כ העיון בה הוא הוא הדרך המשלמת את הדרת הקדושה, ומראש צורים נחזה אבינו הראשון, שבקראו בשם ד׳, ובעלייתו עד רום ערך האהבה והקדושה העליונה, נטע אשל, להאכיל ולהשקות כל נקשה ורעב. כללו של דבר: משני מיני האכילות בהתאמתם תצא ההשלמה, הבאה מההערה של שתי המחציות, הערת יחץ.

מ״ג

אחר הפעולה המרשמת את תוכן ההתחלקות של שני ערכי האכילות, שהם באמת מכוונים לעומת שני ערכי החיים, חיי ההכנה, שבהם האכילה היא הכרחית מצד התכונה של הצדק והטוב, אבל לא תבא אל ערך צורך העונג והכרתו בתור מצוי הגון ומתאים להמוסר הטוב, דרך ד׳, והחיים התכליתיים, שהם עולים במעלת הקדושה עד שהחיים וכל ההרחבה שיש בהם ושאפשר להיות בהם כולו הוא קודש קדשים, צריך להכיר איך שיעבוד מצרים ויציאת מצרים הם הנושאים של שני מיני החיים, חיי ההכנה וחיי התכלית. אמנם צריך להכיר כי כל המגרעות הנמצאים בחיי ההכנה המה באים כדי להקנות אותנו קנינים כאלה, שישלימו אותנו בהגיע זמן חיי התכלית. ואלמלא הכחות שהם נראים לנו שפלים ויוצאים מתעודת הטוב והאושר, שהקנינו אותם לנו בזמן ההכנה, דוקא ע״י מה שאז היינו ראויים לדברים קטנים, לא היה אפשר שנבא למעלה רוממה באמת בהגיע זמן התכלית, שצריך שיהיו אז החיים מלאים מכל טוב, מכל ידיעה וכל רשימה הראויה למלא את החיים אורה בהצטרפותה אל הכלל הגדול, ההולך ואור, ומכניס את הכל לתכליתו הרם והנשא. ע״כ פה הוא מגיד, ״מתחיל בגנות ומסיים בשבח״, להורות שהגנות היא צורך השבח. מתחיל בגנות של ״עבדים היינו״. אמנם העבדות ודאי גרמה כמה דברים רעים, כמה תכונות נשחתות, ואצ״ל רעות וצרות בהוה שלה לאותם הסובלים אותה אז, אבל גם תכונת ההכנעה, וההשתעבדות למי שראוי להשתעבד, להיות עבד ד׳ באמת, להיות יכולים לבטל הרצון העצמי והנטיה העצמית בשביל קבלת עול מלכות שמים, שישראל מצטיינים בה, ושהביאו בזה ועתידים להביא טובה רבה להם ולעולם, גם זה ההכשר נקנה ע״י קנין העבדות והרגל השיעבוד, שאחרי שסיגיו יצורפו, וכח השפלות המוריד את ערך האדם יוסר, ע״י התרוממות הנפש של גאון שם ד׳ ותפארת הוד החיים המלאים כל טוב,

שיברך ד׳ בהם את עמו באחרית הימים, כמה מעטר ומשלים את כלל התכונה הכללית שבאומה יהיה אז אותו רושם העבדות, אותו התמצית המצטרף לשובה שישאר אחר הזיקוק. ורק הוא ישלים את החירות הגמורה, בהיות האדם כ״כ בן חורין עד שיוכל בחירותו המוחלטת ג״כ לשעבד עצמו במקום הראוי, ולהיות עבד במקום שהעבדות היא החירות האמיתית. ״אל תירא עבדי יעקב״. כתכונת העבדות המגיעה להשלמת החירות כך היא תכונת האכילה ההכרחית הבאה מהכרח החיים, המשלמת אח״כ בחוזק קישורה הטבעי את הוד החיים העדינים, שבהם החיים כבר תכליתיים, שבכח החוזק ועומק ההרגשה ההכרח הוא יותר מצויין מהחפץ, והחפץ שהוא רם ונאצל שיש בו אותם המעלות של ההכרח, רק הוא חפץ שלם ונשגב, ושע״כ צריך הוא להיות עובר מעבר ההכרח. כשם שהגנות של העבדות גרמה לשבח מצדה, כן הגנות של ״מתחילה עובדי ע״ז היו אבותינו״ הוא ג״כ גורם לשבח, שמפני יתרונם הגדול של ישראל, ונטייתם לרוחניות ולשכליות, מפני תעודת קדושתם, בתור עם קדוש, העומדים להודיע שם ד׳ האל הקדוש בעולמו, הלא יכול היה להיות משתמט מידם לגמרי כח הדמיון, באותו הצד שהוא צריך לשכלולו של עולם ותיקונו, להכשרת ההנאות והעידונים היפים שהם באים מיסוד ההכשר הדמיוני, והנטיה בכלל לחוזק גופי, שכח השכל והתגברות הרוחניות מכניעתו. ע״כ כדי לתן שורש בגזע לבל יבולע לצד הדמיוני והחומרי לגמרי, הכין אדון כל המעשים ב״ה רטיה קודם, שמתחילה עובדי ע״ז היו אבותינו והתגברה בהם למדי התכונה החומרית והכשרון הדמיוני במדה נפרזה, מאחר שלא היה השכל הטהור שיסודו הוא דעת אלהים מעכבתו. ומזה יצא השבח, שעכשיו קרבנו המקום לעבודתו ויכולים אנחנו להעשיר את תכונתה של העבודה האלהית, את הוד החסד והצדק האלהי הטהור, בכל אותם הכשרונות שנמצאים בנו מיסוד הגזע המקורי שעע״ז היו אבותינו, שנותן אימוץ לכח הגופי וכשרון הדמיון שימצא אחרי זיקוקו את מקומו המוגבל לו. זהו התכלית של הסברת המגיד, לסמן האיחוד של שני מיני האכילות, שהם מכוונים לעומת שני מיני החיים לכל צדדיהם.

הא לחמא וכו׳ כל דכפין וכו׳ כל דצריך וכו׳ השתא עבדי וכו׳ השתא הכא וכו׳

בעזה״י אפרש טעם ההקדמה הזאת, והנראה שתקנוה לאחר החורבן, ולמה לא תקנו קודם החורבן נוסח מה להזכיר, שזה הלחם אכלו אבותינו בארץ מצרים. והיותר פלא כי קודם שאלת מה נשתנה אמר הא לחמא וכו׳ וא״כ מה מקשה שבכל הלילות אנו אוכלים חו״מ, הלא אמר מקודם כי כלחם הזה אכלו במצרים ולכן יאכלום לזכר. אך הנראה בעזה״י לבל ירד לבבנו ונעציב נפשנו על גודל הנפילה אשר לנו בגלותנו, ואין אנו מקיימים מצות קרבן פסח, וגם שלא נאמר למה נזכור העבדות, ואנחנו כהיום הזה ג״כ עבדים, ומה נשיש בגאולתנו מקודם ועתה נהפכה לנו השמחה ליגון. ע״ז אמר כי כהא לחמא עניא, שאין לנו מזבח להקריב הפסח, והלחם עני בלא מצות הארץ, וכמו זה אכלו אבותינו בארץ מצרים, ועם כ״ז נגאלו, וגם אנחנו נזכור הגאולה העתידה, ויחזק בטחוננו בד׳, ואם יתמהמה עכ״ז אחכה לו, לכן לא תמנעו מלאכול המצה לתיאבון כהלכתה, אך כל דכפין ייתי וייכול, ובזכות זה יהיה כל דצריך ייתי ויפסח. כי הפסח נאכל על השובע, ואין שייך בו דכפין אלא דצריך, שהוא צריך לאכול הפסח משום גזרת המלך בתוה״ק. ומה שאנו צריכים לאכול המצה, שהוא זכר ליציאתנו מארץ מצרים, ארעא דמסאבא, מפרש טעם צוויו שצוה כל דכפין, משום דהשתא הכא ומ״מ אנו מקוים לעלות במב״י לאה״ק, לשנה הבאה בארעא דישראל, משא״כ אם לא יצאנו ממצרים ברגע ההוא ממש, שכבר נשקעו במ״ט שערי טומאה כמ״ש המקובלים. ונגד המרור, המורה על מרירות העבדות, וטיבולו שהוא ג״כ זכר לעבדות, כמ״ש חז״ל (פסחים קיט) חרוסת זכר לטיט, וההסיבה המורה על זכרון השחרור, - אל תאמרו למה לנו להזכיר ואנחנו

כהיום ג״כ עבדים, והאומות גם בימי חכמי המשנה והתלמוד היו מעבידים בפרך את אחינו בני ישראל וגם היו ממררים חייהם, וע״ז אמר שגם בשעה שאנחנו בגלותנו בכל צרה וצוקה מ״מ צריכים אנו להזכיר יציאת מצרים. כי יציאת מצרים תטע עוד היום הזה בגלותנו את פרי התקוה האמונה והבטחון אל לבבנו כי השתא עבדי ומ״מ נקוה להגאל במהרה ולשנה הבאה ב״ח, אבל אילו ח״ו לא נגאלנו אז היתה בטלה תקותנו, לכן צריכים אנו להזכיר יצ״מ גם בעת צרותנו וגלותנו, ולשוש בה לזכור חסדי ד׳ ב״ה, אשר הוציאנו בנסים ונפלאות מארץ טמאה ומבית עבדים - להיות בני חורין בארעא דישראל.

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים

שני דרכים ישנם להתעלותו ורוממותו של כל כח חיים מעשי, שצריך לצאת אל הפועל בתוקף ורב חיל. הדרך האחד הוא ההרוחה, ונתינת החופש למרוצתו ושטף זרמו, למען ילך ויגדל ילך וירחיב את השפעתו במרוצתו ושטף פעולתו. והשני הגורם לו, אע״פ שהוא הפכו, הוא כח העוצר, הדוחק והמונע, הלוחץ בעד הכח המוכן לצאת להתפרץ ולהתרחב, שלא יצא, שיהיה כלוא ונסכר, שאז בבא עתו יוסיף הלחץ הקדום, שהיה ההיפך מחוקו ותכונתה לו חופש ועצמה להגדיל מעופו ועז חיי התנשאות פעלו. מה שהחורף מכלה וסוגר את קשפעת כח הצמיחה והגידול. בארצות שתנאי החיים הנם צריכים לזה, מוסיף עז לבד הכח המקובץ המתאסף מהחסכון ומרעות התפזרות הכחות, עוד נוסף ע״ז מכח והתפרצות שכנגד המועקה המלחצת על שיא החיים של היקום. והדבר ניכר ביותר על הכחות הנפשיים, החיוניים, המוסריים והשכליים, בכ״א לפי ערכו ותכונתו. וכמו שהוא בחיי היחיד, כן הדוגמא נמצאת בשלמותה בחיי הכלל ובחיי האומה הכוללת את הצביון של כללות הרוחניות והקדושה של כלל האדם, ״אתם קרויים אדם ״ יט), עם ד׳ ועם קדוש, אשר כח חיים אדיר איום ונפלא אצור בקרבה מראש מקדם מהתחלת מטעה. רוחה החי והער, השואף לתכליתו המרומם הנשגב והמתנשא עד אין קץ עד-עדי-עד, היא היא מורשה לה מאבותיה, אבות העולם. הנשמה הגדולה של איתן האזרחי כ). האדם הגדול בענקים אברהם אבינו ע״ה, וכמוהו הבן ההולך בעקבותיו, החופר את הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו, אשר סתמום פלשתים וימלאום עפר, ובן -הבן אשר ממנו נשתל כרם חמד בית ישראל, שהחפץ הגדול והאדיר המחוכם והנאור הכולל חיי עולמים כולם, עז וגבורה שלום וברכה לאדם, רב חפץ החופש העליון והנשגב, המאשר את האנושיות כולה, ומוציאה מן השפלות הבזויה, של שיעבוד האליליות ושל העבדות של הכפירה והחמריות השפלה גם יחד, החופש האלהי הנשא הנעלה המרומם את האדם כולו, בחיי היחיד ובחיי המשפחה, בחיי המדינה והממלכה, ובחיי הציבור האנושי בכללו, למעלת החירות והדרור ״לעלמא דיובלא עלמא דחירו״ כא), המכשירו לחיי שלום נדבה גבורה ואהבה גם יחד, עדי-עד, המרכיבו על במתי ארץ כב), המשכלל את חיי החומר וחיי הרוח גם יחד, המאדיר את חיי הזמן עם חיי הנצח בחוברת הוד גדולה ועז תפארת, ע״י האורה האלהית הטהורה והברורה המאירה בהרחבתה ורוממות תעופתה כל מחשכים. - זאת הנשמה הקדושה שהיא גנוזה בטבע וסגולת העם כולו, המוטבעת בסגולת חייו ועצמות הוייתו, היא מוכרחת לצאת, להתעופף ולהתעלות, להתרחב להרבות פארות וענפים עד אין סוף, בשכל, בחיים, בסדרי הבית המשפחה, הממלכה והלאם, בתכונות הנפש לכל גילויי החיים שבהם לכל רחב תנאיהם והקיפיהם, והיא היתה ראויה ללכת במהלך ישר בלא עוצר ודחק, בלא מונע ומפריע, מאז התחיל האור להיות מאיר מזיו אורו של עולם, אברהם אבינו ע״ה. אבל זאת היתה עצת אדון כל המעשים, קורא הדורות מראש, יוצר רוח האדם בקרבו, נוטה הארץ ומחוללה, נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה, שלבד הכח הנמרץ והנערץ של עז החיים הגנוז בטבע הנשמה, של האומה המרכזית העליונה והראשית הזאת, העומדת להיות לעם עליון על כל גויי הארץ בגאונו המוסרי האלהי, המחובר ומתאחד עם הוד אלהי

עולם החופף עליו, והמתגלה לו ולכל האדם בצעדיו ההיסתוריים הנפלאים ונשגבים, אשר רק מהם ועל ידם תובן האנושיות כולה, באספקלריתה המאירה, - העצה העליונה הכינה לא לבד את כח העז והדוחף אשר למהלך החיים הרוחניים העצומים והנפלאים, כ״א גם את כח המונע והעוצר, המצטרף גם הוא להניב ולהפרות, ולהרחיב ולשגב את עוצם הפעולה וגאון עזה לעת תצא אל הפועל בחופש מוחלט ואפס מעצור, לעת יצא כנגה צדקה וצדקתה כלפיד יבער, ויקץ כישן ד׳ כגיבור מתרונן מיין כג). ע״כ כח המקמץ והעוצר הוא מדוד ומשוער ע״פ הטכניקה הכללית של היצירה כולה, לפי ערכה ומדתה, לשימוש ההפרחה וההתרחבות, הכח העוצר, המקמץ והמצמק, אשר בחזקת היד ובגבורה חצופה ואכזרי לחץ את הנשמה העדינה הישראלית, שלא תצא אל הפועל, שתהיה נחנקת תחת מסגרותיה ימים רבים, עד בא עת רצון ויום גאולה, יט) יבמות סא. זהר בראשית כ. כ) בבא-בתרא יד. כא) זהר. כב) דברים לב לג, ישעיה נח יד. כג) תהלים עת סה. יום נקם לד׳ ושנת גאולה לאלהינו, לקרא לשבויים דרור ולאסורים פקח כוח כד). הכח המחנק והלוחץ הזה היתה ממלכת מצרים הגדולה והחזקה, שהיתה אז עומדת ברום עז תוקף הקולתורה העולמית, שהיתה היא כמו העולם כולו בניגוד גמור מכל החפץ העליון של השאיפה האלהית, של הנשמה הישראלית. - כאן עמד כח חפץ העבדות המוחלטת, והטומאה והרשעה והבערות הנלוות עמה, מול חפץ החופש האלהי ואור הקדושה הצדקה והחכמה העומדים על דגלו, והיד החזקה הלוחצת הזאת, האומרת ״לא ידעתי את ד׳״, לא יכלה לשנות את טבע הנשמה בפנימיות הוייתה ועצמותה. היא היתה יכולה רק לצמק את התפשטותה, ולהכניסה בחוגה העמוק הפנימי, באופן שלא היתה יכולה להתגלות אפילו לנפשה עצמה במילואה. אמנם זה הקימוץ ההפכי, לבד מה שהועיל לקיבוץ כחות רבים בגניזה, הרבה כח דוחף שמספיק להיות נלוה תמיד אל כחות החיים שלה להתרחב ולהתפשט. וזה לחם העוני, ציור הקימוץ והתכנסות הכחות, העלולים להתרחב במשך הזמן לפי ההתרחבות הנאותה והעתידה, זה הקימוץ עצמו, די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, הוא הולך עמנו על דרכנו הארוכה, אשר דוגמאות של לחץ וצרות מצרים. עם סוגר הקימוץ וכח העוצר מהרים קול ברמה, מהרחיב כח גנוז וטמיר בעז אלהי עולם השמור בקרבנו פנימה, בקרב נשמת האומה כולה, כלבת אש קודש שלהבתיה בוערה, הוא יסבבנו ישע, לעת יוסר הלחץ להרים קרן בימין ד׳ רוממה, רוממה ועושה חיל.

הא לחמא עניא

לחם עוני הוא כי בעניות שקודם קבלת התורה גורם לקבלת התורה כי אם היו עשירים בדעתם, בלא תורה היו במדרגת ״יש מתעשר ואין כל״, כי היו ממלאים עצמם בדעות כוזבות ומהן מתעצמות מדות נשחתות, וא״א לקבל קדושת התורה בכלי מלוכלך ומאוס, אבל ע״י העניות שידעו שבלא תורה ושפע אלהי, שד׳ יתן חכמה מפיו, אין חכמה ואין דעת, עי״ז הוכנו לקבל האור העליון, - וע״כ היא נהמא דמהימנותאהמכין לאמונה, וזה אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. (לקוטים).

כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח

הקו היסודי המבדיל בין ישראל לעמים הוא אור החסד, שזהו אורו הראשון של אברהם אבינו ע״ה, שממנו מופיעים קרני אורה רבים לפרטיהם, ההולכים ומתפזרים על פני כל מרחב החיים, לסמנם בצביון מיוחד, הצביון והסגנון העברי המיוחד, המופיע מאור תורת חיים ואהבת חסד. עולם האליליות והכפירה אינם יודעים כ״א את עצמם, את הנאתם הגסה החומרית, ואפילו ההנאות הרוחניות הנן רק משרתים להם, ומה שהוא שפל יותר ומכוער יותר, ויותר מתלכד במסגר הצר של העצמיות הפרטית, הוא יותר יסודי אצלם, מה שאין כן חלק יעקב. אהבת הטוב נובע אצלנו לא משום ענין צדדי אלא לעצם טבע הויית נשמתנו הוא

לחשוק בטוב האלהי, הטוב לכל. ע״כ ההרגשה הפנימית הראשונה תיכף כשיוסר הכח המכריח שמונע את החופש ואת הסגולה העצמית לצאת לאור, הוא החפץ להסיר כל צער וכל מחסור, כל דכפין ייתי וייכול, לא יושלח לו בפנים זועפות ולא יותן לו בתכסיס של בוז ומשטמה, שלא יראה את פני הגאה שהוא משפיע עליו חסדו, שכל אלה הנימוסים הנם תוצאות הדעה ההולכת מנגד לטבע קדושתם של ישראל, המכרת את ההטבה לכח עצמי במציאות, כ״א כל דכפין ייתי וייכול, עם כל החבורה יחד בשמחתה ובכבודה. זאת היא הנטיה הטבעית לישראל, שהיא פועלת מיד בהסרת כח הלחץ, כח אדונים זרים, שמונע מהתהלך ברחבה לפי עצמיות תכונת הטוב הפנימי. אמנם המניעה הקדומה דחפה את הכח לצדו העליון, הוא לא ישאר מעתה בחוג צר, רק לפקח על עסק ההכרח החומרי, כ״א ע״י גילוי הכח הנשגב, שהוא תולדה נאמנה, לכח הלחץ הקדום, כשיצא למרחב יחדור הטוב אל עומק החיים לכל צדדיהם ותנאיהם, ולא יסתפק עוד במה שישביע את הרעב, מצד הכנסו בתחום חיי חבירו הטבעיים והרגשתו את ערכם ומחסורם, אבל עוד גדולה מזו, יכנס ג״כ מצד עומק טבע הטוב הנפשי, הגנוז באור נשמתו, גם למעמד הנפש הרוחנית, והמון צרכיה ומשאלותיה, ולמלאותם בכל העז האפשרי. זאת התכונה העליונה היא מצבת את צביון הגוי בכללותו, הוא מראה את החזיון של אחדות הרוח באומה כולה, בכל עזוזו וגבורתו, כל דכפין ייתי וייכול, אבל לא בזה לבדו ימצא את משאלו, לא במילוי הרעבון של הרעב החומרי כ״א בתכסיס שימצא את מצבו הרוחני הפנימי ערוך ומסודר מלא וגדוש לפניו כל דצריך ייתי ויפסח, לכל חוקותיו וצרכיו הרבים והענפים, המיוסדים כולם על יסוד רוממות קדושה ורוחניות אדירה למעלה למעלה. זאת היא המעלה העליונה המביאה את אור האחדות הפנימי על ישראל, שמהחושך עצמו יצא האור, ומדחיקת הכח המעציר, הגורם לצבור כח רב, ולהוציא אח״כ החוצה ברב יתרון, בכח דוחק ורודף המתעורר להרים קרן, ע״י לחצו הקדום והסרת עול אסורו גם יחד.

השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל

הדברים שאינם מוכנים, צריכים זמן רב להתפתחותם, אבל מה שכבר מוכן בעצמותו, וסיבות צדדיות מנעו מהיות ההכנה יוצאת אל הפועל, תיכף כשתסור המניעה יוצא מה שמוכן כבר אל הפועל. יחוסנו לארץ ישראל איננו יחש מקרי, אבל הוא יחש אלהי טבעי לנו, כל הוייתנו ועצמותנו קשורות הנה בארץ חמדה, וכל ריחוקנו מאדמתנו מפני חטאינו לא גרם שינוי בעצמיות ערכנו, והננו תמיד קשורים לאדמת קדשנו בכל טבע לבבנו ועצמותנו, - בארעא דישראל.

כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח

ב׳ בחינות יש: עצם הקדושה שצריך לקבלת עומ״ש והאמונה, ומי שחסר לו והוא חסרון רעבון שא״א בלא זה כלל, ונוסף לזה ענין עטרות ותוספת קדושה, והוא כענין הפסח שנאכל על השובע שלא בהכרח. ועתה ג״כ משלימה לנו המצה ב׳ הקדושות, שמשתלם החסרון, וזהוא כל דכפין רעב לדבר ד׳. וכל דצריך שמרגיש בעצמו שהוא צריך, מפני שהשלמות הקדושה תאות לזרע הקודש, ייתי ויפסח, שקדושת הפסח יקנה ע״י הכנתו עם עשיית המצוה. (לקוטים).

השתא הכא

נגד החסרון המוכרח אמר השתא הכא, שכל הדר בחו״ל דומה כמי שא״ל אלוה ח״ו בעוה״ר, לשנה הבאה בארעא דישראל, וישלם ענין הדכפין, כי לא תהי׳ עלינו עוד חרפת רעב. השתא עבדי ועול בו״ד עלינו, א״א

להשתלם בעטרות, כי אין עבד לובש בגדי שרים, לשנה הבאה בני חורין וראויים לעטרות, כמו שפי' רש"י בפ"ק דר"ה ע"ד הגמ' בר"ה ועטרותיהם בראשיהם כבני חורין ע"ש. והיא תפלה וגם הבטחה, כי כל שנה מתקרב הקץ, והקדושה בעצם מתקרבת, אע"פ שמצד הנגלה הוא להיפך, אבל בליל התקדש חג מדברים כפי מצב פנימיות הדברים.

מה נשתנה וכו' שבכל הלילות אנו אוכלים חו"מ הלילה הזה כולו מצה, שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות וכו', שבכל הלילות אין אנו מטבילין וכו' הלילה הזה כולנו מסובין

יהמה לבי על הסדר של שאלות אלו כי הלא מתחילה אנו מסובין ואח"כ אנו אוכלין מצה ואח"כ מרור, וא"כ היה צריך להתחיל בשאלה האחרונה, שהיא שאלת ההסיבה, ואח"כ שאלת הטיבול ואח"כ שאלת המצה ואח"כ שאלת המרור. אך בעזה"י נ"ל לפרש, כי השאלות האלו מיוסדות על בן שאינו יודע לשאול, כי על החכם והשאר אין צריך לסדר שאלות, כי הם בעצמם ישאלו, ורק על שאינו יודע לשאול, שאתה תפתח לו, נסדרו אלו השאלות. לכן התחיל שיפתח לו פתח לשאול מעט מעט, ולכן שואלו את הנפלא יותר באחרונה, כי מתחילה ירצה לסבב שיהי' עיקר השאלה שישאל הוא בעצמו. לזאת יפתח לו פתח קטן מתחילה: מַה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" סתם בלי פירוט הפרטים, כדי שיתעורר בעצמו על הפרטים, ואם לא התעורר עוד בעצמו אז שואלו פרט אחד, אך אינו פלא כ"כ, והוא שאלת אכילת המצה, שמא יתעורר מתוך כך, אע"פ שאינו שינוי גדול כ"כ, כי גם בשאר ימות השנה אוכלים מצה, אך השאלה היא למה אין אוכלים חמץ, וצריך עיון והתבוננות דקה. ואם אינו שואל עוד להתעורר על השאלות כולן, אז שואלו דבר שהוא יותר מתמיה מהשאלה הראשונה, אך אינו פלא כמו השאלות האחרונות, והוא אכילת המרור, שאין דרך לאכול מרור בשאר ימות השנה אך דרך לאכול בתוך הסעודה שאר ירקות, לכן הוא יותר פלא משאלת המצה, כי דרך בני- אדם לאכול מצה בשאר ימות השנה לפעמים, כמ"ש אנו אוכלים חו"מ, ואין דרך כלל לאכול מרור יבש כמו שאנו אוכלים אותו בפסח. ואם לא התעורר גם מתוך השאלה הזאת לשאול על כל אלה הענינים, אז שואלו על שינוי יותר גדול, והוא שבכל הלילות א"א מטבילין, שכונתו על הטבילה הראשונה שקודם הסעודה, שאין דרך כלל לטבל קודם הסעודה, משא"כ בשאלת המרור, שבא בתוך הסעודה, שדרך לאכול ירק אך לא מרור, אבל השינוי הזה, שהוא הטבול קודם הסעודה, אינו נוהג כל עיקר בשאר ימוה"ש. אח"כ שואלו השאלה הכללית על כל השינויים, שהיא שאלת ההסיבה, שזה אינו נכון לשאלו קודם טרם שיודיעו מה המה המעשים שעושים בזה הלילה ושאוכלים אותם בהסיבה, לכן ישאל לו שאלת ההסיבה אחר כ"ז, פן יתעורר מזה לשאול הטעם. אך כאשר רואה שאינו מתעורר, אז מגיד לו ג"כ כל ההגדה בלי שאלתו מקודם. ולפי דברינו אלה ניחא מדוע ולמה אינו שואלו ג"כ על הד' כוסות. כי דרכם היה לשתות יין גם קודם הסעודה ולאחר הסעודה וגם בתוך הסעודה, כמ"ש במשנה ברכות פ' כיצד מברכין יין שלפני המזון פוטר שלאחר המזון, וכוס של ברכה היו שותין לאחר הסעודה, לכן אין שייך כ"כ לשאול זה לשאי"ל, כי בודאי לא יתפעל מזה כי אינו רואה בזה שינוי.

עבדים היינו לפרעה וכו' ויוציאנו ד"א משם וכו', ואילו וכו' הרי אנו ובנינו ובני בנינו וכו'

מתחיל להרבות ספור גודל החסד והטובה, שעשה לנו ד׳ יתי׳ בהוציאו אותנו ממצרים, ומספר איך נהפכנו מתכלית הרעה אל הטובה הגדולה. כי יש ג׳ מיני עבדים: א) עבד למלכו, ב) גרוע ממנו עבד למלך זר, אך בארצו, כגון שכיבש המלך ההוא את ארצו, והוא יותר טוב מעבד למלך נכרי בארץ נכריה, כי הוא עכ״פ בארצו, ג) עבד גר בארץ נכריה. ואנחנו היינו ברע מאד בשלש המדרגות, והוא כי א) עבדים היינו, ב) לפרעה, מלך זר רשע ואכזר, ג) במצרים, בארץ נכריה טמאה ומסואבת. וד׳ יתי״ש שינה בנו כולם לטובה: א) ויוציאנו, שהוציאנו מבחינת עבדים לבחינת בנים, וזה מגביל ההיפוך ממה שאמר עבדים היינו, ב) ד׳ אלקינו, מלכנו ואלקינו, אשר הוא היפוך ממלך נכרי, והרי אנו בני מלכים, ג) משם, מהארץ הנכריה והטמאה והמסואבת והשנואה. ולא הוציאנו כדרך הטבע, רק ביד חזקה על פרעה, לא הפיל תחנונים לפניו שיוציאנו, רק ביד חזקה ובזרוע נטויה, כנוי להניסים הגלויים, כדי שנתעלה בעיני כל העמים. ואם תאמרו למה היה לו להשי״ת לחרוד עלינו כל החרדה הזאת, דוקא להוציאנו ממצרים, היה לו לכבוש לפנינו ארץ מצרים, והיא תהיה נחלתנו, ע״ז אמר כי מצרים ארץ הטמאה אינה מסוגלת לנו ב״י, ואילו לא הוציא הקב״ה את אבותינו ממצרים אך עשאם שם לגוי מושל, כי אז הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים שאם היה מוציא את אבותינו מתחת יד פרעה אך לא הוציא ממצרים, אז היינו ג״כ משועבדים לפרעה במצרים, יען שמצרים אינה ראויה לנו, שהיא ארץ טמאה ובה התגברות הקליפות, ובודאי היה פרעה מתחזק עלינו, לכן הוציאנו השי״ת דוקא ממצרים, כדי להיות ראויים לקבלת התורה ולכל הקדושות. לפ״ז מדויק לשון ״בנינו ובני בנינו״, כי בארץ מצרים לא היינו ראויים לקבלת התורה, וע״ז אמר ״בנינו ובני בנינו״ לציין ההפסד הגדול, שהיה יכול לסבב אותנו באם ח״ו לא יצאנו ממצרים, ע״פ מ״ש חז״ל בב״מ בפ׳ הפועלים שמי שהוא ת״ח ובנו ת״ח ובן -בנו ת״ח לא תמוש מזרעו, כי התורה מחזרת על אכסניא שלה, לזה אמר כי אנו ובנינו ובני בנינו, שיהיו ת״ח בעז״ה ואנחנו מוחזקים בכתר תורה, משועבדים היינו לפרעה במצרים, ולא היינו ראויים לקבלת התורה, ונאבדה מאתנו החזקה הזאת. לכן חוב קדוש עלינו להגדיל התפעלות השמחה, על נס יציאת מצרים, כי על-ידה זכינו למתנה היקרה חמדת כל קודש.

ואילו לא הוציא הקב״ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים

השי״ת הוא מקומו של עולם והוא למעלה מכל ענין מקום, ואין שייכים לו גדרי מדרגות המקומות. אמנם רצה ללמדנו שנתן התוה״ק וברא עולמו לפי ערכנו, וכן צמצם השראת שכינתו כפי ערכנו, ששייכים לנו כל גדרי החילוקים האלה. ואילו לא הוציא הקב״ה את אבותינו ממצרים, היה מקום להשתקע בטומאה, ח״ו, של הארץ הטמאה, והיתה יכולה להקבע טומאת השעבוד לפרעה במצרים. ויוציאנו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה.

ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו׳ מצוה עלינו לספר ביצ״מ וכל המרבה וכו׳ ה״ל משובח

אם תאמרו, שעיקר מצות סיפור יצ״מ הוא כדי להבין גודל הטובה, שהגיע לנו בה מאת הבוית״ש, וא״כ אם אני חכם המבין דבר לאשורו, וגם בלא ספור הדברים מבין היטיב הענין, יכול שאיני חייב בספור יצ״מ, וגם אם אני נבון המבין דבר מתוך דבר יכול שאיני חייב רק להעיר קצת, שהחיוב אינו רק גילוי הרעיון, ע״ז אמר כי לא כך, אך עכ״ז מצוה עלינו וכו׳, וע״ז מפרש וכל המרבה וכו׳, שהרביית הספור היא המצוה

והעמקתה היא מצוה מן המובחר, וכיון שהמצוה היא הרבייתו והעמקתו אין לך עוד חכם ונבון שיאמר שילמתי חוקי, באתי בסתר עליון וידעתי כל מסתרי יצ״מ עד תכליתם.

מעשה ברבי אליעזר וכו׳

אלה גדולי הדור שהיו בב״ר, והם היו ג״כ חכמים ונבונים, ולא היו צריכים לספר להם פשטות הענין, ועכ״ז האריכו מאד, אלא שהחיוב הוא הארכת הסיפור. ויותר נראה, כי אמר שאילו לא הוציא הקב״ה את אבותינו ממצרים, אך עשאם שם לגוי מושל, יוכל להיות שהם אשר ראו את מעשה ד׳ וכחו העצום היו מגבירים כח קדושת מעשיהם על קליפת וטומאת מצרים הגדולה, אך אנו ובנינו וכו׳ שלא ראינו מעשה ד׳ בלי ספק היה כח הטומאה מגביר עלינו. ואין לומר שאם היינו חכמים וכו׳ היינו גוברים, וא״כ הנס אינו היציאה ממצרים אלא הגאולה משעבודם, שהיא היתה יכולה להיות במצרים עצמה, ואין אנו מחויבים לספר נס היציאה, כי היתה יכולה הגאולה להיות לנו החכמים גאולה תמימה בלעדה, ע״ז אמר כי לא כן, כי אפילו בחכמים וכו׳ היה כח הטומאה גובר במצרים עצמה, וע״כ גם המה צריכים לספר נס היציאה דוקא, וע״ז אמר וכל המרבה לספר ביציאת מצרים ולא אמר בגאולת מצרים, ומביא ראיה מהחכמים האלה, שהרבו לספר ביציאת מצרים דוקא במעשה היציאה.

בבני ברק

בכתובות קי״א ״רמי בר יחוקאל איקלע לבני-ברק, חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מינייהו ומיערב בהדי הדדי, אמר היינו זבת חלב ודבש״, וכשהיו בבני-ברק הכירו יותר מעלת ארץ ישראל, והרבו לספר בטובת ד׳ על הטובה אשר הכירוה עתה בהשגחת ד׳ בה שלמעלה מערך האנושי.

דרשה בן זומא שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ״ כל ימי חייך, ימי חייך הימים, כל ימי חייך הלילות, וחכמים אומרים ימי חייך העולם״, כל ימי חייך להביא לימות המשיח

להבין טעם המחלוקת של ב״ז וחכמים אם מזכירים יצ״מ בלילות. בכל דבר פעולה שבעולם יש הכנה ותכלית, ואם הדבר הוא גדול גם ההכנה שלו נכבדה, אבל ערך התכלית לעולם יותר גדול מההכנה. והנה בכלל יום הוא התכלית ולילה הוא ההכנה, שנחים בלילה כדי לעבוד ביום. והנה יציאת מצרים יש בה ב׳ בחינות הללו תכלית עצמי והכנה. התכלית העצמי שבה הוא מה שהיציאה הנפלאה ההיא הודיעה לנו גדולת השי״ת ואמתת השגחתו ואהבתו לזרע עבדיו אברהם יצחק ויעקב. אמנם גם היא הכנה, כי לא נגמר תיקון כל העולם ביצ״מ, ומאז הוכנו שיעבודי מלכיות, כד׳ חז״ל בפירוש אהי׳ אשר אהי׳, ולולא יציאת מצרים, שהכינה אותנו בקדושה וחבה יתירה נודעת לנו מהקב״ה, לא הי׳ דרך לגאולה העתידה. והנה יש לנו ב׳ מצות, חיוב הזכרת יצי״מ שבכל יום וחיוב הסיפור ביצי״מ שבליל התקדש חג, ומה טעם שבהזכרה היום הוא עקרי, ועל חיוב הלילה הוא מחלוקת, שאם יהי׳ בו חיוב לא יהי׳ כ״א מריבוי הכתוב ב״כל״, והסיפור אין ענינו אלא בלילה. ולפי האמור מב׳ הענינים הכלולים ביצי״מ, התכלית וההכנה, יש להתבונן על מה באו המצות הללו, של ההזכרה והסיפור אם על בחי׳ התכלית, שהיא להכין אותנו לשלמות הקנוי׳

לנו מצד יצי״מ, או שעצם ענינו היא ההכנה להכין אותנו לקראת השלמות היותר נפלאה שיגיע אותנו בגאולה העתידה, ומצד ההכנה לעתיד ראוי להזכיר יצי״מ בלילה, שהלילה אינו בעל תכלית אלא הכנת המנוחה לעבודה, ומצד התכלית ראוי להזכיר ביום. והנה בעיקר ההבדל שבין הנהגת ההוה להנהגה העתידה הוא, שכ״ז שהדעת קצרה והחושך גובר בעולם, ומצד קוטן הדעת מתעלמת נקודת האמונה, עד שיש ליצה״ר שליטה להעביר את האדם על רצון קונו, צריך לגלות כח השגחת השי״ת ע״י ניסים ושינוי המנהגים הטבעיים, אבל לע״ל כשתמלא הארץ דעה את ד׳ והשי״ת ישפוך רוחו על כל בשר, א״צ שוב לניסים ושינויי המנהג התדירי, כי אדרבא המנהג התדירי בהשגחה התמידית מספר כבוד אל, וקרבתו ב״ה אל יצוריו. אמנם כעת צריך שיהיו ניסים לפרקים כדי ליתן מקום לבחירה, כי ההנהגה האמתית, שראוי שתהיה קבועה גלוי לעין כל כפי הקירוב והדביקות שיש להיצור עם היוצר ב״ה, כעת א״א שתתגלה, שא״כ אין שם בחירה, אבל כשיגמר זמן הנסיון שוב אין הבחירה דרושה לכך, וע״כ אז יהיה גלוי ההבדל שיש בין צדיק לרשע, בין עובד אלהים לאשר לא עבדו. לפי זה כאשר נשים לב להתבונן במה תלויה ישועת נפשנו באמת, נשיב שתקבע האמונה בלבבינו עד שלא נהיה צריכים לשינוי המנהגים הטבעיים, כי נדע את ד׳ באמת, וקביעות האמונה בלב היא גורמת לעמוד בכל הנסיונות שבעולם. ונמצא שעצם הנסיונות באים לנו להוציא את האמונה מהכח אל הפועל, עד שתגיע לכללינו למעלת שלמותה. וע״כ נדע שסיפור יצי״מ וקיום המצות התלויות בה הם סגולות לכח האמונה והדעת האמיתית להתגבר בנו, וא״כ הם המכינים את הגאולה העתידה, וזכרון העבר הוא מצד שנקבל עלינו עול מלכותו ית׳ כראוי לעבוד להאדון ב״ה שפדה אותנו מבית עבדים. ע״כ ההזכרה היא בכל יום לקבל עלינו עול מלכותו, וסמכוה לקבלת עומ״ש, שבקריאת שמע, ועיקרה ביום, אלא שעצם עומ״ש שאנו מקבלים עלינו ג״כ מכין אותנו לשלמות העתיד, וע״כ יש לה ענף בלילה. אבל הסיפור, גם שאין בידינו כלל כפי יכלתנו למלא כל המעשים והעבודה כפי היוצא לנו מצד הרחבת הסיפור, למה הוקבע בחובה אלא להכין על העתיד, שאז נהיה מושלמים באמת ויהיה בידינו לעבוד כפי ההכנה של הזמן הזה, אך אין בכח נפש האדם לקבל הפעולה הגדולה הזו של גילוי אור העליון כ״א בליל שימורים, בשעה שיושב כבן -חורין ועוסק בעבודתו ית׳, וע״כ נאמר בזוהרשהגאולה מתעוררת ע״י הסיפור. ואילו הי׳ רק בתורת תכלית לענין קבלת עומ״ש, כענין ההזכרה, אז ל״ה מחוייב בה החכם הנבון היודע את התורה, כרשב״י וחביריו שהיו פטורים מק״ש, מפני שכבר היה עול מלכות שמים מקובל עליהם באין מחסור, אבל על ההכנה להבא כבר אמרו חז״ל שכל תורה שאדם למד בעוה״ז הבל היא לפני תורתו של משיח, וע״כ אפי׳ חכמים צריכים להכין עצמם. והנה כן י״ל בענין מצה ומרור. כי מצה מקבלת נגד מה שהוא התכלית בעצם, שהוא קבלת עומ״ש, שהוא צורך חיות האמיתי מדי יום ביומו, והרי מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב״ה וגאלם, שאם היו שוהים עוד בטומאת מצרים לא היו באים ליכולת קבלת עומ״ש והיו מפסידים התכלית ח״ו. ומרור ע״ש שמררו וכו׳ הוא נגד ההכנה, שההכנה שאנו מוכנים לקדושה העליונה הגדולה שתתגלה עלינו לע״ל היא מצד שנפשותינו מוכנות לזה, וכפי עוצם קרבת ד׳ שיש בטבע נפשות עם ד׳ ע״כ מרגישים את המרירות הגדולה בעומק הנפש מריחוק מד׳ ית׳, וזהו המרירות שהנפש מרגשת יותר משיעור דעתה וחכמתה, אלא מצד גודל ההכנה שיש בה בכח ולא בפועל. וכשם שיש תכלית והכנה לקדושה העליונה כן זה לעו״ז נמצא בכח הסט״א ג״כ תכלית והכנה, כי צופה רשע לצדיק לבטלו מעבודתו התמידית, כדי להדיחו מחיים התמידיים ההוים, אבל עצם תכליתו מבקש להמיתו שלא יזכה ח״ו אל האור המוכן הזרוע לצדיק. וזהו חילוק חמץ ושאור, כי החמץ הוא חימוץ עצמי והשאור הוא מכין להחמיץ, והנה הכתוב אומר לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וגו׳ והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד׳ לי בצאתי וכו׳, ודרשו ז״ל בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ולכאורה מקרא שלפניו אינו מדבר כ״א באיסור חמץ ושאור. אמנם הוא אשר

דברנו, כי חמץ ושאור נתנו להכין שיוכלו מצה ומרור לפעול פעולתם, המצה תכונן האמונה ועומ"ש אל התכלית הדרוש תמיד, והמרור אל ההכנה שעוד לא זכינו לה. ע"כ מצה בעי הסיבה ולא מרור, כי בערך קבלת עומ"ש התמידי הרי אנו בני-חורין, אבל לערך ההכנה עוד אנו עבדים, עד יזרח עלינו כבוד ד', ובכריכה צריך לכלול ההכנה עם התכלית, כי התכלית של עומ"ש מביא אל ההכנה, וההכנה כשיבא פרי' יראה שהוא בא מצד התכלית של העבודה הזמנית, והפסח כוללם שהוא ביטול ע"ז, כדכתיב משכו וקחו לכם ודרשו חז"למשכו ידיכם מע"ז, והוא מצד קדושת בכורי ישראל שבפרשת קדש, שבחכמה היא, שהיא ראשית הגילוי מאין ליש, ואור החכמה יופיע לעתיד שיבא משרע"ה ויגלה עמקי תורה וסתרי', שהוא בחי' יסוד אבא ושפע החכמה על ידו בא. ע"כ כאשר לא יראה חמץ ושאור, אז יאיר אור מצה ומרור והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה, דהיינו המצה ומרור כשהם באגודה, שההכנה מתאחדת עם התכלית. ומה נאה לאמר זה לשאינו-יודע-לשאול, לרומם רוחו, שלא יחשוב כי הוא עץ יבש מאחר שאינו רואה שכלו מפותח במושכלות, יאמר כי ענין הגדולות שעשה ד' במצרים הוא בעבור זה, שהוא התאחדות התכלית אל ההכנה, ואז יתגלו הצפונות מקדושת הנפשות של כל ישראל, "ותרון לשון אלם ", "והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדויד". ע"כ אומר בעבור זה, לשון יחיד, ולא בעבור אלה, לשון רבים, כי מורה על התאחדות ההכנה עם התכלית, שהוא חיבור יום ולילה, ואז התכלית העכשוי עולה לענין הכנה וממנו גופו יוצא ענין תכלית נשגב, שמצדו מה שהוא עתה תכלית ישוב רק להכנה, ומ"מ זה עצמו מתגדל והוא לא ענין אחר, "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה". והנה משרע"ה שאל "כי יאמרו לי מה שמו מה אומר אליהם " והשי"ת השיבו "אהי' אשר אהי"", ואח"כ אמר "כה תאמר לבנ"י אהי' שלחני" וכו' ודרשו חז"ללענין השיעבודים העתידים להיות, שיהי' עמנו הקב"ה ויגאלנו. והיינו ששאל אם עיקר יצי"מ הוא תכלית נגמר או הכנה לדבר גדול ממה שנתגלה עתה, והשיבו "אהי"" שהוא הכנה, אבל באמת הוא רק הכנה להכנה, כי השיעבודים עתידים להיות ג"כ הכנה, ויצ"מ הכינה אותנו שנוכל להתקיים בקדושתנו בשיעבודים. א"כ הוא אהי' פירושו הכנה, שאינו השם ממש כ"א ע"ש שֶאני עתיד לאתגלאה", "אשר אהי"", עוד להכנה יותר קרובה אל התכלית, ולבנ"י אמר רק אהי' שלחני, שידעו שהיא הכנה, ולגדולות מהם הוכנו. ולפ"ז באה המצה מצד הוי' המתגלה ביצ"מ בתורת תכלית, שאנו מכירים את אלהי ישראל היחיד ב"ה ודבקים בעבודתו, והמרור מצד אהי', "שאני עתיד להתגלות" ואהי' בבינה, שתתגלה לעתיד כדברי חז"ל בכנור של שמנת נימין שלעתיד. והנה התכלית וההכנה בהתיחדם, היינו שע"י המצות והתורה של עכשיו זורעים האור העתיד ממש, ואע"פ שאנו מעלים השכינה ע"י מעשינו מ"מ גמר הענין יהי' בידי שמים, וכמו שביאר החסיד רמ"ח לוצאטו בענין ויזכור אלהים את רחל, ואבן די לא בידין תמחא לצלמאויתוקן עולם במלכות שדי, מ"מ יהי' ענין התכלית בא מעבודת ישראל, והכל בתשובה, ותשובה מובטחת לישראל עכ"פ. והנה ערך התכלית וההכנה הוא ערך יום ולילה, שהיום הוא תכליתי והלילה הכנה, ע"כ מצות זכירת יציאת מצרים באה בכל יום, כדי לכונן התכלית של עתה לקבל עלינו עול מלכותו ועול מצותיו, וע"כ עיקרה ביום ומ"מ מריבוי הכתוב נוהגת גם בלילה, שיש בתכלית זה בחי' הכנה, אבל באופן נעלם בו בכח ולא בפועל, ומצות סיפור יציאת מצרים עיקרה ע"ש העתיד, להכין אותנו אל הגאולה העתידה, וכח הגאולה מתעורר ע"י הסיפור, ע"כ מקומה בלילה ולא ביום, שאין לנו מושג תכליתי כעת לדעת מה היא התכלית, כי בינה לא קיימא רק לשאלא ולא למינדע. והנה עובדין הם מסטרא דנוקבא בחי' לילה, להכין אותנו לטובות השלמות המיועדות, ותורה גם עתה נראה אור ממנה, עכ"ז אין ערך לתכלית שיבא מצד התורה של עכשיו, כי במחשכים הושיבני, ועי"ז נזכה לאור גדול, כמו שביאר בסופו בתולעת-יעקב, ובתחילתו ענין נשיאת כפים, שפעולות הידים ילכו למעלה אל מקורם, וזהו ע"י חסד עליון, "ולך ד' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", כמו פעולת המעשים וגמרם, כענין העבודה שהיא גמר הקרבן, וקירוב הנשמה אל האור העליון

בא ע״י חסד, אלא שהוא חסד גמור עד שמדת הדין ג״כ מסכמת, ע״כ הלויים בשירם משתתפים בו. וזש״ה הנה ברכו את ד׳, ורזא דאת היא מלכות הכוללת מא׳ עד ת׳, העומדים בבית ד׳, בית דייקא, בלילות לעסוק בענין הכנה, כי נפשם צמאה אל האור העליון, שאו ידיכם קודש, כי מצד הידים בעצמן אין ענין התכלית האחרון המרומם בא ומתגלה, אלא שישא אותן קודש, שהוא החכמה וענף שלה חסד המתגלה, וברכו את ד׳, יברכך ד׳ מציון, שהיא נקודה המרכזיתעושה שמים וארץ בחיבור אחד, השי״ת בעצמו מאחד אותם ע״י ברכתו ואנו מכינים עצמנו לקבל ברכתו. נמצא שלעתיד, כשיתקבץ אור התכלית של עתה אל אור ההכנה, לא יהי׳ התכלית כערך ההכנה, כי יתעלו הדברים מאד. והנה ימים ושנים ג״כ בערך הכנה ותכלית, כי השנים בבינה והימים בו״ק ימי בראשית, וכשיתאחדו התכלית וההכנה יבאו ימים ושנים יחדו, ״שני ימות המשיח״, כי הימים יעלו למעלה, בסוד ״א״ח עטרת בעלה״, ונמצא שהשנים מתיחסים להם. וכבר ראיתי בדברי הרמ״ה ז״ל העיר על תליית השנים בימים. וזהו ימי עולם שיבא התכלית הזמני להכנה, ושנים קדמוניות מה שהוכן מראש לתכלית, ויתוקן העולם ע״י ההקרבה הצומחים, כי החיים יתעלו ע״י הדעת כערך עליית האדם עכשיו וזהו יום הגדול, שהוא קבוץ התכלית וההכנה בגדולתם, בסוד כוס הגדולשכל ד׳ כוסות כאחד באים בו, וד׳ כוסות ע״ש ד׳ לשונות, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, והוא התכלית וההכנה שבתכלית של עתה, וההכנה והתכלית שיש בענין התכלית עצמו, כי מה שאנו מכינים עצמנו לעתיד ג״כ מתגדל ע״ז תכלית העבודה הזמנית, שהם חיי- שעה האמתיים, והוצאתי הכנה להצלה וגאלתי הכנה ללקיחה. והנה מצד עומק ההבנה א״א שיהי׳ יום -טוב ממש וקבוע בחדשים, כי עוד לא בא העת עד שיאיר אור חדש. אמנם שבת הוא מעין עוה״ב, ע״כ באה לקיחת הפסח להכין ההכנה הרחוקה לתכלית האחרון, שאז יהי׳ יום הגדול בגדולת ההכנה והתכלית והפסח מאחדם, ע״כ בא בשבת הגדול, אבל רק בשמא בעלמא, ולעתיד נראה שיקבע האור בקביעות, ויהי׳ שייך עליו יו״ט פרטי, מה שאין שייך כעת מצד רוממותו. ודבר זה אפשרי להאמר ולא בהחלט, כי מי בא בסוד ד׳.

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם וכו׳

בב׳ בחי׳ אנו מדברים מאדון כל יתברך: מהשגחתו, ומרצונו. השגחתו מושגת מצד הבריאה, וכ״מ שנשיג יופי הבריאה וטוב סדרה, ועד כמה טוב ויפה הדבר, וכמה גדול הוא החסד וההטבה, להמציא בריאה כזאת, כ״ז הוא הכל שבחיו של האדון ית׳ בתור השגחתו. וכ״מ שאנו מדברים מתכלית התורה ותועלתה ורוממותה להשלים את הכל כ״ז הוא שבח רצונו ית׳. והנה ההשגחה היא חסדו ית׳, החונן ומיטיב ומרחם ורצונו הוא הכנת משפט צדק, שהוא עיקר השלמות שיבא למשיגים את תכלית הרצון ומתדבקים בשלמותו האמת. והנה מה שמושג לנו מבחי׳ ההשגחה וטובה היא בהמצאת איש החכם המוכן לקבל טוב בלתי-משוער, והוא ודאי כלי חמדה, ששקול זה כנגד כל העולם. אבל במה שיצר בהשגחתו את הרשע, עם היותו יודע סופו להיות מורד אור ומוכן לפורעניות, נעלם ממנו תכלית ההשגחה בזה הפרט. אלא שאנו מכירים מתוך הגלוי לנו, שודאי יש גם לזה תכלית נורא, באופן שמוסתר ממנו לגמרי, וגם אותו, אפילו מצד פרטו, לא תוהו בראו. ולענין הרצון, שהוא התורה, שנתנה לנו, המביאה אותנו להכיר רצונו, הנה תכלית טובת הגילוי הזה מורגש לנו ביותר באיש אשר אינו חכם כ״כ עד שיבין מעצמו אורח האמת, אבל לבבו ישר ומתעורר ע״י מה שרואה לתור אחרי האמת, וידו קצרה מהגיע אליו, מה רב טוב שיקבל מהתורה, שע״י יגיע אל סוף תכליתו המתוקן ומקובל וטוב, ובו מורגשת התועלת יותר ממה שמורגש אצל החכם, שאולי הי׳ משיג מצד חכמתו את אור האמת. אלא שלפי האמת לפי עוצם התכלית של תוה״ק גם החכם ל״ה מגיע כלל אל התכלית, לולא תורת אמת שנתן לנו השי״ת בחסדו, אבל המורגש לנו בתועלתה

הוא מצד מי שאינו יורד בעצמו לעמקם של דברים, ובאמת כמעט זה כל האדם, רובו ככולו, לאחר ההסתכלות. אמנם מי שאינו מוכשר כלל, אפי׳ להתעורר זה, לא יקבל לעולם חכמה אמיתית, ולכאורה הי׳ נראה כאילו מצידו הי׳ גילוי רצונו יתברך לו לבטלה או ללא תכלית רם ח״ו, אבל גם בזה ידענו ששכל האדם כוזב, כי רק לנו נדמה כך, אבל באמת יש סתר עליון, שגם הוא יגיע אל תכלית נשגב מצד גילוי הרצון, ואפילו מה שנתנו בעולם הדברים הרמים ונשגבים ממנו מקבל הוא מהם כל טוב, אבל בחי׳ זאת נעלמת ממנו. ולכן אנו מקדימים, קודם סידור ד׳ כתות שבבנ״א: חכם, רשע, תם, שא״י לשאול, ואומרים: ברוך המקום, שכינוי ״מקום ״ הוא על המצאת העולם בבחי׳ גבול ומדת הנבראים, והוא מצד הבחי׳ שאנו משיגים מעט תכלית בריאותו, וזהו מצד היצירה הנכבדה של איש חכם, ברוך הוא, לשון נסתר, על בחי׳ הנעלמת מאתנו מצד יצירת הרשע, שאין אנו יודעים סוד ההשגחה בפרטות בזה, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, וגילה ע״י רצונו יתי׳ להם כדי להגיע אל השלמות, והמושג לנו מעוצם תועלתה הוא בתם, שמוכן לקבל השכלה, ולא לרדת בעצמו עד סוף האמת, ובאמת מצד בחי׳ האמת בעצמו כל אדם תם הוא, ע״כ תורה צוה לנו מורשה קהלת יעקב, ויעקב איש תם, וע״כ אמר הכ׳ תתן אמת ליעקב. אבל הרגשתינו בתועלתה במי שמושג לנו קיצורו בעצמותו לולא תורת אמת, אבל השא״י לשאול אינו מוכן כלל לחכמה, ואיך יקבל תועלת מגילוי הרצון, ומ״מ אנו יודעים שגם הוא מקבל התועלת אפי׳ מצד פרטו, אלא שהענין מוסתר ממנו, ע״כ אנו אומרים, לעומת ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא על מקום נסתר, נגד השלמת השא״ל.

חכם מה הוא אומר, מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ד׳ אלהינו אתכם, אף אתה אמר לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

החכם שואל על צורך הדינים הפרטיים והדקדוקים שבמצות, שהם בעיקר תורה שבע״פ, כי ענין הצוואה מורה על תורה שבע״פ, כדחז״ל: המצוה זו משנה בְרכות ה׳.). אמנם באמת כל ההסתעפות וההתרחבות של המצוה פועלת היא התכלית והכונה כמו עצם המצוה, ועי״ז שמתעמלים ת״ח בדקדוקי מצותי׳ של תורה, ונושאים ונותנים בבירור כל פרטיהם, חודר ומורגש טעם המצות בפי האומה בכללה, וכן כל רבויי ההלכות ודקדוקי המצות מחזקים יותר ויותר את רושם המצות, כמו גוף המצוה. אשר על כן גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, כד׳ מוהר״ל מפראג ז״ל. שזהו גדלו של התלמוד בעצמו, שהמצות צריכות הן לרבוי התלמוד, והוא בעצמו מוסיף לבסס את אהבת השי״ת, המתגלה באהבת המצות ושמירת פרטי מעשיהן. ועל כן אמר לו: כהלכות הפסח העקריות, של כל סדר הקרבתו ואכילתו, כן מה שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כדי שישאר טעם פסח בפיו, פועל הוא לקבוע את כל הרושם והטעם של המצוה.

רבבה כצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי

אע״פ שכל מספר יוכל לעלות ולהתרבות עד אין סוף ותכלית, ואפי׳ אם יתחיל מאחד, מ״מ אינו דומה הרבוי המתרבה ומתחיל מאחד לרבוי המתרבה ומתחיל מרבבה, שהוא המספר היותר גדול בלה״ק. ואמנם אם לא היד החזקה האלהית לא היית יכולה לבוא למעלתך בשום אופן, שאפי׳ בהמשך זמנים רבים היתה מתגדלת רק כהתגדלות דבר הנמנה מאחדים, והולך ומתרבה לאין קץ, אבל מהתחלתך נהיית ראוי׳ לגדולות שבמעלות, עד שהנך בעצמך רבבה, מה שהוא נותן את כח הגדול הנפלא. ותרבי ותגדלי.

ותבאי בעדי עדיים, שדים נכנו ושערך צמח, ואת ערום וערה

גם התכונה הטבעית היסודית של ההכנה לגדלות יש לך, שנקבעה בהסכמת הלב החזקה של האומה בכללה, שלא להפרד מקדושת השי"ת, וגם המעלה הנוספת על הטבע, המעלה היותר עליונה, של רוח ישראל העולה למעלה, בתשוקת האומה בכללה לתכליתה הנשגבה והנפלאה, באש הקודש הבוערת בלב כל אחד מישראל, גם שאינו יודע בעצמו את טיבו וענינו. אמנם לעלית המעלה הגדולה הזאת אשר לך, הרי במעוט המעשים בפועל נחשב הוא כמו ערום מהתקשט בתכשיטין, כי חסר לך הדבר הקרוב אל הטבע, דהיינו הבגדים, כדי שיהיו העדיים מתקבלים וראויים להתקשט בהם.

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה אני ולא מלאך, והכיתי וגו' אני ולא שרף, ובכל אלהי וגו' אני ולא השליח, אני ד' אני הוא ולא אחר

הנראה ששם מלאך הונח על עצם ההליכה להשליחות, ולא על שם עשיית הפעולה, כי על שם עשיית הפעולה יקרא שליח, ושרף יונח על המכלה והמחבל. והנה נגד מאמיני ע"ז, שחשבו שיש פועל טוב ופועל רע, אמר שהפועל הכל הוא האחד ית', ועברתי באמ"צ, שתכלית ההעברה כדי לקלוט ולהגביר הקדושה על הטומאה, ולא שלחתי מלאך להלך, והכיתי כל בכור, דהיינו בעשיית הדין, אני ולא שרף, ובכל אלהי מצרים וגו' אני ולא השליח, שזה אני לא הטבה ולא הרעה רק עצם המעשה. ואם תאמרו שמפועל הרע, המופרד לפי דעתם מפועל הטוב, יצאה זאת, אומר אני ד', שזה יתיחס גם כן לרחמים, שאני הוא המיטיב ואני הוא שדנתי היום עמכם, שלא כטעותכם, רק יחיד ד' ברוך הוא.

הנסה אלהים וגו' ביד חזקה ובזרע נטוי'

נטית הזרוע מורה, שלא יצא עדיין אל הפועל כל הטוב אשר דבר ד' על ישראל, אמנם ניכר שזרעו נטוי' עלינו, ועוד יגמור הטוב אשר החל. אמנם אם ישראל היו צריכים לעלות משפלותם במצרים רק מעלה נהוגה ורגילה בעלית שלמות האדם, בפרטי אישים ובכללי עמים, לא הי' צריך לזה יד חזקה, כי עליה כזו הרי כל סדרי העולם מסייעים לה, אלא מפני שהי' צריך להעלותם במעלה רמה מאד, שלא כפי ההדרגה, והעולם הטבעי החיצוני אינו מסייע ועוד מנגד לה, לכן היה צריך יד חזקה. אבל השלמות ראוי שתהי' גם בערכי ההדרגות של בני אדם, והזרוע הנטוי' הולכת ומביאה את ההדרגות אל מרכז השלמות, אשר היד החזקה כוננה באותה שעה. ולכן גם שאר כל המצות מכוונות ליציאת מצרים.

מצה ומרור

מכוונים כנגד היד החזקה והזרע הנטוי'. המצה על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם, והיד החזקה האלהית עשתה עמנו שלא כדרך ההדרגה, והוציאה בזה אל הפועל את השלמות שבנו בכח, שאנו ראויים בה לכל הגדולות. והמרור בהרגשת המרירות של העבדות הוא אות החרות הפנימית שלנו, שהיא מוכרחת לצאת אל הפועל לפי עצם טבענו, שנטע בנו אדון כל המעשים, בהיות יד האדם מכוונת בבהירות אל היד האלהית, המוכנה בזרעה הנטוי' להוציא מן הכח אל הפועל את כל שלמות עליתנו גם בתוך מהלך ההדרגה, להיות עליתנו קנין טבעי תמידי, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

בכח הזרע הנטוי׳, להוציא אל הפועל את רוממות המעלה מעט מעט בכל דור ודור, חיב בל אחד להשלים, להשיג ולהרגיש את חלקו בשלמות המעלה, השייך לערכו ולדורו, המגיע לו מיציאת מצרים.

רחצה

כשאנו משימים אל לב את עצם החיים ומהותם העליון מצד קדושתם, אז גם אם תעבור עלינו רוח יראה, פן ע״י גדולת הרוח, הבא מהשקפת ערך הנשגב של החיים, יבא האדם להיות חפץ להשתמש במכשירים ואמצעים שאינם הגונים, להגיע על ידם ליסוד החיים העליונים הטובים ונאים, אמרנו שראוי להעיר את הלב ע״י פעולה ארעית של ״ורחץ ״ הנסמכת ל״קדש״. אמנם אין עיקר כח מציאות הכרח הרחיצה מתגלה שמה במקום משאות הנפש להחיים העליונים, שהם באמת מצדם הרוחני והמוסרי המלא, כ״א בדרך מקרה וארעי, אבל בהיותינו עומדים כבר על הככר המעשי לעסוק באחדותם של שני מיני החיים, ולקחת עמנו את כל הנטיות הנמוכות להסתגל להם ולהעלותם ג״כ עד במתי החיים העליונים, ההולכים ומתעלים ומתקדשים עד אותה המעלה של מצות העונג, ערך קדושת השבת, שעל שמה נקראו ישראל ״קוראי עונג״ ו״מדושני עונג״, כאן מתעוררים כחות החיים בעצם עוזם וטבעם, ע״כ הרחיצה היא ג״כ נחוצה וטבעית ראויה לשאת עליה שם תכונתה העצמית לא תכונה של פועל בודד, שאנו מצוים אותו בהוראות שעה להזדקק לדבר שהוא למטה מגדרו. וכיון שהגענו עד מדה זו של ההדרכה המעשית לאחדות שני מיני האכילות, המסמנים שני ערכי החיים יפה יפה, והם יוצאים לפעולה, כיון שהחומר ונטיתו יוצאים בפועל לכבוש להם דרכם, כאן הרחיצה היא שרויה במקומה וערכה, ולא עוד לה להקרא בשם פעולה בודדת מיוחסת לעושה מיוחד, כ״א היא מסומנת בסימן של הגדרה עצמית ע״פ מהותה ואמתתה, ״רחצה״, כדי שלא יעבור כח החומר את גבולו, להנמיך כ״כ רגשותיו ולזהמם עד שלא יוכלו להתקשר לאותו הערך של החיים העליונים, שתעודתם היא להתקשר בהם, - עצם התכונה של רחצה.

מוציא

בכל הברכות של המאכלים, אומרים ״בורא״, ובלחם - ״מוציא״, שאמנם בכלל הארץ צפונים בה הרבה חמרים שבהם תכונות שונות, והם עולים מתחברים ומתפרדים, ע״י כח התנועה התמידית, עד שמתהוים למאכלים, החלקים הראויים לכך. והנה כל מאכל שאינו יסוד המקיים את המין האנושי, לא נכיר בו, כשהוא בא לידי מצבו, תחת שהיה בתחילה מפוזר בכלל המציאות, שזאת היא תעודה מיוחדת, שהרי לבטלה לא הי׳ כל חלק וחלק בכל מקום שהוא, וגם עכשיו אין אנחנו מכירים בו כח מרכזי מיוחד, כיון שמציאות החיים הי׳ מתמיד כמו-כן אם לא בא חלק זה לעזרתם. אמנם הלחם שעליו יחיה האדם, וחלקיו הם הם המכשירים ג״כ את השלמת ההכרה של האדם, ״אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן ״, יש בו הפרש גדול בין התעודה של החלקים במצבם הקודם, לפי ערכנו, ובין מצבם עכשיו. והנה הכח שלהם להביאם לתעודתם, להיות מכשירי החיים, הרי כבר היה מובלע בהם ג״כ בהיותם מעורבים עם יתר חלקי החומרים. ובהיותם ג״כ עומדים בצביון אחר לגמרי, אמנם כ״ז שלא הוצאו בפ״ע, אותם החומרים הראויים להזנה לא היו יכולים לבא לתעודתם, רק כשהוצאו, ונבדלו, אז התעלו לשימוש החיים. והנה אנו מבחינים בהוצאה, שני יחושים: היחש האחד, הצד של ההתחברות עם הצביון הקדום, שע״כ יש לו איזה יחש עם ההוה, והיחש השני הוא ההתיחשות של ההוה שבה נעתק מן הקדום, ואנו מגבירים את

החידוש של ההוה, מפני שההוצאה שיצא מן כלל המציאות להסגנון המיוחד עשה אותו ללחם המכשיר את כח החיים, ואנו באים להכיר בזה את ערכם של ישראל, אל הכללות של מין האנושי, שיש בזה כח ההכנה של העירוב הכללי בתחילה, ואח״כ התגברות הצביון הפרטי, שמקור הכללות יש בו, מצד היחש אל כלל המין האנושי, ומ״מ כח העצמיות מתגברת, והקדושה המתיחדת מוציאה אל הפועל הצורה האלהית של ישראל, דוקא ע״י הוצאתם מהארץ הכללית. ״וידעתם כי אני ד׳ אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ״.

מצה

לחם עני, ויציאת חפזון, אלה המה המסמנים את צורת המצה. אמנם יציאת החפזון ביסודה היתה עצת ד׳, להרים מעלתם של ישראל שלא ע״פ דרך ההתפתחות הסידורית, שכל אומה מתפתחת בסדריה הטבעיים ותבא למעלתה החמרית והרוחנית לאטה, כ״א שהכחות הגדולים, הנרדמים בנפש האומה כל זמן היותם במצרים, כבושים בעני ושפלות חמרית ומוסרית, יצאו בפתע פתאום מן הכח אל הפועל, עד שנהפכו מעבדים שפלים לעם תרבותי בתרבות אלהית רבת ורמת ערך, לעם קדוש הראוי להדרכה היותר עליונה, לאור היותר גדול, של תורת אמת. והנה כאן נולד גוי פעם אחת, ויד ד׳ עשתה זאת להעמיד את ישראל לגוי לפניו ע״י ידו החזקה. ע״כ היה העיקר בבנין שלא תהיה מעורבת בצורתם הלאומית שום צורה קולתורית, שכל הקנינים הרוחניים ביחש לאומי שראו במצרים לא נגעו אליהם מאומה, ואותו המעט שנדבק בידם מע״ז של מצרים משכו ידיהם ממנו, קודם שחיטת הפסח, עד שהיו משוללים מכל צורה לאומית, והיתה אפשרות שתחול עליהם הטבעת הצורה האלהית, בתור מיסדת הבנין של האומה בכללה. ד׳ בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. והנה לולא היו ישראל עם כזה, שיוכל להתפתח רק ע״פ הנטיעה האלהית, וששום צורה אחרת אינה יכולה להתרכב בו, אז לא היה צריך כלל לאותו החפזון, והיו מתפתחים מעט מעט, ממעלה למעלה, מתוך התרבות המצרית לתרבות יותר טובה עד שהיו באים להכשר קבלת התורה. אבל מתוך ששום תרבות אחרת היא מעכבת את קדושת התורה והצורה האלהית המיוחדת לישראל לחול עליהם, ע״כ לעולם לא היו כלל ראויים לפיתוח של הדרגה, והיה משום כך החפזון מוכרח. ע״כ היה דוגמא שלהם למצה המשוללת מכל צורה של איזה טעם, וראויים הטעמים לחול עליו כשהוא במילואו וטובו. ע״כ זאת ההוצאה מכלל העמים, שב״מוציא״, העצמיות המתגברת היא גרמה למצה, מניעת ההדרגה, ושלילת תערובות כחות זרים. ד׳ מלכנו ד׳ מחוקקנו והוא יושיענו.

מרור

המצה היא זכר לחירות, שיסודה היא ההכרה שכל דרך ד׳ כתורה היא תולדה נאמנה מכוונת לפי אמתת טבעיותנו הכללית, מצד כללות כנסת ישראל, ע״כ החירות האמיתי הוא להתפתח ע״פ הטבע הפנימי בלא עירוב יסודות זרים המעיקים. זהו אמנם מצד עצם טבע הנפש, אבל ישנם ג״כ סיגים שנדבקו בנו, והם אינם נותנים לטבע הטהור הישראלי לצאת אל הפועל. ע״כ מצדם הננו צריכים לקבל ג״כ את העבדות הנעימה, עבודת עבד לד׳ אלהי ישראל, יוצרי מבטן לעבד לו, שזה הכשרון קנינו ג״כ בעבדות של מצרים, שאמנם אחרי שיסורו מאתנו כל הצדדים הרעים של העבדות ישאר לנו הצד היפה שבו, שעל ידו יוכל האדם באהבה לסבול ג״כ מה שהוא נגד רצונו ונטייתו, שהוא יסוד המרור, לקבל באהבה את מרירת החיים, כשיודע שיש לפניו מטרה עליונה ונעלה מוסרית. ע״כ יבא המרור אחר המצה.

נכר למקדש כהלל

מדתו של הלל, האוהב והרודף שלום, האוהב את הבריות ומקרבן לתורה למשמרת הקודש של עם -ד׳ הגוי כולו, תשוב אלינו. שלום נדבר אל כל פזורינו ומפלגותינו, ואור הגאולה הבא יחד עם זכרון הפסח והמצה, סימני החירות, ימתיק לנו את רשמי המרירות של הגלות ומכאוביה הרוחניים והחמריים. שהמרור מסמנם, ונזכה לגאולה שלמה, אשר תפרוש עלינו סוכת שלום ואור אמת במהרה בימינו.

כורך

שני הכחות הללו, כח העבדות וכח החירות, צריכים אנחנו להבינם לא בתור שני כחות נפרדים, שאינם פועלים זע״ז, וכ״א מתיחד במקצוע אחד בחיים, כ״א הם שניהם מחוברים יחדו, ומשלימים זה את זה. כח החירות שבמצה המראה את הסגולה הפנימית של ישראל, לאהבת השם יתברך, ואהבת תורתו ומצותיו באהבה של נטיה טבעית, הוא בעצמו יתן עוז ועצמה לנו להתגבר על הנטיות הפרטיות שעוד לא נגמרו לפי רוממות המטרה הכללית, ושעל כן הן נראות ונרגשות כמתנגדות לדרך ד׳ הטובה והנעימה, ומתוך כח ההתגברות תופיע ביתר עז סגולת החירות. ואם כל כח יהיה שלם דוקא כשמושל במקצוע שלו בלא עיכוב ודחיה מכח הפכי לו, ובמקום ששם ראוי להיות כח החירות רודה, אין נכון שתכונת העבדות תהיה מעכבת על הרחבתו, וכמו-כן במקום ששם ראוי לכח העבדות הטוב להיות משמש אין ראוי שתשוקת החירות תשיג גבולו, ע״כ ראוי לכח מצה וכח מרור להיות מוטבע כ״א בפ״ע. אמנם זהו רק בענין השימוש הפרטי, אבל המטרה התכליתית תבא רק עם הידיעה וההכרה ששני אלה הכחות אינם סותרים זא״ז כ״א מחוברים יחד, להמציא לעולם את החירות המעולה, שכבודה ועז חמדתה איננו נגלה כ״א בהיות עליו אותה העטרה של העבדות הרוממה, עבדותו של מלך הכבוד, שהיא החירות הגמורה. ע״כ הצורה השלמה של החירות באה בהיותה נכרכת עם העבדות, שאז ימצא האדם בנפשו השלטון הגמור הראוי לבן חורין באמת, המושל ג״כ על הגדול שבכחות שהוא כח החירות עצמו.

שולחן עורך

כשהחיים מתעטרים בשני כחותיהם, כח העבדות וכח החירות, אז נעשה הכשר החיים לא רק נטיה טבעית, כ״א דבר שראוי למדת השכל המוחלטת ג״כ לאהבו, ויחד עם ההנאה של הטעם ראוי להתלוות ג״כ הנאת היופי של נעימת הסדר, הבא ממערכה נאה בסדר השולחן, להורות שהשולחן הוא ענין ההולך הלוך ועלה במערכת החיים, מהנאת החוש של הטעם אל עילוי חוש היופי, וכן ממנו אל חוש המוסרי והשכלי, וכן הלאה במעלותיו. וזה הסדר שאינו נפסק, לא יבא כ״א ע״י החוברת הנאמנה של כח העבדות והחירות וההשלמה של כל אחד בפני עצמו.

צפון

כאשר בהרכבה הנכונה השכל והרגש הפנימי בונים אושר האדם, צריך תמיד לדעת, שאע״פ שהשכל הוא לכאורה עומד במעלה עליונה מהרגש, אך זהו רק כ״ז שאין הרגש מתעלה למרום עזו, ע״פ כח השכל עצמו, אבל כשהשכל הגביה את מעלת הנפש למדרגה הגונה, אז הרגש מתעלה כ״כ עד הדברים היותר נשגבים, אין כח בשום שכל המתעצם בדברים וצירופי מאמרים להכירם, הם יהיו נרגשים בעומק מצפון הנפש, וההרגשה הרוממה והנעימה לא תכנס בדברים גלויים, ודוקא עם עומק ההרגשה הצפונה יכול האדם לבא לאותה המדה של קדושת החיים, לשם עצם קדושתם, מבלי לצרף עמה תעודות אחרות. כי החיים

הקדושים, ההולכים באור ד׳, היא המטרה היותר נשגבה, והיא הולכת ומוספת כפי תגבורת קדושתה. האפיקומן הנאכל על השובע בתור מטרה לעצמו, לא דבר של הכרח להמשכת חיים של פעולה מעשית, מצד זה הוא מותאם לעומק הרגש היותר צפון בעומק הנפש, הנעלה מכל פה ולשון להביעו.

ברך

אמנם עם כל התעלות עומק הרגש צריך האדם לדעת שדוקא מכל צדדי החיים יחד, ממדה היותר נמוכה, כשהיא רק נכונה וכשרה, עד המדה היותר רוממה, מקיבוץ כולם, יסודרו החיים הטובים הכלליים והפרטיים. ע״כ אף שאין עומק הרגש של הקדושה הפנימית נכנס בגבול הדיבור, מ״מ נכנס הוא בכלל יתר סעיפי החיים, שע״י שכל הפרטים הם מגיעים להמטרה הנשגבה, המטרה בעצמה היא שבה לתן כח ועז להפרטים להרבות פעלים, ולהרחיב גבול החיים, שזאת היא בְרכת ד׳ שהיא תעשיר. ולא יוסיף עצב עמה״. ע״כ מתאמת היא ברכת המזון, המקושרת עם השביעה, דוקא, לבא במערכה של ליל שמורים, המשומרת מן המזיקים, האורבים תמיד על הסתעפות הדרכים כשהם מתרחבים להביא לידי תכלית נשגב, לעצר את ההולך באמצע דרכו, ולשכח את יסוד שאיפתו, שההצלה היותר בטוחה היא הברכה הבאה דוקא בעקב השביעה, שאז מילוי החיים בכל עזם יהיו מסומנים להביא את הפרט, ועמו את הכלל, להשכיל למטרת חייהם ופנימיות שאיפתם, ״רגלי עמדה במישור במקהלים אברך ד׳״.

הלל

כשסדרי החיים הולכים בדרך ישרה, ומהלכם התמידי שומר את דרכו הסלולה, להשכיל ולהיטיב, אז הדרך כבושה ג״כ לזמנים נאורים מאד, להתרומם בהם. מעל לחוג החיים הקבוע, להלל לשם ד׳ בעז כח רוממות נפש בלתי-מצויה. אמנם רוממות נפש בלתי-מצויה איננה ראויה להיות עם האדם בכל עת, כי שיווי המשקל של הכחות כולם החומריים והרוחניים היא ברכת השלום היותר יקרה לאדם. ע״כ הקורא הלל בכל יום ה״ז מחרף ומגדף, לא נאה לציין שיסוד הכרת דעת ד׳ היא בטבעה מוציאה תמיד את האדם ממנוחת טבעו, אפילו על מנת להעלותו למעלה מחוג החיים הקבועים. כי התדירות במצב בלתי-נורמלי, אפילו יהיה היפה שבמצבים, חוזר לטורח ולמין חלי, הפועל הפעולה ההפכית מן מה שנוצר עליו יסוד כח התרוממות הנפש. אבל בהיותו בא מפרק לפרק, אחרי הסידור הנאה והאמיץ של החיים הקבועים בקדושתם ובעצם טבעם הטהור, אז אין לשער כמה הוא יפה ונעים, וכמה הוא מאיר את דרך החיים, גם אמרי עברו, כעמוד אורה המופיע מרושם ברק זהרו גם אחרי העלמו, עד שתתחדש לפי מהלך החיים רשימה חדשה לרוממות הנפש, המתאמת עם העונג והמנוחה. אז תתענג על ד׳, בהודות והלל.

נרצה

קיבוץ הרשימות הכלליות והפרטיות, הטבעיות והשפליות, ההכרחיות והמתרחבות, כשהן נערכות יפה, בחירות הנעים הנקדש והנערץ, פועל הוא על כלל האומה, ועל כל אחד מאישיה, אותה הפעולה של קביעות טבע רצוי, מבלי להיות צריך להיות פועל מתחזק ומתעודד, כ״א נפעל הוא כבר בטבע נפשו העדינה להיות כל חושיו וכחותיו הולכים לחפץ היותר נשגב, הנשפע משפע ההכרה של אדון כל המעשים צור ישראל ב״ה, עד שהוא לא רק רוצה בדרך ד׳, כ״א הוא נרצה, נפעל גם מבלי כל תחבולה מצדו. כשכבר עמד על עומק האופי של הנשמה הישראלית, וידע את כח ההדרכה התורנית, איך שהיא תולדה נמשכת מטבע הנפש הכללית, וטבע הנפש הפרטית, איננו ענין אחר כ״א להיות חושקת מצד חירותה להיות נאגדת ונכללת עם

הנטיה הכללית, השואפת לאור ד׳ וטובו על עמו ונחלתו, ועל כל מעשיו שברא בחסדו לטובה ולברכה. זאת היא המגמה של החירות המאוששת ביסודותיה הנצחיות, בדבר אלהינו אשר יקום לעולם, וזה פריה, כי רוצה ד׳ בעמו, יפאר ענוים בישועה.

קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, כי אין בו מענין ההכנה שעבר ולא מהתכלית המשוער אתה

רם, ע״י רוממותך אתה פועל מה שאין אנו מגיעים לזה, הודע ע״י הדעת הנשפע, וממלא חדרים, כי לך היום אף לך הלילה, כי מ״מ העתיד בא מהעבר, אע״פ שלפי נגליהם אין להם יחס אבל יש להם יחס מצד דבקותם להתאחדם בך. אז תאיר כאור יום חשכת לילה, כי ההכנה שהיא התכלית של עכשיו תאיר כאור יום, שיהי׳ התכלית האמתי הוא עצמו ממש, שכר מצוה מצוה. וזהו ענין שיר חדש ושירה חדשה, ואור חדש שעל ציון תאיר, שהשיר והאור יהי׳ מחודש ממש, ומצד העילוי לא יהי׳ ניכר שהוא בא מכח ההכנה, ומ״מ הכתוב מעיד שהוא אור זרוע, כמו שהתבואה ג״כ חדשה, כמשה״כ ״מנחה חדשה״, ומ״מ היא בעצמה כח התבואה הישנה שנזרעה.

לחג השבועות

העולם כולו מתבכר בחג השבועות. מה שצדיקים מרגישים בתוכיות לבבם בשבועות, אין כל העולם כולו כדאי לו. כל העולם שמח, כל העולם גדול הוא, כל הארץ היא של ד׳ בגילוי עליון. וישראל מתעלים להיות סגולה מכל העמים, ונשמתם של ישראל נראות בבהירותן הצחצחה, והאהבה והחיבה היתירה לכל נשמה ונשמה מישראל, לכל אחד בפני עצמו, מתגדלת לאין קץ, ממש כל אחד מישראל הוא מתגלה בתפארת עליונה, בהדר קודש כאבן חן שאין לו ערך וקצב, סגולה נפלאה. אי אפשר לעולם לסבול את האור של שיר השירים בשבועות, מוכרחים להסתיר את גודל היקר ברות. השמחה והתענוג מתאחדים בהרכבה ממוזגת, מאוחדת ומורכבת ברב שלום ונועם עליון. רוח הקודש מתגלה בכל לב, העולמים הרוחניים מתמלאים זיו ונהרה. הכל שש והכל רועד, ארץ יראה ושקטה, כנסת ישראל מתעלה, הרוחניות הישראלית של כל הדורות, ושל כל העולמים, עולה למרומיה, שואבת את האור ממקורו, פיה מלא נעימות, היא שואפת אל תוכה את כל התענוגים של הבשמים שבעדנים, גני העדנים מפיחים ריחם הטוב, מה נעים, מה ערב, כל הנשמה תהלליה.

הרצון מתעלה, השכל מתרחב, מתפשט ומתמלא אורים אורים גדולים

טוב ונעים, נחמד ואהוב, יום שמחת גילנו, יום מתן תורתנו, יום הבכורים, יום החמישים. הגבהנו את היסוד של נפש הבהמית, שלנו ושל כל העולם כולו, אז בצאתנו ממצרים, לאט לאט, ממועד יציאתנו, משיעבוד עם שבשר חמורים בשרם, והננו הולכים ועושים זה תמיד בפרק זה. מתחילים אנו עם העומר, מאכל הבהמות המקור שהם שואבים ממנו כח החיים שלהם, ונפשנו הבהמית ונפש העולם כולו מתרוממה, לאט לאט מתרוממת, מטהרת מטומאתה, מזדככת ומתעלה, יוצאת מצורת בהמה לקבל אור צורת אדם, יוצאת מתכונת שעורים לתכונת חיטים. ואנו באים לחוג את חג השבועות, יום אשר עמדנו בקומה הרוחנית הגמורה שלנו, וזיו הקוממיות מתחדש עלינו בכל שבועות. חמושים אנו בכל כח עז החיים של נפש הבהמה והיא בעצמה עלתה, נתעדנה ונזדככה, ועז לה, ויפעה לה, נטהרה וצוחצחה, והיא מוכנת להתחבר בחיבור אמיץ לצורת האדם השלמה, שאור הדעת העליון, האצילות הגמורה, שורה עליו, הדעת

העליונה, בשני ערכיה הכלליים, הדעת המעשית והדעת השכלית הרוחנית העיונית. שתיהן בחוברת עולים ברוממותם, בשתי הלחם של חיטים, מאכל אדם, מאכל הנותן דעת. גם התינוק אינו יודע לקרא אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן, אבל הדעה המובלטת בבירורה - בחטה היא, שכוללת כ״ב אותיות הדיבור במספרה, ותחת האלמות הבהמית, קול התור של תורה, הדיבור המלא, נשמע בארצנו.

לראש השנה

וכל הרשעה כולה כעשן תכלה

הרע הגמור המוחלט, שאין בו שום ניצוץ של טוב, הוא שמח בכליונו, ואבודו ואפסותו זוהי שלמות התפתחותו היותר גדולה. ואנו צריכים להתרומם למדת-חסד מקיפה כזאת, עד אשר נשאף להיטיב לכל, וגם עם הרע אנו חפצים להיטיב במה שנכלהו, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה.

ויבא כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ד׳ אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה

כפי ערך מעלתו של האדם ושל הגוי בפנימיותם כן יהיו ערכיו עוברים את גבולי הצמצום ובוקעים ועולים למרחבי אין סוף, וכן יהיו קביעות דעותיהם לאורים כלליים, ומדותיהם מנצחות להיות באחרית הימים מדות כל אדם וכל היצור.

התקיעות

מצד התעוררות התשובה, יש לכווין בהן כי עיקר הכח של קדושת ישראל הרי הוא מונח בעולם שכולו ארוך ששם הוא שורש קדושתם, שהיא הדבקות הטבעית שמצד נשמתם באור ד׳. וזאת היא הפשוטה שלפניה. אמנם הכח הזה צריך לפעול על המדות ועל המעשים, ומתוך שהמדות הנן רוחניות בתכונתן, אבל אין להן אותו הכח הרוחני של השורש העליון, שהוא מתגלה ע״י עצם הנשמה בהבהקת השכל, ע״כ השברים הם באים בצורה של פירוט לעומתן. כלומר שמתוך השורש השכלי הארוך והפשוט יתחדשו המדות להיות מושפעות מקדושת השכל, וכשהמדות מתקדשות מתקדשים המעשים על ידן. ומתוך שהמעשים הם יותר פרטיים ויותר מוגבלים מהמדות, ע״כ הם נרמזים בהתרועה שהיא נפרטת לקולות קצרים. ואח״כ ע״י השפעת המדות, שהושפעו מקדושת הנשמה בשרשה, והשפעת המעשים שמתילדים על ידן, מתגלה השורש העליון, שהיה בתחילה אצור רק בכח, ויוצא אל הפועל. וזהו התוכן של הפשוטה שלאחריה. אמנם לפעמים יש שאין השורש יכול להחיות את המדות, מפני חלישותו, והוא מחיה רק את המעשים, וע״י ההרגל של המעשים הטובים יבא אח״כ התיקון גם אל המדות, וזהו התוכן של התר״ת, ובאופן זה המדות נבלעות במעשים, וע״כ לא יבא לעולם תרש״ת, וכדחז״ל, כ״א תשר״ת תש״ת תר״ת. ולפעמים אין השכל מחיה מיד את המעשים מפני המניעות, של הדברים הצדדיים, ומ״מ הוא מחיה את המדות, והמדות גורמות להחיות את המעשים. וזהו הרמז של התש״ת. ונראה שיותר מצויה תחיית המדות בכללותן ע״י השכל, ע״כ התש״ת הוא קודם לתר״ת. אבל התיקון בא בין ע״י המדות, שהן מחיות את המעשים, בין ע״י המעשים, שהם מחיים את המדות, וכשהידיעה חודרת עד המעשים, אז התיקון כבר פשוט ובטוח, וע״ז נאמר אשרי העם יודעי תרועה, ד׳ באור פניך יהלכון.

ערב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב

בין התקיעות ראוי להתודות בלחש בתור תשובת היחיד. בצבור שבישראל אין לחטא שום קביעות ודבקות, ואינו כי-אם הרגל של הפעולות, לכן תשובת הצבור היא בעיקרה על להבא, שלא יעשו עוד החטאים שנעשו והורגלו, ולכן אין צריך לפרט בה בודוי את כל הפרטים וכל עניני התשובה. אבל בתשובת היחיד, שהיא באה לפעול גם על העבר, בעקירת הרצון שהיא כעקירת המעשה, צריך לעומת זה מעשה הודוי המפרט את עניני התשובה. וכיון שאין התשובה נעשית בטוחה לו בשלמות כי-אם ע״י הודוי המפורט בפה, שחייב לומר ענינים אלו שגמר בלב, בהעידו עליו את היודע תעלומות, הרי הוא קובע את הקב״ה כביכול לערב נגד יה, שלא יעשקוהו עוד כחות הזדון, ויהי׳ בטוח לטוב. והרי הוא זוכה בזה, שתשובתו היא נאמנת וחזקה כתשובת הרבים, ועל אמרה זו עצמה, שהוא מצווה לספר באורך באמירת הודוי בפה את פרטי עניני התשובה, הוא שש כמוצא שלל רב, שהוא מגיע ומצטרף בזה למדרגת הרבים. בדרך המלחמה היחיד הוא בוזז ושולל לפי חלקו, אבל שלל רב אי אפשר להיות לו כי-אם ע״י צרוף של הרבים, ורק באופן של מציאה אפשר שישיג היחיד את מה שמשיגים הרבים. וכאשר ע״י פרוט הודוי הוא מוכן למצא את כח התשובה, שתהי׳ קבועה וקימת כמו אצל הרבים, הרי הוא שש כמוצא שלל רב ובטוח עי״ז שהקב״ה כביכול ערב עבורו לטוב.

אשרי העם יודעי תרועה ד׳ באור פניך יהלכון

הספק אם גנוחי גנח או ילולי ילילי״ל שיש ספק ביסוד התשובה, ובכלל יסוד ההצלחה האנושית ביראת ד׳ והישרת הדרכים, אם העיקר הוא ההשכלה ודעת האמת או העיקר הוא הרגש הישר. וכמו שיש חילוק בהתחלת הדרך כן יש חילוק בתשובה. כי אם הרגש הטוב הוא יסוד ההצלחה, א״כ יסוד התשובה הוא תגבורת של רגשות הלב. ואם יסוד ההצלחה הוא ההכרה והדעת א״כ יסוד התשובה יהי׳ ג״כ ההסכמה הבאה מצד הדעת, והרגש טפל אליו. והנה גנוחי גנח בא ע״י חשבון, שנעצב על איזה דבר, אע״פ שאין הכאב דוחקו כ״כ, וזהו לעומת תשובה שמצד הדעת, אמנם כשהכאב דוחק באופן איום ונורא אז צועק מכאב הלב בילולי יליל, והוא נגד הרגש. והמעלה היותר שלמה היא שתבא התשובה מב׳ הענינים: מדעת, ותתגבר כ״כ עד ההרגש. והנה יש יתרון להרגש שמפני שהוא מרושם ברושם חזק הוא מתקיים, אבל כח הדעת כשלא נקבע כ״כ אינו בטוח שיתקיים. וזהו אשרי העם יודעי תרועה, תרועה שבתורה היא ג״כ שברים, ותרועת השברים היא ארוכה מצד גנוחי גנח בתשובת השכל. אשרי העם שמשברים את התרועה לגניחות קצרות של ילולי יליל, שהיא מורה על ההרגש, שהיא דבר טוב מפני שבאור פניך יהלכון. ומידרש נמי מסיפי׳ לרישי׳. שבאור פניך יהלכון שיש להם דעת והכרה שלמה, שאור פני ד׳ הוא ההכרה והדעת, כִּי באור פניך נתת לנו ד׳ אלקינו תורת חיים ״, א״כ באור פניך יהלכון ע״י הדעת ועם זה הם יודעי תרועה ושוברי התרועה לחוזק ההרגש, זוהי תשובה שלמה מכל צדדי׳ שתתקיים בודאוי. אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים ומכירים את כח התשובה, הבא ע״י סגולת התרועה, המתגלה בימי הרצון האלה, לתקון הלב בתשובה, וע״י ידיעתם והכרתם זו הם ממשיכים אותה גם אחרי שעברה מלפני עיניהם, וגם בכל השנה אור ד׳ לפניהם, להורות להם דרך החיים והטוב, ד׳ באור פניך יהלכון.

הני תשע דראש השנה כנגד מי, אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשע אנכרות שאמרה חנה בתפלתה, דאמר מר בראש השנה נפקדו שרה רחל

וחנה

לעומת כלל הרבים, שהוא מתיחש במספר עשר, שהוא התחלת הכלל, מתיחש היחיד, של כל אחד ואחד מהרבים, במספר תשע. על כן חנה כשבקשה שיעשה השי״ת חפצה הפרטי, ויעשה נס לצרך יחיד, למעלה מדרך הטבע הכללי ביחש אלי׳, הזכירה תשע אזכרות בתפלתה, לעומת ההשגחה הפרטית האישית. ובראש השנה, שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, בסדור ההשגחה הפרטית האישית, ואנו צריכים להשכיל ולהעמיק את הכרת ההשגחה הפרטית האישית, להיטיב ולשפר המעשים הפרטיים ולאפושי ברחמים כל אחד על עניניו הפרטיים ג״כ, שמזה תבנה הצלחת הכלל כשיהיו כל הפרטים מוצלחים, על כן תקנו אז את התפלות ג״כ במספר תשע.

וייראוק כל המעשים וישתחוו לפניק כל הברואים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונק בלבב שלם וכו׳ ויגבה ד״ב במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה ברוק אתה ד׳ המלך הקדוש

יסודהתשובהההריהואמביא רפואה לעולם כולו ממש. זרם הרצון גומר את פעולתו בתוקף דוקא ע״י צאתו מהלחץ.בעלי תשובה ממשיכין בחילא יתיר את עז החיים ממקור הטוב. המעשים והברואים כולם כלולים בהויתם עם אמץ הרצון המתגלם באדם בזיו תפארתו. נדחפים הם היסודות הכחות והתולדות אל כל רוח, מי משים בהם אור חיים שיטה וסדר להפריח טוב, לסור ממוקש רע, - הרצון הנעלה, עז המוסר המאיר מהאספקלריא של מעלה. בגלוי-דעת של גוי קדוש, נעשים המעשים כולם אגודה אחת לעשות את רצון המלך הקדוש הגבוה במשפט והנקדש בצדקה.

אני ראשון ואני אחרון

שלע״ל את רוח הטומאה יעביר השי״ת מן הארץ, היינו שהרע יהי׳ כלה ממש, והנה אנו רואים בעולם שא״א כלל לעשות כליון משום דבר, וא״א כ״א להפשיט צורה ולהלביש צורה, וע״כ צ״ל כיון שאין הנברא משיג בשכלו כלל יש מאין רק יש מיש, וכמו שאין ביכולת שום ברי׳ לברא יש מאין כן אין יכולת בשום ברי׳ להפוך יש לאין, אבל לע״ל יתגלה אור השי״ת וירצה השי״ת שנראה עין בעין הבריאה יש מאין, ונראה ממה שיבער השי״ת את רוח הטומאה, שהוא מצוי ותקיף מאד לשעתו, נראה החזרת אין מיש שא״א לשום נברא לעשותו. וז״ש אני ראשון, שלעשות התחלה של יש מאין א״א לאחר, ואני אחרון והנה אין מיש להתם חטאת ג״כ א״א לאחר, והיינו ומבלעדי אין אלקים.

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב

ישראל מונים ללבנה ונמשלים ללבנה, משום תכן ההתחדשות שהוא ניכר ומתגלה בה, שהם עתידים להתחדש כמותה. וכן מילוי הלבנה סימן טוב הוא לישראל. וראשי חדשים הם זמן כפרה לישראל, שנפשותיהם של ישראל מתחדשות כמו שהלבנה מתחדשת אז בהתכסות פניה ובהתחדשות אורה. כי תיקון התשובה למעשי החטאים הוא בגדרי התשובה, של החרטה והעזיבה והקבלה להבא, אבל כל חטא, אם בקום - ועשה או בשב-ואל-תעשה, יש לו סבה במעוט יראת ה׳ ואהבתו, והתמעטות זו של היראה ואהבה הרי היא חלי בנפש, הגורם לקלקול המדות, שהן חוזרות וגורמות לגופי עברות, שריפויו של חלי זה הוא מוכרח לפני תיקון תולדותיו, שהם פרטי החטאים עצמם, וריפוי זה הוא בא ע״י התחדשות הנפש

כברי׳ חדשה בזמנים הנתונים והקבועים לכך. על כן תקעו בחודש, בזמן ההתחדשות, שופר, שאין בו דברים מפורטים כי-אם מעורר מגלה וקובע אהבה ויראה, תקיעה בחסד כנגד אהבה, ותרועה בגבורה כנגד יראה, ומיטיב את המדות ברגשות הנפש ע״י חרדת קודש. בכסה, שהחודש מתכסה בו, שהתכסות הכתמים שבהתחדשות זו היא קבוע ליום חגנו, ולפיכך אפשר להיות יום המשפט, שהוא בזמן הכפרה הכללי יום חגנו, כי כמו שנתן חוק וזמן ללבנה בחידושה וכיסויה כן חוק הוא לישראל ומשפט לאלהי יעקב, שקבע לבניו ולעמו את זמן הכפרה בהתחדשותם והתכסותם. ואחרי שאנו עוסקים מקודם לחזק את האהבה והיראה והמדות הטובות, שהן הסיבות הנכונות לביטול החטאים, באים אנו לזמן החשבון הפרטי בימי התשובה הבאים עלינו לטובה.

תקעו בחדש שופר

כתב הרמב״ם שתקיעת שופר היא לזרז לתשובה, והיינו שהקב״ה מעורר לתשובה, וזה שייך לנו שאנו צריכים התעוררות, אבל הקדושים וחסידים שאינם צריכים התעוררות כזו, אין שייך אצלם זה הטעם, אלא שהיא להם גזירה מאת השי״ת המצוה. ע״ז אמר, כי חוק הוא לישראל להגדולים, אבל משפט עם טעם לאהלי יעקב, והרי הקב״ה קורא שמו גם עלינו כולנו והיא אצלנו בטעם.

לעשרת ימי תשובה: שיר המעלות ממעמקים

כשאנו אומרים אחד, שהוא ההוראה שאין במציאות שום רשות אחרת ורצון אחד שולט כלל כ״א רצון הבורא ית׳, ומלכותו בכל משלה, אנו מגביהים קול, שזה ראוי להיות בפרסום, אבל מלכות לעומת זה רומז כענין נפרד אלא שההכרה לעשות גזירת המלך, וזהו בחשאי שא״א להגלות. והפנימי בזה התכלית, מהפירוד הנראה, כדי שיגיע אמתת האור הגדול של המעלה המיוחדת לנפש האדם שקנתה דוקא ע״י אפשרות טיבועה ברע, הוא יין המשומר באמת ממגע זרים, כי מי יעלה בהר ה׳, וערל וטמא לא יבא אל הבית. ברוך החונן לאדם דעת. רק ע״י ענין התשובה יהי׳ הפירסום של תיקון זה, הנולד מאור החדש של ריחוק מקום המתקרב ממעמקים, בסיוע מסותר שלא בגילוי כלל. ע״כ ביוה״כ שהוא מיוחד לתשובה אז לא יזיק פרסום ענין הפירוד ותכליתו בהחזרתו לטוב גמור ממעמקים. וע״כ כתב האריז״ל לומר בעשי״ת ממעמקים קראתיך. ממעמקים באה התשובה, מעומק גדול זה שאין הנפש היחידית האישית לגביה חטיבה בפני עצמה, אלא המשך מהגדולה ההויתית הכללית. הרצון של התשובה נוגע ברצון העולמי, במקורו העליון, וכיון שהזרם הכביר של שטף החיים הרצוניים פונה להיטיב, מיד נחלים רבים שוטפים בכל מלא היש לגלות את הטוב. ולהיטיב לכל. גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, ויחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולעולם כולו. בצנור הגדול, שלשד החיים העצמיים שוטף שם, מתגלה האחדות של כל היש במקורו, וברוח החיים המרחף של התשובה מתחדש הכל לטובה עליונה, מאירה ומצוחצחת. התשובה באה משאיפת המציאות כולה להיות יותר טובה ומזוככת, יותר חסינה ומעולה ממה שהיא. בתוך חפץ זה חבוי כח חיים של התגברות על המדה המוגבלת של ההויה ועל חולשותיה. והתשובה הפרטית של האדם היחיד, וק״ו של הצבור, שואבת היא את כוחה ממקור חיים זה, שהוא פועל תמיד בעוזו פעולה בלתי פוסקת. התשובה היא תמיד שרויהבלב, אפילו בעת החטא עצמו התשובה גנוזה היא בנשמה, והיא שולחת את קויה, שהם מתגלים אח״כ בעת שבא הנוחם הקורא לתשובה. בעומק ההויה של החיים המציאותיים מונחת התשובה, מפני שהיא קדמה לעולם, וטרם שבא החטא כבר מוכנת התשובה ממנו. על כן אין דבר בטוח בעולם כמו התשובה, וסוף הכל לשוב לתקון, וק״ו שישראל מובטחים ועומדים לעשות תשובה, להתקרב אל הרצון המקורי שלהם, להגשים בחיים את טבע נשמתם, למרות כל קירות הברזל העוצרים

החוצצים בעד התגלותו של טבע איתן זה.

ליום כיפור

בשכמל"ו בקול רם

ע"פ משי"כ הגר"י ביע"ד, "תאמר יש לה גנאי" שהמלאכים אין להם רשות להזכיר השם כי אם לאחר ג' תיבות, ואנו אומרים שמע ומזכירים השם לאחר ב' תיבות, אמנם שישראל גבוהים מן המלאכים הוא מצד שעושים רצונו של מקום, אבל לב יודע מרת נפשו ואנו מחזיקים עצמנו לבלתי-ראויים, על כן אנו אומרים בשכמל"ו, אך שעת קבלת עול מלכות שמים היא שעת חדוה ואין להזכיר בה בפרהסיא שאינם ראויים, מפני המקטרגים שלא יטילו פגם ח"ו במצוה הגדולה העיקרית קבלת עומ"ש, אך ביוה"כ, דליכא רשות לאסטוני והשטן בחושבנא שס"ד ימים, אין לחוש ממקטרגים ואנו יכולים לאמרו בקול רם.

אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי, אתה חופש כל חדרי בטן ובוחן כליות ולב, אין דבר נעלם מאמך ואין נסתר מנגד עיניך ובכן יהי רצון מלפניך ד' או"א שתסלח וכו'

שלשה עיקרי התשובה הידועים, החרטה מן החטא בעבר, העזיבה במעשה שאינו עושה יותר את החטא, הקבלה על עצמו במחשבה שלא לעשות את החטא להבא, צריכים הם להשלמתם פרטי ידיעות גדולות ורחבות. החרטה אי אפשר להגיע לתכליתה כ"א ע"י שיבין היטב את גדל הקלקול שבא ע"י מעשהו הרע. ומסוד ד' ליראיו נודע כמה עניני האדם נוגעים עד מרום קץ עולמות עליונים, וכל מה שידיעתו תקיף יותר את ערך הקלקול של החטא כה תגדל החרטה. על כן נקבעה תשובה אחר בינה ודוד המלך ע"ה התחנן במזמור התשובה: בסתום חכמה תודיעני. ומי יודע עומק הדין בקלקולי החטא אם לא העליון השליט בעולמו היוצר וצר צורה. לעזיבה צריך שיעזוב גם ממחשבתו לגמרי את החטא, והנה אין האדם שליט ברוח לדעת עמקי הלב, ויש שידמה שכבר נטהר מעון, ובאמת עדיין חלאתו בידו ולא יוכל לעמוד בפני איזו התעוררות שתבא אליו. על כן תקנו הבאים בסוד ד' סגופים לעון ופשע שראו בקדושת חכמתם שבפעולות אלה יטהר עומק הנפש. ומי יוכל לדעת דרך הרוח באנוש אם לא ד' ית' שעשה לנו הנפש הזאת. הקבלה להבא ענינה על כל פרטי מצביו, שאם יאכף עליו ההכרח או הכבוד וכדומה יעמוד בכ"ז על משמרת קדשו, וצריך לדעת לזה פרטי גלגולי סבות העתידות ולהכיר מהותם. וגם זה נעלם מעיני בשר ודם כ"א השם ית' הוא יודע קורא הדורות מראש. ואיכה נקוה לתשובה, כיון שעיקרי התשובה נעלמים ממנו בהכרח מקוצר דעתנו. אמנם השי"ת מקבל את המועט כמרובה, ואנו מבקשים שע"י החרטה העזיבה והקבלה שלנו, אע"פ שהן בשפלות ידים, תצטרף מחשבתנו לדעת העליון, שאילו היינו מכירים ענינים אלה בשלמותם היו מצטיירים ונקבעים בנו בשעת התשובה בכל אמתתם: אתה יודע רזי עולם, יודע את אמתת ערך קלקולינו, ועד כמה ראוי לנו להתחרט, ותעלומות סתרי כל חי, שאין אנו מגיעים לצאת ידי חובתנו בחרטתנו, אתה חופש כל חדרי בטן הפנימיים, ויודע שנשארה בנו חלאת העוון, וכמה ראוי לנו לעזוב, ובוחן כליות ולב, ויודע שאין אנו מגיעים לכל עומק העזיבה, אך אין דבר נעלם ממך, מגלגולי סבות של נסיונות שיכולים להתגלגל ולבא, ואין נסתר מנגד עיניך, של נסיונות שמוכנים במציאות, שלא נוכל עמוד בהם ח"ו, אבל כיון שאנו מתחרטים עוזבים ומקבלים, כפי יכלתנו, יהי רצון מלפניך שתסלח ותמחל

ותכפר ותעזרנו בטובך להגיע למדת תשובה שלמה לפניך.

אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי, ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי

לפני שנוצרתי, כל אותו הזמן הבלתי מוגבל שמעולם עד שנוצרתי, ודאי לא היה דבר בעולם שהי׳ צריך לי. כי אם הייתי חסר בשביל איזו תכלית והשלמה הייתי נוצר, וכיון שלא נוצרתי עד אותו הזמן הוא אות, שלא הייתי כדאי עד אז להבראות, ולא היה בי צורך כי אם לעת כזאת שנבראתי, מפני שהגיעה השעה שאני צריך למלא איזה דבר להשלמת המציאות. ואילו הייתי מיחד מעשי אל תכלית בריאתי הנני עכשיו כדאי, אבל כיון שאין מעשי מכוונים לטוב התכלית הרי לא הגעתי אל תכלית בריאתי ואיני עדיין כדאי כמו קודם לכן.

הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה

אין בי שום שלמות עצמית כלל, רק מה שאני מקבל כחות החיים מחסד עליון, והנני כמו כלי ולא כמו חי בעצם. ואם לכל הפחות באלה הכחות שאינם עצמיים שלי הייתי משתמש במעלות, הייתי דומה לכלי שממלאים אותו הוד ודברי חפץ, שאע״פ שאין לו שבח מצד עצמו הרי במציאות הוא מחזיק שבח. אבל אם מלבד שלילת ערך מציאותו בעצמו מלא הוא דברים שראוי הוא להתבושש בהם, הפחיתות הוא כפולה. וכן לבד חסרון השלמות של האדם מצד עצמו, עוד הוא מפסיד במה שהוא משתמש בשפע הכחות שקבל מהשי״ת, שזה הוא לבושה ולכלימה.

ואם שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים, אבל לא ע״י יסורים

החטא, מלבד מה שראוי להתחייב עבורו מצד עצמו, הוא פוגם את התכונות בכללן, וצריך הטבע הנפשי להשתנות לטוב בהעמדת התכונות לטוב, כאילו לא נעשה החטא, זהו המרוק. ולפעמים אין התכונות משתנות וחוזרות כי אם ע״י יסורים. ו״המרוק שברחמי ה׳ הרבים ״ הוא שייראה נעם הצדק והדרת החסד ע״י הזדמנות סבות טובות וחברים צדיקים, וייראה טוב הפעולות היוצאות מכל דבר חסד וצדקה, שמתוך התמדתם התכונות עצמן משתנות וחוזרות לטוב.

אבל לא ע״י יסורים

אע״פ שיפה הוא לנו דלירתח רחמנא עלן וע״י יסורים נהי׳ טהורים וגדולים במעלה, אבל באמת כל חלוקי כפרה, שאמרו שיש בהם שצריכים יסורים, הם דוקא בתשובה מיראה שהזדונות נעשו כשגגות וצריכים כפרה, אך במי ששב מאהבה, שזדונות נעשו כזכויות, נראה שאין צריך יסורים. ובזה ניחא מש״כ הפוסקים דת״ח א״צ סיגופים, דהיינו משום שא״א לזכות לאהבת ד׳ יתי׳ כ״א ע״י התורה, וכמש״כ בספרי ואהבת את ד״א, כיצד והיו הדברים האלה וכו׳, ע״ז אנו מבקשים שיזכנו השי״ת לתשובה מאהבה, שלא נצטרך ליסורים וחליים רעים ב״מ. וא״כ המתפלל אל יוצרו יתי׳ שיעביר חטאיו בלא יסורים אינו כ״א שמתפלל שיזכהו ד׳ יתי׳ לתשובה מאהבה, והדבר העיקרי שבתפילתו הוא ההתרוממות הגדולה שיזכה לאהבת ד׳, ובתורת טפל הוא מה שלא יהיו לו יסורים. המכאובים הגדולים, התוקפים את הנפש ע״י רעיון התשובה, אע״פ שלפעמים נראים הם באים מצד יראת העונש, אין התוכן הפנימי שלהם כי אם יסורים עצמיים, שהנשמה נכוית בהם מפני שהחטא מכאיב אותה שהוא נגד כל תנאי חייה, ואלה היסורים בעצמם

ממרקים אותה. והאדם המכיר בהכרה פנימית את האוצר הטוב המונח בתוכיותם של יסורים אלו, הוא מקבל אותם באהבה גמורה ודעתו מתישבת בהם, ובזה עולה הוא במעלות רבות, ותלמודו מתקיים בידו, ואופיו הפנימי משתלם, והרשמים שעשו עליו עונותיו נמחקים והם מתהפכים לסימנים טובים, שהוד נשמתי בולט מהם. הסליחה העליונה באה ממקור החסדים, מהגדולה הגמורה המרובה לאין קץ, היודעת את הכללות לכל הקיפה, ואת הפרטיות לכל דקדקותה, יודעת את הקודש ואת הטוב לכל עילוייהם, ואת החול ואת הרע לכל שפלותם, ויודעת עם זה שהכל נשקל בצדק בפלס ומאזני משפט, ונטיות הרע, החורבן, הרשעה והשיקוע בשפל, גם להם יש דרישה, ובכללות הכל מצטרף, ועם, זה בדול הוא הרע מן הטוב, השקר מן האמת, השפלות מהרוממות. ההתגלות של הניגוד לכל ארחות עבודה זרה, לכל סעיפיה בפועל וברעיון, המכה כל כך גלים גדולים בישראל, היא הארה כללית עליונה מרום האמת המוחלטה, השוללת כל כיעור, כל טומאה וכל חטאת, ובגדולתה יודעת היא לקחת הכל תחת חסותה וע״פ עצת אל עליון העליונה הכל מתפרנס. התאמצות גדולה צריכה היא הרשעה להחזקת מעמדה, יודעת היא את תפקידה בהויה ומלאה היא זעם לכל, וביחוד למי שבא לדחוק רגליה, ודחיקת הרגל היסודית היא העברתה מהמציאות בכללות, ובזה היא כבר אוחזת במעוז הצדק, מפני שהכללות של הרשעה וכל הופעותיה צורך עולם היא. רק בצורה עליונה מהמדע והמוסר, מקודש האמונה, וחופש הציור המלא זיו בלתי מוגבל, יוכל להכנס הרעיון הגדול הזה ולהתגשם במדתו, איך מסכמים את סך -הכל של כל היש ואיך מסדרים כל כח על עמדתו, ואיך יודעים להחזיק את המעמד, ולתן יד לכל הקצוות ע״פ שעורם ולגבל כראוי את גבול ערכם. בסליחה הכללית של יום הכפורים יש רוממות זו, והובטאה והוכנה בפועל בשעיר המשתלח, שהוא לכאורה נגד השאיפה הכללית של כל העבודה הקרבנית, ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים את קרבנותיהם אשר הם זובחים על פני השדה, הערצת הפראות וטבע האדם והטבע בניוולה, עד שפל תחתיתה, ועם זה מתעלה השלטון העליון עד כדי נתינת כח מוגבל גם לאותה הרשעה, והכל מתהפך לסנגוריה, והאור האמוני והמוסרי מתעלה לסוד החירות העליונה המביא כל יפעת קודש.

אין קץ לאשי חובותינו ואין מספר לניחוחי אשמתנו

חובתנו היא החובה אל הבריאה כולה, שאנחנו חייבים לתקן את מה שפגמנו בחטאינו, וכמ״ש באבות להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם, הבריאה תובעת מן האדם שיתקן מה שפגם בהם, וע״ז אמרה תורה שיעשה תשובה ויביא חטאת ויתקן את מה שפגם בהם. אבל מלבד שפגם בבריאה טמא גם את נשמתו והיא מלוכלכת מכתמי העונות שנתרשמו בה, והוא צריך לכבס את כתמי הנפש ולטהרה ולהביאה אל מדרגתה שהיתה מקודם שחטא, ועל זה באה העולה שהיא לרצות לפני הקב״ה, וז״ש אין קץ לאשי חובותינו ואין מספר לניחוחי אשמתנו, היא אשמת הנפש ככתוב ואשמה הנפש ההיא (עיין ברמב״ן). ואם נביא על כל חטא וחטא קרבן עולה לריח ניחוח אין להם מספר.

אתה הבדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לפניך, כי מי יאמר לך מה תפעל ואם יצדק מה יתן לך

תשובה שלמה באמת צריכה היא להסתכלות עליונה, להתעלות ליקר העולם המלא אמת וקדש, וזה א״א כ״א ע״י עסק מעמקי התורה והחכמה האלהית ברזי עולם. אמנם צריכים לזה לנקיון גופני ולטהרה מדותית, בתור עוזרים שלא יעיבו עניני התאוה את הזוהר השכלי. אבל ראשית לכל ההופעות מוכרחת לבוא התורה, ודוקא התורה העליונה, שרק היא משברת את כל קירות הברזל שבין האדם היחיד והצבור לבין

אביהם שבשמים. התשובה באה מתוך חשבון צלול של עולם ברור, והיא מבררת בעצמה ומצללת בכוחה את העולם. כל חטא הוא מונע את ישוב הדעת הנדרש להארת רזי עולם. התשובה היא פותחת שערי בינה, כשם שהיא באה ע״י הבינה.

למען נחדל מעשק ידינו, ונשוב אליך לעשות חוקי רצונך בלבב שלם

אין לשער את הצער של חסרון הרצון לטובה ולקדושה, ואין החכמה עולה אלא כפי ברכת הרצון שבה, והעונות הם המעכבים בעד הרצון שלא יתעלה, וצריך לשוב בתשובה כדי לברר את הרצון כדי שתתעלה החכמה כראוי. ביחוד צריך לשוב מעבירות שבין אדם לחברו, וראש לכל מהגזל שהוא מעכב את עלוי הרצון, וצריך להתחזק בזה מאד ולקוות לתשועת ד׳ לזכות בשלמות ולחדול מעשק ידינו.

בין יוה״כ לסוכות

מצד החכמה העליונה, העוה״ז והעוה״ב כלולים הם ביחד, וכל המחזק את העוה״ב מחזק את העוה״ז וכל המחזק את העוה״ז מחזק את העוה״ב, וע״פ הארה כזאת אין מקום לדינים כלל, כ״א חסדים גמורים מלאים ומבוסמים. אמנם מצד הציור העולמי הרוחני, שכבר משתכלל ע״י בינה של מעלה, בהנחת הגדרים הראשונים לדרגאות המציאות, קונה העוה״ז והעוה״ב כ״א את גדרו. ופשוט שכיון שכבר יש קו המחלק אין העוה״ז תופס מקום כלל במקום שהעוה״ב מאיר בתוקף המילוי, וזהו יסוד התשובה הבאה מתוך הארת העוה״ב בכל מלא פארה. ע״י העליה של יוה״כ מתרחקים הרבה מהעוה״ז, וצריכים שמירה כשפוגשים בעניני העוה״ז מכל מכשול, ואותם הימים שבין יוה״כ לסוכות נתנו לחינוך של חזרה לעניני העוה״ז בתאור הגון בקדושה, והחשבון נגמר ליום ראשון של סוכות במצות סוכה ולולב, שמתבססים עניני העוה״ז ונאחזים בקדושה, וע״כ הוא יום ראשון לחשבון עוונות, ועד אותו היום מאי דאזיל אזיל, ואם הנטיה הקיצונית של יוה״כ גורמת איזה נטיה כ״ד בדקות לצד העוה״ז, באותם ד׳ ימים שבהם עוד לא נתבסס המשקל כראוי, הרי קדושת יוה״כ חופה על הכל. ובודאי מי שכבר מרגיש התוכן הפנימי של יוה״כ והופעת העוה״ב שבתוכו, והתסיסה שבימים שבין יוה״כ לסוכות מצד דרישת התפקיד של העוה״ז לשוב לשליטתו, הוא כבר רחוק מכל חטא ממש, אלא שהאיכות הדקות של המשקל גם היא בכלל חטא ועוון נחשבה כשאינה מדוייקה, ועל כן מן דין הרי רק יום הראשון של חג ראשון לחשבון, שאז המשקל שב ליושרו, ואפשרות המדידה השיעורית מתכוננת, לבנין עולם והנהגתו, כשיעור הראוי. התשובה וכל ההליכות המעשיות שלה, עם הרוח הכללית השולטת בעיקרה בימים המיוחדים לתשובה, עם גודל התועלת שלה לזכך את הנפשות. לעדן את הרוח ולטהר את המעשים מכעורם, היא מוכרחת להיות סופנת עמה איזו חולשה, שלא נמלט ממנה אפילו הגבור שבגבורים. כשמקמצים את עז הרצון, כשכופפים את עז החיים, ע״י הסלידה הפנימית, והנטיה לשוב מכל חטא, מתקמץ ג״כ הרצון של הטוב, עז החיים הטהורים מתחלש גם הוא. נמצא האדם סובל מטהרתו המוסרית חולשה כזאת, שסובל חולה שהתרפא ע״י הזרמה אלקטרית, שאמנם גרשה את הארס שבמחלתו, אבל החלישה את הכח החי והבריא שבו. שבים, ע״כ, ימים של שמחת קדש, של חדות נפש, לקומם אה הרצון הטוב ועז החיים הטהור. אז תהיה התשובה שלמה.

לסוכות

המצות שבזמן מעלות את הנשמה הפרטית של האדם אל אוצר הכלל כולו. ההצלחה הרוחנית גדולה היא

כשחושבים להאיר את הנשמה מאור הגנוז שבכל מצוה בזמנה, ודבר בעתו מה טוב. הסוכה היא שמחה עליונה מאד, עד שאינה יכולה להיות קבועה כ״א דרך עראי, אבל היא עומדת במקום אחד, מפני שגלי האור של השמחה שוטפים, ואחד מתעלה ומיד בלא שום הפסק השני החדש, שהוא יותר מאיר ויותר משמח, יורד ונשפע. ע״כ נראה כאילו הכל היא סוכה אחת, ובאמת בכל רגע ורגע ובכל חלק מחלקי הרגע יש סוכה חדשה ממש, ומפני שהשמחה היא התחדשות, וכאן ההתחדשות היא תמידית, ע״כ הוא זמן שמחתנו. קדושת הזמן מתפשטת היא על כל אורך הזמן, ברוך ד׳ יום יום, והולכים קוי אורי הקדש ונמשכים בצורה מסותרת, עד שבאים לידי הבעה וגילוי בזמנים המקודשים, בקדושת שבת, תחלה למקראי קדש, בתור קדושה מקורית, שהיא משפעת קדושה על העולם ועל ישראל, וקדושת ימים טובים, בתור מקבלי שפעת הקדש, על-ידי ישראל דקדשינהו לזמנים.

לשמיני עצרת

בחדש תשרי מתגדלת בנו הקדושה הטבעית, יסוד עריגת האמונה ע״פ מקוריותה הנפשית, ומזה מתפרנסים כל העמים כולם פרנסתם הרוחנית, ״שבעים פרים כנגד שבעים אומות״. אמנם הננו מעבדים את הטבעיות הזאת ע״י הופעת הקדש הפנימי של אור המצות, והטבע הולך ומשתכלל בשכלולו העליון, רז הנסירה של דו פרצופים של אדה״ר, עד שמיני עצרת שמופיע בו אור הישראלי המיוחד, שאין לזרים שום חלק בו, הכל למעלה מן הטבע. ״עשי לי סעודה קטנה שאהנה ממך ״. הנשמות הטובות, שכח החיים והטוב אצור בהן, והן מוכנות להרבות טוב בעולם, הן תמיד פועלות, תמיד הן ממשיכות טוב וחסד, רצון טוב איננו פועל ריקם. והן צריכות לפעמים התבדלות ופרישות מהנשמות הרעות, שהרע דבוק בעצמיות רצונן. אע״פ שאין כחן יפה להרע בפועל, כי סוף-סוף מחשבה טובה הקב״ה מצרפה למעשה ולא מחשבה רעה, ומדה טובה מרובה ממדת הפורענות, מ״מ הזרם של הרצון הטוב מתעכב ע״י המחשבות הרעות, שלב הרשעים, חולי הנשמות האמללים, מלא מהם, ומתוך ההבדלות אור הטוב מתגבר בשפע גדול כזה, עד שיוכלו הנשמות העליונות הטובות הללו לרפא את המדוה של הנשמות הירודות, לתקן אותן ולהעלותן. נשמת ישראל בכללותה צריכה היא הבדלה מהעולם כולו, במדה זו כדי שישמר הטוב שבה, ואוצר הטוב שבה, ואוצר החפץ של הקודש, המלא מאור חכמה, המלובש בחסד עליון, לא ישבת ממלאכתו. הננו הולכים לחסות בצל סוכות בצילא דמהימנותא, בצל המיוחד והמבדיל אותנו מכל עם, בהתגברותהאצילית המרוממת אותנומכל עם, שהאירה בנו בדור המדבר בארץ לא עבר בה איש, ובמקום חורבן העולם, שם העלינו את הישוב כולו, את כל השכלולים העתידים בכח אור החפץ הפנימי של מורשת אבות שבתוכנו, אך באבותיך חשק ד׳ לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריכם בכם מכל העמים, להיות לו לעם נחלה כיום הזה.

לתפלת מוסף של סוכות

על מה שביום הרביעי כתוב בסדר קרבנות החג ״מנחתם ״ בלא ואו. מכי״ק אאמו״ר הרב זצ״ל, נדפס בפי׳ מערכי-לב להרב ר׳ אריה-ליב פרומקין ז״ל בסדור רב עמרם גאון. היום הרביעי הוא נגד המדה הרביעית נצח, שמכחה אין לצד המקטרגים קיום אלא חרבן וטלטול, כמ״ש בשערי-צדק להר״י גיקטליא ז״ל דף יח, דפוס קראקא. ופשט הענין שהגנה של אוה״ע אינה אלא כל זמן שנצרכים לתיקון העולם שיהיו אומות נפרדות כל אחת לעצמה, אבל לא לנצח, על כן מדת נצח מופסקת אצלם, ורק לישראל נאמר ״כאשר השמים החדשים וגו׳ כן יעמוד זרעכם ושמכם ״, והואו שהוא אות החיים, משך היוד של החכמה העליונה המחיה את בעליה, חסר בו. ועיין באדרת אליהו פ׳ אמור מענין וא״ו של יו״ד, ובשמעוני פ׳ וירא דף פח,

דפוס וארשא, בשם ספר התמונה. וכן במעשה-בראשית מארת חסר כתיב, וכתוב בזהר בראשית דל״ג ע״ב מארת חסר מ״ט דהא בלא ואו מותא היא בעלמא, והיינו לאוה״ע הדבקים בזבחי מתים, שאין להם חלק אלא בחיי שעה ולא בחיי נצח, ולכן לא יוכל הוא לבא בקרבנותיהם ביום הד׳, שהוא לעומת מדת הנצח, שבבחינתו כל השפע שלהם גורם כליונם, וחזרתם לסוד כללות אדם, ולא לאומות פרטיות, דבתור אומות פרטיות הם גחלים על ראשם. ובלקוטים להגר״א על רע״מ בביאור רע״מ דף ע״ט, כ׳ בשם הרב ר׳ משה שלמה תלמידו של הגר״א מה ששמע מפ״ק רבינו הגר״א ז״ל, במשך דבריו כתב ג״כ טעם לחסרון הוא״ו ע״ד הסוד, וע״פ עומק העיון הדברים מתחברים. ובקצור הוא: שע״פ הסדר היה ראוי משה להיות נחשב הרביעי, ומפני הכרח שליטת אוה״ע במשך זמן ירד לדרגא שביעאה, סוד התמעטות אור התורה, וזה שחסר הוא״ו אות חיים של תורת חיים תורת משה מדרגא רביעאה, וזהו ענין אחד עם פגם הנצח, שאנו בטוחים בתיקונו בוגם נצח ישראל לא ישקר, האמור במחיית עמלק, שרש הרע שבאוה״ע, ראשית גוים, וכן אמרו בברכות דף נ״ח והנצח זו מפלתה של בבל. והדברים מתאימים למבין.

לסדר נענועים של ארבעה מינים

מאת א״ז הרב ר׳ שלמה זלמן זצ״ל אבי אאמו״ר הרב זצ״ל נלענ״ד כעין סמך לסדר הנענועים של הד׳ מינים, שאנו בני אשכנז, עושים, מהפסוק הודו לד׳ כי טוב, והוא בתיבת הודו אנו מנענעים למזרח על שם ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ד׳, וטוב אנו מנענעים למערב ע״פ מה שאמרו חז״ל שכינה במערב, ולעולם אנו מנע׳ למעלה על שם הכתוב, לעולם ד׳ דברך נצב בשמים, וחסדו אנו מנע׳ לארץ על שם חסד ד׳ מלאה הארץ, ושתי המלות כי כי אנו מנענעים לדרום וצפון, כי ידוע דרום הוא רוח החכמה וצפון רוח העשירות, והן אינם בעצמם תכליתים כמאמר הכתוב אל יתהלל וגו׳ כמו כן מלות ״כי״ אינן כי-אם משמשים לתכלית כי טוב כי לעולם, וד״ל.

עולת ראיה עמ׳ קיג

בהיות המקדש על מכונו, וישראל יושב בנוהו, ושכינת אל עליון, צור ישראל, חסנו מעוזו ומגינו, מופיעה עליו בעז ותפארת, בניו למודי ד׳, ובחיריו הם נביאי אמת צדק, אשר רוח ד׳ מדבר בם ומלתו על לשונם, שפעת רוח הקדש ולבת אש אהבת אלהים עליון, אלהי ישראל, מאירה את לב האומה ומחממת באור אשיה את כל רוחה בקרבה, אז, הקדש והמקדש, וכל עבודתו הקדושה והנהדרה, ״כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם ״, הם מבליטים בשטפי גלים של חיים, אדירים ואמיצים, את הוד חייההפנימיים של האומה, את דבקות נפשה באלהיה, ואת אהבתה הנערצה, וקשר קדשה לעבודתו, בכל חום החיים ובכל רגשי הלב הנפש הרוח, וכל מפעלי החושים החצוניים והפנימיים כולם. העולות והזבחים, המנחות והנסכים, הקטורת והשירה הקדושה, שנעשים במכון הקדש, כדבר ד׳ הברור, כתורה וכמצוה, אשר לעולם זאת על ישראל, מחיים הם את האומה, מכפרים כל חטא ופשע, ומקרבים אל רוח הקדושה, אל החביון האיתן והבטוח בצל שדי, אל אלהי אמת, את כל האומה כולה, אותה ואת כל יחידיה, וכל הנלוה אליה עמה, ורוח ברכה ונדבה הולך ופועם, הולך ושוטף בהדר גאון, ממכון בית חיינו, ממקום מקדשנו ותפארתנו, עולה ופורח בגאות עולמים, לחבק את כל עולמי עד, לאהבה את כל היקום, כל היצורים וכל הנבראים, הנזונים כולם משפעת הברכה של אל נורא תהלות, אשר לפניו נעבוד ביראה ופחד, בכל פאר גבורה ובכל הוד תפארת. כל זה היה לנו כוס ישועות, מלא חיים ועצמה, בעת אשר שלם היה צביוננו, בעוד אשר לא נשברנו כשבר נבלי יוצרים, כל עוד לא נתפרדה התיומת, והאומה לא זזה מעמדתה ומבית חייה, חיים של אמת היו חיינו, וחיים של אמת באלהים אמת זרמו מאתנו על כל היקום, והיו

למחיה לכל עמי הארץ.אבל אחרי החרבן הגדול אשר נחרבנו, אחרי אשר נשרף בית מאויינו ונוטל כבוד מבית חיינו, אחרי אשר נפזרו עצמינו לפי שאול, וקולהחיים הפנימיים, החזקים והאמיצים באמץ אלהי הגבורה והנצח, נדם והושפל, אי אפשר לנו גם לצייר את גדלם ואת עזם, את פארם ואת טהרתם, של תפקידי החיים האדירים, הטהורים והקדושים, הנאזרים בגבורת קדש, של עבודת הקדש והמקדש.

ובכל זאת, כל הגיון רוחנו וכל עמדת הנשמה שלנו, הם מיוסדים וקימים ע״י האור הזורם מני אז, מימי עולם ומשנים קדמוניות, וחיי התפלה שלנו, המשיבה לתחיה את נשמתנו, הנדכאה בדכאון גלי הגלות והשפלות, הם כולם יונקים מלשד החיים, שנשארו לנו לפלטה עדי עד, עד אשר יבא היום וישראל ירומם אף ינשא, וישוב אל אהלו כבתחלה בהדרת כבודו ותפארתו. והננו עומדים מלאי גאון ומלאי שברון, מלאי חדוה, ומלאי מרירות, מלאי יגון ומלאי נחמה ותקוה, לקראת החזון הגדול, הנפתח לפנינו בתור אוצר חי ורענן, שממנו אנו לוקחים חיי עבודה, חיי תפלה, וחיי עליצות לב ונפש באלהי ישענו, מגדולתו של עברנו הגדול, שהוא מקור העתיד הנהדר, המלא אוצרות חיי קדש קדשים, להאומה ולבניה, להאנושיות כולה ולכל היצור, אשר ישוב לכבודו והדרו בעת אשר ישמח ישראלבעושיו, בני ציון יגילו במלכם, וימלך ד׳ לעולם, אלהיך ציון לדור ודור, הללויה.

ותבנה בית המקדש במהרה בימינו

ההכרה באה, שכל הקלקולים הפרטיים באים רק מחסרונה של הארת החיים הכלליים. חרבן בית המקדש, שנטל כבוד מבית חיינו, הוא הוא הגורם שעולמנו נחשך, והנשמות סובלות מצרים ומחשכים, ועל כן באים הגרעונות הנוראים, המסבבים כל חטא, כלעון וכל פשע. על כן מוכרחת היא הנשמה הישראלית לבקש את תקונה בשרשה, יוחזר כבוד ד׳ על מכונו, יגלה הדר הקדש וזיוו בעולם, והכל ישוב על מכונו. **ותבנה בית המקדש, במהרה בימינו**. השאיפה למהירות הבנין נותנת מעוף של קדושה מברקת בנשמתנו, והשקיקה, שהמהירות הזאת תהית בימינו, מקשרת את כל מהות החיים שלנו, גם בצורתם הזמנית, ליסוד הקדושה השלמה העליונה, שכל הארץ תאיר והאירה מכבודה, **שיבנה בית המקדש במהרה בימינו**.